COLLOQUIORUM
DESIDERII ERASMI
ROTERODAMI
FAMILIARIUM
OPUS AUREUM.

CUM SCHOLIS QUIBUS-
dam antehac non editis, quæ diffi-
ciliora paſſim loca diligenter
explicant.

Editio omnium (quæ lucem
viderunt hactenus) abſolutiſſima.

1. *Collatis optimis uſquequaque exemplaribus.*
2. *Additis ſeorſim in fronte Argumentis unicuique Colloquio.*
3. *Adjecto Indice novo rerum & verborum memorabiliorum locupletiſſimo.*

LONDINI,
In ædibus *ELIZ. FLESHER,*
MDCLXXVI.

UMI

Effigiem Deſideris tibi Sculptor Eraſmi
Exprimit Ingenium Scripta diſerta ſuum

COLLOQUIORUM
DESIDERII ERASMI
ROTERODAMI
FAMILIARIUM
OPUS AUREUM.

CUM SCHOLIS QUIBUS-
dam antehac non editis, quæ diffi-
ciliora paſſim loca diligenter
explicant.

Editio omnium (quæ lucem
viderunt hactenus) abſolutiſſima.

1. *Collatis optimis uſquequaque exemplaribus:*
2. *Additis ſeorſim in fronte Argumentis unicuique Colloquio.*
3. *Adjecto Indice novo rerum & verborum memorabiliorum locupletiſſimo.*

LONDINI,
In ædibus *ELIZ. FLESHER,*
MDCLXXVI.

7

DESIDER. ERAS. ROTERODAMUS OPTIMÆ SPEI PUERO, JOHANNI ERASMIO FROBENIO, S. D.

Vicit Libellus tibi dicatus exſpectationem noſtram, Eraſmi mellitiſſime: tuum erit videre nè fallas exſpectationem noſtram. Ille ſic adamatur, ſic rapitur, ſic teritur manibus ſtudioſæ juventutis, ut & patri tuo fuerit ſubindè typis excudendus, & mihi novis acceſſionibus identidem locupletandus: dicas & illum Ἐράσμιον *quempiam eſſe,* (Id eſt, *amabilem*: eſt ſimul alluſum ad nomen authoris.) *deliciáſque Muſarum ſacra colentium. Quò magis adnitendum erit ut tu quoque ſis quod diceris, h. e. ut literis & morum probitate ſis omnibus bonis chariſſimus. Vehementer autem pudendum fuerit, ſi (cùm tam multos hic libellus & Latiniores reddiderit & meliores) tu commiſeris ut ad teipſum non redierit eadem utilitas quæ per te pervenerit ad omnes: cúmq; tam multi ſint adoleſcentes qui tibi nomine* Colloquiorum *gratias agunt; nonne meritò cenſeatur abſurdum, ſi tuâ culpâ factum videatur quò minùs mihi poſſis eodem nomine gratias agere? Accrevit libellus ad juſtam voluminis magnitudinem; tibi quoque conandum eſt ut quantum accreſcit ætas, tantum accedat & honeſtæ eruditioni & morum integritati. Suſtines non vulgarem exſpectationem, cui reſpondere neceſſarium, vincere pulcherrimum fuerit: certe fallere ſine ſummo dedecore non potes. Nec hoc dico quòd hactenus pœniteat profectûs tui, ſed ut* currenti calcar addam, *quò curras alacriùs; præſertim cùm eam ætatem ingreſſusſis, quâ non alia continget felicior ad imbibenda literarum ac pietatis ſemina. Fac igitur ut hæc* Colloquia *verè tua dici poſſint. Dominus Jeſus ſervet iſtam ætatem tuam puram ab omnibus inquinamentis, ſempérque ad meliora provehat. Vale. Baſileæ, Cal. Aug. An. M. D. XXIV.*

Ad Lectorem φιλέρασμον *I. C.*

S. P. D.

QUod olim Lucanus nequitiæ * militum, id ipſum (mutato paulùm nomine) incuriæ (dicam enim molliſſimè) typographorum nunc temporis, citra omnem facilè calumniam, exprobrandum eſt, viz.

Nulla fides pietâſque viris qui prela ſequuntur.

Adeò enim latè iſthæc jam repſit gangræna, ut (quod † Sulmonenſis ille)

in fa inus juráſſe putes———

In aliis iſtud libris paſſim editis (à multis, heu!) nimis compertum eſt: hinc illæ ſtudioſorum lachrymæ: In hoc ter-maximi illius Eraſmi *Colloquiorum* opere ipſe teſtari poſſum. Dabatur enim mihi corrigendum mendoſiſſimum illud exemplar, *Argentorati* ſummo ſtudio excuſum 1623. magnifico planè titulo, ſed mendaciſſimo.

At verò Augeæ jam ecce ſtabulum tibi repurgavimus. *Deſiderium* tuum *Eraſmum* (deſideratiſſimum totius orbis literarii deſiderium) deſiderationem tibi reddidimus, ut qui olim fuit Ἐράσμιος, (& meritiſſimè) deincipiti mox ſeculo ἐρασμιώτερος fiat.

Auſim enim ego hoc meâ tibi præſtare fide, ut hæc Eraſmianorum *Colloquiorum* editio ſit longè omnium longéque emendatiſſima * quæ Solem viderunt uſpiam, ab ipſo illo tempore quo magnus ille literarum præſes ſupremam manum iſti impoſuerat operi. Et nè me ceu parùm modeſtè loquentem argueres, ſcire te velim, Nos reſtauráſſe hanc,

1. *Correctiſſimam*,

collatis undecim optimis undequaque impreſſionibus, *viz.*

- Duabus veteribus, quibus exciderat præ ſenio titulus.
- Baſileenſi excuſ. 1528. & ab anthore ipſo tum recognitâ.
- Pariſienſi excuſ. 1528. apud Franciſcum Regnault.
- Baſileenſi impreſſ. 1550. apud Viduam Michael.
- Coloniæ Agrippinæ impreſſ. 1563. apud hæred Arnold. Birckman.
- Antverpienſi editâ 1564. à Chriſtoph. Plantino.
- Lugdunenſi typis Vogelianis.
- Baſileenſi excuſ. 1621. quæ ſanè emendatiſſima eſt omnium quas mihi uſpiam videre contigit.
- Amſtelodamenſi apud {Joannem / Gulielmum} Janſonium {1628. / 1629.}

* Lucan. l. 10. Bel. civil. *Nulla fides pietâſq; viris qui caſtra ſequuntur.*

† Me tam. lib. 1.

* Ut quod Eraſmus olim de ſua D. Hieron. operum Editione, unum illud & verè dicam & audacter, *Minoris arbitror Hieronymo ſuos conſtitiſſe libros conditos, quàm nobis reſtitutos; & paucioribus vigiliis apud illum natos fuiſſe, quàm apud nos renatos. Tantum hîc laboris exantlatum eſt, ut parùm abfuit quin meipſum enecârim, aut ſaltem ut Hieronymus renaſcatur: neque verebor illud vel jurejurando confirmare, minoris ipſi Hieronymo conſtitiſſe, &c.* Eraſm. in Ep. ad Leonem decim. Pap.

Ad quarum omnium fidem emendatiſſimam hanc fecimus, innumeris fœdiſſimarum hallucinationum locis caſtigatis, integrarum ſententiarum reſtitutione, linearum dictionúmque interpoſitione, ſyllabarum literarúmque (pro natura ſua) vel adjectione, vel abjectione, una cum notis marginalibus.

2. *Commodiſſimam*

& aptiſſimam uſui fecimus hanc, additione Argumentorum fronti cujuſque Colloquii præfixorum, ut primo mox intuitu cognoſcas ſubjectum & materiam inſequentis Colloquii. Quod quàm ſit futurum Lectori utile, (in longioribus ſaltem Colloquiis) relinquo aliis æſtimandum, cùm antehac ignoraret Lector quid in quolibet Colloquio tractaretur, uſque dum totum perlegerat.

3. *Locupletiſſimam*

Indice novo rerum omnium memorabiliorum & dictionum in toto ſparſim opere occurrentium, ut nihil ferè deſiderari poterit quod primâ ſtatim indagine non proſiliat, ſéque exhibeat diſquirenti. Et hinc adeò eſt ut hanc à me ſummâ fide, maximâ curâ, Herculeo cum labore emittendam (omni procul jactantiâ) confidentiſſimè contendam.

Quod verò liberis, id ipſum libris in lucem edendis multoties accidit, ut vel ab imperita vel incauta obſtetrice tam puerpera quàm partus (author opúſque) crucietur, diſlocetur, mutiletur miſeré. Excutiat ſe hîc totum typographus, ut quod ſuum eſt faciat; & hunc tam ſuavem, terſum, facetum, elegantem, ingenioſiſſimum, Latiniſſimum, mellitiſſimum Eraſmum (admirandi eloquii virum, Scriptorem ſupra omnem invidiam celeberrimum) emendatiorem ſuâ curâ reddat, ſi non prorſus (homines enim ſumus, erramus, labimur) emendatum.

Tum interim fruere laboribus noſtris, (Lector ingenue) ac in precationibus tuis D. O. M. commendatum habe indigniſſimum Jeſu Chriſti ſervulum,

Joan. Clarke.

Lincolniæ, 3. *Nonar.*
Septemb. 1631.

DES. ERASMI ROTERODAMI VITA.

DEſiderius Eraſmus Roterodamus natus eſt ad 5. Cal. Novem. Anno Chriſti 1465. Roterodami Hollandiæ, inferioris Germaniæ, quam olim Batavi incoluerunt. Trajecti primùm in templo Cantor fuit; poſtea Daventriam venit, ubi præceptore uſus eſt Alexandro Hegio Weſtphalio, qui cùm Rodolpho Agricola recenter ex Italia reverſo amicitiam contraxerat, & ab eodem Græcè docebatur. Orbatus paulò pòſt utroque parente, in cœnobium Canonicorum quos, Latinâ interpretatione additâ, Regulares appellant, tutoris improbitate, ex Daventrienſi ſchola detruſus eſt, ubi Gulielmum Hermannum Goudenſem, juvenem diligentiſſimum in literis, ſodalem aliquot annos habuit. Auditâ nominis ejus famâ, in aulam ſuam recepit eum Cameracenſis præſul, qui ſimul ingenium Eraſmi contemplans, ſumptibus eum inſtruxit ut Lutetiam proficiſceretur, & illic Theologiæ Scholaſticæ daret operam: ſicque Scotiſta factus eſt in collegio Mortis agens. Cùmque vitam collegiatam duriorem experiretur, non invitus emigravit ad Anglum quendam generoſum adoleſcentes duos ſecum habentem: atque hic cœpit in Anglia innoteſcere, in quam inſulam paulò pòſt ſeceſſit, à diſcipulis illis ſuis domum regreſſis invitatus. Ibi aliquamdiu egit, Abiens ex Anglia, bonis ferè omnibus antequam navem conſcenderet eſt exutus. Demum perſuaſus ab amicis, quòd tandem Italiam videret, cum filiis Baptiſtæ Boëtii Genuenſis, Regii in Britannia Medici, Bononiam profectus eſt. In itinere cum ſocio Anglo Taurini in Alpibus Cottiis Theologiæ Doctor factus eſt. Bononiæ agens cultum Canonicorum, quo uſus fuerat, impetrato à Julio ſecundo Pontifice diplomate, non levi de cauſâ mutavit, modò veſte ſacerdotali uteretur. Interim libro Proverbiorum conſcripto, Venetias profectus eſt, ut Aldo Manutio excudendum traderet; ubi ad tempus commoratus, nonnulla ſcripta exaravit, ſummorum & doctiſſimorum virorum conſuetudine uſus. Sub id tempus Alexander, Jacobi Scotorum Regis filius, Archiepiſcopus Eccleſiæ Divi Andreæ in Scotia, Patavii operam literis dabat. Is Eraſmum in rhetoricis ſibi præceptorem adſciſcit, cum quo poſtea Senas commigravit, atque ab eo commeatum impetravit vicinam Romam inviſendi, ubi cum maximo literatorum hominum gaudio & plauſu eſt exceptus. Oblata eſt Pœnitentiarii dignitas, ſi Romæ manere vellet. Sed redeundum fuit ad Archiepiſcopum, cum quo poſtea Romam denuo adiit, ac ulteriorem ſimul Italiæ partem Cumas uſque perluſtravit, ac antrum Sibyllæ, quod iſthic ab accolis oſtenditur, ſubintravit. Poſt obitum Archiepiſcopi, admodum præclari juvenis, reditum in patriam inſtituit, Itaque per Alpes Rhæticas Argentoratum venit, unde ſecundo Rheno in Hollandiam vectus eſt. Mox amicis ſuis Antverpiæ & Lovanii ſalutatis, Angliam rurſus adit, ubi inter cæteros, quos per multos eo loco ſui ſtudioſiſſimos habuit, à (*a*) Waramo Cantuarienſi Archiepiſcopo, & totius Angliæ Primate & Cancellario, non pecuniâ ſolùm, ſed etiam Sacerdotio Eccleſiæ Aldingtonenſis in agro Cantuarienſi, donatus eſt. Interea cùm cognoviſſet pleraque ſua ſcripta Baſileæ ſub prælis Joannis Frobenii eſſe, motus & typorum

a Waramum commendat Eraſmus noſter in Colloquio cui nomen Peregrinatio Religionis ergò, pag. 270.

rum ejus officinæ elegantiâ, & diligentiâ ſimul editionis, ipſe quoq; eò ſe contulit, ſimulans iter ad urbem voti ſolvendi gratiâ. Receptus in ædes Frobenianas, plurimum laboris ſcribendo exhauſit. Pòſt in Germaniam inferiorem propter negotia rediit. Mox Coloniæ Ubiorum fuit, ſub conventum Vormacienſem. Solutis Vormacienſibus comitiis, Baſileam propter librorum aliquorum editionem repetiit. Multorum Regum & Pontificum maximam benignitatem & munificentiam expertus eſt. Nec ſolùm à principibus honoratus eſt, ſed etiam à civitatibus, ſi quas tranſiret. Lovanii trilingue Collegium Eraſmi ſvaſu inſtitutum eſt ex opibus quas Arienſis præpoſitus Hieronymus Buſlidius moriens in uſus ſtudioſorum deſtinârat. Atque eo ex inſtituto motus Franciſcus Galliarum Rex, Eraſmum per literas evocavit, ut ſimile collegium Lutetiæ Pariſiorum ejus conſilio inſtitueretur: verùm cauſæ aliquæ intervenerunt quæ profectionem illam impedierunt. Friburgi propriam domum emit, quam poſt ſeptimum annum vendidit, ac Baſileam cum univerſo ſupellectili ad Hieronymum Frobenium reverſus eſt, ſimul ut cœli mutatione reliquias morbi diſcuteret. Interim articularis morbus, qui aliquamdiu conquieverat, rurſus eum corripit, ut ſe loco movere nequiret, fruſtrà cœlo mutato. Sic languentem & viribus deſtitutum dyſenteria ferme menſem integrum vexavit, & paulatim exhauſtum, in ſumma æquanimitate & tolerantia, tandem in ædibus Hieronymi Frobenii 5. Id. Jul. ann. 1536. cùm natus eſſet annos 70. menſes 8. dies 15. ſub mediam noctem extinxit. Cùm autem vitæ finis inſtaret, clara Chriſtianæ patientiæ & animi religioſi documenta edidit, quibus in Chriſtum ſe ſpem omnem figere teſtabatur, aſſiduè clamans, *Domine miſericordia*; *Domine, libera me*; *Domine, fac finem*; *Domine, miſerere mei*: & Germanicâ linguâ, *Liever Gott*, hoc eſt, *Chare Deus*. Teſtamentum condidit, in quo clariſſ. virum Bonifacium Amberbachium Jureconſultum, nominatum hæredem fideicommiſſo, de bonis ſuis in pauperes, ætate valetudineve infirmos, in puellas nupturas, ut harum pudicitiæ ſuccurratur, in bonæ ſpei ſtudioſos adoleſcentes, ac in quoſvis hujuſmodi dignos auxilio, diſtribuendis collocandiſque, honoravit; adjunctis eidem duobus executoribus, Hieronymo Frobenio & Nicolao Epiſcopio. Statura fuit infra proceritatem, ſupra tamen notabilem prorſus humilitatem; corpuſculo ſatis compacto & eleganti, ſed quod eſſet tenerrimæ complexionis, & minimarum etiam rerum mutatione facile offenderetur. In ſenio quoque crebris calculi doloribus obnoxius. Cute corporis & faciei candidâ, capillitio in juventa ſubflavo, oculis cæſiis, vultu feſtivo, voce exili, linguâ pulchrè explicatâ, cultu honeſto & gravi, memoriâ feliciſſimâ, ingenio comico; in amicitia conſtans, in egenos, maximè verò in bonæ ſpei & indolis adoleſcentes ſtudioſos viatico deſtitutos, liberalis, in convictu comis & ſuavis, citra omne ſupercilium, ut non immeritò Ἐράσμιος dictus fuerit.

INDEX

INDEX COLLOQUIORUM ALPHABETICUS.

A — *Pag.*

Abbatis & Eruditæ. 202
Ἄγαμος γάμος. 344
Alcumiſtica. 216
Amicitia. 424
Apotheôſis Capnionis. 106
Ἀπροσδιόνυσα. 356
Ars Notoria. 382
Ἀστραγαλισμός. 363

C

Charon. 336
Concio, ſeu Merdardus. 384
Conjugium. 128
Convivium Fabuloſū. 228
Convivium Poëticum. 160
Convivium Prophanū. 54
Convivium Religioſum. 76
Copiæ Compendium. 72
Cyclops. 352

D

De captandis Sacerdotiis. 19
De Rebus ac Vocabulis. 333
Diluculum. 374
Diverſoria. 152

E

Echo. 327
Epicureus. 443
Epithalamium Petri Ægid. 205
Euntes in lud. Literar. 42
Exſequiæ Seraphicæ. 412
Exorciſmus. 210

F

Funus. 313

G

Γεροντολογία. 182

H

Herilia juſſa. 24
Hippoplanus. 222

I — *Pag.*

Impoſtura jocoſa. 351
Inquiſitio de Fide. 173
Ἰχθυοφαγία. 275
Ἱππεὺς ἄνιππος. 337

L

Luſus pueriles. 27

M

Miles & Carthuſianus. 138
Monita Pædagogica. 26

N

Naufragium. 146
Νηφάλιον συμπόσιον. 379

O

Opulentia ſordida. 405

P

Percontātis Domeſtica. 11
Percontātis De variis. 5, 6, 7
Percontātis Reducem. 8
Peregrinatio Rel. ergô. 253
Philetymus & Pſeudoch. 143
Philodoxus. 397
Πολυδαιτία. 329
Problema. 437
Procus & Puella. 111
Πτωχολογία. 225
Πτωχοπλούσιοι Franciſcani. 192
Puerpera. 239

S

Senatulus. 369
Scortum & adoleſcens. 157
Synodus Grammaticorum. 340

V

Venatio. 41
Virgo μισόγαμος. 119
Virgo Pœnitens. 126

FAMILIARIA COLLOQUIA.

SALUTANDI IN PRIMO CONGRESSU.

ARGUMENTUM.

Hoc Colloquium docet comitatem & urbanitatem in ſalutationibus; queſnam, quando, quo nomine ſalutare debeamus.

NON temere docet quidam, ut (a) *ſalutemus libenter.* Comis enim & blanda ſalutatio ſæpe conciliat amicitiam, inimicitiam diluit; certè mutuam benevolentiam alit augétque. Quidam uſque adeò (b) Demeæ ſunt, ingenióque agreſti, ut vix ſalutati reſalutent. Nonnullis hoc vitii conciliavit educatio veriùs quàm natura.

Urbanitatis eſt ſalutare obvios, aut eos qui nos adeunt, aut quos adimus ipſi colloquendi gratiâ. Item operis aliquid agentes, cœnantes, oſcitantes, ſingultientes, ſternutantes, tuſſientes. In ructu crepitúve ventris ſalutare, hominis eſt plùs ſatìs urbani. Sed incivilius etiam eum ſalutare qui reddit urinam aut alvum exonerat.

Salve pater, ſalve matercula, ſalve mi frater, ſalve præceptor obſervande, ſalve multùm mi patrue, ſalve dulciſſime nepos.

Urbanum eſt addere cognationis aut affinitatis titulum, niſi cùm habet aliquid odii; tum enim præſtat abuti minùs quidem propriis, ſed plauſibilioribus: veluti cùm novercam ſalutamus matrem, privignum filium, vitricum patrem, ſororis maritum fratrem, fratris uxorem ſororem. (c) Idem in ætatis aut officiorum titulis faciendum. Gratius enim fuerit ſi ſenem patrem, aut virum eximium, ſalutes, quàm ætatis cognomine; etiamſi olim honoris causâ dicebatur, (d) ὦ γέρον Salve præfecte, ſalve tribune: non autem, Salve caligarie, aut calcearie. Salve adoleſcens, ſalve juvenis. Senes ignotos adoleſcentulos filiorum cognomento ſalutant; adoleſcentes viciſſim illos patres aut dominos.

a Exſtat in præceptis Catunculi puerorum.

b Solemus enim propriis ex Comœdiis aliquando uti pro appellativis: ſic *Eucliones* avaros, *Thraſones* glorioſos, *Balliones* lenones appellamus.

c Quod ab Horat. in Sat. præcipi videmus, *Frater, pater adde, Ut cuique eſt ætas, ità quæque facetus adapta.*

d Id eſt, *O ſenex*, quod apud Hom. nuſquam non eſt obvium.

BLAN-

BLANDIOR SALVTATIO INTER AMANTES.

Salve,
- mea Corneliola.
- mea vita.
- mea lux.
- meum delicium.
- meum ſuavium.
- mel meum.
- mea voluptas unica.
- meum corculum.
- mea ſpes.
- meum ſolatium.
- meum decus.

HONORIS GRATIA, AVT SECVS.

Salve, here. Ohe, ſalve tu quoque, bone vir. Salve, vir ornatiſſime, clariſſime. Salve etiam atque etiam, literarum decus. Salve plurimùm, amicorum optime. Salve, mi Mecœnas. Salve, patrone ſingularis. Salve vir ſpectatiſſime. Salve, unicum hujus ætatis ornamentum. Salve, Germaniæ delicium. Salvete, quotquot eſtis, unâ ſalute omnes. Salvete pariter omnes. Salvete, belli homunculi. Salve, vini pernicies. Salve, congerro lepidiſſime. *Reſponſio.* Salve & tu, gurges helluóque placentarum. Salve multùm, virtutis omnis antiſtes. *Reſp* Salve tantundem, totius probitatis exemplar. Salve, anicula annos nata quindecim. *Reſp.* Salve, puella annorum octoginta. Bene ſit tibi cum tuo calvitio. *Reſp.* Bene tibi cum lacero naſo. Ut ſalutáris, itá reſalutaberis : ſi malè dixeris, pejùs audies. Salve iterum atque iterum. *Reſp* Et tu ſalve perpetuúm. Salve plus millies. *Reſp.* Equidem malim ſalvere ſemel. Salve quantum vis. *Reſp.* Et tu quantum mereris. Salvere te jubeo. *Reſp.* Quid ſi nolim? Equidem ægrotare malim quàm tuâ ſalute ſalvere.

Salva ſit tua
- Sanctitas,
- Amplitudo,
- Celſitudo,
- Majeſtas,
- Beatitudo,
- Sublimitas,

magis vulgò recepta ſunt quàm probata doctis.

In tertia perſona.

Sapidus Eraſmo ſuo ſalutem dicit. Sapidus Beatum ſuum plurimâ ſalute impertit.

ALIA

ALIA FORMA.

Salvus ſis, Crito. Bene tibi ſit vir optime. *Reſp.* Et tibi meliùs. Pax tibi, frater, Chriſtiana ſalutatio eſt à Judæis profecta, neque tamen repudianda. Similis eſt, Bona vita. Ave, præceptor. *Reſp.* (*a*) Equidem malim *habere* quàm *avere*. Χαῖρε. *Reſp.* (*b*) Memento te Baſileæ eſſe, non Athenis. Cur tu igitur audes Romanè loqui, cùm Romæ non ſis?

a Jocus eſt in ambigua ſignificatione *avere*, nam id ipſum & *cupere* ſignificat.

b Alluſum eſt ad id quod refert Cicero ex Lucilio de Scævola ridente Albutium græciſſantem Romæ, lib. 1. de Finibus.

BENE PRECANDI Formulæ.

Et bene precari ſalutationis genus eſt.

Gravidæ.

Faxit Deus ut feliciter parias; ut maritum *pulchrâ prole facias parentem.* Faxit illa Virgo mater, ut feliciter fias mater: Precor ut hic tumor uteri feliciter ſubſidat. Velint Superi, ut non majore moleſtiâ elabatur quàm illapſum eſt, quicquid hoc eſt oneris quod geſtas. Donet tibi Deus felix puerperium.

Convivis.

Sit felix convivium. Bene ſit univerſo cœtui. Precor omnia læta vobis omnibus. Deus bene fortunet veſtrum convivium.

Sternutanti.

Sit fauſtum ac felix. Servet te Deus. Sit ſalutiferum. Bene vertat Deus.

Auſpicanti quippiam.

Sit felix & fauſtum Reipublicæ. Bono ſit omnibus quod inſtituis. Bene vertat quod agis. Bene fortunet Deus tuos labores. Faveant Superi tuis conatibus. Quæſo ut quod inſtituiſti, Superis bene fortunantibus, feliciter abſolvas. Bene fortunet Chriſtus opt. max. quod in manibus eſt. Feliciter cedat quod inſtituiſti. Feliciter exeat quod aggreſſus es. Rem ſanctam aggreſſus es, precor ut felix ſit exitus, ac proſperum numen aſpiret pulcherrimis cœptis. *Chriſtus bene cœpta ſecundet.* Proſperè ſuccedat quod auſpicatus es. Deum optimum maximúmque precor ut iſtud conſilium quàm eſt honeſtum, tam ſit & felix. Bonis avibus cœpta res melioribus exeat. Precor ut bonis avibus Italiam adeas, melioribus redeas. Opto tibi felicem curſum, & recurſum feliciorem. Faxit Deus ut, itinere hoc feliciter peracto, brevi tibi proſperum reditum gratulemur. Contingat tibi feliciter & navigare & renavigare. Sit iter lætum, reditus lætior. Utinam iſta profectio tibi ſuccedat ex animi tui ſententia.

Negotium.

Iter.

tentiâ. Utinam tibi jam jucunda ſit iſta profectio, quàm nobis erit interim moleſtum tui deſiderium. Bonis auſpiciis ſolvas anchoram. Precor ut ex utriuſque votis ſuccedat hoc iter. Precor ut hic contractus commodo bonóq; ſit utriſque. Precor ut hoc matrimonium voluptati ſit omnibus nobis. Soſpitet te Jeſus opt. maximus Superi propitii te nobis incolumem reſtituant. Servet te Deus, * *animæ dimidium meæ.* Opto tibi reditum incolumem. Precor ut hic annus tibi lætis auſpiciis ineat, lætioribus procedat, lætiſſimis exeat, ac ſæpius recurrat, ſemper felicior. *Reſp.* At ego viciſſim tibi multa ſecula feliciſſima precor. nè tu gratis ſis nobis bene precatus. Precor ut hic dies tibi candidus illuxerit. Precor ut hic Sol tibi felix ſurrexerit. *Reſp.* Tantundem tibi reprecor. Sit felix exortus hujus diei, & ſit utrique noſtrûm proſperrimus. Opto tibi noctem proſperam, pater. Precor tibi noctem placidam. Contingat tibi felix ſomnus. Det Deus placidam quietem. Det ſomnum abſque ſomniis. Faxit Deus ut aut placidè dormias, aut feliciter ſomnies. Sit tibi fauſta nox. *Reſp.* At ego tibi, quando gaudere ſoles lucro, pro una fauſta mille precor fauſtiſſimas.

Proverb. | * Horatiana verba ex oda 3. lib. 1. | Annum. | Diem. | Noctem.

VALE IN DIGRESSU.

Valete omnes. Bene vale Cura ut quàm rectiſſimè valeas. Valetudinem tuam cura diligenter. Jubeo te bene valere. Jam me tempus aliò vocat, tu valebis. Valeto quàm optimè. Vale (*a*) pancraticè, aut ſi mavis, athleticè. Vale ut dignus es. Vale ut meritus es. In hoc biduum valebis. Si me dimittis, valebis in craſtinum. Numquid vis? Eſt aliud quod me velis? *Reſp.* Nihil, niſi ut proſperè valeas. Da operam ut ſis proſperâ valetudine. Age curam valetudinis tuæ. Habe curam ſalutis tuæ. Fac ut proximo congreſſu te lætum ac nitidum videamus. Jubeo te curare cuticulam. Cura ut ſit mens ſana in corpore ſano. Da operam ut totus valeas, tum corpore, tum animo. *Reſp.* Dabitur quidem opera. Valebis tu quoque. Tibi viciſſim precor proſperam valetudinem.

a Id eſt, optimè & fortiſſimè. Ut Hippocrates ait Athletarum habitus in ſummo bonitatis & ſanitatis gradu conſiſtit.

SALUTANDI PER ALIUM.

Frobenium jubebis meo nomine ſalvere plurimùm. Eraſmiolum item meâ cauſâ ſalutabis diligenter. Tum matri Gertrudi quàm potes officioſiſſimè ex me ſalutem dicito. Dic me omnibus omnia læta precari Salutabis mihi ſodalitatem diligenter. Amicos omnes meis verbis ſalutato.

Amantium more μειώσει utitur.

Uxori

Uxori ſalutem ex me annunciabis. Fratri tuo in literis tuis meo nomine ſalutem aſcribes. Mei vice ſalutabis affinem meum. Numquid tuis mandas per me? *Reſp.* Ut rectè valeant. Eſtne quod velis ad tuos perferri me nuncio? *Reſp.* Multam ſalutem omnibus, ſed præcipuè patri. Sunt quos per me tuo nomine velis ſalutatos? *Reſp.* Omnes qui de me percontabuntur. Salutem quàm mihi ab amicis attuliſti, illis multo cum fœnore referes. Quorum nomine mihi ſalutem attuliſti, eos omnes meâ gratiâ viciſſim ſalutabis accuratè. In amicis ſalutandis ſis quæſo mihi vicarius. Salutâſſem generum meum per literas, ſed tu mihi apud illum epiſtolæ vice fueris. Heus, heus, quò properas? *Reſp.* Rectâ Lovanium. Reſiſte pauliſper, eſt quod tibi mandem. *Reſp.* Atqui pediti non convenit ſarcina. Quid rei eſt? *Reſp.* Ut Gocleniùm, Rutgerum, Joannem Campenſem, totúmque chorum trilinguem mihi ſalutes. *Reſp.* Si nil aliud imponis ſarcinæ præter ſalutes, facilè perferam. Atqui nè gratis iſthuc facias, precor utì tibi quoque eunti ac redeunti Salus ſit comes.

REDUCEM QUOMODO SALUTARE OPORTEAT.

Salvum te advenire gaudemus. Soſpitem adeſſe volupe eſt. Te nobis redditum eſſe voluptati eſt. Gratulamur tibi felicem reditum. Gratia ſuperis quòd nobis incolumis redieris. Quò moleſtius fuit nobis tui deſiderium, hòc redditus conſpectus tui jucundior eſt. Gratulamur & tibi & nobis, quòd vivus ac valens nobis reſtitutus ſis. Hòc reditus tuus eſt nobis jucundior, quò minùs exſpectatus. *Reſp.* Ego viciſſim lætor quòd incolumis vos incolumes offenderim. Quòd te ſalvum repererim, vehementer gaudeo. Non viderer mihi rediiſſe ſalvus, niſi vos ſalvos reperiſſem. Nunc demum mihi videor ſoſpes, cùm vos incolumes ac pulchrè valentes conſpicio.

PERCONTANDI FORMA IN PRIMO CONGRESSU.

ARGUMENTUM.

Hoc Colloquium docet formulas percontandi in primo congreſſu; Unde venis? Quid novi affers? Ut vales? &c.

GEORGIUS, LIVINUS.

Ge. EX qua tandem corte aut cavea nobis ades? *Li.* Quid ità? *Ge.* Quia malè ſaginatus. Quia macie pellùces totus, ariditate crepitas. Unde prodis? *Li.* E collegio

Montis

Montis acuti. *Ge.* Ergò ades nobis onuſtus literis. *Li.* Imò pediculis. *Ge.* Pulchre comitatus advenis. *Li.* Sanè, nec tutum eſt nunc viatorem ire incomitatum. *Ge.* Agnoſco ſodalitium ſcholaſticum. Ecquid novarum rerum adfers è Lutetia? *Li.* Illud imprimis quod, ſcio, tibi videbitur incredible, Lutetiæ (*a*) Beta ſapit, & Quercus concionatur. *Ge.* Quid tu narras? *Li.* Hoc eſt quod audis. *Ge.* Quid ego audio? *Li.* Hoc quod narro. *Ge.* Monſtri ſimile. Oportet illic fungos & lapides eſſe auditores, ubi tales concionentur. *Li.* Atqui ſic res habet. Nec audita narro, ſed comperta. *Ge.* Oportet igitur illic plurimùm ſapere homines, ſi ſapit Beta & Quercus. *Li.* Rectè conjectas.

a Fortaſſis Natalem Bedam & N. de Querceto Sententiarios Pariſienſes Magiſtros notat.

PERCONTANDI DE VALETUDINE.

Ge. Valéſne? *Li.* Contemplare vultum. *Ge* Quin potiùs lotium jubes? An me putas medicum? Non rogo quid valeas, nam facies ipſa loquitur te bellè valere; ſed quomodo tibi placeas. *Li.* Corpus quidem bellè habet, ſed animo male eſt. *Ge.* At non valet qui iſthác parte laborat. *Li.* Sic res habent meæ: Corpus valet, ſed ægrotat crumena. *Ge.* Facilè iſti morbo medebitur mater. Ut valuiſti uſque? *Li.* Variè, ut ſunt res mortalium. *Ge* Satin' rectè vales? Salvane res? Satin' ſalvæ res? Fuiſtine ſemper proſperâ valetudine? *Li.* Proſperrimâ gratia ſuperis. Ego, Dei beneficio, perpetuò belliſſimè valui. * Semper proſperâ valetudine ſum uſus. Hactenus bonâ valetudine fui, fauſtâ, incolumi, felici, proſperâ, ſecundâ, integrâ, baſilicâ, athleticâ, pancraticâ valetudine. *Ge.* Faxint ſuperi ut iſthuc ſit perpetuum ac proprium. * Lætus iſthuc audio. Voluptatem mihi nuncias. Eſt iſthuc mihi auditu perquam jucundum. Sermonem iſtum ex te audire ſupra modum gaudeo. Iſtud haud invitus audio. Oppidò lætor iſthuc audire ex te. Ut idem ſemper facias opto. Ut ad iſtum modum quàm diutiſſimè valeas opto. Tibi gratulor, mihi gaudeo. Gratia ſuperis. Gratiam habeo ſuperis. *Li.* Equidem pulchre valeo, ſi tu vales. *Ge.* Nihil interim moleſtiæ fuit? *Li.* Nihil, niſi quòd veſtrâ conſuetudine frui non licuit. *Ge.* Quo pacto vales? *Li.* Rectè, pulchrè, bellè, perbellè belliſſimè, perpulchrè, feliciter, commodè, minimè mal è. Valeo ut volo potiùs quàm ut mereor: (*b*) baſilicè, pancraticè, athleticè. *Ge.* Exſpectabam ut diceres etiam tauricè.

* Valere bene.

* Gaudere.

b Id eſt, regiè & magnificè ſeu ſplendidè. Solent ſiquidem diligentiùs curare valetudinem reges.

MALE

MALE VALERE.

*Ge.*Rectène vales?*Li.*Vellem quidem. Non admodum ex ſententia. Equidem utcunq; valeo.Sic ſatis.Valeo ut poſſum, quando ut volo non licet. Ut ſoleo. Ità ut ſuperis viſum eſt. Non optimè ſanè;ſic ut antehac pejùs nunquam. Valeo ut ſolitus ſum. Valeo ut ſolent quibus cum medicis res eſt. *Ge.* Ut vales?*Li.*Secùs quàm vellem.*Ge.*Quâ valetudine es? *Li.* Haud ſanè commodâ,incommodâ,perquam incommodâ,inſelici,parùm proſperâ,parùmſecundâ,malâ,adverſâ,infauſtâ, imbecilli, dubiâ, mediocri, vix mediocri, longè aliâ quàm vellem,tolerabili,qualem optem hoſtibus meis. *Ge.* Rem mihi ſanè quàm acerbam narras. Prohibeant Superi. Avertat Deus.Bona verba Hic cupiam te vanum eſſe. Bono ſis animo oportet.Forti infractóq; ſis animo. Multùm juvat animus in re,mala bonus.Fulciendus eſt animus ſpe fortunæ ſecundioris. Quid morbi eſt?Quod mali genus eſt? Quis te morbus habet?Quo morbo teneris? Quid habes morbi?Quis te tenet morbus? *Li.*Neſcio, & hoc laboro periculoſiùs. *Ge.* Verum. Nam *ad ſanitatem gradus eſt,noviſſe morbum.* Nullóſne conſuluiſti medicos? *Li.*Et quidem permultos. *Ge.*Quid reſpondent?*Li.*Id quod Advocati *Demiphonti* apud Comicum.Alius negat,alius ait, alius deliberandum cenſet. In hoc conſentiunt omnes, me miſerum eſſe. *Ge.* Quampridem habet te hoc mali? Diu eſt quòd teneris iſto morbo? Quantum temporis eſt quod te malum hoc corripuit? *Li.*Dies plùs minùs viginti. Ferme menſis eſt. Jam tertius eſt menſis. Mihi quidem ſeculum videtur quòd ægrotare cœpi. *Ge.* Adnitendum cenſeo,nè morbus fiat familiaris.*Li.*Jam nimiùm aſſuevit.*Ge.* Num eſt hydrops? *Li.* Negant *Ge.* Num dyſenteria? *Li.* Non arbitror. *Ge.* Num febris? *Li.*Opinor febris eſſe ſpeciem,ſed novam,ut nunc novi ſubinde morbi exoriuntur,antehac incogniti. *Ge.*At plus ſatis erat veterum. *Li.*Ità viſum eſt naturæ nimiùm novercæ. *Ge.*Quoto die recurrit dolor?*Li.* Quoto die narras? Imò quotidie, ſæpiùs quàm (a) Euripus. *Ge.*Papæ! malum abominandum! Unde contraxiſti morbum? Unde ſuſpicaris hoc eſſe collectum mali?*Li.*Ex inedia.*Ge.*At non ſoles uſque adeò ſuperſtitioſus eſſe,ut te jejunio macerares. *Li.*Non erat religio,ſed inopia.*Ge* Quænam?*Li.*Quia non dabatur cibus, E frigore natum arbitror. E putribus ovis morbum ortum ſuſpicor. E vino plùs ſatis diluto. E crudis malis contracta ſtomachi cruditas. *Ge.* Vide nè ex immodico aut intempeſtivo ſtudio conciliàris hoc mali,aut ex Potatione largiore,aut Venere parùm moderata.Quin acceſſis medicum?

Proverb. *Ut poſſumus, quando ut volumus non licet.*

De morbo.

a Pars maris ſæpiùs in die reciprocans. Vide Proverbium *Euripus homo.*

 dicum?

dicum? *Li.* Timeo nè citiùs morbum augeat quàm adimat.
De medico. Metuo nè pro remedio det venenum. *Ge.* Deligendus eſt igitur cui tutò fidas. *Li.* Si moriendum eſt, malo ſemel mori, quàm tot pharmacis excarnificatus. *Ge.* Fac igitur ut ipſe tibi ſis medicus. Si diffidis homini medico, precor ut ſit tibi medici vice Deus. Sunt qui tecti cucullâ Dominicali aut Franciſcana revaluerunt. *Li.* Idem fortaſſis eveniſſet ſi lenonis pallio tecti fuiſſent: verùm iſta diffidenti nihil conducunt. *Ge.* Fide igitur, ut reviviſcas. Alii morbo levati ſunt
Divis. nuncupatis alicui Divo votis. *Li.* At ego cum divis, non paciſcor. *Ge.* Proinde tu vel à Chriſto, cui fidis, pete ſanitatis beneficium. *Li.* At ego an beneficium ſit neſcio. *Ge.* An non beneficium eſt liberari morbo? *Li.* Nonnunquam mori felicius eſt. Ab illo nihil peto, niſi ut quod ſcit optimum eſſe, mihi largiatur. *Ge.* Sume quod alvum dejiciat. *Li.* Jam ſuâ ſponte cita eſt. *Ge.* Ciendus eſt alvus. Movendus eſt alvus. *Li.* Imo ſiſtendus eſt magis. Nam plus ſatis profluit.

PERCONTANDI REDUCEM.

ARGUMENTUM.

Percontandi reducem de itinere, de bello, de rebus privatis, de ſpe fruſtrata, de promiſſis magnificis, uxore puerpera, periculis, amiſſis opibus, &c.

Redeunti peregrè. *Ge.* FUitne tibi hoc iter fauſtum & commodum? *Li* Sic ſatis; niſi quod nihil uſquam tutum eſt à latronibus. *Ge.* Hic eſt belli ludus. *Li.* Eſt, ſed ſceleratiſſimus. *Ge.* Pedes advenis, an eques? *Li.* Partim pedeſtri itinere, partim vehiculo, partim equo, partim navigio. *Ge.* Quo in ſtatu ſunt res
Bellum. Gallicæ? *Li.* Sanè turbulento. Magnæ bellorum minæ ſunt. Quid mali allaturi ſint hoſtibus, neſcio: certè Galli jam ipſi non dicendis malis affliguntur. *Ge.* Unde proficiſcuntur iſti bellorum tumultus? *Li.* Unde, niſi ex ambitione (*a*) Monarcharum? *Ge.* At horum prudentiâ conveniebat ſedari rerum humanarum tempeſtates. *Li.* Sedant illi quidem, ſed ut Auſter mare. Perſuadent ſibi ſe Deos eſſe, ſuâq; causâ mundum hunc eſſe conditum. *Ge.* Imò Princeps Reipublicæ gratiâ conſtituitur, non Reſpublica Principis causâ. *Li.* Imò non deſunt Theologi qui (*b*) frigidam ſuffundant, & ad hos tumultus claſſicum canant. *Ge.* Iſthos ego ſtatuerem in prima acie. *Li* At illi ſibi (*c*) cavent poſt principia. *Ge.* Iſta publica ſatis curanda relinquamus. Tuæ res quo tandem in ſtatu
De privatis. ſunt? *Li.* Optimo, felici, mediocri, tolerabili. *Ge.* Quo pacto ſe res habent tuæ? num ex voto? *Li.* Imò ſupra votum, ſupra meritum, ſupra ſpem. *G.* Satin' ex ſententia? Satin' ſalva omnia? Satiſne proſpera omnia? *Li.* Res in pejore ſtatu eſſe non poteſt

a Monarchæ penes quos ſolos ſumma rerum eſt.

b Id eſt. clanculum incitent. Vide Prover.

c Hoc eſt in tuto.

poteſt. Pejore in loco negotium non poteſt eſſe. *Ge.* Non cepiſti igitur quod captabas? Non contigit præda quam venabaris? *Li.* Venabar equidem, ſed (*d*) iratâ Deliâ. *Ge.* Nihil reliquum eſt ſpei? *Li.* Spei permultum, ſed rei nihil. *Ge.* Epiſcopus nihil oſtendit ſpei? *Li.* (*e*) Tota plauſtra, totáſque ſpei naves, ſed præterea nihil. *Ge.* Nihil adhuc miſit? *Li.* Promiſit quidem largiter, at nè (*f*) teruncium quidem miſit. *Ge.* Ergò ſpe alendus eſt animus. *Li.* Sed hâc non saginatur venter. Qui ſpe aluntur, pendent, non vivunt. *Ge.* Attamen hoc eras ad iter expeditior, quòd nihil eſſet oneris (*g*) in zona. *Li.* Fateor, atque etiam tutior. Nulla enim ſunt arma certiora adverſus latrones. Sed ego malim & onus & periculum. *Ge.* Nihilne tibi ademptum eſt in via? *Li.* Mihine? Quæſo quid eripias nudo? Aliis citiùs periculum erat à me. Licuit mihi vacuo (*h*) viatori per totum iter canere & eſurire. Numquid vis? *Ge.* Quò nunc hinc abis? *Li.* Rectà domum, ſalutaturus penates jamdiu non viſos. *Ge.* precor ut illic offendas omnia læta. *Li.* Utinam ità velint ſuperi. Nihil interim extitit novi domi noſtræ? *Ge.* Nihil, niſi quod repereis auctā familiam. (*i*) Nam tua Catulla peperit tibi catulum abſenti: Tua gallina peperit tibi ovum. *Li.* Bene nuntias. Grata nuntias. At ego tibi pro iſto nuntio polliceor (*k*) Evangelium. *Ge.* Quodnam? ſecundùm Matthæum? *Li.* Non, ſed ſecundùm Homerum. En, accipe. *Ge.* Tibi ſerva tuum Evangelium: Mihi ſaxorum ſatis eſt domi. *Li.* Nè ſperne munuſculum: **aetites* eſt qui gravidis admotus in nixu maturat partum. *Ge.* Quid ais? Eſt mihi ſanè gratiſſimum. Diſpiciam unde poſſum hoc donum penſare. *Li.* Abundè penſatum puta ſi boni conſulueris. *Ge.* Imo nihil accidere potuit magis in tempore; nam uxori meæ jampridem tumet uterus. *Li.* Illud igitur abs te (*l*) ſtipulabor, ut ſi maſculum ediderit, me ſuſceptorem aſciſcas. *Ge.* Polliceor ac tuum indetur puero nomen. *Li.* Quod utriſque bene vertat. *Ge.* Imò nobis omnibus.

MAURITIUS, CYPRIANUS.

Ma. Rediſti nobis obeſior ſolito: Rediſti procerior. *Cy.* At equidem mallem prudentior, aut doctior. *Ma.* Imberbis abieras, rediſti barbatulus. Contraxiſti tibi abſens nonnihil ſenii. Quid ſibi vult hic pallor? quid macies? quid frons caperata? *Cy.* Ut eſt fortuna, ſic eſt corporis habitus. *Ma.* Num adverſa? *Cy.* Nunquam mihi quidem aliàs ſecunda, ſed nunquam quà nunc (*a*) reflavit odioſiùs. *Ma.* Doleo vicem tuam. Dolet mihi tua calamitas. Sed quid iſthuc mali eſt? *Cy.* Univerſæ pecuniæ

d Dianâ, venationis Deâ.
e Ità Græci, ὅλας ἀμάξας. *Sperandum.*
f Quem Plinius triuncem vocat, nummulus eſt, in vilitatis proverbium verſus; eſt quarta pars aſſis.
g Illic milites geſtabant pecuniam.
Nudo) Proverb. *nudior Leberide.*
h Alluſum eſt Vulgato Juvenalis, *Cantabit vacuus coram latrone viator*
i Jocus eſt in paronomaſia.
k locus eſt ex ambiguo. Nam *Evangelium* dicitur munus quod datur rem lætam nuncianti.
* Aetites, *Adlerſtein*, Lapidis genus ab Aquila nomen habens. *Plin.* l. 37. c. 11.
l Stipulatur qui promiſſum accipit: nam paciſcitur & qui promittit & cui promittitur.
a Metaphora ab adverſis ventis.

b Id eſt, jacturam feci, Allegoria.

cuniæ (b) naufragium feci. *Ma.* In mari? *Cy.* Non, ſed in litore, nondum navem ingreſſus. *Ma.* Ubinam? *Cy.* In litore Britannico. *Ma.* Bene habet quod ipſe nobis vivus enatâſti. Præſtat pecuniæ jacturam facere quàm vitæ. Levius eſt pecuniæ diſpendium quàm famæ. *Cy.* Vitâ ſanâ aque incolumi, periit pecunia. *Ma.* *Vita* (c) ſarciri nullo pacto poteſt, *fama* ægre poteſt, *pecunia* facilè alicunde ſarcietur. Quî malum hoc accidit? *Cy.* Neſcio, niſi quòd ſic erat in fatis meis. Sic viſum eſt ſuperis: ſic libuit genio meo malo. "*Vides igitur* " *doctrinam ac virtutem tutiſſimas eſſe divitias, quæ nec eri-* " *pi poſſunt, nec gravant circumferentem.* *Cy.* Pulchrè tu quidem philoſopharis, ſed interim ego (d) ringor.

c Metaphora à ſartoribus deſumpta.

d Diſcrucior animo.

CLAUDIUS, BALBUS.

Cl. Gratulor tibi reduci, Balbe. *Ba.* Et ego tibi ſuperſtiti, Claudi. *Cl.* Gratulor tibi in patriam reverſo. *Ba.* Imò gratulare magis è Gallia profugo. *Cl.* Quid ità? *Ba.* Quia illic bellis fervent omnia. *Cl.* Quid Muſis cum Marte? *Ba.* Atqui illic nè Muſis quidem parcitur. *Cl.* Tu igitur feliciter elapſus es. *Ba.* At non ſine periculo. *Cl.* Totus alius nobis rediſti. *Ba.* Qui ſic? *Cl.* Ex Hollando verſus es in Gallum. *Ba.* Quid? (a) an capus eram cùm hinc abirem? *Cl.* Veſtis indicat te mutatum ex Batavo in Gallum. *Ba.* Hanc (b) metamorphoſin malim quàm in gallinam. Sed (c) ut *cucullа non facit Monachum*; ità nec veſtis Gallum. *Cl.* Jámne calles Gallicé? *Ba.* Sic ſatis. *Cl.* Quo pacto didiciſti? *Ba.* A magiſtris haudquaquam mutis. *Cl.* Quibus? *Ba.* A mulierculis quovis turture loquacioribus. *Cl.* In tali ludo facilè diſcimus loqui. Sonâſne probè ſermonem Gallicum? *Ba.* Imò & Latinum ſono Gallicé. *Cl.* Nunquam igitur ſcribes bona (d) carmina. *Ba.* Cur ità? *Cl.* Quia periit tibi ſyllabarum quantitas. *Ba.* Mihi ſatis eſt qualitas. *Cl.* Quid, éſtne Lutetia immunis à peſtilentia? *Ba.* Non eſt. Sed perpetua non eſt: aliquando remittit ſeſe, mox recrudeſcit; nonnunquam intermittitur, deinde recipit ſeſe. *Cl.* Non ſat erat malorum ubi bellum eſt? *Ba.* Erat, niſi ſecùs eſſet viſum ſuperis. *Cl.* Annonæ caritatem iſthic eſſe oporteat. *Ba.* Imò penuriam. Omnium rerum illic inopia eſt præterquam ſceleratorum militum. Bonorum virorum illic eſt mira vilitas. *Cl.* Quid accidit Gallis, ut bellum ſuſcipiant cum (e) *Aquila*? *Ba.* Quia movet illos exemplum ſcarabei, qui non ceſſit aquilæ. In bello nemo ſibi non videtur Hercules. *Cl.* Non te remorabor diutiús. Aliàs latiùs nugabimur, cùm erit utrique commodum. Nunc aliò me vocant negotiola quædam.

Fervent) Metaphora ab aquis ſumpta.
a Jocus eſt ex ambigua voce *gallus*.
b Transformatio.
c Proverbium vulgi.
Muti magiſtri) prover. id eſt, ex libris.
d Alluſit ad hoc, quod vulgus Gallorum perperam pronunciat accentus.
e Imperatorum inſignia Vide prov. *Scarabeus aquilam.*
Negotiola) *ταπείνωσις* arrogantiæ vitandæ cauſa.

DOME-

DOMESTICA CONFABULATIO.

ARGUMENTUM.

Colloquium hoc mutuæ conſuetudinis verba, jocos, & familiarum dicteria, & morte tradit, 1. Deambulandi foris. Evocandi ſocios. 2. Rarò inviſendi. Rogandi de uxore, filia, filiis. 3. De otio; tinnitus auris; deformis puellæ deſcriptio; invitat ad nuptias. 4. Nimiùm ſtudes, &c.

1. PETRUS, MIDA puer, JODOCUS.

Pe. HEus, heus, puer, nemon' huc prodit? *Mi.* Hic opinor effringet fores. Familiarem oportet eſſe. O lepidum caput! Quid affers? mi Petre. *Pe.* Meipſum. *Mi.* Næ tu rem haud magni pretii huc attuliſti. *Pe.* Atqui magni conſtiti patri meo. *Mi.* Credo pluris quàm revendi poſſis. *Pe.* Cæterùm Jodocus éſtne domi? *Mi.* Incertus ſum, ſed viſam. *Pe.* Quin tu potiùs abi, & roga ipſum an velit nunc eſſe domi. *Mi.* Abi tu potiùs, ſiſque tibiipſi Mercurius. *Pe.* Heus, Jodoce, num es domi? *Jo.* Non ſum. *Pe.* Impudens, non ego audio te loquentem? *Jo.* Imò tu impudentior: Nuper ancillæ tuæ credidi, te non eſſe domi, & tu non credis mihi ipſi? *Pe.* Æquum dicis, par pari relatum. *Jo.* Equidem ut *non omnibus dormio*, ità *non omnibus ſum domi*: tibi poſthac ſemper ero. *Pe.* Sed tu mihi videre cochleæ vitam agere. *Jo.* Quî ſic? *Pe.* Quia perpetuò domi latitas, nec uſquam prorepis. Non ſecùs atque (*a*) claudus ſutor, jugiter domi deſides. Tu tibi domi ſitum contrahis. *Jo.* (*b*) Eſt quod agam domi, foris nihil eſt negotii. Et ſi quid eſſet, tamen hoc cœlum me dies aliquot à publico cohibuiſſet. *Pe.* At nunc ſudum eſt, & invitat ad deambulandum. Vide ut blanditur. *Jo.* Si prodeambulare lubet, non recuſo. *Pe.* Planè videtur hoc utendum cœlo. *Jo.* Aſciſcendus eſt unus aut alter congerro. *Pe.* Fiet, modò dicas quos velis. *Jo.* Quid ſi Hugonem? *Pe.* Haud multùm intereſt inter Hugonem & nugonem. *Jo.* Agè, placet. *Pe.* Quid ſi Alardum? *Jo.* Homo minimè mutus eſt. Quod auribus diminutum eſt, linguâ penſat. *Pe.* Si videbitur, Nævium adjungemus. *Jo.* Siquidem dabitur illius copia, nunquam erit fabularum inopia. Placent confabulones, ſupereſt ut locum diſpicias amœnum. *Pe.* Ego verò tibi locum oſtendam, ubi nec nemoris umbram, nec prætorum ſmaragdinum virorem, nec fontium vivas ſcatebras deſiderabis. Dices dignam Muſis ſedem. *Jo.* Magnificè polliceris *Pe.* Affixus es libris. Nimiùm aſſides libris. Immodico ſtudio teipſum maceras. *Jo.* Malim ſtudio macreſcere quàm amore. *Pe.* At non ideo vivimus ut ſtudeamus, ſed ideo ſtudemus ut ſuaviter vivamus. *Jo.* Mihi verò vel immori chartis dulce eſt. *Pe.* Equidem immorari probo, immori non probo. Ecquid volup-

Vide Prov. *Non omnibus dormio.*

a Plautinum eſt

b Alluſum eſt ad carmen Homeri, Οἴκοι ϐέλτερον εἶναι ἐπεὶ βλαβερὸν τὸ θύρηφι.

Deambulatio.

tati fuit hæc deambulatio? *Jo.* Me quidem vehementer oblectavit.

2. ÆGIDIUS, LEONARDUS.

Rarò inviſis.

Æg. Quò noſter Leonardus? *Le.* Ad te ibam. *Æg.* Iſtud quidem facis inſolens. *Le.* Quamobrem? *Æg.* Quia jam annus eſt quod nos non inviſeris. *L.* Malo in hanc peccare partem ut deſiderer, quàm ut obtundam. *Æg.* Imò boni amici nulla eſt apud me ſatietas. Imò quò crebriùs venies, hoc mihi venies gratior. *Le.* Quid interim agitur domi tuæ? *Æg.* Multa ſanè quæ nolim. *Le.* Non miror, ſed jámne peperit uxor? *Æg.* Jamdudum, & quidem gemellos. *Le.* Quid ego audio? *Æg.* Sic res habet; atque illi jam denuo tumet uterus *Le.* Iſthoc pacto ſolet augeri familia. *Æ.* Sed utinam fortuna ſic augeret pecuniam ut uxor familiam. *Le.* Jámne elocâſti filiam? *Æ.* Nondum. *L.* Vide ne parùm tutum ſit, virginem tam grandem detinere domi. Quærendus eſt gener aliquis. *Æ.* Nihil opus. Jam proci complures illam ambiunt ſponſam. *Le.* Quid igitur ſupereſt, niſi ut è multis deligas qui tibi maximè ſit accommodus? *Æ.* Omnes ejuſmodi ſunt, ut neſciam quem cui præferam; ſed abhorret à nuptiis filia. *Le.* Quid ais? Atqui, ni fallor, jamdudum nubilis eſt, jamdudum eſt apta viro, matura conjugio, jampridem eſt tempeſtiva viro. *Æg.* Quidni, annum egreſſa jam decimum ſeptimum? major annis duodeviginti? annum jam agens undevigeſimum? annos nata decem & octo? *Le.* Cur abhorret igitur à matrimonio? *Æg.* Ait ſe velle Chriſto nubere. *Le.* Sanè multas habet ille ſponſas. An malo genio nupſit, quæ caſtè vivit cum marito? *Æg.* Mihi quidem non videtur. *Le.* Quis Deus hunc affectum afflavit filiæ? *Æg.* Neſcio, ſed abduci ab hoc propoſito nullis rationibus poteſt. *Le.* Vide nè ſint incantatores, qui inſtigent & allectent. *Æg.* Novi ego iſtos (*a*) plagiarios. Sedulò arceo hoc hominum genus ab ædibus meis. *Le.* Quid igitur eſt in animo? Morem geres animo puellæ? *Æg.* Equidem obluctabor quoad licebit. Nihil non experiar, quo mutem illius ſententiam. Quod ſi pertendit ut cœpit, non pugnabo cum illius animo, nè fortè videar (*b*) θεομαχεῖν, vel potiùs (*c*) μοναχομαχεῖν. *Le.* Religioſè tu quidem loqueris. Sed etiam atque etiam fac explores virginis conſtantiam, nè pòſt facti pœniteat, cùm mutare non erit integrum. *Æg.* Equidem annitar pro mea virili. *Le.* Quid rerum gerunt filii? *Æg.* Natu maximus jamdudum maritus eſt, brevi pater futurus. Minimum (*d*) ablegavi Lutetiam. Nam hîc nihil aliud quàm ludebat

De uxore.

Filia.

a Plagium furti genus, unde plagiarii dicuntur qui abducunt aliena mancipia aut liberos etiam.

b Id eſt, cum Deo pugnare.

c Id eſt, cum monachis pugnare. Alluſum eſt autem ad vocem μονομαχεῖν, quod eſt ſingulari certamine congredi.

De filiis.

d Removi ex oculis.

ludebat. *Le.* Quid eó ? *Æg.* Ut magiſter nobis redeat ſtultior quàm exierat. *Le.* Bona verba. *Æg.* Medius jam cepit initiari ſacris. *Le.* Precor ut bene vertat omnibus.

3. MOPSUS, DROMO.

* *Mo.* Quid fit? quid agitur? Dromo. *Dr.* Sedetur. *Mo.* Video. Sed quomodo ſe res habent tuæ ? *Dr.* Ut ſolent iis quibus ſuperi ſunt parùm propitii. *Mo.* Iſthuc ominis avertat Deus. Quid agis? *Dr.* Equidem otium ago. Id quod vides, nimirum nihil. *Mo.* (*a*) Præſtat otioſum eſſe, quàm nihil agere. Ego te fortaſſis occupatum ſeriis negotiis interpello. *Dr.* Imò maximè vacuum ; jam enim me ceperat otii tædium, & congerronem deſiderabam. *Mo.* Fortaſſis impedio, interrumpo, * interturbo tua negotia. *Dr.* Imò tædium otii diſcutis. *Mo.* Da veniam ſi te parùm in tempore interpellavi. *Dr.* Imò ipſo in tempore advenis. Opportunè te huc attuliſti. Optatus ades. Interventus tuus eſt mihi vehementer gratus. *Mo* Fortaſſis aliquid ſeriæ rei inter vos agitur, cui nolim eſſe impedimento. *Dr.* Imò (*b*) *lupus*, quod aiunt, *ades in fabula*. Nam de te ſermo erat. *Mo.* Facilè crediderim, nam mihi huc venienti mirè (*c*) tinniebat auris. *Dr.* Utra ? *Mo.* Læva : unde conjicio, nihil magnificè de me fuiſſe prædicatum. *Dr.* Imò nihil non honorificum. *Mo.* Vanum igitur fuerit oportet. Sed quid eſt bonæ rei ? *Dr.* Aiunt te venatorem eſſe factum. *Mo* Imò jam intra caſſes meos eſt (*d*) præda quam venabar. *Dr.* Quænam ? *Mo.* Lepida puella, quam perendiè ducturus ſum, vóſq ; oro, ut meas nuptias veſtrâ præſentiâ dignemini honeſtare. *Dr.* Quænam eſt ſponſa? *Mo.* Aloiſia Chremetis filia. *Dr.* Egregium ſpectatorem formarum! Tuis oculis adlubuit * illa nigro capillitio, ſimis naribus, ore prælargo, ventre prominulo ? *Mo.* Deſinite. Mihi eam duxi, non vobis. Non ſat eſt quod (*e*) ſuo regi pulchra eſt regina? Ità demum illa mihi placebit, ſi vobis non admodum placeat.

* De otio.

a Hoc, Plin. inquit lib. 1. Atilius eruditiſſimè ſimul & faceтiſſime dixit.

* συνώνυμα.

b Proverbialiter cùm intervenit de quo mentio.

c Tinnitus aurium. Vulgò dicunt, cùm aures tinniunt, de nobis verba fieri. Non abludit ab hoc, quod eſt apud Theocritum notiſſimum. Autor Plin. l. 28. cap. 11.

d Alluſum eſt Ovidiano iſti, *Incidit in caſſes præda petita meos.*

* Deformis puella.

e Vide prov. *Suum cuique pulchrum.*

4. SYRUS. GETA.

Sy. Opto tibi multam felicitatem. *Ge.* Et ego tibi conduplicatum opto quicquid optas mihi. *Sy.* Quid agis rei? *Ge.* Confabulor. *Sy.* Quid ? confabulare ſolus? *Ge.* Ut vides. *Sy.* Fortaſſe tecum. Proinde tibi videndum ut cum homine probo fabuleris. *Ge.* Imò cum lepidiſſimo congerrone confabulor. *Sy.* Quo ? *Ge.* Apuleio. *Sy.* Iſtud quidem nunquam non facis. Sed (*a*) *amant alterna Camœnæ.* Tu perpetuò ſtudes. *Ge.* Non eſt ulla ſtudiorum ſatietas. *Sy.* Verum, ſed * eſt tamen modus

a Hemiſtichium bucolicum.

* Horatius, *Eſt modus in rebus, ſunt certi denique fines, Quos ultra citráque nequit conſiſtere rectum.*

Elegans *συνωνυμία*. modus quidam. Non omittenda quidem ſunt ſtudia, ſed tamen intermittenda nonunquam. Non abjicienda ſunt, ſed relaxanda. Nihil ſuave quod perpetuum. (*b*) *Voluptates commendat rarior uſus.* Tu nihil aliud quàm ſtudes. Perpetuò ſtudes. Continenter incumbis literis. Indeſinenter inhæres chartis. Studes noctes ac dies. Nunquam non ſtudes. Aſſiduus es in ſtudio. Jugiter intentus es libris. Nullum facis ſtudendi finem, neque modum. Nullam ſtudiis tuis requiem intermiſces. Nunquam ſtudendi laborem nec intermittis, nec remittis. *Ge.* Agè, tuo more facis. Rides me, ut ſoles. Nunc ludis tu quidem me. Salſè me rides. Satyricum agis. *Naſo me ſuſpendis adunco.* Non me fallit tuum ſcomma. Nunc planè joco mecum agis. Sum tibi riſui. Rideor abs te. Pro delectamento me habes. *Nunc* (*tu*) *me ludos deliciáſque facis.* Eâdem operâ aſſue mihi auriculas aſini. Ipſi codices pulvere ſitúque obducti loquuntur quàm ſim immodicus in ſtudio. *Sy.* Emoriar, ni loquar ex animo. Diſpercam, ſi quid fingo. Nè vivam, ſi quid ſimulo. Loquor id quod ſentio. Quod res eſt dico. Seriò loquor. Ex animo loquor. Non ſecùs ſentio quàm loquor.

b Horatianum eſt.

Nunc) ſi interponatur pronomen *tu*, integer erit pentameter.

CUR NON VISIS.

Ge. Quid cauſæ eſt quòd tamdiu nos non inviſeris? quid rei eſt quòd nos tam rarò viſis? quid accidit quòd tanto tempore nos non adieris? quare tam rarus es ſalutator? quid ſibi vult quòd nos tamdiu non conveneris? quid obſtitit quò minùs viſis nos frequentiús? quid impedimento fuit quò minùs jamdiu feceris nobis tui videndi copiam?

NON LICUIT PER OCCUPATIONES.

Sy. Non licuit per otium. Volui quidem, at non licuit mihi per mea negotia. Hactenus non ſinebant negotia ut te viſerem. Non patiebantur (*a*) undæ negotiorum quibus involvebar, ut te ſalutarem. Occupatior fui quàm ut potuerim. Tam variis diſtringebar curis, ut mihi non fuerit liberum adire te. Vix ipſi mihi fuit copia mei, ſic me totum moleſta quædam negotia poſſidebant. Negotiis meis imputabis, non mihi. Non defuit voluntas, ſed vetuit neceſſitas. Hactenus non vacavit. Hactenus non contigit otium. Hactenus non vacuum. Non licuit per valetudinem. Non licuit per tempeſtatem. *Ge.* Equidem accipio tuam excuſationem, ſed hâc lege, nè ſæpiùs utaris. Excuſatio tua juſtior eſt quàm vellem, ſiquidem valetudo fuit in cauſa. Hâc lege mihi purgatus eris, ſi quod ceſſatum eſt officio

a Ut *undæ curarum* apud Catul. pro immenſis curis & negotiis.

ficio ſarcias. Si ſuperiorem ceſſationem crebrâ viſitatione penſes. *Sy*. Tu nihil moraris iſtiuſmodi officia nimiùm vulgaria. Amicitia noſtra firmior eſt quàm ut ſit officiis iſtis vulgaribus alenda. Satis crebrò viſit qui conſtanter amat. *Ge*. Malè ſit iſtis curis quæ te nobis adimunt. Quid imprecer iſtis negotiis quæ talem amicum nobis invident? Peſſimè ſit iſti ſebri quæ nos tam gravi deſiderio torſit tui. Malè pereat iſta febris, te quidem incolumi.

MANDANDI AC POLLICENDI.

JACOBUS, SAPIDUS.

Ja. Quæſo ut hæc res tibi cordi ſit. Etiam atque etiam rogo ut hoc negotium tibi ſit curæ. Hac in re velim ut totum Sapidum exſeras. Si me amas, cauſam hanc tractabis diligenter. Hac in re quæſo ut advigiles. Curabis hanc rem meâ causâ diligenter. Si verè is es quem ſemper eſſe te mihi perſuaſi, fac ut ſentiam hac in cauſa quanti me facias. *Sa*. Deſine, ego tibi hoc effectum reddam, & quidem propediem. Eventum præſtare non poſſum; illud polliceor, mihi nec fidem nec ſtudium defuturum. Curabo diligentiùs quam ſi mea res ageretur; quanquam meam eſſe duco quæ ſit amici: faciam ut in me quidvis deſideres citiùs quàm fidem ac diligentiam. Tu facin utramq; dormias aurem, ego tibi hoc confectum dabo. Tu quietus eſto, in me recipio provinciam omnem. Gaudeo mihi datam occaſionem quâ declarem animum in te meum. Equidem oratione nihil polliceor, ſed re præſtabo quicquid eſt amici ſinceri, & ex animo bene volentis. Nolim te lactare vanâ ſpe: Illud efficiam, ut dicas hoc negotii mandatum amico.

SUCCESSUS.

Sa. Res ſucceſſit opinione meliùs. Fortuna votis utriuſque favit. Si fortuna tibi nupſiſſet, non potuiſſet eſſe obſequentior. Res tua & (*a*) ventis & amne ſecundo proceſſit. Vicit etiam vota noſtra fortunæ faventis afflatus. Opinor te litâſſe (*b*) Rhamnuſiæ, cui ſic ex ſententia cadunt omnia. Plus impetravi quàm fuiſſem auſus optare. Ventis per omnia ſecundis hic curſus nobis peractus eſt. Res omnis cecidit ex ſententia. Pulchrè nobis cedidit hæc alea. Opinor (*c*) volâſſe noctuam, adeò feliciter exiit nobis parùm ſapienter inſtitutum.

a Metaphora a navigantibus.
b Fortuna cognomentum eſt a loco quemadmodum dicimus Paphiam & Cypridem. *Litat* autem non quiſquis ſacrificat, ſed cujus ſacrum Deo placuit.
c Vide Proverb. *Noctua volavit*.

GRATIARUM ACTIO.

Ja. Equidem & gratiam habeo, & habiturus ſum quoad vivam,

vam, maximam. Pro iſto tuo in me officio pares agere gratias vix poſſum, referre nequaquam. Video quantum debeam tuo in me ſtudio. Nihil miror, neque enim tu quicquam novi feciſti; & hoc magis debeo. De iſthoc tuo in me officio amo te, mi Sapide, ut par eſt, maximè. Quòd hac in cauſa præſtiteris amicum minimè (*a*) aulicum, & habetur à me gratia, & ſemper habebitur. Quòd meum negotium tibi cordi fuerit, amo te, & habeo gratiam. Iſthoc officio gratiam iniſti apud me maximam. Pergratum eſt quòd cauſam meam egeris bonâ fide. Ex omnibus officiis quæ tu plurima in me contuliſti, hoc eſt longè gratiſſimum. Referre gratiam parem nequaquam poſſum: agere accuratiùs inter nos ſupervacaneum ſit; quod unum poſſum, habebo dum vixero. Iſthoc beneficio fateor tibi me magnopere devinctum eſſe. Hoc nomine plus tibi debeo quàm ut unquam ſolvendo eſſe queam. Hoc beneficio arctiùs me tibi * devinxiſti quàm ut poſſim diſſolvere. Obligatiorem me tibi reddidiſti quàm ut nomen meum è tuo (*b*) diario poſſim unquam expungere. Hoc officio me ſic tuum reddidiſti, ut nullum mancipium æquè ſit in rebus heri ſui. Hâc re me tibi devinctiorem reddidiſti quàm ut unquam æs alienum poſſim reſolvere. Plurimis nominibus tibi debeo, ſed non alio plùs quàm hoc. Pro mediocribus beneficiis agendæ ſunt gratiæ; hoc majus eſt quàm ut conveniat verbis gratias agere.

a Quia verbo tenùs amant, re ipſâ nihil minùs præſtant quàm promiſſa.

* Devincire & diſſolvere; eleganter manet in metaphora.

b Diarium, codicillive, commentarioli rerum actarum in ſingulos dies.

RESPONSIO.

Sa. Aufer mihi iſta. Major eſt noſtra neceſſitudo quàm ut vel tu mihi, vel ego tibi pro ullo officio debeam gratias agere. Non contuli hoc in te beneficium, ſed retuli. Mihi quidem abundè relatam gratiam arbitror, ſi gratum eſt quod feci ſeduló. Non eſt cur mihi gratias agas, ſi pro tot tuis in me beneficiis non vulgaribus hoc officiolum rependi. Equidem nihil laudis mereor, ingratiſſimus habendus ſi defuiſſem amico. Quicquid eſt in rebus meis, quicquid meâ curâ præſtari poteſt, hoc tam tuum eſſe ducito quàm id quod eſt maximè tuum. Videor mihi beneficium accepiſſe, quod noſtrum officium boni conſulis. Pro tantillo officio mihi tam accuratè gratias agis, quaſi non multò majora tibi debeam. Sibi bene facit qui bene facit amico. Qui bene meretur de amico, non dat beneficium, ſed fœnerat. Si ex animo probas officium in te meum, fac utare ſæpiùs. Ità credam tibi gratum eſſe quod feci, ſi quoties deſiderabis operam meam, non roges, ſed imperes quod voles.

ARGU-

UMI

conſultius quàm quod faciunt iſti qui paulo pecuniæ conducti proficiſcuntur in militiam, omnium ſcelerum ſcholam. *Ar.* Sed illiberalis eſt voluptas, ex mendaciis voluptatem capere. *Co.* Verùm hoc aliquantò liberalius, quàm obtrectatione vel delectare vel delectari, aut aleâ tempus & rem perdere. *Ar.* Cogor equidem pedibus in tuam ire ſententiam. *Co.* Verùm eſt & alius fructus. *Ar.* Quis? *Co.* Si quis erit amicus egregiè charus affinis huic inſaniæ, eum admonebo domi maneat: ut nautæ ſolent ejecti naufragio monere navigaturos quid periculi ſit vitandum. *Ar.* Utinam mihi monitor adfuiſſes in tempore. *Co.* Quid? Num ſimilis morbus te quoque corripuit? Num afflavit & te hujus mali contagium? *Ar.* Viſi Romam & Compoſtellam. *Co.* Deum immortalem! quanto mihi ſolatio eſt, te contigiſſe ſtultitiæ meæ ſocium? (*e*) Quæ Pallas iſthuc tibi miſit in mentem? *Ar.* Non Pallas, ſed ipſa Moria, præſertim cùm domi haberem uxorem integrâ adhuc ætate, liberos aliquot, & familiam quæ pendebat ex me, & operâ meâ quotidianâ alitur. *Co.* Oportuit fuiſſe ſeriæ rei quippiam quod te à chariſſimis tuis diſtraxerit. Narra, obſecro. *Ar.* Pudet dicere. *Co.* Non apud me, qui, ut ſcis, eodem teneor malo. *Ar.* Compotabamus aliquot vicini. Ubi vino incaluerat animus erat qui prædicabat, ſibi eſſe in animo ſalutare divum *Jacobum*, erat alter qui divum *Petrum*. Illico non defuit unus aut alter qui ſponderent ſe comites fore. Tandem viſum eſt ut omnes irent ſimul. Ego, nè viderer parùm commodus compotor, pollicitus ſum & ipſe. Mox agitari cœptum, utrò potiùs iremus, Romam, an Compoſtellam. Factum eſt Senatuſconſultum, ut bonis auſpiciis utroque poſtridie proficiſceremur omnes. *Co.* O grave decretum, dignius quod vino inſcriberetur quàm æri! *Ar.* Ac mox ingens obambulat patera, quam ubi ſuo quiſque ordine ebibiſſet, votum factum eſt inviolabile. *Co.* Nova religio! ſed num omnibus contigit reditus incolumis? *Ar.* Omnibus, * præterquam tribus: quorum unus in profectione moriens, mandavit nobis ut ſuis verbis ſalutem diceremus *Petro* & *Jacobo*; Alter periit Romæ, juſſitque ut ſuo nomine ſalutaremus uxorem ac liberos: Tertium reliquimus Florentiæ valetudinis planè deploratæ. Opinor jam eſſe apud ſuperos. *Co.* Adeóne pius erat? *Ar.* Imò nugator maximus. *Co.* Unde igitur iſthuc ſuſpicare? *Ar.* Quia peram habebat indulgentiis largiſſimis diſtentam. *Co.* Audio, ſed iter eſt longum in cœlum, nec ſatis, ut audio, tutum, ob* latrunculos qui obſident regionem aeris mediam. *Ar.* Verum, ſed ille ſat erat munitus diplomatibus. *Co.*

Qua

e Alluſit ad Homerum, qui ſæpe Palladem facit huic aut illi ſuggerere quid facto ſit opus.

* ἐπανόρθωσις, correctio.

† Ridicule utitur diminutivo s.

UM

ARGUMENTUM.

Colloquium hoc de tribus præcipuè agit. 1. De Superſtitioſa quorundam peregrinatione, ad Hieroſolymam & loca Sacra, ſub religionis prætextu. 2. De Votis temerè non ſuſcipiendis, inter compotatiunculas, frivola de cauſa; illud temporis, impenſarum, operæque, in aliis quæ ad veram propiùs pietatem accedunt inſumendum eſſe. 3. De indulgentiarum Pontificiarum & diplomatum futilitate & abſurditate.

ARNOLDUS, CORNELIUS.

Ar. SAlve multùm, Corneli, jam toto ſeculo deſiderate. *Co.* Salve & tu, ſodalis exoptatiſſime *Ar.* Jam deſperabamus reditum tuum. Ubi tamdiu peregrinatus es? *Co.* Apud inferos. *Ar.* Non admodum veri diſſimile dicis, adeò nobis rediſti ſqualidus, macilentus, ac pallidus. *Co.* Imò ab Hieroſolymis adſum tibi, non à profundis manibus. *Ar.* Quis Deus aut quis ventus te illuc adegit? *Co.* Quæ res adegit alios innumeros? *Ar.* Stultitia, ni fallor. *Co.* Igitur hoc convitii non in me ſolum competet. *Ar.* Quid illic venabare? *Co.* Ut miſer eſſem. *Ar.* Iſthuc licebat domi. Eſtne illic quod tu putes ſpectatu dignum? *Co.* Ut ingenuè fatear tibi, propemodum nihil. Oſtenduntur quædam monumenta vetuſtatis quorum mihi nihil non videbatur commentitium, & excogitatum ad alliciendos ſimplices & credulos. Imò nec hoc arbitror illos certò ſcire, quo loco ſita fuerit olim Hieroſolyma. *Ar.* Quid igitur vidiſti? *Co.* Magnam ubique barbariem. *Ar.* Nihilo ſanctior redis? *Co.* Imò multis partibus deterior. *Ar.* Nummatior ergó? *Co.* Imò (*a*) *nudior Leberide.* *Ar.* An non pœnitet igitur tam longinquæ peregrinationis fruſtrà ſuſceptæ? *Co.* Nec pudet, quia tam multos habeo ſtultitiæ meæ ſodales: nec pœnitet, quia fruſtrà jam ſit pœnitere. *Ar.* Nihil ergo fructûs refers è tam difficili peregrinatione? *Co.* multum. *Ar.* Quid tandem? *Co.* Quia poſthac vivam ſuaviús. *Ar.* An quia (*b*) *jucundum eſt meminiſſe laborum* actorum? *Co.* Eſt iſtud quidem nonnihil, ſed non in hoc ſunt omnia. *Ar.* Eſtne aliud præmium? *Co.* Eſt ſanè. *Ar.* Quod? Effare. *Co.* Magnâ voluptate, quoties libebit, & ipſe me afficiam & alios mentiendo, quoties itinerarium meum recitabo in conciliabulis aut in conviviis. *Ar.* Profectò non tu *procul aberras à ſcopo.* *Co.* Deinde, non minus capiam voluptatis, cùm alios audiam mentientes de rebus quas nec audierunt unquam nec viderunt. Idque faciunt tantâ confidentiâ, ut cùm narrent (*c*) *Siculis gerris vaniora*, tamen ſibi etiam perſuadeant ſe vera loqui. *Ar.* Mira voluptas! Non omnino *tibi* (*d*) *periit oleum & opera*, quod aiunt. *Co.* Imò hoc arbitror aliquantò

consultius

a Vide Chiliad.

b Vide proverbium, *Acti labores.*

c Vide Chiliades.

d Vide Chiliades.

Quâ linguâ deſcriptis? *Ar.* Romanâ. *Co.* In tuto eſt igitur? *Ar.* Eſt, niſi fortè incidat in genium aliquem qui Latinè neſciat, tum eſſet illi redeundum Romam, & novum diploma impetrandum. *Co.* Bullæ venduntur illic & mortuis? *Ar.* Maximé. *Co.* Sed interim illud mihi monendus es, nè quid effutias incogitantiús. Jam enim (*f*) *corycæis plena ſunt omnia.* *Ar.* Ego vero nihil elevo indulgentias, ſed combibonis mei ſtultitiam rideo, qui cùm eſſet alioqui nugator nugaciſſimus, ſalutis ſuæ (*g*) *proram*, ut aiunt, *ac puppim* in membrana collocârit potiùs quàm in correctis affectibus. Sed quando fruemur illâ voluptate quam modo prædicabas? *Co.* Cùm erit commodum adornabimus compotatiunculam aliquam, vocabimus noſtri ordinis homines, ibi certabimus mentiendo, nóſque affatim mutuis mendaciis oblectabimus. *Ar.* Agè, fiat.

f Id eſt, obſervatoribus. Vide prov.

g Vide Chiliades.

ARGUMENTUM.

In hoc Colloquio taxantur illi qui Romam curſitant, venantúrque Sacerdotia, crebrò gravi jacturâ cùm morum, tum pecuniæ. Monentur Sacerdotes pro Concubina lectione bonorum authorum ſemet oblectare. Jocularia de oblongo naſo.

PHAMPHAGUS, COCLES.

Pa. AUT parùm proſpiciunt oculi, aut Coclitem veterem compotorem meum video. *Co.* Imò, nihil te fallunt oculi tui, vides ſodalem ex animo tuum. *Pa.* Nulla cuiquam erat ſpes reditûs tui qui tot annos abfueris, ignaris omnibus quæ te terrarum haberet regio. Sed unde? dic quæſo. *Co.* Ab Antipodibus. *Pa.* Imò ab inſulis, opinor, fortunatis. *Co.* Gaudeo quod agnoveris ſodalem tuum, nam verebar nè ſic domum redirem quemadmodum rediit Ulyſſes. *Pa.* Quonam pacto rediit ille? *Co.* Nec ab uxore eſt agnitus. Solus * canis jam vetulus motâ caudâ dominum agnovit. *Pa.* Quot annos ille domo abfuerat? *Co.* Viginti. *Pa.* Tu plures abfuiſti, nec tamen fefellit me tua facies. Sed quis iſthuc narrat de Ulyſſe? *Co.* Homerus. *Pa.* Oh, ille, ut aiunt, pater eſt omnium fabularum. Fortaſſis uxor interim aſciverat (*a*) taurum alium, & idcirco non agnovit (*b*) Ulyſſem ſuum. *Co.* Imò nihil illâ caſtius; ſed Pallas addiderat Ulyſſi ſenium, nè poſſet agnoſci. *Pa.* Quî tandem agnitus eſt? *Co.* E tuberculo quod habebat in digito pedis: id animadvertit nutrix jam admodum anus, dum illi pedes lavat. *Pa.* O curioſam (*c*) lamiam! Et tu miraris, ſi ego te agnovi ex iſto tam inſigni naſo? *Co.* Nihil me pœnitet hujus naſi. *Pa.* Nec eſt cur pœniteat, cùm orga-

num

* Ulyſſis canis.

a Id eſt, adulterum. Horat *Quærenti taurum monſtravit interim.*

b Sic appellat maritum qui nimiùm diu abfuit: Nam Ulyſſem reducem nullus agnovit præter canem.

c Maleficæ mulieres, quæ oculos habent quibus proſpiciunt omnia cùm foris ſint, domi cæcutiunt.

num tibi ſit ad res tam multas utile. *Co.* Ad quas? *Pa.* Primùm ad extinguendas lucernas erit cornu vice. *Co.* Perge. *Pa.* Deinde, ſi quid hauriendum erit è cavo profundiore, fuerit loco promuſcidis. *Co.* Papæ! *Pa.* Si manus erunt occupatæ, licebit uti vice paxilli. *Co.* Etiámne ampliùs? *Pa.* Conducet excitando foculo, ſi defuerit follis. *Co.* Bellè narras. Quid præterea? *Pa.* Si lumen officiat ſcribenti, præbebit umbraculum. *Co.* Ha, ha, he: eſt præterea quod dicas? *Pa.* In bello navali præbebit uſum (*d*) harpagonis. *Co.* Quid in bello terreſtri? *Pa.* Erit loco clypei. *Co.* Quid deinde? *Pa.* Findendis lignis erit cuneus. *Co.* Probè. *Pa.* Si præconem agas, erit tuba: ſi claſſicum canas, cornu: ſi fodias, ligo: ſi metas, falx: ſi naviges, anchora: in popina fuerit fuſcina: in piſcando, hamus. *Co.* O me felicem! neſciebam me circumferre tam ad multa conducibilem ſupellectilem. Sed quis interim terrarum angulus te habuit? *Pa.* Roma. *Co.* Atqui fieri potuit, ut in tanta luce nemo te ſciret vivum? *Pa.* Imò nuſquam magis latent boni viri, adeò ut ſæpe clariſſimâ luce neminem videas in frequenti foro. *Co.* Redis igitur nobis onuſtus ſacerdotiis? *Pa.* Venatus equidem ſum ſedulò, at parùm favit * Delia. Nam complures illic *piſcantur hamo*, quod dici ſolet, *aureo*. *Co.* Stultum piſcandi genus. *Pa.* Et tamen pulchrè ſuccedit nonnullis: ſed non omnibus feliciter cadit hæc alea. *C.* An non inſigniter ſtulti ſunt qui plumbum commutant auro? *Pa.* Sed non intelligis in plumbo ſacro venas auri ſubeſſe. *Co.* Quid igitur? rediſti nobis nihil aliud quàm Pamphagus? *Pa.* Non. *Co.* Quid igitur? *Pa.* (*e*) Lupus hians. *Co.* Feliciùs redeunt qui Aſini redeunt, ſacerdotiorum ſarcinâ graves. Cur mavis ſacerdotium quàm uxorem? *Pa.* Quia mihi placet otium. Arridet Epicurea vita. *Co.* At meâ ſententiâ ſuaviùs vivunt quibus eſt lepida puella domi, quam complectantur quoties libet. *Pa.* Sed adde, nonnunquam cùm non libet. Amo voluptatem perpetuam: qui ducit uxorem, uno menſe felix eſt; cui contingit opimum ſacerdotium, in omnem uſque vitam fruitur gaudio. *Co.* Sed triſtis eſt ſolitudo, adeò ut nec Adam ſuaviter victurus fuerat in Paradiſo, niſi Deus illi adjunxiſſet Evam. *Pa.* Non deerit Eva cui ſit opulentum ſacerdotium. *Co.* Sed voluptas non eſt voluptas quæ cum mala fama maláque conſcientia conjuncta eſt. *Pa.* Verum dicis, & idcirco mihi in animo eſt, confabulatione librorum ſolitudinis tædium fallere. *Co.* Iſtis quidem ſodalibus nihil jucundius. Sed redíſne ad tuam piſcationem? *Pa.* Redeo, ſi liceat parare novam eſcam. *Co.* Aureámne an argenteam?

d Inſtrumenta quibus injectis attrahunt navem commiſſuri bellum.

* Diana.

Prov. *Aureo piſcari hamo.*

e Vide Chiliades, & alluſum eſt ad nomen *Bamphagus*, quod Græcis ſonat *omnia comedentem.*

Pa.

Pa. Utramlibet. *Co.* Bono animo es, pater ſuppeditabit. *Pa.* Nihil illo tenacius. Nec crediturus eſt denuo cùm intellexerit mihi ſortem etiam periiſſe. *Co.* Verùm iſta lex eſt aleæ. *Pa.* Sed ille non delectatur hâc aleâ. *Co.* Si pernegabit ille, commonſtrabo tibi unde poſſis quantum voles pecuniæ ſumere. *Pa.* Tu verò mihi voluptatem narras: agè, monſtra; jam cor mihi ſalit. *Co.* In promptu eſt. *Pa.* Nactus es theſaurum aliquem? *Co.* Si nactus eſſem, mihi nactus eſſem, non tibi. *Pa.* Si queam corradere centum ducatos, revixerit ſpes. *Co.* At ego tibi commonſtro unde poſſis haurire centum millia. *Pa.* Quin tu igitur me beas? Nè diutiùs eneca. Dic unde. *Co.* Ex *Aſſe Budæi*: illic reperias innumeras myriades, ſive auream malis monetam, ſive argenteam. *Pa.* Abi quò dignus es cum tuo joco: illinc tibi reſolvam quod debuero pecuniæ. *Co.* Reſolves, ſed quod illinc tibi numeràro. *Pa.* Agè, novi naſum tuum. *Co.* At mihi præ te naſus eſt nullus. *Pa.* Imò nihil te naſutius. Nihil es niſi naſus. Ludis in re ſeria. Hac in re (*f*) ringi poſſim citiùs quàm ridere. Res gravior eſt quàm ut ridere libeat. Tu, ſi hîc eſſes, non luderes. Sum tibi ludibrio. Illudis mihi, & illudis me. Joco me tractas in re neutiquam jocoſa. *Co.* Minimè rideo, id quod res eſt dico. Non rideo quidem, imò rem ipſam dico. Seriò loquor. Ex animo loquor. Simpliciter loquor. Vera loquor. *Pa.* Ità tibi ſemper (*g*) ſtet in capite pileum, ut iſta tu ſimpliciter loqueris. Sed ceſſo abire domum cogniturus quo ſtatu ſint illic omnia? *Co.* Offendes nova permulta. *Pa.* Credo, ſed utinam omnia ex animi ſententia. *Co.* Iſthuc optare licet omnibus, ſed hactenus obtigit nemini. *Pa.* Hoc quoque commoditatis adferet utrique noſtrûm ſua peregrinatio, quòd dulcior erit poſthac domus. *Co.* Neſcio, nam video quoſdam ſepties illò recurrere. Adeò ſcabies illa ſine ſine ſolet prurire, ſi quem ſemel invaſerit.

f Ringitur iratus, non ridet: Rictus igitur eſt diductio labiorum, ſed præ dolore; cùm riſus ſit ex gaudio.

g Proverb. eſt in eos qui diverſum ſentiunt ab iis quæ dicunt; id eſt, præpoſtere ſtet pileum.

ARGUMENTUM.

Taxatur hic ſceleſtiſſima Militum vita. Docetur eſſe calamitoſa: Bellum eſſe confuſionem; ſentinam vitiorum, ubi nec ſanis nec profanis parcitum eſt. Spes prædæ allectat in bellum. Facinora militiæ ex impia hac militis Confeſſione proponuntur, ut adoleſcentes ab hoc vitæ inſtituto abhorreant.

HANNO, (*a*) THRASYMACHUS.

Ha. Unde redis nobis * Vulcanus, qui Mercurius hinc abieras? *Th.* Quos Vulcanos, aut quos Mercurios mihi narras? *Ha.* Quia alatus videbare cùm abires, nunc claudicas. *Th.* Sic à bello rediri ſolet. *Ha.* Quid tibi cum bello, homo

a Id eſt, audax in pugnam; nomen aptum militi.

* Vulcanus fingitur claudus, Mercurius alatus.

homo quovis damâ fugacior? *Th.* Spes prædæ reddiderat fortem. *Ha.* Multum igitur refers (*b*) manubiarum? *Th.* Imò (*c*) Zonam inanem. *Ha.* Tantò minùs gravare ſarcinâ. *Th.* Atqui ſceleribus onuſtus redeo. *Ha.* Gravis profectò ſarcina, ſi verum dicit Propheta, qui peccatum appellat *plumbum*. *Th.* Plus illic ſcelerum & vidi & patravi, quàm unquam antehac in omni vita. *Ha.* Ecquid igitur arridet vita militaris? *Th.* Nihil neque ſceleſtius, neque calamitoſius. *Ha.* Quid igitur in mentem venit iſtis qui nummo conducti, nonnulli gratìs, currunt ad bellum non aliter quàm ad convivium? *Th.* Ego nihil aliud conjectare poſſum, quàm illos agi malis furiis, ſeſéque totos malo dæmoni ac miſeriæ devoviſſe, nec aliud quàm hic manes ſuos anticipare. *Ha.* Ità quidem videtur. Nam ad res honeſtas vix ullo pretio conduci queant. Sed expone nobis quomodo geſtum ſit prælium, & utrò ſeſe inclinârit victoria. *Th.* Tantus erat ſtrepitus, tumultus, tubarum, bombi, cornuum tonitrua, hinnitus equorum, clamor virorum, ut neque videre potuerim quid gereretur, adeò ut vix ſcirem ubi eſſem ipſe. *Ha.* Unde igitur cæteri qui ex bello veniunt ſic depingunt ſingula, quid quiſque dixerit aut geſſerit, quaſi nuſquam non adfuiſſent otioſi ſpectatores? *Th.* Ego credo iſtos mentiri ſplendidè. In tentorio meo quid geſtum ſit, ſcio; quid in prælio, prorſus ignoro. *Ha.* Anne hoc quidem ſcis, unde tibi venerit claudicatio? *Th.* Vix, ità me Mavors poſthàc malè amet: ſuſpicor aut ſaxo, aut equi calce læſum genu. *Ha.* At ego ſcio. *Th.* Scis? an tibi narravit aliquis? *Ha.* Non, ſed divino. *Th.* Dic igitur. *Ha.* Cùm fugeres pavidus, collapſus humi offendiſti in ſilicem. *Th.* Diſpeream niſi rem acu tetigiſti. Adeò veriſimile eſt quod divinâſti. *Ha.* Abi domum, & uxori narra tuas victorias. *Th.* Illa mihi occinet haud ſuave (*d*) encomium, qui nudus redeam. *Ha.* Sed unde reſtitues quod rapuiſti? *Th.* Jampridem reſtitui. *Ha.* Cui? *Th.* Scortis, (*e*) Oenopolis & iis qui me vicerunt aleâ. *Ha.* Satìs militariter; par eſt, ut quod malè partum eſt, pejùs diſpereat. Verùm à ſacrilegiis, opinor, temperatum eſt. *Th.* Imò illic erat (*f*) ſacrum nihil. Nec profanis parcitum eſt, nec ſanis. *Ha.* Quo pacto ſarcies? *Th.* Negant oportere ſarciri quod in bello commiſſum ſit: jure fit quod illic fit. *Ha.* Jure belli fortaſſis. *Th.* Tenes. *Ha.* At iſtud jus ſumma eſt injuria. Te non patriæ pietas, ſed prædæ ſpes pertraxit in bellum. *Th.* Fateor, & arbitror paucos illuc ire ſanctiore propoſito. *Ha.* Eſt aliquid inſanire cum multis. *Th.* Concionator è ſuggeſto pronunciavit, bellum eſſe juſtum. *Ha.* Suggeſtum illud non ſolet

mentiri

b Pecunia è ſpoliis collecta.
c Vide Prov. *Zonam perdidit.*
d Solent encomio laudari qui fortiter ſe geſſiſſent in bello.
e Id eſt, vinorum venditoribus, cauponibus.
f Alluſum eſt ad prov. Οὐδὲν ἱερόν, tametſi deflexit in alium ſenſum.

mentiri. Sed ut juſtum ſit principi, non continuò juſtum eſt ibi. *Th.* Audivi ex (*g*) Rabbinis, quòd licet ſuâ cuique arte vivere. *Ha.* Præclara ars incendere domos, diripere templa, violare ſacras virgines, ſpoliare miſeros, occidere innoxios. *Th.* Lanii conducuntur ad mactandum bovem; cur noſtra ars reprehenditur, quòd conducimur ad mactandos homines? *Ha.* Non eras ſolicitus, quónam eſſet migratura anima tua, ſi contigiſſet in bello cadere? *Th* Non admodùm: bona ſpes habebat animum meum: nam divæ Barbaræ me ſemel commendâram. *Ha.* Receperat illa tutelam tui? *Th.* Sic mihi viſa eſt annuere capite aliquantulùm. *Ha.* Quando iſthuc tibi viſum eſt? mané? *Th.* Non, ſed à cœna. *Ha.* Sed tum, ut arbitror, etiam arbores tibi viſæ ſunt ambulare. *Th.* Ut hic divinat omnia! ſed præcipua ſpes erat (*h*) in divo Chriſtophoro, cujus imaginem quotidie contemplabar. *Ha.* In tentoriis? Unde illic Divi? *Th.* Carbone pinxeramus illum in velo. *Ha.* Nimirum haudquaquam (*i*) *ficulneum*, ut aiunt, *præſidium* erat carbonarius ille Chriſtophorus. Sed extra jocum, non video quî poſſis expediri à tantis flagitiis, niſi te conferas Romam. *Th.* Imò novi viam breviorem. *Ha.* Quam? *Th.* Ibo ad Dominicales, ut illic paulo tranſigam cum commiſſariis. *Ha.* Etiam de ſacrilegiis? *Th.* Etiam ſi Chriſtum ipſum ſpoliâſſem, ac decollâſſem etiam; tam largas habent indulgentias, & authoritatem componendi. *Ha.* Bene habet, ſi veſtram compoſitionem Deus ratam habuerit. *Th.* Imò magis, metuo nè diabolus non habeat ratam. Nam Deus naturâ placabilis eſt. *Ha.* Quem tibi ſacerdotem deliges? *Th.* Cui cognovero quàm minimum eſſe frontis ac bonæ mentis. *Ha.* Nè non *habeant ſimiles labra lactucas*. Ab illo purus abibis ad corpus Dominicum? *Th.* Quidni? Poſteaquam ſemel effudero * ſentinam in illius cucullam, ego me exoneravero ſarcinâ: ipſe viderit qui abſolvit. *Ha.* Quî ſcis an abſolvat? *Th.* Scio. *Ha.* Quonam indicio? *Th.* Quia manum imponit capiti, admurmurans neſcio quid. *Ha.* Quid ſi reddat tibi omnia peccata tua, cùm manum imponit, hæc admurmurans, Abſolvo te ab omnibus benefactis, quæ nulla in te comperio, & reſtituo te tuis moribus, talémque dimitto qualem accepi? *Th.* Viderit ille quid dicat; mihi ſatis eſt quòd me credo abſolutum. *Ha.* Sed iſthuc tuo periculo credis. Fortaſſe non fuerit ſatis Deo, cui debes. *Th.* Unde tu mihi obvius, qui mihi conſcientiam è ſerena nubilam redderes? *Ha.* Felix occurſus. Bona avis eſt obvius amicus qui bene moneat. *Th.* Neſcio quàm bona, certè parùm ſuavis.

g Vocant Hebræi, quomodo noſtri Magiſtros noſtros.

h Alluſum eſt vulgi opinioni, unde plerumque Chriſtophoros cum hoc diſticho pictos videas; *Chriſtophori ſancti ſpeciem quicunque tuetur, Illo nempe die non morte malâ morietur.*

i Id eſt, parùm utile & validum. Vide Chiliades.

* Metaphora à navibus deſumpta, pro, omnia facinora.

ARGUMENTUM.

Colloquium hoc Herilia tractat mandata, Famuli officia. 1. Suſcitat herus dormientem ſervum, jubet adornare domum. Reſponſat ſervus, Nihil de prandio, &c. 2. Mittendi in varia negotia. 3. Equitandi.

1. SUSCITANDI DORMIENTEM.

(a) RABANUS, SYRUS.

Ra. HEus, heus furcifer, jamdudum rauceſco clamore, nec tu tamen expergiſceris: vidêre mihi vel cum glitibus certare poſſe. Aut ocyùs ſurge, aut ego tibi fuſte ſomnum iſtum excutiam. Quando crapulam heſternam edormieris? Non te pudet, ſomnium hominis, in multam lucem ſtertere? Qui frugi ſunt famuli ſolent exortum Solis antevertere, curaréque ut herus ſurgens reperiat omnia parata. Ut ægrè divellitur à nido tepefacto cuculus! Dum ſcalpit caput, dum diſtendit nervos, dum oſcitat, tota abit hora. *Sy.* Vixdum diluxit. *Ra.* Credo, tibi. Nam tuis oculis adhuc multa nox eſt. Tibi nox adhuc eſt concubia. *Sy.* Quid me jubes facere? *Ra.* Fac ut luceat foculus, verre pileum ac pallium, exterge calceos & crepidas; inverſas caligas primùm intus purga ſcopis, mox foris; deinde ſuffitum aliquem facito purgando aëri; accende lucernam; muta mihi lineum induſium, ac ad ignem fumi expertem ſicca lotum. *Ry.* Fiet. *Ra.* Atqui (*b*) move te ocyus: Jam hæc feciſſe oportuit. *Sy.* Moveo. *Ra.* Video, ſed nihil promoves: ut incedit teſtudo! *Sy.* *Non poſſum ſimul ſorbere & flare.* *Ra.* Etiam ſententias loqueris, carnifex? Tolle matulam, compone lecti ſtragulas, revolve cortinas, verre pavimentum, verre ſolum cubiculi, adfer aquam lavandis manibus. Quid ceſſas, aſine? Annus eſt priuſquam accendas candelam. *Sy.* Vix reperio ſcintillam ignis. *Ra.* Sic herì condidiſti? *Sy.* Nec follem habeo. *Ra.* Ut reſponſat nebulo? quaſi qui te habeat, careat folle. *Sy.* Quàm imperioſum habeo dominum! vix hujus juſſis decem expediti famuli fecerint ſatis. *Ra* Quid ais, ceſſator? *Sy.* Nihil, omnia rectè. *Ra.* Non ego te audio murmurantem? *Sy.* Equidem precor. *Ra.* Credo, Pater noſter inverſum. Precationem opinor Dominicam præpoſteré. Quid gannis de imperio? *Sy.* Precor tibi ut fias Imperator. *Ra.* Et ego tibi, ut fias homo ex caudice. Sequere me ad templum uſque; mox domum recurrito, lectos concinnato, hæc confuſa ſuo quæque loco digerito: Fac ut niteat tota domus, matulam defricato, hæc ſordida ſubmoveto ab oculis. Fortaſſis viſent me quidam aulici. Si quid ſenſero prætermiſſum, vapulabis largiter. *Sy.* Hic ſanè novi * benignitatem tuam. *Ra.* Proinde cave, ſi ſapis. *Sy.* At interim de prandio nulla mentio.

a Aptum heri nomen, ut *Syrus* ſervi ex omnibus Comœdiis; & Cicero Judæorum & Syrorum gentem ſervituti natam aſſerit.

b Terentianum eſt.

* ἀκυρολογία, vel etiam ἀντίφρασις, id eſt, animum verberandi cupidum.

Ra.

Ra. Vah ! ut hic mentem habet furcifer ? Non prandeo domi. Itaque ſub horam decimam ad me tranſcurrito, deducturus meeò ubi ſum pranſurus. *Sy.* Tibi quidem proſpectum, ſed hic interim nihil eſt quod ego edam. *Ra.* Si non eſt quod edas, eſt quod eſurias. *Sy.* Nemo fit eſuriendo ſatur. *Ra.* Eſt panis. *Sy.* Eſt, ſed ater & furfuraceus. *Ra* Delicias hominis ! Te quidem fœnum eſſe oportuit, ſi pabulum detur te dignum. An poſtulas ut te aſinum tantùm placentis ſaginem ? Si faſtidis panem citra obſonium, adde porrum, aut, ſi mavis, cepe.

2. *MITTENDI IN VARIA NEGOTIA.*

Ra. Eſt tibi abeundum in forum. *Sy.* Tam procul? *Ra.* Non ſunt niſi ſex paſſus ; tibi pigro ſunt bis mille. Conſulam autem tuæ pigritiæ. Eâdem legatione multa conficies negotia: tu ſupputa in digitos, ut memineris. Primùm deflectes ad veſtiarium, ac thoracem (*a*) undulatum, ſi jam perfectus eſt, ab eo recipies. Hinc quæres Cornelium (*b*) veredarium ; is plerumque eſt in Cervo, ibi potitat ; rogabis ſi quid habet literarum ad me, & ad quem diem ſit profecturus Deinde convenies mercatorem pannarium, rogabis meis verbis nè quid ſolicitus ſit quòd pecuniam non miſerim ad diem præſcriptum ; numerabitur propediem. *Sy.* Quando ? ad Calendas Græcas ? *Ra.* Rides, ganeo ? imò ante Calendas Martias. In reditu deflectas ad lævam, & ex bibliopolis diſcas, ſi quid advectum ſit novorum libellorum è Germania ; cognoſce qui ſint, & quanti venales. Poſt hæc rogabis Goclenium, ut mihi dignetur eſſe conviva, alioqui cœnaturo ſoli. *Sy.* Etiam convivas vocas ? non habes domi unde vel murem paſcas. *Ra.* Proinde tu confectis cæteris abi ad macellum, & eme nobis armum ovillum: eum curabis eleganter aſſum. Audin' hæc? *Sy.* Plura quàm vellem. *Ra.* At vide ut memineris. *Sy.* Vix potero dimidium. *Ra.* Etiam hic ſtas, ceſſator? Jam rediſſe oportuit. *Sy.* Quis poſſit unus tot rebus obeundis ſufficere? Deduco ac reduco. Sum illi à ſcopis, à matula, à pedibus, à manibus, à poculis, à libellis, à rationibus, à jurgiis, à legationibus : poſtremò non videor illi ſat occupatus niſi ſim & coquus.

a Undulatum vulgò *de Chamelot*.
b Quem vulgò *curſorem* aut *poſtam* vocamus.

3. *EQUITANDI.*

Ra. Profer ocreas, nam equitandum eſt. *Sy.* En adſunt. *Ra.* Probè quidem abs te curatæ ; totæ albent ſitu. Opinor nec exterſas nec unctas hoc anno, adeò rigent præ ſiccitate. Exterge ſubuvido panno : mox unge ad ignem diligenter,

ac macera donec molleſcant. *Sy.* Curabitur. *Ra.* Ubi calcaria? *Sy.* Adſunt. *Ra.* Verum, ſed obducta rubigine. Ubi frænum & ephippia? *Sy.* Sunt in promptu. *Ra.* Vide nequid deſit, aut nequid ruptum, aut mox rumpendum, nè quid nobis ſit in mora cùm erimus in curſu. Propera ad ſellarium, & hoc lorum cura ſarciendum. Reverſus inſpice ſoleas ſive calceos equorum, num qui clavi deſint aut vacillent. Quàm macilenti ſunt equi, quámque ſtrigoſi? Quoties abſtergis aut pectis illos in anno? *Sy.* Imò quotidie. *Ra.* Nimirum res ipſa loquitur. Jejunant, opinor, nonnunquam totum triduum. *Sy.* Minimé. *Ra.* Negas tu quidem, ſed aliud dicturi ſunt equi, ſi loqui liceat: quanquam ſatìs loquuntur ipſâ macie. *Sy.* Curo ſeduló. *Ra.* Cur igitur tu habitior equis? *Sy.* Quia non paſcor fæno. *Ra.* Hoc igitur reſtat, Adorna manticam celeriter. *Sy.* Fiet.

ARGUMENTUM.

Monita Pædagogica docent puerum verecundiam, civilitatem, & mores ætati ſuæ decoros; quo geſtu ſtandum alloquenti majores, de cultu, ſermone, de moribus in convivio, in ſchola.

PÆDAGOGUS, PUER.

Pa. TU mihi videre non in aula natus, ſed in caula, adeò moribus es agreſtibus. Puerum ingenuum decent ingenui mores. Quoties alloquitur te quiſpiam cui debes honorem, compone te in rectum corporis ſtatum, aperi caput: vultus ſit nec triſtis, nec torvus, nec impudens, nec protervus, nec inſtabilis, ſed hilari modeſtiâ temperatus; oculi verecundi, ſemper intenti in eum cui loqueris; juncti pedes, quietæ manus. Nec vacilles alternis tibiis, nec ſint geſticuloſæ manus, nec mordeto labrum, nec ſcabito caput, nec fodito aures. Veſtis item ad decorum componatur, ut totus cultus, vultus, geſtus, & habitus corporis ingenuam modeſtiam & vercundam indolem præ ſe ferat. *Pu.* Quid ſi mediter? *Pæ.* Fac. *Pu.* Siccine ſatis? *Pæ.* Nondum. *Pu.* Quid ſi ſic? *Pæ.* Propemodum. *Pu.* Quid ſi ſic? *Pæ.* Hem, ſatis eſt; iſthuc tene. Nè ſis ineptè loquax aut præceps, nec vagetur animus interim; ſed ſis attentus quid ille dicat. Si quid erit reſpondendum, id facito paucis ac prudenter, ſubindè præfatus honorem, nonnunquam & addito cognomento honoris gratiâ: atque identidem modicè flectas alterum genu, præſertim ubi reſponſum abſolveris. Nec abeas niſi præfatus veniam, aut ab ipſo dimiſſus.——Nunc age, ſpecimen aliquod hujus rei nobis præbe.——Quantum temporis

Geſtus. Vultus. Veſtis. Sermo, Paucus,

temporis abſuiſti à maternis ædibus? *Pu.* Jam ſex ferme menſes. *Pa.* Addendum erat, Domine. *Pu.* Jam ſex ferme menſes, Domine. *Pa.* Non tangeris deſiderio matris? *Pu.* Nonnunquam ſané. *Pa.* Cupis eam reviſere? *Pu.* Cupio Domine, ſi id pace liceat tuâ. *Pa.* Nunc flectendum erat genu. Bene habet. Sic pergito. Cùm loqueris, cave nè præcipites ſermonem, aut hæſites linguâ, aut palato immurmures: ſed diſtinctè, clare, articulatè conſueſcito proferre verba tua. Si quem præteribis natu grandem, magiſtratum, ſacerdotem, doctorem, aut alioqui virum gravem, memento aperire caput, nec pigeat inflectere genu. Itidem facito cùm præteribus Ædem ſacram, aut imaginem Crucis. In convivio ſic te præbebis hilarem, ut ſemper memineris quid deceat ætatem tuam: poſtremus omnium admoveto manum patinæ. Si quid datur lautius, recuſato modeſtè: ſi inſtabitur, accipe, & age gratias: mox decerptâ portiunculâ, quod reliquum eſt illi reddito, aut alicui proximè accumbenti. Si quis præbibet hilariter, illi bene precator, ſed ipſe bibito modicé. Si non ſitis, tamen admoveto cyathum labiis. Arride loquentibus: ipſe nè quid loquaris, niſi rogatus. Si quid obſcœni dicetur, nè arride, ſed compone vultum quaſi non intelligas. Nè cui obtrectato, nè cui temet anteponito, nè tua jactato, nè aliena deſpicito. Eſto comis etiam erga tenuis fortunæ ſodales. Neminem deſerto. Nè ſis linguâ futili. Itá fiet ut ſine invidia laudem invenias, & amicos pares. Si videris convivium eſſe prolixius, precatus veniam, ac ſalutatis convivis, ſubducito te à menſa. Vide ut horum memineris. *Pu.* Dabitur opera, mi præceptor. Numquid aliud vis? *Pa.* Adito nunc libros. *Pu.* Fiet.

Nec præceps.

In cibis.

In potu.

Erga condiſcipulos.

ARGUMENTUM.

Ludendi veniam impetrant pueri miſſo ad præceptorem legato Coclite, qui honeſtas recreationes animo corporique neceſſarias oſtendit. Monet præceptor ut gregatim ludant, &c. 1. *Ludendi pilâ palmariâ: eligendi partes.* 2. *Ludendi globis: plebiſcita Sphæriſterii.* 3. *Ludendi ſphærâ per annulum ferreum.* 4. *Saltandi; non ſaltandum mox à prandio; ranarum ſaltus: Currendi, Natandi.*

NICOLAUS, HIERONYMUS, COCLES, PÆDAGOGUS.

Ni. JAmdudum & animus, & cœlum, & dies invitat ad ludendum. *Hi.* Invitant quidem hæc omnia, ſed ſolus præceptor non invitat. *Ni.* Subornandus orator quiſpiam qui veniam extorqueat. *Hi.* Aptè quidem dictum, extorqueat. Nam citiùs clavam extorſeris è manu Herculis, quàm ab

hoc ludendi veniam. At olim illo nemo fuit ludendi avidior. *Ni.* Verum; ſed jam olim ille oblitus eſt ſe fuiſſe puerum. Ad verbera facillimus eſt & liberalis; hîc parciſſimus, idémque difficillimus. *Hi.* At tamen protrudendus eſt aliquis legatus non admodum verecundæ frontis, quem non illico protelet ſuis ſævis dictis. *Ni.* Eat qui volet, ego carere malo quàm rogare. *Hi.* Nemo magis accommodus ad hanc legationem quàm Cocles. *Ni.* Nemo profectó. Nam perfrictæ frontis eſt ac bene linguax; deinde ſenſum hominis pulchre callet. *Hi.* I, Cocles, ab omnibus nobis magnam initurus gratiam. *Co.* Equidem experiar ſeduló. Verùm ſi non ſucceſſerit, nè conferte culpam in oratorem veſtrum. *Hi.* Bene ominare; ſi te ſatis novimus, impetrabis. Abi orator, redibis exorator. *Co.* Eo. Bene fortunet legationem meam Mercurius.

Salve Præceptor. *Pa.* Quid ſibi vult nugamentum hominis? *Co.* Salve præceptor obſervande. *Pa.* Inſidioſa civilitas! Satìs jam Salveo. Dic quid velis. *Co.* Totus diſcipulorum tuorum grex orat ludendi veniam. *Pa.* Nihil aliud quàm luditis etiam abſque venia. *Co.* Scit tua prudentia vigorem ingeniorum excitari moderato luſu, quemadmodum nos docuiſti ex Quintiliano. *Pa.* Sanè; ut iſthuc tenes quod pro te facit? Laxamento opus eſt iis qui vehementer laborant: vobis, qui ſegniter ſtuderis & acriter luditis, fræno magis opus eſt quàm laxatis habenis. *Co.* Adnitimur pro viribus; & ſi quid hactenus ceſſatum eſt, pòſt diligentiâ ſarcietur. *Pa.* O ſartores! Quis erit fide juſſor aut ſponſor iſthuc futurum? *Co.* Ego capitis mei periculo non dubitem eſſe ſponſor. *Pa.* Imò culi periculo potiús. Scio quàm non ſit tutum tibi credere; tamen hîc periculum faciam quàm ſis bonæ fidei. Si dederis verba, poſthac nequicquam mecum egeris. Ludant, ſed gregatim in campis. Nè divertant ad compotationes, aut alia nequiora. Maturè ſe recipiant domum ante Solis occubitum. *Co.* Fiet.

Exoravi, quanquam ægre. *Hi.* O lepidum caput! omnes amamus te plurimum. *Co.* Sed interim cavendum nè quid peccemus, alioqui de meo tergo dependendum foret; fide juſſi veſtro omnium nomine. Quòd ſi quid accidat, non eſt quòd me poſthac utamini legato. *Hi.* Cavebitur. Sed quod luſûs genus potiſſimùm placet? *Co.* De hoc in campo conſultabimus.

I. *LUDENDI PILA.*

Ni. Nulla res meliùs exercet omnes corporis partes quàm pila palmaria; ſed aptior hyemi quàm æſtati. *Hi.*

Nullum

Nullum anni tempus nobis parum accommodum eſt ad ludendum. *Ni.* Minùs ſudabitur, ſi ludamus reticulo. *Hi.* Imò reticulum piſcatoribus relinquamus; elegantius eſt palmâ uti. *Ni.* Age, nihil moror: ſed quanti certabimus? *Hi.* Talitro, ſic parcetur pecuniæ. *Ni.* At ego malo fronti parci quàm pecuniæ. *Hi.* Et mihi frons charior eſt Pecuniâ. Aliquo periculo certandum eſt, alioqui friget ludus. *Ni.* Sic res habet ut dicis. *Hi.* Utra pars prior evicerit tres luſus, ei victa pendat ſextam drachmæ partem: ſed hâc lege, ut quicquid è victoriis collectum fuerit, inſumatur in convivium, ad quod pariter vocantur omnes. *Ni.* Placet lex, & rata eſto. Supereſt igitur ut ſortiamur partes. Nam ſumus ferme pares omnes, ut non admodum referat quis cui conjungatur. *Hi.* Tu tamen me longè peritior es. *Ni.* Ut ſim, ſed tu felicior. *Hi.* Etiam hîc valet fortuna? *Ni.* Illa nuſquam non regnat. *Hi.* Age, fiat ſortitio. Euge, bene cecidit; contigêre quos volebam. *Ni.* Et nos noſtræ ſodalitatis non pœnitet. *Hi.* Agedum, ſimus viri. —*Amat victoria curam.* Suum quiſque locum gnaviter tueatur. Tu mihi conſiſte à tergo, excepturus pilam ſi me tranſvolet. Tu iſthic obſerva, repulſurus huc ab adverſariis revolantem. *Ni.* Nè muſca quidem hâc prætervolârit impunè. *Hi.* Agite bonis avibus, mittite pilam in tectum. Qui miſerit nihil præfatus, fruſtrà miſerit. *Ni.* Hem, accipe igitur. *Hi.* Mittito. Si miſeris extra lineas, aut infra ſupráve tectum, veſtro damno fuerit, aut certè nobis fraudi eſſe nolim. Tu ſanè parùm commodè mittis. *Ni.* Tibi quidem, at nobis commodè. *Hi.* Ut miſeris, ità remittam. Par pari referam. Sed præſtat ingenuè legitiméque ludere. *Ni.* In ludo pulchrum eſt arte vincere. *Hi.* Fateor, atque etiam in bello. Sed habet utraque pars ſuas leges. Et ſunt artes illiberales. *Ni.* Credo, plures ſeptem. Signa terminum teſtulâ, aut rudere, aut, ſi mavis, pileo tuo. *Hi.* Tuo malim. *Ni.* Rurſus accipe pilam. *Hi.* Mitte. Pone notam. *Ni.* Habemus duos terminos ſatis longinquos. *Hi.* Utcunque, ſed tamen vincibiles. *Ni.* Planè vincibiles, ſi nemo repugnet. *Hi.* Euge! priorem metam prætercurrimus. Vicimus quindecim. Heus, præbete vos viros: viceramus & hîc, ſi tu tuo conſtitiſſes loco. Sumus igitur pares. *Ni.* Non diu futuri. Vicimus triginta, vicimus quadraginta quinque. *Hi.* Seſtertia? *Ni.* Non. *Hi.* Quid igitur? *Ni.* Numeros. *Hi.* Quò pertinent numeri, ſi nihil eſt quod numeres? *Ni.* Noſter hic ludus eſt. *Hi.* Præpoperè tu quidem, *Ante victoriam canis triumphum.*

Eligendi Partes.

triumphum. Vidi qui vincerent ab hoc numero qui nihil habebant. Varia eſt, ut Martis, ità luſûs alea Habemus triginta. Jam rurſum pares ſumus. *Ni.* Nunc ſeriò res agitur. Euge, ſucceſſit; habemus potiores. *Hi.* Non diu habituri. Dixin'? Rurſum æquali fortunâ ſumus. *Ni.* Diu nutat fortuna, velut anceps utris velit addicere victoriam. O Fors Fortuna, ſi nobis faveris, dabimus tibi maritum. Euge, audivit votum; penes nos eſt hujus certaminis victoria. Pone notam cretaceam, nè excidat. *Hi.* Jam (*a*) appetit veſpera, & ſudatum eſt ſatis; præſtat à ludendo deſiſtere, *nè quid nimis.* Supputemus lucrum. *Ni.* Nos evicimus tres drachmas, vos duas. Reſtat igitur una ad compotatiunculam. Sed interim quis ſolvet pretium pilarum? *Hi.* Omnes ex æquo, pro ſua quiſque portione. Nam lucrum exilius eſt quàm ut indè poſſit aliquid decidi.

a Pro *inſta'*, quoties eſt verbum neutrale.

---

2. *LUDUS GLOBORUM MISSILIUM.*
ADOLPH. BERNARDUS, ARBITRI.

Ad. Tu toties apud me gloriatus es, te mirum quendam eſſe artificem in certamine mittendorum globorum. Agè, libet experiri qui vir ſies. *Be.* Nihil detrecto, huc ſi quid libet. Nunc tu planè, quod dici ſolet, *in planitiem provocas equum.* *Ad.* Et tu ſenties me non eſſe aſinum. *Be.* Placétne (*a*) monomachia, ut unus cum uno congrediatur? an mavis adjungi ſocios periculi? *Ad.* Malo (*b*) μονομαχεῖν, nè qua pars victoriæ decidatur alteri. *Be.* Iſthuc & ipſe malo, ut laus in ſolidum ſit mea. *Ad.* Hi ſpectatores erunt & arbitri. *Be.* Recipio. Sed quod erit victori brabium, aut quæ victo pœna? *Ad.* Quid ſi victo amputetur auricula? *Be.* Imò teſtium alter exſecetur potiùs. Non eſt magnificum certare pro pecunia. Tu Germanus es, ego Gallus: decertemus pro ſuæ uterque gentis gloria. Si vicero, tu ter exclamabis, Floreat Gallia: Si victus (quod abſit) fuero, totidem verbis celebrabo tuam Germaniam. *Ad.* Agè, placet conditio. *Be.* Adſit fortuna. Quando periclitantur hoc ludo duæ maximæ nationes, ſint æquales ſphæræ. *Ad.* Nôſti ſaxum illud prominens haud procul à porta? *Be.* Novi. *Ad.* Ea erit meta, & hæc linea. *Be.* Eſto; ſed ſint, inquam, pares globi. *Ad.* Magìs diſcernas *ovum ab ovo,* aut *ficum à ficu.* Sed meâ non refert, utrum malis elige. *Be.* Mitte. *Ad.* Heus, tu mihi non brachium ſed baliſtam habere videris, ità torques globum. *Be.* Satis momordiſti labrum, ſatis rotâſti brachium; tandem mitte. O vires Herculeas! ſed

Vide Prov.

a Singulare certamen.
b Singulari certamine congredi.

ſed tamen vinco. *Ad.* Niſi ſceleratus ille laterculus obſtitiſſet, præverteram te. *Be* Conſiſte in ſphæræ tuæ veſtigio. *Ad.* Non utar dolo malo. Cupio virtute, non fraude vincere, quandoquidem de gloria certamen eſt. Bene vertat. *Be.* Ingens profectò jactus. *Ad.* Nè ride priuſquam viceris. Adhuc penè ſumus pares. *Be.* Nunc res agitur. Uter prior metam contigerit, is vicerit. *Ad* Vici, canta. *Be.* Sed definiendum erat quoto ludo conſtaret victoria: nam primo nondum incaluerunt vires. *Ad.* Definiant arbitri. *Ar.* Tertio. *Be.* Placet. *Ad.* Quid ais? Agnoſciſne victorem? *Be.* Tibi fortuna magis aſpiravit, viribus & arte non tibi ceſſero. Sed quod arbitri pronunciaverint, id ſequar. *Ar.* Germanus vicit, & hoc glorioſior eſt victoria. quòd talem artificem vicerit. *Ad.* Nunc canta, Galle. *Be.* (*c*) Sum raucus. *Ad.* Hoc gallis novum non eſt; ſed tamen coccyſſa. *Be.* Floreat Germania ter. *Ad.* Imò ter hoc erat canendum. *Be.* Contraximus ſiticulam; eamus ad compotatiunculam, ibi perficietur cantio. *Ad.* Non recuſo, ſi ità videtur arbitris. *Ar.* Ità commodius eſt. Meliùs canet Gallus (*d*) colluto gutture.

c Alluſit ad gallos gallinaceos, quibus natura adeſt vox rauca, qui proprie dicuntur *coccyſſare*; unde & Galli vulgo vocant gallum *cocq*.

d Ita Perſius --- *Guttur mobile colluerit.* Solet enim medicamentis vox fieri mollior, quod hic fit vino.

3. *LUDUS SPHÆRÆ PER ANNULUM FERREUM.*

JASPAR, ERASMUS.

Ga. Agè, nos auſpicabimur. Victo ſuccedat Marcolphus. *Er.* Sed quod erit victori præmium? *Ga.* Victus extempore faciet & recitabit diſtichon in laudem victoris. *Er.* Accipio legem *Ga.* Viſne ſortiamur uter prior incipiat? *Er.* Eſto tu Prior, ſi libet, ego malim eſſe Abbas. *Ga.* Hoc tua conditio potior eſt, quòd tibi nota eſt area. *Er.* Verſaris in tua arena. *Ga.* In hac exercitatior ſum quàm in libris. Tamen iſtud perquam exigui momenti eſt. *Er.* Æquum eſt ut tantus artifex in hoc certamine mihi largiare nonnihil. *Ga.* Imò iſthuc abs te peterem juſtiùs: ſed parùm eſt honeſta precaria victoria. Is demum vincit, qui ſuo Marte vincit. Ità ſumus pares, ut non meliùs commiſſus fuerit olim cum (*a*) Bitho Bacchius. *Er.* Tua ſphæra commodior eſt meâ. *Ga.* Et tua vola vincet meam. *Er.* Ludito legitimè, abſque technis ac dolo malo. *Ga.* Dices tibi rem eſſe cum homine probo. *Er.* Sed priùs audire cupio hujus (*b*) ſphæriſterii plebiſcita. *Ga.* Quaternio ludum abſolvit. Qui hanc lineam prætererit, in damno eſt: reliquos limites ſi tranſilias, ſine fraude fiet. Qui globum ſuo

a Vide Chil. liad.

b Sphæriſterium locus in quo ſphæris luditur. Habent autem quæque peculiares ſuas leges.

loco moverit, perdet jus feriendi. *Er.* Intelligo. *Ga.* En occluſi tibi portam. *Er.* Sed iſthinc te excutiam. *Ga.* Id ſi feceris, cedam tibi hujus certaminis* palmam. *Er.* Bonâ fide? *Ga.* Optimâ. Non enim potes aliâ viâ, niſi ſic mittas ſphæram tuam in parietem ut reſiliat in meam. *Er.* Id experiar. Quid ais, bone vir? Nonne depulſus es? *Ga.* Fateor; utinam tam ſapiens eſſes quàm es felix. Sed iſthuc centies tentanti vix ſemel ſucceſſerit. *Er.* Imò ſi quid audes deponere pignoris, niſi tertio quoque experimento ſucceſſerit, vinces. Sed interim redde pactum præmium. *Ga.* Quodnam? *Er.* Diſtichon. *Ga.* Reddam. *Er.* Et quidem extempore. Quid arrodis unguem? *Ga.* Habeo. *Er.* Recita clarè. *Ga.* Clariſſimè.

Plaudite victori juvenes hìc quotquot adeſtis:
Nam me qui vicit (c) doctior eſt nebulo.

Nonne diſtichon habes? *Er.* Habeo; ſed quale abs te allatum eſt, tale tibi referetur.

---

4. *SALTUS.*

VINCENTIUS, LAURENTIUS.

Vi. Libétne decertare ſaltu? *La.* Ludus iſte non convenit pranſis. *Vi.* Quamobrem? *La.* Quia ventris (*a*) ſaburra gravat corpus. *Vi.* Non admodum ſanè iis qui pranſi ſunt in pædagogio. Nam hi plerumque cœnaturiunt priuſquam abſolverint prandium. *La.* Quod igitur ſaliendi genus placet? *Vi.* Auſpicemur ab eo quod eſt ſimpliciſſimum à ſaltu locuſtarum, ſive mavis ranarum, urtâque tibiâ, ſed junctis pedibus. Qui longiſſimè promoverit cingulum, coronam feret. Hujus ubi eſt ſatietas, aliud atqui aliud genus experiemur. *La.* Equidem nullum recuſabo genus, niſi quod geritur cum periculo tibiarum: nolim mihi rem eſſe cum chirurgis. *Vi.* Quid ſi certemus unicâ tibiâ? *La.* Iſte ludus eſt (*b*) Empuſæ; valeat. *Vi.* Haſtæ innixum ſalire cumprimis eſt elegans. *La.* Liberalius eſt certare * curſu. Siquidem hoc certaminis genus apud * Virgilium propoſuit & Æneas. *Vincent.* Verum, ſed idem propoſuit & cæſtuum certamen; quo non delector. *La.* Deſigna (*c*) ſtadium. Hoc loco ſit carcer, quercus iſta ſit meta. *Vi.* Sed utinam adeſſet Æneas, qui proponat & præmia victori. *La.* Victori abundè magnum præmium eſt gloria. *Vi.* Victo potiùs dandum erat præmium, ſolatii gratiâ. *La.* Sit igitur victo præmium, ut (*d*) lappâ coronatus,

*Signum pro re ſignata, i. e. victoriam.

c Philoſophus quidam apud Laertium videns quendam laſcivâ ſaltatione geſtientem, *Quò meliùs*, inquit, *feceris, hoc deteriùs facies: in re mala, quò melior es artifex, hoc vir es pejor.*

a Saburra onus navis, quâ libratur adverſus fluctus; & Plaut. inquit de fœmina, *Nos mulieres ſaburratæ largiloquæ ſumus.*

b Spectrum eſt apud Ariſtophanem quod apparet unica tibia, unde & Græci nomen dedere

* Currendi

* 5. Æneid.

c Alias certa magnitudo eſt, aliàs locus in quo curritur

d Herbâ acutâ & ſpinoſâ.

ronatus redeat in urbem. *Vi.* Equidem non recuſârim, ſi tu præcedas tibii â canens. *La.* Eſt ingens æſtus. *Vi.* Nec mirum cùm ſit (*e*) ſolſtitium æſtivum. *La.* Præſtiterat * natare. *Vi.* Mihi non placet ranarum vita. Animal ſum terreſtre, non (*f*) amphibium. *La.* Sed tamen hoc exercitamenti genus olim cumprimis habebatur liberale. *Vi.* Imò etiam utile. *La.* Ad quid? *Vi.* Si fugiendum ſit in bello, ibi potiſſimùm valent qui ſeſe curſu pedum & natatu exercuerunt. *La.* Artem narras haudquaquam aſpernandam. Neque enim minùs laudis eſt aliquando bene fugere quàm fortiter pugnare. *Vi.* Sum planè rudis & imperitus natandi, nec ſine periculo verſamur in alieno elemento. *La.* Sed aſſueſcere oportet: *Nemo naſcitur artifex.* *Vi.* At ego iſtius generis artifices permultos audio natâſſe, ſed non enatâſſe. *La.* Experieris primùm innixus (*g*) ſuberi. *Vi.* Nec ſuberi fido magis quàm pedibus. Si vobis cordi eſt natatio, ſpectator eſſe malo quàm certator.

e Alluſum eſt Virg. iſti, *Solſtitium pecori defendite, jam venit æſtas Torrida.*
* Natandi.
f Amphibia dicuntur quæ ſimul & in aqua vivunt & in terra, ut Crocodilus, anates, anſeres, & ſimilia.
g Græce φίλλ☉, corticis genus ſemper fluitans; unde qui diſcunt natare, ſuber ſubjiciunt pectori. Hor. *Nabis ſine cortice.*

ARGUMENTUM.

Confabulatio hæc puerilem animum piis imbuit præceptis. Religio quibus conſiſtit. Quid agendum mane, in lecto, à lecto, domi, ſcholâ, ante cibum, à cibo, ſub ſomnum. Auſpicandi diem, precandi, gerendi ſe in ſchola ſtudioſe. Parſimonia temporis. Ætas defluit. A cœna quid. Qualiter dormiendum. Geſtus in ſacro cœtu. Applicanda omnia nobis. Meditatio piæ animæ in templo. Concionatores qui potiſſimum audiendi. Jejunium pueris noxium. Confitendum Chriſto. Malorum ſocietas vitanda. De genere vitæ ſerio deligendo. Sacerdotium & Matrimonium non ineunda ante annum ætatis duodetrigeſimum. Poetæ quinam & quomodo legendi.

ERASMUS, GASPAR.

Er. UNde nobis prodis? E popina quapiam? *Ga.* Bona verba. *Er.* E ſphæriſterio? *Ga.* Nè hoc quidem. *Er.* Ex œnopolio? *Ga.* Nequaquam. *Er.* Quando non aſſequor divinando, dic ipſe. *Ga.* Ex Æde Virgini matri ſacra. *Er.* Quid illic tibi negotii eſt? *Ga.* Salutem dixi nonnullis. *Er.* Quibus? *Ga.* Chriſto, ac Divis aliquot. *Er.* Religioſior tu quidem es quàm pro ætate. *Ga.* Imò nullam ætatem non decet religio. *Er.* Si cupiam eſſe religioſus, patiar mihi njici cucullam. *Ga.* Atque ego idem facerem, ſi quantum caloris adfert, tantundem pietatis adferret cuculla. *Er.* Ajunt vulgo, * pueros angelicos in Satanam verti ubi conſenuerint. *Ga.* Sed ego proverbium iſthuc ab autore Satana natum arbitror. Imò vix exiſtimo ſenem eſſe verè pium, niſi qui à teneris annis aſſueverit. Nihil feliciùs diſcitur quam quod ab ipſa ſtatim pueritia diſcitur. *Er.* Quid igitur eſt * religio? *Ga.* Eſt purus cultus Numinis, & obſervatio præceptorum

Græcum eſt. οἰνοπώλιον, *taberna vinaria.*
* *Angelicus juvenis ſenibus ſatanizat in annis.*
* Religio quid ſit.

ceptorum illius. *Er.* Quæ ſunt illa ; *Ga.* Longum eſt ; ſed ut in ſumma dicam, in rebus quatuor eſt ſita. *Er.* In quibus?
1. *Ga.* Primum, ut rectè piéque ſentiamus de Deo, de Scripturis divinis : atque ut illum non vereamur modò, tanquam Dominum, verùm etiam amemus ex intimis affectibus, ut
2. patrem beneficentiſſimum. Secundum, ut ſummâ curâ tuea
3. mur innocentiam : ea eſt, nè quem lædamus. Tertium, ut teneamus charitatem ; hoc eſt, ut de omnibus (quantum datur) bene mereamur. Quartum, ut ſervemus patientiam:
4. ea præſtat ut mala nobis illata, ſi mederi nequeamus, patienter toleremus, non ulciſcentes, nec malum malo referentes. *Er.* Næ tu probus es concionator. Sed præſtas iſta quæ doces? *Ga.* Equidem adnito pro mea virili. *Er.* Quî potes pro virili, cùm ſis puer? *Ga.* Meditor pro viribus, & quotidie mecum ineo rationem* : ſi quid ceſſatum fuerit, corrigo : illud præter decorum, hoc dictum petulantiùs, hoc factum incircumſpectiùs, hoc taceri præſtiterat, illud omiſſum. *Er.* Quando (*a*) ſubducitur iſta ratio? *Ga.* Ferme ſub noctem, aut ſi quando magìs vacat. *Er.* Sed agè dic mihi, quibus ſtudiis totum tranſigis diem? *Ga.* Nihil celabo tam fidum ſodalem. Manè, ſimulatque ſum expergefactus, (id ferè fit ad ſextam, aut quintam) pollice ſignum crucis pingo in fronte & in pectore. *Er.* Quid deinde? *Ga.* Auſpicor initium diei In nomine Patris & Filii & Spiritûs Sancti. *Er.* Pie ſané. *Ga.* Mox paucis ſaluto Chriſtum. *Er.* Quid illi narras? *Ga.* Ago gratias quòd eam noctem mihi voluerit eſſe proſperam : precórque ut diem itidem illum totum mihi bene fortunet, ad ipſius gloriam & animæ meæ ſalutem ; útque is, qui eſt vera lux occaſum neſciens, Sol æternus omnia vivificans, alens, exhilarans dignetur illuceſcere menti meæ, nè uſquam (*b*) impingam in ullum peccatum, ſed ipſius ductu perveniam ad vitam æternam. *Er.* Haud inauſpicatum diei exordium. *Ga.* Deinde ſalutatis parentibus, quibus ſecundùm Deum primam debeo pietatem, cùm tempus eſt, confero me ad ludum literarium, ſed ut per templum, ſi commodum eſt, ſit mihi tranſitus. *Er.* Quid illic? *Ga.* Rurſus tribus verbis ſaluto Jeſum, ac divos diváſque omnes; ſed nominatim Virginem matrem. tum eos quos habeo mihi peculiares. *Er.* Næ tu mihi probè legiſſe videris illud Catonis, *Saluto libenter.* Non ſat erat manè ſalutâſſe, niſi mox denuò ſalutares? An non vereris nè moleſtus ſis immodico officio? *Ga.* Amat Chriſtus ſubindè appellari. *Er.* Sed ineptum videtur allo-

* Πῆ παρέβην, τί δ' ἔρεξα, τί μοι δέον οὐκ ἐτελέσθη. Pythag.

a Metaphora ducta à calculatoribus.

b Metaphora ab offendentibus ad lapidem aut aliud quippiam.

qui quem non vides. *Ga.* Nec eam mei partem video quâ illi loquor. *Er.* Quâ? *Ga.* Animo. *Er.* Sed otioſum eſt ſalutare non reſalutantem. *Ga.* Reſalutat frequenter arcano afflatu. Denique abunde reſalutat qui dat quod petitur. *Er.* Quid hîc ab illo flagitas? Nam video tuas ſalutationes eſſe petaces, cujuſmodi ferè ſunt mendicorum. *Ga.* Sanè non procul aberras à ſcopo. Precor enim ut, qui puer duodecim annos natus, ſedens in templo docuit ipſos doctores, cuſque Pater cœlitus emiſſâ voce dedit authoritatem docendi mortalium genus, cùm diceret, H*ic eſt filius meus dilectus, in quo mihi complacitum eſt, ipſum audite*, quíque eſt æterna ſapientia ſummi Patris, illuſtrare dignetur ingenium meum ad perdiſcendas honeſtas literas, quibus utar ad ipſius gloriam. *Er.* Quos autem habes divos tibi peculiares? *Ga.* Ex Apoſtolis Paulum, ex martyribus Cyprianum, ex doctoribus Hieronymum, è virginibus Agnetem. *Er.* Quæ res iſtos tibi conciliavit? Electio, an caſus? *Ga.* Sortitò obvenerunt. *Er.* Atque iſtos nihil aliud quàm ſalutas? An ab his quoque mendicas aliquid? *Ga.* Precor ut me ſuis ſuffragiis Chriſto commendent, efficiántque ut illius munere aliquando contingat in ipſorum venire contubernium. *Er.* Sanè rem non vulgarem petis. Quid tum poſtea? *Ga.* Ad ludum propero, & quod is locus poſtulat toto ago pectore. Sic enim imploro Chriſti præſidium, quaſi*citra illius opem nihil efficiat noſtrum ſtudium: ſic ſtudeo, quaſi ille nihil auxilii ſit laturus niſi gnaviter laboranti. Ac modis omnibus do operam nè meritò vapulem, nè quid dicto factóve vel præceptorem offendam vel ſodales meos. *Er.* Probus es cùm iſta cogitas. *Ga.* Cùm dimiſſus à ludo domum propero, rurſus, ſi licet, per Ædem ſacram iter facio, rurſúſque tribus verbis ſaluto Jeſum. Si quid eſt obſequii præſtandum parentibus, obeo. Quòd ſi quid etiam ſupereſt temporis, mecum, aut cum ſodali, repeto quod prælectum eſt in ſchola. *Er.* Næ tu perparcus es temporis. *Ga.* Nec mirum, ſi parcus ſum rei ut multò pretioſiſſimæ, ità irrecuperabilis. *Er.* At Heſiodus docet, in medio parcendum eſſe; in principio præproperam, in fine ſeram eſſe parſimoniam. *Ga.* Rectè Heſiodus de vino; ſed ætatis nulla eſt intempeſtiva parſimonia. Dolium ſi ſinas, non exhauritur: at ætas nunquam non defluit, ſive dormias, ſive vigiles. *Er.* Fateor, ſed quid deinde rei geritur? *Ga.* Adornatâ parentibus menſâ recito conſecrationem; deinde prandentibus miniſtro, donec jubeor & ipſe prandium ſumere.

Divi.

* Θεοῦ μὴ διδόντος μηδὲν ἰσχύει πόνος.

ἰλλογψιε, ſc. emenſor, vel computator. Unde prov. *Sera in fundo parſimonia.*

Ab autoritate.

mere. Actis gratiis, ſi quid vacat, luſu quopiam honeſto laxo animum cum ſodalibus, donec hora revocat in ludum à luſu. *Er.* Ac rurſum ſalutatur Jeſus? *Ga.* Salutatur, ſi commodum eſt. Sin eſt cur aut non vacet, aut non ſit tempeſtivum, tamen prætteriens templum cogitatiunculâ ſaluto. Rurſus in ludo totis viribus hoc agitur quod locus poſtulat. Domum reverſus idem ago quod ante prandium. A cœna ſuavibus fabulis memet oblecto: mox proſperam noctem precatus parentibus ac familiæ, maturè me confero ad nidum: illic flexis ante lectum genibus, mecum, ut dixi, reputo quibus ſtudiis is dies peractus ſit. Si quid eſt gravioris admiſſi, Chriſti clementiam imploro ut ignoſcat, polliceórque meliora: ſi nihil eſt, ago gratias illius beneficentiæ, quòd me ſervaverit ab omni vitio. Deinde me totum illi toto pectore commendo, ut me protegat ab inſidiis mali Genii & ab obſcœnis ſomniis. His factis, lectum ingreſſus, frontem ac pectus ſigno crucis imagine, ac me compono ad ſomnum. *Er.* Quo pacto te componis? *Ga.* Nec pronus cubo nec ſupinus, ſed primùm lateri dextro innitens, brachiis ità tranſverſim ſeu decuſſatim complicatis, ut pectus muniant figurâ crucis, dextrâ manu ſiniſtro admotâ humero, lævâ dextro, ità dormio ſuaviter donec aut expergiſcar ipſe, aut exciter. *Er.* Sanctulus es qui iſta poſſis. *Ga.* Imò ſtultulus es qui iſta dicas. *Er.* Laudo inſtitutum, ſi queam aſſequi. *Ga.* Velis tantummodo. Nam ubi aſſueveris pauculos menſes, erunt hæc etiam ſuavia, adeò vertentur in naturam. *Er.* Sed nihil audio de ſacris. *Ga.* Nec hâc parte mihi deſum, diebus præcipuè feſtis. *Er.* In his quomodo te geris? *Ga.* Primum omnium excutio meipſum, num quâ labe peccati ſit animus contaminatus. *Er.* Id ſi comperias, qui tum? ſubducis te ab altari? *Ga.* Nequaquam corpore, ſed animo me ſubmoveo, ac veluti procul ſtans, nec audens attollere oculos ad Patrem Deum, quem offendi, tundo pectus meum, dicens illud ex Evangelio cum Publicano, *Domine, propitius eſto mihi peccatori.* Deinde, ſi ſenſero quempiam offenſum à me, eum curo placandum eveſtigio ſi licebit: ſin minùs, ſtatuo in animo, mihi, cùm primùm licebit, reconciliare proximum. Si quis offendit me, remitto vindictam, dóque operam ut qui læſit, agnoſcat errorem ſuum & reſipiſcat. Sin ejus rei nulla ſpes eſt, vindictam omnem Deo relinquo. *Er.* Iſthuc durum eſt. *Ga.* An hoc durum, condonare levem noxam fratri tuo, cujus ignoſcentiâ tibi mutuâ ſit frequenter opus:

Correctio.

Elegans morale.

μείωσις duplex, quarum altera mordax eſt, altera *μειλικτική*.

Luc. 18.

opus: cùm Chriſtus omnia commiſſa noſtra nobis ſemel condonârit, & quotidie condonet? Imò mihi videtur hæc non eſſe liberalitas in proximum, ſed fœneratio apud Deum: perinde quaſi conſervus ex pacto remittat conſervo tres drachmas, ut ipſi Dominus condonet talenta decem. *Er.* Perpulchre tu quidem philoſopharis, ſi modò certum ſit quid ais. *Ga.* An poſtulas aliquid certius Evangelicâ cautione? *Er.* Non eſt æquum. Sed ſunt qui ſe non credunt eſſe Chriſtianos, niſi quotidie Miſſam (ut appellant) audierunt. *Ga.* Horum inſtitutum equidem non damno, præſertim in his qui abundant otio, quíve totos dies occupantur profanis negotiis. Tantùm illos non approbo qui ſibi ſuperſtitioſè perſuaſerunt, diem fore parùm fauſtum niſi fuerunt eum auſpicati à Miſſa; & ſtatim à ſacro ſe conferunt vel ad negotiationem, vel ad prædam, vel ad aulam: ubi ſi quod per fas nefáſque gerunt ſucceſſerit, Miſſæ imputant. *Er.* Súntne qui ſic deſipiant? *Ga.* Magna pars hominum. *Er.* Sed redi ad ſacrum. *Ga.* Si licet, adſto vicinus altari ſacro, quò percipere queam ea quæ ſacrificus recitat, præſertim Epiſtolam & Evangelium. Ex his conor aliquid decerpere, quod infigam animo meo; id mecum aliquandiu (*o*) rumino. *Er.* Nihil interim oras? *Ga.* Oro, ſed cogitatione magis quàm ſtrepitu labiorum. Ex his quæ recitat ſacerdos arripio precandi occaſionem. *Er.* Dic iſtud explanatiùs, nam non ſatis aſſequor quid velis. *Ga.* Dicam: Finge recitari epiſtolam, *Expurgate vetus fermentum, ut ſitis nova conſperſio, ſicut eſtis azymi.* Ad hæc verba ſic mecum loquor Chriſto; "Utinam verè ſim azymus purus ab "omni fermento malitiæ. Sed tu, Domine Jeſu, qui ſolus "es ab omni malitia purus ac ſincerus, largire ut indies "& ipſe magis ac magis expurgem vetus fermentum. Rurſum, ſi fortè legatur Evangelium de *ſeminante ſemen ſuum*, ſic oro mecum; "Felix ille qui meretur eſſe terra bona, "precórque ut me ex terra parùm frugifera ſuâ benigni-"tate faciat terram bonam, ſine cujus beneficio nihil om-"nino bonum eſt. Sint hæc exempli cauſâ dicta: nam ſingula perſequi prolixum ſit. Sed ſi contingat ſacrificus mutus, (quales multos habet Germania) aut non detur adeſſe propiùs altari, ferè libellum paro, in quo deſcriptum ſit ejus diei Evangelium & Epiſtola: indè ipſe aut pronuncio, aut oculis lego. *Er.* Intelligo; ſed quibus cogitationibus potiſſimùm tranſmittis hoc tempus? *Ga.* Ago gratias Jeſu Chriſto pro ineffabili charitate, quòd genus humanum

Arguit ex comparatis à majori ad minus.

o Lepidè: tranſlatum, à pecoribus ruminantibus.

manum

manum ſuâ morte redimere dignatus eſt; & oro nè patiatur ſuum ſacroſanctum ſanguinem pro me fruſtrà fuſum eſſe; ſed ſuo corpore ſemper paſcat animum meum, ſuo ſanguine vivificet ſpiritum meum, ut paulatim adoleſcens virtutum auctibus, efficiar idoneum membrum corporis illius myſtici, quod eſt, Eccleſiæ; nec unquam deficiam ab illo ſanctiſſimo fœdere quod in extrema cœna, diſtributo pane & porrecto poculo, pepigit cum diſcipulis ſuis electis, & per hos cum omnibus qui per baptiſmum in ſocietatem illius inſiti ſunt. Quòd ſi ſenſero vagari cogitationem, lego pſalmos aliquot, aut aliud quippiam pium quod animum ab evagando cohibeat. *Er.* Habes in hoc pſalmos certos? *Ga.* Habeo; ſed quos non ità mihi ipſi indixi, quin omittam, ſi cogitatio quæpiam incidat quæ magis reficiat animum meum quàm illa pſalmorum recitatio. *Er.*

Jejunium.

Quid de jejunando? *Ga.* Cum jejunio mihi nihil eſt negotii. Sic enim me docuit Hieronymus, *non eſſe valetudinem atterendam jejuniis, donec corpus ætate robur juſtum collegerit.*

Cauſa finalis.

Nondum autem egreſſus ſum annum decimum ſeptimum. Sed tamen ſi ſenſero opus, prandeo cœnóque parciùs, quo me præbeam alacriorem ſtudiis pietatis per diem feſtum.

Metaphora, id eſt, ſciſcitabor.

Er. Poſteaquam cœpi ſemel, expiſcabor omnia. Quomodo

Conciones. Ratio ab utili.

affectus es erga conciones? *Ga.* Optimé. Ad has non minùs religiosè accedo quàm ad ſacram ſynaxin. Et tamen deligo quos audiam: Sunt enim quos præſtat non audiſſe. Quòd ſi talis contingit, aut ſi nemo contingit, tempus hoc tranſigo ſacrâ lectione: lego Evangelium & Epiſtolam, cum interpretatione Chryſoſtomi aut Hieronymi, aut ſi quis alius occurrit pius ac doctus interpres. *Er.* Sed ma-

Prov. *Vivi vox magis afficit.*

gìs afficit viva vox. *Ga.* Fateor, & audire malo, ſi detur concionator tolerabilis: ſed non videor omnino caruiſſe concione ſi Chryſoſtomum aut Hieronymum ſcripto loquentem audiero. *Er.* Non opinor. Sed quid te delectat

Confeſſio.

Confeſſio? *Ga.* Magnopere; nam confiteor quotidie. *Er.* Quotidie? *Ga.* Sic eſt. *Er.* Alendus eſt igitur tibi proprius ſacerdos. *Ga.* Sed illi confiteor qui verè ſolus remittit

Περίφρασις Dei, vel, ut ipſe explicat ſe, Chriſti.

peccata, cui eſt poteſtas univerſa. *Er.* Cuinam? *Ga.* Chriſto. *Er.* An iſtud ſat eſſe putas? *Ga.* Mihi quidem ſat eſſet, ſi ſat eſſet Proceribus Eccleſiæ & conſuetudini receptæ. *Er.* Sed quos tandem appellas Eccleſiæ Proceres? *Ga.* Pontifices, Epiſcopos, Apoſtolos. *Er.* Et inter hos annumeras Chriſtum? *Ga.* Is eſt omnium ſine controverſia

* Præcipuus & caput.

* Colophon. *Er.* Et hujus receptæ confeſſionis author?

Ga. Is

Ga. Is quidem author eſt omnis boni: ſed an ipſe inſtituerit hanc confeſſionem qualis nunc eſt in uſu Eccleſiæ, Theologis excutiendum relinquo: mihi puero & idiotæ ſufficit majorum authoritas. Hæc eſt certè præcipua confeſſio; nec eſt facile confiteri Chriſto. Non confitetur illi, niſi qui ex animo iraſcitur ſuo peccato. Apud illum expono, deploróque, ſi quid admiſi gravius; clamo, lacrymor, ploro, meipſum exſecror, illius imploro miſericordiam; nec finem facio, donec ſenſero peccandi affectum penitus expurgatum è medullis animi, & ſuccedere tranquillitatem aliquam & alacritatem, condonati criminis argumentum. Atque ubi tempus invitat ut adeam Sacroſanctam menſam corporis & ſanguinis Dominici, confiteor & ſacerdoti, ſed paucis, & non niſi ea quæ certò videntur crimina; aut ejuſmodi, ut vehemens ſuſpicio ſit crimina eſſe. Neque verò protinus arbitror eſſe piaculum, hoc eſt, enorme crimen, quod admittitur adverſus quaſlibet conſtitutiones humanas, niſi contemptus acceſſerit malitioſus. Imò vix abitror crimen capitale, cui non ſit adjuncta malitia, hoc eſt, perverſa voluntas. *Er.* Laudo quòd ſic es religioſus, ut tamen ſuperſtitioſus non ſis: Hic quoque puto locum eſſe Proverbio, *Nec omnia, nec paſſim, nec quibuſlibet.* *Ga.* Deligo mihi ſacerdotem cui credam arcana pectoris. *Er.* Iſthuc eſt * ſapere. Sunt enim permulti, quod compertum eſt, qui quod accipiunt in confeſſionibus effutiunt. Sunt improbi quidam & impudentes, qui percontantur à confitente quæ præſtiterat tacuiſſe. Sunt indocti & ſtolidi, qui ob ſordidum quæſtum præbent aurem veriùs quàm animum, cùm nec dijudicent inter noxam & rectè factum, nec docere poſſint, nec conſolari, nec conſulere. Hæc ſic habere frequenter audivi ex multis, & ipſe partim expertus ſum. *Ga.* Et ego nimiúm. Proinde deligo mihi virum non indoctum, gravem, ſpectatæ integritatis, linguæ continentis. *Er.* Profectò felix es qui iſtà maturè ſapere cœperis. *Ga.* Denique illa prima mihi curarum eſt, nè quid committam quod cum periculo credam ſacerdoti. *Er.* Nihil melius, ſiquidem poſſis cavere. *Ga.* Nobis quidem difficillimum eſt, ſed auxiliante Chriſto facile eſt. Primum eſt, ut adſit bona voluntas. Eam mihi ſubindè renovo, præſertim diebus Dominicis. Deinde ſubduco meipſum, pro viribus, ab improborum conſortio, & ſodalibus integerrimis me adjungo, quorum convictu fiam melior. *Er.* Rectè tibi conſulis; *Corrumpunt enim mores bonos colloquia prava.* *Ga.* Otium ceu

Eucharistia.

* Verbum loco Nominis ſubſtantivi; i. ſapientia.

1.

2.

peſtem quandam, fugio. *Er.* Nec mirum; nam nihil malorum non docet otium. Sed ut nunc ſunt hominum mores, ſolus vivat oportet qui velit abeſſe à malorum conſortio. *Ga.* Non omnino vanum eſt quod dicis, *Plures* enim *mali*, ut Græcus ille ſapiens dixit. Sed ex paucis optimos deligo. Et probus ſodalis nonnunquam ſodalem reddit meliorem. Vito luſus qui provocant ad nequitiam, utor innoxiis. Comem me præbeo omnibus, ſed familiarem non niſi bonis. Quòd ſi quando incidero in malos, aut corrigo blandè monendo, aut diſſimulo toleróque, ſi videor non profecturus; certè cùm primùm licet memet ab illis ſuſ-ſuror. *Er.* Nunquámne * titillavit animum tuum libido capiundæ cucullæ? *Ga.* Nunquam, ſed crebrò ſolicitatus ſum à quibuſdam, ab hoc ſeculo, velut à naufragio, ad portum Monaſteriorum vocantibus. *Er.* Quid ego audio? Captabant prædam? *Ga.* Miris technis adorti ſunt & me & parentes. Sed mihi ſtat ſententia non addicere me vel matrimonio, vel ſacerdotio, vel inſtituto monachorum, aut ulli vitæ generi unde pòſt me non queam extricare, priuſquam mihi fuero pulchrè notus. *Er.* Quando iſthuc erit? *Ga.* Fortaſſe nunquam. Sed ante annum vigeſimum octavum nihil ſtatuetur. *Er.* Cur itá? *Ga.* Quia audio paſſim tam multos ſacerdotes, monachos, & maritos deplorantes, quòd ſeſe temerè præcipitârint in ſervitutem. *Er.* Cautus es, qui capi nolis. *Ga.* Interim tria mihi curæ ſunt. *Er.* Quænam iſta? *Ga.* Ut proficiam in probitate morum. Dein, ſi id nequeam, certè tuear illibatam innocentiam ac famam. Poſtremò, paro mihi bonas literas ac diſciplines, in quovis vitæ genere futuras uſui. *Er.* Sed interim à Poetis abſtines? *Ga.* Non in totum, ſed caſtiſſimos quoſque potiſſimùm lego. Quòd ſi quid inciderit parùm verecundum, prætercurro; quemadmodum Ulyſſes obturatis auribus Sirenas prætern avigavit. *Er.* Sed cui interim ſtudiorum generi te potiſſimùm addicis? Medicinæ, Juri Cæſareo aut Pontificio, an Theologiæ? Nam linguæ, bonæ literæ, Philoſophia, pariter conducunt ad omnem profeſſionem. *Ga.* Nondum ulli me planè addixi, ſed ex omnibus guſtum aliquem capio, nè cujuſquam planè ſim rudis; útque deguſtatis ſingulis certiùs eligam cui ſim accommodus. Medicina ubivis terrarum certiſſimum viaticum eſt: Juris prudentia viam aperit ad dignitates: Theologia mihi cumprimis placeret, niſi me mores quorundam & moroſæ inter ipſos contentiones offenderent. *Er.* Non facilè labitur qui ſic

Luſus.

Id eſt, illorum conſortium effugio.

* Invaſit, inceſſit, cepit.

Id eſt, temere conjecerint.

Qui, & quomodo legendi.

Illuſtratio ab exemplo.

ſic pedetentim incedit. Complures hiſce temporibus abſti-nent à Theologia, quòd vereantur nè vacillent in fide Catho-lica, cùm videant nihil non vocari in quæſtionem. *Ga.* Ego quod lego in ſacris literis & in Symbolo (quod dicitur) A-poſtolorum, ſummâ fiduciâ credo, nec ultrà ſcrutor: Cæte-ra permitto Theologis diſputanda, ac definienda, ſi velint. Si quid tamen receptum eſt uſu populi Chriſtiani, quod non planè pugnet cum ſacris literis, hactenus ſervo, nè cuiquam ſim offendiculo. *Er.* Quis Thales te docuit iſtam philoſo-phiam? *Ga.* Fuit mihi admodum puero conſuetudo domeſti-ca cum integerrimo viro Joanne Coleto. Nôſtin' hominem? *Er.* Quidni? tanquam te. *Ga.* Is eam ætatem hujuſmodi præceptiunculis imbuit. *Er.* Non invidebis, ſi me præbeam æmulum inſtituti tui? *Ga.* Imo iſthoc nomine mihi futurus es multò charior. Scis enim ſimilitudine morum conglutina-ri familiaritatem ac benevolentiam. *Er.* Verum; ſed non in-ter competitores ejuſdem magiſtratûs, cùm ſimili laborent morbo. *Ga.* Nec inter ejuſdem ſponſæ procos, cùm pariter laborent amore. *Er.* Sed extra jocum, experiar imitari rati-onem iſtam. *Ga.* Precor ut tibi vertat quàm optimè. *Er.* Fortaſſis aſſequar te. *Ga.* Utinam & præcurras. Sed interim non operiar te; quin ipſe quotidie meipſum ſuperare con-tendo: ſed tamen adnitere, ſi potes, ut antevertas.

Thaleti primas tribuunt inter ſapientes.

ARGUMENTUM.

Hoc Colloquium venandi, piſcandi, lumbricos è terra educendi, ra-nas configendi, artem tradit.

PAULUS, THOMAS, VINCENTIUS, LAURENTIUS, BARTHOLUS.

Pa. Trabit ſua quemque voluptas. Mihi placet venatio. *Th.* Placet & mihi: ſed ubi canes? ubi venabula? ubi caſſes? *Pa.* Valeant apri, urſi, cervi & vulpes, nos inſi-diabimur cuniculis. *Vi.* At ego laqueos injiciam locuſtis: inſidiabor gryllis. *La.* Ego ranas captabo. *Ba.* Ego papili-ones venabor. *La.* Difficile eſt ſectari volantia. *Ba.* (a) Dif-ficile, ſed pulchrum; niſi pulchrius eſſe ducis ſectari lum-bricos aut cochleas, quia carent alis. *La.* Equidem malo in-ſidiari piſcibus; eſt mihi hamus elegans. *Ba.* Sed unde para-bis eſcam? *La.* Lumbricorum ubique magna eſt copia. *Ba.* Eſt, ſi tibi velint prorepere è terra. *La.* At ego mox effici-am ut multæ myriades proſiliant. *Ba.* Quo pacto? incanta-mentis? *La.* Videbis artem. Imple hanc ſitulam aquâ. Hos juglandium ſummos cortices virentes confractos immitito. Hâc

Hemiſtichium Virg. ex Bucol.

a Alluſum eſt ad prov. *Difficilia quæ pulchra.* Piſcandi.

Ars piſcatoriæ inſerviens. Illuſtratio ab exemplo.

Hâc aquâ perfunde ſolum. Nunc obſerva pauliſper. Vides emergentes? *Ba.* Rem prodigioſam video. Sic olim, opinor, exſiliebant armati ex ſatis ſerpentis dentibus. Sed plerique piſces delicatioris & elegantioris ſunt palati quàm ut eſcâ tam vulgari capiantur. *La.* Novi quoddam inſecti genus quo talibus inſidiari ſoleo. *Ba.* Tu vide an poſſis imponere piſcibus, ego ranis faceſſam negotium. *La.* Quomodo? reti? *Ba.* Non, ſed arcu. *La.* Novum piſcandi genus. *Ba.* At non injucundum. Videbis, & fateberis. *Vi.* Quid ſi nos duo (*b*) micemus digitis? *Pa.* Ignavum eſt ac ruſticum luſûs genus. Ad focum deſidentibus magìs convenit quàm in campo verſantibus. *Vi.* Quid ſi certemus nucibus? *Pa.* Nuces admodum pueris relinquamus, nos grandiuſculi ſumus. *Vi.* Et tamen nihil aliud adhuc quàm pueri ſumus. *Pa.* Sed quibus decorum eſt ludere nucibus, iiſdem non indecorum eſt *equitare in arundine longa*. *Vi.* Tu igitur præſcribito luſûs genus; ſequar quócunque vocâris. *Pa.* Et ego futurus ſum *omnium horarum homo*.

b Vide Cic. de divin. l. 2.

ARGUMENTUM.

Colloquium hoc ſtudia ſcholaſtica & artes tradit Pædagogicas. 1. Pueri euntes in ludum literarium: Horologii ſonitus, Præceptor plagoſus, Repetendi lectionem. Metus officit memoriæ. 2. Scribendi; charta perfluit, apparandi pennam, cuſpide duriuſculâ, molliore; Scribendi celeriter, bene.

SYLVIUS, JOANNES.

Sy. CUr adeò curris? Joannes. *Jo.* Cur *lepus*, ut aiunt, *pro canibus*? *Sy*, Quid hoc proverbii eſt? *Jo.* Quia niſi adfuero in tempore, ante recitatum Catalogum, actum eſt de pelle mea. *Sy.* Hac quidem ex parte nihil eſt periculi. Modò præterita eſt quinta. Inſpice horologium; manus nondum attigit punctum quod horam ab hora æquis ſpatiis dirimit. *Jo.* At ego vix habeo fidem horologiis: mentiuntur nonnunquam. *Sy.* At mihi fide, qui campanæ vocem audivi. *Jo.* Quid loquebatur? *Sy.* Horam eſſe quintam. *Jo.* Sed eſt & aliud unde magìs etiam timeam. Reddenda eſt memoriter heſterna lectio ſatis prolixa. Vereor ut poſſim. *Sy.* Commune periculum narras. Nam & ipſe vix ſatis teneo. *Jo.* Et nôſti præceptoris ſævitiam. Omnis illi noxa capitalis eſt. Nec * magis parcit noſtris natibus quàm ſi corium eſſet bubulum. *Sy.* Verùm is non aderit in ludo. *Jo.* Quem igitur vicarium conſtituit? *Sy.* Cornelium. *Jo.* * Strabum illum? Væ noſtris natibus! Is vel (*a*) Orbilio plagoſior eſt. *Sy.* Verum dicis, & ideo non rarò ſum illius brachio

Cauſa efficiens ſollicitudinis.

* Illuſtratio à ſimili.

* Ab adjunctis corporis circumſcriptio.

a Literatiorem Horat. *plagoſum* appellat. Leg. Suet. lib. de clar. Gram.

brachio precatus paralyſin. *Jo.* Non eſt pium imprecari præceptori: nobis potius cavendum ne incidamus in illius Tyranni manus. *Sy.* Reddamus inter nos viciſſim, altero recitante, altero codicem inſpiciente. *Jo.* Pulchre mones. *Sy.* Fac præſenti ſis animo. Nam metus officit memoriæ. *Jo.* Facilè deponerem pavorem ſi non adeſſet periculum. At in tanto diſcrimine quis poſſit eſſe ſecurus animo? *Sy.* Fateor; attamen non agitur de capite, ſed de parte diverſa.

2. *SCRIBENDI.*
CORNELIUS, ANDREAS.

Co. Scitè tu quidem pingis, ſed charta tua perfluit. Charta ſubhumida eſt, ac tranſmittit atramentum. *An.* Quæſo ut appares mihi pennam hanc. *Co.* Deeſt mihi gladiolus ſcriptorius. *An.* En tibi. *Co.* Hui, quam obtuſus! *An.* Accipe coticulam. *Co.* Utrùm amas ſcribere cuſpide duriuſculâ, an molliore? *An.* Attempera ad manum tuam. *Co.* Ego molliore ſoleo. *An.* Quæſo ut mihi deſcribas ordine figuras elementorum. *Co.* Græcas, an Latinas? *An.* Latinas primùm. Conabor imitari. *Co.* Suppedita chartam. *An.* Accipe. *Co.* Sed meum atramentum dilutiùs eſt ſubindè infuſâ aquâ. *An.* At meum linteolum prorſus exaruit. *Co.* Immunge, niſi mavis immeire. *An.* Imò potiùs rogabo alicunde. *Co.* Præſtat habere domi quàm rogare commodatò. *An.* Quid eſt ſcholaſticus abſque calamo & atramento? *Co.* Quod miles abſque clypeo & gladio. *An.* Utinam mihi eſſent articuli tam celeres. Equidem non poſſum dictantis vocem ſcribendo aſſequi. *Co.* Prima cura ſit, ut bene ſcribas: proxima, ut celeriter. Sat citò, ſi ſat bene. *An.* Bellè; ſed iſtam cantionem cane præceptori cùm dictat, Sat citò, ſi ſat bene.

AGENDI GRATIAS Formula.
PETRUS, CHRISTIANUS.

Pe. Gratum mihi feciſti quòd aliquoties ad me ſcripſeris. Habeo gratiam quòd ad me crebriùs ſcripſiſti. Amo te, quòd interdum ad me literas dare non dedignatus es. Habeo gratiam quòd crebris literis me viſeris. Ago tibi gratias qui literarum faſciculis nos oneràris. Maxima tibi à me habetur gratia, qui nos aliquando literis laceſſiveris. Pergratum mihi feciſti, quòd nos dignatus ſis tuis literis. Debeo tibi permultum pro tuis humaniſſimis ad me literis. Magni beneficii loco duco, quòd non es gravatus ad me ſcribere.

Reſponſio.

* Petit veniam, ſumpto argumento à perſonæ qualitate.

*Ch.** Imò meum eſt deprecari culpam impudentiæ, qui non veritus ſim tibi, homini tum occupatiſſimo, tum doctiſſimo, meis illiteratis literis obſtrepere. Agnoſco ſolitam tuam humanitatem, qui meam audaciam boni conſulueris. Verebar nè quid offendiſſent te meæ literæ, quòd nihil omnino reſponderes. Non eſt quòd agas gratias: mihi plùs ſatis eſt ſi ſedulitatem meam accepiſti in bonam partem.

DE NOVIS ROGANDI
Formula.

Pe. Nihilne novarum rerum adfertur è patria? Numquid novi de noſtratibus accepiſti? Quid novi? Ecquid novarum rerum apportas? Num quid novi fertur? Num quæ res novæ è patria nunciantur?

Reſponſio.

Ch. Novi quidem permultum, at nihil veri. Novarum quidem rerum ſatis, at nihil comperti. Nova permulta, at explorati nihil. Non parùm novi, at veri non multum. Nihil adfertur novi. Novarum rerum nihil prorſus accepi. Certi nihil, novi nonnihil. Rumores adferuntur permulti, ſed dubii. Plurima eſt fama, at verum nihil, firmi nihil. Si vana te capiant, adfero tota plauſtra mendaciorum. Fabularum totos modios apporto. Tantum mendaciorum adſero quantum vix una navis vehat. *Pe.* Exonera te quàm primùm, nè ſuccumbas tanto oneri. *Ch.* Nihil habeo præter ea quæ jactantur in tonſtrinis, in vehiculis, & in navibus.

ANNON ACCEPISTI LITERAS?
Formula.

Pe. Nihilne literarum accepiſti? Num aliquas è patria recepiſti literas? Nullæ tibi ſunt redditæ literæ? Num quid ſcriptorum accepiſti? Num quas accepiſti epiſtolas? Ecquas ab amiculis accepiſti literas? Nihil epiſtolarum advolavit è Gallia?

Reſponſio.

Ch. Literarum nihil accepi. Nè pilum quidem literarum accepi. Nè tantulum quidem adfertur literarum. Nemo literam ad me. Nè verbum quidem à quoquam redditur. Tantum literarum accepi jamdiu, quantum vides in oculo meo. Equidem pecunias quàm literas malim. Argentum accipere malim quàm epiſtolas. Nummos recipere malim

malim quàm epiſtolia. Nihil moror literas, modò veniat argentum. Equidem numerari malo mihi quàm ſcribi.

CREDO, *Formula.*

Pe. Facilè credo. Haud difficile creditu eſt. Credi iſtud perfacilè poteſt. Iſtud tibi quis non credat? Admodum incredulus fuerit qui hoc tibi non credat. Profectò habeo tibi fidem. Iſtius rei mihi facilè fidem facis. Credo tibi vel injurato. Veriſimile dicis. Adferunt tamen nonnihil ſolatii literæ. At ego alterutrum malim, quàm neutrum.

UTILITATIS *Formula.*

Ch. Quorſum ſpectant literæ ſine pecunia? Ad quid tandem inanes conducunt literæ? Quorſum valent, ad quid conferunt, faciunt, proſunt, proficiunt literæ vacuæ? Cui gratæ, cui acceptæ literæ ſine nummis? Quid emolumenti adferunt literæ inanes? Cui bono ſunt otioſæ literæ? Quid juvant? Cui ſunt uſui? Ad quid conducibiles ſunt? Quid ſecum adferunt momenti? Cui rei ſunt utiles inanes epiſtolæ?

Reſponſio.

Pe. Podici tergendo utiles, idoneæ, accommodæ. Conducunt natibus tergendis. Si uſum neſcis earum, ad anum expurgandum valent. Ad natas tergendas. Ad poſticum purgandum. Conferunt ad eam corporis partem mundandam quæ ſemet (*a*) identidem inquinat. Valent conveſtiendis (*b*) ſcombris. Involvendo thuri ſunt accommodæ.

a Id eſt, ſubinde, alluſit ad prov. τὸ [illegible] ἀεικινούμενον.

b *Nec ſcombros metuentia carmina, nec thus.* Horat.

BENE PRECANDI.

1. *Viro, cui uxor eſt gravida.*

Pe. Quid? valéntne amiculi? Quid uxor agit tua? *Ch.* Rectè: eam apud matrem reliqui, & quidem prægnantem. *Pe.* Bene & tibi & illi vertat: tibi, quòd pater; illi, quòd mater futura ſit. Adſit Deus. Ut utrique veſtrûm fauſtum felixque ſit, precor optóque. Quæſo, oro ſuperos omnes, ut incolumis prolem vobis dignam pariat, & *pulchrâ faciat te prole parentem.* Laudo te, quòd virum te præſtiteris. Gaudeo te virum præſtitiſſe. Ga[illegible] te eſſe declaraſti, at non (*c*) Cybeles. Abi, virum te ju[illegible]co. *Ch.* Ludis, idque facis tuo more. Age, age, eſt tibi jus apud me loquendi quælibet.

c Qui, ut Catullus inquit, corpus evirant Veneris nimio odio. Cybeles Sacerdotes Gallos vocari notum eſt.

2. IN PATRIAM REDEUNTI.

Ch. Audio te patriam nuper reviſiſſe. *Pe.* Sic eſt factum. Nam diutiuſcule jam abſueram. Non ferebam tam diuturnum patriæ deſiderium. Non poteram à parentum conſpectu abeſſe diutiús. Torquebat me diutinum amicorum deſiderium. *Ch.* Piè feciſti, humanus es, qui iſta cogites. Ducimur enim omnes admirabili quodam amore ejus regionis quæ nos aluit atque edidit.

Ut Ovidius,

Neſcio quâ natale ſolum dulcedine cunctos
Ducit, & immemores non ſinit eſſe ſui.

Dic, quæſo, quonam in loco illic offendiſti omnia.

NOVA OMNIA,
Formula

Pe. Nihil non novum. Mutata omnia. Novata ſingula. Univerſa nova. Vide quàm repentè tempus res mutet humanas. Videbar mihi in alium venire mundum. Vixdum decennium abſueram, & non ſecùs omnia admirabar quàm Epimenides ſomniatorum princeps, vix tandem expergefactus. *Ch.* Quænam iſta eſt fabula? Quid iſthuc eſt fabulæ? *Pe.* Dicam equidem, ſi vacat. *Ch.* Nihil fuerit jucundius. *Pe.* Sellam igitur unà cum pulvino mihi poni jube. *Ch.* Rectè admones, nam ſedens commodiùs mentieris. *Pu.* Fabulantur hiſtorici de Epimenide quodam Cretenſi, qui deambulandi gratiâ ſolus urbem egreſſus, cùm ſubitâ pluviæ vi compellente in quandam ſpeluncam ingreſſus obdormiſſet, quadraginta ſeptem perpetuos annos ſommum continuârit.

Unde proverbium, *Epimenidis ſomnium dormis.*

NON CREDO,
Formula.

Ch. Quid narras? Incredibile dictu. Non veriſimile dicis. Somnium mihi narras. Non fit mihi ſimile veri Monſtri ſimile narras. Non pudet tam improbæ vanitatis? Digna fabula quæ addatur veris narrationibus Luciani. *Pe.* Imò rem narro à graviſſimis proditam authoribus: niſi fortè tibi parùm ſpectatæ fidei eſt Aulus Gellius. *Ch.* Mihi verò quæ ſcribit ille folia Sibyllæ ſunt omnia. *Pe.* Quid tandem Theologum tot annos ſolum eſſe reris? Nam Theologum fuiſſe proditum eſt. *Ch.* Audire geſtio.

Reſponſio.

Pe. Quid aliud quàm quæ poſtea prodidit Scotus, & hujus

hujus farinæ ſodales? Sed bene cum Epimenide actum eſt, qui vel tandem ad ſe redierit. Multi Theologi nunquam expergiſcuntur à ſuis ſomniis. *Ch.* Age, facis ut poetâ dignum eſt: ſed perge mentiri. *Pe.* Epimenides igitur ſomno ſolutus è ſpelunca prodit, circumſpicit, mutata videt omnia, ſylvas, ripas, flumina, arbores, agros; breviter nihil non novum. Accedit ad urbem, percontatur, manet illic aliquandiu, neque novit quempiam, neque à quopiam agnitus eſt. Alius hominum cultus, nec idem vultus; mutatus ſermo, diverſi mores. Nec miror hoc Epimenidi poſt tantum annorum eveniſſe, cùm mihi idem promemodum evenerit, qui pauculos annos abſuiſſem. *Ch.* Quid uterque parens? vivúntne? *Pe.* Vivunt ambo & valent, utcunque ſenio, morbo, denique bellorum calamitate confecti. *Ch.* Hæc eſt humanæ vitæ comœdia. Hæc eſt fatorum lex inevitabilis. — Epimenides non eſt agnitus à ſuis.

AFFINITATIS VOCABVLA.

Pe. Cœnabis hodie domi? *Ch.* Foris cœnaturus ſum. Foris cœnandum eſt mihi. *Pe.* Apud quem? *Ch.* Apud ſocerum meum, apud generum meum, apud nurum meam, apud affinem meum. Affines dicuntur † qui non ſanguinis, ſed matrimonii conjunctione copulati ſunt. *Pe.* Quæ ſunt igitur uſitata vocabula affinitatum? *Ch.* Maritus & uxor nota ſunt nomina. — † Affines qui.

Socer, uxoris meæ pater eſt.
Gener, Filiæ meæ maritus.
Socrus, uxoris meæ mater.
Nurus, filii mei uxor.
Levir, mariti frater. Levir dicitur ab uxore, ut Helena Hectorem levirum vocat, quòd eſſet nupta Paridi.
Fratria, fratris mei uxor.
Glos, mariti ſoror.
Vitricus, matris meæ maritus.
Noverca, patris mei uxor.
Privignus, uxoris aut mariti filius.
Privigna, filia alterutrius.
Rivalis, qui amat eandem.
Pellex, quæ amat eundem; ut Thraſo rivalis eſt Phædriæ, & Europe pellex eſt Junoni.

INVITANDI AD CONVIVIUM.

Cras mecum prandeas.

Pe. Ago gratias, Laudo te. In craſtinum igitur te ad cœnam

nam voco.Cras ergò ut mecum cœnes oro. Cras igitur mecum prandeas, rogo. Cras igitur te mihi convivam volo.

Timeo nè non poſſim.

Ch. At vereor nè non licuerit. Ut poſſim,metuo. Veniam ſi quidem licebit. At metuo nè non queam.

Quare.

Pe. Cur non licebit? Quî ſic? Quid itá? Quamobrem? Quo pacto? Quid cauſæ? Quid obſtiterit quo minùs poſſis?

Domi me eſſe oportet.

Ch. Tum quidem mihi manendum domi eſt. Ut domi nocte ſim neceſſe eſt. Tum certe foris eſſe non licebit. Cras mihi quóquam ire foràs liberum non erit. A prandio abeſſe mihi integrum non erit. Aliquot ipſe convivas eo die † operior. Aliquot amiculi conſtituêre eâ nocte domi noſtræ cœnare. Ipſi mihi convivæ ſunt eâ nocte tractandi, alioqui lubens venirem. Ni id eſſet, haud gravatim facerem. Quod ni eſſet, haud me tibi difficilem præberem. Non excuſarem, ſi liceret. Non paterer bis rogare, ſi queam. Parce rogare; vel invocatus adeſſem, ſi quo pacto liceret. Haud gravatè tibi obſequerer, ſi poſſim. Fruſtrà rogas eum cui non eſt liberum: fruſtrà item rogaturus ſi liberum eſſet. Nunc, ut maximè cupiam, non poſſum: tunc ſupervacaneum eſſet rogare volentem.

† Id eſt, exſpecto.

Ab impoſſibili.

Pe. Vel perendie apud me ſis oportet. Saltem perendino die ad cœnam venias neceſſe eſt. Quarto abhinc die non gravaberis mihi præbere convivam. Die Jovis proximo non potes effugere quin venias.

Non poſſum promittere.

Ch. Non poſſum polliceri. Affirmare iſtud tibi non poſſum. Promittere certum nequeo. Veniam ubi utrique noſtrûm videbitur commodiſſimum.

Diem dicere debes.

Pe. Diem igitur mihi conſtituas volo, ad quem mecum ſis cœnaturus. Diem igitur aſſignes oportet. Diem igitur promittas neceſſe eſt. Diem certum mihi præfiniri, præſcribi, præſtitui, conſtitui cupio. At certum diem condicito. Diem mihi dicas vellim.

Nolo te præſcire.

Ch. Equidem non ſoleo dicere diem amicis. Cum quibus mihi

mihi parùm convenit, iis ſoleo (*a*) diem dicere. Præſcium te eſſe nolim. Præſcire te nolo. De improviſo te opprimam. Inopinatò te opprimam. Te nec opinantem oppreſſero. Te nihil ſuſpicantem oppreſſurus ſum. Non exſpectatus adſuero. Adoriar te nec opinantem. Veniam ultroneus, & inſperatus conviva.

a Jocus ex ambigua ſignificatione, nam illis *diem dicimus* quos in jus vocamus.

Præſcire volo.

Pe. Biduum præſcire volo. Biduum præſcius eſſe cupio. Præmoneto biduo priùs quàm venias. Fac me biduo antè certiorem. *Ch.* Si me urges, dico tibi diem Sybariticum, nè deſit apparandi ſpatium. *Pe.* Quid hoc verbi eſt? *Ch.* Sybaritæ convivas invitabant in annum proximum, ut utrinque eſſet juſtus apparatus. *Pe.* Valeant (*b*) Sybaritæ cum ſuis moleſtis conviviis: ego congerronem voco, non ſatrapam.

b Vide prov. *Sybaritica menſa.*

Tuo malo optas.

Ch. Equidem tuo detrimento. Tuopte quidem malo. In damnum tuum iſtud optas. Incommodo iſtud precaris tuo. *Pe.* Quid itá? Quamobrem? *Ch.* Ego inſtructus accedam. Ego munitus veniam. Aggrediar te paratus. Inſtructus multâ fame accedam; tu vide ut vulturem expleveris. Parabo ventrem, ac dentes exacuam; tu vide quibus lupum exſatures. *Pe.* Age, ad hoc certamen te provoco. Age, fac pro viribus, pro virili, ſi quid potes. *Ch.* Veniam, ſed non incomitatus. *Pe.* Tantò venies gratior. Sed quo comite venies? *Ch.* (*c*) Umbrâ. *Pe.* Nec ſecùs poſſis, ſi modò luce venias. *Ch.* Sed umbram adducturus ſum dentatam unam atque alteram, nè tu me vocâris impunè. *Pe.* Age ut libet, modò nè (*d*) larvas adducas. Sed explana, ſi libet, quid ſibi velit *umbræ* vocabulum. *Ch.* Apud eruditos umbræ vocantur, qui ipſi non vocati comitantur eum qui vocatus eſt ad convivium. *Pe.* Talium umbrarum adduc quantum voles.

c Vide Prov. *Umbra.*

d nam umbras τὰ εἴδωλα, hoc eſt defunctorum animas, quandoque appellamus.

Eâ lege promitto.

Ch. Veniam quidem, at hac lege, ut tu poſtridie ejus diei viciſſim apud me cœnes. Faciam eo quidem pacto, ut deinde mihi quoque ſis conviva. Eâ lege cœnam condico, ut tu rurſum mihi ſis conviva. Spondeo futurum, ſed hâc exceptione ſi tu poſtero die itidem apud me ſis. Recipio tibi facturum me. Do fidem futurum, his quidem legibus, ut tu mecum poſtridie prandeas. *Pe.* Age, fiat. Eſto. Sit ità ut vis. Si jubes faciam. Novi Gallorum magnificentiam. Non vis gratis

apud

apud me cœnare, niſi vices retuleris. At iſto quidem pacto redire ſolent in orbem convivia. Sic naſcitur conviviorum longa (e) periodus. Hâc viciſſitudine fiunt ſine fine reciproca convivia. *Ch.* Nihil ſuavius, ſi minimum accedat apparatui quotidiano.

e Id eſt, circumductio.

Cæterùm ego te detineo, aliò fortaſſis iturum. *Pe.* Imò ego te, opinor. Sed cras latiùs & familiariùs confabulabimur. Verùm craſtino die plura nugabimur. Interim fac valeas. Interim cura ut bene valeas. Interim valebis.

QVO VADIS.
Formula.

Ch. Quò nunc abis? Quò tu nunc properas? Quò tu tam celeri gradu tendis? Quónam te confers? Quò nunc iter eſt?

EO DOMVM,
Formula.

Pe. Domum me recipio. Domum revertor. Domum repeto. Domum me confero. Viſo quid domi agitur. Acceſſo medicum Rus hinc concedo. Conſtitui ad hanc horam cum viro quodam graviſſimo colloqui. Statui hâc horâ congredi cum viro graviſſimo. *Ch.* Quónam? *Pe.* Cum Curione multiloquo. *Ch.* Precor igitur tibi præſentem Mercurium. *Pe.* Quid opus Mercurio favente? *Ch.* Quia res erit cum linguaci. *Pe.* Atqui hâc gratiâ magis conveniebat, mihi Memoriam precari propitiam. *Ch.* Quid itá? *Pe.* Quia patientiſſimis auribus opus erit potiùs quàm ſtrenuâ linguâ. At auris Memoriæ dicata eſt.

Memoriam hic pro dea poſuit Memoriæ.

Ch Quánam iturus es? Quâ ibis; *Pe.* Hàc ad ſiniſtram hàc illàc, per forum. *Ch.* Comitabor igitur te. Aſſectabor, dededucam te ad diverticulum uſque. *Pe.* Non patiar te circumagi. Nolim te tantum laboris meâ cauſâ capere. Iſthuc officii ſerva, cùm erit uſus, nunc nihil opus eſt. Nè meâ gratiâ facias viæ diſpendium. *Ch.* Mihi quidem compendium eſt frui tantiſper amico. Nihil habeo quod agam, & non ſum piger, ni tibi ſim moleſtus comes. *Pe.* Nemo jucundior aſſecla. At non ſinam ut mihi claudas lævum latus: non admittam ut mihi ſiniſter ambules. Hic te ſuperis commendo. Nolo te longiùs comitem. Ulteriùs nolo me comiteris.

CO-

COMMENDANDI
Formula.

Ch. Tu me Curioni magnoperè commendato. Fac me Curioni multiloquo quàm commendatiſſimum facias. Me Curioni commendatum quàm diligentiſſimè curato. Jube ut me ſibi commendatiſſimum habeat. Ego me illi per te commendatum facio.Me tibi etiam atque etiam commendo. Me tuæ humanitati quàm poſſum diligentiſſimè commendo. " *Recommendo*, pro *commendo*, barbaris relinquito.Vide nè pauca cum multiloquo loquaris. Vide nè cum multiloquo ſis pauciloquus.

OBSEQUII *Formula*.

Pe. Vis me tibi morem gerere ? Vis me tibi obſequi? Vis tibi obſecundem ? Te igitur imitari me jubes ? Quandoquidem ità vis,faciam libentiſſimé. Nè ſis mihi diutiùs in mora,imò nè uterque alteri. *Ch.*" Sed priuſquam abeas,quæſo " te,nè graveris me docere quo pacto his ſit utendum, *in* " *mora*, *in cauſa*, *in culpa*, qui ſoles elegantiæ ſtudioſus " eſſe. Quare age,doce obſecro, diſſere amabó.

IN CULPA, IN CAUSA, IN MORA.

Pe. Mos gerendus eſt tibi. Non eſt culpa in me,non eſt culpa in te.Mora eſt in te.In te cauſa eſt, grammaticè quidem dicitur, at multò elegantiùs,

In culpa.

Non ſum in culpa. Culpa non eſt mea. Vaco culpâ.Quòd nihil proficis tua deſidia in cauſa fuit ; non præceptor,non pater tuus. In culpa omnes eſtis. Utrique in culpa eſtis. Utrique culpandi eſtis.Ambo accuſandi eſtis.Ambo in culpa eſtis. Incidiſti in morbum tuo ipſius vitio,tuâ ipſius culpâ. " Itidem dicuntur in vitio eſſe,quibus culpa debet imputa- " ri ; & in crimine eſſe,qui culpandi ſunt ; & in damno eſſe " qui damno afficiuntur. Hoc genus ſermonis non temere " licet invertere, Damnum in illo eſt, Vitium in illo eſt. Nota.

In Cauſa.

Quò minùs ad te ſcripſerim morbus in cauſa fuit. Quòd rariùs ad te ſcripſerim mea negotia in cauſa fuerunt, non negligentia. Quid in cauſa fuit ? Quid cauſæ fuit ? Ego non ſum in cauſa. Quòd nullas à me literas acceperis tabellarius in cauſa fuit. Quod tam macilentus es, amor, non ſtudium, in cauſa. Hoc eſt cauſæ.

In-

In Mora.

Non ero vobis in mora. Quidnam vobis in mora fuit? Tu nobis in mora fuiſti. Tu ſemper in mora es. Quid remoratum eſt? Quis te remoratus eſt? Habes quod petebas; tuum eſt memoriæ inſculpere. Habes affectatiunculæ tuæ præmium. Vale, mi Chriſtiane. *Ch.* Vale in craſtinum & tu, mi Petre.

IN OCCURSU.

CHRISTIANUS, AUGUSTINUS.

Ch. Salve multùm, jucundiſſime Auguſtine. *Au* Salve tantundem, mi humaniſſime Chriſtiane. Felix ſit tibi hujus diei exortus. Proſper ſit tibi hic dies. Quid tandem agitur? *Ch.* Suaviter, ut nunc res noſtræ ſunt. *Et cupio omnia quæ vis.* *Au.* Meritò te amo. Amo te. Amandus es. Benignè dicis. Comis es. Habeo gratiam.

Hor. Serm.

IRAS COR TIBI.

Formula.

Ch. At ego nonnihil tibi ſuccenſeo. At ego tibi ſubiraſcor. Verùm ego ſum tibi ſubiratus. Atqui ego ſum in te ſtomachoſior. Atqui nonnihil eſt (vel, habeo) quod tibi ſuccenſeam.

QUA CAUSA,

Formula.

Au. Quidnam eſt iſtud, obſecro? Quid ita? Quamborem, tandem, oro? Quid admiſi ſceleris? Quid commerui? *Pro-*
“ *mereor* bona, aut laudem; *Commereor* mala, aut pœnam:
“ illud in bonam, hoc in malam partem ſumitur. *Demeremur*
“ eum quem nobis beneficio reddimus obnoxium.

Nota. *Promereor. Commereor. Demereor.*

QUIA NON CURAS ME.

Ch. Quòd nulla mei tibi cura ſit. Quòd nihil nos reſpicis. Quòd tam rarò nos reviſas. Quòd nihil nos cures. Quòd me planè negligis. Quòd noſtrî curam videris abjeciſſe. *Au.* At nihil eſt cauſæ cur ſuccenſeas. At præter meritum meum. At immeritò ſuccenſes: neque enim meâ culpâ accidit quòd te rariùs viſam. Dabis veniam occupationibus meis, per quas mihi non licet toties quoties cupio te reviſere. *Ch.* Ità demùm tibi ignoſcam, ſi hodie apud me cœnes. Eâ conditione purgatus mihi eris, ſi veſperi ad cœnam venias. *Au.* Haud iniquas pacis leges præſcribis, Chriſtiane; quare haud invitus faciam. Equidem faciam volens. Iſtud quidem fecero perlubenter.

Invitat ad cœnam.

Libenter.

benter. Haud gravatè faciam. Hìc ſanè non me præbebo difficilem. Nihil hâc re fecero libentiùs. Animo faciam lubenti. *Ch.* Laudo tuam facilitatem & hac in re, & in cæteris omnibus. *Au.* Sic ſoleo amicis obſequi, præſertim non iniqua petentibus. Ridiculum! an tu me recuſaturum putabas oblatum, quod ultro etiam erat rogandum?

NE FALLAS ME,
Formula.

Ch. Age, at cave nè me deluſeris. Cave fallas. Cave ſpem fruſtrà foveam. Cave luſeris exſpectantem. Cave mihi verba dederis. Vide nè me fruſtrà habeas. Vide nè me vanâ ſpe lactes. *Au.* Nihil opus jurejurando. In cæteris, in aliis time perfidiam; hac in re non fallam.Sed heus tu,cave quicquam paraveris præter quotidiana: meâ cauſâ diem feſtum nolo. Scis me convivam minimè edacem, bibacem multò minus. Nôſti enim me convivam non multi cibi, ſed joci plurimi. *Ch.* Curabitur diligenter.Ego te(*a*)Pythagoricâ cœnâ excipiam, aut fortaſſe frugaliore. *Au.* Imò Diogenicâ, ſi me delectare voles. *Ch.* Certè(*b*)Platonicâ cœnâ te excipiam, in qua multum ſit literatarum fabularum,cibi minimum,cujus voluptas duret etiam in poſterum diem: alioqui qui prolixè fuerit acceptus, fortaſſis eo die ſuaviter afficitur, ſed poſtridie dolet caput, crudus eſt ſtomachus. Apud Platonem qui cœnabat, unam voluptatem capiebat ex apparatu facili fabuliſque Philoſophicis; alteram poſtridie, quòd nec capitis gravedinem nec ſtomachi cruditatem ſentiret. Itâ prandebat etiam ſuaviter ex condimento cœnæ pridianæ. *Au.* Placet, fiat ut mones. *Ch.* Tu vide omnes curas tuas ac rugas etiam iſtas domi relinquas. Huc præter nugas & riſum nihil adferas; &, ut inquit Juvenalis,

a Quando Pythagorici oleribus & bellariis tantùm veſcebantur, factum ut tenuem impendio cœnam *Pythagoricam* vocaremus. *b* Cœna Platonica qualis.

Protinus ante meum quicquid dolet exue limen.

Au. Quid? Literas mecum venire non vis? Muſas meas mecum adducam, niſi quid aliter cenſes. *Ch.* Tetricas Muſas unà cum negotiis domi claudas. Blandas Camœnas omnes deinde ſales tuos, dicteria, ſcommata, facetias, lepores, ridicula omnia tecum adducito. *Au.* Itâ fiet. Exporrigemus frontem. Bellos homunculos agemus. Ridebimus affatim. Curabimus cutim. Indulgebimus genio. Genialiter cœnabimus.Epicureos agemus. Bonum vultum faciemus,& erimus boni ſocii. Inelegentium elegantiæ ſunt, qui ſuam habent linguam ſibi peculiarem.*Ch.*Quò nunc properas? *Au.*Ad generum meum. *Ch.* Quid illic? quid eó? quid illó? *Au.* Audio

dio neſcio quid turbæ inter eos natum : ut redigam eos in gratiam, ut reducam in concordiam, ut pacem inter eos componam. *Ch.* Benignè facis, quanquam nihil te opus eſſe arbitror: nam ipſi inter ſe meliùs hoc bellum compoſuerint. *Au.* Fortaſſis & induciæ jam indictæ ſunt, noctu de pacis legibus agetur. Sed numquid me aliud vis ? *Ch.* Vocabo te per puerum meum, *Au.* Ubi voles, domi ero. Bene vale. *Ch.* Bene ſit tibi. Fac hic ad quintam horam adſis.

Heus, Petre, accerſe ad cœnam Auguſtinum, qui mihi hodie, ut ſcis, cœnam condixit. *Pe.* Eo. Salve, poeta. Cœna jamdudum parata eſt : te herus exſpectat domi ; ubi voles, accedas. *Au.* Venio.

CONVIVIUM PROPHANUM.

ARGUMENTUM.

Totum hic convivii apparatum Eraſmus noſter elegantiſſime proponit ; Hoſpitum & convivarum ſermones, mores, &c. Guttum & patinam ante diſcumbendum ; Stoicos, Epicureos ; formam conſecrandi menſam ; Vinum bonum quod 4. ſenſibus placet. Bacchus quare poetarum Deus, cur puer pingitur. Carnes ovillæ maxime ſalutares. Homo quidam nec pane nec vino victitabat. Somnus ſaginat aliquot. Ferina caro cara. De cervis, de leporibus, de anſeribus ; illi Romanum olim Capitolium defenderunt. De gallis, capis, & piſcibus. Hic obiter de jejunio, delectu ciborum, ſuperſtitione quorundam hac in re ; de crudelitate eorum qui hæc exigunt ab his quibus noxii ſunt, cum eſus piſcium nec neceſſarius eſt, nec à Chriſto imperatus. Medicis damnatur piſcium eſus. Præcipuus luxus olim in piſcibus. Perpetua vitæ ſobrietas obſervanda. Convivarum numerus quis. Secundæ menſæ inſtructio. Gallorum magnificentia. Conviviorum priſca lex, ἢ πῖθι, ἢ ἄπιθι Variantur phraſes. Gratiarum actio poſt cibos.

AUGUSTINUS, CHRISTIANUS, PUER.

Au. SAlve, mi Chriſtiane. *Ch.* Bene factum quòd veniſti. Gaudeo te advenisse. Gratulor mihi quòd veniſti. Nondum quinta ſonuit, credo. *Pu.* Imò jamdudum præterita eſt. Haud longè ſexta abeſt. Inſtat hora ſexta. Mox ſextam audies. *Au.* Parvi refert an poſt quintam venerim necne, modò ne poſt cœnam. Nam *poſt feſtum venire miſerum eſt.* At quorſum tantus apparatus ? Quorſum tot epulæ ? Num me lupum exiſtimas? Num tibi lupus videor ? Num me vulturem putas? *Ch.* Non vulturem, ſed tamen nec cicadam, (*a*) ut rore vivas. Nihil eſt luxûs. Munditiеs mihi ſemper placuit, ſordes deteſtor. Nec (*b*) *Apitius* mihi placet, nec *Diogenes.* Præſtat aliquid ſupereſſe, quàm deeſſe. Si præter cicer nihil apponeretur, & fuligo fortè illapſa in ollam condiret legumen, quid tum ederetur? *Nec omnia ſapiunt omnibus.* Itaque mihi placet moderata varietas *Au.* Non tu metuis (*c*) leges ſumptuarias?

Ch. Imò

a Vide prov. *Rore paſcitur.*
b Nepotum omnium, ut Plin. inquit, altiſſimus gurges.
c De legibus ſumptuariis lege Gel. l. 2. c. 24. Feſt. Pomp. in dictione *Centenariæ cœnæ.* Plin. l. 10. c. 50. Macrobium l. 3. Sat. c. 17

Ch. Imò peccavi frequenter in diverſum. Nihil nobis opus lege Fanniâ. Satis nos docet frugalitatem ipſa tenuitas. *Au.* Haud ità convenerat. Longè aliter pollicitus es. *Ch.* Age, inepte, nec ipſe conventa ſervas. Convenerat enim, nè quid præter nugas inſerres. Quin hæc miſſa faciamus. Lavemus, ac diſcumbamus. Heus tu, puer, cape guttum ac patinam, linteum ex humero ſuſpende, miniſtra aquam: quid ceſſas? Lava, Auguſtine. *Au.* Lava tu prior. *Ch.* Bona verba. Hoc anno perpetuò illotus cœnare mallem. *Au.* Ridiculum! Non honoratiori ſed turpiori ante alios lavandum eſt; lava igitur ut immundior. *Ch.* Tu es urbanus plùs ſatis. Urbanior es quàm ſat ſit, quàm par eſt. Quorſùm attinet iſta urbanitas? Hujuſmodi ceremonias ineptas mulierculis relinquamus, quæ nunc & ab aulicis faſtidiuntur; unde tamen olim profectæ ſunt. Lavetis terni aut quaterni ſimul. Nè teramus tempus hujuſmodi moris. Ego nulli deſignabo locum; ſumat ſibi quiſque quem volet. Qui delectatur igni, hîc commodiùs accumbet: qui offenditur luce, deligat hunc angulum: quem delectat proſpectus, hîc ſedeat. Agite, ſatis morarum. Accumbite. Ego domi ſum; vel ſtans cœnabo, ſi lubeat, vel obambulans. Ceſſatis? At interim cœna corrumpitur. *Au.* Vivamus nunc, (*a*) curemúſque cuticulam. Simus nunc Epicurei. Nihil nobis cum fronte Stoica. Valeant curæ. Abſit omnis livor, exſulet obtrectatio. Sit mens læta, frons hilaris, ſermo lepidus. *Ch.* Quinam ſunt iſti Stoici atque Epicurei? Auguſtine. *Au.* Stoici Philoſophorum quoddam genus eſt triſte, ſeverum, jejunum, qui hominis ſummum bonum *honeſto*, neſcio quo, metiuntur. Epicurei his longè diverſi felicitatem hominis *voluptate* terminant. *Ch.* Tu igitur cujas es tandem? Stoicus an Epicureus? *Au.* Zenonem laudo, at Epicurum vivo. *Ch.* Quod tu joco dicis, Auguſtine, id ſeriò factitant hodie non pauci, pallio tantùm & barbâ Philoſophi. *Au.* Imò iſti vel (*b*) Aſotos ſuperant luxu. *Ch.* Heus, Dromo, ades huc. Tuo munere fungere: conſecra cœnam. *Pu.* (*c*) “Quicquid appoſitum eſt, & quicquid apponetur, felix ac ſacrum eſſe “jubeat qui ſuâ benignitate paſcit univerſa, Amen. *Ch.* Appone epulas. Quid cunctamur hunc capum diſcerpere? quid trepidamus hunc gallum lacerare? *Au.* Ego Herculem præſtabo, ac belluam hanc conficiam. Utrum mavis de ala, an de poplitibus? *Ch.* Utrum vis, nihil meâ refert. *Au.* In hoc genere alis primæ partes tribuuntur, in cæteris poplites

a Proverb. *Cuticulam curare*, Bacchanalia vivere, indulgere genio.

b Aſoti populus luxu perditus, ex re nomen habens, Græcis enim Ἄσωτος dicitur *intemperans, parùmque ſobrius*.

c Precatio ante cibum.

lautiores putat vulgus. *Ch.* Tu multum laboris meâ cauſâ capis. Tu per multum laborem meâ cauſâ ſumis. Tu omnibus miniſtras, ipſe nihil edis. Ego tibi hanc alam miniſtrabo: at eâ lege, ut dimidium mihi reſtituas. *Au.* Itáne agitur? At iſtud eſt tibi miniſtrare, non mihi. Tibi ſerva, ego enim ſum impudentior quàm cui miniſtrari quicquam debeat. *Ch.* Probè facis. *Au.* Eho, tu * lupo cibum miniſtras? Vulturem invitas? *Ch.* At jejunas, non cœnas. *Au.* Imò me uno nihil edacius. *Ch.* Imò mendacius nihil. Proinde agito ac ſi domi ſis tuæ. *Au.* Iſtud jam planè mihi perſuaſi. Iſtud jam in animum induxi. Sic ſtat ſententia. Conſilium eſt iſtud facere. *Ch.* Quid tibi hoc vinum placet? Quid hoc villi delectat? *Au.* Mihi quidem perplacet. Me certè vehementer juvat. Me ſatis delectat. Me non mediocriter juvat. *Ch.* Utrum mavis? rubrum, an candidum?

* Id eſt, voraci, appellativum loco appellativi.

Non refert quo ſit colore.

Au. Equidem (*a*) utroque juxtà delector. Nihil refert quo ſit colore, modò ſapor placeat. Non laboro quantum oculis placeat vinum, modò palatum juvet. Nihil me movet aſpectus, ſi ſapor placeat. Parvi refert quo ſit colore, quem habeat colorem, ſi ſapiat bene. Non cupio oculos paſcere, ſi palato ſatisfacere queat; modò palatum juvare poſſit. Nihil moror colorem, modò gratus ſit ſapor. *Ch.* Credo. Atqui ſunt (*b*) Cœnaticæ Philoſophiæ cumprimis periti, qui negant vinum eſſe probandum niſi quod placeat (*c*) quatuor ſenſibus: oculis, colore; naribus, odore; palato, ſapore; auribus, famâ & nomine. *Au.* Ridiculum! quid fama conducit ad potum? *Ch.* Tantum, ut multi non ſtupidi palati vehementer probârint villum Lovanio vernaculum, cùm crederent eſſe (*d*) Belnenſe. *Au.* Fortaſſe jam largâ potatione palatum obſurduerat. *Ch.* Imo nondum attigerant poculum. Tamen judicium tuum audire cupio, hominis his in rebus peritiſſimi. *Au.* Album noſtrates rubro præferunt, quòd rubrum ſit paulò acerbius, & alterum exilius quidem, ſed illud mitius, &, ut arbitror, ſalubrius. *Ch.* Habemus & ſubrubrum, & flavum, & purpureum. Hoc muſtum eſt (*e*) hornum. Hoc bimum eſt, ſi quem capit vetuſtas. Habemus & quadrimum: ſed jam vappeſcit ac deſipiſcit ſenio. Ætate vigor evanuit. *Au.* (*f*) Luculli divitias audio. *Ch* Heus puer, ubi ceſſas? nos hic planè negligis: non vides quanta ſit hic ſiccitas? Quid

a Juxtà, adverb. ſonat *æquè.*

b Catius inducitur apud *Hor.* Cœnaticæ Philoſophiæ ad unguem doctus.

c Vinum quatuor ſenſibus placere debet.

d Vulgò *Bearnum* vocant.

e Hujus anni.

f Trium Romanorum divitiæ nobilitatæ ſunt, Luculli, Craſſi & Varronis.

ſi

ſi hoc rerum ſtatu incendium contingeret? quo reſtingueremus? Dato ſingulis plenos cyathos. Auguſtine, quid habes quòd parùm es hilaris? Quid accidit tibi, quòd ſedes triſtior? Quid eſt tibi, quòd minimè gaudes? Aut doles, aut carmina condis. Tu nunc * Chryſippum agis; Meliſſa tibi opus eſt. *Au.* Quam hic mihi fabulam narrat? *Ch.* Chryſippus adeò fertur intentus fuiſſe ſuis argutiis Logicis, ut ad menſam etiam fame periturus fuerit, niſi ancilla Meliſſa cibum in os ingeſſiſſet. *Au.* Ille verò indignus erat qui ſervaretur. Sed ſi te offendit taciturnitas, placetque convivium vocalius, eſt quo id efficias. *Ch.* Memini. Rectè admones, liberaliùs bibendum: largiùs, meraciùs oportet bibere.

* Simile occultum; vel etiam ἀντονομασίας proprium pro appellativo.

Rem attigiſti.

Au. Rem acu tetigiſti. Rectè judicas. Scopum attigiſti. Nam,

Fœcundi calices quem non fecere diſertum?

Ch. Perdoctè tu quidem, Auguſtine, ut omnia: ſed quoniam in ſermonem vinarium, quando in mentionem incidimus vinorum, libet interrogare, quonam conſilio veteres illi Bacchum, quem vini authorem videri volebant, poëtarum Deum dixerint. Quid enim illi temulento Deo cum Poetis, Muſarum virginum cultoribus? *Au.* Quæſtio, ita me Bacchus amet, poculis digna! Verùm, quorſum tuæ quæſtiones ſpectent ſatis intelligo. *Ch.* Quorſum amabo? *Au.* Aſtutè de Vino diſputationem injicis Gallicâ technâ, quam didiciſſe Pariſiis te ſuſpicor, nimirum quò minus interim abſumatur vini. Abi, virum te judico; non fruſtrà in tanta ſchola verſatus es. *Ch.* Accipio tua dicta; referam paria ſcommata ubi erit commodum. Sed ad rem. *Au.* Diſſolvam * ubi bibero. Siquidem abſurdum fuerit ſicco palato de quæſtione vinoſa diſputare. Præbibo tibi, Chriſtiane. Propino tibi hunc ſcyphum dimidiatum. *Ch.* Accipio abs te libenter. Sit Saluti. Proſit. *Au.* Jam accingor, ut me miſſum facias. Ego meo more præpoſterè faciam. Quòd * Baccho pueritiæ effigiem tribuerint, id habet myſterii, quòd vinum potum curas & ſolicitudines animis noſtris eximit, hilaritatemque quandam inducit. Quare ſenibus quoque ipſis juventam quandam reddere videtur, dum & hilariores facit & formoſiores. Id quod Horatius cùm multis in locis, tum præcipuè his verſibus, apertè teſtatur;

Comprobatio à teſtimonio.

Bacchus cur poëtarum Deus.

* Vinum acuit ingenium, & facundiam miniſtrat.

* Bacchus quare puerî effigie pingatur.

Ad mare cùm veni, generoſum & lene requiro,
Quod curas abigat, quod cum ſpe divite manet
In venas animúmque meum, quod verba miniſtret,
Quod me Lucanæ juvenem commendet amicæ.

Nam quòd huic poëtas dicârunt (*a*) Deo, id ſignificatum voluiſſe ſuſpicor, quòd vinum & ingenium excitet, & facundiam miniſtret: quæ duo poëtæ ſunt aptiſſima. Unde frigent carmina quæ ſcribuntur aquæ potoribus. Eſt quidem igneus ſuâpte naturâ Bacchus; ſed (*b*) adhibitis nymphis redditur temperatior. Habes quod quærebas? *Ch.* Nihil unquam audivi veriſimilius dici ab homine Poëta: dignus es qui bibas (*c*) gemmâ. Heus, puer, tolle hanc patinam, atque appone cætera. *Au.* Puerum habes admodum inurbanum. *Ch.* Eſt veterator nequiſſimus. *Au.* Cur non inſtituis alio pacto? *Ch. Difficile eſt canem vetulum loris aſſueſcere.* Difficillimum eſt veteratoris mutare mores. Vetulus canis non facilè aſſueſcit loro. Me quidem dignus eſt. Dignum patellâ operculum.

a Appellativum loco proprii, ab effectis Vini.

b Hoc eſt, dilutus.

c ἔλλειψις, id eſt, poculo gemmato, συνεκδοχικῶς ſumptâ parte præſtantiore pro toto poculo gemmis ornato.

Si cognoſcerem quid te oblectet, tibi miniſtrarem; Formula.

Au. Decerperem tibi quippiam, ſi palatum tuum tenerem. Miniſtrarem tibi, ſi gula tua mihi ſatis cognita eſſet. Apponerem tibi, ſi quid potiſſimùm juvaret ſcirem. Si nôſſem ingenium palati tui, eſſem tibi ſtructor. Equidem tantundem palato quantum animo ſapio. *Ch.* Palatum habes eruditiſſimum. Nihil tuo palato doctius. Nec eo te puto inferiorem de cujus ſingulari peritia teſtatur Satyricus,

Oſtrea callebat primo deprendere morſu,
Et ſemel aſpecti dicebat littus echini.

Au. Et tu mihi, Chriſtiane, ut par pari referam, ipſum audiviſſe Epicurum, aut in ſchola (*d*) Catiana inſtitutus videris. Quid enim tuâ gulâ ſapientius, aut faſtidioſius? *Ch.* Si oratoriam æquè artem ut culinariam callerem, nec Cicero ipſe me vinceret. *Au.* Equidem ſi alterutrâ carendum eſſet, culinariam quàm rhetoricam mallem. *Ch.* Subſcribo tuo judicio; graviter, acutè, verèque judicas. Quid enim oratorum confert loquacitas, niſi quòd aures otioſas inani voluptate demulcet? Culinaria tum palatum, tum ventrem, tum totum hominem, quantus eſt, paſcit ac reficit. *Concedat laurea linguæ*, inquit Cicero: at utraque concedat Culinæ. Nunquam mihi Stoici illi magnopere placuerunt, qui omnia ad ſuum (neſcio quod) *honeſtum* referentes, cutis ac palati

d Catius Epicureus fuit & cœnarum author: ab Horat. lib. 2. Serm. inducitur, cœnariæ philoſophiæ ad unguem doctus.

palati nullam rationem habendam putant. Dici non poteſt, quantò Diogene ſapientior Ariſtippus mihi fuiſſe videtur. *Au.* Ego Stoicos cum ſuis jejuniis contemno. Epicurum magis laudo ac probo quàm Diogenem illum Cynicum, qui crudis oleribus ac ſimplici aquâ victitabat. Quare nihil miror, ſi Alexander Rex fortunatiſſimus ſe Alexandrum quàm Diogenem eſſe maluit. *Ch.* Nec ego ſanè, quámlibet vilis humuncio, cum Diogene meam Philoſophiam commutarem; fortaſſis & Catius tuus facere recuſaret. Meliùs noſtri temporis Philoſophi ſentiunt, qui contenti Stoicorum more diſputare, vivendo ipſum etiam Epicurum vincunt. At ego quidem rem in primis præclaram Philoſophiam puto, ſi parcè adhibeatur. Nimiùm philoſophari non laudo. Eſt enim res perquam jejuna, ſterilis atque triſtis. Ubi in calamitatem aut ægritudinem incidi, tum demum ad Philoſophiam tanquam ad Medicum confugio. Ubi convalui, rurſum illi Vale renuncio. *Au.* Tuam rationem probo. Bellè philoſopharis. Salve igitur, Philoſophe, non è (*a*) Stoa, ſed è Culina. *Ch.* Quid tandem habes, Eraſmi, quòd parùm ſis hilaris? Quid ſibi vult corrugata frons? quid ſilentium? An mihi ſuccenſes quòd te frugaliore cœnâ acceperim? *Er.* Imò tibi ſum iratus, quòd tantum impendii meâ cauſâ ſit factum. Interminatus erat Auguſtinus, nè ſuâ cauſâ diem feſtum faceres: vis nos poſthac redire nunquam? Nam talem cœnam dare ſolent ii qui unam duntaxat dare conſtituiſſent. Quos tandem convivas vidêris accepiſſe? Non amiculis, ſed ſatrapis cœnam paràſſe vidêris. An nos helluones eſſe credis? Hoc non eſt dare cœnam, ſed triduanam ſaturitatem. *Ch.* Etiam tu pergis eſſe Demea? Cras ut lubet diſputa; hodie Mitionem te præbeas, oro. De impendio cras ſobrii diſputabimus, nunc nil niſi meras nugas audire libet. *Au.* Chriſtiane, utrùm de bubulis, an de ovillis carnibus mavis? *Ch.* Bubulis quidem magis delector, at ovillas magis ſalutares arbitror. Ità ingenium eſt hominum, ut pernicioſiſſima quæque appetant vehementiſſimé. *Au.* Galli ſuillas carnes mirum in modum amant. *Ch.* Galli amant quæ parvo conſtant. *Au.* Hac una in re Judæus ſum; nam nihil æquè odi atque carnes ſuillas. *Ch.* Nec injuriâ; quid enim inſalubrius? ego in hoc non cum Gallis, ſed cum Judæis ſentio. *Er.* At ego ovillas pariter amo & ſuillas, ſed diverſâ ratione. Nam ovillis, quòd amem, libenter veſcor: ſuillas præ amore non attingo, nè quid offendam. *Ch.* Bellus homo es, Eraſmi,

a Porticu Athenis, unde dicti *Stoici.*

ac feſtivus. Equidem mirari mecum ſoleo, unde tanta in palatis humanis diverſitas. Nam, ut Horatiano carmine utar,

Tres mihi convivæ propè diſſentire videntur,
Poſcentes vario multùm diverſa palato.

Er. Quanquam, ut ait Comicus, *Quot homines, tot ſententiæ,* & ſuus cuique mos; tamen nemo me adduxerit, ut credam plus ingeniis ineſſe varietatis quàm palatis. Ità vix duos reperias quos eadem juvent. Permultos vidi qui butyri ac caſei nè olfactum quidem ferrent. Sunt quibus carnes nauſeæ ſint: alius elixis, alius aſſis abſtinet. Multi aquam vino præferunt. Et, quod incredibile eſt, vidi hominem qui nec pane, nec vino uteretur. *Ch.* Quibus tandem miſer ille victitabat? Quibus veſcebatur? *Er.* Cæterorum nihil faſtidiebat, non carnes, non piſces, non olera, nec poma. *Ch.* Vis ut iſtud tibi credam? *Er.* Si lubet. *Ch.* Credo, at eâ lege ut viciſſim mihi mentienti fidem ſis habiturus. *Er.* Age, faciam, modò verecundè mentiaris. *Ch.* Quaſi verò ſit quicquam tuo commento impudentius. *Er.* Quid dicet frons tua, ſi hominem tibi commonſtrem? *Ch.* Macilentum quempiam ac (*a*) monogrammum eſſe oportet. *Er.* Imò diceres athletam. *Ch.* Polyphemum potiùs. *Er.* Hoc tibi mirum videri demiror, cùm multi ſint quibus piſces vento durati ſint panis loco; nonnullis hoc præſtent herbarum radices, quod nobis panis. *Ch.* Credo, ſed perge mentiri. *Er.* Quendam in Italia, cùm illic agerem, vidiſſe memini, qui nullo neque cibo neque potu adjutus ſomno ſaginabatur. *Ch.* Ut nihil pudet! Non poſſum illud Satyricum non dicere, *Tunc immenſa cavi ſpirant mendacia folles.* Tu poëtaris. Tu nunc poëtam agis. Nam *mentiris* dicere mihi religio eſt. *Er.* Mentiar ſi non (*b*) Plinius author certiſſimus ſcripſit, urſum quatuordecim dies ſolo ſomno mirum in modum ſaginari: Quo tamen ità altè premitur, ut nè vulneribus quidem queat excitari. Imò quò magis mireris, addam quod Theophraſtus ſcribit, per id tempus urſorum carnes, coctas quoque, ſi aſſerventur, reviviſcere. *Ch.* Vereor nè Parmeno ille Terentianus iſta non contineat. Mihi facilè fidem facis. Miniſtrarem tibi de cervinis carnibus, ſi ſatis eſſem urbanus. *Er.* Unde tibi nunc venatio? Unde ferina? *Ch.* Midas homo hominum qui vivant liberaliſſimus, noſtrique amantiſſimus, mihi miſit dono: dono quidem, ſed ſic, ut ego minoris emam ſæpenumero. *Er.* Qui ſic? *Ch.* Quia famulis plus dandum quàm daretur in macello vendenti. *Er.* Quæ res cogit hoc facere? *Ch.*

Tyrannus

a Monogrammi dicuntur homines prætenues ac puſilli, à picturis in quibus unicâ lineâ notantur homunculi, velut procul apparentes.

b Plinius l.8. cap. 36.

Tyrannus omnium violentiſſimus. *Er.* Quis iſte? *Ch.* Mos. *Er.* Profectò tyrannus iſte frequenter iniquiſſimas leges obtrudit mortalibus. *Ch.* Idem ſuo more nudiuſtertius hunc cervum venatus eſt. Quid tu, qui ſoleas iſtius ſtudii eſſe amantiſſimus? *Au.* Equidem hoc ſtudio planè relicto, jam præter literas nihil venor. *Ch.* At mihi videntur literæ quovis cervo fugaciores. *Au.* Duobus tamen potiſſimùm canibus aſſequimur, admiratione ſcilicet, atque improbitate laboris. Nam & admirari plurimum diſcendi ardorem miniſtrat; &, ut facundiſſimus poëta ſcripſit,

——*Labor omnia vincit improbus.*——

Ch. Amanter admones, Auguſtine, ut ſoles: propterea non deſiſtam, non conquieſcam, non defatigabor, donec conſequar. *Au.* Carnes cervinæ ſunt nunc admodum tempeſtivæ. (*a*) Meminit Plinius de hoc animante quiddam admirabile. *a* Lib.8.c.32. *Ch.* Quidnam? obſecro. *Au.* Quoties arrexere aures, acerrimi eſſe auditûs; at contrà, cùm remiſere, ſurdos. *Ch.* Iſtud ipſum mihi ſæpenumero evenit. Nam ſi quando fiat ſermo de recipiendis aureis, nihil tam auritum; hic enim cum Pamphilo illo Terentiano aures arrigo: ubi de numerando verba fiunt, illico demitto. *Au.* Laudo te, facis ut te decet. *Ch.* Vis de his leporinis clunibus? *Au.* Tibi ſumito. *Ch.* An de tergo mavis? *Au.* Hoc animal præter ilia & clunes nihil habet appetendum. *Ch.* Vidiſtine unquam leporem candidum? *Au.* Sæpenumero. Plinius in (*b*) Alpibus candidos reperiri ſcribit, quibus hybernis menſibus nivem pro cibatu eſſe fit creditum. An verum ſit, Plinius ipſe viderit. Quòd ſi leporis cutem candidam reddit nix, ſtomachum habeat candidum neceſſe eſt. *Ch.* Mihi veriſimile non fit. *Au.* Accipe magis admirandum, ac fortaſſe tibi non inauditum. Idem utramque vim ſingulis ineſſe teſtatur, maris & fœminæ, ac fœmellas ſine mare æquè gignere. Iſtud ipſum multi aſſeverant, præſertim venandi ſtudioſi. *Ch.* Eſt ità ut dicis. Sed hos cuniculos, ſi placet, tentemus, quia pinguiuſculi ſunt ac tenelli. Miniſtrarem illi Nymphæ, ſi propiùs aſſiderem. Auguſtine, iſtius tibi vicinæ curam age, ſi libet: calles enim quo geſtu ſit miniſtrandum iſtis Veneribus. *Au.* Teneo quid dicas, naſute. *Ch.* Quid te anſerinæ carnes delectant? *Au.* Me quidem non mediocriter juvant, ut ſum minimè faſtidioſus. At hic anſer, neſcio quo pacto, nihil me juvat: nihil enim in vita vidi ſiccius: ſiccior eſt pumice, aut etiam novercâ Furii illius in quem (*c*) Catullus multùm jocatur. Ligneus mihi videtur. Et, mehercule, quan-

b Lib. eodem cap. 55.

c In Epigrammate cujus initium, *Furi, cui neque ſervus*, &c.

tum ſuſpicor, veteranus miles immodicis excubiis ſeſe maceravit. Aiunt enim anſerem inter omnia animalia longè eſſe vigilantiſſimum. Et profectò, niſi conjecturâ fallor, hic anſer ex eorum numero eſt qui, canibus unà cum excubitoribus ſomno ſopitis, Romanum olim Capitolium defenderunt. *Ch.* Veriſimile (ità me Deus amet) dicis, nam ex eo ſeculo relictum arbitror. *Au.* Hæc quoque gallina aut parcum ſaginatorem habuit, aut amavit, aut certè zelotypa vixit: quo quidem morbo hoc animantis genus maximè laborat. Hic capus longè meliùs pinguet. Vide curæ quid faciant. Quòd ſi ex Theodorico noſtro Gallo faceremus capum, multò citiùs pingueſceret. *Th.* Non ſum gallus. *Au.* Fateor, non es Gallus Cybeles, neque gallus gallinaceus, at fortè Gallus gallaceus. *Ch.* Quid hoc verbi eſt? *Au.* Hoc ænigma tibi conjectandum relinquo: ego Sphingem præſtiti, tu Oedipus eſto. *Ch.* Dic mihi bonâ fide, Auguſtine, nulla tibi cum Gallis unquam fuit neceſſitudo? Nihilne affinitatis tibi cum Gallis contraxiſti? Nullum fuit commercium? *Au.* Nihil ſané. *Ch.* Tantò es nequior. *Au.* Sed cum Gallabus nonnihil. *Ch.* Libénet de (*a*) jecore anſerino, quod apud veteres in deliciis cum primis habebatur? *Au.* Non ſum rejecturus quod à tua manu venerit. *Ch.* Non eſt quòd exſpectes Romanas delicias *Au.* Quas? *Ch.* Carduos, cochleas, teſtudines, colubros, fungos, boletos, tubera. *Au.* Iſtis omnibus ego vel rapam præferam. Liberalis es, benignus es, Chriſtiane. *Ch.* Has perdices nemo attingit, nè columbos quidem. Cras eſt dies jejunii ab Eccleſia indicti; adverſus hanc eſuriem munite vos. Onerate ſaburrâ navim adverſus imminentem tempeſtatem. Bellum inſtat; inſtruite ventrem commeatu. *Au.* Utinam iſthuc verbi tacuiſſes, hilariores ſurrexiſſemus à cœna. Miſeros nos reddis ante tempus. *Ch.* Quid ità? *Au.* Quia minùs anguem odi quàm piſces. *Ch.* At non tu ſolus. *Au.* Quis hoc tædii nobis invexit? *Ch.* Quis commonſtravit (*b*) aloen, abſinthium & ſcammonium dare in remediis? *Au.* Sed iſta dantur ægrotis. *Ch.* Sic hæc dantur nimiùm rectè valentibus. Aliquandò præſtat ægrotare, quàm plùs ſatis valere. *Au* At mihi videtur minus oneris olim impoſitum Judæis Equidem ab anguillis & porcis facilè temperarem, modò liceat capis & perdicibus expleri. *Ch.* In pleriſque non res, ſed animus nos diſcernit à Judæis. Illi manum abſtinebant à certis cibis, velut ab immundis & animum inquinaturis: nos cùm intelligamus *omnia munda* eſſe *mundis*, tamen carni laſcivienti,

a Vide Plin. lib. 10. c. 22.

b Herbæ & Pharmaca amaritudinis notæ.

enti, velut equo ferocienti, pabulum ſubducimus, quò magis dicto ſit audiens ſpiritûs. Nonnunquam immoderatum ſuavium rerum uſum abſtinentiæ moleſtiâ caſtigamus. *Au.* Audio; ſed eâdem operâ defendi poſſet circumciſio præputii. Moderatur & illa coïtûs pruritum, & cruciatum adfert. Si omnes itidem abhorrerent à piſcibus atque ego, vix à parricida tam atrox ſupplicium exigerem. *Ch.* Quorundam palato gratior eſt (*a*) piſcium quàm carnium eſus. *Au.* Congruunt igitur his qui gulæ ſerviunt, non valetudini. *Ch.* Equidem audivi quondam apud (*b*) Æſopos & Apitios præcipuum luxum in piſcibus fuiſſe. *Au.* Qui conveniunt igitur deliciæ cum ſupplicio? *Ch.* Non omnibus ſunt (*c*) murænæ, aut ſcari, aut acipenſeres. *Au.* Ergò tenues ſoli diſcruciantur, quibus ſatis malè eſt etiam cùm veſci licet carnibus. Fit enim non rarò, ut cùm licet veſci per Eccleſiam, non liceat per crumenam. *Ch.* Durum mehercle interdictum! *Au.* Quòd ſi interdictus carnium eſus divitibus vertitur in delicias, & ſi pauperibus ſæpe non licebit veſci carnibus etiam cùm licet, ac nè piſcibus quidem, qui ferè cariùs emuntur, cui igitur bono erit interdictum? *Ch.* Omnibus: nam tenuibus cochleis aut ranis licebit veſci, aut cepe porrúmve arrodere. Mediocres detrahent nonnihil quotidianis obſoniis. Quòd ſi quid divites deliciabuntur hâc occaſione, ſuæ gulæ imputent, non incuſent Eccleſiæ conſtitutionem. *Au.* Pulchre dixti. Sed interim à tenuibus, qui ſummis ſudoribus alunt familiam, & procul abſunt ab amnibus ac lacubus, exigere carnium abſtinentiam, eſt indicere famem, aut (*d*) *βουλιμίαν* magis. Atqui, ſi quid Homero credimus, longè (*e*) *miſerrimum mortis genus eſt, perire fame.* *Ch.* Sic viſum eſt Homero cæco; at apud Chriſtianos, miſer non eſt qui bene moritur. *Au.* Eſto ſanè; ſed tamen durum eſt à quoquam exigere ut moriatur. *Ch.* Nec hoc animo Pontifices interdicunt eſum carnium, ut intereant homines; ſed ut vel affligantur moderatè ſi deliquerunt, vel ſubducto lætiore pabulo, corpora minùs ferociant adverſus ſpiritum. *Au.* Iſthuc ipſum efficiet moderatus carnium eſus. *Ch.* Sed in tanta corporum varietate certus carnium modus præſcribi non poteſt, cibi genus poteſt. *Au.* Sunt & piſces qui multum addant alimenti, ſunt carnes quæ minimum. *Ch.* Sed in genere plùs alunt carnes. *Au.* Age, dic mihi, ſi quò tibi foret iter, utrùm malles equum alacriorem ac ſublaſcivum, an morbidum, qui ſubindè collabens ſeſſorem dejiciat in terram? *Ch.* Quorſum

a Piſces quibus utiles.

b Æſopi & Apitii luxus multorum literis nobilitatus eſt: feſtiviter autem mutato numero luxurioſos vocat *Æſopos* & *Apitios*, quemadmodum effœminatos dicimus *Sardanapalos*.

c Muræna, Scarus, Acipenſer, piſces ſunt olim cariſſimi, & in deliciis divitum habiti

d *βουλιμία* eſt *ingens fames*; *λιμὸς* enim *fames*, & *βου* ſyllaba auget, quaſi totos boves eſuriat aliquis

e Homer. *ὀδυσσ. μ'.*

Jejunii finis.

* Piſces morbos pariunt.

ſum iſtud? *Au.* Quia * piſcium eſus corruptis humoribus corpora noſtra reddit magnis morbis obnoxia, ut jam ſpiritui non poſſint ſubſervire. *Ch.* Quibus morbis? *Au.* Podagræ, febri, lepræ, morbo regio. *Ch.* Qui ſcis? *Au.* Credo medicis: id malim quàm experiri. *Ch.* Id fortaſſis in paucis accidit. *Au.* Equidem arbitror in pluribus. Porrò, quoniam animus agit per organa materialia corporis, quæ malis aut bonis humoribus afficiuntur, vitiatis inſtrumentis, non poteſt, ut vult, exſerere vim ſuam. *Ch.* Scio medicis magnopere damnatum eſſe piſcium eſum; ſed ſecùs viſum eſt majoribus noſtris, quibus obtemperare religioſum eſt. *Au.* Religioſum erat & olim non violare ſabbatum: ſed prius erat, ſervare hominem ſabbato. *Ch.* Suæ quiſque ſaluti conſulat. *Au.* Imò ſi Paulo volumus auſcultare, *Nemo quæ ſua ſunt quærat, ſed quiſque quæ alterius. Ch.* Sed unde hic novus Theologus in convivio? Unde novus hic ac ſubitus Magiſter noſter? *Au.* Quia mihi malè convenit cum piſcibus. *Ch.* Quid igitur? Annon abſtines à carnibus? *Au.* Abſtineo, ſed obmurmurans, nec ſine meo magno malo. *Ch. Charitas omnia ſuffert. Au.* Verum: ſed eadem quam minimum exigit. Si ſuffert omnia, cur non ferunt nos his veſci cibis quos indulſit libertas Evangelica? Cur hi à quibus Chriſtus toties amorem ſui ſtipulatus eſt, patiuntur tot hominum &(*a*)corpora periclitari morbis capitalibus, & animas æternæ damnationis periculo, ob rem nec interdictam à Chriſto, nec per ſe neceſſariam? *Ch.* Ubi aliud ſuadet neceſſitas, ceſſat humanæ conſtitutionis vigor, ceſſat & voluntas (*b*) nomothetæ. *Au.* At non ceſſat offendiculum infirmiorum. Non ceſſat ſcrupulus meticuloſæ conſcientiæ. Poſtremò, non ſatis conſtat quibus limitibus finiatur iſta neceſſitas. An cùm cœperit (*c*) ichthyophagus agere animam? Serò morienti porriguntur canes. An cùm totum corpus habet (*d*) epialus? Non tanti erat ciborum delectus. *Ch.* Quid igitur tu velles præſcribi? *Au.* Scio, ſi quis mihi credat Eccleſiaſticæ rei dictaturam. *Ch.* Quid iſthuc verbi eſt? *Au.* Si ſummus eſſem Pontifex, hortarer omnes ad perpetuam(*e*)vitæ ſobrietatem, ſed præcipuè ſub diem feſtum. Cæterùm jus facerem cuique veſcendi quibus vellet pro corporis ſalubritate, dum moderatè & cum gratiarum actione: darémque operam ut hoc quod detraheretur obſervationibus hujuſmodi carnalibus, accreſceret ad ſtudium veræ pietatis. *Ch.* Nimirum iſtud meâ quidem ſententiâ tanti eſt, ut te faciamus Pontificem. *Au.* Rides; ſed tamen cervix hæc ſufficeret vel triplici

a Noxii & animabus & corporibus

b Id eſt, *legis authoris* Νομοθέτης.

c Id eſt, *qui veſcitur piſcibus*. Eſt populus inde nomen habens

d Epialus febris genus vehemens, ominis cauſâ ſic dictæ, Epialus, quaſi *placidè aſſiliens*; quemadmodum Furiæ dicuntur Eumenides, cùm nulli *bene velint*.

e Vitæ ſobrietas.

(*a*) coron

(*a*) coronæ ſuſtinendæ. *Ch.* At interim vide nè iſta ſcribantur inter articulos Pariſienſium. *Au.* Imò quicquid dictum eſt, *ſcribetur in vino*, ſicuti par eſt dicta inter pocula. Sed ſatis eſt jam Theologiæ in convivio. In cœna ſumus, non in (*b*) Sorbona. *Ch.* Quid vetat dici Sorbonam, ubi bene ſorbetur? *Au.* Sorbeamus igitur, non [redacted], nè nobis à (*c*) Sorbis dicatur Sorbona, non à [redacted].

a Pontificis diadema triplici coronâ inſignitum.
b Gymnaſium Pariſienſe.
c Pomi genus acerbitate conſtringens fauces, ut quædam occidant etiam.

CHRISTIANUS, CONVIVÆ, MIDA, ERASMUS, PUER, AUGUSTINUS.

Ch. Agite, hoſpites humaniſſimi, quæſo ut cœnulam noſtram, licèt tenuem, æqui boníque conſulatis. Præbete vos hilares ac lubentes, quamvìs convivium tenue ſit & frugale: ego veſtrâ facilitate fretus familiariter vos vocare ſum auſus. Et eſt ſanè veſter mihi adventus conſpectúſque non modò gratiſſimus, verùm etiam jucundiſſimus. *Co.* Cœna tua, Chriſtiane optime, multis modis elegans lautáque nobis videtur. Quòd excuſas, id unum habet accuſandum. Nam magnificentior fuit quàm ſat eſt. Siquidem hoc convivium opiparum imprimis ac lautum judicàrim, quòd primùm ſimplicibus epulis, deinde hilaritate, riſu, jocis, ſalibus ſit conditum; quæ omnia noſtro convivio non defuerunt. Verùm * de convivarum numero hîc mihi quiddam in mentem venit, *quos neque pauciores tribus, neque plures novem* eſſe oportere ſcripſit Varro. Tres enim ſunt (*d*) Charites, id eſt, Gratiæ, humanitatis ac benevolentiæ præſides; & novem ſunt Muſæ, honeſtiorum ſtudiorum duces. At hic decem convivas eſſe video, virginibus exceptis. *Au.* Nihil convenientius accidere potuit. Nos ſumus Varrone ipſo paulò ſapientiores. Nam tres puellas lepidiſſimas, tanquam tres Charites, adhibuimus. Deinde, quia à novem Muſarum choro Apollo abeſſe nunquam credendus eſt, jure decimum adjecimus convivam. *Ch.* Poëticè dixiſti. Si mihi laurus adeſſet, laureâ coronâ caput tuum cingerem, fieréſque Poëta laureatus. *Au.* Si malvâ coronatus eſſem, malvatus. Tantum honoris mihi non arrogo. Honor hic major eſt quàm ut mihi conveniat.

——*Haud equidem tali me dignor honore.*

Ch. Vultíſne ſinguli tantundem meâ cauſâ facere quantum veſtrâ ſum facturus? *Con.* Volumus ac lubentes quidem. *Ch.* Ebibetis igitur ordine ſuum quiſque calicem: à me exemplum capietis. Tibi hoc primum propino, Mida. *Mi.* Accipio abs te libenter. "Pro quo vulgus *præſtolor* dicit. Equidem

* Numerus convivarum quis olim.
d Vide Gell. lib. 13.c.18.

dem non recuſo. Nihil tuâ cauſâ recuſabo. *Ch.* Tu deinde cæteris propina. *Mi.* Eraſmi,præbibo tibi dimidiatam pateram. *Er.* Precor ut ſit tibi bono. Sit tibi bonum atque commodum. Proſit tibi. "*Proficiat*, duriùs dicitur. *Ch.* Sed cur ceſſat patera? Cur non obambulat? Defecit nos vinum?Ubi ſunt oculi tui,(*a*)furcifer? Vola ,adfer ejuſdem generis ſextarios duos. *Pu.*Eraſmi,ſalve, quidam pro foribus te conventum expetit. *Er.*Quiſnam eſt? *Pu.* Mori famulum ſe dicit, herumque ſuus ex Britannia adveniſſe,cupere ut ſe viſas quandoquidem primâ luce parat iter inGermaniã. *Er.* Chriſtiane,ſubducatur ratio, nam mihi quidem abeundum. *Ch.* Rationem, Eraſmi doctiſſime, hujus cœnæ ego conſecero. Non eſt quòd calculum fruſtrà teras. Gratiam habeo, qui dignatus ſis noſtro adeſſe convivio. Sed avocari te moleſtum eſt, nondum peractâ fabulâ. *Er.* Quid ſupereſt niſi ut dicam,Valete & plaudite? *Ch.* Age, boni conſulemus;quando tu non ab equo ad aſinos, ſed ab amicis ad amiciſſimos properas. *Er.*Ego pariter tibi gratias ago, quòd pro tua humanitate ad hoc convivium longè ſuaviſſimum me vocâris. Valete, ſodales optimi. Bibite non ſegniter, & vivite ſuaviter. *Ch.* Heus, Dromo. Sedetis jamdudum otioſi omnes: Libétne cuiquam quicquam amplius? *Con.* Nihil omnino, Strenuè munus noſtrum adminiſtravimus. *Ch.* Tolle igitur hæc, ac (*b*) bellaria appone. Muta quadrulas atque orbes. Tolle cultrum meum,qui humi decidit. Pyra vino perfunde, Adſunt mora præcoqua, etiam domi noſtræ nata. *Con.* Tantò erunt ſuaviora, quòd vernacula. *Ch.* En pruna cerea,en (*c*) Damaſcena,rarum apud nos ſpectaculum. En mitia mala. En mali novum genus, cujus matrem ego hiſce manibus conſevi. Nuces caſtaneæ: omne deliciarum, quas horti noſtri benignè effundunt, genus. *Au.* Sed floſculi deſunt. *Ch.* Iſti (*d*) Gallici ſunt apparatus, qui magnificentiam eam potiſſimùm amant quæ minimo conſtat. Nobis non eſt ea mens, aut ingenium. *Au.* Non apud Gallos tantùm reperies quibus ea placent quæ minimo conſtant. *Ch.* Sed heus tu,Auguſtine,num tu credis te hîc immunem bibiſſe? Egóne te meis immunem tinxero poculis? At interim propinatori tuo dimidium ſcyphi debes. *Au.* Is jamdudum me miſſum fecit. Is mihi hujus debiti gratiam fecit. *Ch.* Unde ille ſibi vendicat tantum authoritatis? Vix Romanus Pontifex hoc vinculi relaxet. Noſti priſcam conviviorum legem,(*e*) ἢ πῖθι ἢ ἄπιθι. *Au.* Remittendi juris jurandi jus habet cui factum eſt, & cujus intererat ſervari. *Ch.* Sed omnium convivarum intereſt

a Inde prov. *omnis ſervus hero monoſyllabus.*

b Bellaria.

c A Damaſco monte, non ab oppido. Græcis *βοάβυλα* etiam dicuntur.

d Gallorum magnificentia in conviviis.

e Id eſt, *aut bibe aut abi.*

intereſt, ſervari leges inviolabiles. *Au.* Age, quando hæc eſt Germanorum* religio, exſorbebo quod reliquum eſt. Sed quid tibi rei mecum eſt? *Ch.* Impendium reddas oportet unus nomine omnium. Quid expalluiſti? Nè verere, perfacilè poteris. Fac quod ſæpe feciſti, ut aliquâ elegantiâ doctiores à cœna ſurgamus. Neque enim clàm te eſt, veteres illos in ſecundis menſis hilariora quædam diſputare ſolitos. Age igitur, quibus & quot modis hæc oratio poteſt enunciari, *Indignum auditu*?

*Mos religioſe obſervatus.

INDIGNUM AUDITU,
Formula.

Au. Dîxti pulchre per poſterius ſupinum. Auditu minimè eſt dignum. Indignum eſt audiri. Haud dignum eſt quod audiatur. Eſt ut audiatur indignum. Levius eſt quàm quod audiri debeat. Vix operæ pretium eſt referre. Non tanti eſt ut audiatur. Ineptius eſt quàm quòd audiatur. Non eſt operæ pretium narrare. *Ch.* Quot modis hæc ſententia verti poteſt, *Magno mihi conſtat*?

VARIANDI RATIO HANC ORATIONEM.

Magno mihi conſtat.

Au. His verbis, *impendo, inſumo, impertio, conſtat.* Ut, Multum in te docendo inſumpſi laboris. Plurimum ea in re operæ inſumpſi. Non minus pecuniæ quàm curæ in eam rem impendi. Non parùm inſumpſi pecuniæ, temporis permultum, laboris plurimum, ingenii nonnihil. Multum lucubrationis impendi. Multis vigiliis hæc res mihi conſtat, multo ſudore, multâ operâ, plurimo labore, ſumptu ingenti, pecuniâ magnâ. Pluris mihi conſtat quàm credas. Minoris mihi conſtat uxor quàm equus meus. *Ch.* At quid ſibi vult, Auguſtine, quòd verbo iſti, *conſtat*, modò ablativum, modò genitivum caſum apponis? *Au.* Quæſtionem perutilem ac latè patentem moviſti. Verùm nè convivas loquacitate meâ premam, pauciſſimis abſolvam. Sed cupio ſingulorum hac de re audire ſententiam, nè cuiquam, ut dixi, ſim moleſtus. *Ch.* Quidni cupiant idem vel puellæ? *Au.* Illæ ſanè nihil aliud quàm audient. Accingar igitur, Grammaticâ bene fortunante. "Scis verba emendi ac vendendi, aliáque eſſe conſi- " mili ſignificatu, quibus apponantur hi genitivi ſoli, *tanti*, *quanti*,

Conſtat.

Nomen pretii ablat. genit. caſ.

" *quanti, pluris, minoris, tantidem, quantivis, quanticunque* : " at ità, ſi ſubſtantiva non apponantur; quæ ſi accedant, u- " traque in ablativum caſum vertuntur. Quòd ſi pretium " certum apponatur, pones in ablativo. Si per adjectivum " ſubſtantivè poſitum, in ablativo pones, niſi per adverbia " loqui malis. *Ch.* Quænam verba ſunt de quibus præcipis ? " *Au.* Hæc ferè ſunt, *emo, mercor, redimo*, (id eſt, aut captum " aut perditum) *vendo, venundo, revendo*, (id eſt, rurſus ven- " do quod mihi venditum erat) *veneo*, (id eſt, vendor) cujus " præteritum *venivi* vel *venii*, ſupinum *venum*; hinc *ve-* " *nalis*. Ab illo, id eſt, *vendo, vendibilis* manat. *Mereo*, pro in- " ſervio & ſtipendium facio. *Comparo*, id eſt, emo, vel com- " mitto. *Commuto*, muto, permuto. *Cambire* penitus barba- " rum in hoc ſenſu. *Æſtimo*, taxo. *Indico* pro æſtimo, cen- " ſeo. *Liceor*, liceris, *licitor*, licitaris, addico. *Diſtrahor*, id " eſt, circumferor ut veneam. *Metior* pro æſtimo, aut taxo. " *Conſtat* pro emitur. *Conducere*, locare. *Fænero*, ad fœnus do. " *Fœneror*, ad fœnus accipio. *Paciſcor*, pactus ſum. *Pango*, " pepigi, id eſt pactum facio. *Ch.* Da exemplum.

Cambire barbarum.

VENDENDI ET EMENDI Formulæ.

Au Quanti iſtum agrum in ſingulos annos locas? Reſpondebimus, Vigenis libris Francicis. Hui! nimio locas. Imò locavi olim multò pluris. At ego tanti non conducam. Si conduxeris minoris, peream. Imò jam vicinus tuus Chremes agrum obtulit, ac rogat. Quanti? Tantidem quantum tu petis. At multò meliorem. Mentiris. Facio ut ſolent qui licentur. Tu ipſe tanti poſſide. Quid liceris, vel licitaris, cùm nihil ſis empturus? Quanticunque addixeris, ſolvam optima fide.

VENDENDI ET EMENDI. Alterum exemplum.

Congrum iſtum, Syra, quanti vendis? Decem obolis. Nimio turpiſſima. Imò minimo: nulla tibi vendet minoris. Emoriar ſi non tanti mihi conſtat, aut certè non multò minoris. Mentiris, venefica; quoniam duplo vis vendere aut triplo. Et centuplo, ſi queam; ſed ſatuos non invenio. Quid ſi liciter teipſam? Quanti æſtimas te? Ut lubet. Quanti te liceris? Quanti indicas te? Dic, quanti te taxas? Quanti teipſam inſcribis? Decem ſcutatis. Hui! tanti? Eho! an tu minoris me æſtimas? Ego olim non ſemel pluris in-

unam

unam noctem ſum conducta. Credo ; at nunc non paulò minoris æſtimo quàm piſcem. Abi in malam rem, ganeo ; tantidem te æſtimo, quanti tu me. Qui te * teruncio emerit, nimio emerit. Aut pluris emar, aut non vendar. Si magno venire cupis, larvâ tibi opus eſt ; nam rugæ iſtæ non ſinunt ut cariùs vendaris. Ei qui tanti me nolit, non ſum venalis. Ego ne culmo quidem te emero. Conſtiti pluris.

* Teruncio etn Pfenning.

Tertium exemplum.

Auctioni hodiernæ interſui. Ain' tu ? Licitatus ſum vectigalia. Quanti tandem ? * Decem millibus. Hui ! tanti ? Ne mireris ; erant qui multò pluris licitarentur, pauci qui minoris. Cui tandem addicta ſunt vectigalia ? Chremeti, uxoris tuæ ſummo & maximo amico. Sed divina, quanti ſunt addicta. Decem. Imò quindecim. Deus bone ! Ego mihi hominem ipſum cum tota familia dimidio addictum nolim. At ille uxorem tuam duplo emptam cupit. " Animadvertiſtine in his omnibus, ubicunque adſit ſubſtantivum " pretii, id in ablativo poni, cæteris aut in genitivo poſitis, " aut in adverbium mutatis ? Comparativum nunquam audiſti ſine ſubſtantivis, exceptis illis duobus *pluris* & *minoris*. Sunt & alia verba, de quibus ſumus loquuti non admodum diſſimilia, *ſum, facio, habeo, duco, æſtimo, pendo*, quæ " idem ferè ſignificant ; *fio* itidem. Junguntur autem his " ferè genitivis, *multi, magni, parvi, pluris, plurimi, minoris, minimi, maximi, tanti, quanti, flocci, pili, nihili, nauci, hujus*, & ſiqua ſunt his ſimilia. *Ch.* Da exempla.

* Frequens apud Latinos in numerariis ſummis defectus. Decem millibus, ſubaudi, *nummis*, aut *denariis*, aut ſimile.

ÆSTIMANDI
Formula.

Au. Scis quanti te ſemper fecerim ? tanti fies apud homines quanti virtutem facies. Præceptores meos ſemper feci plurimi. Aurum hâc tempeſtate magni penditur, literæ nihil, ſive pro nihilo, ducuntur. Aurum minoris habeo quàm credas. Tuas minas flocci facio. Promiſſa tua duco minimi. Non pili te facio. Si tanti ſapientia penderetur quanti pecunia, nemo auro egeret. Pluris apud nos fit aurum ſine ſapientia, quàm ſapientia ſine auro. Hoc pluris te habeo, quòd doctus ſis. Minoris hîc fies, quòd mentiri minimè calleas. Hic multi ſunt qui *nigrum in candida vertunt*. Hoc mihi pluris es, quòd literas amas. Tanti apud omnes eris, quantum poſſidebis. Tanti ubique habeberis, quantum habebis. Non quanti habearis, ſed quanti ſis, intereſt. Tanti Chriſtianum meum facio quanti alium neminem.

" Inve-

" Inveniuntur & alia verba cum his genitivis & ablativis, " quæ naturâ ſuâ non ſignificant emptionem aut aliquid ſi" mile. Petrus oſculum puellæ (*a*) ſcutato emit. Sit illi ſauſtum. Nolim ego baſiare tanti. Quanti luditis? Quanti cœnâſtis? Quoſdam (*b*) ſexcentis Seſtertiis cœnâſſe legimus, at Galli ſæpenumero Liardo cœnitant. Fauſtus quanti docet? Parvo. At pluris quàm Delius. Quanti igitur? Undeviginti aureis. Non diſcam mentiri tanti. Phædra apud Terentium & rem & ſeipſum perdidit. At nolim ego amare tanti. Quidam magno dormiunt. Demoſthenes pluris ſiluit quàm alii loquebantur. Æqui, boni conſulas, oro. " Eſt & aliud " verborum genus, quæ accuſativum unà cum genitivo aut " ablativo caſum exigunt: quæ ſunt, *Accuſo*, id eſt, objicio crimen, aut culpo, etiam abſentem: *Incuſo*, culpo extra judicium; *Arguo*, reprehendo; *Inſimulo*, impingo ſuſpicionem culpæ; *Poſtulo*, in jus voco; *Accerſo*, defero; *Damno*, condemno, pronuncio illum eſſe in culpa; *Admoneo*, commonefacio. *Ch.* Exempli cauſâ.

a Scutatus *ein Schell*, numiſma inferioris Germaniæ.
b Antonius in una cœna mille apros propoſuit: Heliogabalus 600. ſtruthionum capita propoſuit: Vitellius in uno convivio 2000. piſcium & 7000. avium appoſuit: Cleopatra unionem incredibilis pretii, de qua Bap. Fulg. lib. 9.

ACCUSANDI Formulæ.

Au. Scipio accuſatus eſt ambitûs, aut de ambitu. Arguis me impudentiæ, ipſe impudentiſſimus. Lepidus poſtulatus eſt repetundarum. Accerſitus eſt capitis. Si hominem inſimulabis avaritiæ, malè audies. Admoneto eum priſtinæ fortunæ. Mortales ipſo vocabulo ſuæ conditionis admonentur. Commonefacito Lepidum promiſſi. " Sunt pleraque quæ " accuſativum geminum admittant. Doceo te literas. Ex" orat te veniam. Dedocebo te iſtos mores. Popoſcit me mu" tuum. Hîc ejus rei mihi admonendus es, quòd in his ſe" cundum accuſativum etiam paſſiva obtineat, in aliis ge" nitivus manet. A me doctus es literas. Poſtulant me furti. Poſtulor furti. Accuſas me ſacrilegii. Accuſor ſacrilegii.

Scio te nondum expletum. Scio animo tuo nondum eſſe ſatisfactum. Quando enim tantus elegantiarum helluo ſatietur? Sed convivis parcendum eſt, quos hæc non omnes perinde delectant. A cœna, inter deambulandum, id quod rationi deerit perſolvemus, niſi quid aliud cenſes. *Ch.* Fiat ex tuâ ſententiâ. Agamus gratias benignitati divinæ, deinde paulisper deambulaturi. *Mi.* Pulchrè dicis. Nihil enim hoc veſpertino cœlo amœnius, nihil ſalubrius. *Ch.* Petre, adeſdum. Tolle ſuo quæque ordine, ac vinum cyathis infunde *Pe.* Jubéſne agi gratias? *Ch.* Age. *Pe.* Græcè mavis, an Latinè? *Ch.* Utroque modo. *Pe.* " Gratias agimus tibi, pater cœleſtis,

" q

“ qui tuâ ineffabili potentiâ condidiſti omnia, tuâ inſcrutabili ſapientiâ gubernas univerſa, tuâ inexhauſtâ bonitate cuncta paſcis ac vegetas: largire filiis tuis, ut aliquando tecum bibant in regno tuo nectar illud immortalitatis quod promiſiſti ac præparâſti verè diligentibus te, per Jeſum Chriſtum. Amen. *Ch.* Dic eadem Græcè, nè cæteri quid dicas intelligant. *Pe.* Εὐχαριστοῦμέν σοι, πάτερ οὐράνιε, ὁ τῇ ἀῤῥήτῳ σου δυνάμει κτίσας τὰ πάντα, ὁ τῇ ἀνεξερευνήτῳ σου σοφίᾳ κυβερνῶν ἀπαξάπαντα, ὁ τῇ ἀνεξαντλήτῳ σου χρηστότητι ἕκαστα τρεφόμενός τε καὶ αὐξάνων· χάριζε τοῖς υἱοῖς σου τὸ μετὰ σοῦ ποτὲ πίειν τὸ τῆς ἀθανασίας νέκταρ, ὃ ὑπέσχου καὶ ἡτοίμασας τοῖς ἀληθῶς ἀγαπῶσί σε, διὰ Ἰησοῦ Χριστοῦ, τοῦ υἱοῦ σου, τοῦ Κυρίου ἡμῶν, τοῦ μετὰ σοῦ ζῶντος καὶ βασιλεύοντος ἐν ἑνότητι τοῦ πνεύματος ἁγίου εἰς τοὺς αἰῶνας. ἀμήν. *Ch.* Habeo vobis, hoſpites candidiſſimi, gratiam, qui ad hoc conviviolum venire dignati ſitis; oro æqui boniq; conſulatis. *Con.* Nos viciſſim gratiam referre volumus, non tantùm habere. Proinde, nè multis agantur gratiæ. Quin potiùs ſurgamus, & exſpatiemur. *Au.* Ducamus nobiſcum virgines, nam eò minùs moleſta erit deambulatio. *Ch.* Rectè ſentis: Nè deſint nobis floſculi, ſi fortè locus flores non habebit. Utrùm mavis noſtris in hortis (*a*) more poëtico reptare, an foris ad amnem exſpatiari? *Au.* Habent quidem horti tui amœnitatis permultum: verùm eam voluptatem matutinis deambulationibus ſerva. At Sole inclinato amnium aſpectus oculos mirum in modum juvat. *Ch.* Antecede igitur, Auguſtine, ut poëtâ dignum eſt; latus tuum claudam. *Au.* Bone Deus! quantum comitum, quantam pompam nobiſcum ducimus! Dici non poteſt, Chriſtiane, quantum mihi placeam. Satrapas mihi videor. *Ch.* Age, nunc promiſſum præſta. Solve quod recepiſti. *Au.* Quid me potiſſimùm vis dicere? *Ch.* Ego quondam in Pollionis oratione cùm multa, tum illud inprimis ſolebam admirari, quòd tam facilè, tam crebrò, tam venuſtè orationem verteret: quæ res non modò ſingularis ingenii, verùm etiam multi uſûs mihi videtur. *Au.* Haud injuriâ iſtud in Pollione admiratus es, Chriſtiane. Ille enim tum hac in re divinam quandam vim obtinet; quam quidem illi cùm ingenii dexteritate quadam, tum plurimo & dicendi, & legendi, & ſcribendi uſu contigiſſe opinor, potiùs quàm ratione aliquâ aut præceptione. *Ch* At ego rationem aliquam iſtius rei, ſi fieri poteſt, exſpecto. *Au.* Ità ut dixi res habet. Verùm quia te tantopere video vel-

Gratiarum actio poſt cibum ſumptum Latinè.

Græcè.

a Alludit ad carmen Horat. Epiſt. ad Tibul.

An tacitum ſylvas inter reptare ſalubres?

le, quantum potero morem geram; eáſque ratiunculas quas in Pollionis orationibus mihi viſus ſum animadvertere, ut potero, reddam. *Ch.* Age, percupio. *Au.* Accingor.

ARGUMENTUM.

Brevis de hac Copia præceptio Orationem ſuaviſſimè, copioſè, facilè, crebro & venuſtè variare docet; Regulis breviter traditis, & praxi earum in elegantiſſima phraſeos unius verſione.

1. PRincipio, res ipſa puris, electis, ac Latinis verbis efferenda eſt: quod ipſum poſſe, non medioeris artificis eſt. Sunt enim permulti, qui neſcio quo modo copiam & varietatem orationis affectant, cùm nè ſemel quidem rem poſſint aptè explicare. Iſti, tanquam ſemel balbutiſſe ſit parum, balbutiem ſuam aliis atque aliis modis reddunt balbiorem, tanquam ipſi ſecum certamen ſuſceperint, ut quàm barbariſſimè dici poſſit dicant. Itaque inepta ſynonyma quædam congerunt, adeò interdum inter ſe diſſidentia, ut ipſa mirentur quo pacto convenerint. Quid enim abſurdius quàm hominem pannoſum, cui nè una quidem quam ſine pudore poſſit induere ſit veſtis, eum tamen ſubindè ſuos pannos mutare, ac mendicitatem ſuam pro opibus oſtentare? At nihilo minus ridiculi videntur iſti varietatis affectatores, qui cùm barbarè ſemel dixerint, repetunt idem multo barbariùs, demum iterum atque iterum indoctiùs. Hoc eſt non oratione, ſed (a) ſolœciſmis, abundare. Imprimis igitur, ut dixi, res ipſa aptis atque electis verbis eſt explicanda. 2. Deinde mutatoriis verbis utendum, ſiqua quæ idem efficiunt reperiantur; reperiuntur enim permulta. 3. Demum, ubi propria deficient, tranſlatitiis erit utendum, ſi modò verecunda ſit tranſlatio. 4. Ea quoque ubi deerunt, ſi per activa dixiſti, ad paſſiva revertendum erit, quæ nobis totidem orationes reddunt quot ex activis conſtabant. 5. Poſtea verba, ſi licebit, aut in nomina verbalia, aut in participia commutabimus 6. Poſtremò, ubi modò adverbia in nomina, modò nomina in alias atque alias partes commutaverimus, per contrarium dicemus; 7. aut affirmativam orationem in negativam commutabimus, aut retrorſum; 8. aut certè, quod pronunciativè dictum, per interrogationem efferemus. Nunc exempli causâ, hanc ſententiam ſumamus,

LITERÆ TUÆ MAGNOPERE ME DELECTARUNT.

Literæ.

Epiſtola, epiſtolium, ſcripta, ſchedæ, literæ.

(a) Id eſt, contra linguæ alicujus regulas loqui, cùm conſequens verbum antecedenti non accommodatur; ut, *Ego deambulans, corruit murus.* Dicitur autem à Soloe & *οἶκος*. Eſt a. Soloe oppidum in Cilicia à Solone extructum, & ab eo nominatum, in quo puritas Attici ſermonis primùm florebat, pòſt corrupta. Ita peccantes dicti. ſunt σολοικίζειν. σολοικισμὸς λόγου αἰκισμὸς, *ſanæ orationis vibex* aut *flagellum*, Etymolog. Sylb. Diog. Laert. A. Gel. l. 5. c. 20. Sebetus inſtit. Elocut.

Magnopere.

Mirum in modum, miris modis, majorem in modum, mirandum in modum, ſupra modum, plurimùm, non mediocriter, ſummopere, maximopere.

Me.

Animum meum, pectus meum, oculos meos, cor meum, Chriſtianum.

Delectârunt.

Voluptate affecerunt, recreaverunt, exhilarârunt, voluptati fuerunt, oblectârunt, voluptate perfuderunt, mellitiſſimæ fuerunt, jucundiſſimæ, &c.

Habes materiam, tuum erit componere. Experiamur igitur. Faciamus periculum. *Ch. Tuæ literæ magnopere me delectârunt.* Tua epiſtola mirifice nos exhilaravit. *Au.* Verte activum in paſſivum, alia erit facies. Ut, Dici non poſſit quàm tuis ſim ſcriptis exhilaratus.

ITEM PER ALIA VERBA IDEM EFFICIENTIA.

Tuis ex literis incredibilem cepi voluptatem. Ex epiſtola Celſitudinis tuæ plurimum voluptatis accepi. Non mediocrem lætitiam tua mihi ſcripta attulerunt. Gaudio tua me ſcripta, quantus eram, perfuderunt. " Hic non ita liceret mutare in paſſiva, niſi in illo poſtremo, *perfuſus gaudio*, quod uſitatè dicitur. Capiebatur à me voluptas, " allatum eſt gaudium, non perindè uſitatè dixeris.

Per Afficio.

Singulari voluptate literæ tuæ me affecerunt.

Muta in Paſſivum.

Tuis ſcriptis incredibili ſum affectus voluptate. Non parum gaudiorum tuum nobis epiſtolium peperit.

Per Sum *&* *Nomina Adjectiva.*

Tuæ mihi literæ multis modis jucundiſſimæ fuerunt. Fuit tua illa epiſtola ſanè quàm gratiſſima.

Per Nomina Subſtantiva.

Ineffabili voluptati tua nobis epiſtola fuit. Incredibili jucunditati fuerunt tuæ literæ.

Commuta in Negationem.

Tua ſcripta non mediocri lætitiæ fuêre. Nihil in vita tuis literis accidit jucundius. "Quanquam hâc ratione aliquoties jam uſi ſumus, quæ non eſt negligenter prætereunda. " Nam quoties multùm, plurimùm, ſingulariter, ſignificare " volumus per contrarium verbum idem efficiemus. " Ut,

Vehementer te amat Henricus: haud vulgariter te amat. Multùm me juvat vinum: haud parùm juvat. Eſt vir ſingulari ingenio: eſt vir ingenio non vulgari. Eſt homo doctrinâ admirandâ: eſt homo non contemnendâ doctrinâ. Thomas eſt ſummo apud ſuos loco natus: non infimo locó natus. Auguſtinus eloquentiſſimus fuit: non ineloquens fuit. Carneades orator fuit nobilis, non ignobilis, non obſcurus. "Et "id genus ſimilia, quæ nunquam non uſu veniunt. Sed ad- "monuiſſe rem clariſſimam ſatis eſt. Nec te lateat bifariàm nos hujuſmodi orationum genere uti: modeſtiæ cauſâ, præſertim ſi de nobis ipſis loquamur; tum etiam amplificandi gratiâ. Nam non ingratum, pro valde gratum; non vulgariter, pro ſingulariter, rectè & venuſtè dicimus. 1. Modeſtiæ cauſa. Ego literis meis nonnullam doctrinæ ſum opinionem conſecutus. Semper curavi ut in literaria gloria non poſtremas partes tenerem. 2. De Amplificatione ſuperiora ſunt exempla: nunc ad noſtra revertamur. Nihil tuâ epiſtolâ unquam evenit gratius. Nulla res majori unquam voluptati fuit quàm tua ſcripta. Nulla unquam ex re tantundem cepi voluptatis quantum ex tuis literis amantiſſimis. "Hoc mo- "do ſingulæ orationes ſuperiores poterunt variari per inter- "rogationem. Quid tuis literis in vita jucundius eſſe potuit? Quid epiſtolâ illâ tuâ nobis evenit dulcius? Quid ita oblectavit unquam ut proximæ tuæ literæ?" Hoc modo "rurſum ſingulas ferè orationes variare licebit.

Interrogativé.

Ch. Quid deinde fiat? *Au.* Jam paulò liberiùs totam orationem vertemus, ut unam dictionem pluribus verbis circumloquamur. *Ch.* Dic, exempli cauſâ. *Au.* "Quod modò "per nomen *incredibile*, modò per adverbium *incredibili-* "*ter* dictum erat, unam dictionem aliquot verbis commuta- "bimus. Literis conſequi nequeam quantum tuis literis ſim delectatus. Et mihi ſcriptu, & tibi creditu perdifficile fuerit, quantæ jucunditati tua mihi ſcripta fuerint. Explicare prorſum nequeo quàm ſim tuis literis gavîſus. "Et item in infi- "nitum: rurſum alio pacto. Nam hactenus & per negatio- "nem & per interrogationem, poſtremò per infinitas oratio- "nes variavimus. Nunc per ſubjunctivas ſive conditionales "variabimus, hoc modo; Moriar, ſi unquam quicquam fuit tuis literis aut optatius, aut dulcius. Peream, ſi ulla res majori voluptati fuit quàm tuæ literæ. Ità me Deus amet, ut nihil in vita tuis literis accidit jucundius." Et item alia multa in "hunc modũ excogitare licebit. *Ch.* Quid deinde? *Au.* Nunc ad tranſlationes, ſimilitudines & exempla fugiendum eſt.

Periphraſticé.

Tranſ-

Tranſlatio eſt in his.

Accepi literas tuas, quæ mellitæ fuerunt. Nihil niſi meræ deliciæ tua mihi ſcripta videntur. Mera voluptas ſunt tuæ literæ. " Et hujuſmodi plurima. Sed cavendum nè obſo-" letis aut durioribus tranſlationibus utamur; quale eſt illud,

Jupiter hybernas canâ nive conſpuit Alpes.

" Et (*a*) quale eſt illud, *Cœna tuorum ſcriptorum me ſuaviſ-" ſimis epulis refecit.*

a Apud Furium, de quo A. Gell. lib. 13. ca. 11.

Comparatio à Simili.

Tua ſcripta omni vel ambroſiâ vel nectare ſuaviora fuere. Literæ tuæ quovis melle mihi fuere dulciores. Epiſtola humanitatis tuæ & (*b*) ſiliquam omnem, & mel Atticum, & ſaccharum omne, nectar ambroſiámque deorum longè ſuperavit. " Hìc quicquid dulcedine nobilitatum eſt, in " medium adduci poteſt.

Ab Exemplo.

Nunquam adducar ut credam Hero Leandri ſui literas aut majore voluptate aut pluribus oſculis accepiſſe, quàm tuas accepi. Vix crediderim aut Scipionem everſâ Carthagine, aut Paulum Æmilium capto Perſeo, magnificentiorem egiſſe triumphum quàm ego ſimulac ſuaviſſima tua ſcripta tuus mihi tabellarius reddidit." Hujuſmodi tum ex " fabulis tum ex hiſtoriis infinita poſſunt inveniri. E Phyſi-" ca verò ſumuntur rerum ſimilitudines, quarum quam-" plurimarum naturas memoriter tenere neceſſe eſt. Nunc, ſi libet, in alia ſententia tentemus.

b Siliqua fructus prædulcis, ſed malus ſtomacho. Arbor Græcis κόμαρος, Latinis Arbutus vocatur; fructus non abſimilis quantitate meſpilo, ſed rubicundus eſt.

NUNQUAM DUM VIVAM TUI ERO IMMEMOR.

Semper dum vivam tui meminero. Quoad vivam nunquam me tui capiet oblivio. Priùs vivere deſinam quàm tui meminiſſe.

Per Comparationes.

Si umbram corpus poterit effugere, & hic animus tui quibit oblivíſci. Tui memoriam nè (*c*) Lethæus quidem amnis poterit abolere.

c Quem Poetæ interpretantur omnium oblivionum fontem.

Præterea, per (a) *ἀδύνατον*, (b) *aut, more poetico, per Contraria.*

a *Impoſſibile*, quod fieri nequit.
b In horum copiam Ovidius ſufficere poteſt.

Dum juga montis aper, fluvios dum piſcis amabit.
Antè leves ergo, &c.

" quæ non eſt multi negotii excogitare. Verùm nè immodici videamur, his in præſentia contenti ſimus. Aliàs, ſi voles, copioſiùs hac de re colloquemur. *Ch.* Ego te, Auguſtine, jam planè exhauſtum putabam. Sed tu præter exſpectationem novum theſaurum indicâſti, quem ſi pergas explicare nox antè occupaverit quàm tibi eadem de re deſint verba. *Au.* Si ego hoc mediocri & doctrinâ & ingenio præſto, (c) quantum Ciceronem ipſum valuiſſe credis, qui cum Roſcio hiſtrione certâſſe legitur? Sed Sol nos relinquit; humeſcit cœlum; præſtat imitari aviculas, tectóque ac lecto nos condere. Proinde vale, mi Chriſtiane ſuaviſſime, in craſtinum. *Ch.* Tu itidem bene valeas, Auguſtine omnium doctiſſime.

c Lege Macrob. l. 3. Sat. cap. 14.

ARGUMENTUM.

Religioſum Convivium docet qualia eſſe debeant Chriſtianorum omnium convivia. Natura rerum non eſt muta, ſed undiquaque loquax, ſuppeditans contemplationis materiam. Horti elegantiſſimi deſcriptio; ubi de herbis varia diſputatio. De amaraco, chelidonia, aconito, helleboro. De beſtiis, Scorpiis, Chamæleonte, Baſiliſco, Suibus, Formicis Indicis; de Delphinis, de Alcinoi regis hortis. Menſa erat Ethnicis religioſa. De ablutione manuum ante cibum. Conſecratio menſæ ex Chryſoſtomo. Canities honoranda, & quare. Lectio Scripturarum in convivio utiliſſima. Idiotis fas eſt de Scripturis confabulari. Locus Prov. 21. 1. illuſtratus. Deus quomodo averſatur ſacrificia præ miſericordia, Hoſ. 6. Nemo læditur niſi à ſeipſo. In vino veritas. Ægyptiis Sacerdotibus nefas erat vinum vibere. Locus 1 Cor. 6. Omnia mihi licent, *aperitur. Spiritus Chriſti in ethnicis & poetis fuit. Scotus contemnitur præ Cicerone & Plutarcho. Locus ex Cicer. Caton. maj. citatur & commendatur.* Dare omni petenti, *intelligendum quomodo. Dandum Chriſti pauperibus, non Monaſteriis. Mos ſepeliendi in templis taxatur. Dandum cum delectu quantum, quibus, & quatenus. Detrahendum nobiſmet, ut largiamur pauperibus.* Nemo poteſt duobus Dominis inſervire, *exponitur. Gratiarum actio poſt Cibos, ex D. Chryſoſtomo.*

(a) EUSEBIUS, (b) TIMOTHEUS, (c) THEOPHILUS, (d) CHRYSOGLOTTUS, (e) URANIUS.

a *Pius.*
b *Charus Deo*, vel *charum habens Deum.*
c *Amans Dei.*
d *Auream habens linguam.*
e *Cæleſtis.*

Eu. Cum omnia nunc vernent & rideant in agris, demiror eſſe qui fumoſis urbibus delectentur. *Ti.* Non omnes capiuntur aſpectu florum, aut pratorum vernantium aut fontium amniúmve: aut, ſi capiuntur, eſt aliud quod magis juvet. Ità voluptas voluptate, veluti clavus clavo, pellitur. *Eu.* Tu mihi fortaſſe fœneratores narras, aut his ſimillimos negotiatores avaros. *Ti.* Iſtos quidem, ſed non ſolos,

los,(ô bone) imò cum his innumeros alios, uſque ad ipſos ſacerdotes ac monachos, qui ferè quæſtûs gratiâ malunt in urbibus, iiſque frequentiſſimis, verſari, dogma ſequuti non Pythagoricum aut Platonicum, ſed cæci cujuſdam mendici cui dulce erat premi turbis hominum,quòd diceret illic eſſe quæſtum ubi eſſet populus. *Eu.* Valeant cæci cum ſuo quæſtu. Nos philoſophi ſumus. *Ti.* Et Socrates Philoſophus urbes præferebat agris, quòd eſſet diſcendi cupidus,& urbes haberent unde diſceret: in agris eſſe quidem arbores & hortos, fontes & amnes, qui paſcerent oculos, cæterùm nihil loquerentur, ac proinde nihil docerent. *Eu.* Eſt nonnihil quod dixit Socrates,ſi ſolus obambules in agris.Quanquam meâ ſententiâ non eſt muta rerum natura, ſed undiquaque loquax eſt, multáque docet contemplantem,ſi nacta fuerit hominem attentum ac docilem. Quid aliud clamitat illa tam amœna naturæ vernantis facies,quàm opificis Dei ſapientiam bonitati parem?SedSocrates in eo ſeceſſu quàm multa docet Phædrum ſuum,ac viciſſim ab eo diſcit? *Ti.* Si tales adeſſent aliquot, nihil eſſe poſſet amœnius ruſticatione. *Eu.* Libet igitur hujus rei periculum facere? Eſt mihi prædiolum ſuburbanum, non amplum, ſed nitidè cultum; eò vos in craſtinum diem ad prandium voco. *Ti.* Plures ſumus: exederemus totum prædium tuum. *Eu.* Imò totum convivium apponetur herbaceum, *ex dapibus*, ut(*a*) inquit Flaccus,*inemptis* apparatum.Vinum ipſe locus ſuppeditat: pepones,melones, ficus,Pyra,mala,nuces, ipſæ penè arbores porrigunt, quemadmodum fit in inſulis Fortunatis (*b*) ſi Luciano credimus. Accedet fortaſſis(*c*) è corte gallina *Ti.* Age,non recuſamus. *Eu.* At ſuam quiſque (*d*) umbram ſecum adducat, quam volet. Ità cùm ſitis quatuor, æquabimus numerum Muſarum. *Ti.* Fiet. *Eu.* Unum illud vos præmonitos volo, ſibi quiſque condimentum ſuum adferat: Ego cibos duntaxat apponam. *Ti.* Quod condimentum narras? piper an ſaccharum? *Eu.* Imò aliud vilius ſed ſuavius. *Ti.* Quodnam? *Eu.* Famem. Eam dabit hodie cœna tenuis: cras acuet ſtomachum ambulatiuncula. Et hoc quoque commodi ruſculo meo debebitur. Verùm ad quam horam libet prandere? *Ti.* Ad decimam,prius quàm invaleſcat æſtus Solis. *Eu.* Curabitur.

Puer. Here, adſunt convivæ pro foribus. *Eu.* Bonæ fidei eſt quòd veniſtis; ſed bis gratum eſt quòd veniſtis maturè unà cum umbris veſtris longè gratiſſimis. Sunt enim quidam inciviliter civiles, (*e*) qui convivatorem morâ ſuâ torquent,

a Eſt & apud Maronem.

b In Vera hiſtoria.

c Cors cortis ſpatium circùm villam ſeptum; unde cortis aves; & inde militum cohors,quòd ex agris legi ſoleant.

d Non ipſe vocatus, ſed quem adducit comitem vocatus.

e Convivator, qui excipit,& conviva, qui excipitur convivio.

quent. *Ti.* Eò maturiùs venimus,ut eſſet otium luſtrandi viſendique regiam iſtam tuam, quam audimus undique miris deliciis variam, nuſquam non teſtari domini ſui ingenium. *Eu.* Regiam ſpectabitis tali dignam rege. Mihi certè nidulus eſt quâvis regiâ gratior. Et ſi regnat qui liberè vivit ex animi ſui ſententia, hîc planè regno. Sed præſtat, opinor, interim dum culinæ præfecta parat holuſculum,& adhuc moderatus eſt Solis calor, viſere hortos noſtros. *Ti.* Eſt alius præter hunc ? Nam hic ſanè mirè cultus blandiſſimo aſpectu ſtatim ingredientes ſalutat, & comiter excipit. *Eu.* Hinc igitur decerpat ſibi quiſque floſculos ac frondes aliquot nequid offendat domûs pædor. Non idem odor æquè gratus omnibus. Quare ſibi quiſque deligat. Nè parcite;nam quicquid hîc naſcitur,penè publicum eſſe patior. Neque enim unquam clauditur oſtium hujus veſtibuli,niſi noctu. *Ti.* En tibi in oſtio Petrus. *En.* Hunc ego malo janitorem quàm Mercurios,Centauros aliáque portenta quæ quidam pingunt in foribus ſuis. *Ti.* Iſthuc homine Chriſtiano dignius eſt. *Eu.* Nec mutum habeo janitorem; tribus linguis alloquitur ingredientem. *Ti* Quid loquitur ? *Eu* Quin ipſe legis ? *Ti.* Intervallum aliquanto longius eſtquàm ut proſpectus oculorum aſſequatur. *Eu.* En tibi perſpicillum quod te vel Lynceum reddet. *Ti.* Latina video: *Si vis ad vitam ingredi, ſerva mandata*, Matthæi capite 19. *Eu.* Nunc lege Græca. *Ti.* Græca video quidem, at illa (*a*) non vident me: quare (*b*) lampadem hanc trado Theophilo, qui nunquam non cantillat Græca. *Th.* (*c*) Μετανοήσατε ϗ ἐπιστρέψατε· Πράξεων τῷ τρίτῳ. *Ch.* Hebræa mihi ſumam; (*d*) וצדיק באמונתו יחיה. *Eu.* An vobis videtur incomis janitor, qui ſtatim monet ut avertamur à vitiis,& convertamus nos ad ſtudium pietatis; deinde, vitam non contingere ex operibus Moſaicis, ſed per fidem Evangelicam: poſtremò, ſervandis Evangelicis præceptis iter eſſe ad immortalem vitam? *Ti.* Et ecce mox ad dexteram ingreſſus oſtendit ſacellum perquam elegans. In altari Jeſus Chriſtus ſuſpiciens in cœlum, ad Patrem & Spiritum Sanctum illinc proſpicientes, atque eódem dexteram porrigens, lævâ velut invitat & allectat prætereuntem. *Eu.* Nec is elinguis nos excipit; vides Latina, *Ego ſum via, veritas & vita*; Græca, Ἐγώ εἰμι τὸ ἄλφα ϗ τὸ ὠμέγα; Hebraica, (*e*) לכו בנים שמעו לי יראת יהוה אלמדכם. *Ti.* Læto nimirum omine nos ſalutavit Dominus Jeſus. *Eu.* Sed nè videamur inciviles, fortaſſis par eſt ut illum reſalutemus, precemúrque, ut quando ex nobis ipſi nihil poſſumus,

a Id eſt, non intelligo, Nolunt enim videre quem non agnoſcunt.
b Eſt alteri tradere negotium. Vide Proverb.
c Id eſt, *Ad mentem redite & convertimini*, Actor. 3.
d *Juſtus in fide ſua vivet*, Abac. 2. Gal. 3.
e *Venite filii, obedite mihi, timorem Domini vos docebo.* Pſal. 34 11.

ſumus, ille ſuâ inæſtimabili bonitate non ſinat nos unquam aberrare à via ſalutis, ſed, abjectis umbris Judaicis & hujus mundi præſtigiis, per veritatem Evangelicam perducat nos ad vitam æternam; hoc eſt, ipſe per ſe trahat nos ad ſe. *Ti.* Æquiſſimum eſt, & ipſa loci ſpecies invitat ad precandum. *Eu.* Multos hoſpites allicit hujus horti amœnitas: ſed ità ferè apud omnes invaluit conſuetudo, ut nemo prætereat Jeſum inſalutatum. Hunc ego vice fœdiſſimi (*a*) Priapi cuſtodem poſui, non ſolùm horti mei, ſed omnium quæ poſſideo, denique corporis pariter atque animi. Adeſt, ut videtis, fonticulus ſaluberrimis aquis non inamœnè ſcatens, utcunque repræſentans unicum illum fontem qui cœleſti latice refocillat omnes laborantes & oneratos, & ad quem anhelat anima delaſſata malis hujus mundi, non aliter quàm, juxta Pſalmiſtam, *cervus æſtuans ſiti*, guſtatis ſerpentium carnibus. Hinc gratìs haurire licet, quiſquis ſitit. Nonnulli & religionis gratiâ ſeſe aſpergunt. Quidam etiam bibunt, non ſitis, ſed religionis causâ. Video vos invitos avelli ab hoc loco. Sed interim hora monet ut viſamus hunc cultiorem hortum, quem in quadrum cingunt muri regiæ meæ. Si quid erit viſendum intus, à prandio ſpectabitis, cùm Solis æſtus nos, veluti cochleas, domi cohibebit horis aliquot. *Ti.* Papæ! (*b*) Epicureos hortos mihi videre videor. *Eu.* Totus hic locus voluptati dicatus eſt, ſed honeſtæ: paſcendis oculis, recreandis naribus, reficiendis animis. Nihil hic naſcitur præter odoratas herbas, nec eas quaſlibet, ſed eximias duntaxat. Unumquodque genus ſuas habet areas. *Ti.* Nec herbæ mutæ ſunt apud te, quantum video. *Eu.* Probè dicis: alii domus habent opulentas, ego loquaciſſimam habeo, nè quando ſolus videri poſſim: id magìs etiam dices ubi totam videris. Ut herbæ ſunt velut in turmas digeſtæ, ità ſingulæ turmæ ſingula habent vexilla cum inſcriptione. Velut amaracus hic, (*c*) *Abſtine*, inquit, *ſus, non tibi ſpiro.* Cùm enim ſit ſuaviſſimæ fragrantiæ, ſues tamen hoc odore vehementer offenduntur. Itidem ſingula genera habent ſuos titulos, aliquid indicantes quod ad peculiarem ejus herbæ vim pertinet. *Ti.* Nihil adhuc vidi hoc fonticulo feſtivius, qui medius velut arridet herbis omnibus, ac refrigerium illis pollicetur adverſus æſtum. Sed alveolus hic quia tantâ gratiâ totam aquam oſtendit oculis hominum, hinc atque hinc æquis ſpatiis hortum dirimens, in quo ſeſe utrinque herbæ, velut in ſpeculo, contemplari geſtiunt, num marmoreus eſt? *Eu.* Bona verba: unde huc marmor?

a Gentilitas Priapum Deum nudum & membroſiorem æquo in hortis tanquam tutelarem conſtituebat.

b Quicquid Voluptuoſum eſt, id *Epicureum* vocant.

c Suibus amaracinum unguentum ex amaraco factum venenum eſt.

mor? E contuſis cæmentis factitium marmor eſt; coloris candor additus eſt (a) incruſtamento. *Ti.* Quò tandem ſeſe condit tam amabilis rivus? *Eu.* Vide incivilitatem humanam. Poſteaquam hîc ſatis exhilaravit oculos noſtros, proluit culinam, ejuſque ſordes ſecum defert in cloacam. *Ti.* Crudele, ita me Deus bene amet! *Eu.* Crudele, ni & in hunc uſum paraſſet æterni numinis benignitas. Tum crudeles ſumus, cùm fontem divinæ Scripturæ, longè hoc amœniorem, recreandis ſimul ac purgandis animis noſtris datum, conſpurcamur vitiis noſtris praviſque cupiditatibus, abutentes tam ineffabili dono Dei. Nam hâc aquâ non abutimur, ſi partiamur in varios uſus in quos illam dedit is qui nihil non affatim ſuppediat uſibus humanis. *Ti.* Veriſſima ſunt quæ narras: ſed cur tibi virent etiam horti ſepta manu facta? *Eu.* Nequid hîc non vireat. Quidam rubra malunt, quòd is color additus virentibus gratiam adjungat. Hic mihi magìs arridet, (ut eſt ſua cuique ſententia etiam in hortis.) *Ti.* Sed horti per ſe amœniſſimi jucunditatem propemodum obſcurant ambulacra tria. *Eu.* In his vel ſtudeo, vel obambulo ſolus, aut cum amiculo confabulans; vel cibum capio, ſi videtur. *Ti.* Columnæ paribus intervallis ſuſtinentes ædificium innitens, miráque colorum varietate blandientes, ſúnte marmoreæ? *Eu.* Ex eodem marmore quo factus eſt hic alveus. *Ti.* Lepida profectò impoſtura. Vel dejeràſſem eſſe marmor. *Eu.* Quare cave nè vel credas, vel dejeres quicquam temere. Non rarò fallit ſpecies. Quod opibus deeſt, arte ſarcimus. *Ti.* Non tibi ſat erat hortus tam nitidus, tam excultus, niſi pingeres inſuper alios hortos? *Eu.* Non capiebat omnes herbarum ſpecies unus hortus. Præterea, bis delectamur cùm pictum florem cum vivo decertantem videmus; & in altero miramur artificium naturæ, in altero pictoris ingenium, in utroque benignitatem Dei, qui in uſum noſtrum largitur hæc omnia, nulla in re non mirabilis pariter & amabilis. Poſtremò, non ſemper viret hortus, non ſemper vivunt floſculi: hic hortus etiam mediâ brumâ viret & adblanditur. *Ti.* At non ſpirat. *Eu.* Sed rurſum non eget culturâ. *Ti.* Tantùm paſcit oculos. *Eu.* Verum; ſed hoc perpetuò facit. *Ti.* Habet ſuum & pictura ſenium. *Eu.* Habet; nobis tamen eſt vivacior, & illi ferè gratiam addit ætas quam nobis detrahit. *Ti.* Utinam hîc vanus eſſes. *Eu.* In hoc ambulacro quod ſpectat Occidentem, Sole fruor oriente; in hoc quod ſpectat Orientem, apricor interdum; in hoc quod ſpectat Auſtrum, ſed patet ad Septentrionem,

a Eſt ſupertegumentum quod parietibus aut calce aut gypſo inducitur.

recreor ab æſtu Solis. Obambulabimus, ſi videtur, quò ſpectetis propiùs. En vernat ipſum etiam ſolum: habent enim & teſſellæ colorum gratiam, & floſculis pictis adblandiuntur. Hoc nemus, quod videtis hoc toto pariete depictum, exhibet mihi varium ſpectaculum. Primùm, quot videtis arbores, tot videtis arborum genera, ſingulis ad nativam imaginem non peſſimè expreſſis. Quot cernitis aves, tot videtis avium ſpecies, præcipuè ſi quæ ſint rariores & inſigni re quapiam nobiles. Nam anſeres, gallinas & anates quid attinet pingere? Infernè ſunt quadrupedum ſpecies, aut earum avium quæ vivunt humi, more quadrupedum. *Ti.* Mira varietas! nec quicquam eſt otioſum. Nihil eſt quod non aut agat aut loquatur aliquid. Quid nobis narrat noctua, penè latitans ſub frondibus? *Eu.* Atticè loquitur Attica, (*a*) Σωφρόνει, inquit, οὐ πᾶσιν ἵπταμαι. Jubet nos conſultò agere, quod *non omnibus feliciter cedat inconſulta temeritas.* Hic aquila diſcerpit leporem, fruſtrà obteſtante (*b*) ſcarabeo. Adſtat ſcarabeo (*c*) trochilus, & ipſe capitalis inimicus aquilæ. *Ti.* Hæc hirundo quid gerit ore? *Eu* Herbam chelidoniam. Nam hâc reſtituit pullis exoculatis viſum. Agnoſcitis herbæ figuram? *Ti.* Quodnam hoc novum lacertæ genus? *Eu.* Non eſt lacerta, ſed chamæleon. *Ti.* Eſt hic ille longo nomine celebratus chamæleon? Belluam eſſe credidi leone majorem, quem vincit etiam vocabulo. *Eu.* Hic ille eſt ſemper hians & ſemper jejunus chamæleon Hæc arbor eſt caprificus, apud quam ſolam ſævit, aliàs innoxius. Nam venenum habet, nè contemnas hiantem beſtiolam. *Ti.* At non mutat colorem. *Eu.* Verum; quia non mutat locum: ubi mutârit locum, videbis & colorem alium. *Ti.* Quid hic ſibi vult tibicen? *Eu.* Nonne vides in proximo camelum ſaltantem? *Ti.* Video novum ſpectaculum, *Camelus* (*d*) *cinædus* eſt, & *ſimius choraules.* *Eu.* Sed his ſingulatim ac per otium contemplandis aliàs dabitur vel totum triduum; nunc ſatìs erit veluti per tranſennam vidiſſe. In hac regione depictum eſt ad nativam effigiem quicquid eſt inſignium herbarum: quódque jure miremini, hîc venena, quantumvìs præſentanea, tutò non ſolùm ſpectantur, verùm etiam contrectantur. *Ti.* En ſcorpius, rarum in hiſce regionibus malum, ſed frequens Italiæ: Quanquam color mihi parùm reſpondere videtur in pictura. *Eu.* Qui ſic? *Ti.* Quia magìs nigrent apud Italos; iſte pallidior eſt. *Eu.* Annon agnoſcis herbam in cujus folium incidit? *Ti.* Non ſatìs. *Eu.* Nec mirum. Non enim naſcitur in hortis noſtratibus. Aconitum

a Id eſt, *Prudens eſto; non omnibus volo.* Vide Prov. de noctua Athenienſium.

b *Scarabeus aquilam.* Vide Prov.

c Trochilus avicula naturâ aquilis infeſta. Lege Plin. l. 10. cap. 74. De Hirundine, Idem lib 25. cap. 8. De Chamæleonte, l. 8. c. 33.

d Molles omnes & voluptatibus deditì.

nitum eſt. (*a*) Ei veneno tanta vis eſt, ut Scorpius ad hujus contactum ſtupeſcat palleſcátque, ſeſéque vinci patiatur. Sed offenſus veneno, à veneno petet remedium. Videtis in propinquo utrumque genus hellebori. Si Scorpius ſeſe potuerit explicare à folio aconiti, & album helleborum contingere, recipiet priſtinum vigorem, diverſi veneni contactu ſolvente torporem. *Ti.* Actum eſt igitur de iſto Scorpio; nam is ſe nunquam explicabit ab aconiti folio. Etiam loquuntur hîc ſcorpii? *Eu.* Et quidem Græcè. *Ti.* Quid ait? *Eu.* (*b*) Εὗρε θεὸς τὸν ἀλιτρόν. Hîc præter herbas videtis omne ſerpentium genus. En vobis Baſiliſcus, oculis igneis, ipſis etiam nocentiſſimis veneni formidabilis. *Ti.* Et is loquitur aliquid. *Eu. Oderint*, inquit, *dum metuunt*. *Ti.* Planè regia vox. *Eu.* Imò nihil minùs regium; ſed tyrannica vox eſt. Hîc pugnat lacerta cum vipera. Hîc dipſas inſidiatur, tecta putamine ovi ſtruthiocameli. Hîc videtis politiam totam formicarum, ad quarum imitationem nos vocat Hebræus ille Sapiens, atque etiam Flaccus noſter. Hîc videtis formicas Indicas, quæ aurum egerunt, ac ſervant. *Ti.* Deum immortalem! cui poſſit obrepere tædium in hoc theatro verſanti? *Eu.* Aliàs, inquam, licebit vel ad ſatietatem uſque ſpectare. Nunc procul tantùm ſpectate tertium parietem. Is habet lacus, amnes & maria, & in his quicquid eſt inſignium piſcium. Hîc eſt Nilus, in quo Delphinum illum videtis, hominum amatorem, cum Crocodilo depugnantem, quo non eſt alius hoſtis homini capitalior. In ripis ac litoribus videtis ea quæ ſunt ἀμφίβια, ut cancri, phocæ, fiber. Hîc eſt polypus captator, captus à concha. *Ti.* Quid loquitur? (*c*) αἱρῶν αἱροῦμαι. Mirè pictor fecit aquam pellucidam. *Eu.* Aut hoc erat illi faciendum, aut nobis opus erat aliis oculis. In proximo eſt alter polypus ſummâ æquoris aquâ velificans, (*d*) Liburnicarum gaudens imagine. Videtis torpedinem proſtratam in arena concolori, quam hîc tuto vel manu contigeris. Sed aliò properandum eſt. Hæc paſcunt oculos, at ventrem non explent: properemus ad reliqua. *Ti.* Etiámne ampliùs? *Eu.* Mox videbitis quid nobis præbeat (*e*) poſticum. Hîc videtis hortum ſatis ſpatioſum in duas diviſum partes: in altera eſt quicquid eſt herbarum eſculentarum, in qua regnant uxor & famula mea; in altera, quicquid eſt medicarum, præſertim inſignium. Ad lævam eſt pratum liberum, præter virorem gramineum nihil habens; ſeptum eſt ſepe perpetuâ, è ſpinis implexis, ſed vivis, contextâ. Illic nonnunquam vel ambulo, vel luſito cum ſodalibus. Ad dexte-

ram

a Vide Plin. 21. ca. 26.

b Id eſt, *Reperit Deus nocentem.*

c Extat hac de re lepidum epigramma apud Græcos, Αἱρῶν αἱροῦμαι, id eſt, *captans capior.*

d Autor Pli. Súntque Liburnicæ naviculæ intextæ viminibus.

e Ædes quibus eſt adjunctus hortus duas habent januas, anticam & poſticam: antica ſpectat ad publicam viam, poſtica ducit ad hortum. Poſticum quoque locus proximus poſticæ.

ram eſt pomarium, in quo cùm erit otium, videbitis plurimas arbores peregrinas, quas paulatim doceo noſtro cœlo aſſueſcere. *Ti.* Papæ! nae tu vincis vel ipſum (*a*) Alcinoum. *Eu.* Hic aviarium eſt in confinio adhærens ambulacro ſuperiori, quod videbitis à prandio; videbitis formas varias, variáſque linguas audietis. Nec minùs varia ſunt ingenia. Inter quaſdam cognatio eſt & mutuus amor, inter nonnullas ſimultas irreconciliabilis. Sunt autem omnes adeò cicures & manſuetæ, ut ſi quando cœno illic apertâ feneſtrâ, devolent in menſam, cibúmque vel è manibus capiant. Si quando ingredior, in ponticulo penſili, quem videtis, fabulans cum amico, aſſident, aſcultant, inſident humeris aut brachiis; adeò dedidicerunt timere, quia ſentiunt neminem lædere. In extremo pomario (*b*) apum regnum eſt. Nec illud ſanè ſpectaculum inamœnum. In præſentia non ſinam vos ampliùs contemplari, quò ſit quod vos poſthac revocet tanquam ad novum ſpectaculum. A prandio cætera vobis oſtendam. *Puer.* Uxor & famula clamitant corrumpi prandium. *Eu.* Jubeto illas eſſe æquanimes, nos jam accurremus. Lavemus, amici, ut puris manibus & animis ad menſam accedamus. Etenim ſi Ethnicis quoque religioſa erat menſa, quantò magìs oportet eſſe ſacram Chriſtianis, quibus habet imaginem quandam illius ſacroſancti convivii quod Dominus Jeſus poſtremum egit cum ſuis diſcipulis? Et ob id receptum eſt, abluere manus, ut ſi quid odii, livoris aut turpitudinis alicui forſitan reſideat in animo, id ejiciat antequam accedat ad cibum capiendum. Sic enim opinor & corpori ſalubriores eſſe cibos, ſi ſumantur animo defæcato. *Ti.* Iſtud veriſſimum eſſe credimus. *Eu.* Quoniam hoc exemplum nobis ab ipſo Chriſto traditum eſt, ut ab (*c*) hymno cibum auſpicaremur, (nam id arbitror, quod frequenter in Evangelio legimus, illum benedixiſſe, aut gratias egiſſe patri, priuſquam cibum frangeret) & rurſum hymno finiremus; ſi videtur, recitabo vobis hymnum quem divus Chryſoſtomus miris laudibus prædicat in homilia quadam, dignatus etiam interpretari. *Ti.* Imò ut velis rogamus. *Eu.*
" *Benedictus Deus, qui me paſcis à juventute mea, qui cibum*
" *præbes omni carni, reple lætitiâ & gaudio corda noſtra, ut af-*
" *fatim quod ſatis eſt habentes, abundemus in omne opus bonum,*
" *in Chriſto Jeſu Domino noſtro, cum quo tibi gloria, honor &*
" *imperium, cum ſancto Spiritu, in omne ævum. Ti.* Amen. *Eu.* Nunc accumbite, ac ſuam quiſq; umbram ſibi adjungat. Canitiei tuæ debetur primus locus, Timothe. *Ti.* Verbo dignitatem

universam

a Alcinoi regis horti apud Homerum commendantur.

b Alluſit ad id, quòd & apes regem & politiam habere finguntur.

c Nihil aliud quàm divina laus.

universam meam complexus es. Hoc ſolo nomine ſum cæteris anteponendus. *Eu.* Cæterarum dotium æſtimator eſt Deus, nos ea ſequimur quæ videmus. * Sophroni, adhære corpori tuo. Tu Theophile, & Eulali, dextrum menſæ latus occupate. Chryſoglottus & Theodidactus occupabunt lævum. Uranius & Nephalius, quod ſupereſt. Ego hunc angulum tuebor. *Ti.* Non patiemur. Hoſpiti debetur primus locus. *Eu.* Tota domus hæc mea eſt, ſimúlque veſtra: quòd ſi mihi permittitur jus in regno meo, is locus debetur hoſpiti quemcunque ſibi delegerit. Nunc utinam Chriſtus ille exhilarator omnium, & ſine quo nihil verè ſuave eſt, dignetur huic noſtro intereſſe convivio, ſuâque præſentiâ exhilarare animos noſtros. *Ti.* Spero dignabitur. Sed ubi ſedebit, jam omnibus locis occupatis? *Eu.* Utinam ille ſe miſceat omnibus & patinis & poculis, ut nihil illum non ſapiat; ſed potiſſimùm illabatur animis noſtris. Id quò magis dignetur, & nos tanti hoſpitis reddamur capaciores, ſi moleſtum non eſt, auſcultabitis paululùm è ſacra lectione; ſed ità, ut interim nihilo ſecius admoveatis manus ovis & lactucis, ſi libet. *Ti.* Id faciemus libenter, ſed auſcultabimus libentiùs. *Eu.* Is mos mihi multis nominibus videtur amplectendus; quòd hâc ratione vitentur inanes fabulæ, præbeatúrque materia confabulationis frugiferæ. Multum enim ab illis diſſentio qui putant non eſſe lætum convivium niſi quod ſcateat ineptis ac laſcivis fabulis, quod perſtrepat obſcœnis cantiunculis. Vera hilaritas naſcitur è pura ſincerâque conſcientia: atque hi ſermones verè læti ſunt, quos ſemper & dixiſſe juvet aut audiſſe, & ſemper delectet meminiſſe; non quorum mox pudeat, quíque conſcientiam pœnitudine diſcrucient. *Ti.* Utinam iſta tam perpenderemus omnes quàm ſunt vera. *Eu* Hæc, præterquam quòd certam & inſignem habent utilitatem, etiam jucunda fiunt, ubi vel menſem unum aſſueveris. *Ti.* Nihil igitur conſultius quàm optimis aſſueſcere. *Eu.* Recita, puer, diſtinctè & clarè. *Pu.* " *Sicut diviſiones aquarum, ità cor regis in manu Domini: quòcunque voluerit, inclinabit illud. Omnis via viri recta ſibi videtur; appendit autem corda Dominus. Facere miſericordiam & judicium magis placet Domino quàm victimæ.* *Eu.* Sit hoc ſatis. Præſtat enim pauca avidè diſcere, quàm multa cum tædio devorare. *Ti.* Præſtat ſanè, ſed non hîc tantúm. Plinius ſcripſit, *Officia* Ciceronis nunquam de manibus deponenda; & ſunt ſanè digna quæ cùm ab omnibus, tum præcipuè ab iis qui deſtinati ſunt adminiſtrandæ Reipublicæ, ad verbum ediſcantur;

* Sophronius, *temperatus*; Eulalius, *bene loquens*; Theodidactus, *divinitus doctus*; Nephalius, *ſobrius*.

Lectio S. Scripturarum inter cibos utiliſſima.

Prov. 21. 1, 2, 3.

cantur, meâ quidem ſententiâ : ſed hunc Proverbiorum li-
bellum ſemper dignum arbitratus ſum qui ſemper à nobis
circumferatur. *Eu.* Quoniam ſciebam prandium fore dilutum
& inſipidum, idcirco hanc procuravi nobis conditurum.
Ti. Nihil hîc eſt non lautiſſimum ; & tamen ſi nihil eſſet præ-
ter (*a*) betas abſque pipere, vino & aceto, talis lectio condi-
ret omnia. *Eu.* Mihi tamen plus adderet gratiæ, ſi quod audio,
penitus intelligam. Atque utinam adeſſet aliquis verè The-
ologus, qui iſta non intelligeret ſolùm, verùm etiam ſaperet.
Nobis idiotis neſcio an fas ſit hiſce de rebus confabulari. *Ti.*
Ego verò puto vel nautis eſſe fas, modò abſit definiendi te-
meritas. Fortaſſe & Chriſtus, qui pollicitus eſt ſeſe adfuturum
ubicunque duo convenirent de ipſo tractantes, aſpirabit no-
bis tam multis. *Eu.* Quid ſi igitur partiamur inter nos novem
tres ſententias ? *Convivæ.* Non diſplicet, modò à conviva-
tore incipiat ordo. *Eu.* Non detrectarem provinciam ; ſed
vereor ne hîc vos pejùs accipiam quàm cibis accipio. Age,
necubi videar difficilis convivator, omiſſis variis conjecturis
quas in hunc locum congerunt interpretes, mihi videtur hic
eſſe ſenſus moralis ; " Alios mortales poſſe flecti monitis,
" increpationibus, legibus ac minis : regis animum, quoni-
" am neminem metuit, ſi repugnes, magis irritari. Et idcir-
co quoties principes vehementer contendunt aliquid, ſuo
animo relinquendos : non quòd ſemper velint optima, ſed
quòd illorum ſtultitiâ malitiâve Deus nonnunquam abutatur
ad emendandos eos qui deliquerunt. Quemadmodum vetuit Jer. 27. & 28
reſiſti Nebuchodonoſori, quòd illius miniſterio decreviſſet
caſtigare populum ſuum. Fortaſſis illud eſt quod ait Job,
Qui regnare facit hominem hypocritam propter peccata popu- Job. 34. 30.
li. Atque huc fortaſſe pertinet quod ait David, deplorans
peccatum ſuum, *Tibi ſoli peccavi, & malum coram te feci.* Pſal. 51. 4.
Non quòd reges non peccent, ingenti populi malo: ſed quòd
non habeant hominem cujus authoritate condemnentur ;
cùm Dei judicium nemo, quamlibèt potens, poſſit effugere.
Ti. Non diſplicet interpretatio. Sed quid ſibi volunt *diviſio-
nes aquarum? Eu.* Adhibita eſt ſimilitudo quæ rem expla-
net. " Violenta res & impotens eſt regis animus concitatus,
" nec huc aut illuc duci poteſt, ſed impetu ſuo fertur velut
" (*b*) *œſtro* divino *percitus*: Quemadmodum mare ſeſe ſpargit
in terras, ac ſubindè curſum mutat, contemptis agris, ædifi-
ciis, & quicquid obſtat ; alicubi ſe condit ſub terras : cujus
impetum ſi coneris inhibere, aut aliò deflectere, nihil agis.
Idem accidit in magnis fluminibus veluti fabulæ quoque nar-

rant

a Alluſit ad illud Martialis, *Ut ſapiant fatuis fabrorum prandia betæ, O quàm ſæpe petet vina piperque coquus!*

b Id eſt, furore, ſtimulo. Vide Prov.

a Amnis eſt Acarnaniæ. Vide Strab.

rant de (*a*) Acheloo. Minus autem mali capitur ſi commodè obſecundes, quàm ſi volenter repugnes. *Ti.* Nihil igitur remedii adverſus malorum regum impotentiam ? *Eu.* Fortaſſe primum fuerit, leonem in civitatem non recipere: proximum, ſic authoritate ſenatûs, magiſtratuum ac civium moderari potentiam illius, ut non facilè erumpat in tyrannidem. Sed omnium potiſſimum, dum adhuc puer eſt, & ſe principem eſſe neſcit, ſanctis præceptis formare pectus illius. Proſunt & preces ac monita, ſed blanda ac tempeſtiva. (*b*) Extrema anchora eſt, votis fatigare Deum, ut regis animum inclinet ad ea quæ Chriſtiano rege digna ſunt. *Ti.* Quid ais, idiota ? Si Baccalaureus eſſem Theologiæ, minimè puderet iſtius interpretationis. *Eu.* An vera ſit, neſcio: mihi ſatis eſt quòd ſenſus non ſit impius aut hæreticus. Morem geſſi voluntati veſtræ. Nunc, ut decet in conviviis, viciſſim audire cupio. *Ti.* Si quid defertis his quoque canis, mihi videtur hoc dictum & ad abſtruſiorem ſententiam accommodari poſſe. *Eu.* Credo, & audire cupio. *Ti.* " *Rex* intelligi poteſt vir perfectus, qui domitis carnis affectibus, ſolo divini Spiritûs impetu ducitur. Porrò qui ſit hujuſmodi, hunc non convenit fortaſſis humanis legibus in ordinem cogere, ſed ſuo domino, cujus ſpiritu agitur, relinquendus eſt: nec judicandus eſt ex hiſce rebus quibus imbecillitas imperfectorum utcunque provehitur ad veram pietatem; ſed ſi quid ſecùs facit, dicendum eſt cum Paulo, " *Dominus aſſumpſit illum: Domino ſuo ſtat aut cadit*; item illud, *Spiritualis homo omnia dijudicat, ipſe verò à nemine judicatur.* Talibus igitur nemo præſcribat: ſed Dominus, qui præſcripſit terminos mari & amnibus, habet *cor* ſui *regis in manu ſua, & quocunque voluerit, inflectit illud.* Quid enim opus eſt præſcribere illi qui ſuapte ſponte præſtat meliora quàm exigunt humanæ leges? aut quæ temeritas ſit illum hominum conſtitutionibus aſtringere, quem certis argumentis conſtat divini Spirirûs afflatu gubernari ? *Eu.* Tu verò, Timothee, non ſolùm canos habes capillos, ſed pectus etiam habes eruditionis canitie venerabile. Atque utinam inter Chriſtianos, quos omnes oportebat eſſe reges, hujuſmodi plures reperirentur hoc digni cognomine. Sed jam ſatis eſt *ovatum* & oleribus præluſum. Jubete hæc tolli, & apponi quod ſupereſt. *Ti.* Nobis affatim ſatisfactum eſt hâc (*c*) ovatione, etiamſi nihil præterea ſucceſſerit vel ſupplicationis vel triumphi. *Eu.* Verùm quoniam, aſpirante Chriſto, ſicut opinor, ſucceſſit res in prima ſententia, velim ut umbra tua nobis enarret

b Poſtremum refugium.

c Supplicati & ovatio ſunt infra triumphum: alluſum eſt autem ad *ova* aſ poſita.

enarret alteram, quæ mihi videtur aliquantò obſcurior. *Soph.* Si boni voletis conſulere quicquid dixero, ſedulò dicam quod mihi videtur. Alioqui qui fieri poteſt, ut rebus obſcuris lucem adferat umbra? *Eu.* Equidem recipio futurum omnium nomine, & tales umbræ lucem ſuam habent aptiorem oculis noſtris. *So.* Idem docere videtur quod Paulus: diverſis vitæ rationibus contenditur ad pietatem. Alii placet Sacerdotium, alii cœlibatus, alii conſugium, alii (*a*) ſeceſſus, alii reſpublica, pro varietate corporum & ingeniorum. Rurſus, *alius veſcitur quibuſlibet alius diſtinguit inter cibum & cibum; alius judicat inter diem & diem, alius judicat omnem diem.* In his Paulus vult unumquemque ſuo frui affectu citra contumeliam alterius; nec oportet quenquam ex hujuſmodi judicare, ſed judicium deferre Deo qui *expendit corda.* Fit enim ſæpenumero, ut veſcens gratior ſit Deo quàm non veſcens, & diem feſtum violans acceptior ſit Deo quàm is qui videtur obſervare, & matrimonium hujus gratius ſit oculis Dei quàm multorum cœlibatus. Dixi umbra. *Eu.* Utinam mihi ſæpe contingat cum talibus umbris colloqui. *Rem,* ni fallor, non *acu* (quod aiunt) ſed linguâ *tetigiſti.* Sed adeſt qui cœlebs vixit, non de numero beatorum *qui ſe caſtraverunt propter regnum Dei*; ſed hic caſtratus eſt vi, quò magis placeret *ventri*, donec *& hunc & eſcas deſtruxerit Deus.* Capus eſt ex corte noſtra. Elixis magis delector. Jus eſt non inelegans: quod in eo natat, lactucæ ſunt ſelectiſſimæ. Sumat ſibi quiſque quod gratum eſt animo. Sed nequid vos fallam, ſuccedit huic aſſi nonnihil, mox (*b*) bellaria, deinde fabulæ (*c*) cataſtrophe. *Ti.* Sed interim excludimus uxorem è convivio. *Eu.* Ubi vos venietis comitati veſtris, accumbet & mea. Nunc quid aliud eſſet quàm (*d*) muta perſona? & illa ſuaviùs garrit mulier inter mulieres, & nos liberiùs philoſophamur. Alioqui periculum ſit, nè nobis accidat quod accidit Socrati, cui cùm eſſent convivæ philoſophi, quibus magis placerent hujuſmodi fabulæ quàm cibus, & in longum proferretur diſputatio, Xantippe commota menſam ſubvertit. *Ti.* Nihil minus à tuo metuendum arbitror. Eſt enim mulier moribus placidiſſimis. *Eu.* Mihi certè talis, ut commutare non cupiam, etiamſi liceat; atque hoc nomine mihi vel præcipuè videor fortunatus. Nec enim mihi placet eorum ſententia, qui fortunatum putant, uxorem habuiſſe nunquam; magis arridet quod ait ſapiens Hebræus, *ei bonam ſortem obtigiſſe, cui obtigit uxor bona.* *Ti.* Sæpe noſtro vitio malæ

a Vita privata aut monachiſmus.

b Tragemata ſecundæ menſæ.

c Prima pars comœdiæ dicitur *Protaſis*; ſecunda *Epitaſis*, in qua tumultus eſt vehementiſſimus; tertia *Cataſtrophe*, quæ componit tumultum.

d Muta perſona in fabulis quæ oſtenditur quidem, ſed non loquitur.

ſunt uxores, vel quia tales diligimus, vel quia tales reddimus, vel quia non ut oportet formamus & inſtituimus. *Eu.* Vera prædicas, ſed interim exſpecto tertiæ ſententiæ enarrationem; & jam mihi dicturire videtur θεόπνευςΘ Theophilus. *Th.* Imò mihi animus erat in patinis: dicam tamen, quando licet impunè. *Eu.* Etiam cum gratia licebit errare, vel ſic præbebis occaſionem inveniendi. *Th.* Mihi videtur eadem ſententia quam protulit Dominus apud Oſee Prophetam capite ſexto, *Miſericordiam volui & non ſacrificium, & ſcientiam Dei plùs quàm holocauſta:* cujus vivus & efficax interpres eſt Dominus Jeſus in Evangelio, Matt. 9. Cùm enim convivium agitaret in domo Levi, qui erat publicanus, iſque multos ſui ordinis ſuique quæſtûs homines invitâſſet ad convivium, Phariſæi, qui tumebant religione Legis, cùm ea præcepta negligerent unde tota Lex pendebat & Prophetæ, quò diſcipulorum animos alienarent à Jeſu, rogabant illos cur Dominus admiſceret ſe convivio peccatorum, à quorum conſortio abſtinebant Judæi qui volebant haberi ſanctiores, & ſi quando contigiſſet cum ejuſmodi congredi, reverſi domum abluebant corpus. Cúmque diſcipuli, rudes adhuc, non haberent quod reſponderent, Dominus & pro ſe & pro diſcipulis reſpondit, *Non eſt opus*, inquit, *medico valentibus, ſed malè habentibus. Euntes autem diſcite quid eſt, Miſericordiam volo, & non ſacrificium. Non enim veni vocare juſtos, ſed peccatores. Eu.* Pulchre tu quidem collatione locorum rem explicas, id quod in divinis literis præcipuum eſt: ſed diſcere velim quid appellat *ſacrificium*, quid *miſericordiam.* Nam qui conſiſtit ut averſetur ſacrificia Deus, quæ ſibi tot præceptis juſſerat exhiberi? *Th.* Quomodo Deus averſetur ſacrificia, docet ipſe nos apud Eſaiam capite primo. Sunt enim quædam præſcripta Judæis in Lege, quæ ſignificant magis ſanctimoniam quàm præſtant: quod genus ſunt dies feſti, ſabbatiſmi, jejunia, ſacrificia. Et ſunt quæ ſemper præſtanda ſunt, quæ ſuâpte naturâ bona ſunt, non quia juſſa. Judæos autem averſatur Deus non quòd obſervarent Legis ritus, ſed quòd his ſtultè tumidi, negligerent ea quæ Deus maximè vult præſtari à nobis; ac madentes avaritiâ, ſuperbiâ, rapinis, odio, livore, cæteriſque vitiis, exiſtimabant Deum ipſis multum debere quòd diebus feſtis verſarentur in templo, quòd immolarent victimas, quòd abſtinerent à cibis vetitis, quòd illi nonnunquam jejunarent: umbras amplectebantur, rem negligebant. Quòd autem ait, *miſericordiam volo, & non ſacrificium;*

Id eſt, divinitus afflatus.

Deus quomodo averſatur ſacrificia.

Hoſ. 6. 6.

cium; opinor ex idiomate ſermonis Hebræi dictum, pro eo quod erat, *miſericordiam volo potiùs, quàm ſacrificium*, quemadmodum illud interpretatur Solomon, cùm ait, *Facere miſericordiam & judicium magis placet Domino quàm victimæ.* Porrò, omne officium quod impenditur ſublevando proximo, Scriptura *Miſericordiam* vocat & Eleemoſynam, quæ & ipſa nomen duxit à *miſerendo*. *Victimas* appellari puto quicquid pertinet ad ceremonias corporales, & aliquid habet affine cum Judaiſmo: quod genus ſunt delectus ciborum, veſtitus præſcriptus, jejunium, ſacrificium, preces veluti penſum abſolutæ, quies diei feſti. Hæc enim ut pro tempore non ſunt omnino negligenda; ità Deo fiunt ingrata, ſi quis obſervationibus hujuſmodi confiſus negligat miſericordiam, quoties fratris neceſſitas exigit officium charitatis. Habet ſpeciem ſanctimoniæ, etiam colloquia vitare malorum: ſed hoc ceſſare debet, quoties aliud ſuadet charitas proximi. Obedientia eſt quieſcere diebus feſtis: ſed impium ſit, ob *(a)* religionem diei ſinere fratrem perire. Itaque ſervare diem Dominicum *victima* eſt, ut ità loquar: reconciliari fratri, *miſericordia* eſt. Porrò, *judicium*, quanquam poteſt ad potentes referri, qui frequenter vi opprimunt imbecilles; tamen mihi videtur non abſurdum, ſi reſpondeat illi quod eſt apud Oſee, *& ſcientiam Dei plùs quàm holocauſta.* Non ſervat Legem qui non ſervat juxta mentem Dei. Judæi ſublevabant aſinum in foveam collapſum ſabbatis; & Chriſtum calumniabantur, qui ſervaret totum hominem in ſabbato. Hìc erat præpoſterum judicium, & aberat ſcientia Dei: neſciebant enim quòd iſta propter hominem eſſent inſtituta, non homo propter illa. Sed hæc impudenter dicere viderer, niſi veſtro juſſu dicerem. Malim ex aliis rectiora diſcere. *Eu.* Iſta mihi videntur adeò dicta impudenter, ut exiſtimem Dominum Jeſum loqui per organum oris tui. Sed interim dum largiter paſcimus animos noſtros, nè negligantur collegæ. *Th.* Quinam? *Eu.* Corpora noſtra: nonne collegæ ſunt animorum? Hoc enim malim, quàm inſtrumenta, vel domicilia, vel ſepulchra. *Ti.* Hoc nimirum eſt affatim refici, ubi totus homo reficitur. *Eu.* Video vos ſegniter attingere. Quare, ſi videtur, jubebo proferri aſſa, nè pro lauto convivio longum præbeam. Videtis hujus prandioli ſummam. Armus eſt ovillus, ſed exquiſitus, capus, & perdices quatuor. Has ſolas à mercatu ſumpſi, reliqua ſuppeditat hoc prædiolum. *Ti.* Epicureum prandium video, ne dicam (*b*) Sybariticum. *Eu.* Imò vix

Prov. 21.

(*a*) Religio propriè eſt eorum quæ reveremur, veluti ſepulchrorum; cui proxima eſt Superſtitio. Religio enim immodica ſuperſtitio eſt.

Alludit ad locum Pauli, Col. 2. 23.

(*b*) Lege in Chiliaditus prov. *Sybaritica menſ.*

vix Carmeliticum. Sed quale quale eſt, boni conſuletis. Animus certè purus eſt, ſi parùm lautum eſt convivium. *Ti.* Adeò non eſt muta tua domus, ut non ſolùm parietes, ſed & cyathus loquatur aliquid. *Eu.* Quid tibi loquitur? *Ti.* *Nemo niſi à ſeipſo læditur.* *Eu.* Cyathus patrocinatur vino. Nam vulgus febrim aut capitis gravedinem è potu contractam imputare ſolet vino, cùm ipſi ſibi malum accerſierint immodicè bibendo. *Soph.* Meus Græcè loquitur, Ἐν οἴνῳ ἀλήθεια. *Eu.* Admonet non eſſe tutum Sacerdotibus aut regum famulis indulgere vino, quòd vinum ferè transferat in linguam quicquid latebat in corde. *Soph.* Apud Ægyptios olim nefas erat ſacerdotibus bibere vinum, cùm nondum illis mortales ſua committerent arcana. *Eu.* Nunc licet quidem omnibus bibere vinum; an expediat neſcio. Eulali, quid libelli profers è crumena? perquam elegans videtur, nam foris etiam totus aureus eſt. *Eulal.* Sed idem intus plus quàm gemmeus eſt. Sunt Epiſtolæ Paulinæ, quas ut unicas delicias meas ſemper mecum circumfero; quas ideo profero, quòd ex occaſione ſermonis tui venit in mentem locus quidam qui me nuper diu torſit, nec adhuc ſatis ſibi facit animus. Is eſt in Epiſtolæ prioris ad Corinthios capite ſexto, *Omnia mihi licent, ſed non omnia expediunt: Omnia mihi licent, ſed ego ſub nullius redigar poteſtatem.* Primùm ſi Stoicis credimus, nihil eſt utile quod non idem honeſtum. Quomodo igitur Paulus diſtinguit id quod *licet* ab eo quod *expedit*? Certè ſcortari aut inebriari non licet: quomodo igitur licent omnia? Quòd ſi Paulus de certo genere rerum loquitur, quarum omnium vult eſſe licentiam, non poſſum ſatis ex ipſo loci tenore divinare quodnam ſit illud genus. Ex iis quæ mox huic loco ſubjiciuntur, conjicere licet eum loqui de ciborum delectu. Quidam enim abſtinebant ab † idolothytis, quidam à cibis per Moſen interdictis. Et de idolothytis agit capite octavo. Rurſus cap. 10. velut explicans hujus loci ſententiam, ait, *Omnia mihi licent, ſed non omnia expediunt: Omnia mihi licent, ſed non omnia ædificant. Nemo quod ſuum eſt quærat, ſed quod alterius, Omne quod in macello venit, manducate.* Hoc quod hîc ſubjicit Paulus congruere videtur cum eo quod ſuprà dixerat, *Eſca ventri, & venter eſcis; & hunc & has deſtruet Deus.* Quòd autem reſpexit hîc etiam ad Judaicum ciborum delectum, indicat clauſula decimi cap. *Sine offenſione eſtote Judæis & gentibus & Eccleſiæ Dei; ſicut & ego per omnia omnibus placeo, non quærens quod mihi utile eſt, ſed quod multis,* ut

Id eſt, *in vino veritas.*

1. Cor. 6. 12.

† Id eſt, *idolis ſacrificatis, oblatis.*

ut ſalvi fiant. Nam quòd ait *gentibus*, pertinere videtur ad Idolothytum; quòd ait *Judæis*, referri videtur ad delectum ciborum; quòd ait *Eccleſiæ Dei*, pertinet ad infirmos ex utraque gente collectos. Licebat igitur veſci quibuſlibet cibis, & *omnia munda mundis*. Verùm incidit caſus, ut *non expediat*. Quòd omnia licebant, libertatis erat Evangelicæ: ſed charitas ubique ſpectat quid conducat ad ſalutem proximi, eóque frequenter abſtinet & à licitis, malens obſecundare commodo proximi quàm ſuâ uti libertate. Sed hìc mihi geminus obſtrepit ſcrupulus. Primùm, quòd in ſermonis contextu nihil præcedat aut ſequatur quod cum hoc ſenſu cohæreat. Nam objurgârat Corinthios, quòd eſſent ſeditioſi, quòd ſcortationibus, adulteriis, atque etiam inceſtis impuri, quod litigarent apud Judices impios. Cum his quî cohæret, *Omnia mihi licent, ſed non omnia expediunt?* Et in his quæ ſequuntur redit ad cauſam impudicitiæ, quam repetierat & antè, intermiſſo negotio litium. *Corpus autem*, inquit, *non fornicationi ſed Domino, & Dominus corpori.* Verùm hunc quoque ſcrupulum poſſum utcunque diſcutere, quòd paulò ſuperiùs in catalogo vitiorum meminiſſet & idololatriæ, *Nolite errare, neque fornicarii, neque idolis ſervientes, neque adulteri.* Porrò eſus idolothytorum vergebat ad ſpeciem idololatriæ. Et ideo mox ſubdit, *Eſca ventri, & venter eſcis*; ſignificans, pro neceſſitate corporis, pro tempore licere veſci quibuſlibet, niſi aliud ſuaſerit charitas proximi: ſed impudicitiam ſemper & ubique deteſtandam eſſe. Quòd veſcimur neceſſitatis eſt, quæ tolletur in reſurrectione mortuorum: quòd libidinamur, malitiæ eſt. Sed alterum ſcrupulum non queo diſſolvere, quomodo ad hæc quadret illud, *Sed ego ſub nullius redigar poteſtatem.* Ait enim ſibi poteſtatem eſſe omnium, ſe tamen in nullius poteſtate fore. Si is dicitur eſſe in poteſtate aliena qui, nè offendat, abſtinet, idem capite nono de ſe prædicat, *Cùm liber eſſem ab omnibus, omnium me ſervum feci, ut omnes lucrifacerem.* Hoc, opinor, offenſus ſcrupulo, ſanctus Ambroſius putat hunc eſſe germanum Apoſtoli ſenſum, ut viam præſtruat illi quod ait capite nono, ſibi quoque poteſtatem eſſe faciendi quod cæteri faciebant vel Apoſtoli vel Pſeudapoſtoli, ſumendi victum ab his quibus prædicabat Evangelium. Sed ab hoc, tametſi licebat, temperabat, quòd ſic expediret Corinthiis, quos de tam multis & inſignibus vitiis objurgabat. Porrò quiſquis accipit, fit quodammodo obnoxius ei à quo accipit, & ali-

quid decedit de vigore authoritatis. Siquidem qui accipit, minùs liberè objurgat; & qui dedit, non perinde fert objurgari ab eo cui benefecit. In hoc igitur Paulus abſtinuit ab iis quæ licebant, ut conſuleret Apoſtolicæ libertati, quam in hoc volebat nulli eſſe obnoxiam, ut liberiùs ac majore cum authoritate reprehenderet illorum vitia. Mihi ſanè non diſplicet Ambroſiana ſententia. Attamen ſi quis mallet, hunc locum ad cibos accommodare, meâ ſententiâ quod ait Paulus, *Sed ego ſub nullius redigar poteſtatem*, ſic accipi poſſet; Tametſi nonnunquam abſtineam à cibis immolatitiis, aut lege Moſaicâ vetitis, ut conſulam ſaluti proximi ac profectui Evangelico; tamen animus meus liber eſt, qui ſcit ſibi licere veſci cibis quibuſlibet, pro neceſſitate corpuſculi. At pſeudapoſtoli conabantur hoc perſuadere, quoſdam cibos per ſe impuros eſſe, nec abſtinendum per occaſionem, ſed ſemper ab his temperandum, tanquam naturâ malis, nec aliter quàm abſtinemus ab homicidio & adulterio. Hoc quibus erat perſuaſum, redacti erant ſub alienam poteſtatem, & exciderant ab Evangelica libertate. Solus, quod quidem meminerim, Theophylactus ſententiam inducit ab his omnibus diverſam; *Licet veſci quibuſlibet cibis, ſed non expedit immodicè.* Nam ex luxu naſcitur impudicitia. Hic ſenſus quanquam impius non eſt, tamen mihi non videtur hujus loci germanus eſſe. Oſtendi quæ me torqueant: veſtræ charitatis erit me ex his ſcrupulis eximere. *Eu.* Næ tu probè tuo reſpondes nomini. Qui ſic novit proponere quæſtiones, non opus habet alio qui diſſolvat. Sic enim propoſuiſti dubitationem tuam, ut ego dubitare deſierim. Tametſi Paulus in ea epiſtola (quoniam multa ſimul decrevit agere) ſæpe ab uno argumento in aliud devolvitur, & rurſum quod intermiſerat repetit. *Ch.* Niſi vererer nè vos meâ loquacitate avocem à capiendo cibo, & ſi crederem fas eſſe tam ſacris colloquiis admiſcere quicquam ex profanis authoribus, proponerem & ipſe quiddam quod hodie legentem me non torſit, ſed unicè delectavit. *Eu.* Imò profanum dici non debet quicquid pium eſt, & ad bonos mores conducens. Sacris quidem literis ubique prima debetur authoritas; ſed tamen ego nonnunquam offendo quædam vel dicta à veteribus, vel ſcripta ab ethnicis, etiam poetis, tam caſtè, tam ſanctè, tam divinitus, ut mihi non poſſim perſuadere quin pectus illorum, cùm illa ſcriberent, numen aliquod bonum agitaverit. Et fortaſſe latiùs ſe fundit ſpiritus Chriſti quàm nos interpretamur. Et multi ſunt in conſortio Sanctorum

qui non ſunt apud nos in Catalogo. Fateor affectum meum apud amicos; non poſſum legere librum Ciceronis de Senectute, de Amicitia, de Officiis, de Tuſculanis quæſtionibus, quin aliquoties exoſculer codicem, ac venerer ſanctum illud pectus, afflatum cœleſti numine. Contrà, cùm hos quoſdam recentiores lego de Republica, Oeconomica aut Ethica præcipientes, Deum immortalem! quàm frigent præ illis! imò quàm non videntur ſentire quod ſcribunt! ut ego citiùs patiar perire totum * Scotum cum aliquot ſui ſimilibus, quàm libros unius Ciceronis aut Plutarchi: non quòd illos in totum damnem, ſed quòd ex his ſentiam me reddi meliorem, cùm ex illorum lectione ſurgam, neſcio quomodo, frigidiùs affectus erga veram virtutem, ſed irritatior ad contentionem. Quare nè verere quicquid iſthuc eſt proponere. *Ch.* Cùm plerique libri M. Tullii quos ſcripſit de Philoſophia divinitatis quiddam ſpirare videntur, tum ille quem Senex ſcripſit de Senectute planè mihi videtur *(a) κύκνειον ᾆσμα*, quemadmodum Græcis eſt in proverbio. Eum hodie relegi, atque hæc verba, quoniam præ cæteris arridebant, edidici. *Quod ſi quis Deus mihi largiatur ut ex hac ætate repueraſcam, & in cunis vagiam, valde recuſem: nec verò velim quaſi decurſo ſpatio à calce ad carceres revocari. Quid enim habet hæc vita commodi? quid non potiùs laboris? Sed non habeat ſanè, habet certè tamen aut ſatietatem aut moleſtiam. Non libet enim mihi deplorare vitam, quod multi, & hi docti, ſæpe fecerunt. Nec me vixiſſe pœnitet, quoniam ità vixi, ut fruſtrà me natum non exiſtimem. Et ex vita iſta diſcedo tanquam ex hoſpitio, non tanquam è domo. Commorandi enim natura diverſorium nobis, non habitandi, dedit. O præclarum illum diem, cùm ad illud animarum concilium cœtúmque proficiſcar, & cùm ex hac turba & colluvione diſcedam!* Hactenus Cato. Quid ab homine Chriſtiano dici potuit ſanctius? Utinam talia eſſent colloquia monachorum omnia, vel cum ſacris virginibus, quale fuit illud ethnici ſenis colloquium cum ethnicis adoleſcentibus. *Eu.* Jam aliquis cauſabitur colloquium eſſe confictum à Cicerone. *Ch.* Iſthuc meâ non magni refert, ſive hoc laudis tribuatur Catoni, qui talia ſenſerit dixerítque; ſive Ciceroni, cujus animus ſententias tam divinas cogitatione complexus ſit, cujus calamus res egregias pari facundiâ depinxerit. Quanquam equidem arbitror & Catonem, etiamſi non dixit eadem, tamen ſimilia dicere ſolitum in colloquiis. Nec enim tam impudens erat M. Tullius ut alium Catonem finxerit quàm fuerit;

* Scotus Plutarcho & Ciceroni poſtponitur.

(a) Id eſt, *Cygnea cantio.* Vide Chiliades.

& in dialogo parùm meminerit decori, quod imprimis ſpectandum eſt in hoc ſcripti genere, præſertim cùm ejus viri memoria recens adhuc hæreret animis ejus ætatis hominum. *Th.* Vehementer probabile eſt quod narras: ſed dicam quid mihi venerit in mentem, te recitante. Sæpenumero mecum admiratus ſum, Cùm omnes optent longævitatem, & mortem exhorreant, tamen vix quenquam comperiri tam felicem, non dico ſenem, ſed provectioris ætatis hominem, qui rogatus, an, ſi detur, velit repueraſcere, uſurus per omnia iiſdem bonis ac malis quæ illi jam contigiſſent in vita, reſponderet idem quod Cato dicit: præſertim ſi recolat animo quicquid annis retroactis ſeu triſte ſeu lætum obtigiſſet. Nam frequenter & ſuavium rerum recordatio vel cum pudore, vel cum conſcientiæ moleſtia conjuncta eſt, ut animus ab his etiam recolendis non minùs abhorreat quàm à triſtibus. Id, opinor, nobis indicarunt ſapientiſſimi Poetæ, qui ſcribunt tum demum animas capi deſiderio corporum relictorum, poſteaquam ex amne Lethæo longa biberint oblivia. *Uran.* Eſt iſthuc profectò dignum admiratione, & mihi quoque compertum in nonnullis. Verùm illud quàm mihi blandiebatur, *Nec me vixiſſe pœnitet*! At quotus quiſque Chriſtianorum ſic moderatur vitam ſuam, ut hujus ſenis vocem cibi poſſit uſurpare? Vulgus hominum exiſtimat ſe non fruſtrà vixiſſe, ſi per fas nefáſque congeſtas divitias relinquant morientes. At Cato ideo non putat ſe fruſtrà natum, quòd integrum & ſanctum civem præſtiterit Reipublicæ, quòd incorruptum magiſtratum, quòd poſteritati quoque virtutis & induſtriæ ſuæ monumenta reliquerit. Jam illo quid dici potuit divinius? *Diſcedo tanquam ex hoſpitio, non tanquam è domo.* Hoſpitio tantiſper uti licet donec hoſpes jubeat exire: è domo ſua nullus facilè pellitur. Et tamen hinc quoque ſæpenumero propellit vel ruina, vel incendium, vel alius caſus quiſpiam. Ut horum nihil accidat, tamen ſenio collabens ædificium admonet eſſe demigrandum. *Nephal.* Non minùs elegans eſt quod apud Platonem loquitur Socrates, *Animam humanam in hoc corpore velut in præſidio poſitam eſſe, unde fas non ſit decedere injuſſu imperatoris, nec diutiùs in eo immorari quàm viſum ſit ei qui collocavit.* Illud ſignificantius eſt in Platone, quòd pro domo dixerit *præſidium*: ſiquidem in domo tantùm commoramur, in præſidio deſtinati ſumus functioni quam nobis delegavit Imperator noſter; non abludens à noſtris literis, quæ vitam hominis nunc *militiam*, nunc *certamen* eſſe dicunt.

Uran.

teran. At mihi quidem oratio Catonis pulchrè congruere videtur cum oratione Pauli, qui ſcribens Corinthiis, cœleſtem manſionem quam expectamus poſt hanc vitam οἰκίαν vocat & οἰκητήριον, *domum* ſive *domicilium*. Cæterùm hoc corpuſculum appellat *tabernaculum*, Græcè σκῆνος. Nam & *qui ſumus*, inquit, *in hoc tabernaculo, ingemiſcimus gravati*. *Ne.* Nec abludit à ſermone Petri: *Juſtum autem*, inquit, *arbitror, quamdiu ſum in hoc tabernaculo, ſuſcitare vos in commonitione, certus quòd velox eſt depoſitio tabernaculi mei*. Quid autem aliud clamat nobis Chriſtus, quàm ut ſic vivamus ac vigilemus, tanquam illico morituri; ſic incumbamus honeſtis rebus, tanquam ſemper victuri? Jam illud cùm audimus, *O præclarum diem*! nonne videmur audire Paulum ipſum loquentem, *Cupio diſſolvi, & eſſe cum Chriſto?* *Ch.* Quàm felices ſunt qui tali animo mortem expectant! Sed in oratione Catonis, quanquam præclara eſt, tamen fiduciam aliquis taxare poſſet, ut ab arrogantia profectam, quam multum oportet abeſſe ab homine Chriſtiano. Proinde mihi nihil unquam legiſſe videor apud Ethnicos quod aptiùs quadret in hominem verè Chriſtianum, quàm quod Socrates, paulò pòſt bibiturus cicutam, dixit Critoni: *An opera* (inquit) *noſtra ſit probaturus Deus, neſcio; certò ſedulò conati ſumus ut illi placeremus. Eſt mihi tamen bona ſpes quòd ille conatus noſtros ſit boni conſulturus.* Vir ille ſic diffidit factis ſuis, ut tamen ob animi propenſam voluntatem obtemperandi voluntati divinæ, bonam ſpem conceperit fore ut Deus, pro ſua bonitate, boni conſulturus eſſet, quòd ſtuduiſſet bene vivere. *Ne.* Profectò mirandus animus in eo qui Chriſtum ac Sacras literas non noverat. Proinde cùm hujuſmodi quædam lego de talibus viris, vix mihi tempero quin dicam, * *Sancte Socrates, ora pro nobis.* *Ch.* At ipſe mihi ſæpenumero non tempero, quin bene ominer ſanctæ animæ Maronis, & Flacci. *Ne.* At ego quot vidi Chriſtianos quàm frigidè morientes? Quidam fidunt in his rebus quibus non eſt fidendum; quidam, ob conſcientiam ſcelerum, & ſcrupulos quibus indocti quidam obſtrepunt morituro, penè deſperantes exhalant animam. *Ch.* Nec mirum eos ſic mori, qui per omnem vitam tantùm philoſophati ſunt in ceremoniis. *Ne.* Quid iſthuc verbi eſt? *Ch.* Dicam, ſed illud etiam atque etiam præfatus, me non damnare, imò vehementer probare, Sacramenta & ritus Eccleſiæ; ſed quoſdam vel improbos, vel ſuperſtitioſos, vel (ut molliſſimè dicam) ſimplices & indoctos, qui docent popu-

* Sancte Socrates, ora pro nobis.

lum

lum hiſce rebus fidere, prætermiſſis his quæ nos verè reddunt Chriſtianos. *Ne.* Nondum ſatis intelligo quorſum eas. *Ch.* Faxo ut intelligas. Si vulgus Chriſtianorum ſpectes, nonne prora & puppis vitæ illis in Ceremoniis eſt? In Baptiſmo, quantâ religione repræſentantur priſci ritus Eccleſiæ? Commoratur infans extra fores templi, peragitur exorciſmus, peragitur Catechiſmus, ſuſcipiuntur vota, abjuratur Satanas cum pompis & voluptatibus ſuis; tandem ungitur, conſignatur, ſalitur, tingitur, datur negotium ſuſceptoribus ut puerum curent inſtituendum. Illi dato nummo redimunt libertatem. Et jam puer Chriſtianus dicitur, & eſt aliquo modo. Mox rurſus ungitur: tandem diſcit confiteri, ſumit Euchariſtiam, conſueſcit quieſcere diebus feſtis, audire ſacrum, jejunare nonnunquam, abſtinere à carnibus. Et hæc ſi ſervat, habetur abſolutè Chriſtianus. Ducit uxorem, accedit aliud ſacramentum: initiatur ſacris, rurſus ungitur & conſecratur, mutatur veſtis, dicuntur preces. Atque hæc quidem omnia quòd fiunt, probo: ſed quòd hæc fiunt magìs ex conſuetudine quàm ex animo, non probo: quòd nihil aliud adhibetur ad Chriſtianiſmum, vehementer improbo. Siquidem magna pars hominum dum his fidit, nihilo ſecius interim per fas nefáſque congerit opes, ſervit iræ, ſervit libidini, ſervit livori, ſervit ambitioni; ſic tandem venitur ad mortem. Hic rurſus ceremoniæ paratæ. Adhibetur confeſſio ſemel atque iterum, additur unctio, datur Euchariſtia; adſunt cerei ſacri, adeſt crux, adeſt aqua ſacra, adhibentur indulgentiæ; expromitur, aut illic etiam emitur, morienti diploma Pontificis, ordinantur (*a*) parentalia magnificè celebranda; fit rurſus ſtipulatio ſolennis, adeſt qui clamet ad aurem morientis, imò nonnunquam occidit ante tempus, ſi contingat, ut ſæpe fit, vocalior, aut bene potus. Hæc ut rectè adhibentur, præſertim quæ nobis tradidit Eccleſiaſtica conſuetudo; ità ſunt alia quædam reconditiora, quæ nobis hoc præſtant, ut cum alacritate ſpiritûs, ut cum Chriſtiana fiducie migremus hinc. *Eu.* Piè tu quidem iſta veréque concionaris, ſed interim nullus admovet manum cibis. Caveat quiſque nè ſe fallat. Ego prædixi, nihil exſpectandum præter ſecundas menſas, eáſque ruſticanas, nè quis ſibi promittat (*b*) *Phaſides aves*, aut attagenas, aut Attica bellaria. Hæc amoveto, puer, & quod reſtat apponito. Videtis non copiæ, ſed inopiæ noſtræ cornu. Hic eſt proventus hortulorum quos vidiſtis. Nè parcite, ſi quid arridet. *Ti.* Tanta varietas eſt, ut vel ipſo recreemur aſpectu. *Eu.* Atqui nè planè contemnatis

Ceremoniæ pontificiæ damnantur.

a Juſta ſunt & pro mortuis ſacrificia, vulgò Exequiæ.

b Phaſiani & Attagenes, ſive, ut alii malunt, attages aves in deliciis habitæ. *Attica bellaria* de lautitiis & cupediis dicitur.

temnatis frugalitatem meam, hæc patina exhilaraſſet Hilarionem monachum Evangelicum, comitatum vel centum monachis illius ſeculi. Paulo verò atque Antonio, vel menſtruus commeatus eſſe potuiſſet. *Ti.* Imò nec Petrus ille Princeps Apoſtolorum faſtidiſſet, opinor, cùm apud Simonem coriarium diverſaretur. *Eu.* Imò nec Paulus, opinor, cùm coactus egeſtate ſutoriam nocturnis horis exerceret. *Ti.* Debemus benignitati divinæ. Sed ego malim eſurire cum Petro ac Paulo, modò quod deeſſet corporis alimoniæ, abundaret in delicias animi. *Eu.* Imò diſcamus à Paulo, *& abundare, & penuriam pati.* Cùm deerit, gratias agamus Jeſu Chriſto, qui nobis ſuppeditet & frugalitatis & patientiæ materiam. Cùm ſupererit, gratias agamus illius munificentiæ, qui nos ſuâ liberalitate invitet ac provocet ad amorem ſui: ac modicè parcéque fruentes iis quæ largiter præbuit divina benignitas, pauperum memores ſimus, quibus Deus deeſſe voluit quod nobis ſupereſt, ut utriſque per alteros ſit occaſio virtutis. Siquidem nobis largitur, unde ſubvenientes egeſtati fraternæ miſericordiam ipſius promereamur; & illi noſtrâ liberalitate recreati, gratias agant Deo pro bona mente noſtra, nóſque precibus ſuis illi commendent. Et rectè venit in mentem. Heus, puer, dic uxori, ut ex aſſis quæ ſuperant mittat Gudulæ noſtræ. Eſt vicina quædam gravida, tenui fortunâ, ſed animo beatiſſima. Maritus nuper deceſſit, homo profuſus & ignavus, qui nihil uxori reliquit præter liberorum gregem. *Ti.* Chriſtus juſſit *dare omni petenti:* id ſi facerem, intra menſem ipſi mihi mendicandum eſſet. *Eu.* Opinor Chriſtum ſentire de his qui petunt neceſſaria. Nam qui petunt, imò qui flagitant, vel extorquent potiùs, magnas ſummas quibus exſtruant † cœnationes Lucullianas, aut, quod pejus eſt, quibus alant luxum ac libidinem ſuam, iis negare quod petunt eleemoſyna eſt: imò rapina eſt largiri malè uſuris, quod debebatur præſenti neceſſitati proximorum. Unde mihi videntur vix excuſari poſſe à peccato capitali qui ſumptibus immodicis aut extruunt aut ornant monaſteria ſeu templa; cùm interim tot viva Chriſti templa fame periclitentur, nuditate horreant, rerúmque neceſſariarum inopiâ diſcrucientur. Cùm eſſem apud Britannos, vidi tumbam divi † Thomæ gemmis innumeris ſummíque pretii onuſtam, præter alia miracula divitiarum. Ego malim iſta quæ ſuperflua ſunt elargiri in uſus pauperum, quàm ſervare ſatrapis aliquandò ſemel omnia direpturis, ac tumbam ornare frondi-

Matth. 5.

† Cœnatio locus eſt ubi cœnatur. Lucull. Romani magnificentia multorum literis celebrata eſt.

† Becketti Cantuar.

frondibus ac floſculis; id, opinor, gratius eſſet illi ſanctiſſimo viro. Cùm eſſem apud * Inſubres, vidi monaſterium quoddam ordinis Carthuſiani, non ità procul à Papia. In eo Templum eſt intus ac foris, ab imo uſque ad ſummum, candido marmore conſtructum; & ferè quicquid ineſt rerum marmoreum eſt, velut altaria, columnæ, tumbæ. Quorſum autem attinebat tantum pecuniarum effundere, ut pauci monachi ſolitarii canerent in templo marmoreo, quibus ipſis templum hoc oneri eſt, non uſui, quòd frequenter infeſtentur ab hoſpitibus, qui non ob aliud eò ſe conferunt, niſi ut ſpectent templum illud marmoreum? Atque illic cognovi quod ſtultius eſt, illis legata in ſingulos annos tria millia ducatorum in ſtructuram Monaſterii. Et ſunt qui putent eſſe nefas eam pecuniam in pios uſus avertere, præter mentem Teſtatoris; malúntque demoliri quod inſtaurent, quàm non ædificare. Hæc quoniam inſignia ſunt, viſum eſt commemorare: quanquam ſunt paſſim in templis noſtris exempla permulta ſimilia. Hæc mihi videtur ambitio, non eleemoſyna. Divites ambiunt ſibi monumentum in templis, in quibus olim nec Divis locus erat. Curant ſe ſculpendos ac pingendos, additis etiam nominibus, ac beneficii titulo. Atque hiſce rebus bonam Templi partem occupant, olim, opinor, poſtulaturi ut ipſorum cadavera in ipſis reponantur altaribus. Dicet aliquis, An horum munificentiam exiſtimas rejiciendam? Nequaquam, ſi templo Dei dignum ſit quod offerunt. Sed ego, ſi Sacerdos aut Epiſcopus eſſem, hortarer craſſos illos aulicos, aut negotiatores, ut, ſi vellent ſua peccata redimere apud Deum, iſta clanculùm effunderent in ſubſidium eorum qui verè pauperes ſunt. Iſti putant perire pecuniam quæ ſic fruſtulatim & clanculùm in præſentem egeſtatem tenuium ſublevandam diſſipatur, cujus nullum exſtet apud poſteros monumentum. Ego puto nullam meliùs collocari eâ quam ipſe Chriſtus ſibi vult imputari, certiſſimus debitor. *Ti.* An non putas rectè collocari quod datur monaſteriis? *Eu.* Et his darem nonnihil, ſi dives eſſem; ſed darem ad neceſſitatem, non ad luxum; tum his inter quos ſentirem vigere ſtudium veræ religionis. *Ti.* Multi judicant non admodum bellè collocari quod datur iſtis mendicis publicis. *Eu.* Et iſtis nonnihil dandum eſt aliquando, ſed cum delectu. At mihi conſultius videatur, ſi ſingulæ civitates ſuos alerent, nec ferrentur errones huc & illuc circumcurſitantes, præſertim validi, quibus opus ſuppeditandum ſentio potiùs quàm pecuniam. *Ti.* Quibus igitur

* Italiæ populus qui Mediolanum tenent.

tur potiſſimùm dandum cenſes, quantum, & quatenus? *Eu.* Hoc mihi ad unguèm deſcribere difficillimum ſit. Primùm, animum adeſſe oportet qui cupiat omnibus ſubvenire. Deinde, pro mea tenuitate, quod poſſum impertio, quoties ſeſe offert occaſio; præſertim his quorum & paupertas & integritas mihi nota eſt: hortor & alios ad beneficentiam, ſi me defecerint facultates. *Ti.* Sed permittiſne nobis hîc in tuo regno liberè loqui? *Eu.* Imò liberiùs quàm ſi domi veſtræ ſitis. *Ti.* Non probas in templis ſumptus immodicos; & has ædes multò minoris ædificare poteras. *Eu.* Equidem arbitror has intra munditiem conſiſtere, aut, ſi mavis, elegantiam: certè abſunt à luxu, ni fallor. Ædificant magnificentiùs qui mendicatò vivunt. Et tamen hi ipſi horti mei, quales quales ſunt, vectigal pendent egenis: & quotidie ſumptibus aliquid detraho, in me meóſque frugalior, quò poſſim eſſe in pauperes munificentior. *Ti.* Si iſtum animum obtinerent omnes, permulti meliùs haberent, quos nunc egeſtas gravat indignos; &, ex adverſo, multi minùs eſſent obeſi, digni quos egeſtas doceat ſobrietatem ac modeſtiam. *Eu.* Fortaſſe ſic res habet. Sed vultíſne ut hæc inſipida bellaria re quapiam ſuavi condiamus? *Ti.* Plus ſatis eſt deliciarum. *Eu.* At egò hinc depromam quod nè ſaturi quidem faſtidiatis. *Ti.* Quid eſt? *Eu.* Codex eſt Evangeliorum, ut quod lautiſſimum habeo vobis depromam in fine convivii. Recita, puer, ab eo loco ubi proximè deſtitiſti. *Pu.* *Nemo poteſt duobus Dominis ſervire. Aut enim unum odio habebit, & alterum diliget: aut unum ſuſtinebit, & alterum contemnet. Non potiſtis Deo ſervire & mammonæ. Ideo dico vobis, nè ſoliciti ſitis animæ veſtræ, quid manducetis, neq; corpori, quid induamini. Nonne anima plus eſt quàm eſca, & corpus plus quàm veſtimentum?* *Eu.* Redde codicem. In hoc loco mihi Jeſus Chriſtus videtur bis idem dixiſſe. Etenim pro eo quod priùs dixit, *odio habebit*, mox ponit, *contemnet*; & pro eo quod priùs poſuerat, *diliget*, mox vertit, *ſuſtinebit*: commutatis perſonis exſiſtit eadem ſententia. *Ti.* Non ſatis aſſequor quid velis. *Eu.* Demonſtremus igitur ratione mathematicâ, ſi videtur. In priore parte pro *uno* pone *A*, pro *altero B*: rurſus in poſteriore pro *uno* pone *B*, pro *altero A*, verſo ordine. Aut enim *A* odio habebit, & *B.* diliget; aut *B.* ſuſtinebit, & *A* contemnet. Nonne hîc palàm eſt, *A* bis odio haberi, & *B* bis diligi? *Ti.* Perſpicuum eſt. *Eu.* Atqui hæc conjunctio *aut*, præſertim repetita, habet emphaſim ſententiæ contrariæ, aut certè diverſæ: alioqui nonne abſurdè diceretur, Aut

Mat. 6, 24.

Petrus

Petrus me vincet,& ego cedam: aut ego cedam, & Petrus me vincet? *Ti.* Lepidum, ità me Deus amet, ſophiſma! *Eu.* At tum demum mihi videbitur lepidum, ſi hoc ex vobis didicero. *Th.* Animus ſomniat ac parturit mihi neſcio quid: jubetis, quicquid eſt, proferam in medium; vos eritis vel (*a*) oniropoli, vel obſtetrices. *Eu.* Quanquam vulgò mali ominis habetur ſomniorum meminiſſe in convivio, & parùm ſit verecundum coram tot viris fœtum eniti; tamen nos iſtud ſomnium, ſive mavis partum animi tui, libenter excipiemus. *Th.* Mihi videtur in hoc ſermone res commutari potiùs quàm perſona. Et hanc vocem *unum*, & *unum*, non referri ad *A.* & *B.* ſed utraque pars refertur ad utrumlibet, ut utrumcunque delegeris, ei jam opponatur quod ſignificatur per *alterum*. Quaſi dicas, Aut excludes *A*, & admittes *B*; aut *A* admittes, & excludes *B*. Hic videtis, manente perſonâ, rem eſſe tranſlatam. Atque hoc ità dictum eſt de *A*, ut nihil referat ſi idem enuncies de *B*, hoc pacto; aut *B.* excludes, & admittes *A*; aut admittes *B*, & excludes *A*. *Eu.* Sanè argutè tu quidem problema nobis explicuiſti, neque quiſquam mathematicus meliùs depinxiſſet in pulvere. *Soph.* Illud me magis movet, quòd prohibet eſſe ſolicitos de craſtino, cùm Paulus ipſe laboravit manibus victûs parandi causâ, atque idem acriter increpet otioſos, & ex alieno vivere gaudentes, admonens ut *laborent, ac manibus operentur quod bonum eſt, ut ſit unde tribuant aliquid neceſſitatem patienti.* An non pii ſanctíque labores ſunt quibus maritus tenuis alit uxorem ſibi chariſſimam dulcéſque liberos? *Ti.* Iſta quæſtio, meâ ſententiâ, variis modis diſſolvi poteſt. Primùm, ut ad illa tempora potiſſimùm pertineat: Apoſtolis, ob Evangelii prædicationem latè vagantibus, eximenda erat ſolicitudo victûs undecunque ſuppeditandi, quibus non vacabat operâ manuariâ cibum quærere, præſertim cùm nullam artem ſcirent præter piſcationem. Nunc alia ratio temporum eſt, & otium amplectimur omnes, laborem fugimus. Altera diſſolvendi ratio eſt: Chriſtus non interdixit induſtriam, ſed ſolicitudinem; & ſolicitudinem intelligit juxta vulgarem hominum affectum, qui nulla de re magis anxij ſunt quàm de parando victu, ut omnibus rebus omiſſis hoc ſolum agant, huic uni curæ ſint addicti. Id propemodum indicat ipſe Dominus, cùm negat *eundem duobus dominis ſervire poſſe.* Servit enim qui toto pectore addictus eſt. Præcipuam igitur curam vult eſſe Evangelii propagandi, non ſolam. Ait enim, *Primùm quærite regnum Dei; & hæc adjicientur vobis.* Non dicit

a Divinatores quibus exacta ſomniorum dijudicandorum ratio eſt, Conjectores.

dicit, *ſolùm quærite*; ſed, *primum quærite.* Cæterùm in voce *craſtini* puto hyperbolen eſſe, cùm ſignificat in longinquum Qui mos eſt avaris hujus mundi, ut poſteris etiam anxiè parent & quærant. *Eu.* Accipimus tuam interpretationem: ſed quid ſibi vult quod ait, *Ne ſoliciti ſitis animæ veſtræ, quid edatis?* Corpus veſte tegitur, at non edit anima. *Ti.* Animam, ut opinor, hic vitam appellat. Ea periclitatur, ſi cibum ſubduxeris; non item ſi veſtem detraxeris, quæ magis datur pudori quàm neceſſitati Et ſi quem affligit nuditas, non ſtatim occîdit: at inedia certiſſima mors eſt. *Eu.* Non ſatis video quo modo cohæreat cum hac ſententia quod adjecit, *Nonne anima plus eſt quàm eſca, & corpus plus eſt quàm veſtimentum?* Nam ſi vita magni pretii eſt, tantò magis advigilandum nè pereat. *Ti.* Hoc argumentum non adimit nobis *ſolicitudinem*, ſed auget. *Eu.* At non hoc ſentit Chriſtus quod interpretaris; ſed hoc argumento nobis addit fiduciam de patre. Si pater benignus gratis & de ſuo dedit id quod carius eſt, etiam adjiciet id quod vilius eſt. Qui dedit animam, non negabit alimoniam: qui dedit corpus, adjiciet alicunde veſtem. Illius igitur benignitate freti, non eſt quòd diſcruciemur ſolicitudine curâq; rerum infimarum. Quid igitur ſupereſt, niſi ut *utentes hoc mundo tanquam non utamur*, totam curam ac ſtudium noſtrum transferamus in amorem rerum cœleſtium, atq; rejecto mammonâ, imò toto Satanâ cum omnibus ſuis* præſtigiis, uni Domino toto & alacri pectore ſerviamus, qui non deſtituet filios ſuos? Sed interim nullus attingit bellaria. His certè cum gaudio veſci licet, quæ non magnâ curâ nobis domi proveniunt. *Ti.* Abunde ſatisfactum eſt corpuſculo. *Eu.* Vellem equidem & animo. *Ti.* Atq; uberiùs etiam animo. *Eu.* Hæc igitur tolle, puer, ac labrum appone. Lavemus amici, ut ſi quid fortè commiſſum eſt in hoc convivio, purgati canamus hymnum Deo. Perficiam, ſi videtur, quod cœperam ex Chryſoſtomo. *Ti.* Rogamus. *Eu.* *Gloria tibi, domine; gloria tibi, ſancte; gloria tibi rex; quoniam dediſti nobis eſcas: imple nos gaudio & lætitiâ in Spiritu Sancto, ut inveniamur in conſpectu tuo acceptabiles; nec pudefiamus, quando reddes unicuiq; ſecundum opera ſua.* *Pu.* Amen. *Ti.* Profectò pius & elegans eſt hymnus. *Eu.* Hunc divus Chryſoſt. non dedignatur etiam interpretari. *Ti.* Quonam loco? *Eu.* In Matthæum homiliâ 56. *Ti.* Non omittam quin hodie legam. Sed illud unum interim ex te cupio diſcere, Cur ter optamus Chriſto gloriam idque triplici cognomine, *domini, ſancti* & *regis?*

* Præſtigiæ vana & fallaces rerum ſpecies.

Gratiarum actio in fine convivii.

regis. *Eu.* Quoniam illi debetur omnis gloria: ſed nobis triplici nomine potiſſimùm eſt glorificandus. Quòd ſuo ſacroſancto ſanguine redemerit nos à tyrannide diaboli, ſibique aſſeruerit; unde & *Dominum* illum vocamus. Deinde, quòd non contentus gratis condonâſſe nobis omnia peccata, per ſpiritum ſuum contulit nobis & juſtitiam ſuam, ut ſectemur ea quæ ſunt ſanctimoniæ; atque ob id *Sanctum* eum vocamus, quòd ſit ſanctificator omnium. Poſtremò, quòd ab eodem ſperamus præmium regni cœleſtis, ubi ille jam ſedet ad dextram Dei Patris; & hinc nobis Rex dicitur. Atque hanc totam felicitatem illius erga nos gratuitæ bonitati debemus, quòd pro domino vel tyranno potiùs diabolo, Dominum habemus Jeſum Chriſtum; pro immunditia & ſordibus peccatorum, innocentiam ac ſanctimoniam; pro gehenna, gaudia vitæ cœleſtis. *Ti.* Pia profectò ſententia. *Eu.* Quoniam nunc primùm vos hîc accepi convivio, non dimittam vos abſque (*a*) xeniis, ſed talibus qualis fuit apparatus. Heus, puer, profer apophoreta noſtra. Sive ſortiri placet, ſive ſibi quiſque malit deligere, minimum refert; ejuſdem ferè pretii ſunt omnia, hoc eſt nullius. Non enim ſunt ſortes Heliogabali, ut huic obveniant equi centum, illi totidem muſcæ. Sunt libelli quatuor, horologia duo, lucernula, & theca cum (*b*) calamis Memphiticis. Hæc arbitror magìs convenire vobis quàm opobalſamum, aut dentrifricium, aut ſpeculum, ſi vos novi ſatis. *Ti.* Adeò bella ſunt omnia, ut nobis difficilis ſit electio; ipſe magìs pro tuo arbitratu diſtribuito; ſic gratius etiam erit quicquid obtigerit. *Eu.* Hic libellus in membranis habet Proverbia Solomonis; ſapientiam docet, & auro pictus eſt, quòd aurum habeat ſapientiæ ſymbolum. Hoc dabitur cano noſtro, ut, juxta doctrinam Evangelicam, *Habenti* ſapientiam *detur* ſapientia, *& exuberet.* *Ti.* Certè curabitur ut minùs egeam. *Eu.* Sophronio congruet horologium huc ex extrema Dalmatia provectum, ut vel ſic commendem munuſculum meum. Novi enim quàm ille ſit parcus temporis, quàm nullam omnino portionem rei pretioſiſſimæ ſinat abire ſine fructu. *So.* Imò pigrum admones diligentiæ. *Eu.* Hic libellus habet in membranis Evangelium ſecundùm Matthæum: gemmâ tegi merebatur, niſi nullum eſſet illi ſcrinium aut theca charior, quàm pectus hominis. Illic igitur recondito, Theophile, quò magìs hoc ſis quod diceris. *Th.* Efficiam nè prorſus malè collocâſſe videaris tuum munus. *Eu.* Hîc ſunt Epiſtolæ Pauli, quas tu libenter tecum circumfers, Eulali, qui

a Munuſcula quæ dantur hoſpitibus ab amicis. Apophoreta, quæ dantur in fine conviviorum, auferenda, ſi cui videatur.

b Qui chartis ſerviunt, ob id probatiſſimi.

Paulum ſemper habere ſoleas in ore; nec haberes in ore, niſi eſſet in pectore: poſthac commodiùs erit etiam in manibus oculiſque. *Eul.* Iſthuc non eſt dare munus, ſed dare conſilium. Porrò bono conſilio nullum eſt munus pretioſius. *Euſ.* Lucernula conveniet Chryſoglotto, (*a*) anagnoſtæ inſatiabili, &, ut M. Tullius inquit, librorum heluoni maximo. *Ch.* Bis habeo gratiam: primùm, pro munere non vulgariter eleganti: deinde, quòd ſomniculoſum admones vigilantiæ. *Euſ.* Theca calamaria debetur Theodidacto, feliciſſimè (*b*) πολυγράφῳ· atque hos ego calamos feliciſſimos eſſe judico, quibus celebrabitur gloria Domini noſtri Jeſu Chriſti, tali præſertim artifice. *Theod.* Utinam & pectus ſuppeditare poſſis, quemadmodum ſuppeditas inſtrumenta. *Eu.* Hic codex habet aliquot Plutarchi libellos de Moribus, ſed ſelectos, & à quodam Græcæ literaturæ peritiſſimo non inſcitè deſcriptos; in quibus tantum reperio ſanctimoniæ, ut mihi prodigio ſimile videatur, in pectus hominis ethnici tam Evangelicas potuiſſe venire cogitationes. Hic dabitur Uranio juveni & (*c*) φιλέλληνι· Supereſt horologium; id cedat noſtro Nephalio, parciſſimo temporis diſpenſatori. *Neph.* Habemus gratiam, non ſolùm pro munuſculis, verùm etiam pro teſtimoniis. Nam iſthuc non tam eſt diſtribuere xenia quàm (*d*) elogia. *Eu.* Imò ego vobis habeo gratiam duplici nomine: primùm, quòd noſtram exilitatem boni conſulitis; deinde, quòd eruditis juxtà ac piis ſermonibus refeciſtis animum meum. Ego vos quomodo acceptos dimittam neſcio; certè vos relinquam melior ac doctior. Scio vobis non eſſe cordi fiſtulas, aut moriones, ac multò minùs aleam. Quare, ſi videtur, fallemus horulam ſpectandis reliquis regiæ meæ miraculis. *Ti.* Iſthuc eramus abs te flagitaturi. *Eu.* Apud bonæ fidei promiſſorem non eſt opus flagitatore. Hanc aulam æſtivam opinor vos jam ſatis contemplatos. Habet triplicem proſpectum, & quoquoverſum deflectas oculos, occurrit viror hortorum gratiſſimus. Vitreis feneſtris volubilibus, ſi videatur, licet excludere cœlum, ſi nebulis aut ventis ſit incommodius: licet & denſis valvis foris admotis, ac tenuibus intus, excludere Solem, ſi quid offendat æſtas. Hîc cùm prandeo, videor in horto prandere, non in domo. Nam & parietes virentes ſuos habent inſperſos floſculos: ſunt & picturæ non invenuſtæ. Hîc Chriſtus ſupremam compotationem agitat cum electis diſcipulis. Hîc natalitia celebrat Herodes funeſto convivio. Hîc Evangelicus ille Dives epulatur ſplendidè, mox deſcenſu-

a *Lectori.*

b *Qui multa ſcribit*, qualis fuit Chryſippus ac Didymus.

Plutarchus diviniſſ. Ethnicus.

c *Amatori Græcitatis.*

d Sunt rerum geſtarum propria teſtimonia: plerumque in bonam partem ſumitur dictio.

rus ad inferos: Lazarus repellitur à foribus, mox excipiendus ſinu Abrahæ. *Ti.* Hoc argumentum non ſatis agnoſcimus. *Eu.* (a) Cleopatra eſt cum Antonio luxu decertans; primam unionem ebibit, alteri manum admovet detractura. Hic pugnant Lapithæ. Hic Alexander magnus haſtâ transverberat Clytum. Hæc exempla nos admonent ſobrietatis in convivio, & à crapula luxúque deterrent. Nunc adeamus bibliothecam, non illam quidem multis inſtructam libris, ſed exquiſitis. *Ti.* Locus hic planè, divinitatem quandam præ ſe fert, adeò nitent omnia. *Eu.* Hîc videtis præcipuam partem opum mearum. Nam in menſa nihil vidiſtis niſi vitreum ac ſtanneum; nec eſt in tota domo vas ullum argenteum, præter unum poculum inauratum, quod ob amorem ejus qui dono dedit religioſè ſervo. Hæc ſphæra penſilis totum orbem ponit ob oculos. Hîc in parietibus ſingulæ regiones fuſiore ſpatio depictæ ſunt. In reliquis parietibus videtis inſignium authorum imagines. Nam omnes depingere fuerat infinitum. Chriſtus primum habet locum, porrectâ manu ſedens in monte. Capiti imminet Pater, dicens, *Ipſum audite.* Spiritus Sanctus expanſis alis multâ luce complectitur illum. *Ti.* Opus, ità me Deus bene amet, Apelle dignum! *Eu.* Adjunctum eſt bibliothecæ (b) μυσεῖον quoddam anguſtum, ſed elegans, quod ſubmotâ tabulâ oſtendat foculum, ſi quid offenderit frigus. In æſtate videtur ſolidus paries. *Ti.* Hîc mihi gemmea videntur omnia. Eſt & mira odoris gratia. *Eu.* Hoc mihi præcipuè ſtudio eſt, ut niteat domus, & bene oleat. Utraque res minimo conſtat. Habet bibliotheca ſuum ambulacrum penſile, ſpectans in hortum; & huic adhæret ſacellum. *Ti.* Locus numine dignus! *Eu.* Nunc adeamus illa tria ambulacra quæ imminent iis quæ vidiſtis ad hortum domeſticum ſpectantia. In his ſuperioribus utróque proſpectus eſt, ſed per feneſtras, quæ poſſunt occludi, præſertim in his parietibus qui non ſpectant hortum interiorem, quò domus ſit tutior. Hîc ad lævam, quia plus eſt lucis, & paries raris feneſtris interruptus, ordine depicta eſt tota vita Jeſu ex narratione quatuor Evangeliſtarum uſque ad miſſum Spiritum Sanctum, & primam prædicationem Apoſtolorum, ex Actis. Additæ ſunt & locis notæ, ut agnoſcat ſpectator juxta quod ſtagnum, aut in quo monte, res geſta ſit. Additi ſunt tituli paucis verbis ſubnotantes totum argumentum; velut illud quod dicitur à Jeſu, *Volo, mundare.* Ex adverſo reſpondent figuræ & vaticinia Veteris Teſtamenti, præſertim è Prophetis & Pſalmis, qui nihil

a Lege vitam illius apud Plutar. & Plin. cap. 35. lib. 9.

b Locus in ædibus ſemotior, ubi Muſarum ſacra ſtudia tractantur.

nihil aliud habent quàm Chriſti vitam & Apoſtolorum aliter narratam. Hîc nonnunquam obambulo mecum fabulans, & animo contemplans illud ineffabile conſilium Dei, quo per (a) Filium ſuum teſtituere voluit genus humanum. Nonnunquam adeſt uxor comes, aut amicus quiſpiam qui rebus piis delectetur. *Ti.* In hac domo cui poſſit obrepere tædium? *Eu.* Nulli qui didicerit ſecum vivere. In ſumma ora picturæ, velut extra ordinem, addita ſunt capita Pontificum Romanorum cum ſuis titulis. Ex adverſo capita Cæſarum, ob memoriam hiſtoriæ. In utroque cornu prominet penſile cubiculum, ubi liceat interquieſcere, & unde ſpectare licet pomarium & aviculas noſtras. Hîc in extremo angulo prati videris aliud ædificiolum, ubi cœnamus nonnunquam æſtivis menſibus, & ubi curatur, ſi quem fortè è familiaribus corripuerit morbus ob contagium formidabilis. *Ti.* Quidam negant hujuſmodi morbos eſſe vitandos. *Eu.* Cur ergò vitant foveam aut venenum? An hoc minùs timent, quia non vident? Nec baſiliſci venenum videtur, quod afflat oculis. Ubi res poſcat, non dubitem pro neceſſariis venire in vitæ diſcrimen. Sine cauſa ſubire vitæ periculum, temeritas eſt; alios in vitæ periculum adducere, crudelitas. Sunt & alia quædam non injucunda ſpectatu: ea mandabo uxori ut oſtendat. Manete hîc vel totum triduum, & hanc domum putate eſſe veſtram. Paſcite oculos, paſcite animos. Nam me negotia quædam aliò vocant. Eſt equitandum in pagos aliquot vicinos. *Ti.* Ob rem pecuniariam? *Eu.* Ego tales amicos non relinquerem pecuniæ gratiâ. *Ti.* Fortaſſis venatio parata eſt alicubi. *Eu.* Planè venatio eſt; ſed aliud venor quàm apros aut cervos. *Ti.* Quid igitur? *Eu.* Dicam: in uno pago decumbit amicus quidam non ſine periculo vitæ. Nam corpori metuit medicus: ego magis metuo animæ illius. Siquidem mihi videtur parùm rectè compoſitus ad emigrandum ſicut dignum eſt Chriſtiano. Huic adero meis hortatibus, ut ſive moriatur, ſive revaleſcat, bono ipſius fiat. In altero diſſidium acre natum eſt inter duos, non malos quidem illos, ſed tamen pervicacis ingenii viros. Quod ſi exaſperetur, vereor nè plures ſecum trahant in conſortium ſimultatis. Adnitar totis viribus ut hos redigam in gratiam. Nam utrique ſum veteri neceſſitudine junctus. Hæc ſunt quæ venor. Quòd ſi venatio ſucceſſerit ex animi ſententia, ſimul hîc celebrabimus (b) *Leninvia.* *Ti.* Pia venatio! precamur ut tibi pro Delia Chriſtus aſpiret. *Eu.* Hanc prædam ego malim, quàm obvenire mihi

a Redemptio humani generi per Chriſtum eſt opus Dei admirandiſſimum.

b Id eſt, *Feſta ſive epulum pro victor a adepta.*

mihi hæreditate bis mille ducatos. *Ti.* Mox rediturus? *Eu.* Non niſi tentatis omnibus. Quare certum tempus non poſſum præſcribere. Vos interim meis perinde ac veſtris fruamini & valete. *Ti.* Dominus Jeſus te feliciter deducat ac reducat.

ARGUMENTUM.

Apotheoſis Capnionis (*ſeu, de incomparabili Heroe,* Joanne Reuchlino, *in Divorum numerum relato*) *docet quantum honoris viris debeatur egregiis, qui vigiliis ſuis bene meriti ſunt de ſtudiis liberalibus.*

Nec miſerè quiſquam, qui bene vixit, obit.

POMPILIUS, BRASSICANUS.

Po. Unde nobis (*a*) petaſatus? *Br.* E Tubinga *Po.* Nihilne iſthic rei novæ? *Br.* Equidem demiror uſque adeò mortales omnes teneri ſiti quadam rerum novarum. At ego Lovanii (*b*) Camelum quendam audivi concionantem, fugiendum quicquid eſſet novum. *Po.* vocem Camelo dignam! Dignus erat homo (ſi tamen homo fuit) qui nunquàm mutet veteres calceos, aut putre ſubligar, ſemper veſcatur putribus ovis, nec aliud bibat quàm vappam. *Br.* At idem, nè ſis inſcius, non uſque adeò delectatur rebus veteribus, ut malit jus pridianum quàm recens. *Po.* Sed omiſſo Camelo, dic ſi quid novi afferS. *Br.* Affero quidem, ſed, ut ille aiebat, malum *Po.* Atqui iſthuc ipſum olim erit vetus. Ità fieri neceſſe eſt, ut ſi omnia vetera ſint bona, omnia nova mala, quæcunq; nunc bona ſunt fuerint olim mala, & quæ nunc ſunt mala ſint olim futura bona. *Br.* Ità videtur, juxta decretum Cameli. Imò conſequitur, ut qui olim adoloſcens fuit malus fatuus, quia recens, idem nunc ſit bonus fatuus, quia ſenuit *Po.* Sed age prome quicquid eſt. *Br.* Egregius ille trilinguis eruditionis Phœnix Joannes Reuchlinus vitâ defunctus eſt. *Po.* Rem certam narras? *Br.* Certiorem quàm vellem. *Po.* Sed quid iſthuc mali, relictâ poſteris honeſtiſſimi nominis immortali memoriâ, ab hujus vitæ malis demigrare in conſortium beatorum? *Br.* Quis iſthuc tibi indicavit? *Po.* Res ipſa. Nec enim poteſt aliter mori, qui ſic vixit. *Br.* At magis etiam iſthuc diceres, ſi ſcias quod ego.

a Petaſus genus calceamenti grandioris conveniens itinerantibus.

b Camelum dixit detractâ literâ *r*, ἀντὶ Καρμελίτυ.

Po. Quidnam, obſecro? *Br.* Non eſt fas referre. Po. Quam ob rem? *Br.* Quia qui credidit, ſtipulatus eſt arcani ſilentium. Po. Eâdem lege committe & mihi. Recipio tibi ſilentium optimâ fide. *Br.* Quanquam iſta fides me jam ſæpenumero feſellit, tamen age, committam; præſertim cùm res ſit ejus generis, ut expediat etiam eſſe notam bonis omnibus. Eſt Tubingæ quidam inſtituti Franciſcani, vir omnibus habitus eximiæ ſanctimoniæ, præterquam ipſi. Po. Magnum dicis argumentum veræ ſanctimoniæ. *Br.* Agnoſceres hominem, & fatereris verum, ſi nomen ederem. Po. Quid ſi divinem? *Br.* Licet. Po. Admove aurem. *Br.* Quid opus, cùm ſimus ſoli? Po. Ità mos eſt. *Br.* Is ipſe eſt. Po. Eſt homo certiſſimæ fidei. Mihi (*a*) Sibyllæ folium erit quicquid ille dixerit. *Br.* Audi igitur totum dialogum bonâ fide. Ægrotabat noſter Reuchlinus ſatis quidem periculoſè, ſed ità ut bona ſpes eſſet fore ut revaleſceret; vir dignus qui nunquam ſeneſceret, ægrotaret aut moreretur. Manè viſebam meum Franciſcanum, ut animi mei moleſtiam oratione ſuâ leniret. Nam ægrotabam unà cum ægrotante amico, quem amabam ut patrem. Po. (*b*) Phy! quis illum uſquam non amavit, niſi vir peſſimus? *Br.* Hic Franciſcanus meus, Braſſicane, inquit, emove penitus ex animo mœrorem omnem: Reuchlinus noſter deſiit ægrotare. Quid? inquam, an ſubitò revaluit? Nam antè biduum non admodum læta promittebant medici. Tum ille, Revaluit, inquit, ſed ità, ut poſthac non ſit illi formidanda valetudo adverſa. Noli flere (nam videbat erumpentes lacrymas) priuſquam audias rem omnem. Sex dies ſunt quòd hominem non inviſeram, ſed tamen quotidianis precibus illius ſalutem Domino commendabam. Hodiernâ nocte, cùm me à matutinis hymnis in ſtrato compoſuiſſem, blandus quidem miniméque gravis ſomnus obrepſit. Po. Neſcio quid læti mihi præſagit animus. *Br.* Non eſt tibi læva mens. Viſus ſum mihi, inquit, conſiſtere ad ponticulum quendam per quem tranſitus erat in pratum quoddam longè amœniſſimum. Adeò blandiebatur oculis graminum & frondium pluſquam ſmaragdinus viror, ſic arridebant incredibili colorum varietate floſculorum ſtellulæ, ſic ſpirabant omnia; ut quod erat pratorum citra rivum, quo dirimebatur feliciſſimus ille campus, nec vivere nec virere videretur, ſed mortua, inamœna, putidáque eſſe omnia. Atque interim dum totus ſum in eo ſpectaculo, commodùm præterierat Reuchlinus; præteriens Hebraicè precatus eſt pacem. Jam medium pontis tranſierat priùs quàm

a Sibylla Cumana ſcribebat oracula in foliis. Unde Juvenalis, *Credite me vobis folium recitare Sibyllæ*, id eſt, rem certiſſimam. Quod genus & illud, *E tripode dictum puta.*

b Interiectio admirationis.

quàm ſentirem: parantem accurrere reſpiciens vetuit. Nondum fas, inquit. Quinto abhinc anno nos ſequêris. Interim eorum quæ aguntur teſtis ac ſpectator aſſiſtito. Hîc ego. Nudus erat, inquam, Reuchlinus, an veſtitus; ſolus, an comitatus? Veſtium, inquit, nihil habebat, præter unam candidiſſimam; Damaſcenam eſſe dixiſſes, candore mirè lucido. Ponè ſequebatur puer incredibili ſpecie, alatus: ſuſpicabar illius eſſe genium bonum. *Po.* Sed nullúſne comitabatur genius malus? *Br.* Imò aliquot, ut Franciſcanus ille arbitrabatur. Procul, inquit, à tergo ſequebantur aves aliquot pennis cætera nigris, niſi quòd explicatu alarum gilvas veriùs quàm candidas plumas oſtenderent. Picæ, inquit, videri poterant colore & voce, niſi quòd ſingulæ ſedecim picas æquarent magnitudine corporis, nihilo minores vulturibus, criſtam geſtantes vertice, roſtris & unguibus aduncis, ventre prominente. Harpyiæ videri poterant, ſi tres modò fuiſſent. *Po.* Quid moliebantur iſtæ furiæ? *Br.* Procul, inquit, obſtrepebant heroï Reuchlino, & impetituræ videbantur, ſi licuiſſet. *Po.* Quî minùs licuit? *Br.* Quia verſus Reuchlinus objectâ manu crucis imaginem exprimens, Abite, inquit, quò dignum eſt, malæ peſtes. Satis ſit vobis negotium faceſſere mortalibus: in me jam immortalibus adſcriptum nihil habet juris veſtra dementia. Vix eà dixerat, inquit Franciſcanus, mox abierunt fœdiſſimæ volucres, ſed relicto fœtore, ad quem collatum (*a*) oletum videri poſſet ſamſucinum aut foliatum. Dejerabat ſe citiùs vel ad inferos deſcenſurum, quàm ſuſtineret iterum afflari tali (*b*) thymiamate. *Po.* Malè ſit illis peſtibus. *Br.* Sed audi cætera quæ narravit mihi Franciſcanus. Dum hæc intentus contemplor, inquit, jam ponti vicinus erat Divus Hieronymus, qui Reuchlinum hiſce verbis compellabat; "Salve, "collega ſanctiſſime. Datum eſt hoc mihi negotium, ut te "exceptum deducam in conſortium cœlitum, quod tuis ſan-"ctiſſimis laboribus deſtinavit divina benignitas. Simúlque veſtem protulit quâ Reuchlinum induit. Tum Ego, Dic, inquam, mihi, quo cultu, quâve ſpecie videbatur Hieronymus? Erátne tam ſenilis quàm illum pingunt; aut cucullum habebat, aut galerum, aut pallium Cardinalitium, aut leonem comitem? Ad hæc ille, Nihil, inquit, iſtiuſmodi. Species erat amœna, quæ ſic ætatem teſtabatur, ut nihil haberet ſqualoris, dignitatis plurimum. Quorſum autem illic opus erat comite leone, quem illi pictores adjunxerunt? Veſtem gerebat ad talos uſque demiſſam; cryſtallum diceres pellucidam. Ejuſdem erat formæ quam Reuchlino tradidit.

a Eſt ſtercus humanum: ſamſucinum unguentum, idem cum Amaracino: Foliatum unguenti genus, de quo Juvenalis, *Mœchis foliata parantur.*

b Thymiama ſuffitus eſt.

Tota

Tota undique picta erat linguis triplici colorum varietate. Quædam (a) pyropon præ ſe ferebant, nonnullæ ſmaragdum, tertiæ ſapphirum. Pellucebant omnia, nec mediocrem gratiam addebat ordo. *Po.* Conjicio id fuiſſe inſigne trium linguarum quas calluerunt. *Br.* Non eſt dubium. Nam & fimbriæ, ut aiebat, trium linguarum literis triplici colore diſtinctis viſebantur inſcriptæ. *Po.* Num incomitatus aderat Hieronymus? *Br.* Incomitatus, inquis? Totus ille campus obſidebatur myriadibus Geniorum; nec aliter oppleverant aërem totum, quàm videmus in Solis radiis volitare minuta corpuſcula, quæ vocant (*b*) ἄτομα: ſi tamen à re tam humili huc ducenda eſt comparatio. Neque cœlum videre licuiſſet, neque campum, niſi pellucerent omnia. *Po.* Euge Reuchlino gratulor. Quid deinde factum eſt? *Br.* Hieronymus inquit, honoris gratiâ complexus dexterum Reuchlinum deduxit in medium pratum. Ibi collis erat in medio prominens. In hujus vertice uterque alterum blando oſculo complexus eſt: Atque interea vaſto hiatu cœlum ſupernè diduxit ſeſe, majeſtatem quandam inenarrabilem exhibens, ſic ut ad eam ſpeciem cætera penè ſorderent, quæ tamen antea videbantur eſſe mirifica. *Po.* Non poſſis aliquam imaginem nobis depingere? *Br.* Qui poſſim ego qui non vidi? Is qui vidit, negavit ſe ullis vocibus vel ſomnium rei poſſe depingere: tantùm hoc aiebat, ſe vel millies mori paratum, ſi liceret iterum eo ſpectaculo quamlibèt exiguo momento frui. *Po.* Quid tandem? *Br.* Ex hiatu cœli demiſſa eſt ingens columna igne pellucido, ſed amœno: per eam in complexu duæ ſanctiſſimæ animæ ſubvectæ ſunt in cœlum, choris angelicis tantâ melodiâ delinientibus omnia, ut Franciſcanus neget ſe unquam ejus voluptatis meminiſſe poſſe quin erumpant lacrymæ. Sequuta eſt mira fragrantia. Ubi ſomnus reliquit hominem, ſi tamen ille ſomnus dicendus eſt, erat dementi ſimilis. Non credebat ſeſe eſſe in cellula ſua: requirebat pontem ac pratum ſuum; nec aliud loqui, nec aliud cogitare poterat. Seniores ejus collegii, ubi ſenſerunt rem non eſſe fabuloſam, (nam compertum eſt eâdem horâ tertiâ exceſſiſſe Reuchlinum, quâ viſio viro illi ſanctiſſimo apparuit) concordibus animis egerunt gratias Deo, qui benefacta piorum præmiis ampliſſimis remuneratur. *Po.* Quid igitur ſupereſt niſi ut ſanctiſſimi viri nomen adſcribamus calendario Sanctorum? *Br.* Id ego facturus eram, etiamſi nihil tale vidiſſet Franciſcanus; & quidem aureis literis, proximè divum Hieronymum. *Po.* Emoriar

a Lapides ſunt lucidiſſimi.

b Id eſt, *inſecabilia.*

riar niſi idem facturus ſum in codice meo. *Br.* Quin & in meo (*a*) larario ſtabit aureus inter divos ſelectos. *Po.* Stabit & in meo vel gemmeus, ſi ſuppetat animo facultas. *Br.* Ponetur & in bibliotheca Hieronymo proximus. *Po* Addetur & meæ. *Br.* Imò ſi grati volunt eſſe, idem facient omnes qui colunt et amant linguas ac bonas literas, præſertim ſacras *Po.* Dignus eſt videlicet. Sed nihil te movet ille ſcrupulus, quòd nondum relatus eſt in numerum divorum authoritate Romani Pontificis? *Br* Quis (*b*) canonizavit (ſic enim vocant) Divum Hieronymum? quis Paulum? quis Virginem matrem? Utrorum memoria ſanctior apud pios omnes? horum quos inſignis pietas, quos ingenii vitæque monumenta commendant affectibus omnium; an Catharinæ Senenſis, quam in divarum numerum retuliſſe fertur Pius ejus nominis ſecundus, in gratiam ordinis & urbis? *Po.* Vera prædicas *Ille demum verus cultus eſt,* qui ſponte cœlo dignis meritis defunctorum exhibetur, quorum beneficia perpetuò ſentiuntur. *Br.* Quid igitur? putas tu hujus viri mortem deplorandam? Diu vixit, ſi quid ea res facit ad felicitatem hominis. Reliquit nunquam intermoritura virtutis ſuæ monumenta. Benefactis conſecravit nomen ſuum immortalitati. Nunc exemptus malis cœlo fruitur, & cum Hieronymo confabulatur. *Po.* At multa paſſus eſt in vita. *Br.* Sed plura paſſus eſt Divus Hieronymus. Felicitas eſt, ob bona pati à malis. *Po.* Fateor certè; ob optima à peſſimis multa perpeſſus eſt Hieronymus. *Br.* Quod olim fecit Satanas per Scribas & Phariſæos in Dominum Jeſum, hoc & nunc facit per Phariſaicos quoſdam in optimos quoſque viros, ac de genere mortalium ſuis vigiliis bene merentes. Nunc ille metit optimam meſſem pro ſemente quam fecit. Interim noſtræ partes erunt, illius memoriam habere ſacroſanctam, illius nomen ferre laudibus, ac ſubindè illum ſalutare verbis hujuſmodi, “O ſancta anima, ſis felix linguis, ſis felix linguarum “cultoribus; faveto linguis ſanctis, perdito malas linguas “infectas veneno gehennæ. *Po.* Ità faciam, ac ſedulò prædicabo cæteris ut idem faciant. At non dubito multos futuros qui precatiunculam aliquam deſiderent, quandoquidem hoc receptum, quâ ſanctiſſimi herois memoriam celebrent. *Br.* Hoc dicis quod iſti Collectam appellant? *Po.* Scilicet. *Br.* Hanc paraveram & ante mortem. *Po.* Recita, quæſo. *Br.* “Amator humani generis, Deus, qui donum linguarum, “quo quondam Apoſtolos tuos ad Evangelii prædicationem

a Lararium locus ubi reponuntur dii penates, hoc eſt, domeſtici: & apud veteres ſelecti dii dicebantur præcipui, ii fuerunt numero pauci.

b Canonizare barbare dicunt pro eo quod eſt in numerum divorum referre, quòd in canone vocato recenſeantur aliquot divorum divarúmque nomina.

" nem per Spiritum tuum ſanctum cœlitus inſtruxeras, per electum famulum tuum, J. Reuchlinum, mundo revocâſti; da, ut omnibus linguis omnes ubique prædicat gloriam filii tui Jeſu, ut confundas linguas pſeudapoſtolorum, qui conjurati ſubſtruunt impiam turrim *Babel*, tuam gloriam obſcurare conantes, dum ſuam ſtudent attollere; cùm uni tibi debeatur omnis gloria, cum Jeſu Filio tuo unigenito, Domino noſtro & Spiritu ſancto, in æterna ſecula. Amen. *Po.* Elegans profectò & pia precatio: diſpeream niſi mihi quotidie dicetur. Et hunc occurſum mihi felicem duco, qui rem tam lætam ex te didicerim. *Br.* Iſto gaudio diu fruere, ac vale. *Po.* Vale tu quoque. *Br.* (*a*) Valebo, ſed non coquus.

a Cùm candidatus quidam, qui coci filius habebatur, coram Cicerone ab alio quopiam ſuffragium peteret; Cicero cavillans, *Ego quoque*, inquit, *tibi favebo*. Jocus autem eſt in dictione ambigua, *quoq;* & *coce*, quod ad pronunciationem attinet: Unde liquet olim alium fuiſſe ſonum harum literarum *q* & *c* quàm nunc eſt. Qui ſi fuiſſet diverſus, non erat jocus ex voce plura ſignificante. Nunc litera *c* aliud ſonat præcedens *a*, *o*, *u*, quàm *e*, *i*, *y*, quod idem fit in Græcis; cùm ejus varietatis nulli vetuſti Grammatici meminerint, quod equidem ſciam. Et Fabius in primo libro diſputat *q* & *k* redundare; non redundarent autem, ſi quid aliud ſonarent quàm *c*, niſi quòd *c* apponitur aſpiratio, quam rejiciunt *q* & *k*. Cæterùm *u* adjunctum *q* evaneſcit, alioqui *cotidie* & *quotidie* non ſolùm differrent ſcripturâ, verùm etiam ſono; quod ſecus eſſe licet ex Fabii verbis colligere, cap. de Orthographia. Porrò jocus Ciceronis ad quem hîc alluditur, refertur apud Quintilianum libro ſexto cap. de Riſu.

ARGUMENTUM.

Colloquium hoc precationem exhibet caſtiſſimam, Philoſophica multa jocis admiſcens; De non præcipitando conjugio; de delectu non ſolùm corporum, ſed multò magis animorum; de firmitate conjugii; de non contrahendo conjugium ſine conſenſu parentum; de caſtè colendo matrimonio; de ſanctè educando liberos. Anima eſt non ubi animat, ſed ubi amat. Viri deformis deſcriptio. Conjugium Virginitati prælatum: non capiſtrum, ut vulgò. Affectus non adhibendi in conſilium, ſed Ratio.

PAMPHILUS, MARIA.

Pa. SAlve crudelis, ſalve ferrea, ſalve adamantina. *Ma.* Salve tandem & tu, Pamphile, quoties & quantum voles, & quocunque libet nomine. Sed interim mihi videris oblitus nominis mei: Maria vocor. *Pa.* At Martiam dici oportuit. *Ma.* Quid ità, quæſo? Quid mihi cum Marte? *Pa.* Quia quemadmodum illi Deo pro ludo eſt homines interficere, ità & tibi; niſi quòd tu, Marte crudelior, occidis etiam amantem. *Ma.* Bona verba. Ubinam ſtrages iſta mortalium quos ego occîdi? Ubi ſanguis interfectorum? *Pa.* Unum cadaver vides exanime, ſi modò me vides. *Ma.* Quid ego audio? Mortuus loqueris, & obambulas? Utinam mihi nunquam occurrant umbræ formidabiliores. *Pa.* Ludis tu quidem; tamen interim miſerum exanimas, & crudeliùs occîdis quàm ſi confoderes telo. Nunc longo cruciatu excarnificor

carnificor miſer. *Ma.* Eho! dic, quot gravidæ ad tuum occurſum abortierunt? *Pa.* Atqui pallor arguit exſanguem magis quàm ulla ſit umbra. *Ma.* Atqui iſte pallor tinctus eſt violâ. Sic palles ut ceraſum matureſcens, aut uva purpuraſcens. *Pa.* Satis procaciter rides miſerum. *Ma.* Atqui ſi mihi non credis, admove ſpeculum. *Pa.* Non optârim aliud ſpeculum; nec arbitror eſſe clarius ullum quàm in quo me nunc contemplor. *Ma.* Quod ſpeculum mihi narras? *Pa.* Oculos tuos. *Ma.* Argutator, ut ſemper tui ſimilis es! Sed unde doces eſſe exanimem te? An cibum capiunt umbræ? *Pa.* Capiunt, ſed inſipidum, qualem ego. *Ma.* Quibus igitur veſcuntur? *P.* Malvis, porris & lupinis. *Ma.* Atqui tu non abſtines à capis & perdicibus. *Pa.* Verum, ſed interim nihilo plùs ſapiunt palato meo quàm ſi malvis veſcerer, aut betis abſque pipere, vino & aceto. *Ma.* O te miſerum! & tamen interim obeſulus es. An & loquuntur exanimes? *Pa.* Sic ut ego, voce perquam exili. *Ma.* Atqui nuper cùm audirem te convitiantem rivali tuo, vox non erat admodum exilis. Sed obſecro te, num etiam ambulant umbræ? num veſtiuntur? num dormiunt? *Pa.* Etiam coëunt, ſed ſuo more. *Ma.* Næ tu ſuavis nugator es. *Pa.* Sed quid dices ſi argumentis Achilleis evincam & me eſſe mortuum, & te eſſe homicidam? *Pa.* Abſit omen, Pamphile; ſed aggredere ſophiſma. *Pa.* Primùm, illud mihi donabis, opinor, mortem nihil aliud eſſe quàm abductionem animæ à corpore. *Ma.* Largior. *Pa.* Sed ità, ut nè repoſcas quod dederis. *Ma.* Non fiet. *Pa.* Tum haud inficiaberis eum qui alteri adimit animam, homicidam eſſe. *Ma.* Accedo. *Pa.* Concedes & illud, quod à graviſſimis authoribus dictum tot ſeculorum ſuffragiis comprobatum eſt, animam hominis non illic eſſe ubi animat, ſed ubi amat. *Ma.* Iſthuc explana craſſiùs, non enim ſatis aſſequor quid velis. *Pa.* Et hoc ſum infelicior, quòd iſthuc non æquè ſentis atque ego. *Ma.* Fac ut ſentiam. *Pa.* Eâdem operâ fac ut ſentiat adamas. *Ma.* Equidem puella ſum, non lapis. *Pa.* Verum, ſed adamante durior. *Ma.* Sed perge colligere. *Pa.* Qui corripiuntur afflatu divino, nec audiunt, nec vident, nec olfaciunt, nec ſentiunt, etiam ſi occidas. *Ma.* Audivi ſanè. *Pa.* Quid conjectas eſſe in cauſa? *Ma.* Dic tu, Philoſophe. *Pa.* Nimirum quoniam animus eſt in cœlis, ubi habet quod vehementer amat, & abeſt à corpore. *Ma.* Quid tum poſtea? *Pa.* Quid tum? dura. Illud conſequitur, & me eſſe mortuum, & te eſſe homicidam. *Ma.* Ubi eſt igitur anima tua? *Pa.* Illic ubi amat. *Ma.* Quis autem

Achilleum argumentum fortiſſimum & irrefragabile eſt apud Ariſtotelem, libro de Phyſico auditu.

tem ademit tibi animam? Quid ſuſpiras? Dic liberè: dices impunè. *Pa.* Crudeliſſima quædam puella, quam ego tamen nè mortuus quidem odiſſe poſſum. *Ma.* Humanum ingenium! Sed cur illi viciſſim non adimis ſuam animam, *Par pari*, quod aiunt, *referens?* *Pa.* Nihil me felicius, ſi quidem liceat facere permutationem, ſic ut illius animus viciſſim demigret in pectus meum, quemadmodum meus animus totus demigravit in corpus illius. *Ma.* At licètne mihi tecum viciſſim ſophiſtam agere? *Pa.* Sophiſtriam. *Ma.* Num fieri poteſt ut idem corpus ſit animatum & exanime? *Pa.* Non eodum quidem tempore. *Ma.* Cùm abeſt anima, tum mortuum eſt corpus? *Pa.* Eſt. *Ma.* Nec animat niſi cùm adeſt? *Pa.* Eſto ſanè. *Ma.* Quî fit igitur ut, cùm ibi ſit ubi amat, animet tamen corpus unde demigravit? Quòd ſi animat etiam cùm amat alibi, quomodo vocatur exanime corpus quod animatum eſt? *Pa.* Argutare tu quidem ſatis ſophiſtichè; ſed me talibus pedicis non capies. Anima quæ moderatur utcunque corpus amantis, impropriè dicitur anima, cùm revera ſint tenues quædam animæ reliquiæ; non aliter quàm odor roſarum manet in manu, etiam roſâ ſubmotâ. *Ma.* Difficile eſt, ut video, vulpem capere laqueo, Sed illud reſponde, Nonne agit qui occidit? *Pa.* Maximè. *Ma.* Et patitur qui occiditur? *Pa.* Scilicet. *Ma.* Quî fit igitur ut, cùm qui amat agat, quæ amatur patiatur, occidere dicatur quæ amatur, cùm amans potiùs occidat ſeipſum? *Pa.* Imò contrà, qui amat patitur, quæ amatur agit. *Ma.* Iſthuc nunquam evinces apud (*a*) Areopagitas grammaticos. *Pa.* At evincam apud (*b*) Amphictyones dialecticos. *Ma.* Verùm nè graveris & illud reſpondere, Volens amas, an nolens? *Pa.* Volens. *Ma.* cum igitur liberum ſit non amare, videtur homicida ſui quiſquis amat, prætérque jus accuſat puellam. *Pa.* Atqui puella non ideo occîdit quòd amatur, ſed quòd non amat mutuum. Occîdit autem quiſquis ſervare poteſt, nec ſervat. *Ma.* Quid ſi juvenis amat inconceſſam, hoc eſt, uxorem alienam, aut virginem Veſtalem? Num illa amabit mutuùm, ut ſervet amantem? *Pa.* Sed hîc juvenis amat quod amare fas piúmque eſt, atque etiam æquum & bonum, & tamen occiditur. Quòd ſi leve eſt homicidii crimen, & veneficii ream peragam. *Ma.* Iſthuc prohibeant ſuperi. An (*c*) Circen quampiam ex me facies? *Pa.* Aliquid & iſtâ crudelius. Nam porcus aut urſus eſſe malim quàm id quod nunc ſum, exanimis. *Ma.* Quo tandem veneficii genere perdo homines? *Pa.* (*d*) Faſcino. *Ma.*

An

a Athenis Areopagitæ judicabant de capitalibus, unde ridiculè deflectit vocem ad grammaticos.

b Amphictyonia concilium erat quod apud Thermopylas cogi ſolebat, ad quod duodecim populi conveniebant ſub Amphictyone Deucalionis filio, Iones, Dores, *Perrhæbi*, Bœotii, Magnetes, Achæi, Phthii, Malienſes, Dolopes, Æmones, Delphi, Phocenſes. Sic & Dialecticorum variæ ſunt ſectæ.

c Circe filia Solis inſignis venefica.

d Faſcinum veneficii genus, quo homines oculorum maleficio ad extremos miſeriarum terminos dejiciuntur.

An igitur vis ut poſthac abs te deflectam noxios oculos? *Pa.* Bona verba. Imò magis adflecte. *Ma.* Si mihi ſunt oculi faſcinatores, quî fit ut non contabeſcant & cæteri quos obtueor? Itaque ſuſpicor faſcinum iſtud eſſe in tuis oculis, non in meis. *Pa.* Non ſat tibi erat jugulare Pamphilum, ni inſultes inſuper? *Ma.* O lepidum mortuum! Sed quando parabuntur exequiæ? *Pa.* Opinione tuâ celeriùs, ni tu ſuccurras. *Ma.* Egon' rem tantam poſſum? *Pa.* Potes vel mortuum ad vitam revocare, ídque minimo negotio. *Ma.* Si quis mihi porrigat (*a*) panacen. *Pa.* Nihil opus herbis, tantùm redama. Quid autem facilius? imò quid æquius? Non aliter abſolvêris ab homicidii crimine. *Ma.* Apud quod tribunal peragar rea? Areopagitarum? *Pa.* Non, ſed apud tribunal Veneris. *Ma.* Aiunt deam eſſe placabilem. *Pa.* Imò nullius ira perinde formidabilis. *Ma.* Habet (*b*) fulmen? *Pa.* Non. *Ma.* Habet tridentem? *Pa.* Nequaquam. *Ma.* Habet haſtam? *Pa.* Minimè, ſed eſt Dea maris. *Ma.* Non navigo. *Pa.* Sed habet puerum. *Ma.* Non eſt formidabilis ætas. *Pa.* Vindicem ac pervicacem. *Ma.* Quid is mihi faciet? *Pa.* Quid faciet? prohibeant omnes ſuperi. Nolim enim illi malum ominari cui bene volo. *Ma.* Tamen effare; nulla mihi ſuperſtitio eſt. *Pa.* Dicam ergó. Si hunc ſpreveris amantem non omnino mutuo indignum amore, niſi fallor, ille fortaſſe juſſu matris immittet tibi peſſimo veneno tinctum jaculum, ut in ſordidum aliquem depereas, qui te tamen non redamet. *Ma.* Supplicium narras abominandum. Ego ſanè vel mori præoptârim, quàm perditè amare deformem, nec amore mutuo reſpondentem. *Pa.* Atqui nuper hujus fuit mali exemplum inſigniter editum in puellam quandam. *Ma.* Ubi locorum? *Pa.* Aureliæ. *Ma.* Quot anni ſunt? *Pa.* Quot anni? Vix ſunt menſes decem. *Ma.* Puellæ quod erat nomen? Quid hæres? *Pa.* Nihil: novi tanquam te. *Ma.* Quin igitur edis nomen? *Pa.* Quia non placet omen. Utinam alio quovis nomine dicta fuiſſet. Idem habebat nomen quod tu. *Ma.* Pater quis erat? *Pa.* Vivit adhuc inter jureconſultos præcipui nominis, re ſplendidâ. *Ma.* Adde nomen. *Pa.* Mauritius. *Ma.* Cognomen. *Pa.* Aglaius. *Ma.* Vivítne mater? *Pa.* Nuper reliquit ſuperos. *Ma.* Quo morbo periit? *Pa.* Quo morbo rogas? mœrore. Et pater, tametſi vir cumprimis fortis, periclitabatur. *Ma.* Licétne ſcire matris quoque nomen? *Pa.* Maximè; Sophronam nemo non novit. Sed quid ſibi vult iſta percontatio? an me putas apologum comminiſci? *Ma.* Egon' de te ſuſpicarer hoc? Hæc ſuſpicio pronior eſt in ſexum

a Herba quæ *medetur omnibus morbis*, unde & nomen habet.

b Fulmen eſt telum Jovis, tridens Neptuni, haſta Palladis.

ſexum noſtrum. Sed narra quid acciderit puellæ. *Pa.* Puella erat honeſto loco nata, ut dixi, re lautâ, formâ perquam eleganti; quid multis? digna principi marito. Hujus nuptias ambiebat procus quidam, illi non diſſimilis. *Ma.* Quo nomine? *Pa.* Hei mihi! offendor omine. Pamphilus & ille dictus eſt. Illa nihil non tentantem pertinaciſſimè ſprevit. Juvenis dolore contabuit. Nec ità multò pòſt, illa deperire cœpit in quendam, ſimium veriùs quàm hominem. *Ma.* Quid ais? *Pa.* Adeò perditè, ut ſatis dici non queat. *Ma.* Tam elegans puella tam deformem? *Pa.* Vertice acuminato, raro capillitio, eóque lacero & impexo, furfure ac lendibus oppleto; pleramque cranii cutem nudaverat (*a*) alopecia; oculis refugis, naribus ſimis ac ſurſum hiantibus, ore ſparſo, dentibus putridis, balbutiente linguâ, mento ſcabioſo: ſcapulas deformabat gibbus; venter prominulus, crura vara. *Ma.* Therſiten quempiam mihi depignis. *Pa.* Imò aiunt illi non fuiſſe niſi unam auriculam. *Ma.* Altera perierat illi fortaſſe in bello. *Pa.* Imò in pace. *Ma* Quis hoc auſus eſt? *Pa.* Dionyſius carnifex. *Ma.* Fortaſſe formæ infelicitatem penſabat res ampla domi. P*a.* Imò decoxerat, ac plus quàm animam debebat. Cum hoc marito tam inſignis puella nunc degit ætatem, ac ſubindè vapulat. *Ma.* Rem miſeram narras. P*a.* Sed veram. Sic viſum eſt (*b*) Nemeſi juvenis ſpreti contumeliam ulciſci. *Ma.* Ego citiùs optârim extingui fulmine quàm talem ferre maritum. P*a.* Ergò nè provoca Nemeſim, & amantem redama. *Ma.* Si quidem iſthuc ſatis eſt, redamo. *Pa.* Sed optârim iſtum amorem eſſe perpetuum ac proprium: conjugium ambio, non amicam. *Ma.* Neq; me id fugit, ſed Diu deliberandum eſt in eo quod ſemel cœptum reſcindi non poteſt. P*a.* Apud me quidem nimiùm diu deliberandum eſt. *Ma.* Vide autem nè tibi imponat amor non optimus conſultor. Nam cæcum eſſe ferunt. P*a.* Sed oculatus eſt, qui ex judicio naſcitur. Non ideo mihi talis videris, quòd amem te; ſed ideo te amo, quòd talem te conſpexerim. *Ma.* At vide nè non ſatis me perſpectam habeas. Si (*c*) *calceum induiſſes, tum demum ſentires quâ parte te urgeret.* P*a.* (*d*) Jacienda eſt alea: quanquam ego multis auguriis colligo rem meliùs ceſſuram. *Ma.* Etiam augur es? P*a.* Sum. *Ma.* Quibus igitur auguriis colligis? An volavit noctua? *Pa.* Illa volat ſtultis. *Ma.* An à dextris advolavit jugum columbarum? *Pa.* Nihil iſtiuſmodi. Sed mihi jam annis aliquot perſpecta eſt probitas tuorum parentum: ea primùm avis eſt non peſſima, è bonis prognatum eſſe. Neque me clam eſt quàm ſalubribus monitis, quàm ſanctis exemplis apud hos ſis inſtituta. Et plus eſt

bene

a Defluvium capillorum, morbus fœdus.

b Dea vindex inſolentiæ.

c Alludit ad dictum Pauli Æmilii, repudiatâ uxore.

d Jacere aleam, facere periculum.

bene inſtitui quàm bene naſci. Habes alterum augurium. Ad hæc meis majoribus non omnino malis, ni fallor, jam olim cum tuis amicitia non vulgaris intercedit: quin et nos inter nos *à teneris*, quod aiunt, *unguiculis* noti ſumus; nec malè convenit geniis noſtris. Jam ætas inter nos, res, dignitas, nobilitas inter utriuſque parentes, penè paria ſunt. Demum, quod eſt in amicitia præcipuum, tui mores mihi videntur non peſſimè quadrare ad meum ingenium. Poteſt enim per ſe præclarum eſſe, quod tamen non ſit aptum. Quàm mei viciſſim tuo congruant, neſcio. Hæ videlicet aves (mea lux) mihi promittunt fore inter nos felix, perpetuum, ac lætum jucundúmque connubium, modò nè tuus animus (a) mali ominis cantionem nobis occinat. *Ma.* Quam cantilenam optas? *Pa.* Ego præcinam, Sum tuus: tu ſuccine, Sum tua. *Ma.* Brevis quidem cantiuncula, ſed longum habet (b) epiphonema. *Pa.* Quid refert quàm longum, modò lætum? *Ma.* Adeò mihi es inviſus, ut nolim te committere cujus in poſterum pœniteat. *Pa.* Deſine malè ominari. *Ma.* Fortaſſis alia tibi videbor ubi morbus aut ætas hanc formam immutaverit. *Pa.* Nec hoc corpus, ô bona, ſemper erit æquè ſucculentum. Sed ego non contemplor tantùm iſtud undique florens & elegans domicilium; hoſpitem magis adamo. *Ma.* Quem hoſpitem? *Pa.* Animum iſtum tuum, cujus decor ſemper cum ætate creſcet. *Ma.* Næ tu plùs quàm Lynceus es, ſi iſtum perſpicis per tot tectoria. *Pa.* Animum animo perſpicio. Ad hæc, in communibus liberis ſubindè repubeſcemus. *Ma.* Sed interim perit virginitas. *Pa.* Verum. Sed eho, dic mihi, ſi tibi eſſet elegans promarium, optares illic nihil nunquam gigni præter flores? an malles, delapſis floribus, videre arbores maturis pomis gravidas? *Ma.* Ut argutatur! *Pa.* Saltem illud reſponde, Utrum eſt elegantius ſpectaculum, vitis humi jacens & computreſcens; an amplexa palum aut ulmum, eámque purpureis uvis degravans? *Ma.* Reſponde tu mihi viciſſim, Utrum ſpectaculum amœnius, roſa nitens & lactea in ſuo frutice; an decerpta digitis, ac paulatim marceſcens? *Pa.* Ego roſam exiſtimo feliciorem quæ marceſcit in hominis manu, delectans interim & oculos & nares, quàm quæ ſeneſcit in frutice; nam & illic futurum erat ut marceſceret: quemadmodum felicius eſt vinum quod bibitur antequam aceſcat. Quanquam non ſtatim marceſcit flos puellæ, ſi nupſerit; imò video multas quæ ante nuptias pallebant, languebant, ac velut extabeſcebant, ex congreſſu viri ſic enituiſſe, ut tum demum

florere

a Id eſt, recuſet.

b Quod in fine acclamatur. Facile eſt dicere Volo, Volo; ſed his duobus verbis contrahitur Indiſſolubile vinculum.

florere cœperint. *Ma.* Attamen favorabilis ac plauſibilis apud omnes eſt Virginitas. *Pa.* Elegans quidem res puella virgo; ſed quid juxta naturam prodigioſius anu virgine? Niſi matri tuæ defluxiſſet flos ille, nos iſtum floſculum non haberemus. Quòd ſi, ut ſperò, non ſterile fuerit noſtrum conjugium, pro una virgine multas dabimus. *Ma.* Attamen aiunt rem Deo gratiſſimam eſſe caſtitatem. *Pa.* Et ideo caſtam puellam mihi cupio nubere, ut cum illa caſtè vivam. Magis erit animorum quàm corporum conjugium. Gignemus Reipublicæ, gignemus Chriſto. Quantulum aberit hoc matrimonium à virginitate? Et fortaſſe olim ſic convivemus quemadmodum vixit cum Maria Joſeph. Sed interim diſcemus virginitatem. Non enim ſtatim pervenitur ad ſummam. *Ma.* Quid ego audio? Violanda virginitas, ut diſcatur? *Pa.* Quidni? Quemadmodum paulatim bibendo vinum parciùs, diſcimus eſſe * abſtemii. Uter tibi videtur temperantior qui in mediis deliciis accumbens abſtinet, an qui ſemotus ab his quæ provocant intemperantiam? *Ma.* Arbitror eum fortiùs temperantem, quem parata copia non poteſt corrumpere. *Pa.* Utri veriùs debetur laus caſtitatis, eine qui ſemet exſecat, an qui membris integris tamen abſtinet à Venere? *Ma.* Equidem poſteriori meo calculo tribuerim laudem caſtitatis, priori dementiam. *Pa.* At qui voto adſtricti abjurant matrimonium, nonne quodammodo exſecant ſeſe? *Ma.* Videtur. *Pa.* Jam non eſt virtus non coire. *Ma.* Annon eſt? *Pa.* Sic accipe. Si per ſe virtus eſſet non coire, vitium eſſet coire. Nunc incidit ut vitium ſit non coire, coire virtus. *Ma.* Quando hoc incidit? *Pa.* Quoties ab uxore jus ſuum petit maritus, præſertim ſi prolis amore quærit complexum. *Ma.* Quid ſi laſciviat? non eſt fas negare? *Pa.* Fas eſt monere, vel rogare potiùs blandiùs, ut temperet: pernegare inſtanti fas non eſt. Quanquam hac quidem in parte raras audio querelas maritorum de ſuis uxoribus. *Ma.* At dulcis eſt libertas. *Pa.* Imò gravis eſt ſarcina Virginitas. Ego tibi rex ero, tu mihi regina: imperabimus familiæ noſtro arbitratu. An tibi videtur iſta eſſe ſervitus? *Ma.* Vulgus conjugium capiſtrum vocat. *Pa.* Sed ipſi vero capiſtro digni ſunt qui ſic vocant. Dic mihi, quæſo, annon animus tuus eſt alligatus corpori? *Ma.* Videtur. *Pa.* Non aliter quàm avicula caveæ. Et tamen conſule illum, an cupiat eſſe liber. Negabit, opinor. Quamobrem? Quia libenter eſt alligatus. *Ma.* Res eſt utrinque modica. *Pa.* Tantò tutior. Eam tu domi augebis *parſimonia*, quæ non ſine cauſa

* Qui non bibunt vinum, quaſi dicas, abſq; temeto.

Conjugium capiſtrum.

dicta

dicta eſt *magnum vectigal*; ego foris induſtriâ. *Ma.* Innumeras curas ſecum adferunt liberi. *Pa.* Sed iidem innumeras voluptates, ac ſæpenumero multo cum fœnore reponunt parentibus officium. *Ma.* Miſera quædam res eſt orbitas. *Pa.* An nunc orba non es? Quid autem opus in re dubia malè ominari? Dic mihi utrùm malles nunquam naſci, an naſci moritura? *Ma.* Equidem malim naſci moritura. *Pa.* Sic miſerior eſt orbitas, quæ prolem nec habuit, nec habitura eſt; quemadmodum feliciores ſunt qui vixerunt, quàm qui nec nati ſunt, nec naſcentur unquam. *Ma.* * Qui ſunt iſti qui non ſunt, nec erunt? *Pa.* Quanquam qui recuſat ferre caſus humanos, quibus omnes ex æquo ſumus obnoxii, ſive plebeii ſumus ſive reges, is è vita migret oportet; & tamen quicquid acciderit, tu non feres niſi dimidium, ego majorem portionem in me transferam. Ità ſi quid acciderit læti, gemina fiet voluptas; ſi quid mali, ſocietas adimet dimidium ægritudinis. Mihi verò, ſi fata vocent, dulce fuerit vel immori tuis complexibus. *Ma.* Faciliùs ferunt homines quod juxta communes naturæ leges accidit: ſed video quantò plus moleſtiarum adferunt nonullis parentibus liberorum mores, quàm mortes. *Pa.* Iſtius rei nè quid accidat, maxima ex parte in nobis ſitum eſt. *Ma.* Quî ſic? *Pa.* Quoniam ferè boni naſcuntur ex bonis, quod ad indolem attinet. Neque enim è columbis naſcuntur milvi. Dabimus igitur operam ut ipſi boni ſimus. Deinde curabimus liberos noſtros ab ipſo ſtatim lacte ſanctis præceptis & opinionibus imbuendos. Plurimùm refert quid infundas rudi teſtulæ. Ad hæc, curabimus ut domi habeant exemplum vitæ quod imitentur. *Ma.* Difficile eſt quod narras. *Pa.* Nec mirum, quia pulchrum eſt: atque ob hoc ipſum tu quoque difficilis es. At tantò ſtudiis acrioribus huc enitemur. *Ma.* Habebis ſequacem materiam: tu vide ut me formes fingáſque. *Pa.* Sed interim pronuncia tria verba. *Ma.* Nihil faciliùs; ſed verba ſimulatque ſemel evolârint, non revolant. Dabo conſilium utrique commodius. Ages cum tuis ac meis parentibus, ut utrorumq; voluntate res tranſigatur. *Pa.* Ambire me jubes; tu potes tribus verbis rem certam reddere. *Ma.* An poſſim, neſcio, mei juris non ſum. Nec ſine majorum authoritate olim coibant conjugia. Verùm, utcunq; eſt, arbitror auſpicatius fore noſtrum conjugium, ſi parentum authoritate coeat. Et veſtrum eſt ambire; nobis decorum non eſt. Gaudet enim rapi virginitas, etiamſi nonnunquam vehementiùs amemus. *Pa.* Non pigebit ambire,

* Jocatur in hoc quod ridiculè dixerat juvenis, cùm qui non ſunt nec futuri ſunt, plùs aut minùs felices dici non poſſunt.

Liberi unde ſiant boni.

modò

modò nè me fruſtretur tuum unius ſuffragium. *Ma.* Non fruſtrabitur; bono animo eſto, mi Pamphile. *Pa.* Tu mihi hîc religioſior es quàm vellem. *Ma.* Imò tu tuum ipſius ſuffragium apud te priùs expende. Nec affectum iſtum tuum adhibe in conſilium, ſed rationem. Quod effectus decernit, temporarium eſt: quod autem dictat ratio, perpetuò ſolet placere. *Pa.* Næ tu pulchre philoſopharis; itaque parere certum eſt tuis conſiliis. *Ma.* Non pœnituerit obſequii. Sed heus tu, incidit interim ſcrupulus qui meum animum malè habet. *Pa.* Valeant ſcrupuli. *Ma.* Vin' me nubere mortuo? *Pa.* Nequaquam, ſed revixero. *Ma.* Amoviſti ſcrupulum. Bene vale, mi Pamphile. *Pa.* Iſthoc tu cura. *Ma.* Precor tibi lætam noctem. Quid ſuſpiras? *Pa.* Lætam noctem, ais? Utinam largiare quod precaris. *Ma.* Nè quid præproperè; *adhuc* (a) *tua meſſis in herba eſt.* *Pa.* (b) Nihilne tui mecum auferam? *Ma.* (c) Hunc paſtillum, qui tibi cor exhilaret. *Pa.* Adde ſaltem oſculum. *Ma.* Cupio tibi virginitatem integram & illibatam tradere. *Pa.* An oſculum aliquid decerpit virginitati? *Ma.* Vis igitur ut aliis quoque largiar oſcula? *Pa.* Nequaquam; mihi ſervari volo mea oſcula. *Ma.* Tibi ſervo. Quanquam eſt aliud cur in præſentia nec auſim dare oſculum. *Pa.* Quid iſthuc? *Ma.* Ais tuum animum penè totum demigrâſſe in corpus meum, in tuo quàm minimum ſupereſſe: Vereor itaque nè in oſculo hoc ipſum quod in te ſupereſt tranſiliat in me, túque jam totus fias exanimis. Accipe igitur dextram, mutui amoris ſymbolum, ac bene vale. Tu gnaviter rem gere. Ego interim Chriſtum comprecabor, ut quod agitur, utrique noſtrûm velit eſſe felix ac fauſtum.

a Ovidius. A ſegete dictum, quæ primùm herbaſcit, deinde fert ariſtas, tandem flaveſcit ad meſſem.

b Ambiguè dictum. Nam ſi ſit genitivus à *tu*, petit oſculum; ſi à *tuum*, petit aliud. At illa ſecus interpretatur quam ille ſenſerat. Ovid. *ulterius nil habet ille mei.*

c Paſtillus eſt ſphærula ex odoribus confecta, quam manibus circumferunt. Horatius, *Paſtillos Rufillus olet, Gorgonius hircum.*

ARGUMENTUM.

Virgo abhorrens à nuptiis fieri vult Monacha. Suadetur in contrarium, ut ſuis hac in re moderetur affectibus, neque invitis parentibus tentet quippiam; potiùs ut nubat. Virginitas enim poteſt eſſe in vita conjugali. Mores Monachorum in Cœnobiis ſuis perſtringuntur. Liberi *unde dicantur. Deteſtatur plagiarios iſtos qui adoleſcentes & puellas in Monaſteria pelliciunt, quaſi nulla alibi daretur Salus: Unde multa feliciſſima ingenia ſepeliuntur viva.*

EUBULUS, CATHARINA.

Eu. GAudeo tandem finitam eſſe cœnam, ut liceat frui hâc deambulatione quâ nihil amœnius. *Ca.* Et me jam tædebat ſeſſionis. *Eu.* Quàm vernat, quàm arridet undique mundus! Hæc nimirum eſt illius adoleſcentia. *Cath.* Sic eſt. *Eu.* At cur tuum ver non æquè arridet?

Ca. Quamobrem? *Eu.* Quia ſubtriſtis es. *Ca.* An videor alio vultu quàm ſoleo? *Eu.* Vis oſtendam te tibi? *Ca.* Maximé. *Eu.* Vides hanc roſam ſub imminentem noctem foliis contractioribus? *Ca.* Video. Quid tum poſtea? *Eu.* Talis eſt vultus tuus. *Ca.* Bella collatio. *Eu.* Si mihi parùm credis, in hoc fonticulo contemplare teipſam. Quid tibi tandem volebant & inter cœnandum iſta tam crebra ſuſpiria? *Ca.* Deſine percontari quod tuâ non refert ſcire. *Eu.* Imò meâ refert maximè, qui non poſſum eſſe hilaris niſi te quoque videam hilarem. Ecce autem iterum ſuſpirium, hui! quàm ex imo pectore ductum! *Ca.* Eſt quod angat animum, ſed effari non eſt tutum. *Eu.* Mihi non dices, qui te chariorem habeo ſorore propriâ? Mea Catharina, ne verere; quicquid eſt rei, tutò (a) depones his auribus. *Ca.* Ut tutò dicam, vereor nè fruſtrà dicam non auxiliaturo. *Eu.* Quî ſcis? Si non re ipsâ, fortaſſis conſilio conſolandóque juvero. *Ca.* Non poſſum eloqui. *Eu.* Quid iſthuc eſt rei? odiſti me? *Ca.* Sic odi, mihi ut minùs charus ſit meus germanus: & tamen animus non fert ut eloquar. *Eu.* Fateberis igitur, ſi divinâro? Quid tergiverſaris? Promitte, alioqui non omittam urgere. *Ca.* Age, promitto. *Eu.* Prorſus ego non video quid tibi deſit ad ſummam felicitatem. *Ca.* Utinam vera prædicares. *Eu.* Primùm adeſt ipſe flos ætatis. Nam, niſi fallor, agis annum jam decimum ſeptimum. *Ca.* Sic eſt. *Eu.* Nondum igitur, opinor, diſcruciat te metus ſenectæ. *Ca.* Nihil minùs. *Eu.* Adeſt forma nullâ parte non felix. Eſt & iſtud præcipuum Dei donum. *Ca.* De forma, qualis qualis eſt, nec glorior, nec queror. *Eu.* Tum color & habitudo corporis indicat te eſſe proſperâ valetudine, niſi quid eſt morbi occultioris. *Ca.* Nihil iſtiuſmodi, gratia Deo. *Eu.* Fama eſt integra. *Ca.* Ità confido. *Eu.* Adeſt ingenium iſto dignum corpore, feliciſſimum, & quale mihi optem ad liberales diſciplinas. *Ca.* Si quod eſt, Dei munus eſt. *Eu.* Nec deeſt morum amabilis gratia, quam in feliciſſimis etiam formis non raro deſideramus. *Ca.* Optârim equidem mores me dignos. *Eu.* Multorum animos dejicit generis infelicitas: tibi parentes ſunt & bene nati, & probi, & re lautâ, & tui amantiſſimi. *Ca.* Hinc nihil queror. *Eu.* Quid multis? Ego mihi ex omnibus puellis, quas habet hæc regio, non delegerim aliam ſponſam quàm te, ſi quod ſidus mihi proſperum affulgeret. *Ca.* Nec ego deligerem alium ſponſum, ſi placeret ullum conjugium. *Eu.* Et tamen magnum quiddam eſſe debet quod ſic diſcruciat animum tuum. *Ca.* Eſt omnino non leve.

a Deponit magiſtratum qui ſe abdicat magiſtratu; deponit pignus qui certat, & deponit qui rem ſuam ſervandum tradit alienæ fidei. Sic Horatius, *Quicquid habes, age, Depone tutis auribus.*

leve. *Eu.* Non ægrè feres ſi divinem? *Ca.* Jam pollicita ſum. *Eu.* Expertus novi quanta crux ſit amor. Age, fatere nunc, promiſiſti. *Ca.* Amor eſt in cauſa, ſed non ejus generis cujus tu ſuſpicare. *Eu.* Quod genus tu mihi narras? *Ca.* Divina. *Eu.* Equidem conſumpſi omnem divinationem meam. Et tamen non omittam hanc manum donec extorſero quid ſit. *Ca.* Ut violentus es! *Eu.* Depone in ſinum meum quicquid iſthuc eſt curæ. *Ca.* Quando ſic urges, dicam. Jam inde à teneris annis me mirus quidam affectus habebat. *Eu.* Quis? obſecro. *Ca.* Ut adjungerer collegio ſacrarum virginum. *Eu.* Ut fieres monacha? *Ca.* Sic habet. *Eu.* Hem! (a) *pro theſauro carbones.* *Ca.* Quid ais, Eubule? *Eu.* Nihil, mea lux; tuſſiebam. Sed perge dicere. *Ca.* Huic animo meo ſemper pertinaciſſimè reſtitêre parentes. *Eu.* Audio. *Ca.* Ego contrà precibus, blanditiis, lacrymis oppugnabam parentum pietatem. *Eu.* Res mira. *Ca.* Tandem, cùm ego nullum facerem finem orandi, obſecrandi, lacrymandi, polliciti ſunt, ubi perveniſſem ad annum decimum ſeptimum, ſeſe obtemperaturos voluntati meæ, ſi modò tum idem perſtaret animus. Venit is annus, manet idem animus, parentes tamen contra promiſſum pernegant. Hoc eſt quod diſcruciat animum meum. Aperui morbum meum; tu nunc medicum age, ſi quid potes. *Eu.* Primùm, illud dabo conſilium, ſuaviſſima virgo, ut moderereris affectibus tuis; & ſi id non continget quod vis, id velis quod poſſis. *Ca.* Emoriar niſi quod volo aſſequar. *Eu.* Et unde cepiſti iſtum fatalem affectum? *Ca.* Olim admodum puella ducta ſum in quoddam virginum collegium, circumducebamur, oſtendebantur omnia: placebant virgines vultibus nitentibus, videbantur angelæ; in templo nitebant omnia, atque etiam fragrabant, nitebant horti cultiſſimi. Quid multis? Nihil non arridebat, quócunque vertebam oculos. Accedebant ad hæc blandiſſima virginum colloquia. Unam atque alteram illic reperi quacum olim infantula luſitare conſuevi. Ex eo tempore cœpit animus ardere ejus vitæ deſiderio. *Eu.* Non ſum improbaturus ſacrarum virginum inſtitutum; quanquam non omnia conducunt omnibus: ſed habitâ tui genii ratione, quem mihi videor ex vultu moribúſque tuis collegiſſe, ſuaſerim ut nubas marito tui ſimili, tuæque domi novum inſtituas collegium, cujus maritus agat patrem, tu matrem. *Ca.* Emoriar citiùs quàm virginitatis propoſitum deſeram. *Eu.* Res eſt egregia virginitas, ſi pura ſit: ſed nihil neceſſe eſt ut hâc gratiâ dedas te in collegium, unde non poſſis poſtea eximi.

(a) Cùm aliud invenitur quàm exſpectabatur.

Licet apud parentes virginitatem tueri tuam. *Ca.* Licet, ac non perinde tutò. *Eu.* Imò, ut ego arbitror, aliquantò tutiùs quàm apud illos craſſos, ſemper cibo diſtentos monachos. Nec enim caſtrati ſunt, nè tu ſis inſciens. Patres vocantur, ac frequenter efficiunt ut hoc nomen verè competat in ipſos. Olim nuſquam virgines honeſtiùs vivebant quàm apud parentes, nec alium habebant patrem quàm Epiſcopum. Sed obſecro, dic mihi, quod tibi collegium ex omnibus delegiſti, cui te addicas in ſervitutem? *Ca.* Chryſercium. *Eu.* Agnoſco, ædibus paternis vicinum. *Ca.* Rectè. *Eu.* Atqui pulchre novi totum hoc ſodalitium; dignum verò ob quod patrem ac matrem & cognatam tibi honeſtámque familiam rupudies! Nam ille patriarcha jampridem & ætate & vino & naturâ delitus eſt; nec illi quicquam jam ſapit præter vinum. Habet duos ſodales ſe dignos, Joannem & Jodocum. Quorum Joannes, ut fortaſſe vir malus non eſt, ità nihil habet viri præter barbam; eruditionis nè pilum quidem, prudentiæ non multò plus. Jodocus adeò ſtupidus eſt, ut niſi veſte ſacrâ commendaretur, obambularet publicitus in cuculla fatui cum auriculis ac tintinnabulis. *Ca.* Mihi videntur viri boni. *Eu.* Meliùs iſtos novi quàm tu, mea Catharina. Iſti fortaſſe ſunt tibi patroni apud parentes, ut efficiant te (*a*) proſelytam ſuam. *Ca.* Jodocus maximè favet. *Eu.* O fautorem! Sed fac iſthic nunc eſſe viros doctos ac bonos; cras erunt indocti ac mali: & quicunque obtigerint, tibi erunt ferendi. *Ca.* Offendunt me in ædibus paternis crebra convivia, nec ſemper virginea ſunt quæ illic dicuntur inter conjugatos: & aliquoties fit ut oſculum negare non poſſim. *Eu.* Qui vitare ſtudet quicquid offendit, is è vita migret oportet. Ità ſunt aures aſſuefaciendi, ut audiant omnia, nec tamen niſi bona tranſmittant in animum. Parentes, opinor, permittunt tibi cubiculum peculiare. *Ca.* Maximè. *Eu.* Eò te ſubducas licebit, ſi quod convivium acciderit turbulentius. Et dum illi potant ac nugantur, tu confabulare cum ſponſo tuo Chriſto; ora, pſalle, gratias age. Non te inquinabit domus paterna, ſed tu reddes eam puriorem. *Ca.* Attamen tutius eſt eſſe in ſodalitio virginum. *Eu.* Non improbo caſtum ſodalitium, nolim tamen te falli falſâ imaginatione. Ubi illic verſata fueris aliquamdiu, ubi propiùs inſpexeris, fortaſſis non perinde nitebunt omnia ut tibi quondam nitere videbantur. Nec omnes virgines ſunt, mihi crede, quæ velum habent. *Ca.* Bona verba. *Eu.* Imò bona verba ſunt quæ vera ſunt. Niſi fortaſſe (*b*) elogium quod nos hactenus

Monachi Patres.

a Advenam, quæ ex Chriſti verbis in profeſſionem & ſectam monachorum, inque illorum verba juravit. Alluſum ſimul ad locum. *Matt.* 23.

b Titulus meriti, qui ſolet addi in legatis aut in munere. Ego ſcribendum arbitror *ellogium*, ab imputando, quanquam reclamantibus codicibus.

hactenus judicavimus eſſe Virgini Matri proprium, ad plures tranſiit ut dicantur, & à partu virgines. *Ca.* Abominor. *Eu.* Quin inſuper, nec alioqui inter illas virgines ſunt omnia virginea. *Ca.* Non? Quamobrem? obſecro. *Eu.* Quia plures inveniuntur quæ mores æmulentur (*a*) Sapphûs, quàm quæ referant ingenium. *Ca.* Iſthuc quid ſit non ſatis intelligo. *Eu.* Atque ideo hæc verba facio, nè quando intelligas, mea Catharina. *Ca.* Attamen animus eò fertur; atque hinc colligo hunc ſpiritum à Deo proficiſci, quòd tot jam annis perſeverat, & indies fit acrior. *Eu.* Imò mihi hoc nomine ſuſpectus eſt iſte tuus ſpiritus, quòd ſic repugnant optimi parentes. Afflâſſet & illorum animos Deus, ſi pium eſſet quod moliris. Sed iſtum ſpiritum hauſiſti ex illis nitoribus quos admodum puella vidiſti, ex blandis virginum alloquiis, ex affectu erga veteres ſodales, ex cultu ſacro, ex ceremoniis ſanè quàm ſpecioſis, ex improbis hortatibus ſtultorum monachorum, & qui in hoc te venantur ut largiùs potent. Sciunt patrem eſſe liberalem ac benignum: aut illum habebunt convivam, ſed hâc lege, ut ſecum adferat vinum quod decem ſtrenuis potoribus ſat ſit; aut ipſi potabunt apud illum. Quare tibi fuerim author, nè quid novi tentes invitis parentibus, in quorum poteſtate nos Deus eſſe voluit. *Ca.* In hoc negotio pium eſt contemnere patrem ac matrem. *Eu.* Chriſti causâ pium eſt alicubi negligere patrem ac matrem: neque enim piè faciat qui, Chriſtianus, patrem Ethnicum, cujus omne vitæ præſidium pendeat à filio, deſerat ſinátque perire fame. Si nondum eſſes profeſſa Chriſtum in baptiſmo, & parentes vetarent te baptizari, piè faceres ſi Chriſtum præferres impiis parentibus. Aut ſi nunc parentes adigerent ad impietatem aut turpitudinem, contemnenda eſſet illorum authoritas. Sed quid hoc ad collegium? Et domi Chriſtum habes. Natura dictat, Deus approbat, Paulus hortatur, leges humanæ ſanciunt, ut filii obediant parentibus: & tu te ſubduces ab authoritate parentum optimorum, ut pro vero patre te dedas factitio, & pro vera matre tibi adſciſcas alienam, aut potiùs ut pro parentibus tibi dominos ac dominas adſciſcas? Nam parentibus ità es obnoxia, ut tamen te liberum eſſe velint. Unde & * *liberi* vocantur filii-familias, quòd abſint à conditione ſervorum. Nunc te pro libera tendis ultro ſervam reddere. Chriſtiana clementia maxima ex parte ſubmovit omnem illam veterum ſervitutem, niſi quòd (*b*) in paucis regionibus adhuc ejus reſident veſtigia. At inventum eſt ſub prætextu religionis novum

a Genitivus eſt Græcus. Hujus ingenium mirè prædicatur, ſed mores infamantur, quòd fuerit τριβάς. Id enim tectè ſignificatum eſt.

Quomodo negligendi Parentes ob Chriſtum.

* *Liberi* unde.

b Neſcit ſervitutem nobilis illa meritò dicta *Francia*. In Weſtphalia & nonnullis Germaniæ partibus adhuc eſt ſervorum genus: Venetiæ venduntur Mauri & Mauræ non aliter quàm boves.

novum ſervitutis genus, ut nunc ſanè in pleriſque monaſteriis vivitur. Nihil ibi licebit niſi ex præſcripto; quicquid obvenerit tibi, illis accreſcet; ſi quò pedem moveris, retraheris è fuga, perinde quaſi parentem veneno necaveris. Quóque ſit evidentior ſervitus, commutant veſtem quam dedêre parentes, & ad exemplum priſcum eorum qui olim ſervos eſſent mercati, commutant nomen in baptiſmo inditum, ac pro Petro ſive Joanne, vocant Franciſcum, aut Dominicum, aut Thomam. Petrus dedit nomen Chriſto, & Dominico initiandus vocatur Thomas. Si militaris ſervus abjiciat veſtem à domino datam, videtur abdicâſſe dominum; & nos applaudimus illi qui veſtem accipit quam Chriſtus omnium dominus non dedit? & ob hanc mutatam graviùs punitur, quàm ſi centies abjiciat veſtem imperatoris ac domini ſui, quæ eſt mentis innocentia. *Ca.* Atqui hoc ipſum aiunt eximii meriti, ſi quis ſe ſponte dedit in hanc ſervitutem. *Eu.* Iſta verò doctrina Phariſaica eſt. Paulus contrà docet, ut *qui liber vocatus ſit, nè velit fieri ſervus*; ſed *potius operam det ut fiat liber.* Atque hoc infelicior eſt ſervitus, quòd pluribus dominis tibi ſerviendum ſit, quòd plerumque ſtultis & improbis, quòd incertis, ac ſubindè novis. Illud mihi reſponde, * Emancipant te leges à jure parentum? *Ca.* Nequaquam. *Eu.* Licêtne igitur tibi emere aut vendere fundum invitis parentibus? *Ca.* Minimè. *Eu.* Unde igitur tibi jus ut teipſam dedas neſcio quibus, invitis parentibus? An non tu illis chariſſima maximéque propria es poſſeſſio? *Ca.* In negotio pietatis ceſſant naturæ leges. *Eu.* Negotium pietatis potiſſimùm agitur in baptiſmo: hîc tantùm agitur de veſte mutanda, déque genere vitæ, quod per ſe neque bonum eſt neque malum. Jam illud mihi conſidera, quantum commoditatum ſimul amittas cum libertate. Nunc tibi liberum eſt in tuo cubiculo legere, orare, pſallere, quantum & quando gratum eſt animo tuo. Quòd ſi tædet cubiculi, licèt audire cantiones eccleſiaſticas, adeſſe ſacris, audire ſacras conciones; & ſi quam videris matronam aut virginem egregiè probam, ex ejus colloquio fieri meliorem; ſi quem virum inſigni probitate præditum, ex eo diſcere quod te reddat meliorem: licebit & concionatorem deligere qui puriſſimè Chriſtum doceat. Has res omnes, ex quibus præcipuus eſt profectus ad veram pietatem, amittis ſemel addicta collegio. *Ca.* Sed interim non ero monacha. *Eu.* Adhuc te movent nomina? Rem ipſam perpendito. Illi jactant obedientiam. Num ea laus tibi

* Hoc eſt, manumittunt, liberè vivere ſinunt.

tibi deerit ſi obedias parentibus tuis, quibus Deus jubet obediri? ſi Epiſcopo tuo, aut paſtori tuo? Num paupertatis, cùm in parentum manibus ſint omnia? Quanquam olim in ſacris virginibus præcipuè laudabatur à ſanctis viris liberalitas in pauperes: eam præſtare non poterant, ſi nihil poſſidebant. Porrò caſtitati tuæ nihil decedet, etiamſi vivas apud parentes. Quid igitur ſupereſt? Velum, linea veſtis ex intima verſa in extimam, ceremoniæ quædam, quæ per ſe nihil faciunt ad pietatem, neque quemquam commendant oculis Chriſti, qui ſpectat animi puritatem. *Ca.* Nova prædicas. *Eu.* Sed veriſſima. Cùm igitur non ſis emancipata à jure parentum, cùm tibi jus non ſit vendendi veſtem aut agrum, quomodo tibi jus facis dedendi te in ſervitutem alienam? *Ca.* Jus parentum, ut aiunt, non impedit ingreſſum religionis. *Eu.* In Baptiſmo nonne profeſſa es religionem? *Ca.* Sum. *Eu.* Nonne religioſi ſunt quicunque ſequuntur præcepta Chriſti? *Ca.* Maximé. *Eu.* Quæ eſt igitur iſta nova religio, quæ facit irritum quod & Naturæ lex ſanxit, & vetus Lex docuit, & Evangelica lex comprobavit, & Apoſtolica doctrina confirmavit? Iſthuc decretum non eſt à Deo proditum, ſed in monachorum ſenatu repertum. Sic definiunt quidam & matrimonium eſſe ratum quod inſciis, aut etiam invitis, parentibus inter puerum & puellam per verba *de præſenti* (ſic enim illi loquuntur) contractum eſt. Atqui iſtud dogma nec Naturæ ſenſus approbat, nec veterum leges, nec Moſes ipſe, nec Evangelica aut Apoſtolica doctrina. *Ca.* An igitur putas mihi non eſſe fas nubere Chriſto, niſi comprobantibus parentibus? *Eu.* Jam, inquam, nupſiſti Chriſto, & illi nupſimus omnes. Quæ bis nubet eidem viro? Tantùm agitur de loco, de veſte, de ceremoniis. Ob has res non arbitror eſſe contemnendum jus parentum. Et videndum eſt, nè, dum paras nubere Chriſto, (*a*) nubas aliis. *Ca.* At iſti prædicant nihil eſſe ſanctius quàm hìc contemnere parentes. *Eu.* Ab iſtis igitur doctoribus exige, ut proferant aliquem è ſacris libris locum qui hoc doceat: quod ſi non poterunt, jubeto eos ebibere calicem vini (*b*) Belnenſis; hoc poterunt. Ab impiis parentibus ad Chriſtum confugere pietatis eſt. Sed à piis ad monachiſmum, hoc eſt, (quod non raró uſu venit) à probis ad improbos, quæ, rogo, pietas eſt? Quanquam & olim ad Chriſtum à paganiſmo converſus idololatris parentibus debebat obſequium, quatenus citra pietatis jacturam fieri poterat. *Ca.* Damnas igitur hoc totum vitæ inſtitutum? *Eu.* Nequaquam. Verùm quemadmodum

a Hoc dicit propter collegia virginum quæ non vivunt juxta regulam, in quibus nonnunquam, proh dolor! una nubit multis.

b Belna oppidum in ducatu Burgundiæ, ubi vina laudatiſſima.

admodum nemini ſuadere velim, ut quæ ſe in hoc vitæ genus conjecerit, luctetur emergere: ità non dubitem hortari puellas omnes, præſertim indolis generoſæ, nè ſe temere eò præcipitent unde poſt ſeſe non poſſunt explicare, præſertim cùm in ipſis collegiis ſæpe graviùs periclitetur virginitas, ac domi præſtare valeas quicquid ibi præſtatur. *Ca.* Urges tu quidem multis ac magnis argumentis, tamen hic affectus meus eximi non poteſt. *Eu.* Si non perſuadeo, quod tamen optârim, ſaltem illud fac memineris, * Eubulum monuiſſe. Interim, pro meo in te amore, precor ut tuus iſte affectus felicior ſit meo conſilio.

* Id eſt, *qui bene conſulit*, ab εὖ *bene* & βουλὴ *conſilium*.

ARGUMENTUM.

Virgo pœnitens ante peractam profeſſionem ad parentes ſuos domum revertit. Deteguntur hîc Monachorum præſtigiæ, qui ſpectris & viſis terrent & impellunt rudes animos in ſua cœnobia.

EUBULUS, CATHARINA.

Eu. TAles janitrices mihi ſemper optârim. *Ca.* Et ego ſemper tales pulſatores. *Eu.* Sed vale, Catharina. *Ca.* Quid ego audio? Valebo priuſquam ſalveam? *Eu.* Non huc veni ut te viderem lacrymantem. Quid ſibi vult, quòd protinus me conſpecto lacrymis ſuffuſi ſunt oculi? *Ca.* Quò fugis? mane, mane, inquam; ſumam alium vultum & ridebimus affatim. *Eu.* Quas aves hîc video? *Ca.* Eſt illius collegii patriarcha. Nè ſubducito te; jam perpotârunt: accumbe pauliſper; illo digreſſo confabulabimur noſtro more. *Eu.* Age, obtemperabo tibi, quæ mihi noluiſti. Nunc ſoli ſumus, narra totam fabulam; malim enim ex te cognoſcere. *Ca.* Ex tot amicis, quos putabam ſapere plurimùm, nunc ſentio nullum fuiſſe qui mihi prudentius ac ſenilius conſilium dederit quàm tu omnium natu minimus. *Eu.* Dic mihi, quomodo expugnâſti parentum affectum? *Ca.* Primùm improbis hortatibus monachorum ac monacharum, deinde etiam meis precibus ac blandimentis labefactatus eſt matris animus; pater nullo pacto quibat perpelli. Tandem omnibus admotis machinis, & hic victus atque oppreſſus eſt potiùs quàm aſſenſit. Id factum eſt inter pocula: minitabantur homini malum exitium, ſi Chriſto ſuam ſponſam pernegaret. *Eu.* O improbitatem ſtolidorum! Quid fit deinde? *Ca.* Servor triduò domi clàm: interim ſemper aderant mulieres aliquot ejus collegii, quas illi Converſas vocant, hortatibus ſuis addentes animum ut perſiſterem in ſancto propoſito, ac ſolicitè caventes nequa cognatarum aut ſodalium adiret me,

quæ

quæ mentem videretur mutatura. Interim adornabantur veſtes aliáque quæ ad convivium attinebant. *Eu.* Tibi quid interim erat animi? Num vacillabas? *Ca.* Non, ſed paſſa ſum quiddam tam horrendum, ut malim emori decies quàm iterum perpeti. *Eu.* Quæſo, quid iſthuc erat? *Ca.* Non poſſum effari. *Eu.* Quod mihi dixeris, amico tuo dixeris. *Ca.* Promittis ſilentium? *Eu.* Id præſtiturus eram etiamſi nulla fuiſſes ſtipulata. Quaſi verò me nondum nôris. *Ca.* Apparuit mihi ſpectrum horribili ſpecie. *Eu.* Is nimirum erat genius tuus malus, qui te eò inſtigabat. *Ca.* Prorſus opinor fuiſſe cacodæmonem. *Eu.* Dic mihi, quæ ſpecies erat? Eſtne talis qualis pingitur, roſtro adunco, longis cornibus, Harpyiarum unguibus, prælongâ caudâ? *Ca.* Tu ludis. At ego malim mihi terram dehiſcere quàm denuo tale videre ſpectrum. *Eu.* Interim aderant mulieres illæ hortatrices? *Ca.* Non; nec unquàm illis indicavi, tametſi valde ſciſcitantibus quid eſſet mali, cùm me totam exanimatam offenderent. *Eu.* Vis tibi dicam quid fuerit? *Ca.* Si quidem potes. *Eu.* Illæ mulieres incantaverant te vel potiùs excantaverant tibi cerebrum. Sed interim tu perſiſtebas in ſententia? *Ca.* Maximè; nam aiebant id multis accidere qui ſe conſecrant Chriſto: verùm ſi primo illo congreſſu ſuperetur tentator, pòſt tranquilla fore omnia. *Eu.* Quâ pompâ producta es? *Ca.* Adornant me toto mundo meo, demittunt capillos: itáque non aliter quàm nuptura ſponſo. *Eu.* * Craſſo monacho: hem! malè ſit huic tuſſi. *Ca.* Ex ædibus paternis clarâ luce deducor ad collegium multis ad ſpectaculum concurrentibus. *Eu.* O ſcitos hiſtriones! ut nôrunt agere ſuas fabulas ſimplici popello! Quot dies egiſti in illo ſancto virginum collegio? *Ca.* Ferme duodecim. *Eu.* Sed quæ res verterat animum tuum tam pertinacem? *Ca.* Non dicam quid ſit, ſed aliquid magni fuit. Poſt ſex ab ingreſſu dies acceſſo matrem, obteſtans, obſecrans, ſi me vivam vellet, ut me eximeret ab eo collegio. Illa reluctatur animo meo, & hortatur ad conſtantiam. Pòſt acceſſo patrem. Ille etiam objurgat, addens ſe ægre viciſſe ſuos affectus, ut viciſſim nunc vincerem animum meum, nec hoc dedecus conciliarem ſibi, quòd reſiliiſſem ab inſtituto. Tandem ubi video me nihil proficere, reſpondeo parentibus, me, ſi ità jubeant, in gratiam illorum morituram. Nam hoc mihi certum eſſe, niſi maturè eximerer. Hoc audito, reduxerunt domum. *Eu.* Bene habet quòd maturè reſilieris, priuſquam ſervitutem æternam eſſes profeſſa. Sed nondum audio quæ res mutârit

* Hoc dicit adverſus, & fingit tuſſim.

târit animum tuum tam ſubitó. *Ca.* Hoc nemo mortalium ex me ſcit hactenus, nec tu ſcies. *Eu.* Quid ſi divinem? *Ca.* Nec divinabis ſat ſcio: & ſi divines, non dicam. *Eu.* Tametſi conjecto. Verùm interim periit ſumptus. *Ca.* Plus quàm quadraginta coronati. *Eu.* O (*a*) comeſſatores nuptiales! Gaudeo tamen periiſſe pecuniam te nobis incolumi: poſthac auſculta melioribus conſiliis. *Ca.* Ità faciam, &, cum *piſcatore*, (*b*) *icta ſapiam.*

ARGUMENTUM.

Hoc colloquium quod inſcribitur Conjugium, ſive Uxor Μεμψίγαμος, *mul a tradit quæ ad mutuam conjugum benevolentiam alendam pertinent. De celandis maritorum vitiis; de non interrumpenda conjugum benevolentia; de ſarciendis offenſis; de corrigendis maritorum moribus; de obſequiis erga maritos. Ornatus mulierum qualis. Seipſam dehoneſtat quæ maritum dehoneſtat. Uxorem marito cedere æquum eſt. Iratâ uxore non iraſcendum marito, & contrà. Concordiæ ſtudendum, quoniam non datur jam conſilio locus. Vitia noviſſe oportet conjugum, non odiſſe. Penes uxorem eſſe ut maritus ſit bonus, quæ debet eſſe jucunda marito, obſervans illius affectum, quibus rebus vel irritetur vel deliniatur. Omnia placeant domi, cibus paretur quo delectatur. Si maritus ſit triſtis, uxor ne rideat; ſi iratus, blandiùs alloquatur, aut ſilentio concedat iraſcenti. Abſque teſtibus ſit monitio. Meliboæus admonendus. Non querendum aliis, niſi parentibus mariti: aut amicis, qui ſuâ prudentiâ mederi queant vitiis. Exemplum prudentis viri juvenculam uxorem moroſam optimè tractantis, delatâ ad ſocerum querelâ: Uxoris item prudentis, quæ maritum ſuum mœchantem ſuâ correxit humanitate. Item viri qui uxorem percuſſerat iratus: Manſuetudine, comitate & officiis vincendi mariti. Non rixandum in lecto aut cubiculo, ſed curandum ut illic omnia feſtiva ſint ac jucunda. Ceſtus Veneris morum eſt ſuavitas. Proles mutuam conciliat gratiam. Nihil fœmina divulſa marito. Sit ſemper memor reverentiæ viro debitæ.*

(*a*) EULALIA, (*b*) XANTIPPE.

Eu. SAlve multùm, exoptatiſſima mihi Xantippe. *Xa.* Salve tantundem, mihi chariſſima Eulalia. Vidêre mihi ſolito formoſior. *Eu.* Itáne ſtatim me ſcommate excipis? *Xa.* Non profectò, ſed ità mihi vidêris. *Eu.* Fortaſſe nova veſtis commendat formam. *Xa.* Rectè conjectas. Nihil jamdiu vidi elegantius. Suſpicor pannum eſſe Britannicum. *Eu.* Lana Britannica eſt, tinctura Veneta. *Xa.* Mollities byſſum ſuperat. Quàm verò blandus purpuræ color? Unde tibi tam egregium munus? *Eu.* Unde decet honeſtas matronas accipere niſi à maritis ſuis? *Xa.* O te felicem, cui talis contigit ſponſus! At ego vellem me nupſiſſe (*c*) fungo, cùm meo nuberem Nicolao. *Eu.* Quid ità? quæſo te. Tam citò malè convenit inter vos? *Xa.* Nec unquam conveniet cum tali. Vides quàm ſim pannoſa: ſic patitur uxorem ſuam incedere: diſperéam niſi ſæpe pudet me prodire in

a Comos deus eſt luxûs, indè κωμάζειν, & Latinè comeſſari, quod eſt, genialiter & cum luxu vivere. Non enim dicitur à comedendo.

b Vide proverbium, *Piſcator ictus ſapit*, ubi quis ſuo malo doctus ſapit.

a *Probè ac ſuaviter loquens.*

b *Rixoſa*, quòd Socratis uxor Xantippe hoc vitio ſit nobilitata.

c Ità appellamus homines ſtultos ac nihili.

in publicum, cùm video quàm cultæ ſint aliæ quæ multò pauperioribus nupſere maritis. *Eu.* Matronarum ornatus non eſt in veſtibus aut reliquo corporis cultu, quemadmodum docet divus Petrus Apoſtolus, (nam id audivi nuper in concione) ſed in caſtis ac pudicis moribus, & in ornamentis animi. Meretrices coluntur oculis multorum. Nos ſatis cultæ ſumus, ſi placeamus uni marito. *Xa.* Sed interim ille bonus vir, tam in uxorem parcus, ſtrenuè prodigit dotem quam ex me non mediocrem accepit. *Eu.* Quibus rebus? *Xa.* Quibus ipſi viſum fuerit; vino, ſcortis, aleâ. *Eu.* Bona verba. *Xa.* Atqui ſic res habet. Deinde cùm mihi temulentus ad multam noctem redit domum diu exſpectatus, deſtertit noctem totam, nonnunquam & lectum convomens, ut nè quid addam. *Eu.* (a) St, teipſam dehoneſtas cùm dehoneſtas maritum. *Xa.* Emoriar niſi mallem dormire cum ſcropha quàm cum tali marito. *Eu.* Non tu tum iſtum excipis jurgio? *Xa.* Ità ut dignus eſt; ſentit me non eſſe mutam. *Eu.* Quid ille contrà. *Xa.* Initio reclamabat ſæviſſimè, credens fore ut me ſævis verbis protelaret. *Eu.* Nunquámne rixa incruduit uſque ad verbera? *Xa.* Semel duntaxat eò incaluerat utrinque contentio ut minimùm res abfuerit à pugna. *Eu.* Quid ego audio? *Xa.* Librabat fuſtem, ſævis interim clamoribus intonans ac dira minitans. *Eu.* Non ibi metuebas tu? *Xa.* Imò viciſſim ego corripiebam tripodem: ſi contigiſſet me digito, ſenſiſſet mihi non deeſſe manus. *Eu.* Novum clypei genus. Deerat colus lanceæ vice. *Xa.* Senſiſſet ſibi cum viragine rem eſſe. *Eu.* Ah! mea Xantippe, non ità decet. *Xa.* Quid decet? Si ille me non habet pro uxore, nec illum habitura ſum pro marito. *Eu.* At Paulus docet, *uxores oportere ſubditas eſſe viris cum omni reverentia.* Et Petrus nobis exemplum proponit Saræ, quæ maritum ſuum Abraham *dominum* appellabat. *Xa.* Audivi iſta Sed idem Paulus docet, ut *viri diligant uxores ſuas, ſicut Chriſtus dilexit ſponſam ſuam Eccleſiam.* Meminerit ille officii ſui, ego meminero mei. *Eu.* Sed tamen ubi res in eum ſtatum devenit ut alteri cedendum ſit, æquum eſt uxorem marito cedere. *Xa.* Si modò ille maritus eſt appellandus qui me habet pro ancilla. *Eu.* Sed dic, mea Xantippe, pòſt deſiit minitari verbera? *Xa.* Deſiit & ſapuit, alioqui vapulâſſet. *Eu.* Sed tu non deſiiſti rixari cum illo? *Xa.* Nec deſinam. *Eu.* Quid ille interea? *Xa.* Quid? nonnunquam dormit, ſomnium hominis; interdum nihil aliud quàm ridet; aliquoties arripit teſtudinem, in qua vix tres habet fides, eam

a Interjectio eſt innuens ſilentium; ſic enim docti legendum cenſent illud ex Phormione Terentii, Act. 5. Scen. 1. *Non es, obſecro, quem ſemper te eſſe dictitâſti?* Chr. St. So. *Quid has metuis fores?* Quo loco pro St. depravatum eſt, *eſt.*

eam quantum poteſt pulſans, mihi vociferanti obſtrepit. *Eu.* Ea res malè urit te? *Xa.* Sic ut dici vix poſſit. Aliquando vix tempero à manibus. *Eu.* Mea Xantippe, permittis mihi ut liberiùs loquar apud te? *Xa.* Permitto. *Eu.* Idem jus erit tibi apud me. Hoc certè poſtulat noſtra neceſſitudo ab ipſis penè incunabilis inter nos inita. *Xa.* Vera narras, nec ulla ſodalium unquam charior fuit animo meo. *Eu.* Qualis qualis eſt tuus maritus, illud cogita, non eſſe jus permutandi. Olim immedicabilibus diſſidiis remedium extremum erat divortium: nunc hoc in totum ademptum eſt: uſque ad extremum vitæ diem ille tuus ſit maritus oportet, & tu illius uxor. *Xa.* Superi malè faxint, qui jus hoc nobis ademerunt. *Eu.* Bona verba; ſic viſum eſt Chriſto. *Xa.* Vix credo. *Eu.* Sic habet. Nunc nihil ſupereſt, niſi ut uterque ad alterius mores & ingenium accommodando ſeſe concordiæ ſtudeatis. *Xa.* An ego poſſum illum refingere? *Eu.* Non minimum momenti eſt in uxoribus, quales ſint mariti. *Xa.* Pulchre convenit tibi cum tuo? *Eu.* Nunc tranquilla omnia. *Xa.* Ergò turbarum nonnihil erat initio? *Eu.* Nihil unquam tempeſtatis; ſed tamen, ut fit inter homines, nonnunquam nubeculæ quædam adoriebantur quæ poterant gignere tempeſtatem, niſi commoditate morum fuiſſet occurſum. Habet ſuos quiſque mores, & eſt ſua cuique ſententia: &, ſi verum fateri volumus, ſunt ſua cuiq; vitia, (*a*) quæ, ſi uſquam, certè in matrimonio noviſſe oportet, non odiſſe. *Xa.* Rectè mones. *Eu.* Fit autem frequenter, ut diſſiliat benevolentia mutua inter maritum & uxorem, (*b*) antequam alter alteri ſatis notus ſit. Id eſt inprimis cavendum. Semel enim ortâ ſimultate, ægre ſarcitur gratia, præſertim ſi res ad atrocia convitia proceſſerit. Quæ glutino committuntur, ſi ſtatim concutias, facilè diſtrahuntur: cæterùm ubi ſiccato glutino ſemel cohæſerint, nihil firmius. Proinde in initio nihil non faciendum ut inter uxorem & maritum coaleſcat confirmetúrque benevolentia. Id maximè fit obſequio morúmque commoditate. Nam benevolentia quæ ſolâ formæ gratiâ conciliatur ferme temporaria eſt. *Xa.* Sed narra nobis, obſecro, quibus artibus pertraxeris maritum ad tuos mores. *Eu.* Dicam in hoc, ut imiteris. *Xa.* Si queam. *Eu.* Facillimum erit ſi velis; nec adhuc ſerum eſt: Nam & ille juvenis eſt, & tu adhuc puella, ac nondum annus, opinor, expletus eſt à nuptiis. *Xa.* Vera prædicas. *Eu.* Dicam igitur, ſed tacituræ. *Xa.* Maximé. *Eu.* (*c*) Illa prima mihi cura fuit, ut in omnibus eſſem jucunda marito, nè quid eſſet quod illius animum

a Alluſit ad verſiculum proverbialem, *Mores amici noveris, non oderis.*

b Hoc Plutarch. in Præceptis connubialibus.

c Hæc eadem Plutarch. in Præceptis connubialibus.

animum offenderet: obſervabam affectum ac ſenſum illius, obſervabam & tempora, & quibus rebus deliniretur, quibus irritaretur, quemadmodum facere ſolent ii qui elephantos ac leones cicurant, aut ſimilia animantia, quæ vi cogi non poſſunt. *Xa.* Tale animal mihi domi eſt. *Eu.* Qui adeunt elephantos, non geſtant veſtem candidam; nec puniceam, qui tauros: quòd his coloribus compertum ſit ea animantia efferari. Quemadmodum & tigres tympanorum ſonitu ſic aguntur in rabiem ut ſeipſas dilanient. Et qui tractant equos habent (*a*) voces, habent poppyſmata & palpum aliáque quibus ferocientes mitigent. Quantò magis decet nos his artibus uti erga maritos, quibuſcum nobis, velimus nolimus, per omnem vitam eſt tectum ac lectus communis? *Xa.* Perge quod cœpiſti. *Eu.* His animadverſis, attemperabam me illi, cavens nè quid offenſæ naſceretur. *Xa.* Quinam id poteras? *Eu.* Primùm in cura rerum domeſticarum, quæ peculiaris eſt provincia matronarum, advigilabam, non ſolùm cavens nè quid eſſet prætermiſſum, verùm etiam ut omnia congruerent ad illius ſenſum, in rebus etiam minutiſſimis. *Xa.* Quibus? *Eu.* Puta, ſi maritus hoc aut illo cibo peculiariter delectetur, ſi cibus placeat hoc aut illo modo coctus, ſi lectus hoc aut illo modo ſtratus. *Xa.* At quo pacto attemperares te ei qui domi non eſſet, aut eſſet ebrius? *Eu.* Mane, (*b*) iſthuc ibam. Si quando maritus videbatur admodum triſtis, nec eſſet appellandi tempus, nequaquam ridebam ac nugabar, quemadmodum nonnullæ mulieres ſolent; ſed ſumebam & ipſa vultum ſubmœſtum ac ſolicitum. Quemadmodum enim ſpeculum, ſi probum eſt, ſemper reddit imaginem intuentis: ità decet matremfamillias ad affectum mariti congruere, nè ſit alacris illo mœrente, aut hilaris illo commoto. Quòd ſi quando commotior erat, aut blando ſermone leniebam, aut ſilentio concedebam iracundiæ, donec eâ (*c*) refrigeratâ, tempus ſe daret vel purgandi vel admonendi. Idem faciebam ſi quando plus æquo potus redibat domum, nec id temporis niſi jucunda loquebar illi: tantùm blanditiis pertrahebam ad lectum. *Xa.* Infelix verò uxorum conditio, ſi iratis, ebriis, & quicquid libet patrantibus maritis, tantùm obſequentur. *Eu.* Quaſi verò hoc non ſit mutuum obſequium. Coguntur & illi multa ferre in moribus noſtris. Eſt tamen tempus cùm in re ſeria fas eſt uxori monere virum, ſi quid eſt alicujus momenti: nam ad levia præſtat (*d*) connivere. *Xa.* Quod tandem? *Eu.* Cùm erit animo vacuo, nec commotus, nec ſolicitus, nec potus,

a Ad vocem hominis equi redduntur mitiores. *Poppyſma* ſonitus eſt propemodum imitans ventris crepitum, qui ſit ore aut manibus aptè comploſis, non ſine humore. Autore Plinio, fulgetras adorare poppyſmate gentium olim conſenſus erat; unde eſt illud Ariſtophanis, Πρὸς ταῖς βρονταῖς ἀποπέρδειν. De palpo Horat. *Cui male ſi palpere, recalcitrat*: Palpari autem eſt volâ leviter percutere tergum equi ferocienti.

b Id eſt, hoc eram dicturus. Terentii verba ſunt.

c Id eſt, ubi refrixit, ſive deferbuit: Ità Fabius, *refrigerato inventionis amore*. Sic & *recanduiſſe* dicitur ira.

d Id eſt, quaſi clauſis oculis diſſimulare te non videre quod vides.

tum abſque teſtibus blandè monendus, vel rogandus potiùs, ut in hoc aut illo meliùs conſulat rei, aut famæ, aut valetudini ſuæ. Atque hæc ipſa admonitio leporibus ac facetiis erit condienda. Nonnunquam præfatione ab illo ſtipulari ſoleo, nè mihi ſuccenſeret, ſi quid ſtulta mulier admonerem quod ad illius honorem, aut valetudinem, aut ſalutem facere videretur. Ubi monuiſſem quæ volebam, amputavi ſermonem illum, & ad alia jucundiora deflectebam. Eſt enim ferè hoc noſtrum vitium, mea Xantippe, ut ſemel exorſæ loqui, finem facere nequeamus. *Xa.* Aiunt. *Eu.* Illud imprimis cavebam, nè præſentibus aliis maritum objurgarem, aut nè quid querelarum domo efferrem. Faciliùs ſarcitur, ſi quid inter duos commiſſum eſt. Quòd ſi quid exſtiterit ejus generis ut nec ferri poſſit, nec uxoris admonitione ſanari, civilius eſt ut uxor querelam deferat ad parentes & cognatos mariti quàm ad ſuos, & ità querelam temperet, ne videatur odiſſe maritum, ſed vitium potiùs mariti. Nec tamen effutiat omnia; ut hic quoque tacitus agnoſcat, & amet uxoris civilitatem. *Xa.* Philoſopham eſſe oportet quæ iſta præſtet. E*u*. Imò talibus factis maritos ad ſimilem civilitatem invitabimus. *Xa.* Sunt quos nullâ civilitate corrigas. E*u*. Equidem non arbitror: ſed fac eſſe. Primùm, illud cogita; Maritus ferendus eſt, qualis qualis eſt. Præſtabilius igitur eſt ferre vel ſui ſimilem, vel paulò commodiorem factum noſtrâ civilitate, quàm noſtrâ ſævitiâ pejorem indies. Quid ſi proferam maritos qui ſimili civilitate correxerunt ſponſas ſuas? Quantò magis decet nos idem præſtare adverſus maritos? *Xa.* Narrabis igitur exemplum meo marito diſſimillimum. *Eu.* Eſt mihi familiaritas cum homine quodam nobili, docto, ſingularíque morum dexteritate. Is duxerat puellam virginem annos natam decem & ſeptem, ruri in parentum ædibus perpetuò educatam, ut nobiles ferè gaudent habitare ruri, ob venatum & aucupium. Rudem volebat ille, quò faciliùs illam ad ſuos mores fingeret. Cœpit eam inſtituere literis ac muſicâ, paulatímque aſſuefacere ut redderet ea quæ audîſſet in Concione, cæteríſque rebus ornare quæ pòſt eſſent uſui futuræ. Hæc quoniam erant nova puellæ, quæ domi ſuæ fuerat in ſummo otio, & inter famulorum colloquia luſúſque educata, cœperunt eſſe tædio. Detrectabat obſequium; & cùm maritus urgeret, illa ſine fine flebat, nonnunquam & in terram abjiciebat ſeſe, occipitium illidens ſolo, quaſi mortem optans. Earum rerum cùm nullus eſſet finis, maritus diſſimulato * ſtomacho invitabat

Vir nobilis qui uxorem juvenculam duxerat moroſam, quam ſuâ emendavit prudentiâ.

* Stomachus pro ira frequentiſſimè apud Latinè loquentes.

vitabat uxorem, ut animi relaxandi gratiâ unà proficiſcerentur rus ad ædes ſoceri. Ibi lubens obtemperabat uxor. Eò cùm ventum eſſet, maritus reliquit uxorem apud matrem & ſorores; ipſe cum ſocero prodibat venatum. Ibi ſubmotis teſtibus, denarrat ſocero, ſe ſperâſſe jucundam vitæ ſociam; nunc habere perpetuò lacrymantem, ac ſeſe diſcruciantem, nec ullis monitis ſanabilem: orat ut ſibi adſit in medendo filiæ morbo. Socer reſpondit, (*a*) Se ſemel illi tradidiſſe filiam; quòd ſi illa non obtemperaret verbis, uteretur ſuo jure, & verberibus eam emendaret. Tum gener, Novi, inquit, jus meum, ſed malim eam tuâ vel arte vel authoritate ſanari, quàm ad hoc extremum remedium venire. Socer pollicitus eſt ſe curaturum. Poſt unum atque alterum diem captat tempus ac locum ut ſolus eſſet cum filia: ibi vultu ad ſeveritatem compoſito, incipit commemorare quàm illa eſſet infelici formâ, quàm non amabilibus moribus, quàm ſæpe metuiſſet nè ullum illi poſſit invenire maritum. At ego meo maximo labore, inquit, talem inveni tibi qualem nulla non optaret ſibi, quantumvis felix. Et tamen tu, non agnoſcens quid pro te fecerim, nec intelligens te talem habere maritum qui, niſi eſſet humaniſſimus, vix te dignaretur habere in ancillarum numero, rebellas illi. Nè longum faciam, ſic incanduit patris oratio, ut vix videretur manibus temperare. Eſt enim vir ingenio mirè vafro, qui (*b*) citra perſonam omnem poſſit quamvis agere comœdiam. Ibi puellam partim metu, partim veritate commota, accidit ad patris genua, rogans ut præteritorum vellet obliviſci, ſe in poſterum memorem fore officii ſui. Ignovit pater, pollicitus ſe quoque fore patrem amantiſſimum, ſi quod polliceretur præſtaret. *Xa.* Quid deinde? *Eu.* Puella digreſſa à colloquio parentis, redit in cubiculum, offendit maritum ſolum, accidit illi ad genua, & ait, Marite, hactenus non novi neq; te neq; meipſam, poſthac videbis me aliam factam; tantùm obliviſcere ſuperiorum. Hanc vocem maritus excepit oſculo, & omnia pollicitus eſt, ſi illa perſiſteret eo animo. *Xa.* Quid? perſtitit? *Eu.* Uſque ad mortem, neque quicquam erat tam humile quod illa non alacris ac volens obiret volente marito. Tantus amor inter eos natus eſt & confirmatus. Poſt annos aliquot puella crebrò ſibi gratulata eſt, quòd contigiſſet tali marito nubere, qui niſi contigiſſet, eram, inquit, omnium mulierum perditiſſima. *Xa.* Talium maritorum non minùs rara eſt copia quàm alborum corvorum. *Eu.* Jam, ſi moleſtum non eſt, refe-

a Semel non refertur ad bis, ſed declarat totum filiæ jus traditum ſponſo.

b Perſonati hiſtriones agebant fabulas: Perſona autem eſt facies appoſititia.

Maritus correctus prudentiâ uxoris.

referam tibi quiddam de marito commoditate uxoris correcto, quod nuper accidit in hac ipſa civitate. *Xa.* Nihil eſt quod agam, & perquam grata mihi eſt tua confabulatio. *Eu.* Eſt vir quidam non poſtremæ nobilitatis: is, ut ſolet hoc hominum genus, plerumque venabatur. Ruri incidit in puellam quandam pauperrimæ mulierculæ filiam; *(a)* in eam cœpit deperire, homo jam provectioris ætatis; atque hujus gratiâ frequenter pernoctabat foris. Prætextus erat venatio. Uxor hujus, mulier inſigni probitate, neſcio quid ſuſpicans, perveſtigavit furta mariti ſui, & eò profecta, neſcio quò, adiit caſam illam ruſticanam; expiſcata eſt de toto negotio, ubi dormiret, unde biberet, quis eſſet apparatus convivii. Nihil erat ibi ſupellectilis, ſed mera paupertas. Abiit matrona domum, ac mox rediit, ſecum adducens lectum commodum & apparatum, vaſa aliquot argentea; addidit pecuniam, admonens ut ſi quando rediret ille, tractarent eum civiliùs; diſſimulans interim ſeſe uxorem eſſe, ac ſororem eſſe ſimulans. Poſt dies aliquot redit eò furtim maritus; videt auctam ſupellectilem, & apparatum lautiorem. Rogat unde is nitor inſolitus. Aiunt, matronam quandam honeſtam illi cognatam hæc advexiſſe, ac mandâſſe ut honeſtiùs poſthac *(b)* acciperetur. Illico tetigit animum illius ſuſpicio, uxoris hoc eſſe factum. Reverſus domum rogat, num illic fuiſſet. Illa non negat. Rogavit, & quo tandem conſilio miſiſſet eò ſupellectilem. Mi vir, inquit, aſſuetus es vitæ commodiori. Videbam illic te duriùs accipi: putabam eſſe officii mei, ut quando ità tibi cordi eſt, lautiùs illic haberetis. *Xa.* O matronam nimiùm bonam! Ego citiùs pro lecto ſubſtraviſſem illi faſciculum urticarum ac tribulorum. *Eu.* Sed audi finem. Vir, perſpectâ tantâ probitate tantâque manſuetudine conjugis ſuæ, nunquam deinde uſus eſt furtivo concubitu; ſed domi ſemet oblectavit cum ſuo. Scio tibi notum eſſe Gilbertum Batavum. *Xa.* Novi. *Eu.* Is, ut ſcis, florenti ætate duxit uxorem jam provectiorem ac *(c)* vergente ætate. *Xa.* Dotem fortaſſe duxit, non uxorem. *Eu.* Sic eſt. Is faſtidiens uxoris, adamabat mulierculam, cum qua ſe ſubindè oblectabat foris. Rarò domi prandebat aut cœnabat. Quid tu hic eras factura, Xantippe? *Xa.* Quid? ego illi adamatæ involâſſem in capillos, & maritum exeuntem ad illam *(d)* perfudiſſem lotio, ut ſic unctus iret ad convivium. *Eu.* At quantò hæc prudentiùs? Invitabat mulierculam domum ſuam, comiter accipiebat. Ità maritum quoque ſine veneficiis domum pertraxit. Et ſi quando foris cœnabat cum illa,

a *Deperit* aliquam qui ardenter amat: *deperit in* aliquam qui ardentiſſimè

b *Pro tractaretur*, quemadmodum *bene habiti* dicuntur. Ità Terent. *Accipit hominem nemo melius.*

c Inclinatâ ad ſenium. Sic eâ voce abſolutè uſus eſt Suetonius.

d Id accidit Socrati. Quocirca hoc dicatur in perſona Xantippe, quæ uxor erat Socratis.

illa, miſit eò miſſum aliquem elegantiorem, jubens ut ſuaviter viverent. *Xa.* Ego malim mori quàm eſſe lena mei mariti. *Eu.* Verùm interim rem ipſam expende. Nonne hoc multò ſatius erat, quàm ſi ſævitiâ ſuâ prorſus alienâſſet maritum, ac totam ætatem in jurgiis exegiſſet? *Xa.* Fateor minus eſſe mali; ſed ego non poſſem. *Eu.* Unum adjiciam, atque ità diſcedam ab exemplis. Hic vicinus noſter, vir probus & integer, ſed paulò iracundior, quodam die pulſaverat uxorem ſuam, fœminam laudatiſſimam. Ea ſe recepit in intimum conclave, atque illic lacrymans atque ſingultiens decoquebat animi ægritudinem. Aliquantò pòſt, per occaſionem eòdem ingreſſus eſt maritus, reperit uxorem flentem, Quid, inquit, hîc lacrymas ac ſingultis puerorum more? Tum illa prudenter, Quid? inquit, an non hoc ſatius ut hîc deplorem malum meum, quàm ſi in via vociferer, quemadmodum ſolent aliæ mulieres? Hoc dicto tam uxorio fractus ac victus hominis animus: datâ dextrâ, pollicitus eſt uxori ſe poſthac nunquam in illam conjecturum manus; nec fecit. *Xa.* Ego idem impetravi à meo diversâ ratione. *Eu.* Sed interim eſt inter vos bellum perpetuum. *Xa.* Quid igitur velles me facere? *Eu.* Primùm (*a*) muſſanda eſt tibi omnis injuria mariti, & animus illius officiis, comitate, manſuetudine paulatim eſt conciliandus: aut vinces tandem, aut certè multo commodiore uteris quàm nunc uteris. *Xa.* Ille ferocior eſt quàm ut ullis officiis manſueſcat. *Eu.* Eja nè dixeris. Nulla eſt fera tam immanis, quin officiis cicuretur; nè deſperes in homine. Fac periculum menſes aliquot; me accuſa, niſi ſenſeris conſilium hoc tibi fuiſſe bono. Sunt etiam quædam vitia ad quæ tibi connivendum eſt. Illud ante omnia tibi cavendum cenſeo, nè quid rixæ moveas in cubiculo aut in lecto; ſed curandum eſt ut illic omnia ſint feſtiva ac jucunda. Etenim ſi is locus, qui diluendis offenſis ſarciendæque gratiæ conſecratus eſt, lite aut ægritudine quapiam (*b*) profanetur, jam ſublatum eſt omne remedium benevolentiæ reconciliandæ. Sunt enim fœminæ quædam tam moroſæ, ut in ipſo etiam coitu querantur ac rixentur, eámque voluptatem, quæ diluere ſolet ex animis virorum ſi quid inerat moleſtiæ, morum faſtidio reddant inſuavem, pharmacum ipſum vitiantes, cùm licuiſſet mederi offenſis. *Xa.* Iſtud mihi frequenter accidit. *Eu.* Atqui tametſi ſemper eſt cavendum uxori, nè qua re moleſta ſit viro; tamen id maximè ſtudere debet, ut in eo congreſſu ſe viro præbeat modis omnibus commodam & jucundam. *Xa.* Viro? mihi cum bellua res eſt. *Eu.*

a Diſſimulanda, vel tacitè ferenda.

b Sacra profanari dicuntur; lectulus autem locus eſt dicatus reconciliandæ benevolentiæ. Hæc eſt ſententia Plutarchi in Præceptis conjugalibus.

Mitte malè loqui: ferè noſtrâ culpâ viri mali ſunt. Sed ut ad rem redeam: qui verſantur in priſcis fabulis poetarum, narrant Venerem (eam faciunt deam connubii præſidem) habere Ceſtum arte Vulcani confectum; in eo intextum eſſe quicquid eſt amatorii (*a*) medicamenti: eo ſe cingit quoties congreſſura eſt cum marito. *Xa.* Fabulam audio. *Eu.* Verum: ſed audi quid ſibi velit fabula. *Xa.* Dic. *Eu.* Illud docet, uxorem omnem curam adhibere oportere ut in congreſſu connubiali jucunda ſit marito, quò recaleſcat ac redintegretur amor ille maritalis, & diſcutiatur ex animo, ſi quid erat offenſionis aut tædii. *Xa.* Sed unde nobis ceſtus ille? *Eu.* Nihil opus veneficiis aut incantamentis. Nullum incantamentum efficacius quàm morum probitas cum ſuavitate conjuncta. *Xa.* Ego tali marito blandiri non poſſum. *Eu.* At hoc tuâ refert, ut deſinat eſſe talis. Si Circes artibus poſſes maritum vertere in ſuem aut urſum, faceres? *Pa.* Neſcio. *Eu.* Neſcis? An malles habere ſuem maritum quàm hominem? *Xa.* Equidem malim hominem. *Eu.* Age quid ſi Circes artibus poſſes ex temulento reddere ſobrium, ex prodigo frugalem, ex ceſſatore diligentem? nonne faceres? *Xa.* Planè facerem, ſed unde mihi iſtæ artes? *Eu.* Atqui iſtas artes habes in te, ſi modò velis adhibere. Tuus, velis nolis, ſit oportet. Quò meliorem eum reddideris, hòc magis conſulueris tibi. Tu tantùm oculos habes defixos in illius vitia, eáque tibi exaggerant odium; & (*b*) hâc anſâ tantùm arripis illum quâ teneri non poteſt. Illa potiùs contemplare quæ bona ſunt in illo, & hâc anſâ prehende illum quâ teneri poteſt. Antequam illi nuberes, tempus erat expendendi quid haberet malorum. Oportebat enim non oculis ſolùm, verùm etiam auribus maritum deligere. Nunc medendi tempus eſt, non accuſandi. *Xa.* Quæ mulier auribus unquam cepit maritum? *Eu.* Oculis capit quæ nihil aliud ſpectat quàm corporis formam: auribus, quæ diligenter obſervat quid fama de illo prædicet. *Xa.* Pulchrè mones, ſed ſeró. *Eu.* At non ſerum eſt ſtudere corrigendo marito. Ad eam rem conducet, ſi quid pignoris ex te natum fuerit viro. *Xa.* Jam natum eſt. *Eu.* Quando? *Xa.* Jampridem. *Eu.* Quot menſes ſunt? *Xa.* Ferme ſeptem. *Eu.* Quid ego audio? Tu nobis (*c*) Trimeſtris fœtûs jocum renovas? *Xa.* Neqnaquam. *Eu.* Ità neceſſe eſt, ſi tempus à nuptiarum die ſupputas. *Xa.* Imò ante nuptias fuerat mihi cum eo colloquium. *Eu.* An ex colloquio naſcuntur pueri? *Xa.* Fortè ſolam nactus cœpit alludere, titillans axillas ac latera, quo me provocaret ad riſum.

Ceſtus Veneris.

a Medicamentum, ut pharmacon, μέσον eſt.

b Epictetus ſcripſit, unicuique rei duas eſſe anſas, alteram quâ teneri poſſit, alteram quâ non poſſit: ſignificans in unaquaque re eſſe aliquid commodi, rurſum aliquid incommodi. Stultus arripit anſam malam, ſapiens alteram. Huic itaque nihil non tolerabile.

c Alludit ad proverbialem verſum qui eſt apud Suetonium, τοῖς εὐτυχοῦσι καὶ τρίμηνα παιδία.

ſum. Ego non ferens titillationem me reſupinabam in lectum: ille incumbens figebat oſcula, nec ſatis ſcio quid egerit præterea: certè paucis pòſt diebus uterus cœpit intumeſcere. *Eu.* I nunc, & maritum contemne qui ſi luſitans gignit liberos, quid faciet cùm ſeriò rem agat? *Xa.* Suſpicor & nunc me gravidam eſſe. *Eu.* Euge! contigit (*a*) felici fundo bonus cultor. *Xa.* Hac in parte plus præſtat quàm vellem. *Eu.* Iſta querela tibi cum paucis uxoribus eſt communis. Sed inter vos interceſſerat pactum connubiale? *Xa.* Interceſſerat. *Eu.* Levius igitur peccatum eſt. Eſtne proles maſcula? *Xa.* Eſt. *Eu.* Illa vos rediget in gratiam, ſi tu vel paululùm temet accommodes. Quid alii prædicant de tuo marito ſodales, & quibuſcum habet commercium foris? *Xa.* Prædicant eum eſſe moribus commodiſſimis, comem, liberalem, amicum amico. *Eu.* Et iſta mihi bonam ſpem faciunt, illum fore qualem volumus. *Xa.* At mihi uni talis non eſt. *Eu.* Sed tu te illi prabeto qualem dixi; méque pro (*b*) Eulalia voca Pſeudolaliam, niſi tibi quoque talis eſſe cœperit. Quin & illud cogita, illum adhuc juvenem eſſe, nondum opinor egreſſum annos viginti quatuor; nondum novit quid ſit eſſe patremfamilias. Jam non eſt tibi cogitandum de divortio. *Xa.* At frequenter cogitavi. *Eu.* Verùm ea cogitatio ſi quando tibi inciderit in mentem, primùm reputa tecum, quàm nihili res ſit fœmina divulſa à viro. Summum decus matronæ eſt morigeram eſſe ſuo conjugi. Ità naturâ comparatum eſt, ità voluit Deus, ut mulier tota pendeat à viro. Tantùm cogita id quod res eſt, maritus eſt, alius non poteſt obtingere. Deinde veniat in mentem puellus ille duobus communis. Quid de illo ſtatues? Auferes tecum? fraudabis maritum ſuã poſſeſſione. Relinques apud illum? ſpoliabis teipſam eo quo nihil habes charius. Poſtremo, dic mihi, habéſne quæ tibi malè velint? *Xa.* Habeo (*c*) novercam germanam; præterea ſocrum huic ſimillimam. *Eu.* Adeò tibi malè volunt? *Xa.* Cuperent extinctam. *Eu.* Et iſtæ tibi fac ut in mentem veniant. Quid enim illis poſſis facere gratiùs quàm ſi videant te divulſam à marito, viduam, imò plus quàm viduam vivere? Nam viduis licet alteri nubere. *Xa.* Equidem probo tuum conſilium, ſed tædet diuturni laboris. *Eu.* At reputa quantum laborum ſumpſeris, priùs quàm hunc pſittachum docueris quædam humana verba ſonare. *Xa.* Plurimum profectó. *Eu.* Et piget operam ſumere in fingendo marito, quicum perpetuò ſuaviter degas ætatem? Quantum laboris ſumunt homines ut equum ſibi commodum

(*a*) Sic Plautus locutus eſt, *fundum arat alienum*, de adultero.

(*b*) A *bene loquendo* nomen habet, Pſeudolalia à *mendace loquacitate*.

(*c*) Non de gente aut ſorore ſenſit, ſed germanam dixit veram. Novercarum autem eſt odiſſe privignos.

dum reddant? & nos pigebit adlaborare ut maritis utamur commodioribus? *Xa.* Quid faciam? *Eu.* Jam dixi. Cura ut domi niteant omnia, nè quid ſit moleſtiæ quod illum exigat ex ædibus. Tu te illi comem præbe, ſemper interim memor reverentiæ cujuſdam quam uxor debet marito. Abſit triſtitia, ſed abſit & petulantia: nec putida ſis, nec laſciva. Sit apparatus domi lautus. Nôſti palatum mariti: quod illi ſuaviſſimum eſt, id coquito. Quinetiam iis quos ille amat comem & affabilem te præbeto. Hos frequenter ad convivium voca. In convivio facito ut læta plenáque hilaritatis ſint omnia. Denique, ſi quando ille vino lætior pulſabit ſuam teſtudinem, tu voce accinito. Sic aſſuefacies maritum manere domi, & minues impenſas. Sic enim ille cogitabit tandem; Næ ego inſigniter inſanio, qui foris magnâ rei famæque jacturâ victitem cum ſcorto, cùm domi habeam uxorem multò lepidiorem, meíque amantiorem, apud quam nitidiùs ac lautiùs accipi liceat. *Xa.* An credis ſucceſſurum, ſi tentem? *Eu.* Me vide. Ad me recipio. Interim & maritum tuum aggrediar; admonebo & illum ſui officii. *Xa.* Laudo conſilium: at vide nè quid hujus rei ſuboleat ipſi; * *miſceret cœlum terræ.* *Eu.* Nè metue. Ità per ambages temperabo ſermonem, ut ipſe mihi narret quid inter vos ſit turbarum. Hoc facto, meo more tractabo illum blandiſſimè, & ut ſpero, tradam eum tibi commodiorem. De te per occaſionem mentiar, quàm amanter de illo ſis loquuta. *Xa.* Chriſtus bene fortunet quod agimus. *Eu.* Aderit, modò nè deſis tibi.

* De vehementi perturbatione dictum eſt proverb: Juven. *Licet & mare cœlo Confundas, homo ſum.*

ARGUMENTUM.

Colloquium hoc juvenum depingit inſaniam ad bellum procurrentium; & pii Carthuſiani vitam, quæ ſine ſtudiorum amore non poteſt non eſſe triſtis & inamœna. Mores Militum; mores & victus Carthuſianorum. Conſilium in Vitæ genere deligendo. Commodi quid ex raſura. Veſtis ad duplicem uſum adhibetur. Solitudinis commoditas, ut lectioni & meditationi vacemus. Milites profani ob vilem ſæpe mercedulam jugulant homines. Bellum quomodo gerendum. Periculum militiæ quotidianum.

MILES, CARTHUSIANUS.

Mi. SAlve, mi frater. *Ca.* Salve, & tu, germane chariſſime. *Mi.* Vix te agnoſco. *Ca.* Adeóne conſenui intra biennium? *Mi.* Non; ſed caput raſum, nova veſtis, faciunt ut mihi videaris aliud quoddam animal. *Ca.* Itáne non agno-

agnoſceres uxorem tuam ſi tibi occurreret induta novâ veſte? *Mi.* Non, ſi tali. *Ca.* At ego te probè agnoſco, cui non ſolùm veſtis mutata eſt, verùm etiam facies, totúſque corporis habitus. Quot coloribus pictus es? Nulla avis æquè variat plumas ſuas. Tum quàm omnia ſecta! quàm nihil juxta naturam aut morem communem! Adde tonſum verticem, barbam ſemiraſam, ſylvam quæ ſupra labrum ſuperius eſt perplexam, nec aliter hinc & hinc prominentem quàm ſolent in felibus pili longiores. Nec una cicatrix fœdavit vultum; ut *(a) Samius* quiſpiam *literatus* videri poſſis, de quo jocus eſt proverbii. *Mi.* Sic decet redire è bello. Sed dic mihi, erat hîc tanta bonorum medicorum inopia? *Ca.* Quamobrem? *Mi.* Quia nulli commiſeris ſanandum cerebrum tuum priuſquam in hanc ſervitutem te præcipitem dares. *Ca.* Itáne videor inſaniſſe? *Mi.* Maximé. Quid erat neceſſe hîc te ſepeliri ante tempus, cùm eſſet unde commodè viveres in mundo? *Ca.* At nunc non videor tibi in mundo vivere? *Mi.* Non, per Jovem. *Ca.* Dic quamobrem. *Mi.* Quia non licet ambulare quò velis. Huic loco velut caveæ includeris. Adde raſuram, veſtem prodigioſam, ſolitudinem, piſcium perpetuum eſum, ut mirer teipſum non verti in piſcem. *Ca.* Si verterentur homines in omnia quibus veſcuntur, tu jampridem porcus eſſes: nam ſuillâ ſoles delectari. *Mi.* Non dubito quin jamdudum pœniteat te inſtituti: paucos enim comperio quos non capiat pœnitudo. *Ca.* Hoc illis uſu venit qui ſe in hoc vitæ genus velut in puteum præcipitant: ego deſcendi ſenſim & conſultò, prius explorato meipſo, perſpectâque totâ hujus vitæ ratione, jam annos natus viginti octo, quâ ætate ſibi quiſque notus eſſe poteſt. Quod ad locum attinet, tu quoque loco anguſto concluderis, ſi totius mundi conſideres amplitudinem. Nec refert quàm ſpacioſus ſit locus, modò nihil deſit ad vitæ commoditatem. Multi raò aut nunquam exeunt civitate in qua nati ſunt; qui ſi vetarentur exire, magnopere ſibi diſplicerent, & inceſſerat illos mira libido relinquendæ civitatis. Hic affectus vulgaris eſt, quo ego careo. Imaginor hîc totum eſſe mundum, & hæc tabula mihi totum terrarum orbem repræſentat, quem ego cogitatione jucundiùs ſimul & tutiùs perambulo, quàm is qui navigavit ad novas inſulas. *Mi.* Hîc tu propemodum dicis verum. *Ca.* Raſuram damnare non potes, qui volens tondearis, utique commoditatis gratiâ. Mihi raſura, ſi nihil aliud, certè reddit caput purius, ac fortaſſe ſalubrius. Venetiis quàm multi

a In cicatricoſos proverb. Vide Chiliades.

b Alludit huic, quòd dicuntur *mundo mortui.*

patritii totum etiam caput radunt? Quid autem habet prodigioſum veſtis? Nonne tegit corpus? Ad duplicem uſum adhibetur veſtis, ut depellatur injuria cœli, eáque velet quæ pudor jubet tegi. An non hos uſus præbet hæc veſtis? Sed offendit color. Quis color magis decet omnes Chriſtianos quàm is qui datus eſt omnibus in baptiſmo? Dictum eſt tibi quoque, *Accipe veſtem candidam.* Hæc itaque veſtis admonet me quid promiſerim in Baptiſmo, nimirum innocentiæ perpetuum ſtudium. Porrò ſolitudinem ſi vocas turbæ fugam, hoc exemplum eſt non noſtrum, ſed veterum Prophetarum, atque etiam Philoſophorum ethnicorum, & quibuſcunque bonæ mentis cura fuit: imò Poetæ, Aſtrologi, ac ſimilibus artibus dediti, quoties aliquid magni ac ſupra vulgus hominum moliuntur, ſeceſſum quærere ſolent. Cur autem voces hanc ſolitudinem? Unius amiculi confabulatio pellit ſolitudinis tædium. Hîc habeo ſodales omnium rerum plus quàm ſedecim. Ad hæc interviſunt amici crebriùs quàm vellem, aut expedit; & tibi videor in ſolitudine vivere? *Mi.* At non ſemper licet cum his confabulari. *Ca.* Nec ſemper expedit. Atque hòc jucundior eſt confabulatio, quòd voluptatis gratiam augeat *(a)* interrupta copia. *Mi.* Non peſſimè conjectas. Nam mihi quoque ſuaviores ſunt carnes revoluto paſchate poſt quadrageſimam. *Ca.* Nec interim tamen, cùm maximè videor ſolus, deſunt mihi confabulones, longè feſtiviores ac ſuaviores iſtis vulgaribus congerronibus. *Mi.* Ubi ſunt? *Ca.* Vides hîc codicem Evangelicum? in hoc mecum fabulatur ille qui, olim additus facundus comes in via duobus diſcipulis proficiſcentibus in Emauntem, effecit ut non ſentirent itineris laborem, ſed ſentirent dulciſſimum cordis ardorem, inhiantes mellitis illius ſermonibus. In hoc mihi loquitur Paulus, in hoc Eſaias, cæteríque Prophetæ. Hîc mecum confabulatur dulciſſimus ille Chryſoſtomus, hîc Baſilius, hîc Auguſtinus, hîc Hieronymus, hîc Cyprianus, cæteríque non minùs eruditi quàm facundi doctores. An nôſti ullos tam amœnos confabulones, quos cum his conferas? An in tali ſodalitio, quod mihi nunquam non adeſt, reputas obrepere poſſe ſolitudinis tædium? *Mi.* Mihi fruſtrà loquerentur non intellecturo. *Ca.* Jam quid refert quibus rebus hoc corpuſculum alatur? cui minimo ſatisfit, ſi juxta naturam vivamus. Uter noſtrûm habitior? tu, qui veſceris perdicibus, phaſianis & capis; an ego, qui vivo piſcibus? *Mi.* Si tibi eſſet uxor, ut mihi eſt, minus haberes ſucci. *Ca.* Et ideo ſufficit quilibet cibus, & quantumvis exiguus.

a Juven. *Voluptates commendat rarior uſus.*

guus. *Mi.* Sed interim agitas vitam Judaicam. *Ca.* Bona verba. Chriſtianam ſi non aſſequimur, certè ſequimur. *Mi.* In veſte, cibo, preculis, exteríſque ceremoniis ponitis fiduciam, neglecto ſtudio pietatis Evangelicæ. *Ca.* Quid alii faciant, non eſt meum judicare: ego his rebus nequaquam confido, minimúmque tribuo; ſed in animi puritate & in Chriſto colloco fiduciam. *Mi.* Cur igitur obſervas? *Ca.* Ut mihi pax ſit cum fratribus meis, & nè cui quoquo modo ſim offendiculo. Nolim autem offendere quenquam ob hujuſmodi res leviculas, quas nihil eſt negotii ſervare. Ut ſumus homines quâcunque veſte tecti, minutiſſimarum etiam rerum ſimilitudo aut diſſimilitudo conciliat aut dirimit concordiam. Raſum caput, aut veſtis color, per ſe quidem non commendat me Deo. Sed quid diceret populus ſi comam alerem, aut tuam iſtam veſtem ſumerem? Reddidi tibi rationem mei conſilii; nunc quæſo ut mihi viciſſim tui conſilii rationem reddas, dicáſque ubi ceſsârint omnes boni medici, cùm relictâ domi uxore juvenculâ & liberis, proficiſcereris in militiam, vili ſalario conductus ad jugulandos homines, ídque tui quoque capitis periculo. Neque enim tibi res erat *(a)* cum fungis aut papaveribus, ſed cum armatis viris. Utrum verò putas infelicius, jugulare Chriſtianum hominem ob mercedulam, à quo nunquam ſis læſus, an teipſum ſimul, & corpus & animam, in æternum exitium mittere? *Mi.* Fas eſt occidere hoſtem. *Ca.* Fortaſſis eſt, ſi impetat patriam tuam. Tum pium videri poteſt pugnare pro liberis & uxore, pro parentibus & amicis, *pro (b) aris & focis*, pro tranquillitate publica. Quid iſthuc ad tuam militiam mercenariam? Ego, ſi periiſſes in hoc bello, non redemiſſem animam tuam vitioſâ nuce. *Mi.* Non. *Ca.* Non, ità me Chriſtus bene amet. Jam utrum exiſtimas durius obedire bono viro quem nos Priorem vocamus, qui vocat ad preces, ad ſacram lectionem, ad doctrinam ſalutarem, ad pſallendum Deo; an obedire barbaro cuipiam Centurioni, qui ſæpe magnis ac nocturnis itineribus vocet quò lubet ac revocet, qui bombardarum ictibus objiciat, qui jubeat te ſtare loco, aut occiſurum, aût occidendum? *Mi.* Minus narras quàm res habeat malorum. *Ca.* Si quid ego deflexero à diſciplina hujus inſtituti, pœna eſt Admonitio, aut aliud leve quiddam: tibi, ſi quid committas adverſus leges imperatorias, aut pendendum eſt, aut nudo inter intentatas in te lancearum cuſpides eundum. Nam plecti capite beneficium eſt. *Mi.* Non poſſum refragari veris. *Ca.* Jam cultus ille ſatis indicat

a Fungi fragiles ſunt, & papavera ſolent decollari baculo.

b Verba ſunt Hiſtoricis peculiaria. Per *aram* ſignificant religionem deorum; per *focum*, rem domeſticam: nam focus ſacer erat laribus.

cat te non multum nummorum referre domum. *Mi.* Nummorum mihi jampridem nè pilus quidem fuit; imò multum æris alieni conflavi. Proinde huc deflexi, ut me inſtruas viatico. *Ca.* Utinam huc deflexiſſes cùm properares in ſceleratam iſtam militiam. Sed unde tanta nuditas? *Mi.* Rogas unde? quicquid ex ſalario, quicquid ex prædationibus, ſacrilegiis, rapinis, furtis parare licuit, id totum abſumebatur in vina, ſcorta, & aleam. *Ca.* O te miſerum! Et interim uxorcula, cujus gratiâ Deus juſſit relinqui patrem & matrem, domi mœrebat deſerta cum parvis liberis. Et interea tibi videbaris vivere, in tantis miſeriis, in tantis ſceleribus? *Mi.* Hoc fallebat ſenſum malorum, quòd innumeros haberem malorum ſocios. *Ca.* Quin illud vereor, nè uxor te non agnoſcat. *Mi.* Quî ſic? *Ca.* Quia ſic cicatrices pinxerunt tibi novam faciem. In fronte quàm foſſam habes? Videtur tibi exſectum fuiſſe cornu. *Mi.* Imò,ſi rem nôſſes,gratulareris mihi hanc cicatricem. *Ca.* Quamobrem? *Mi.* Minimo minùs aberat quin perierim. *Ca.* Quid erat mali? *Mi.* Cuidam tendenti rupta eſt baliſta chalybea; ejus fragmentum inſiliit in frontem. *Ca.* Et in bucca cicatricem habes palmo longiorem. *Mi.* Hoc vulnus accepi in pugna. *Ca.* Bellica? *Mi.* Non: inter aleam ortum eſt dcſidium. *Ca.* Jam & in mento video neſcio quid gemmarum. *Mi.* Nihil eſt. *Ca.* Suſpicor tibi contractam ſcabiem quam vocant Hiſpanicam. *Mi.* Rectè divinas, mi frater. Tertiùm eâ laboravi uſque ad vitæ periculum. *Ca.* Unde hoc mali accidit tibi ut ſic incurvus incedas quaſi eſſes nonagenarius, aut quaſi meſſor quiſpiam, aut quaſi *(a)* delumbatus eſſes fuſte? *Mi.* Morbus ità contraxit nervos. *Ca.* Næ hîc magnificam paſſus es metamorphoſin. Antehac eras eques, nunc ex centauro factus es animal ſemireptile. *Mi.* Hæc nimirum eſt alea Martis. *Ca.* Imò hæc eſt inſania tuæ mentis. Quas verò *(b)* manubias uxori tuæ liberiſque tuis referas domum? lepràm? Nam iſta ſcabies nihil aliud eſt quàm lepræ ſpecies: niſi quòd ideo non vitetur, quia multorum eſt communis, præcipuè nobilium: at ab hoc ipſum magis debebat vitari. Nunc iſtud malum affricabis iis qui tibi debuerant eſſe chariſſimi, & ipſe per omnem vitam putre cadaver circumferes. *Mi.* Quæſo te, frater, ut deſinas; ſatis malorum eſt etiamſi non accedat objurgationis moleſtia. *Ca.* Quotam autem malorum partem commemoravi? Iſta corporis duntaxat ſunt. Jam animam verò qualem reportas? quantâ ſcabie putrem? quot vulneribus ſauciam? *Mi.* Tam puram refero quàm eſt cloaca Pariſiis,

a Qui lumbos habet fractos aut caſu, aut alio quovis infortunio.
b Pecunia ex ſpoliis redacta.

Pariſiis, in via quæ dicitur vulgò Maberti, aut latrina publica. *Ca.* Vereor nè multò pejùs oleat apud Deum & Angelos ejus. *Mi.* Sed jam rixæ ſatis eſt; dic aliquid de ſarciendo viatico. *Ca.* Mihi nihil eſt quod dem, experiar quid velit Prior. *Mi.* Atqui ſi quid daretur, eſſent tibi paratæ manus: nunc multæ obſtant difficultates quando numerandum eſt aliquid. *Ca.* Quid alii faciant, ipſi viderint: mihi nec ad accipiendum nec ad dandum ſunt manus. Verùm de his à prandio; nunc tempus monet ut accumbamus.

ARGUMENTUM.

Colloquium Pſeudochei & Philetymi. Mendacis ingenium & naturam depingit, qui natus videtur ad mentiendum pro lucro ſubdolè. Mendax eſt furax: Lucrum ex mendacio turpius quam ex lotio. Egregius fallendi mos aperitur. Fraudulenti mercatores ſuaviùs agunt quàm veraces.

(a) PHILETYMUS, *(b)* PSEUDOCHEUS.

a Philetymus, amans veritatem.
b Pſeudocheus, mendacia fundens.

Ph. UNde tibi ſcatet tanta mendaciorum vis? *Pſ.* Unde ſuppetunt araneæ fila? *Ph.*Non eſt igitur artis, ſed naturæ? *Pſ.* A natura profecta ſunt ſemina; ars & uſus auxêre facultatem. *Ph.*Non te pudet? *Pſ.* Non magìs quàm coccycem ſuæ cantionis. *Ph.* At tibi in manu eſt mutare cantionem tuam; & in hoc eſt homini data lingua, ut vera prædicet. *Pſ.* Imò ut conducibilia. At non ſemper expedit vera dicere. *Ph.*Ità nonnunquam conducit habere manus furaces. Et hoc vitium eſſe tuo cognatum teſtatur etiam populare *(c)* proverbium. *Pſ.* Utrumque vitium honeſtis nititur authoribus: illud habet Ulyſſem tantopere laudatum ab Homero; hoc Mercurium, etiam Deum, ſi poëtis credimus. *Ph.*Cur igitur vulgus exſecratur mendaces, fures etiam ſubiguntur in crucem? *Pſ.* Non ideo quòd mentiantur aut furentur; ſed quòd inſcitè mentiantur aut furentur, vel quia præter naturam, vel quia non ſatis callentes artem. *Pſ.* Eſtne ſcriptor quiſpiam qui tradit artem mentiendi? *Ph.* Bonam artis partem monſtravere tui rhetores. *Ph.* Hi quidem tradunt artem bene dicendi. *Pſ.* Verum; ſed bona pars bene dicendi eſt ſcitè mentiri. *Ph.* Quid eſt ſcitè mentiri? *Pſ.* Vis definiam? *Ph.* Volo. *Pſ.* Eſt ità mentiri ut lucro ſit, nec deprehendi poſſis. *Ph.* At quotidie deprehenduntur multi. *Pſ.* Iſti non ſunt artifices abſoluti. *Ph.* Es igitur tu abſolutus artifex? *Pſ.* Propemodum. *Ph.* Experire an me poſſis mentiendo fallere. *Pſ.* Et te quoque poſſum, vir optime, ſi libeat. *Ph.* Dic igitur aliquod mendacium. *Pſ.* At jam dixi: Non deprehendiſti? *Ph.* Non. *Pſ.* Age, fac ſis attentus. Nunc incipiam mentiri. *Ph.* Sum attentus, dic

c Qui mendax, idem & furax.

Scitè mentiri quid.

dic aliquid. *Pſ.* At jam iterum mentitus ſum, te non deprehendente. *Ph.* Equidem nihil adhuc audio mendacii. *Pſ.* Audîſſes, ſi calleres artem. *Ph.* Proinde commonſtra tu. *Pſ.* Primùm appellavi te *virum optimum.* Annon iſthuc eſt inſigne mendacium, cùm nè *bonus* quidem ſis? etſi bonus eſſes, optimus dici non poſſis, cùm ſint innumeri te meliores. *Ph.* Hîc planè fefelleras! *Pſ.* Jam fac periculum, an poſſis alterum mendacium ex te deprehendere. *Ph.* Non poſſum. *Pſ.* Hîc deſidero ingenium quòd alibi præſtas. *Ph.* Fateor; oſtende tu. *Pſ.* Cùm dicerem, *nunc incipiam mentiri*, nonne magnificè mentiebar, cùm tot annos aſſueverim mentiri, & paulò antè quàm hoc dicerem eſſem mentitus? *Ph.* Mirum præſtigium! *Pſ.* Sed nunc ſaltem monitus, arrige aures, ut deprehendas mentientem. *Ph.* Arrexi, dic. *Pſ.* Imò jam dictum eſt, & tu meum mendacium es imitatus. *Ph.* Tu mihi perſuadebis quòd nec aures habeam nec oculos. *Pſ.* Cùm homini ſint aures immobiles, ut nec arrigi poſſint, nec demitti, mentiebar te arrecturum aures. *Ph.* Talibus mendaciis plena eſt omnis hominum vita. *Pſ.* Non talibus tantùm, ô bone. Nam hæc ludicra ſunt: ſunt quæ rem adferunt. *Ph.* Turpius eſt lucrum ex mendacio quàm ex (*a*) lotio. *Pſ.* Verum eſt, inquam; ſed iis qui mentiendi neſciunt artem. *Ph.* Quam igitur tu calles artem? *Pſ.* Non æquum eſt ut te gratìs doceam: numera, & audies. *Ph.* Non emo malas artes. *Pſ.* Donas igitur gratìs fundum tuum? *Ph.* Non ſic inſanio. *Pſ.* At ego ex hac arte mea certiores capio fructus quàm tu ex tuo fundo. *Ph.* Manebit tibi ars tua; tantùm profer (*b*) ſpecimen, ut intelligam non omnino vanum eſſe quod dicis. *Pſ.* Accipe igitur ſpecimen: Multis multorum negotiis memet admiſceo; emo, vendo, recipio, ſumo mutuò, accipio depoſitum. *Ph.* Quid tum poſtea? *Pſ.* Atque hîc potiſſimùm capto eos à quibus non facilè deprehendar. *Ph.* Quos? *Pſ.* Stupidos, obliviosos, incogitantes, longè ſemotos, & mortuos. *Ph.* Certum eſt mortuos neminem redarguere. *Pſ.* Si quid cui vendo in diem, diligenter annoto in libellis rationem. *Ph.* Quid deinde? *Pſ.* Ubi reddenda eſt pecunia, plus imputo mercium emptori quàm acceperit. Is ſi incogitans eſt aut obliviosus, mihi certum eſt lucrum. *Ph.* Quid ſi deprehendat? *Pſ.* Profero librum rationalem. *Ph.* Quid ſi is doceat & evincat ſe non accepiſſe quod imputas? *Pſ.* Reclamo quantum poſſum. Nam in hac arte prorſus inutilis eſt pudor. Denique (*c*) extrema anchora eſt, ut aliquid comminiſcar. *Ph.* Quid palàm deprehenſus? *Pſ.* Nihil eſt facilius: er-

a Alludit ad Veſpaſiani dictum, *Lucri bonus eſt odor ex re qualibet*: Nam is vectigal collegit ex lotio, re malè olente, at non malè olebat pecunia.

b Id eſt, guſtum, ſive exemplum.

c Id eſt, ſupremum refugium. Vide prov. de *ſacra anchora*:

erravit famulus, aut ipſe lapſus ſum memoriâ. Scitum eſt multas ſimul miſcere rationes: hîc facilius eſt imponere. Exempli causâ; Sunt quædam diſpuncta, quòd ſoluta ſit pecunia; ſunt alia, pro quibus nihil numeratum eſt. Hæc in poſterioribus codicillis miſceo, ſic ut nihil diſpungam. Ubi ſupputatur, contendimus, & vinco plerumque, vel perjurio. Eſt & hoc artis; ferè rationem ineo cum accincto ad iter, & imparato. Nam mea mihi ſemper parata ſunt. Deponitur aliquid apud me, ſervo clàm apud me, nec reddo. Longum eſt priuſquam reſciſcat ille ad quem res miſſa eſt. Tandem ſi non licebit inficiari, dico mihi periiſſe; aut contendo me miſiſſe quod non miſi; incuſo aurigas. Poſtremò, ſi vitare non poſſum quin reddam, reddo acciſum. *Ph.* Bella verò ars! *Pſ.* Nonnunquam eodem (a) nomine bis accipio pecuniam, ſi liceat: primùm domi, deinde illic quò proficiſcor; & nuſquam non ſum. Interim tempus inducit oblivionem, confunduntur rationes, aliquis moritur, aut ſuſcipit longinquam peregrinationem: ut omnia peſſimè cadant, ſaltem interim uſus ſum alienâ pecuniâ. Nonnullos etiam capto ſpecie benignitatis, ut faveant mentienti, ſed ſemper de alieno: de meo nec matri darem teruncium. Quanquam autem ſi in ſingulis videatur lucrum exiguum, ex multis tamen (multis enim memet, ut dixi, miſceo) naſcitur acervus haudquaquam pœnitendus. Porrò, nè deprehendar, cùm multæ ſunt technæ, tum illa præcipua; omnes omnium epiſtolas, quas poſſum, intercipio, reſigno, ac lego. Si quid obfuturum ſuſpicor, premo; aut ſi reddo, reddo meo tempore. Ad hæc, inter longo ſemotos intervallo mendaciis meis ſero ſimultatem. *Ph.* Quis eſt hinc uſus? *Pſ.* Geminus. Primùm, ſi non præſtatur quod alterius nomine promiſi, & quo nomine munus etiam accepi, (nam (b) *fumos* hujuſmodi magno *vendo*) fingo per illum aut illum ſtetiſſe quò minùs perfectum ſit. *Ph.* Quid ſi neget ille? *Pſ.* Is procul abeſt, puta Baſileæ; ego polliceor dare in Anglia. Deinde fit, ut ortâ ſimultate, neuter alteri credat, ſi quid incuſer. Habes ſpecimen artis. *Ph.* At iſtam artem nos craſſiores ſolemus vocare furtum, qui *ficum vocamus ficum*, & (c) *ſcapham ſcapham*. *Pſ.* O hominem juris Cæſarei rudem! An licet intendere actionem furti ei qui ſuppreſſit depoſitum, aut qui abjurat mutuum, aut ſimili technâ impoſuit? *Ph.* Oportuit. *Pſ.* Proinde vide prudentiam artificum. Ex his plus eſt lucri, aut certè tantundem, & minus eſt periculi. *Ph.* Malè ſit tibi cum tuis technis ac mendaciis. Non enim libet dicere, Vale.

a *Nomen* hic titulus eſt debiti, unde & pro *debitoribus* accipiuntur *nomina*.

b Vide prov. *fumos vendere*.

c Græca vox ambigua eſt, ſed opinor meliùs verti per *ligonem*, à σκάπτω, quod eſt, *fodio*.

Vale. *Pſ.* Tu ringere cum tua pannoſa veritate; ego interim ſuaviter agam cum meis furtis ac mendaciis, dextro *Ulyſſe ac Mercurio.

* Ulyſſes ab Homero fingitur vafer ac mendax. Mercurius adfert lucrum, vafer & ipſe ac furax.

ARGUMENTUM.

Naufragium hic navigantium pericula, varias & ſtultas nautarum ſuperſtitiones explicat. Tempeſtatis deſcriptio elegans. Jacturam vere faciunt qui res ſuas & merces pretioſas in mare jaciunt. Nautæ B. V. Mariam, D. Chriſtophorum, imò ipſum mare impie inclamant. Non invocandi Sancti, ſed unus Deus.

ANTONIUS, ADOLPHUS.

An. (*a*) HOrrenda narras. Eſt iſthuc navigare? Prohibeat Deus nè mihi quicquam unquam tale veniat in mentem. *Ad.* Imò quod hactenus memoravi luſus merus eſt præ his quæ nunc audis. *An.* Plus ſatis malorum audivi: inhorreſco te memorante, quaſi ipſe periculo interſim. *Ad.* Imò mihi *jucundi ſunt acti labores.* Eâ nocte quiddam accidit quod magna ex parte ſpem ſalutis ademit nauclero. *An.* Quid? obſecro. *Ad.* Nox erat (*b*) ſubluſtris, & in ſummo malo ſtabat quidam è nautis in galea, (ſic enim vocant, opinor) circumſpectans, ſi quam terram videret: huic cœpit aſſiſtere ſphæra quædam ignea: id nautis triſtiſſimum oſtentum eſt, ſi quando ſolitarius ignis eſt; felix, cùm gemini. Hos vetuſtas credidit (*c*) Caſtorem & Pollucem. *An.* Quid illis cum nautis, quorum alter fuit eques, alter pugil? *Ad.* Sic viſum eſt poëtis. Nauclerus qui clavo aſſidebat, Socie, inquit, (nam eo nomine ſe mutuò compellant nautæ) vidéſne quod ſodalitium tibi (*d*) claudat latus? Video, reſpondit ille, & precor ut ſit felix. Mox globus igneus delapſus per funes devolvit ſeſe uſque ad nauclerum. *An.* Num ille exanimatus eſt metu? *Ad.* Nautæ aſſuevere monſtris. Ibi pauliſper commoratus, volvit ſe per margines totius navis; indè per medios foros dilapſus evanuit. Sub meridiem cœpit magis ac magis increduſcere tempeſtas. Vidiſtine unquam Alpes? *An.* Vidi. *Ad.* (*e*) Illi montes (*f*) verrucæ ſunt, ſi conferantur ad undas maris. Quoties tollebamur in altum, licuiſſet Lunam digito contingere: quoties demittebamur, videbamur dehiſcente terrâ rectâ ire in tartara. *An.* O inſanos, qui ſe credunt mari! *Ad.* Nautis fruſtrà luctantibus cum tempeſtate, tandem nauclerus totus pallens nos adit. *An.* Is pallor præſagit aliquod magnum malum. *Ad.* Amici, inquit, deſii eſſe dominus navis meæ, vicere venti; reliquum eſt ut ſpem noſtram collocemus

a Ex abrupto incipit colloquium, more comœdiarum.

b Quæ nonnihil habebat lucis.

c Vide Plin. lib. 2. c. 37.

d Id eſt, adſtet lateri. Sic Horatius, *Ut nè tegam ſpurco, claudamque latus.*

e Tempeſtatis deſcriptio elegans.

f Id eſt, tubercula. Sic Cato, ni fallor, collem *verrucam* appellavit.

mus in Deo, & quiſque ſe paret ad extrema. *An.* O verè *(a)* Scythicam concionem! *Ad.* Inprimis autem inquit, exoneranda eſt navis. Sic jubet *neceſſitas, durum telum*: præſtat conſulere vitæ diſpendio rerum, quàm ſimul cum rebus interire. Perſuaſit veritas; projecta ſunt in mare plurima vaſa plena pretioſis mercibus. *An.* Hoc erat verè *(b)* jacturam facere. *Ad.* Aderat Italus quidam, qui legatum egerat apud regem Scotiæ: Huic erat ſcrinium plenum vaſis argenteis, annulis, panno, ac veſtimentis ſericis. *An.* Is nolebat decidere cum mari? *Ad.* Non, ſed cupiebat aut perire cum *(c)* amicis opibus ſuis, aut ſimul cum illis ſervari. Itaque refragabatur. *An.* Quid nauclerus? *Ad.* Per nos, inquit, liceret tibi cum tuis perire ſolum; ſed æquum non eſt ut nos omnes tui ſcrinii cauſâ periclitemur: alioqui te unà cum ſcrinio dabimus in mare præcipitem. *An.* Orationem *(d)* verè nauticam! *Ad.* Sic Italus quoque jacturam fecit, multa mala precans & ſuperis & inferis, quòd ſuam vitam elemento tam barbaro credidiſſet. *An.* Agnoſco vocem *(e)* Italicam. *Ad.* Paulò pòſt venti, nihilo mitiores facti noſtris muneribus, rupêre funes, disjecere vela. *An.* O calamitatem! *Ad.* Ibi rurſus nos adit nauta. *An.* Concionaturus? *Ad.* Salutat; Amici, inquit, tempus hortatur ut unuſquiſque Deo ſe commendet ac morti ſe præparet. Rogatus à quibuſdam nauticæ rei non imperitis, ad quot horas ſe crederet poſſe tueri navem, negavit ſe poſſe polliceri quicquam, ſed ultra tres horas non poſſe. *An.* Hæc concio durior etiam erat priore. *Ad.* Hæc ubi locutus eſt, jubet incîdi funes omnes, ac malum uſque ad *(f)* thecam cui inſeritur incîdi ferrâ, ac ſimul cum antennis devolvi in mare. *An.* Cur hoc? *Ad.* Quoniam ſublato aut lacero velo erat oneri, non uſui: tota ſpes erat in clavo. *An.* Quid interea vectores? *Ad.* Ibi vidiſſes miſeram rerum faciem: nautæ canentes, *Salve Regina*, implorabant matrem Virginem, appellantes eam *ſtellam maris*, *reginam cœli*, *dominam mundi*, *portum ſalutis*, aliiſque multis titulis illi blandientes quos nuſquam illi tribuunt Sacræ literæ. *An.* Quid illi cum mari, quæ nunquam, opinor, navigavit? *Ad.* Olim Venus agebat curam nautarum, quia nata credebatur ex mari: ea quoniam deſiit curare, ſuffecta eſt huic matri non virgini Virgo Mater. *An.* Ludis. *Ad.* Nonnulli procumbentes in tabulas adorabant mare, *(g)* quicquid erat olei offundentes in undas, non aliter illi blandientes quàm ſolemus irato principi. *An.* Quid aiebant? *Ad.* O clementiſſimum mare! ô generoſiſſimum mare! ô ditiſſimum mare! ô formoſiſſimum mare! miteſce,

a Id eſt, duram. Vide proverb. σκυθῶν ῥῆσις.

b Jactura damnum eſt, & jacturam facere dicitur quiſquis damno afficitur: hic erat verè jactura à *jaciendo* dicta.

c Pro, adamatis.

d Semper nautæ finguntur immanes. Quale eſt elementum, tales ſunt & illi.

e Nam Itali magno ſtomacho *barbarum* vocant quicquid eſt peregrinum.

f Quodvis repoſitorium.

g Ea natura eſt olei ut lucem adferat, ac tranquillet omnia; etiam mare, quo non aliud elementum implacabilius.

miteſce, ſerva. Hujuſmodi multa occinebant ſurdo mari. *An.* Ridicula ſuperſtitio! Quid alii? *Ad.* Quidam nihil aliud quàm vomebant, plerique vota nuncupabant. Aderat Anglus quidam, qui promittebat montes aureos Virgini Walſinghamicæ, ſi vivus attigiſſet terram. Alii multa promittebant ligno Crucis quod eſſet in tali loco, alii rurſum quod eſſet in tali loco. Idem factum eſt de Maria Virgine, quæ regnat in multis locis; & putant votum irritum, niſi locum exprimas. *An.* Ridiculum! quaſi Divi non habitent in cœlis. *Ad.* Erant qui ſe promitterent fore Carthuſianos. Erat unus qui polliceretur ſe aditurum divum Jacobum, qui habitat Compoſtellæ, nudis pedibus & capite, corpore tantùm loricâ ferreâ tecto, ad hæc cibo emendicato. *An.* Nemo meminit Chriſtophori? *An.* Unum audivi non ſine riſu, qui clarâ voce, nè non exaudiretur, polliceretur Chriſtophoro, qui eſt Lutetiæ in ſummo templo, mons veriùs quàm ſtatua, cereum tantum quantus eſſet ipſe. Hæc cùm vociferans quantum poterat identidem inculcaret, qui fortè proximus aſſiſtebat, illi notus, cubito tetigit eum, ac ſubmonuit, Vide quid pollicearis; etiamſi rerum omnium tuarum *(a)* auctionem facias, non fueris ſolvendo. Tum ille voce jam preſſiore, nè videlicet exaudiret Chriſtophorus, Tace, inquit, fatue; an credis me ex animi ſententia loqui? Si ſemel contigero terram, non daturus ſum illi candelam ſebaceam. *An.* O craſſum ingenium! ſuſpicor fuiſſe *(b)* Batavum. *Ad.* Non, ſed erat Zelandus. *An.* Miror nulli in mentem veniſſe Paulum Apoſtolum, qui ipſe olim navigavit, & fractâ navi deſiliret in terram. Is enim haud ignarus mali didicit miſeris ſuccurrere. *Ad.* Pauli nulla erat mentio. *An.* Precabantur interim? *Ad.* Certatim. Alius canebat, *Salve regina*; alius, *Credo in Deum.* Erant qui peculiares quaſdam preculas habebant, non diſſimiles magicis, adverſus pericula. *An.* Ut afflictio facit religioſos! rebus ſecundis nec Deus, nec Divus quiſquam nobis venit in mentem. Quid tu interea? Nulli Divorum nuncupabas vota? *Ad.* Nequaquam. *An.* Cur ità? *Ad.* Quia non paciſcor cum divis. Quid eſt enim aliud quàm contractus juxta formulam, Do, ſi facias; aut, Faciam, ſi facias: Dabo cereum, ſi enatem; Ibo Romam, ſi ſerves? *An.* At implorabas alicujus divi præſidium? *Ad.* Nè id quidem. *An.* Quamobrem autem? *Ad.* Quia ſpatioſum eſt cœlum. Si cui divo commendâro meam ſalutem, puta ſancto Petro, qui fortaſſe primus audiet, quòd adſtet oſtio, priùs quàm ille conveniat Deum, priùs quam exponat cau-

a Auctio venditionis genus, in quo à licitantibus intenditur pretium.

b Vulgari joco Batavi dicuntur *craſſi.*

Afflictio facit religioſos.

cauſam, ego jam periero. *An.* Quid igitur faciebas? *Ad.* Rectà adibam ipſum Patrem, dicens, *Pater noſter qui es in cœlis.* Nemo divorum illo citiùs audit, aut libentiùs donat quod petitur. *An.* Sed interea non reclamabat tibi conſcientia? Non verebaris appellare Patrem, quem tot ſceleribus offenderas? *Ad.* Ut ingenuè dicam, deterrebat nonnihil conſcientia; ſed mox recipiebam animum, ità mecum cogitans; Nullus eſt pater tam iratus filio, quin ſi videat eum periclitantem in torrente aut lacu, capillis arreptum ejiciat in ripam. Inter omnes nullus ſe tranquilliùs agebat quàm mulier quædam, cui erat infantulus in ſinu quem lactabat. *An.* Quid illa? *Ad.* Sola nec vociferabatur, nec flebat, nec pollicebatur; tantùm complexa puellum precabatur tacitè. Interea dum navis ſubindè illideretur vado, nauclerus metuens nè tota ſolveretur, rudentibus eam cinxit à prora & à [illegible]ppi. *An.* O miſera præſidia! *Ad.* Interim exoritur quidam ſacrificus ſenex, annos natus ſexaginta; nomen erat Adamus. Is abjectis veſtibus uſque ad induſium, abjectis etiam ocreis & calceis, juſſit ut omnes itidem pararemus nos ad natandum. Atque ità ſtans in medi[illegible]avis, concionatus eſt nobis ex Gerſone quinque veritat[illegible] utilitate Confitendi, hortatus omnes ut ſe quiſque præp[illegible]t & vitæ & morti. Aderat & Dominicanus quidam. [illegible] confeſſi ſunt qui volebant. *An.* Quid tu? *Ad.* Ego viden[illegible]nia plena tumultûs, tacitè confeſſus ſum Deo, damnans [illegible]llum meam injuſtitiam, & implorans illius miſericordiam. *An.* Quò migraturus, ſi ſic periiſſes? *Ad.* Hoc committebam judici Deo. Neque enim volebam eſſe mei ipſius judex: tamen bona quædam ſpes interim habebat animum meum. Dum hæc aguntur, redit ad nos nauta lacrymabundus. Paret, inquit, ſe quiſque; nam navis non erit nobis uſui ad quartam horæ partem. Jam enim locis aliquot convulſa hauriebat mare. Paulò pòſt, nauta renunciat nobis ſe videre procul turrim ſacram, adhortans ut Divi, quiſquis eſſet ejus templi præſes, auxilium imploraremus. Procumbunt omnes & orant ignotum Divum. *An.* Si nomine compellâſſetis eum, fortaſſis audiſſet. *Ad.* Erat ignotum. Interim nauclerus quantum poteſt eò navim dirigit jam laceram, jam undique combibentem undas, ac planè dilapſuram, ni rudentibus fuiſſet ſubcincta. *An.* Dura rerum conditio! *Ad.* Eò provecti ſumus, ut ejus loci incolæ proſpicerent nos periclitantes; ac procurrentes catervatim in extremum litus, ſ[illegible]biatis togis, & galeris in lanceas impoſitis, invitabant a[illegible]ſeſe, ac jactatis in cœlum brachiis ſignificabant

ficabant ſe deplorare noſtram fortunam. *An*. Exſpecto quid evenerit. *Ad*. Jam mare totam navim occupârat, ut nihilo tutiores eſſemus futuri in navi quàm in mari. *An*. Hîc ad ſacram anchoram confugiendum erat. *Ad*. Imò ad miſeram. Nautæ ſcapham exonerant aquâ, ac demittunt in mare. In hanc omnes ſeſe conantur conjicere, nautis magno tumultu reclamantibus, ſcapham non eſſe capacem tantæ multitudinis; arriperet ſibi quiſque quod poſſet, ac nataret. Res non patiebatur lenta conſilia: alius arripit remum, alius contum, alius alveum, alius ſitulam, alius tabulam, ac ſuo quiſque præſidio nitentes, committunt ſe fluctibus. *An*. Quid interim accidit illi mulierculæ quæ ſola non ejulabat? *Ad*. Illa omnium prima pervenit ad litus. *An*. Quî potuit? *Ad*. Impoſueramus eam repandæ tabulæ, & ſic alligaveramus ut non facilè poſſet decidere; dedimus illi tabellam in manum, quâ vice remi uteretur; ac bene precantes expoſuimus in fluctus, conto protudentes, ut abeſſet à navi, unde erat periculum. Illa levâ tenens infantulum, dextrâ remigabat. *An*. O viraginem! *Ad*. Cùm jam nihil ſupereſſet, quidam avulſit ligneam ſtatuam Virginis Matris, jam putrem atque excavatam à *(c)* ſoricibus, eámque complexus cœpit natare. *An*. Scapha pervenit incolumis? *Ad*. Nulli priùs periere. Porrò triginta ſeſe in eam conjecerant. *An*. Quo malo fato id factum eſt? *Ad*. Priùs quàm poſſet ſe liberare à magna navi, illius vacillatione ſubverſa eſt. *An*. O factum malé! Quid tum? *Ad*. Ego, dum aliis conſulo, penè perieram. *An*. Quo pacto? *Ad*. Quia nihil ſupererat aptum natationi. *An*. Illic ſubera fuiſſent uſui. *Ad*. In eo rerum articulo maluiſſem vile ſuber quàm candelabrum aureum. Circumſpicienti tandem venit in mentem de ima mali parte: eam quoniam ſolus eximere non poteram, adſciſco ſocium. Huic ambo innixi, committimus nos mari, ſic ut ego dextrum cornu tenerem, ille lævum. Dum ſic jactamur, ſacrificus ille concionator nauticus medium injicit ſe in humeros noſtros. Erat autem ingenti corpore. Exclamamus, Quis ille tertius? Is perdet non omnes. Ille contrà placidè, Sitis, inquit, bono animo, ſat ſpatii eſt. Deus aderit nobis. *An*. Cur ille tam ſerò cœpit eſſe natator? *Ad*. Imò futurus erat in ſcapha unà cum Dominicano: nam omnes hoc honoris illi deferebant. Sed quanquam erant invicem confeſſi in navi, tamen obliti neſcio quid circumſtantiarum, rurſus ibi in ora navis confitentur, & alter alteri manum imponit: interim ſcapha perit: nam hæc mihi narravit Adamus. *An*. Quid

(c) Sorex animal quod vulgò glirem vocant. Columella, *Vites quæ ſecundum ædificia ſunt, à ſoricibus aut muribus infeſtantur*. Theodoretus, in Hiſtoria eccleſiaſtica, refert, cùm Chriſtiani Serapidis idolum, quod grande habebatur Alexandriæ, ſecuribus frangerent, & caput ejus abſtuliſſent, greges ſoricum indè procurriſſe.

Quid actum eſt de Dominicano? *Ad.* Is, ut idem narrabat, implorata divorum ope, abjectis veſtibus nudum ſe commiſit natationi. *An.* Quos divos invocabat? *Ad.* Dominicum, Thomam, Vincentium, & neſcio quem Petrum; ſed imprimis fidebat Catharinæ Senenſi. *An.* Chriſtus illi non veniebat in mentem? *Ad.* Ita narrabat Sacrificus. *An.* Melius enataſſet, ſi non abjeciſſet ſacram cucullam; ea depoſita, qui potuit agnoſcere illum Catharina Senenſis? Sed perge narrare de te. *Ad.* Dum adhuc volveremur juxta navim, arbitrio fluctuum huc & illuc ſe volventem, clavus illiſus frangit femur eius qui tenebat lævum cornu. Sic ille revulſus eſt. Sacrificus, precatus illi requiem æternam, ſucceſſit in locum illius, adhortans me ut magno animo tuerer cornu meum, ac ſtrenuè moverem pedes. Interim potabamus multum aquæ ſalſæ. Adeò Neptunus nobis non balneum tantùm ſalſum, ſed potionem etiam ſalſam temperârat, quanquam ſacrificus ei rei monſtraret remedium. *An.* Quod? obſecro. *Ad.* Quoties unda nobis occurreret, ille oppoſuit occipitium, ore clauſo. *An.* Strenuum ſenem mihi narras. *Ad.* Ubi jam aliquandiu ſic natantes nonnihil promoviſſemus, ſacrificus, quoniam erat miræ proceritatis, Bono, inquit, es animo; ſentio vadum. Ego non auſus tantum ſperare felicitatis, Longius, inquam, abſumus à litore quàm ut vadum ſperandum ſit. Imò inquit, ſentio pedibus terram. Eſt, inquam, fortaſſis è ſcriniis aliquod quod huc devolvit mare. Imò, inquit, ſcalptu digitorum planè ſentio terram. Cùm adhuc aliquamdiu natâſſemus, ac rurſus ſentiret vadum, Tu fac, inquit, quod tibi videtur factu optimum, ego tibi cedo malum totum, & vado me credo: ſimulque expectato fluctuum deceſſu, pedibus ſequutus eſt quanto potuit curſu. Rurſus accedentibus undis, utrâque manu complexus utrumque genu obnitebatur fluctui, occultans ſeſe ſub undis quemadmodum ſolent mergi & anates: rurſus abeunte fluctu, promicabat & currebat. Ego videns hoc illi ſuccedere, ſum imitatus. Stabant in arena qui porrectis inter ſe prælongis haſtilibus fulciebant ſeſe adverſus impetum undarum, viri robuſti & fluctibus aſſueti, ſic ut ultimus haſtam porrigeret adnatanti. Ea contacta omnibus in litus ſe recipientibus, tutò pertrahebatur in ſiccum. Hâc ope ſervati ſunt aliquot. *An.* Quot? *Ad.* Septem, verùm ex his duo ſoluti ſunt tepore admoti igni. *An.* Quot eratis in navi? *Ad.* Quinquaginta octo. *An.* O ſævum mare! ſaltem decimis fuiſſet contentum, quæ ſufficiunt ſacerdotibus. Ex tanto numero tam

tam paucus reddidit? *Ad.* Ibi experti ſumus incredibilem gentis humanitatem, omnia nobis mirâ alacritate ſuppeditantis, hoſpitium, ignem, cibum, veſtes, viaticum. *An.* Quæ gens erat? *Ad.* Hollandica. *An.* Iſtâ nihil humanius, cùm tamen feris nationibus cincta ſit. Non repetes, opinor, poſthac Neptunum. *Ad.* Non, niſi mihi Deus ademerit ſanam mentem. *An.* At ego malim audire tales fabulas quàm experiri.

ARGUMENTUM.

Colloquium hoc varios gentium mores, & civilitatem in recipiendis & tractandis advenis indicat. Hoſpitium Lugduni ex ſolis mulieribus. Gallorum mores in pandocheis ſuis, qui fabulas narrare ſolent & jocos. Germani longè inciviliores in advenis tractandis; rudes, & planè inhoſpiti. Hoſpites ipſi ſuos curant equos. Mos accipiendi per hypocauſtum. Non parant cœnam niſi notis prius hoſpitibus: quotquot eâ nocte venturi ſunt promiſcuè diſcumbunt. Omnes idem ſolvunt, quantumvis alii plus duplo abſorbuerint vini.

BERTULPHUS, GULIELMUS.

Be. CUr ità viſum eſt pleriſque biduum aut triduum commorari Lugduni? Ego ſemel iter ingreſſus non conquieſco donec pervenero quò conſtitui. *Gu.* Imò ego admiror quenquam illinc avelli poſſe. *Be.* Quamobrem tandem? *Gu.* Quia illic locus eſt unde non poterant avelli ſocii Ulyſſis. Illic Sirenes. Nemo domi ſuæ tractatur meliùs quàm illic in (*a*) pandocheo. *Be.* Quid fit? *Gu.* Ad menſam ſemper adſtabat aliqua mulier quæ convivium exhilararet facetiis ac leporibus: Et eſt illic mira formarum felicitas. Primùm adibat materfamilias, quæ ſalutabat, jubens nos hilares eſſe, & quod apponeretur boni conſulere. Huic ſuccedebat filia, mulier elegans, moribus ac linguâ adeò feſtivis, ut poſſit vel ipſum (*b*) Catonem exhilarare. Nec confabulantur ut cum hoſpitibus ignotis, ſed veluti cum olim notis ac familiaribus. *Be.* Agnoſco Gallicæ gentis humanitatem. *Gu.* Quoniam autem illæ non poterant adeſſe perpetuò, quòd eſſent obeunda munia domeſtica, reliquique convivæ conſalutandi, continenter adſtabat puellula quædam ad omnes jocos inſtructa: una ſatis erat omnium jaculis excipiendis: hæc ſuſtinebat fabulam, donec rediret filia. Nam mater erat natu grandior. *Be.* Sed qualis erat tandem apparatus? Nam fabulis non expletur venter. *Gu.* Profectò lautus, ut ego mirer illos tam villi poſſe accipere hoſpites. Rurſus peracto convivio, lepidis fabulis alunt hominem, nè quid obrepat tædii. Mihi videbar domi eſſe, non peregrè. *Be.* Quid in cubiculis? *Gu.* Illic nuſquam non aderant aliquot puellæ,

ridentes,

a Hoſpitium publicum, ità dictum quòd in eo omnes promiſcuè accipiantur.

b Cato tetricus, & moribus aſperis, ab authoribus prædicatur.

ridentes, laſcivientes, luſitantes: ultrò rogabant ſi quid haberemus veſtium ſordidarum; eas lavabant, ac lotas reddebant. Quid multis? nihil illic vidimus præter puellas ac mulieres, niſi in ſtabulo: quanquam & huc frequenter irrumpebant puellæ. Abeuntes complectuntur, tantóque affectu dimittunt, ac ſi fratres eſſent omnes, aut propinquæ cognationis. *Be.* Fortaſſis iſti mores decent Gallos. Mihi magis arrident Germaniæ mores, utpote maſculi. *Gu.* Mihi nunquam contigit videre Germaniam; quare te quæſo, nè gravere commemorare quibus modis accipiunt hoſpitem. *Be.* An ubique ſit eadem tractandi ratio neſcio; quod ego vidi narrabo. Advenientem nemo ſalutat, nè videantur ambire hoſpitem. Id enim ſordidum & abjectum exiſtimant, & indignum Germanicâ ſeveritate. Ubi diu inclamaveris, tandem aliquis per feneſtellam * æſtuarii (nam in his degunt ferè uſque ad ſolſtitium æſtivum) profert caput non aliter quàm è teſta proſpicit teſtudo. Is rogandus eſt an liceat illic diverſari. Si non renuit, intelligis dari locum. Rogantibus ubi ſit ſtabulum, motâ manu commonſtrat. Illic licet tibi tuum equum tractare tuo more. Nullus enim famulus manum admovet. Si celebrius eſt diverſorium, ibi famulus commonſtrat ſtabulum, atque etiam locum equo minimè commodum. Nam commodiora ſervant venturis, præſertim nobilibus. Si quid cauſeris, ſtatim audis, Si non placet, quære aliud diverſorium. Fœnum in urbibus ægrè ac perparcè præbent, nec multò minoris vendunt quàm ipſam avenam. Ubi conſultum eſt equo, totus commigras in hypocauſtum, cum ocreis, ſarcinis, luto; id eſt unum omnibus commune. *Gu.* Apud Gallos deſignant cubicula ubi ſeſe exuant, extergant, calefaciant, aut quieſcant etiam, ſi libeat. *Be.* Hic nihil tale. In hypocauſto exuis ocreas, induis calceos, mutas, ſi voles, induſium; veſtes pluviâ madidas ſuſpendis juxta hypocauſtum, ipſe te admoves, ut ſicceris. Eſt & aqua parata, ſi libeat lavare manus, ſed ità munda plerumque, ut tibi pòſt alia quærenda ſit aqua quâ lotionem eam abluas. *Gu.* Laudo viros nullis deliciis effœminatos. *Be.* Quòd ſi tu appuleris ad horam à meridie quartam, non cœnabis tamen ante nonam, nonnunquam & decimam. *Gu.* Quamobrem? *Be.* Nihil apparant niſi videant omnes, ut eâdem operâ miniſtretur omnibus. *Gu.* Quærunt compendium. *Be.* Tenes. Itaque frequenter in idem hypocauſtum conveniunt octoginta aut nonaginta, pedites, equites, negotiatores, nautæ, aurigæ, agricolæ, pueri, fœminæ, ſani,

* Id eſt, hypocauſti. Hoc Græcum eſt, illud Latinum.

a Id eſt, *via communis.*

b Vide proverb. *Africa ſemper aliquid adfert novi.*

c Balnea propriè quæ ſuâ naturâ calida ſunt: Vocantur item thermæ quæ artificia liter caleſcunt.

d Ironicè dixit Ganymedem, quòd hic puer delicatus Jovi ſit à poculis; at mox, torvus ille Ganymedes.

e Texta mollia.

ægroti. *Gu.* Iſthuc verè (*a*) cœnobium eſt. *Be.* Alius ibi pectit caput, alius abſtergit ſudorem, alius repurgat perones aut ocreas, alius eructat allium. Quid multis? Ibi linguarum ac perſonarum non minor eſt confuſio quàm olim in turri Babel. Quòd ſi quem conſpexerint peregrinæ gentis, qui cultu dignitatis nonnihil præ ſe fert, in hunc intenti ſunt omnes, defixis oculis contemplantes, quaſi novum aliquod animantis genus adductum ſit (*b*) ex Africa; adeò ut poſteaquam accubuerint, reflexo in tergum vultu continenter aſpiciant, nec dimoveant oculos, cibi immemores. *Gu.* Romæ, Lutetiæ ac Venetiæ nemo quicquam miratur. *Be.* Nefas eſt interim tibi quicquam petere. Ubi jam multa eſt veſpera, nec ſperantur plures adventuri, prodit famulus ſenex, barbâ canâ, tonſo capite, vultu torvo, ſordido veſtitu. *Gu.* Tales oportebat Cardinalibus Romanis eſſe à poculis. *Be.* Is circumactis oculis tacitus dinumerat quot ſunt in hypocauſto: quò plures adeſſe videt, hòc vehementiùs accenditur hypocauſtum, etiamſi alioqui Sol æſtu ſit moleſtus. Hæc apud illos præcipua pars eſt bonæ tractationis, ſi ſudore diffluant omnes. Si quis non aſſuetus vapori aperiat rimam feneſtræ nè præfocetur, protinus audit, Claude. Si reſpondeas, Non fero, audis, Quære igitur aliud diverſorium. *Gu.* Atqui mihi nihil videtur eſſe periculoſius quàm tam multos haurire eundem vaporem, maximè reſoluto corpore, atque hic capere cibum, & horas complures commorari: jam enim omitto ructus alliatos, ventris flatum, & halitus putres; multi ſunt qui morbis occultis laborant, nec ullus morbus non habet ſuum contagium. Certè plerique ſcabiem habent Hiſpanicam, ſive, ut quidam vocant, Gallicam, cùm ſit omnium nationum communis. Ab his opinor non multò minus eſſe periculi quàm à leproſis. Jam tu divina quantum diſcriminis ſit in peſtilentia. *Be.* Sunt viri fortes; iſta rident ac negligunt. *Gu.* Sed interim multorum periculo fortes ſunt. *Be.* Quid facias? Sic aſſueverunt, & conſtantis eſt animi non diſcedere ab inſtituto. *Gu.* Atqui ante annos viginti quinque nihil receptius erat apud Brabantos quàm (*c*) thermæ publicæ: eæ nunc frigent ubique. Scabies enim nova docuit nos abſtinere. *Be.* Sed audi cætera. Pòſt redit ille (*d*) barbatus Ganymedes, ac linteis inſternit menſas quot putat eſſe ſatis illi numero. Sed ô Deum immortalem, quàm non (*e*) Mileſiis! cannabea diceres ex antennis detracta. Deſtinavit enim unicuique menſæ convivas ad minimum octo. Jam quibus eſt notus mos patrius, accumbunt,

ubi cuique libitum fuerit. Nullum enim diſcrimen inter pauperem ac divitem, inter herum ac famulum. *Gu.* Hæc eſt illa vetus æqualitas, quam nunc è vita ſubmovit tyrannis. Sic opinor vixiſſe Chriſtum cum ſuis diſcipulis. *Be.* Poſtquam accubuerunt omnes, rurſum prodit torvus ille Ganymedes, ac denuo dinumerat ſua ſodalitia : mox reverſus apponit ſingulis pinacium ligneum, & cochleare ex eodem argento factum, deinde cyathum vitreum, aliquantò pòſt panem ; eum ſibi quiſque per otium repurgat dum coquuntur pultes. Ità nonnunquam ſedetur ferme horæ ſpatio. *Gu.* Nullus hoſpitum interim efflagitat cibum? *Be.* Nullus cui notum ſit regionis ingenium. Tandem apponitur vinum, Deus bone ! quàm non fumoſum ! Non aliud oportebat bibere Sophiſtas : tanta eſt ſubtilitas & acrimonia. Quòd ſi quis hoſpes, etiam oblatâ privatim pecuniâ, roget ut aliunde paretur aliud vini genus ; primùm diſſimulant, ſed eo vultu quaſi interfecturi : ſi urgeas, reſpondent, Hìc diverſati ſunt tot Comites & Marchiones, neque quiſquam queſtus eſt de vino meo : ſi non placet, quære tibi aliud diverſorium. Solos enim Nobiles ſuæ gentis habent pro hominibus, & horum inſignia nuſquam non oſtentant. Jam igitur habent offam quam objiciant latranti ſtomacho ; mox magnâ pompâ veniunt diſci. Primus ferme habet offas panis madefactas jure carnium,aut, ſi dies eſt piſculentus, jure leguminum. Deinde aliud jus ; pòſt aliquid carnium recoctarum, aut ſalſamentorum recalfactorum ; rurſus pultis aliquid; mox aliquid ſolidioris cibi : donec probè domito ſtomacho apponant carnes aſſas aut piſces elixos, quos non poſſis omnino contemnere ; ſed hìc parci ſunt,& ſubitò tollunt.Hoc pacto totum convivium temperant,quemadmodum ſolent actores fabularum, qui Scenis admiſcent Choros ; ità iſti alternis miſcent offas ac pultes. Curant autem ut(*a*)extremus actus ſit optimus. *Gu.*Et hoc eſt boni Poëtæ. *Be.* Porrò piaculum ſit, ſi quis interim dicat, Tolle hunc diſcum, nemo veſcitur. Deſidendum eſt uſque ad præſcriptum ſpatium,quod illi clepſydris, ut opinor, metiuntur.Tandem prodit ille barbatus, aut (*b*) pandocheus ipſe, veſtitu minimùm à famulis differens ; rogat, ecquid animi nobis ſit. Mox adfertur vinum aliquod generoſius. Amant autem eos qui bibunt largiùs, cùm nihilo plus ſolvat ille qui plurimum hauſerit vini quàm qui minimum. *Gu.* Mirum gentis ingenium ! *Be.* Cùm nonnunquam ſint qui duplo plus abſumant in vino quàm ſolvunt pro convivio. Sed antequam finiam

a Sententia Ciceronis eſt. Alluditur ad actus fabulæ, quorum ultimus eſt quintus. Vide prov. *Supremum fabulæ actum.*

b Ipſe hoſpes qui *accipit omnes.*

hoc convivium, dictu mirum quis ſit ibi ſtrepitus ac vocum tumultus, poſtquam omnes cœperunt incaleſcere potu. Quid multis? Surda omnia. Admiſcent ſe frequenter ficti moriones; quo genere hominum, cùm nullum ſit magis deteſtandum, tamen vix credas quantoperc delectentur Germani. Illi cantu, garritu, clamore, ſaltatione, pulſu, faciunt ut hypocauſtum videatur corruiturum, neque quiſquam alterum audiat loquentem. At interea videntur ſibi ſuaviter vivere; atque illic deſidendum eſt volenti nolenti, uſque ad multam noctem. *Gu.* Nunc tandem abſolve convivium. Nam me quoque tædet tam prolixi. *Be.* Faciam. Tandem ſublato caſeo, qui vix illis placet niſi putris ac vermibus ſcatens, prodit ille barbatus, adferens ſecum (*a*) pinacium eſcarium, in quo cretâ pinxit aliquot circulos ac ſemicirculos: id deponit in menſa, tacitus interim ac triſtis; Charontem quempiam diceres. Qui agnoſcunt picturam, deponunt pecuniam, deinde alius atque alius, donec expleatur pinacium. Deinde notatis qui depoſuerunt, ſupputat tacitus: ſi nihil deſit, annuit capite. *Gu.* Quid ſi quid ſuperſit? *Be.* Fortaſſe redderet, & faciunt hoc nonnunquam. *Gu.* Nemo reclamat iniquæ rationi? *Be.* Nemo qui ſapit. Nam protinus audiret, Quid tu es hominis? Nihilo plus ſolves quàm alii. *Gu.* Liberum hominum genus narras. *Be.* Quòd ſi quis ex itinere laſſus cupiat mox à cœna petere lectum, jubetur exſpectare donec cæteri quoque eunt cubitum. *Gu.* Videor mihi videre civitatem (*b*) Platonicam. *Be.* Tum ſuus cuique nidus oſtenditur, & vere nihil aliud quàm cubiculum: tantùm enim ibi lecti ſunt, & præterea nihil quo utaris, aut (*c*) quod fureris. *Gu.* Illic munditiès eſt? *Be.* Eadem quæ in convivio; lintea fortè lota antè menſes ſex. *Gu.* Quid interim fit de equis? *Be.* Ad eandem diſciplinam tractantur ad quam homines. *Gu.* Sed eſt eadem ubique tractatio? *Be.* Alicubi civilior eſt, alicubi durior quàm narravi; verùm in genere talis eſt. *Gu.* Quid ſi ego tibi nunc narrem quibus modis hoſpites tractentur in ea parte Italiæ quam Longobardiam vocant, rurſus in Hiſpania, deinde in Anglia & in Wallia? Nam Angli partim Gallicos, partim Germanicos mores obtinent, ut ex his duabus gentibus mixti. Walli ſe prædicant (*d*) αὐτόχθονας Anglos. *Be.* Quæſo te ut narres. Nam mihi nunquam contigit eas adire. *Gu.* In præſentia non eſt otium. Nam nauta juſſit adeſſem ad horam tertiam, niſi vellem relinqui, & habet ſarcinulam: aliàs dabitur opportunitas ad ſatietatem uſque garriendi.

a Πίναξ *tabulam* ſignificat, propriè latam & tenuem, unde diminutivum pinacium, quod nunc pro *tabella*, nunc pro *ſcutella* ponitur.

b Ubi æqualia ſunt omnium omnia.

c quo fruaris.

d Id eſt, *indigenas*: aiunt enim Anglos cæteros ex Gallis & ex Saxonibus eſſe mixtos.

ARGU-

ARGUMENTUM.

Divinum certè Colloquium, quod lupanar ipſum caſtum facit! Deus non poteſt falli, ejus oculus in abditiſſima penetrat. Adoleſcentibus pudicitiam curæ eſſe debere. Puella ad quæſtum expoſita ab inſtituto non minùs turpi quàm ærumnoſo revocatur.

ADOLESCENS ET SCORTUM.

LUCRETIA, (a) SOPHRONIUS.

a *Continens, temperans.*

Lu. Fuge, mi lepidiſſime Sophroni, tandem nobis redditus es? Nam mihi videris abfuiſſe ſeculum. Primâ fronte vix te agnoſcebam. *So.* Quamobrem? mea Lucretia. *Lu.* Quia pro imberbi nobis rediſti barbatulus. Quid rei eſt? meum corculum. Nam vidêre ſolito torvior. *So.* Cupio tecum ſeorſum colloqui familiariùs. *Lu.* Au, au: non ſolæ ſumus? mea mentula. *So.* Secedamus in locum ſecretiorem. *Lu.* Age, concedamus in cubiculum interius, ſi quid libet. *So.* Nondum hic locus mihi videtur ſatis ſecretus. *Lu.* Unde iſte novus pudor? Eſt mihi (b) muſeion ubi repono mundum meum, locus adeò obſcurus ut vix ego te viſurus ſim, aut tu me. *So.* Circumſpice rimas omnes. *Lu.* Rima nulla eſt. *So.* Nullus eſt in propinquo qui nos exaudiat? *Lu.* Nè muſca quidem, mea lux. Quid cunctaris? *So.* Fallemus hîc oculos Dei? *Lu.* Nequaquam; ille perſpicit omnia. *So.* Et Angelorum? *Lu.* Illorum oculos non licet effugere. *So.* Quî fit igitur ut non pudeat homines id facere coram oculis Dei ac teſtibus ſanctis Angelis, quod puderet facere in conſpectu hominum? *Lu.* Quid hoc novæ rei eſt? veniſti huc concionaturus? Indue cucullam Franciſcanam, conſcende ſuggeſtum, & audiamus te, barbatule. *So.* Nec iſtud gravarer facere, ſi te queam ab iſto vitæ genere revocare, non ſolùm turpiſſimo, verùm etiam miſerrimo. *Lu.* Quambo-rem? ô bone. Victus alicunde parandus eſt. Sua quemque alit ars. Hoc eſt noſtrum opificium, hic (c) fundus noſter. *So.* Optârim, mea Lucretia, ut excuſsâ pauliſper iſtâ animi temulentiâ, rem ipſam mecum conſideres. *Lu.* Serva concionem tuam in aliud tempus: nunc (d) vivamus, mi Sophroni. *So.* Tu quæſtûs gratiâ facis quicquid facias. *Lu.* Non multùm aberrâſti à ſcopo. *So.* Nihil decedet tuo lucro, dabo quadruplum ut auſcultes tantùm. *Lu.* Dic quæ voles. *So.* Primùm,

b Pro ſecretiore cubiculo dictum eſt.

c Id eſt, reditus. Nam fructus annuos reddit fundus.

d Pro gaudeamus, ſive læti agamus.

mùm, illud mihi reſponde, Habéſne quæ tibi malè volunt? *Lu.* Non unam. *So.* Et quas tu viciſſim odiſti? *Lu.* Ut merentur. *So.* Proinde ſi poſſis illis facere rem gratam, faceréſne? *Lu.* Citiùs miſcerem illis toxicum. *So.* Atqui cogita nunc, an illis quicquam potueris facere gratius quàm quòd vident te vivere hanc vitam dedecoroſam ac miſerrimam. Quid autem poteras facere moleſtius iis qui tibi bene volunt? *Lu.* Sic erat fatum meum. *So.* Jam quod eſſe ſolet omnium difficillimum iis qui deportantur in inſulas, aut relegantur ad extremos orbis barbaros, hoc tu tibi tuapte ſponte ſumpſiſti. *Lu.* Quidnam eſt iſtud? *So.* An non ſponte renunciâſti omnibus affectibus, patri, matri, fratribus, ſororibus, amitæ, materteræ, cæteríſque quoſcunque tibi natura conjunxit? Nam & illos tui pudet, nec tu ſuſtines in illorum venire conſpectum. *Lu.* Imò feliciter commutavi affectus meos; pro paucis enim nunc habeo plurimos, quorum tu es unus, mihi fratris loco ſemper habitus. *So.* Mitte jocos, ac rem ipſam, ut habet, expende ſerió. Quæ tam multos habet amicos, ea nullum habet amicum, mihi crede, Lucretia. Nam qui ad te commeant, non habent te pro amica, ſed pro matula potiús. Vide quò teipſum dejeceris, miſera. Chriſtus te tam charam habuit, ut te ſuo ſanguine redemerit, ut te cœleſtis hæreditatis conſortem eſſe voluerit: & tu te facis cloacam publicam, ad quam commeant quilibet ſordidi, impuri, ſcabioſi, ſuámque ſpurcitiam in te repurgant. Quòd ſi nondum ejus lepræ contagium quam vocant ſcabiem Hiſpanicam attigit te, non diu poteris effugere. Quod ſi fiat, quid te infelicius, etiamſi cætera eſſent ſecunda, puta res & fama? quid aliud eris quàm vivum cadaver? Matri gravabaris eſſe morigera: nunc ſervis lenæ turpiſſimæ. Parentis audire monita tædebat: hîc ſæpe tibi vapulandum eſt ab ebriis & inſanis ſcortatoribus. Pigebat aliquid operis facere domi quo victum quæreres: hîc quos tumultus, quæ pervigilia ſuſtines? *Lu.* Unde nobis hic concionator novus? *So.* Jam mihi & illud fac cogites; Iſte formæ flos qui tibi conciliat amatores, brevi defluxerit. Quid tum facies? miſera. Quod ſterquilinium te fuerit abjectius? Fies ex meretrice lena. Non omnibus contingit iſta dignitas, & ſi contingat, quid ſceleratius? aut quid diabolicæ malitiæ vicinius? *Lu.* Vera ſunt, mi Sophroni, propemodum quæ dicis omnia. Sed unde tibi iſta nova ſanctimonia, qui ſoleas eſſe nugator omnium nugaciſſimus? Nemo te uno frequentiùs aut intempeſtiviùs huc commeabat. Audio te fuiſſe Romæ.

So. Fui. *Lu.* Atqui indè ſolent redire deteriores. Quo pacto tibi diverſum accidit? *So.* Dicam: quia non eodem animo modóque Romam adii. Cæteri ferè ideo eunt Romam, ut redeant deteriores: & ad eam rem ibi ſuppetunt affatim occaſiones. Ego cum probo viro profectus ſum, cujus hortatu pro lagena libellum mecum attuli, Novum Teſtamentum ab Eraſmo verſum. *Lu.* Ab Eraſmo? Aiunt illum eſſe ſeſquihæreticum. *So.* Num & huc pervenit illius viri nomen? *Lu.* Nullum celebrius apud nos. *So.* Vidiſtin' hominem? *Lu.* Nunquam; ſed optârim vidiſſe, de quo tam multa audivi mala. *So.* Fortaſſis à malis. *Lu.* Imò à viris reverendis. *So.* A quibus? *Lu.* Non expedit dicere. *So.* Quamobrem? *Lu.* Quia ſi tu effutires, & res permanaret ad illos, meo quæſtui non minima portio decederet. *So.* Nè metue; lapidi dixeris. *Lu.* (*a*) Admove aurem. *So.* Inepta, quid opus eſt admotâ aure cùm ſimus ſoli? an, nè Deus exaudiat? Proh Deum immortalem! video te piam meretricem, quæ mendicos (*b*) ſubleves eleemoſynâ. *Lu.* At ego ex iſtis mendicis plus capio lucri quàm ex vobis divitibus. *So.* Spoliant matronas bonas ut effundant in meretrices malas. *Lu.* Sed perge de libro. *So.* Faciam, & præſtat. Ibi me docuit Paulus, qui neſcit mentiri, quòd *nec ſcorta nec ſcortatores regni cœleſtis hæreditatem conſequentur*. Hoc ubi legiſſem, ſic cœpi cogitare apud me, Modica res eſt quam exſpecto ex hæreditate paterna, & tamen malim renunciare ſcortis omnibus quàm à patre exhæredari: quanto magis cavendum eſt nè me exhæredet Pater cœleſtis? Et adverſus exhæredantem aut abdicantem patrem aliquod præſidium porrigunt humanæ leges: adverſus exhæredantem Deum nihil eſt (*c*) ſuffugii. Itaque mihi protinus interdixi omnem ſcortorum uſum. *Lu.* Si quidem poſſis continere. *So.* Bona continentiæ pars eſt, ex animo continentem eſſe velle. Poſtremò, ſupereſt extremum mali remedium, uxor. Romæ in pœnitentiarii ſinum totum (*d*) Augeæ ſtabulum effudi. Is multis prudenter hortatus ad puritatem animi & corporis, ad ſacram lectionem, ad crebras preces, ad vitæ ſobrietatem; pro pœna nihil aliud indixit quàm ut flexis genibus ad ſummum altare dicerem Pſalmum, *Miſerere mei, Deus*: &, ſi mihi ſuppeteret pecunia, darem egenti cuipiam Carolinum unum. Admiranti mihi quòd pro tot ſcortationibus tantillum pœnæ infligeret, ſatis facetè reſpondit, Fili, inquit, ſi verè pœnitet, ſi vitam commutas, nihil moror pœnam: ſin pergis, ipſa libido tandem abs te plus ſatis pœnarum exiget, etiamſi ſacerdos non indicat. Me vide lippum, tremu-

a Eſt hoc uſu receptum, ut res ſilendas, etiamſi duo ſoli ſint in agro, tamen qui loquitur dicat voce ſubmiſſiore, cum nihil ſit opus.

b Videtur ſignificaſſe neſcio quid de monachis mendicitatem profeſſis.

c Alias, ſuffragii.

d Vide proverbium, de diu collectis ſordibus.

tremulum, incurvum: at olim talis eram qualem te hactenus fuiſſe prædicas. Sic ego reſipui. *Lu.* Ergò, ut video, perdidi meum Sophronium. *So.* Imò lucrefeciſti. Nam antè perierat, nec ſibi amicus, nec tibi: Is nunc te verè amat ac tuam ſitit ſalutem. *Lu.* Quid igitur ſuades? mi Sophroni. *So.* Ut quàm primùm te ſubducas ab iſta vita. Adhuc puella es: quod contractum eſt labis poteſt elui. Aut nube marito; nos aliquid ad dotem conſeremus: aut confer te in collegium aliquod ſacrum, quod lapſas recipit: aut commutato loco dedas te in familiam alicujus honeſtæ matronæ. Ad horum quodlibet offero tibi operam meam. *Lu.* Amabo te, mi Sophroni, circumſpicito; ſequar tuum conſilium. *So.* Sed interim hinc te ſubmoveto. *Lu.* Hui! tam citò? *So.* Cur non potiùs hodie quàm cras, ſi dilatio damnum habet, mora periculum? *Lu.* Quò me vertam? *So.* Colliges omnem mundum tuum, eum trades mihi veſperi; famulus clàm deferet ad fidelem matronam: aliquantò pôſt ego te producam, veluti deambulandi gratiâ: apud eam matronam latitabis meo ſumptu, donec tibi proſpexero: id fiet brevi. *Lu.* Age, mi Sophroni, trado me totam in tuam fidem. *So.* Gaudebis olim facto.

ARGUMENTUM.

Convivium Poeticum docet ſtudioſos convivari: inter quos parſimonia cum feſtivitate, hilaritas ſine turpiloquio, literatis fabulis condire debet convivium. Iambi cruenti. Poetæ viri judicio parùm admirando. Bonæ famulæ tres dotes primariæ, Fidelitas, Deformitas, Ferocitas. Locus ex Eunuchi Terentiani prologo illuſtratur. Locus in Epódis Horat. ad Canidiam. Locus Senecæ, Aliud agere, nihil agere, male agere. Locus Ariſtot. Elenchor. explicatur. Thema Poeticè variatur, diverſo metro. Sententiæ deſumuntur ex floribus & arboribus in horto. Carmina item Græca componuntur.

HILARIUS, LEONARDUS, CRATO, CONVIVÆ, MARGARETA, CARINUS, EUBULUS, SBRULIUS, PARTHENIUS, MUS ſervus Hilarii.

*Iambici trimetri ſunt uſque ad *Euge.*

Hi. *LEvis apparatus, animus eſt lautiſſimus.*
Le. *Cœnam ſiniſtro es auſpicatus omine.*
Hi. *Imò abſit omen triſte. Sed cur hoc putas?*
Le. *Cruenti Iambi haud congruunt convivio.*

Cr Euge, certum eſt adeſſe Muſas, effluunt carmina imprudentibus.

Hi.

(*a*) Hi. *Si rotatiles trochæos mavelis, en accipe;*
Vilis apparatus hic eſt, animus eſt lautiſſimus.

Quanquam & Iambi olim ad rixas ac pugnas nati, pòſt didicerunt omni ſervire materiæ. O pepones! habetis pepones in horto noſtro natos. En (*b*) lactucas ſeſſiles, ſucco tenerrimo, ſuo nomini reſpondentes. Has delicias quis ſanus non præferat apris, murænis, & attagenis? *Cr.* Si licet in convivio poetico vera loqui, quas tu lactucas vocas betæ ſunt. *Hi.* Hoc omen avertant ſuperi. *Cr.* Sic res habet: vide figuram. Tum ubi ſuccus lacteus? ubi molles aculei? *Hi.* Facis ut addubitem. Heus, accerſe huc famulam. Margareta, Tiſiphone, quid tibi venit in mentem, ut pro lactucis nobis apponeres betas? *Ma.* Datâ operâ feci. *Hi.* Quid ais venefica? *Ma.* Volebam experiri, an inter tot Poetas eſſet qui lactucam dignoſceret à beta; nam ſcio te non poſſe dignoſcere. Dicite mihi bonâ fide, quis animadvertit eſſe betas? *Con.* Crato. *Ma.* Facilè divinabam non fuiſſe Poetam. *Hi.* Si quid tale poſthac deſignâris, ego te pro Margareta vocabo (*c*) bliteam. Co. Ha ha he. *Ma.* Iſtæ nomenclaturæ nec obeſiorem me reddunt, nec macilentiorem. Sæpe vicies in die mihi commutat nomen: Ubi quid cupit eblandiri, vocat me (*d*) Galateam, Euterpen, Calliopen, Callirrhoen, Meliſſam, Venerem, Minervam; quid non? Ubi quid ſtomachatur, repente fio Tiſiphone, Megæra, Alecto, Meduſa, Baucis, aut aliud quicquid illi ſuggeſſerit (*c*) ſplendida bilis. *Hi.* Abi hinc cum tuis betis Blitea. *Ma.* Quorſum attinebat huc evocare? *Hi.* Ut redires unde veneras. *Ma.* Vetus dictum eſt, Proclivius eſt evocare cacodæmonem quàm abigere. *Co.* Ha ha he: appoſitè. Ut tibi res habet, Hilari, opus eſt aliquo carmine magico quo illam hinc abigas. *Hi* Habeo in promptu.

(*f*) φεύγετε κανθαρίδες, λύκος ἄγριος ὔμμε διώκει.

Ma. Quid ais? Æſope. *Cr.* Cave tibi, Hilari; impinget colaphum; ſic abegiſti tuo Græco carmine. O magum egregium! *Hi* Quid tu credis, Crato, eſſe hanc? Ego tali carmine abegiſſem decem magnos cacodæmones. *Ma.* Pili non facio tuos verſus Græcanicos. *Hi.* Adhibendus eſt igitur, ut video, bombus magicus; aut, ſi nec hic ſufficiet, (*g*) Mercu-

a Trochaici ſunt tetrametri.

b Quòd non erigant, ſed humi ſpargunt ſe.

c Alludit ad gemmam laudatiſſimam; & Græci betam appellant βλίτον. unde *bliteos* appellant ſtultos ac nihili, eò quòd beta vilis & inſipida herba eſt.

d A *colore lacteo*: Euterpe, à *delectando*; Muſæ nomen eſt: Calliope, à *pulchritudine vultus*: Callirrhoe, nympha; quòd *pulchre fluat*: Meliſſa, *apis*; opinor fuiſſe ancillam Chryſippi: Baucis, anus & paupercula apud Ovid. *e* Alluſit ad illud Horat. *Sive aliud nomen, juſſit quod ſplendida bilis*, id eſt, inſania. *f* Hoc carmen Plin. indicat uſurpari ſolere in magicis remediis; id eſt, *Fugite cantharides, lupus crudelis vos perſequitur.* Cantharis inſecti genus venenum habens lethale. *g* Hâc virgâ dat & adimit ſomnos; hâc animas evocat orco, & rurſum quos velit in tartara mittit. Lege Virg. 4. Æn.

rii caduceum. *Cr.* Mea Margareta, ſcis Poetarum genus eſſe afflatum; non auſim dicere furioſum: rogo te ut iſtam rixam in aliud tempus proroges, nóſque hâc cœnâ vel meâ causâ ſuaviter tractes. *Ma.* Quid mihi cum iſtius verſiculis? Sæpenumero cùm eſt eundum ad macellum non habet quod numeret, & interim cantillat verſiculos. *Cr.* Sic ſunt Poetæ. Sed age, fac ſodes quod dico. *Ma.* Equidem faciam in tuam gratiam, quoniam novi te probum, qui nunquam contriveris cerebrum tuum in ejuſmodi deliramentis: ac demiror quo fato in hunc incideris chorum. *Cr.* Unde id conjectas? *Ma.* Quia naſus obeſior, & oculi nitentes, & corpus ſucculentum. Nunc mihi hujus naſum contemplare & riſum Sardonium. *Cr.* Sed obſecro, meum ſuavium, ut iſtam iram mihi condones. *Ma.* Abeo, nec poſtulo ut quiſquam cæterorum hoc nomine mihi gratias agat. *Hi.* Abiitne jam? *Ma.* Non tam procul quin audiat te. *Mus.* Jam eſt in culina, ſecum neſcio quid murmurans. *Cr.* Famulam habes minimè mutam. *Hi.* Aiunt bonam famulam oportere tribus dotibus eſſe præditam; ut ſit fidelis, ut ſit deformis, ut ſit ferox, quam vulgò malam vocant. Fidelis non diminuet rem, deformem non ambiunt proci, ferox facilè tuetur jus heri ſui. Nam aliquoties opus eſt non ſolùm linguâ, verùm etiam manibus. Hæc mea è tribus duas habet virtutes, deformis juxtà ac mala; de fide dubito. *Cr.* Linguam audivimus, ſed ego metuebam tibi à manibus. *Hi.* Admovete manus peponibus: de lactucis actum eſt. Etenim ſi nunc juberem apponi lactucas, ſat ſcio, carduos apponeret. Sunt & melones, ſi quis hoc genere magìs capitur. En fici recentes; modò decerptos à matre teſtatur lac in pedunculo. A ficis ſolet aqua ſumi nè quid obliment ſtomachum. En habetis è limpidiſſimo fonticulo vivam ac frigidiſſimam, utilem & vino diluendo. *Cr.* At ego neſcio utrum utro diluam, aquâ, an aquam vino, vinum adeò mihi hoc vinum videtur hauſtum ex eodem fonticulo Muſarum. *Hi.* Tale vinum conducit acuendis ingeniis Poetarum: vos craſſi craſſis delectamini. *Cr.* Utinam Craſſus eſſem ille beatus. *Hi.* Ego malim eſſe Codrus aut Ennius. Quandoquidem mihi contigit habere convivas tam multos, tamque inſigniter eruditos, non committam ut nihilo doctior eos dimittam. Eſt locus in prologo Eunuchi qui multos torquet. Nam plerique codices ſic habent,

Bonæ famulæ Proprietates.

Sic exiſtimet, ſciat,
Reſponſum, non dictum eſſe, quia læſit prior,
Qui bene vertendo, & eas deſcribendo malè &c.

In his verbis deſidero ſenſum argutum ac Terentio dignum. Nec enim ideo læſit prior, quia malè vertit Græcas fabulas; ſed quia Terentianas carpſerat. *Eu.* Juxta vulgò jactatum proverbium, *Qui peſſimè canit, primus incipiet.* Cùm eſſem Londini apud Thomam Linacrum, virum ſic in omni genere Philoſophiæ doctiſſimum, ut nihlo ſeciùs has Grammaticorum minutias ad unguem calleat, oſtendit mihi codicem mirâ vetuſtate in quo ſic habebatur ſcriptum,

Sic exiſtimet, ſciat,
Reſponſum, non dictum eſſe, quale ſit, Priùs
Qui bene vertendo, & eas deſcribendo malè,
Ex Græcis bonis Latinas fecit non bonas;
Idem Menandri Phaſma nunc nuper dedit.

Sic autem ordinandus eſt ſermo, ut *quale ſit* indicet ſubjiciendum exemplum prioris dicti. Minitabatur ſe viciſſim reprehenſurum aliquid in fabulis ejus à quo fuerat reprehenſus. Atque hìc negat videri debere convitium, ſed *reſponſum.* Qui laceſſit, jacit dictum; qui regerit laceſſitus, reſpondet. Hujus rei promittit exemplum, *quale ſit,* quod Græcis dicitur οἷον· Latinis *quod genus*, aut *veluti,* ſive *videlicet*, aut *puta.* Deinde ſubjicit reprehenſionem, in qua *priùs* adverbium reſpondet ad alterum adverbium veluti diverſum, quod ſequitur, *nuper*; quemadmodum pronomen *qui* reſpondet ad dictionem *idem.* Veteres enim Lavinii fabulas in totum damnat, quoniam jam exciderant ex hominum memoria. In his quas nuper dediſſet certa notat loca. Mihi videtur hæc germana lectio, verúſque Comici ſenſus, niſi quid diſſentit ſenatus populúſque Poëticus. *Con.* Imò pedibus omnes in tuam deſcendimus ſententiam. *Eu.* At ego viciſſim à vobis quiddam leve ac facillimum diſcere cupiam, quo pacto metiendus ſit hic verſiculus.

Ex Græcis bonis Latinas fecit non bonas.

Micate digitis. *Hi.* Opinor more veterum elidi *s*, ut ſecundo loco ſit anapæſtus. *Eu.* Accederem, niſi caſus auferendi deſineret in *is* naturâ longam. Itaque ſubmotâ conſonante nihilominus manet longa vocalis. *Hi.* Vera prædicas. *Cr.* Si quis illiteratus & ignotus ingrederetur, planè crederet nos inter nos micatione digitorum ruſticorum lu-

ludum renovare. *Le.* Nos,quantum video, fruſtrà micamus digitis: tu, ſi potes, expedi. *Eu.* Videre quantula res nonnunquam torquet homnies etiam eruditos: præpoſitio *ex* pertinet ad finem carminis præcedentis,

Qui bene vertendo, & eas deſcribendo malè, ex
Græcis bonis Latinas fecit non bonas:

Ità nihil eſt ſcrupuli. *Le.* Sic eſt, per Muſas. *Ca.* Quandoquidem cœpimus micare digitis, velim ut aliquis mihi verſum hunc ex Andria digerat in ſuos pedes,

Sine invidia laudem invenias, & amicos pares;

nam mihi ſæpe tentanti non ſucceſſit. *Le. Sine in*, iambus eſt; *vidia*, anapæſtus; *laudem in*, ſpondæus; *venias*, anapæſtus; *& ami*, rurſus anapæſtus. *Ca.* Habes jam pedes quinque,& ſuperſunt tres ſyllabæ,quarum prima eſt longa;ut nec iambum facere poſſis,aut tribrachyn. *Le.*Profectò vera prædicas. Hæremus in vado: quis nos expedite? *Eu.* Nemo meliùs quàm qui induxit in hoc vadum. Age,Carine,nè cela, ſi quid habes,inter candidos amiculos. *Ca.*Niſi me fallit memoria,videor mihi quiddam tale legiſſe apud Priſcianum,qui docet, apud Latinos Comicos *v* conſonantem perinde elidi ut vocalem,quemadmodum frequenter in hac dictione *enimvero*,ſic ut pars *enime* faciat anapæſtum. *Le.* Itaque metire nobis. *Ca.* Faciam: *Sine inidi* proceleuſmaticus eſt,niſi mavis elidi *i*, per Synæreſin; ut cùm Virgilius *aureo* ponit in fine carminis heroici pro *auro*. Quod ſi placet, erit primo loco tribrachys; *à lau*, ſpondæus eſt; *d' inveni*, dactylus; *as & a*, dactylus; *micos*, ſpondæus; *pares*, iambus. *Sb.* Carinus nos explicuit ex hoc ſanè vado. Sed eſt in eadem ſcena locus quem haud ſcio an quiſquam animadverterit. *Hi.* Obſecro,profer. *Sb.* Illic hunc in modum loquitur Simo,

Sine ut eveniat quod volo,
In Pamphilo ut nihil ſit moræ, reſtat Chremes.

Hi. Quid hìc te offendit? *Sb.* Cùm *ſine* ſit minitantis, nihil hic ſequitur quod faciat ad minas. Proinde ſuſpicor à Poëta ſcriptum fuiſſe,

Sin eveniat quod volo;

ut *ſin* reſpondeat ad *ſi* quod præceſſit,

Si propter amorem uxorem nolit ducere.

Proponit enim ſenex duas partes inter ſe diverſas. "Si Pamphilus ob amorem Glycerii recuſat nuptias, erit quod cum illo expoſtulem; ſin ille non recusârit, tum mihi reſtat exorandus Chremes. Porrò hyperbaton longius fecit interpellatio Soſiæ, & ſtomachus Simonis in Davum. *Hi.* Mus, porrige

porrige mihi codicem. *Cr.* Commitis tu muri codicem? *Hi.* Tutius quàm vinum. Diſpeream niſi verum dixit Sbrulius. *Pa.* Trade mihi codicem, ut oſtendam alium ſcrupulum, In prologo Eunuchi verſus hic non conſtat,

Habeo alia multa, quæ nunc condonabuntur.

Quanquam anim Comici Latini præcipuè ſumunt ſibi multam libertatem in hoc genere Carminis, tamen nuſquam memini illos Senarium claudere Spondæo, niſi fortè legendum eſt *condonabitur* (*a*) ἀπροσώπως, aut *condonabimus*, mutato numero perſonæ. *Ma.* O mores veiè Poëticos! In ipſo limine convivii (*b*) micant digitis & librum adhibent. Luſus & literas præſtat ſervare in menſas ſecundas. *Cr.* Non omnino peſſimum conſilium dat Margareta; obtemperabitur; placato ſtomacho revocabimus luſum, interim digitis micabimus in diſco. *Hi.* Videte luxum poëticum. Habetis triplex ovorum genus elixa, aſſa, frixa; omnia recentiſſima ſunt, intra biduum nata. *Pa.* Ego butyri eſum non fero: ſi frixa ſunt oleo, perplacebunt. *Hi.* Abi, puer, diſce ex Margareta in utro frixa ſint. *Mus.* In neutro, inquit. *Hi.* Nec in butyro, nec in oleo? In quo igitur? *Mus.* In lixivio, ut ait. *Cr.* Qualis percontatio, talis reſponſio. Quid negotii eſt dignoſcere butyrum ab oleo? *Ca.* Præſertim his qui tam facilè diſcernunt lactucam à beta. *Hi.* Habetis ovationem, ſequetur aliquando triumphus. Heus, puer, circumfer oculos. Nihílne vides hîc deeſſe? *Mus.* Permulta. *Hi.* Hæc ova deſiderant condimentum, quo temperetur calor. *Mus.* Quod vis? *Hi.* Dic ut ex contuſis (*c*) vitis claviculis mittat nobis ſuccum. *Mus.* Dicam. *Hi.* Quid huc redis inanis? *Mus.* Negat (*d*) è claviculis ſuccum exprimi ſolere. *Le.* O famulam! *Sb.* Certè fabulis condiemus ova noſtra. In Epodis Horatianis offendi locum quendam, non depravatum quod ad ſcripturam attinet, ſed depravatè interpretatum, nec à Mancinello ſolùm cæteríſque recentioribus, verùm etiam ab ipſo Porphyrione. Locus eſt in carmine quo canit palinodiam Canidiæ veneficæ:

Tuúſque venter partum ejus, & tuo
Cruore rubros obſtetrix pannos lavit,
Utcunque fortis exilis puerpera.

Exiſtimant enim omnes hîc *exilis* nomen eſſe, cùm ſit verbum. Adſcribam verba Porphyrionis, ſi tamen illius eſſe credendum eſt: "*Exilem* autem, inquit, ſub illa ſpecie, qua ſi " puerperio facta ſit deformis; per exilitatem corporis ma- " ciem naturalem dicit. Pudendus lapſus, ſi vir tantus non ſenſit

a *Sine perſona.*

b Ruſticorum luſus eſt, vulgaris etiamnum Italiæ. Vide proverbium, *Dignus quicum in tenebris mices.* Metiebantur verſus ſublatis ac repreſſis digitis: id mulier putat eſſe micare digitis.

c Natura addit vitium palmitibus laqueos quoſdam, quibus repit & alligat ſeſe; has Plinius vocat claviculas lib. 22. in prologo.

d Perversè reſpondet, quaſi parvos clavos juſſerat contundi.

ſenſit metri legem reclamare huic ſenſui. Neque enim quartus locus admittit Spondæum. Verùm Poeta jocatur illam verè peperiſſe, quanquam non diu languiſſet ac decubuiſſet à partu, ſed ſtatim exſiliiſſet è lecto, quemadmodum ſolent quædam fortes puerperæ. *Hi.* Habemus tibi gratiam, Sbruli, qui tam lautè condieris ova noſtra. *Le.* Iſti non diſſimile eſt quod legitur in primo Odarum libro. Odæ initium eſt, *Tu nè quæſieris.* Sic autem habet conſtans lectio; *Neu Babylonios Tentâris numeros, ut meliùs quicquid erit pati.* Hunc locum ità tranſiliunt veteres interpretes, quaſi nihil habeat ſcrupuli: ſolus Mancinellus ſentiens orationem imperfectam, jubet addi *poſſis.* *Sb.* Habes aliquid de hac re compertius? *Le.* Neſcio; ſed mihi videtur Horatius Græci ſermonis idioma reddidiſſe, quod nullus Poetarum facit libentius aut frequentius: Nam Græcis eſt familiare (*a*) aparemphaton adjungere huic dictioni ὡς & ὥστε. Sic Horatius, *ut pati*, pro *ut patiaris.* Quanquam quod divinat Mancinellus non eſt prorſus abſurdum. *Hi.* Mihi vehementer arridet quod dicis. Curre, Mus, & adfer ſi quid eſt reliquum. *Cr.* Quid iſthuc eſt novarum deliciarum? *Hi.* Hic eſt cucumis ſectus in laminulas: hoc eſt jus ex coctis inteſtinis cucurbitæ; conducit lubricandis inteſtinis. *Sb.* O cœnam verè medicam! *Hi.* Boni conſulite. Mox aderit gallina ex corte noſtra. *Sb.* Commutabimus tibi nomen, & pro Hilario vocabimus Apicium. *Hi.* Age, nunc ridete quantum voletis; cras fortaſſe ſeriò laudabitis hanc cœnam. *Sb.* Qui ſic? *Hi.* Cùm ſenſeris tibi probè conditum eſſe prandium. *Sb.* (*b*) Fame? *Hi.* Scilicet. *Cr.* Scis, Hilari, quid provinciæ te vellem ſuſcipere? *Hi.* Sciam, ſi dixeris. *Cr.* Chorus canit hymnos quoſdam non indoctos, ſed per indoctos multis locis depravatos: eos cuperem tuâ operâ nobis reſtitui. Ut autem exemplum proferam, ità canimus;

Hoſtis Herodes impie,
Chriſtum venire quid times?

Ordo dictionis unius inverſus geminum vitium invexit carmini. Nam *hoſtis*, cùm trochæum efficiat, nullum habet locum in carmine iambico; & *Hero*, ſpondæus, non recipitur in ſede ſecunda. Nec dubium eſt quin verſus ità primùm ſcriptus ſit, *Herodes, hoſtis impie.* Jam epithetum *impie* molliùs cohæret cum *hoſtis* quàm cum *Herodes.* Porrò quoniam Herodes dictio Græca eſt, η vertitur in ε in caſu vocandi: ut, Σωκράτης ὦ Σώκρατες· quemadmodum & in Ἀγάμεμνον ω mega recti caſus vertitur in o micron. Rurſum ita canimus hymnum,

Jeſu

a Id eſt, *infinitum, ut pati.*

b Alluſit ad dictum Socratis, qui dixit famem eſſe condimentum omnium & jucundiſſimum & minimo parabile.

Jeſu corona virginum,
Quem mater illa concepit,
Quæ ſola virgo parturit.

Dubium non eſt, quin *concipit* ſit pronunciandum. Nam temporis hypallage gratiam etiam addit ſermoni. Ridiculum autem eſt nos offendi in *concipit*, cùm ſequatur *parturit*. *Hi.* Iſtius generis & ipſe permulta offendi, nec pigebit olim huic rei aliquot dierum opellam dare: nam mihi videtur Ambroſius in hoc carmine non parùm habere gratiæ, adeò fere finit dimetrum dictione triſſyllabâ, & cæſuram fere collocat in fine dictionis. Id crebriùs apud eum fit quàm ut caſus videri poſſit. Si quæritis exemplum: *Deus Creator* hîc eſt penthemimeris; accinitur, *omnium: Polique rector*; accinitur, *veſtiens: Diem decoro*; accinitur, *lumine: Noctem ſoporis*; accinitur, *gratiâ*. Sed adeſt gallina ſatis obeſa, quæ mihi totis decem annis peperit ova, & excluſit pullos. *Cr.* Indigna erat quæ necaretur. *Ca.* Si licet aliquid admiſcere de ſtudiis ſeverioribus, habeo quod proponam. *Hi.* Modò ne nimiùm ſit tetricum. *Ca* Non eſt. Cœpi nuper legere Senecæ epiſtolas, & in ipſo ſtatim portu, quod aiunt, impegi. Locus eſt in prima epiſtola, *& ſi volueris*, inquit, *attendere, magna vitæ pars elabitur malè agentibus, maxima nihil agentibus, tota aliud agentibus*. In hac ſententia affectat neſcio quid argutiæ, quod ego non ſatis aſſequor. *Le.* Divinabo, ſi voles. *Ca.* Maximé. *Le.* Nemo perpetuò peccat. Et tamen luxu, libidine, ambitione, cæteríſque vitiis, magna vitæ pars perit, ſed multo major vitæ portio perit nihil agentibus. Porrò *nihil agere* dicuntur, non qui vivunt in otio, ſed qui rebus frivolis & nihil ad felicitatem conducentibus occupantur: indè proverbium, *Satius eſt ceſſare quàm nihil agere*. Sed tota vita perit aliud agentibus. *Aliud agere* dicitur, qui non eſt attentus ad id quod agit. Perit igitur tota vita, quoniam cum vacamus vitiis, aliud agimus; dum vacamus frivolis, aliud agimus; dum ſtudemus philoſophiæ, (quoniam id facimus ſupinè & oſcitanter) aliud agimus, parùm attenti, velut ad rem minimè ſeriam. Hæc interpretatio ſi parùm arridet, numeretur hæc ſententia Senecæ inter eas quas in hoc ſcriptore damnat Aulus Gellius ut frivolè argutas. *Hi.* Mihi ſanè ſatis arridet: (Sed interim ſtrenuè ad gallinam. Nolim vos falli, nihil præterea parati eſt) quadrat enim ad id quod præceſſit, *Turpiſſima eſt jactura quæ per negligentiam fit*. Id autem declarat hâc trimembri ſententiâ At paulò pòſt videor mihi videre mendam, *Mortem non proſpicimus*;

Magna pars ejus jam præteriit. Nam legendum arbitror, *Mortem* * *proſpicimus. Proſpicimus* enim quæ procul abſunt, cùm *mors magna ex parte præterierit* nobis. *Le.* Si ſibi permittunt philoſophi ut aliquando divertant in prata Muſarum, fortaſſe non videbitur abſurdum ſi nos aliquando vel animi gratiâ divertamus in illorum regionem. *Hi.* Quidni? *Le.* Cùm nuper relegerem librum Ariſtotelis, quem inſcripſit περὶ τῶν ἐλέγχων, quorum argumentum eſt rhetoribus cum philoſophis magna ex parte commune, comperi inſignes errores interpretum. Neque dubitandum eſt quin hìc, qui Græcè neſciunt, in multis locis egregiè delirârint. Ariſtoteles enim proponit hujuſmodi genus ambigui, quod naſcitur ex voce quæ eadem declarat diverſa, ὅτι μανθάνουσιν οἱ ἐπιστάμενοι, τὰ γὰρ ἀποστοματιζόμενα μανθάνουσιν οἱ γραμματικοί. τὸ γὰρ μανθάνειν ὁμώνυμον, τό, τε ξυνιέναι χρώμενον τῇ ἐπιστήμῃ, καὶ τὸ λαμβάνειν τὴν ἐπιστήμην. Id verterunt in hunc modum, "*Quoniam diſcunt ſcientes:* "*nam ſecundum os Grammatici diſcunt. Diſcere enim* "*æquivocum, ad intelligere eum qui utitur diſciplinâ, & acci-* "*pere diſciplinam. Hi.* Viſus es mihi nunc Hebraicè loqui, non Latinè. *Le.* Eſtne quiſquam veſtrûm qui audivit hìc ullam vocem æquivocam? *Hi.* Nullam. *Le.* Quid igitur ſtultius quàm id velle vertere quod verti non poterat? Neque enim quemadmodum Græcis μανθάνειν ſonat μαθεῖν, & μαθητεύειν, ità Latinis *diſcere*, *doctrinam accipere*, aut *tradere*. Quanquam an hoc ſit verum, neſcio: magis arbitror ſic, μανθάνειν eſſe anceps apud Græcos, quemadmodum *cognoſcere* apud Latinos. *Cognoſcit* enim qui *novit*, & *cognoſcit* judex qui *diſcit* cauſam. Sic, opinor, Græcis μανθάνειν dicitur præceptor, qui exigit prælecta pueris, & pueri quibus prælegitur. Quàm verò venuſtè reddidit, τὰ γὰρ ἀποστοματιζόμενα μανθάνουσιν οἱ γραμματικοί, *nam ſecundùm os grammatici diſcunt?* cùm vertere debuerit, *nam grammatici quæ dictant, docent.* Hìc interpretis erat aliud exemplum ſupponere, quod non eadem verba, ſed eandem rei ſpeciem exhiberet. Quanquam hoc loco ſuſpicor etiam in Græca ſcriptura nonnihil eſſe mendæ; ſcribendum autem, ὁμώνυμον τῷ τε ξυνιέναι καὶ τῷ λαμβάνειν. Paulò pòſt ſubjicit aliud exemplum Ambigui, quod naſcitur non ex vario vocis ejuſdem ſignificatu, ſed ex diverſa connexione; τὸ βούλεσθαι λαβεῖν με τοὺς πολεμίους, *velle me recipere pugnantes.* Sic enim vertit, pro eo quod erat, *velle me capere hoſtes.* Et ſi legas βούλεσθε, ſermo fit dilucidior, *Vultis me capere hoſtes?*

* Proſpicimus quæ à fronte ſunt, ſed procul; Reſpicimus à tergo relicta.

hoſtes? Nam pronomen poteſt præcedere verbum *capere*, & poteſt ſequi. Si præcedat, hic erit ſenſus, *Vultis ut ego capiam hoſtes?* Si ſequatur, erit hic, *Vultis ut hoſtes me capiant?* Subjicit ejuſdem generis aliud exemplum, ἆρα ὅ τις γινώσκει, τοῦτο γινώσκει; id eſt, *An quod quis novit, hoc novit?* Ambiguitas eſt in τοῦτο. Id ſi ſumatur accuſandi caſu, ſenſus erit, Quicquid alicui cognitum eſt, id illi cognitum eſſe. Sin nominandi caſu, ſenſus hic erit, Quam rem quis intelligit, ea intelligit: quaſi cognoſci non poſſit, niſi quod viciſſim cognoſcat. Rurſus aliud ſubjicit, ἆρα ὅ τις ὁρᾷ, τοῦτο ὁρᾷ; ὁρᾷ δὲ τὸν κίονα· ὥστε ὁρᾷ ὁ κίων, *An quod quis videt, id videt? ſed videt columnam; columna igitur videt.* Rurſus in τοῦτο eſt ambiguitas quam priùs indicavimus. Verùm hæc utcunque reddi poterant Latinis auribus, quod ſequitur nullo modo reddi poterat; ἆρα ὃ σὺ φῂς εἶναι, τοῦτο σὺ εἶς εἶναι. φῂς δὲ λίθον εἶναι· σὺ ἄρα φῂς λίθος εἶναι. Quod illi ſic reddiderunt, *Putas quod tu dicis eſſe, hoc tu dicis eſſe; dicis autem lapidem eſſe, tu ergò lapis dicis eſſe.* Obſecro quis omnino ſenſus humanus ex his verbis percipi poſſit? Ambiguitas enim partim pendet ex idiomate Græci ſermonis, quæ eſt in majore ac minore. Quanquam in majore eſt & alia ambiguitas in duabus dictionibus ὃ & τοῦτο, quæ ſi capiantur nominandi caſu, ſenſus erit, *Quicquid te dicis eſſe, hoc tu es.* Sin accuſandi, ſenſus erit, *Quamcunque rem tu dicis eſſe, eam dicis eſſe.* Et ad hunc ſenſum ſubſumit, λίθον φῂς εἶναι· ſed ad priorem colligit, σὺ ἄρα εἶς λίθος εἶναι. Græci ſermonis proprietatem ſemel auſus eſt imitari Catullus,

Phaſelus iſte, quem videtis, hoſpites,
Ait fuiſſe navium celerrimus.

Sic enim ferebatur hic verſus in antiquioribus editionibus. Hoc ignorato, neceſſe eſt multis modis delirare eos qui in hæc loca ſcribunt commentarios. Nè id quidem quod inibi continenter ſequitur Latino poteſt eſſe perſpicuum, Καὶ ἆρά ἐστι σιγῶντα λέγειν; διττὸν γάρ ἐστι, τὸ σιγῶντα λέγειν, τό τε τὸν λέγοντα σιγᾶν, καὶ τὸ τὰ λεγόμενα. Id reddiderunt hunc in modum, *Et putas, eſt tacentem dicere? Duplex enim eſt, tacentem dicere, & hunc dicere tacentem, & quæ dicuntur.* An non hæc Sibyllæ foliis obſcuriora? *Hi.* Mihi nec Græca ſatis liquent *Le.* Exponam pro mea divinatione. *An poſſibile eſt tacentem dicere?* Hæc interrogatio *duplicem habet ſenſum*, quorum alter eſt falſus & abſurdus, alter eſſe poteſt verus. Nam fieri non poteſt ut qui loquitur

non dicat ea quæ loquitur, hoc eſt, ut *loquendo taceat*; ſed fieri poteſt ut is qui loquitur *taceat eum qui loquitur*? Quanquam hoc exemplum recidit in alteram formam, quam paulò pòſt ſubjicit. Rurſum illud admiror, quòd mox in genere ambiguitatis, quæ naſcitur ex pluribus dictionibus conjunctis, mutârint Græci vocem *ſeculi* in *literas*, ἐπίσταιτο τὰ γράμματα, cùm Latini codices habeant *ſcire ſeculum*. Hîc enim duplex ſenſus naſcitur, vel ut ipſum ſeculum ſciat aliquid, vel ut aliquis ſciat ſeculum. Verùm hoc mollius eſt in αἰῶνα, ſive in κόσμον, quàm in γράμματα. Nam literæ dicuntur abſurdè ſcire quippiam: verùm nihil abſurdi fit ſi quis dicat, aliquid noſtro ſeculo notum eſſe, aut aliquem nôſſe ſuum ſeculum. Jam aliquantò pòſt, ubi proponit exemplum ambigui ex accentu, non veritus eſt interpres pro verbis Homeri ſupponere Virgiliana, cùm eadem fuerit neceſſitas in illo exemplo, *Quicquid dicis eſſe, hoc eſt.* Ex Homero refert Ariſtoteles, οὐ καταπύθεται ὄμβρῳ. Si οὐ aſpiretur ac circumflectatur, ſonat, *cujus computreſcit pluviâ*; ſin οὐ ſit exile & acutum, ſonat, *non computreſcit pluviâ.* Atque hoc quidem ſumptum eſt ex Iliad. ψ. Alterum eſt διδόμεν δέ οἱ εὖχος ἀρέσθαι accentu collocato ſuper penultimam ſonat, *concedere illi*; ſin ſuper primam, δίδομεν, ſonat, *damus.* At Poeta non ſentit Jovem dicere, concedimus illi; ſed Jupiter mandat ipſi ſomnio, ut illi ad quem mittitur concedat potiri voto. Dictum eſt enim διδόμεν, pro διδόναι. Pro his duobus Homericis ſubjecerunt hæc ex noſtris poëtis, velut illud ex Odis Horatii,

Me tuo longas pereunte noctes,
Lydia, dormis.

Et enim ſi accentus ſit in *me* correpto, & *tu* ſit grave, unica dictio eſt, *metuo*, id eſt, timeo. Quanquam hæc ambiguitas pendet non ſolùm ex accentu, verùm etiam ex compoſitione. Alterum ſuppoſuerunt ex Virgilio,

Heu! quianam tanti cinxerunt æthera nimbi.

Quanquam hæc quoque ex compoſitione naſcitur ambiguitas. *Hi.* Sunt iſta quidem arguta, dignáque cognitu, Leonarde; ſed interim vereor, ne cui convivium hoc Sophiſticum videatur magìs quàm Poëticum: aliàs, ſi videbitur, vel totum diem venabimur Elenchos (*a*) in Elenchis *Le.* Hoc eſt, in luco ligna, in mari quæremus aquam. *Hi.* Ubi eſt meus Mus? *Mus.* Adeſt *Hi.* Mone Margaretam ut tradat bellaria. *Mus.* Abeo. *Hi* Rurſum ades vacuus? *Mus.* Negat ſe de bellariis cogitâſſe, & ait ſatis diu ſeſſum eſſe. *Hi.* Vereor nè ſi diutiùs

a Id eſt, *redargutionibus.* ἐλέγχειν enim *redarguere* eſt.

diutiùs hic philoſophemur, illa nobis menſam ſubvertat, quemadmodum Xantippe Socrati : conſultius eſt igitur ut bellaria ſumamus in horto; ibi ſimul & ambulabimus, & liberè nugabimur. Interea ſibi quiſque decerpat ex arbore quod lubet. *Con.* Placet conſilium. *Hi.* Eſt illic fonticulus quovis vino ſuavior *Ca.* Quî fit ut hortus tuus magis niteat quàm aula? *Hi.* Quia hîc verſor frequentiùs. Si quid arridet hîc, ne parcite noſtris opibus hortenſibus. Jam ſi ſatis videtur deambulatum, quid ſi conſidamus hîc ſub tilia & Muſas cieamus? *Pa.* Age, fiat. *Hi.* Thema ſuppeditet hortus ipſe. *Pa.* Si præceſſeris, ſequemur. *Hi.* Age, faciam. *Præpoſtere facit cui variis deliciis niteat hortus, cum animum habeat nullis diſciplinis, nullis virtutibus excultum. Le.* Credemus adeſſe Muſas, ſi reddideris eandem ſententiam carmine. *Hi.* Hoc mihi longè proclivius, proſam orationem vertere carmine, quàm argentum commutare auro. *Le.* Dic igitur. *Hi.*

Cui renidet hortus undiquaque floſculis,
Animùmque nullis expolitum dotibus
Squalere patitur, is facit præpoſteré.

Habetis carmen Muſis (*a*) & Apolline nullo. Sed elegans fuerit, ſi ſinguli hanc ſententiam diverſo genere carminis reddatis. *Le.* Qui vicerit, quid præmii feret? *Hi.* Hunc calathum onuſtum malis, aut prunis, aut ceraſis, aut meſpilis, aut pyris, aut ſi quid aliud magis (*b*) adblanditur. *Le.* Quis erit arbiter certaminis? *Hi.* Quis niſi Crato? Et idcirco ſolus non certabit, quò magis auſcultet. *Cr.* Vereor nè talem ſitis habituri judicem, qualem olim habebant (*c*) coccyx & luſcinia inter ſeſe canendi gloriâ decertantes. *Hi.* Sat eſt ſi placet omnibus *Con.* Placet arbiter. Incipe, Leonarde. *Le.*

Cui tot deliciis renidet hortus,
Herbis, floribus, arborùmque fœtu
Et multo & vario, nec excolendum
Curat pectus & artibus probatis
Et virtutibus, is mihi videtur
Lævo judicio parùmque recto. Dixi.

Hi. Carinus (*d*) arrodit unguem; exſpectamus aliquid elaboratum. *Ca.* Nulla adeſt Muſa.

Cura cui eſt ut niteat hortus floſculis ac fœtibus,
Negligenti excolere pectus diſciplinis optimis,
Hic labore, mihi ut videtur, ringitur præpoſtero.

Hi. Non fruſtrà arroſus eſt unguis. *Eu.* Quoniam ordo me vocat, nè nihil adferam;

a Alluſit ad illud Martial. *Muſis & Apolline nullo Quod ſcribis verſus, hoc Ciceronis habes.*

b Id eſt, placet, ſicut *arridere* dicitur quod placet.

c Qui Latinè dicitur Cuculus, penultimâ productâ. Notus eſt apologus de certamine canendi inter luſciniam & cuculum, aſino judice.

d Geſtus eſt cogitantis. Perſ. *Nec pluteum cædit, nec demorſos ſapit ungues.* Idem, *Chæreſtratus ungues Arrodens ait hoc.*

Qui ſtudet ut variis niteat cultiſſimus hortus
Deliciis, patiens animum ſquallere, nec ullis
Artibus expoliens, huic eſt præpoſtera cura.

Hi. Non eſt cur exiſtimulemus Sbrulium. Nam ille ſic ſcatet verſibus, ut plerumque vel imprudens effundant carmina. *Sb.*

Cui vernat hortus cultus & elegans,
Nec pectus ullis artibus excolit,
Præpoſterâ is curâ laborat.
Sit ratio tibi prima mentis.

Pa. *Quiſquis accurat variis ut hortus*
Floribus vernet, neque pectus idem
Artibus ſanctis colit, hunc habet præ-
poſtera cura.

Hi. Nunc experiamur cui hortus ſuppeditet plures ſententias. *Le.* Quidni faciat tam dives? Vel hoc roſetum mihi ſuggeret quod dicam. *Ut brevis eſt roſæ nitor, ità fugax eſt juventus: properas carpere roſam priuſquam marceſcat; magìs adnitendum eſt, nè ſine fructu tibi effluat juventus.* *Hi.* Thema ſatis aptum carmini. *Ca.* *Ut inter arbores ſuus cuique fœtus; ità inter homines ſuæ cuique dotes ſunt.* Eu. *Ut terra, ſi excolatur, varias opes gignit in uſus humanos; neglecta, ſpinis ac vepribus obducitur: ità hominis ingenium, ſi excolatur optimis ſtudiis, plurimas edit virtutes; ſin negligas, variis occupatur vitiis.* Sb. *Hortus quotannis colendus eſt, ut niteat; animus ſemel excultus honeſtis ſtudiis, perpetuò floret ac vernat.* Pa. *Ut amænitas hortorum non avocat animum ab honeſtis ſtudiis, ſed ad hæc invitat potiùs: ità quærendi ſunt luſus ac joci qui non abſunt à literis.* *Hi.* Euge, video examen ſententiarum. Nunc ad verſus: Sed antequam id aggrediamur, meâ ſententiâ, fuerit exercitatio nec inelegans, nec infrugifera, ſi primam ſententiam toties reddamus Græcis verſiculis quoties reddidimus Latinis. Hîc auſpicabitur Leonardus, jam olim familiaris Muſis Græcanicis. *Le.* Incipiam, ſi jubes. *Hi.* Jubeo atque impero. *Le.*

Ὦ κῆπος ἐστιν ἄνθεσιν γελῶν καλοῖς,
Ὁ δὲ νοῦς μάλ.' αὐχμῶν τοῖς καλοῖς μαθήμασιν
Οὐκ ἔστι κόσμιος, οὗτος οὐκ ὀρθῶς φρονεῖ,
Περὶ πλείονος ποιῶν τὰ φαῦλ' ἢ κρείττονα.

Cui hortus eſt floribus ridens pulchris,
Animus verò maximè ſqualens bonis diſciplinis
Non eſt ornatus, hic non rectè ſapit,
Pluris æſtimans deteriora quàm meliora.

(*a*) Ego

(a) Ego præſulem egi; ſuccedat qui volet. *Hi.* Carinus. *Ca.* Imò Hilarius. *Le.* Sed video Margaretam intervenire: adfert neſcio quid deliciarum. *Hi.* Si id fecerit, me feſellerit. Mea furia, quid adfers? *Ma.* Sinapi quo condiatis veſtra bellaria. An non pudet hîc garrire in multam noctem? & poſtea vos poetæ multa blateratis in loquacitatem fœminarum. *Cr.* Haud malè monet Margareta: jam tempus eſt ut ſuum quiſque nidum adeat. Aliàs in hoc pulcherrimo certaminis genere vel ſolidum diem conſumemus. *Hi.* Sed cui addicis præmium? *Cr.* In præſentia quidem mihi ipſi addico. Nullus enim vicit præter unum me. *Hi.* Quî viciſti, qui non certaveris? *Cr.* Vos certâſtis, at non decertâſtis. Ego, quod nemo veſtrûm potuit, vici Margaretam. *Ca.* Hilari, æquum poſtulat; auferat calathum.

ARGUMENTUM.

Inquiſitio de Fide Summam continet & Synopſin Catholicæ profeſſionis. Inducit Lutheranum, ut ſic orthodoxâ ejus fide utramque partem trahat in concordiam. De Excommunicatione, & brutis Papæ fulminibus. Etiam cum impiis & hæreticis conſueſcendum, ſi ſpes ſit ulla corrigendi. Symbolum verbum eſt militare. *Paraphraſis diviniſſima & elegantiſſima in Symbolum Apoſtolicum.*

AULUS, BARBATIUS.

Au. (b) PUerorum eſt cantilena, *Saluta libenter.* Verùm haud ſcio an mihi fas ſit tibi dicere ſalutem. *Ba.* Equidem malim qui det ſalutem quàm qui dicat. Sed quamobrem iſthuc ais, Aule? *Au.* Quamobrem? Quia, ſi ſcire vis, oles aut ſulphur, aut fulmen Jovis. *Ba.* Sunt & (c) Vejoves, ſunt (d) bruta fulmina, multùm etiam origine diſſidentia à fatidicis. Nam, ut ſuſpicor, tu de anathemate ſentis. *Au.* Rem conjectas. *Ba.* Audivi quidem horrenda tonitrua, fulminis ictum non ſenſi. *Au.* Qui ſic? *Ba.* Quia nihilo pejus concoquo, neque irrequietiùs dormio. *Au.* Sed hòc periculoſius ſolet eſſe malum, quia non ſentitur. Verùm hæc bruta fulmina, quæ tu vocas, (e) feriunt montes & maria. *Ba.* Feriunt, ſed irritis ictibus. Eſt (f) & fulgur è vitro, ſeu vaſe æreo. *Au.* Certè territat & hoc. *Ba.* Verum; ſed pueros. Solus Deus habet fulmen quo feriat animam. *Au.* Quid ſi Deus eſt in ſuo vicario? *Ba.* Utinam ſit. *Au.* Imò multi demirantur te jamdudum non eſſe quovis (g) carbone atriorem. *Ba.* Finge me talem. Atqui tantò magis erat optanda ſalus perdito, ſi placeet Evangelica doctrina. *Au.* Optanda

a Alluſit ad Salios ſacerdotes Martis, ni fallor, qui ſaltabant in pompa. *Præſul* autem qui ſaltat primus. Eſt in quibuſdam choreis mos, ut unus ſolus auſpicetur ſaltationem; unde quiſquis aliis cunctantibus rem cœpit, dicitur incœpiſſe choream.

b In libello cui titulus *Cato*: nam is pueris prælegitur.

c Sunt Joves ſiniſtri & noxii. Sic vocant poëtæ numen lævum, Vejovem.

d Vide Plin. lib. 2. c. 43. Bruta, quia ſine ratione veniunt, nec quicquam portendunt: Fatidica prædicunt aliquid.

e Refert Plin. verba loco modò citato.

f Vide prov.

g Videtur innuere quempiam excommunicatum.

randa quidem, at non dicenda. *Ba.* Cur itá? *Au.* Quò pudeſcat ictus fulmine, ac reſipiſcat. *Ba.* Si ſic nobiſcum egiſſet Deus, perieramus omnes. *Au.* Quamobrem? *Ba.* Quia cùm eſſemus inimici Dei, cultores idolorum, militantes in caſtris Satanæ, hoc eſt, modis omnibus excommunicatiſſimi, tum ille maximè nobiſcum confabulatus eſt per Filium ſuum, ſuóque colloquio nos reſtituit in vitam cùm eſſemus mortui. *Au.* Iſta quidem verè narras. *Ba.* Imò malè ageretur cum omnibus ægrotis, ſi medicus fugeret alloquium quoties ingens morbus gravat miſerum; imò tum maximè conveniebat adeſſe medicum. *Au.* At ego metuo nè tu mihi citiùs affles aliquid tui mali, quàm fiat ut tuo morbo medear. Nonnunquam uſu venit ut pro medico fiat (*a*) palæſtrites qui viſit ægrotum. *Ba.* Ità quidem uſu venit in corporum morbis: verùm in animi malis eſt tibi parata antidotus adverſus omne contagium. *Au.* Quænam? *Ba.* Adamantinum propoſitum non divelli à ſententia ſemel infixa. Deinde, cur palæſtram metuis, ubi res verbis agitur? *Au.* Eſt aliquid quod dicis, ſi modò ſpes ſit profectûs. *Ba.* Proverbio dicitur, *Donec ſpirat homo, ſperandum eſſe.* Et juxta Paulum, *Charitas* neſcit deſperare, quia *ſperat omnia.* *Au.* Non peſſimè mones; atque hâc ſpe puto mihi fas eſſe tecum miſcere ſermonem aliquantiſper; ac, ſi pateris, medicum agam. *Ba.* Licet. *Au.* Vulgò ſunt inviſi percontatores. Et tamen in medicis probantur qui percontantur de ſingulis. *Ba.* Percontare (*b*) à cœlo uſque ad terram, ſi libet. *Au.* Experiar, modò fidem des te reſponſurum ex animo. *Ba.* Do, modò ſciam qua de re velis percontari. *Au.* De ſymbolo Apoſtolorum. *Ba.* Audio (*c*) militare verbum, nec recuſo haberi pro hoſte Chriſti ſi quid hìc fefellero. *Au.* *Credis in Deum Patrem omnipotentem, qui condiderit cœlum & terram?* *Ba.* Et quicquid cœlo terrâque continetur, atque etiam mentes angelicas. *Au.* Cùm *Deum* dicis, quid ſentis? *Ba.* Sentio mentem eſſe quandam æternam, quæ nec initium habuerat, nec finem ſit habitura, quâ nihil eſſe poteſt nec majus, nec ſapientius, nec melius. *Au.* Iſta quidem ſatis piè. *Ba.* Quæ nutu ſuo omnipotenti condidit quicquid eſt rerum viſibilium aut inviſibilium; quæ ſapientiâ mirabili moderatur ac gubernat univerſa, ſuâ bonitate paſcit ac ſervat omnia, atque hominum genus collapſum gratuitò reſtituit. *Au.* Sunt quidem iſta tria præcipua in Deo. Sed quid fructûs capis ex iſtorum cognitione? *Ba.* Cùm *Omnipotentem* cogito, me totum illi ſubmitto, ad cujus majeſtatem nihil eſt hominum

aut

a Id eſt, *Luctator*, nimirum cùm inviſit phreneticum. Vide Lapithas Luciani.

b Plautinum proverbium, pro, à capite uſque ad pedes.

c Qui baptizantur dant nomen imperatori Chriſto, cujus ſacramentis auctorantur: Et Symbolum apud milites ſignum eſt quo inter ipſos convenit, ſive id vocale eſt, ſive mutum.

aut Angelorum ſublimitas. Deinde plenâ fiduciâ credo quod ab illo factum tradunt Sacræ literæ, ſimúlque futurum quicquid ille promiſit, quando nutu quicquid vult poteſt, quantumvis homini videatur impoſſibile. Ità ſit ut meis viribus diffiſus totus ab illo pendeam qui poteſt omnia. Ubi *Sapientiam* illius intueor, nihil tribuo meæ ſapientiæ, verùm credo omnia rectiſſimè juſtiſſiméque ab eo fieri, etiamſi juxta ſenſum humanum videantur abſurda aut iniqua. Cùm *Bonitatem* conſidero, video nihil eſſe in me quod illius gratuitæ beneficentiæ non debeam; & nullum arbitror eſſe tantum crimen quod ille nolit ignoſcere reſipiſcenti, neque quicquam eſſe quod ille non ſit largiturus cum fiducia petenti. *Au.* Num ſatis eſſe putas quòd credis illum eſſe talem? *Ba.* Nequaquam? ſed ſincero affectu totam fiduciam ac ſpem in illum unum transfero, deteſtans Satanam, omnémque idclolatriam, & quicquid eſt artium magicarum. Illum ſolum adoro, nihil illi nec præferens nec æquans, non angelum, non parentes, non liberos, non uxorem, non principem, non opes, non honores, non voluptates; paratus & vitam illius causâ perdere, ſi juſſerit, certus enim non poſſe perire qui ſe totum illi tradiderit. *Au.* Nihil igitur colis, nihil times, nihil amas, niſi unum Deum? *Ba.* Si quid veneror, ſi quid metuo, ſi quid amo præter eum, ejùs causâ amo, metuo, colo. omnia ad illius gloriam referens, ſemper illi gratias agens, ſive læta contingunt, ſive triſtia, ſive mori datur ſive vivere. *Au.* Sana quidem eſt hactenus tua oratio. De ſecunda perſona quid ſentis? *Ba.* Sciſcitare. *Au* Credis Jeſum fuiſſe Deum & hominem? *Ba.* Maximè *Au* Qui fieri potuit ut idem ſit Deus immortalis, & homo mortalis? *Ba.* Iſtud illi facile fuit efficere qui quicquid vult poteſt. Et ob divinam naturam, quam eandem habet cum Patre, quicquid magnitudinis, ſapientiæ & bonitatis attribuo Patri, idem tribuo & Filio; quicquid debeo Patri, debeo & Filio: niſi quod ita viſum eſt Patri, ut per Filium conderet ac donaret nobis omina. *Au.* Cur igitur Sacræ literæ Filium frequentiùs appellant Dominum quàm Deum? *Ba.* Quia *Deus* authoritatis, hoc eſt, principatûs, eſt nomen quæ Patri præcipuè convenit, qui ſimpliciter principium eſt omnium, atque ipſius etiam Deitatis fons. *Dominus* redemptoris & aſſertoris vocabulum eſt. Quanquam & Pater redimit per Filium; & Filius Deus eſt, ſed ex Deo Patre. Solus autem Pater à nullo eſt, & in perſonis Divinis principem locum obtinet. *Au.* Ergò & in Jeſu collocas tuam fiduciam? *Ba.* Quidni?

Objectio, ex loco Teſtimonii.

ni? *Au.* Sed propheta *maledictum* dixit *qui fidit in homine.* *Ba.* Sed huic uni homini *data eſt omnis poteſtas in cælo & in terra, ut in nomine ejus flectatur omne genu cæleſtium, terreſtrium, & inferorum.* Quanquam nec in hoc fiduciæ ſpeique meæ ſacram, ut aiunt, anchoram figerem, ni Deus eſſet. *Au.* Cur eum *filium* appellas? *Ba.* Nè quis ſomniet eſſe creaturam. *Au.* Cur *unicum*? *Ba.* Ut diſcernam naturæ filium à filiis adoptionis, cujus cognominis honorem nobis etiam impertit, ut neminem præter hunc alium exſpectemus. *Au.* Cur eum qui Deus erat hominem fieri voluit? *Ba.* Ut homines homo reconciliaret Deo. *Au.* Credis conceptum citra virilem operam, opificio Spiritûs ſancti, ac natum ex incorrupta Virgine Maria, de illius ſubſtantia ſumpto mortali corpore? *Ba.* Maximè. *Au.* Cur ſic naſci voluit? *Ba.* Quia ſic decebat naſci Deum; ſic decebat naſci, qui noſtræ conceptionis ac nativitatis ſordes purificaret. Hominis filius naſci voluit Deus, ut nos in illum renaſcentes efficeremur filii Dei. *Au* Credis illum verſatum in terris ea egiſſe miracula, ea docuiſſe, quæ prodita ſunt literis Evangelicis? *Ba.* Certiùs quàm te credo eſſe hominem. *Au.* Non ſum inverſus Apuleius, ut ſuſpiceris aſinum latere ſub hominis ſpecie. Sed credis hunc eundem eſſe Meſſiam illum quem delineârant figuræ Legis, quem promiſerant oracula Prophetarum, quem tot ſeculis exſpectârant Judæi? *Ba.* Nihil habeo perſuaſius. *Au.* Credis hujus doctrinam ac vitam ſufficere ad perfectam pietatem? *Ba.* Admodum. *Au.* Credis eundem verè comprehenſum à Judæis, vinctum, colaphis & alapis cæſum, conſputum, irriſum, flagellatum ſub Pontio Pilato, ac denique ſuffixum in crucem, atque inibi mortuum? *Ba.* Maximè. *Au.* Credis illum ab omni lege peccati cujuſcunque fuiſſe immunem? *Ba.* Quidni? Agnum abſque macula. *Au.* Credis illum ſuâ ſponte hæc omnia perpeſſum? *Ba.* Imò libenter, atque etiam ſitienter, ſed ex voluntate Patris. *Au.* Cur Pater Filium ſuum unicum, innocentem, ſibique chariſſimum, hæc tam atrocia pati voluit? *Ba.* Ut hâc victimâ nos nocentes ſibi reconciliaret, in illius nomen collocantes fiduciam ac ſpem noſtram. *Au.* Cur Deus paſſus eſt ſic collabi totum humanum genus? Et, ſi paſſus eſt, non patuit alia via ſarciendi ruinam noſtram? *Ba.* Hoc mihi perſuaſit non humana ratio, ſed fides, nullâ ratione potuiſſe fieri meliùs, neque ad ſalutem noſtram utiliùs. *Au.* Cur hoc mortis genus illi potiſſimùm placuit? *Ba.* Quia juxta mundum erat probroſiſſimum: quia diri lentique cruciatus:

quia

quia conveniebat illi, qui porrectis in omnem mundi plagam membris, omnes orbis nationes invitaret ad ſalutem, & homines terrenis curis affixos evocaret ad cœleſtia: denique, ut referret nobis ſerpentem æneum, quem Moſes ſuſpenderat in ſtipite, ut quicunque defigerent in illum oculos ſanarentur à vulnere ſerpentum; fidémque Prophetæ liberaret, qui prædixerat, *Dicite in nationibus, Regnavit à ligno Deus.* *Au.* Cur & ſepeliri voluit, ídque tam accuratè, oblitus myrrhâ & unguentis, incluſus novo monumento è ſolido (*a*) vivóque ſaxo exciſo, obſignato oſtio, adhibitis etiam cuſtodibus publicis? *Ba.* Quò magis conſtaret eſſe verè mortuum. *Au.* Cur non ſtatim revixit? *Ba.* Hac ipſa de cauſa. Etenim ſi mors fuiſſet ambigua, fuiſſet & ambigua reſurrectio: ſed hanc voluit eſſe certiſſimam. *Au.* Credis hujus animam deſcendiſſe ad inferos? *Ba.* Hanc particulam non fuiſſe quondam additam nec in Symbolo Romano, nec in Symbolo Orientalium Eccleſiarum, teſtis eſt Cyprianus: nec recenſetur apud Tertullianum vetuſtiſſimum ſcriptorem. Ego tamen & hoc firmiter credo, vel quia congruit cum prophetia Pſalmi, *Non derelinques animam meam in inferno*, & rurſus, *Domine, eduxiſti ab inferno animam meam*; vel quia Petrus Apoſtolus in Epiſtolæ prioris (de cujus authore nunquam fuit dubitatum) capite tertio ſcripſit hunc in modum, *Mortificatus quidem carne, vivificatus autem ſpiritu, in quo & his qui in carcere erant ſpiritu veniens prædicavit.* Verùm, ut credo deſcendiſſe ad inferos, ità non credo illic aliquid eſſe paſſum: deſcendit enim, non ut illic cruciaretur, ſed ut nobis frangeret regnum Satanæ. *Au.* Nihil adhuc impium audio. Sed mortuus eſt ut nos peccato mortuos revocaret ad vitam: cæterùm cur revixit? *Ba.* Tribus potiſſimùm de cauſis. *Au:* Quibus? *Ba.* Primùm, ut nobis certam ſpem faceret reſurrectionis. Deinde, ut ſciremus eum immortalem eſſe, nec unquam moriturum, in quo præſidia ſalutis noſtræ collocavimus. Poſtremò, ut nos quoque per pœnitentiam mortui peccatis, per baptiſmum una cum illo ſepulti, per gratiam ejus revocemur ad vitæ novitatem. *Au.* Crediſne quòd idem corpus quod mortuum fuit in cruce, quod revixit in ſepulchro, quod viſum & contrectatum eſt diſcipulis, ſubvexerit in cœlum? *Ba.* Maximè. *Au.* Cur voluit relinquere terras? *Ba.* Ut illum omnes ſpiritualiter amaremus, neque quiſquam in terris ſibi Chriſtum propriè vendicaret, ſed omnes ex æquo tolleremus animos in cœlum, ſcientes illic eſſe caput noſtrum. * Etenim ſi nunc

a An ſaxa naſcantur & augeſcant incertum. *Viva* tamen *ſaxa* dicuntur, quæ nondum ſuo loco ſunt amota.

* Ex comparatis à majori ad minus.

nunc homines tantopere ſibi placent ob veſtis colorem ac figuram, cúmque ſic quidam oſtentent ſanguinem aut præputium Chriſti,& lac Matris Virginis,quid credis futurum, ſi manſiſſet in terris veſtitus, comedens, loquens? Quæ diſſidia paráſſent iſta corporis peculiaria? *An.* Credis illic immortalitate donatum aſſidere dextrum Patri? *Ba.* Quidni? ut rerum omnium Dominum, & totius regni paterni conſortem. Hoc ipſe diſcipulis promiſerat futurum, atque hoc ſpectaculum exhibuit Stephano Martyri ſuo. *Au.* Cur hoc exhibuit? *Ba.* Nè nos ulla in re trepidaremus, gnari quàm potentem patronum ac Dominum habeamus in cœlis. *Au.* Credis illum eodem corpore rediturum, ut judicet vivos & mortuos? *Ba.* Quàm habeo certum eſſe hactenus peracta quæ Prophetæ de Chriſto prædixerant, tam habeo certum fore quicquid in poſterum voluit nos exſpectare. Prior adventus exhibitus eſt juxta vaticinia Prophetarum, quo venit humilis, ut nos inſtitueret ac ſervaret. Exhibebitur & ſecundus, quo veniet ſublimis in gloria Patris: ante cujus tribunal ſiſti cogentur omnes homines cujuſcunque nationis, cujuſcunque ſtatûs, ſive Reges, ſive plebeii, ſive Græci, ſive Scythæ: nec ſolùm hi quos adventus ille deprehendet vivos, verùm etiam omnes qui ab initio mundi uſque ad illud tempus mortui fuerint, ſubitò reviviſcent, & ſuo quiſque corpore conſpiciet judicem. Aderunt & Angeli beati, tanquam famuli fideles: aderunt & dæmones judicandi. Tum è ſublimi pronunciabit illam inevitabilem ſententiam, quæ Diabolum cum his qui illi adhæſerunt tradet æternis ſuppliciis, ut poſtea nulli poſſint nocere; pios transferet in conſortium regni cœleſtis, tutos ab omni moleſtia: quanquam hujus adventûs diem nobis ignotum eſſe voluit. *Au.* Nihil adhuc audio * morbi. Veniamus igitur ad tertiam perſonam. *Ba.* Ut videtur. *Au.* Credis *in Spiritum ſanctum?* *Ba.* Credo hunc eſſe verum Deum, unà cum Patre & Filio. Credo hoc Spiritu afflatos fuiſſe qui nobis Veteris ac Novi Teſtamenti libros tradiderunt, ſine cujus ope nemo pervenit ad ſalutem. *Au.* Cur appellatur *Spiritus?* *Ba.* Quia quemadmodum corpora noſtra vivunt halitu, ità tacito ſancti Spiritûs afflatu vivificantur animi noſtri. *Au.* Annon licet Patrem vocare Spiritum? *Ba.* Quidni? *Au.* Annon igitur confunduntur perſonæ? *Ba.* Non: nam Pater Spiritus dicitur quòd ſit incorporeus; id quod omnibus perſonis eſt commune juxta naturam divinam: ſed tertia perſona dicitur Spiritus quòd alicunde ſpiret, & per animos

* Metaphora à corpore ad animum, id eſt, erroris.

ſeſe

ſeſe transfundat inſenſibiliter, velut à terra ſeu fluviis ſpirant auræ. *Au.* Cur perſonæ ſecundæ tribuitur nomen Filii? *Ba.* Ob perfectam naturæ & voluntatis ſimilitudinem. *Au.* Eſt Filius ſimilior Patri quam Spiritus Sanctus? *Ba.* Non, juxta naturam divinam, niſi quòd hoc magis refert proprietatem Patris, quòd ab ipſo quoque procedat Spiritus Sanctus. *Au.* Quid igitur prohibet Spiritum Sanctum appellari Filium? *Ba.* Quia cum divo Hilario nuſquam hunc lego genitum, nec hujus lego patrem, *Spiritum* & *procedentem* lego. *Au.* Cur in ſymbolo ſolus Pater dicitur Deus? *Ba.* Quòd hic, ut dixi, ſimpliciter ſit author omnium quæ ſunt, & totius Deitatis fons. *Au.* Dic clariùs. *Ba.* Quoniam nihil nominari poteſt cujus origo non manat à Patre. Siquidem hoc ipſum quòd Filius ac Spiritus Sanctus Deus eſt, Patri acceptum referunt. Præcipua igitur authoritas, hoc eſt, originis ratio, eſt in Patre ſolo, quòd unus ille à nullo eſt. In Symbolo tamem ſic accipi poteſt, ut Dei nomen non ſit perſonæ proprium, ſed in genere poſitum, quod mox per Patris, Filii & Spiritûs Sancti vocabulum diſtinguatur in unum Deum; quæ naturæ vox comprehendit Patrem, Filium & Spiritum Sanctum, hoc eſt, tres perſonas. *Au.* Credis *in ſanctam Eccleſiam*? *Ba.* Non. *Au.* Quid ais? Non credis? *Ba.* Credo *ſanctam Eccleſiam*, quæ eſt corpus Chriſti, hoc eſt, congregatio quædam omnium per univerſum orbem qui conſentiunt in fide Evangelica, qui colunt unum Deum Patrem, qui totam ſuam fiduciam collocant in ejus Filio, qui eodem hujus Spiritu aguntur; à cujus conſortio reſecatur quiſquis admittit crimen lethale. *Au.* Cur horres dicere, *Credo in ſanctam Eccleſiam*? *Ba.* Quia ſic me docuit Divus Cyprianus, in ſolum Deum eſſe credendum, in quo ſimpliciter omnem fiduciam reponimus. Eccleſia verò propriè dicta, quanquam non conſtat niſi ex bonis, tamen ex hominibus conſtat, qui ex bonis fieri poſſunt mali, qui falli poſſunt & fallere. *Au.* Quid ſentis de *communione ſanctorum*? *Ba.* Hic articulus omnino non attingitur apud Cyprianum, cùm ille nominatim indicet quid in quibus Eccleſiis plus habeatur aut minus. Sic enim ille connectit. "Sequitur namque poſt hunc ſermonem, *Sanctam Eccleſiam, remiſſionem peccatorum*, hujus *carnis reſurrectionem*. Ac nonnullis videtur hæc pars non eſſe diverſa à ſuperiore, ſed explicare & infigere quod modò dictum erat, ſanctam Eccleſiam; ut nihil aliud ſit Eccleſia quàm unius Dei, unius Evangelii, unius fidei, unius ſpei profeſſio, ejuſdē Spiritûs, eorundem

*Eſt pars illius quæſtionis quæ præceſſit, Cur in ſacris Filius frequentius appellatur Dominus quàm Deus? nunc poſteaquam eſt & Spiritûs mentio facta, rogat cur in Symbolo ex tribus perſonis ſolus Pater dictus ſit Deus: de re nulla eſt dubitatio; tantùm de conſuetudine Scripturarum eſt quæſtio.

Sacra-

ſacramentorum participatio; breviter, talis quædam communio bonorum omnium inter omnes pios qui fuerunt ab initio mundi uſque ad finem, qualis eſt membrorum corporis inter ipſa ſocietas, ſic ut aliorum benefacta ſubveniant aliis, donec viva ſunt membra corporis. Cæterùm extra ſocietatem hanc ne propria quidem benefacta conducunt cuiquam ad ſalutem, niſi reconcilietur ſanctæ congregationi: & ideo ſequitur, *Remiſſionem peccatorum*, quia extra Eccleſiam non eſt ulla peccatorum remiſſio, quantumvis homo maceret ſe pœnitentiâ, aut exerceat opera miſericordiæ. In Eccleſia, inquam, non hæreticorum, ſed ſancta, hoc eſt, ſpiritu Chriſti congregata, eſt remiſſio peccatorum per baptiſmum, & poſt baptiſmum per pœnitentiam & claves Eccleſiæ datas. *Au.* Iſta ſunt adhuc ſani hominis. Credisne futuram *carnis reſurrectionem*? *Ba.* Fruſtrà crederem cætera, ſi hoc, quod eſt omnium caput, non crederem. *Au.* Quid ſentis cùm dicis *carnem*? *Ba.* Corpus humanum humanâ animâ animatum. *Au.* Num unaquæque anima recipiet ſuum corpus quod exanime reliquerat? *Ba.* Idem hoc unde demigrârat. Et ideo in ſymbolo Cypriani additum eſt *hujus* carnis. *Au.* Quî fieri poteſt ut corpus jam toties ex aliis in alia verſum, poſſit idem reviviſcere? *Ba.* Qui potuit quicquid vult ex nihilo creare, an huic difficile ſit, quod ex ſua forma mutatum eſt in priſtinam naturam reſtituere? Non anxiè diſputo quibus modis id fiat; mihi ſatis eſt, quod qui promiſit hoc futurum, ſic verax eſt ut mentiri non poſſit, ſic potens eſt ut quicquid velit nutu valeat efficere *Au.* Quid opus erit tum corpore? *Ba.* Ut totus homo glorificetur cum Chriſto, qui hîc totus afflictus erat pro Chriſto. *Au.* Quid ſibi vult quod addit, *Et vitam æternam*? *Ba.* Nè quis ſuſpicetur nos ſic revicturos quemadmodum ſub vernum tempus reviviſcunt ranæ, rurſus morituræ. Nam hîc duplex mors eſt; corporis, bonis ac malis omnibus communis, & animi. Mors autem animi peccatum eſt. At poſt reſurrectionem piis erit æterna vita tum corporis tum animi. Nec enim corpus erit ampliùs obnoxium morbis, ſenio, fami, ſiti, dolori, laſſitudini, morti, aut ulli incommodo, ſed, ſpirituale factum, ſpiritûs arbitrio movebitur: nec animus deinceps ullis vitiis aut doloribus ſolicitabitur: ſed ſine fine fruetur ſummo bono qui eſt Deus. Contrà, impios mors æterna poſſidebit tum corporis tum animi. Nam & corpus habebunt ad æternos cruciatus immortale, & animum peccatorum ſtimulis ſem-

per

per afflictum abſque ſpe veniæ. *Au.* Credis hæc ex animo, ac ſerió? *Ba.* Sic, inquam, ut mihi minùs certum ſit te mecum colloqui. *Au.* Ego cùm eſſem Romæ, non omnes reperi æquè ſincerè credentes. *Ba.* Imò ſi excutias, reperies & alibi multos quibus hæc non æquè perſuaſa ſunt. *Au.* Cùm in tam multis & arduis conſentias nobiſcum, quid obſtat quò minùs totus ſis noſter? *Ba.* Iſtud ex te audire cupio. Nam ipſe mihi videor (*a*) orthodoxus: etiamſi vitam meam nolim (*b*) præſtare; tametſi ſedulò conor ut profeſſioni reſpondeat. *Au.* Unde igitur tantum bellum inter vos & orthodoxos? *Ba.* Exquire. Sed heus, medice, ſi non pœnitet hujus prooemii, ſumes nobiſcum prandiolum, & à prandio per otium percontaberis de ſingulis; præbebo brachium utrumque, inſpicies excrementa tum craſſiora tum liquidiora. Denique facies, ſi videbitur, totius hujus pectoris anatomiam, quò certiùs de me judices. *Au.* At religio eſt tecum menſam habere communem. *Ba.* Atqui id ſolent medici, quò meliùs obſervent quid affectent aut peccent ægroti. *Au.* Sed vereor nè videar favere hæreticis. *Ba.* Imò nihil eſt ſanctius quàm favere hæreticis. *Au.* Quî ſic? *Ba.* Nonne Paulus optavit anathema fieri pro Judæis plus quàm hæreticis? An non favet ille qui ſtudet ut quis ex malo fiat bonus, ex mortuo vivus? *Au.* Maximè. *Ba.* Sic igitur fave, nec erit quod metuas. *Au.* Nunquam audivi ægrotum commodiùs reſpondentem. Age, duc me ad prandium. *Ba.* Medicè accipieris & ut decet apud ægrotum; & ſic curabimus corpuſcula cibo, ut nihilo ſecius animus idoneus ſit ad diſputandum. *Au.* Fiat (*c*) bonis avibus. *Ba.* Imò malis piſcibus fiet, niſi fortè nunc oblitus es eſſe diem Veneris. *Au.* Id quidem eſt (*d*) præter ſymbolum noſtrum.

a Id eſt, *rectæ opinionis*, cui contrarium eſt hæretici vocabulum.

b Qui ſuo periculo vitium aut corripit aut defendit.

c Id eſt, feliciter: aliter arripit jocum ex ambiguo.

d Rurſum jocus eſt ex ambiguo. Nam in Symbolo Apoſtolorum nulla mentio eſt de piſcibus: & dicuntur Symbola conviviorum.

ARGU-

ARGUMENTUM.

a Id eſt. *Senile colloquium : ὄχημα vehiculum.* Euſebius, *pius :* Pampirus, *omnia expertus :* Polygamus, *qui ſæpe duxit uxorem :* Glycion, *dulcis,* ſive *dulcior.*

(a) Γεροντολογία, *ſive* Ὄχημα, *velut in ſpeculo exhibet quæ vel fugienda ſunt in vita, vel vitam reddunt tranquilliorem. Senes hîc, è pueris olim familiares, poſt quadraginta jam elapſos annos conveniunt; Antuerpiam profecturi ſimul. Qui æquales olim annis, nunc magna videtur in his inæqualitas. Polygamus valde ſenex : Glycion nihil contraxit ſenii, annos licet 66 natus; qui methodum retardandi ſenectutem proponit. viz. 1. Conſilium capit de eligendo vitæ inſtituto, uſus judicio viri ſenis prudentiſſimi, qui ſuadet uxorem ducere parem, quam deligat judicio priùs quàm diligat. 2. Munere functus eſt publico, moleſtis tamen negotiis non obnoxio. 3. Res agit invidiæ non obnoxias. 4. Linguam cohibet. 5. Nihil vehementer expetit aut averſatur. Moderatur affectibus. Nullum patitur dolorem pernoctare apud illum. 6. A vitiis abſtinet renovatâ indies pœnitentiâ 7. De morte nihil ſolicitus. 8. Non peregrinatur in alias regiones. 9. Nihil ei cum medicis negotii. 10. Oblectat ſe ſtudiis, non macerat. Polygamus, contra, ſenium acceſſivit intemperantiâ juventutis, potatione, ſcortatione, aleâ, æris alieni conflatione. Octies uxorem duxerat. Pampirus fit negotiator, ſed naufragium rei familiaris facit aleâ. Tum fit Canonicus, tum Carthuſianus, mox Benedictinus, tum Bernardinus, & vidit Hieroſolymam, poſtremo militiam. Euſebius ſacerdotium nactus concionatur.*

EUSEBIUS, PAMPIRUS, POLYGAMUS, GLYCION; HUGUITIO, HENRICUS, aurigæ.

b Alludit ad peregrinas aves. *Rara avis.*

c Significat vitrea perſpicilla; & faſcinatio eſt in oculis.

Eu. QUas (*b*) novas aves hîc ego video? Niſi me fallit animus, aut parùm proſpiciunt oculi, video tres veteres cogerrones meos conſidentes, Pampirum, Polygamum, & Glycionem. Certè ipſi ſunt. *Pa.* Quid tibi vis cum tuis (*c*) vitreis oculis, faſcinator? Congredere propiùs, Euſebi. *Po.* Salve, multùm exoptate Euſebi *Gl.* Bene ſit tibi, vir optime. *Eu.* Salvete vos omnes unâ ſalute, pariter mihi chariſſima capita. Quis Deus, aut caſus Deo felicior, nos conjunxit? Nam nemo noſtrûm vidit alium annis, opinor, jam quadraginta. Mercurius caduceo ſuo non potuiſſet meliùs nos in unum contrahere. Quid hîc agitis? *Pa.* Sedemus. *Eu.* Video; ſed qua de cauſa? *Po.* Operimur currum qui nos devehat Antuerpiam. *Eu.* Ad mercatum? *Po.* Scilicet; ſed ſpectatores magìs quàm negotiatores : quanquam aliis aliud eſt negotii. *Eu.* Et nobis eódem eſt iter. Verùm quid obſtat quò minùs eatis? *Po.* Nondum convenit cum aurigis. *Eu.* Difficile genus hominum. Sed víſne ut illis imponamus? *Po.* Liberet, ſi liceret. *Eu.* Simulemus nos velle ſimul abire pedites. *Po.* Citiùs credant cancros volaturos, quàm nos tam grandes pedibus hoc iter cônfecturos *Gl.* Vultis

rectum

rectum verúmque conſilium ? *Po*. Maximè. *Gl*. Illi potant : id quò faciunt diutiùs, hòc plus erit periculi necubi nos dejiciant in lutum. *Po*. Admodum diluculò venias oportet, ſi ſobrium aurigam velis. *Gl*. Quò maturiùs perveniamus Antuerpiam, nobis quatuor ſolis currum ſtipulemur. Contemnendum cenſeo tantillum pecuniæ. Hoc damni multis commoditatibus penſabitur ; ſedebimus commodiùs, ac mutuis fabulis ſuaviſſimè tranſigemus hoc iter. *Po*. Rectè ſuadet Glycion ; ut in vehiculo quoque *jucundus comes pro vehiculo* ſit. Quin &, juxta Græcorum proverbium, liberiùs loquemur, non de plauſtro, ſed (*a*) in plauſtro. *Gl*. Tranſegi ; conſcendamus. Vah ! nunc mihi libet vivere, poſteaquam ex tanto intervallo videre contigit mihi chariſſimos olim ſodales. *Eu*. Ac mihi videor repubeſcere. *Po*. Quot annos ſupputatis ex quo Lutetiæ conviximus ? *Eu*. Arbitror haud pauciores quadraginta duobus. *Pa*. Tum videbamur omnes æquales. *Eu*. Ità ferme eramus ; aut ſi quid erat diſcriminis, perpuſillum erat. *Pa*. At nunc quanta inæqualitas ? Nam Glycion nihil habet ſenii, & hujus avus videri queat * Polygamus. *Eu*. Profectò ſic res habet. Quid rei in cauſa ? *Pa*. Quid ? aut hic ceſſavit ac reſtitit in curſu, aut ille antevertit. *Eu*. Ohe ! non ceſſant anni, quantumvis ceſſent homines. *Po*. Dic bonâ fide, Glycion, quot annos numeras ? *Gl*. Plures quàm ducatos. Po. Quot tandem ? *Gl*. Sexaginta ſex. *Eu*. O verè (*b*) Τιθωνοῦ γῆρας ! quod aiunt. *Po*. Sed quibus tandem artibus remoratus es ſenectutem ? Nam neque canities adeſt, neque rugoſa cutis ; vigent oculi, nitet (*c*) utrinque dentium ſeries, color vividus eſt, corpus ſucculentum. *Gl*. Dicam artes meas, modò tu viciſſim narres nobis artes tuas, quibus ſenectutem acceleraſti. *Po*. Recipio me facturum. Dic igitur, quò te contuliſti relictâ Lutetiâ ? *Gl*. Rectà in patriam. Illic commoratus ferè annum, diſpicere cœpi de deligendo vitæ genere ; quam ego rem non leve momentum habere credo ad felicitatem : circumſpiciebam quid cuique ſuccederet, quid ſecùs. *Po*. Miror tibi tantum fuiſſe mentis, cùm Lutetiæ nihil fuerit te nugacius. *Gl*. Tum (*d*) ferebat ætas. Et tamen, ô bone, non hic meo Marte rem omnem geſſi. *Po*. Mirabar. *Gl*. Priuſquam quicquam aggrederer, adii quendam è civibus natu grandem, longo rerum uſu prudentiſſimum, totiúſque civitatis teſtimonio probatiſſimum, ac meo quidem judicio etiam feliciſſimum. *Eu*. Sapiebas. *Gl*. Hujus uſus conſilio duxi uxorem. *Po*. Pulchre dotatam ? *Gl*. Dote medioci ac

a Alludit ad Proverbium, *E plauſtro loqui*.

* *Qui ſæpius nuptias celebravit*.

b Id eſt, *Tithoni ſenecta*, de longæva, ſed florida, ſenectute. Vide proverbium.

c Id eſt, ſupernè & infernè ; eſt enim gemina ſeries.

d Id eſt, poſtulabat.

Id eſt, pro *mea ſorte.* Vide Prov. Pittaci, *Æqualem tibi ducito.*

plane, juxta proverbium, (*a*) τὴν κατ' ἑαυτόν. Nam & mihi res erat mediocris. Ea res mihi planè ceſſit ex animi ſententia. *Po.* Quot annos tum eras natus? *Gl.* Viginti ferme duos. *Po.* O te felicem! *Gl.* Non totum hoc fortunæ debeo, nè quid erres. *Po.* Qui ſic? *Gl.* Dicam. Alii priùs diligunt quàm deligant; ego judicio delegi quam diligerem: & tamen hanc magis duxi ad poſteritatem quàm ad voluptatem. Cum ea vixi ſuaviſſimè annos non plures octo. *Po.* Reliquit orbum? *Gl.* Imò ſupereſt quadriga liberorum, filii duo, filiæ totidem. *Po.* Privatúſne vivis, an magiſtratu fungeris? *Gl.* Eſt mihi munus publicum: poterant contingere majora; verùm hoc mihi delegi, quod tantum haberet dignitatis ut me vindicaret à contemptu, cæterùm minimè moleſtis negotiis obnoxium. Ità nec eſt quòd quiſquam objiciat me mihi vivere, & eſt unde nonnunquam & amicis dem operam. Hoc contentus, nihil unquam magis ambii. Verùm ſic geſſi magiſtratum, ut illi ex me dignitas accreverit. Hoc ego pulchrius duco, quàm ex muneris ſplendore dignitatem mutuò ſumere. *Eu.* Nihil verius. *Gl.* Sic inter cives meos conſenui charus omnibus. *Eu.* Iſthuc verò difficillimum eſt, cùm non abs te dictum ſit, *Qui neminem habet inimicum, eum nec amicum habere quenquam*; &, *Felicitatis ſemper invidiam eſſe comitem.* *Gl.* Inſignem felicitatem comitari ſolet invidia; mediocritas tuta eſt. Et hoc mihi perpetuum ſtudium fuit, nè quid mei commodi ex aliorum incommodis compararem. Illam quam Græci vocant (*b*) ἀπραξίαν quantum licuit amplexus ſum. Nullis negotiis ingeſſi memet, ſed præcipuè continui me ab his quæ ſine offenſa multorum ſuſcipi non poterant. Itaque ſi juvandus erit amicus, ſic illi benefacio ut hac de cauſa nullum mihi parem inimicum. Et ſi quid ortum fuerit ſimultatis alicunde, aut purgatione lenio, aut officiis extinguo, aut diſſimulatione patior intermori: à contentione ſemper abſtineo; quæ ſi inciderit, malo rei quàm amicitiæ facere jacturam. In cæteris (*c*) Mitionem quendam ago: nulli lædo os, arrideo omnibus, ſaluto ac reſaluto benigniter; nullius animo repugno, nullius inſtitutum aut factum damno, nemini me præfero, patior ſuum cuique pulchrum eſſe; quod taceri velim nemini credo; aliorum arcana non ſcrutor, & ſi quid fortè novi, nunquam effutio; de his qui præſentes non ſunt aut taceo, aut amicè loquor ac civiliter. Magna pars ſimultatum inter homines naſcitur ex linguæ intemperantia. Alienas ſimultates nec excito, nec alo;

b Id eſt, *otium*, ſive *abſtinentia à negotiis.* Hinc verſus proverbialis. † Ἀνάπαυσίς ἐστι τῶν κακῶν ἀπραξία.

c Ex Adelphis Terentii.

alo; ſed ubicunque datur opportunitas, aut extinguo, aut mitigo. His rationibus hactenus vitavi invidiam, ac benevolentiam civium meorum alui. *Pa.* Non ſenſiſti gravem cœlibatum? *Gl.* Mihi quidem nihil accidit acerbius in vita unquam uxoris morte; ac vehementer optâſſem illam unà mecum conſeneſcere, liberíſque communibus frui: ſed quando aliter viſum eſt ſuperis, judicavi ſic magìs expedire utrique; neque cauſam putavi cur me inani luctu diſcruciarem, præſertim cùm is nihil prodeſſet defunctæ. *Po.* Nunquámne inceſſit libido repetendi matrimonii, præſertim cùm iſtud tibi feliciter ceſſiſſet? *Gl.* Inceſſit; ſed liberorum causâ duxeram uxorem, liberorum causâ rurſus non duxi. *Po.* At miſerum eſt cubare ſolum totas noctes. *Gl.* Nihil eſt difficile volenti. Tum cogita quantas etiam habeat commoditates cœlibatus. Quidam omni ex re decerpunt ſi quid eſt incommodi: qualis fuiſſe videtur Crates ille, cujus titulo fertur epigramma, vitæ mala colligens. Nimirum his placet illud, (*a*) *Optimum non naſci.* Mihi magìs arridet Metrodorus undiquaque decerpens ſi quid ineſt boni. Sic enim fit vita dulcior. Et ego ſic induxi animum, ut nihil vehementer vel oderim vel expetam. Ità fit, ut ſi quid obtingat boni, non efferar aut inſoleſcam; ſi quid decedat, non admodum crucier. *Pa.* Næ, tu philoſophus es vel ipſo Thalete ſapientior, ſi quidem iſtud potes. *Gl.* Si quid ægritudinis obortum eſt animo, (ut multa fert hujuſmodi vita mortalium) protinus ejicio ex animo, ſive ſit ira ex offenſa, ſive quid aliud indignè factum. *Po.* At ſunt quædam injuriæ quæ vel placidiſſimo moveant ſtomachum: tales ſunt frequenter & famulorum offenſæ. *Gl.* Nihil ego patior reſidere in animo meo. Si mederi queam, medeor; ſin minùs, ſic cogito, Quid proderit me ringi re nihilo meliùs habiturâ? Quid multis? Patior ut hoc mox impetret à me ratio quod paulò pòſt tempus eſſet impetraturum. Certè nullus eſt tantus animi dolor quem patior mecum ire cubitum. *Eu.* Nihil mirum ſi tu non ſeneſcis qui tali ſis animo. *Gl.* Atque adeò nè quid reticeam apud amicos, cumprimis cavi nè quid flagitii committerem quod vel mihi vel liberis meis probro eſſe poſſet. Nihil enim irrequietius animo ſibi malè conſcio. Quòd ſi quid culpæ admiſſum eſt, non eo cubitum priùs quàm me Deo reconciliâro. Veræ tranquillitatis, ſeu, ut Græcè dicam, (*b*) εὐθυμίας, fons eſt, bene convenire cum Deo. Nam qui ſic vivunt, his nec homines magnopere nocere poſſunt. *Eu.* Num quando te cruciat metus mortis?

a Vide prov.

b Id eſt, *animi tranquillitatis*

mortis? *Gl.* Nihilo magis quàm macerat dies nativitatis. Scio moriendum: iſta ſolicitudo fortaſſis adimat mihi aliquot vitæ dies, certè nihil poſſit adjicere. Itaque totam hanc curam ſuperis committo; ipſe nihil aliud curo quàm ut bene ſuavitérque vivam. Non poteſt autem ſuaviter niſi qui bene. *Pa.* At ego ſeneſcerem tædio, ſi tot annos degerem in eadem urbe, etiam ſi Romæ contingat vivere. *Gl.* Habet quidem loci mutatio voluptatis nonnihil; loginquæ verò peregrinationes ut prudentiam addunt fortaſſis, ità plurimum habent periculorum. Mihi videor tutiùs totum orbem obire in tabula Geographica, neque paulò plus videre in hiſtoriis, quàm ſi viginti totos annos, ad Ulyſſis exemplum, per omnes terras mariáque volitarem. Habeo prædiolum, quod abeſt ab urbe non plus quàm duobus millibus paſſuum: ibi nonnunquam ex urbano fio ruſticus; atque ibi recreatus, redeo novus hoſpes in urbem; nec aliter ſaluto ac ſalutor quàm ſi renavigâſſem ex inſulis nuper inventis. *Eu.* Non adjuvas valetudinem pharmacis? *Gl.* Nihil mihi rei cum medicis. Nec incîdi venam unquam, nec devoravi (*a*) catapotia, nec hauſi potiones. Si quid oboritur (*b*) laſſitudinis, moderatione victûs aut ruſticatione propello malum. *Eu.* Nihílne tibi cum ſtudiis? *Gl.* Eſt; nam in his eſt præcipua vitæ oblectatio: verùm his oblecto me, non macero. Siquidem vel ad voluptatem ſtudeo, vel ad utilitatem vitæ, non autem ad oſtentationem. A cibo ſumpto aut paſcor literatis fabulis, aut lectorem adhibeo; nec unquam incumbo libris ultra horam: tum ſurgo, &, arreptâ teſtudine, paulisper obambulans in cubiculo vel cantillo, vel repeto mecum quid legerim; &, ſi in promptu eſt congerro, refero; mox ad librum redeo. *Eu.* Dic mihi bonâ fide, nulláne ſentis incommoda ſenectutis, quæ feruntur eſſe plurima? *Gl.* Somnus aliquantò deterior eſt, nec perinde tenax memoria niſi quid infixero. (*c*) Liberavi fidem meam. Expoſui vobis magicas artes meas quibus alo juventutem meam: nunc referat nobis pari fide Polygamus, unde tantum collegerit ſenii. *Po.* Equidem nihil celabo tam fidos ſodales. *Eu.* Narrabis etiam tacituris. *Po.* Cùm agerem Luteriæ, quàm non abhorruerim ab Epicuro, nôſtis ipſi. *Eu.* Sanè meminimus; ſed arbitrabamur te mores eos unà cum adoleſcentia Lutetiæ relicturum. *Po.* Ex multis quas illic adamâram unam mecum abduxi domum, eámque gravidam. *Eu.* In ædes paternas? *Po* Rectà; ſed mentitus eam eſſe conjugem cujuſdam amici mei, qui mox eſſet venturus. *Gl.* Id credidit pater?

a Catapotia Græce, trochiſci, ſive pilulæ, quas deglutimus.

b Laſſitudo nulla de cauſa oborta ſignificat morbum inſtare, juxta medicos.

c Id eſt, perſolvi quod debui: etenim qui promittit, obſtringit fidem ſuam.

Po. Imò

Po Imò rem olfecit intra quatriduum. Mox ſæva jurgia. Nec tamen interim temperabam à conviviis, ab alea, cæteríſque malis artibus. Quid multis? Cùm pater non faceret objurgandi finem, negans ſe tales (*a*) gallinas alere velle domi, ac ſubinde minitans abdicationem, (*b*) verti ſolum & cum gallina mea gallus aliò demigravi: ea mihi genuit aliquot pullos. *Pa.* Unde res ſuppetebat? *Po.* Nonnihil furtim dabat mater, ac præterea conflatum eſt æris alieni plus ſatis. *Eu.* Reperiebantur tam fatui ut tibi crederent? *Po.* Sunt qui nullis credant libentiùs. *Pa.* Quid tandem? *Po.* Tandem ubi pater ſeriò pararet abdicationem, interceſſerunt amici, ac bellum hoc his legibus compoſuerunt, ut noſtratem uxorem ducerem, cum Galla divortium facerem. *Eu.* Erat uxor? *Po.* Interceſſerant (*c*) verba futuri temporis, ſed acceſſerat congreſſus præſentis temporis. *Eu.* Qui licuit igitur ab illa divertere? *Po.* Pòſt reſcitum eſt meæ Gallæ Gallum eſſe maritum, unde pridem ſe ſubduxerat. *Eu.* Ergò nunc habes uxorem? *Po.* Non niſi præter hanc octavam. *Eu.* Octavam? Non ſine augurio dictus es Polygamus. Fortaſſis ſteriles omnes deceſſere. *Po.* Imò nulla non reliquit aliquot catulos domi meæ. *Eu.* Ego malim totidem gallinas quæ mihi ponerent ova domi. Non tædet Polygamiæ? *Po.* Adeò tædet, ut ſi hæc octava moreretur hodie, perendie ducerem nonam. Imò hoc me malè habet, quòd non liceat habere binas aut ternas, cùm unus gallus gallinaceus tot gallinas poſſideat. *Eu.* Equidem haud miror, gallinacee, ſi parùm pinguiſti, quódque tantum ſenii tibi collegeris: nihil enim æquè accelerat ſenectutem quàm (*d*) immodicæ atque intempeſtivæ compotationes, impotentes amores mulierum, & ſalacitas immoderata. Sed quis alit familiam? *Po.* Ex obitu parentum acceſſit res mediocris, & gnaviter laboratur manibus. *Eu.* Deſciviſti igitur à literis? *Po.* Planè (*e*) *ab equis*, quod aiunt, *ad aſinos*; ex (*f*) heptatechno factus (*g*) monotechnus faber. *Eu* Miſer! toties tibi ferendus erat luctus, toties cœlibatus? *Po.* Nunquam vixi cœlebs ultra dies decem, ſempérque nova nupta veterem luctum expulit. Habetis bonâ fide vitæ meæ ſummam. Atque utinam Pampirus narret nobis ſuæ quoque vitæ fabulam, qui ſatis bellè portat ætatem. Nam, ni fallor, me duobus aut tribus annis eſt grandior. *Pa.* Dicam equidem, ſi vobis audire vacat tale ſomnium. *Eu.* Imò volupe fuerit audire. *Pa.* Ubi domum rediſſem, ſtatim pater ſenex urgere cœpit ut aliquod vitæ genus amplecterer, unde nonnihil quæſtûs accederet

a Nam ponunt ova & obſtrepunt fœminæ.

b De exſulibus propriè dicitur, qui demigrant in aliam regionem.

c Alludit ad ſententiam Juriſconſultorum, quam ſequuntur & Theologi, *Si quis dicat puellæ,* Ducam te, *& mox habeat rem cum illa, ratum eſt matrimonium, perinde quaſi dixiſſet,* Duco te. Hoc reti multi adoleſcentes capiuntur, magno ſuo malo diſcentes hoc ſophiſma.

d Quid ſenectutem maxime accelerat.

e Id eſt, à melioribus ad deteriora. Vid. prov.

f Id eſt, *ſeptem artium perito.*

g *Hujus tantum artis peritus.*

cederet rei familiari; ac poſt longam conſultationem placuit negotiatio. *Po.* Miror hoc vitæ genus arriſiſſe potiſſimum. *Pa.* Eram naturâ ſitiens cognoſcendi res novas, varias regiones, urbes, linguas, ac mores hominum. Ad id maximè videbatur appoſita negotiatio. Quibus ex rebus naſcitur & prudentia. *Po.* Sed miſera, videlicet quæ plerumque magnis malis ſit illis emenda. *Pa.* Sic eſt. Itaque pater numeravit ſortem ſatis amplam, ut (*a*) dextro Hercule, ac bene fortunante Mercurio, negotiationem auſpicater. Simúlque ambiebatur uxor cum ampliſſima dote, ſed eâ formâ quæ vel indotatam commendare poterat. *Eu.* Succeſſit? *Pa.* Imò prius quàm redieram domum periit & ſors & uſura. *Eu.* Naufragio fortaſſis. *Pa.* Planè naufragio. Nam impegimus in ſcopulum quavis (*b*) Maleâ periculoſiorem. *Eu.* In quo mari occurrit iſte ſcopulus? aut quod habet nomen? *Pa.* Mare non poſſum dicere, ſed ſcopulus, plurimorum infamis exitiis, Latinè dicitur Alea; quomodo vos Græci nominetis neſcio. *Eu.* O te ſtultum! *Pa.* Imò ſtultior pater, qui tantam ſummam crederet adoleſcenti. *Gl.* Quid deinde factum eſt? *Pa.* Nihil actum, ſed cœpi cogitare de ſuſpendio. *Gl.* Adeon' erat pater implacabilis? Nam res ſarciri poteſt, & venia datur ubique (*c*) Protopiro; multò magìs Pampiro debebatur. *Pa.* Verum fortaſſe narras, ſed interim miſer excidi ab uxore. Nam parentes puellæ, ſimulatque cognoverunt hæc auſpicia, renunciârunt affinitatem. Et amabam, ut qui perditiſſimé. *Gl.* Miſeret me tui: ſed quid interim conſilii tentatum eſt? *Pa.* Id quod ſolet in rebùs deſperatis. Pater abdicabat, perierat res, perierat uxor, undique audiebam gurges, nepos, helluo. Quid plura? Seriò mecum deliberabam, an ſuſpenderem me, an aliquò conjicerem memet in monaſterium. *Eu.* Crudele conſilium! Scio utrum elegeris, mitius mortis genus. *Pa.* Imò quod mihi tunc viſum eſt crudelius, adeò mihi diſplicebam totus. *Gl.* Atqui complures eò ſe dejiciunt, ut ſuaviùs vivant. *Pa.* Corraſo viaticulo furtim me ſubduxi procul à patria. *Gl.* Quo tandem? *Pa.* In Hiberniam. Illic factus ſum Canonicus ex horum genere qui extimè linei ſunt, intimè lanei. *Gl.* Apud Hibernos igitur hybernâſti? *Pa.* Non, ſed duos menſes apud hos verſatus navigavi in Scotiam. *Gl.* Quid te offendit apud illos? *Pa.* Nihil, niſi quòd inſtitutum illud mihi videbatur mitius quàm pro meritis ejus qui non uno ſuſpendio dignus erat. *Eu.* Quid in Scotia deſignatum eſt? *Pa.* Illic ex lineo factus ſum pelliceus apud Carthuſios. *Eu.* Homines

a Retulit verba Perſii. Herculi vovebatur decima bonorum pars & ita illo favente purabatur res domeſtica proſperari.

b De Malea promontorio naufragiis infami vide prov. *Maleam legens.*

c Vide prov. *συγγνώμη πρωτοπείρῳ* id eſt, *primum experienti ignoſcendum.*

nes planè mundo mortuos. *Pa.* Ità mihi viſum eſt, cùm audirem illos canentes. *Gl.* Quid ? canunt etiam mortui ? Quot menſes apud illos egiſti Scotus ? *Pa.* Propemodum ſex. *Gl.* O conſtantiam ! *Eu.* Quid illic offendit ? *Pa.* Quia mihi viſa eſt vita ſegnis ac delicata. Deinde multos illic reperi non admodum ſani cerebri, ob ſolitudinem, ut arbitror. Mihi parùm erat cerebri ; verebar nè totum periret. *Po.* Quò deinde devolâſti ? *Pa.* In Galliam. Illic reperi quoſdam totos pullatos, ex inſtituto divi Benedicti, qui colore veſtis teſtantur ſe lugere in hoc mundo ; & inter hos, qui pro ſumma veſte cilicium ferrent reti ſimile. *Gl.* O gravem corporis macerationem ! *Pa.* Hìc egi menſes undecim. *Eu.* Quid obſtitit quò minùs illic maneres perpetuó ? *Pa.* Quia plus illic reperi ceremoniarum quàm veræ pietatis. Præterea audieram eſſe quoſdam his multò ſanctiores, quos Bernardus ad ſeveriorem diſciplinam revocâſſet, pullâ veſte mutatâ in candidam : apud hos vixi menſes decem. *Eu.* Hìc quid offendebat ? *Pa.* Nihil admodum ; nam hos reperi ſat commodos ſodales. Sed movebat me Græcorum proverbium,

Δῆ τὰς χελώνας ἢ φαγεῖν, ἢ μὴ φαγεῖν. *Vide prov. Teſtudines edendæ aut non.*

Itaque decretum erat aut non eſſe monachum, aut inſigniter eſſe monachum. Acceperam eſſe quoſdam Brigidenſes, homines planè cœleſtes ; ad hos me contuli. *Eu.* Quot menſes illic egiſti ? *Pa.* Biduum, nec id ſanè totum. *Gl.* Uſque adeò placuit hoc vitæ genus ? *Pa.* Non recipiunt niſi qui mox obſtringat ſe profeſſioni. At ego nondum adeò inſaniebam, ut facilè me præberem capiſtro quod nunquam liceret excutere. Et quoties audiebam canentes virgines, cruciabat animum uxor erepta. *Gl.* Quid deinde ? *Pa.* * Ardebat animus amore ſanctimoniæ, nec uſquam ſatisfiebat animo meo. Tandem obambulans incidi in quoſdam præferentes crucem. Hoc ſignum mihi protinus arriſit ; ſed remorabatur electionum varietas : alii geſtabant albam, alii rubram, alii viridem, alii verſicolorem ; alii ſimplicem, alii duplicem, nonnulli quadruplicem, alii aliâ atque aliâ figurâ variatam. Ego nè quid intentatum relinquerem, omnes ferme formas geſſi. Verùm ipsâ re comperi, longè aliud eſſe circumferre crucem in pallio, ſeu tunica, quàm in corde. Tandem feſſus inquirendo, ſic mecum cogitabam ; Ut ſemel omnem ſanctimoniam aſſequar, petam Terram Sanctam ac redibo

* Id eſt, cupidus erat.

dibo domum ſanctimoniâ onuſtus. *Po.* Num eò profectus es? *Pa.* Maximè. *Po.* Unde ſuppetebat viaticum? *Pa.* Demiror iſtud nunc denique tibi venire in mentem ut rogares, ac non multò antè percontatum fuiſſe. Sed nôſti proverbium, (a) τὸν τέχνιον πᾶσα γῆ τρέφει. *Gl.* Quam artem circumferebas? *Pa.* Chiromanticam. *Gl.* Ubi eam didiceras? *Pa.* Quid refert? *Gl.* Quo præceptore? *Pa.* Eo qui nihil non docet, ventre. Prædicebam præterita, futura, præſentia. *Gl.* Et ſciebas? *Pa.* Nihil minùs; ſed divinabam audacter, idque tutò, videlicet priùs accepto pretio. *Po.* An ars tam ridicula poterat alere te? *Pa.* Poterat, & quidem cum duobus famulis. Tantum eſt ubique fatuorum & fatuarum. Attamen cùm Hieroſolymam adirem, addideram me in comitatum cujuſdam magnatis prædivitis, qui natus annos ſeptuaginta, negabat ſe æquo animo moriturum niſi priùs adiiſſet Hieroſolymam. *Eu.* Ac domi reliquerat uxorem? *Pa.* Atque etiam liberos ſex. *Eu.* O ſenem impiè pium! Atque illinc rediiſti ſanctus? *Pa.* Vis verum fatear? Aliquantò deterior quàm iveram. *Eu.* Sic, ut audio, excuſſus eſt religionis amor. *Pa.* Imò magis incanduit. Itaque reverſus in Italiam addixi me militiæ. *Eu.* Itáne religionem venabaris in bello? quo quid eſſe poteſt ſceleratius? *Pa.* Erat ſacra militia. *Eu.* Fortaſſis in Turcas. *Pa.* (b) Imò ſanctius quiddam, ut tum quidem prædicabant. *Eu.* Quidnam? *Pa.* Julius ſecundus belligerabat adverſus Gallos. Porrò militiam mihi commendabat etiam multarum rerum experientia. *Eu.* Multarum, ſed malarum. *Pa.* Ità pòſt comperi. Et tamen hìc duriùs vixi quàm in monaſteriis. *Eu.* Quid tum poſtea? *Pa.* Jam mihi vacillare cœpit animus, utrùm ad negotiationem intermiſſam redirem, an religionem fugientem perſequerer. Interim venit in mentem, utrumque alteri poſſe conjungi. *Eu.* Quid? ut ſimul eſſes & negotiator & monachus? *Pa.* Quidni? Nihil religioſius ordinibus Mendicantium, & tamen nihil ſimilius negotiationi. Volitant per omnes terras ac maria, multa vident, multa audiunt, penetrant omnes domos, plebeiorum, nobilium, atque regum. *Eu.* At non cauponantur. *Pa.* Sæpe nobis feliciùs. *Eu.* Quod genus ex his delegiſti? *Pa.* Omnes formas expertus ſum. *Eu.* Nulla placuit? *Pa.* Imò perplaucuerant omnes, ſi licuiſſet ſtatim negotiari. Verùm perpendebam mihi diu ſudandum in Choro priuſquam crederetur mihi negotiatio: jámque cogitare cœpi de venanda Abbatia; ſed primùm non omnibus hìc favet Delia, & ſæpe longa eſt venatio. Itaque conſumptis hunc in modum annis octo,

a Id eſt, *artificioſum quævis terra alit.* Vide Chiliades.

b Hoc tum jactabant qui Julio aderant.

octo, cùm eſſet nunciata mors patris, domum reverſus, ex conſilio matris duxi uxorem, & ad veterem negotiationem redii. *Gl.* Dic mihi, cùm tam ſubindè novam veſtem ſumeres, ac velut in aliud animal transformareris, quî potuiſti ſervare decorum? *Pa.* Quî minùs quàm hi qui in eadem ſabula nonnunquam aliam atque aliam ſumunt perſonam? *Eu.* Dic nobis bonâ fide, qui nullum vitæ genus non expertus es, quod omnium maximè probas? *Pa.* Non omnibus omnia congruunt; mihi nullum magis arridet quàm hoc quod ſecutus ſum. *Eu.* Multa tamen incommoda habet negotiatio. *Pa.* Sic eſt. Sed quando nullum vitæ genus omnibus caret incommodis, hanc (*a*) Spartam quæ contigit orno. Verùm nunc ſupereſt Euſebius, qui non gravabitur apud amicos vitæ ſuæ (*b*) ſcenam aliquam explicare. *Eu.* Imò totam fabulam, ſi videtur: nam habet actus non multos. *Gl.* Erit magnopere gratum. *Eu.* Ubi rediſſem in patriam, annum apud me deliberavi quodnam vitæ genus amplecti vellem; ſimúlque meipſum exploravi, ad quod genus eſſem propenſus aut idoneus. Interim oblata eſt præbenda, quam vocant, ſatis opimi proventûs: accepi. *Gl.* Vulgò malè audit hoc vitæ genus. *Eu.* Mihi, ut ſunt res humanæ, ſatis exoptandum videtur. An mediocrem felicitatem eſſe putatis, ſubitò velut è cœlo dari tot commoda, dignitatem, ædes honeſtas beneque inſtructas, annuos reditus ſatis amplos, ſodalitium honorificum, deinde templum, ubi, ſi libeat, vaces religioni? *Pa.* Illic me luxus offendebat, & concubinarum infamia; tum quòd plerique iſtius generis odêre literas. *Eu.* Ego non ſpecto quid agant alii, ſed quid mihi ſit agendum: & melioribus me adjungo, ſi non poſſum alios reddere meliores. *Po.* In iſto genere vixiſti perpetuó? *Eu.* Perpetuò, niſi quòd interim quatuor annos primùm egi Patavii. *Po.* Quamobrem? *Eu* Hos annos ità partitus ſum, ut ſeſquiannum darem ſtudio Medicinæ, reliquum tempus Theologiæ. *Po* Cur id? *Eu.* Quò meliùs & animum & corpus meum moderarer, nonnunquam & amicis conſulerem. Nam & concionor nonunquam pro mea ſapientia. Sic hactenus ſatis tranquillè vixi, contentus unico ſacerdotio, nec præterea quicquam ambiens, recuſaturus etiam ſi offeratur. *Pa.* Utinam liceret diſcere quid agant cæteri noſtri ſodales, quibuſcum tum familiariter viximus. *Eu.* De nonnullis poſſum commemorare quædam; ſed video nos non procul abeſſe à civitate: quare, ſi videtur, conveniemus in idem diverſorium: ibi per otium de cæteris conferemus affatim. *Huguitio Auriga,*

a Vide proverbium, *Spartam nactus es, hanc orna.*

b Fabula dividitur in ſcenas; ad id alluſit. Et ſcenam aperit qui operta patefacit.

riga. Unde tam miſeram ſarcinam nactus es? luſce. *Henricus Auriga.* Imò quò tu defers iſtud lupanar? ganeo. *Hu.* Debueras iſtos frigidos ſenes alicubi (*a*) effundere in urticetum ut caleſcerent. *He.* Imò tu iſtum gregem cura ut præcipites alicubi in profundam lamam, ut refrigerentur, nam calent plus ſatis. *Hu.* Non ſoleo præcipitare ſarcinam meam. *He.* Non? Atqui nuper vidi te ſex Carthuſienſes dejeciſſe in cœnum ſic, ut pro candidis emergerent nigri: tu interim quaſi re bene geſtâ, ridebas. *Hu.* Nec injuriâ: dormiebant omnes, ac multum ponderis addebant currui meo. *He.* At mei ſenes egregiè ſublevârunt currum meum, per totum iter perpetuò garrientes. Nunquam vidi meliores. *Hu.* Non ſoles tamen talibus delectari. *He.* Sed hi ſeniculi boni ſunt. *Hu.* Quî ſcis? *He.* Quia per eos ter bibi per viam cereviſiam inſigniter bonam. *Hu.* Ha ha he: ſic tibi boni ſunt.

a Faciunt hoc non rarò aurigæ Brabantini vel gratis, nonnunquam conducti.

ARGUMENTUM.

Franciſcani πτωχοπλούσιοι *non excipiuntur tecto à quodam Paſtore ruſticano. Pandocheus ſalsè jocatur in illos. Veſtis non odio habenda. Mores & vita Franciſcanorum. De ſtulta gloria veſtium. Monachorum veſtis per ſe non mala. Quales debeant eſſe monachi. Veſtium uſus, ad neceſſitatem & decorum. Decorum quid. Unde tot habituum & veſtium genera apud monachos: nulla olim in his ſuperſtitio.*

CONRADUS, BERNARDINUS, PASTOR, PANDOCHEUS, UXOR.

Co. ATqui (*b*) paſtorem decet hoſpitalitas. *Pa.* Paſtor ſum ovium; non amo lupos. *Co.* At non perinde fortaſſis odiſti (*c*) lupas. Sed quo tandem merito ſic abhorres à nobis, ut nè tecto quidem digneris; Neque enim te gravabimus cœnâ. *Pa* Dicam; quia ſi conſpiceretis in ædibus meis (*d*) gallinam aliquam aut pullos gallinaceos, cras in concione traducerer apud populum. Hanc ſoletis referre gratiam communicati hoſpitii. *Co.* Non omnes ſumus iſtiuſmodi. *Pa.* Sitis cujuſmodi voletis; ego vix ſancto Petro fiderem, ſi tali cultu veniret ad me. *Co.* Si ita ſtat ſententia ſaltem indica diverſorium aliud. *Pa.* Eſt in hoc vico diverſorium publicum. *Co.* Quod habet ſignum? *Pa.* In tabula penſili videbitis canem os inſerentem in ollam: hoc agitur in culina. Ad abacum rationalem ſedet lupus. *Co.* Signum inauſpicatum. *Pa.* Fruamini. *Be.* Quod genus paſtoris hoc eſt? per illum liceret perire fame. *Co.* Si non meliùs paſcit oves quàm nos, oportet eſſe parùm obeſas. *Be.* In malis rebus opus eſt bono conſilio. Quid fiet? *Co.* Perfricanda frons eſt,

b Nam a *paſcendo* dicitur *paſtor*, & à *præbendo* Græcis *parochus*.
c Jocus eſt ex ambiguo, lupa uxor lupi, & lupa ſcortum.
d Gallinam appellat concubinam, pullos liberos.

eſt. *Be.* Nimirum inutilis eſt pudor cùm urget neceſſitas. *Co.* Admodum, ſanctus Franciſcus aderit nobis. *Be.* Pro fortuna. *Co.* Non exſpectabimus Pandochei reſponſum pro foribus, ſed rectà irrumpemus in ipſum vaporarium, nec facile patiemur nos ejici. *Be.* O facinus impudens! *Co.* Hoc ſatius quàm noctem agere ſub dio, ac perire frigore. Interim depone pudorem in ſaculo, cras reſumpturus, ubi videbitur. *Be.* Scilicet ſic res ipſa ſuadet. *Pan.* Quod animantium genus hîc video? *Co.* Servos Dei, filios ſancti Franciſci, vir optime. *Pan.* An Deus talibus ſervis delectetur, neſcio; ego mihi nolim multos eſſe domi. *Co.* Quamobrem? *Pan.* Quia ad edendum & bibendum plus quàm viri eſtis, ad laborandum nec manus habetis nec pedes. Ohe! vos eſtis filii ſancti Franciſci? Soletis prædicare eum eſſe virginem; & ille habet tot filios? *Co.* Spiritûs filii ſumus, non carnis. *Pan.* Infelix genitor ille? Nam quod in vobis peſſimum eſt, animus eſt: corpore nimiùm valetis, planéque meliùs habetis iſtâ parte quàm expediat nobis qui alimus uxorem & filias. *Co.* Tu fortè ſuſpicaris nos eſſe ex eorum genere qui degenerant à progenitoris inſtituto: nos ſumus Obſervantes. *Pan.* Ego igitur obſervabo, nè quid adferatis detrimenti. Nam iſtud genus ego odi peſſimé. *Co.* Quamobrem? te quæſo. *Pan.* Quia circumfertis dentes, nec circumfertis pecuniam. Hoc genus hoſpitum mihi eſt ingratiſſimum. *Co.* At laboramus vobis. *Pan.* Vultis oſtendam vobis quomodo laboretis? *Co.* Oſtende. *Pa.* Inſpicite picturam vobis proximam ad lævam: illic videtis vulpem concionantem, ſed à tergo anſer collum profert è cuculla. Rurſum videtis lupum abſolventem confeſſum, ſed prominet pars ovis occultatæ ſub veſte. Videtis ſimiam aſſidentem ægroto in veſte Franciſcana; alterâ manu præfert crucem, alteram habet in crumena ægrotantis. *Co.* Non inficiamur hâc veſte nonnunquam tegi lupos, vulpes ac ſimias; ſed fatemur etiam ſæpe tegi porcos, canes, equos, leones, ac regulos: quin eadem veſtis tegit multos bonos viros. Veſtis ut neminem reddit meliorem, ità nullum reddit deteriorem. Proinde iniquum eſt quenquam ex veſte æſtimare: alioqui tua veſtis, quâ nonnunquam uteris, eſſet exſecranda, quæ multos tegit fures, homicidas, veneficos, & adulteros. *Pan.* De veſte cedam, ſi numeretis. *Co.* Rogabimus Deum pro te. *Pan.* Ego viciſſim pro vobis, operam operâ penſans. *Co.* Atqui non ab omnibus accipiendum. *Pan.* Cur vobis religio eſt contingere pecuniam? *Co.* Quia pugnat cum profeſſione noſtra. *Pan.* Itidem

dem cum mea profeſſione pugnat admittere gratuitum hoſpitem. *Co.* At nos cogit regula, non contingere pecuniam. *Pan.* At mea regula diverſum præcipit. *Co.* Ubi eſt tua regula? *Pan.* Lege verſus iſtos;

Hoſpes in hac menſa, fuerint cùm viſcera tenſa,
Surgere nè properes, ni priùs annumeres.

Co. Non erimus tibi ſumptui. *Pan.* At qui mihi non ſunt ſumptui,nè quæſtui quidem ſunt. *Co.* Deus abunde penſabit, ſi quid officii nobis præſtiteris. *Pan.* Iſtis verbis non alo familiam.*Co.*Abdemus nos in angulum vaporarii,neque cuiquam erimus moleſti. *Pan.*Non fert tales homines hoc vaporarium. *Co.* Itáne nos ejicis, fortaſſis hâc nocte devorandos à lupis? *Pan.* (*a*) Lupus lupinam non eſt, ut nec canis caninam. *Co.* Crudelis eſſes, ſi hoc faceres Turcis: quales quales ſumus, homines ſumus. *Pan.* Surdo canitis. *Co.* Tu molliter foves corpus tuum, nudus recubans poſt vaporarium; & nos extrudis frigore nocturno perituros, etiamſi parcant lupi? *Pan.*Sic vixit Adam in Paradiſo. *Co.* Vixit,ſed innocens. *Pan.* Et ego innocens. *Co.* Fortaſſis detractâ ſyllabâ primâ. At vide, ſi tu nos nunc extrudis è paradiſo tuo, nè te Deus non recipiat in ſuum. *Pan.* Bona verba. *Ux.* Mi vir, tot tua malefacta ſaltem hoc beneficio penſa,patere hos hâc nocte tecto noſtro uti; ſunt viri boni; ſenties quæſtum hinc fieri uberiorem poſthac. *Pan.* Ecce deprecatricem: ſuſpicor convenire inter vos: nec admodum lubens audio hoc elogium à muliere, Viri boni. *Ux.* Hau; non ita eſt: ſed cogita quoties peccâris aleâ,temulentiâ,rixis,pugnis: ſaltem hâc eleemoſynâ redime tua peccata, nec ejicias hos quos optâris tibi adeſſe morienti. Scurras & ſanniones recipis ſæpenumero, & hos extrudis? *Pan.* Unde iſta concionatrix nobis? Abi tu, & cura rem culinariam. *Ux.* Id quidem fiet. *Be.* Miteſcit, & ſumit induſium lineum: ſpero fore rectè. *Co.* Et menſam inſternunt pueri. Bene habet quòd nulli veniunt hoſpites, alioqui nobis erat exſulandum. *Be.* Feliciter cecidit quòd è proximo oppidulo retulimus nobiſcum lagunculam vini, & agni coxam aſſam; alioqui hic, ut video, nè fœnum quidem impertiſſet nobis. *Co.* Jam accubuere pueri, adjungamus nos in menſæ partem, ſic tamen nè cui incommodemus. *Pan.* Vobis imputandum arbitror quòd hodie nullum habeo convivam, præter domeſticos & vos inutiles. *Co.* Niſi frequenter hoc accidit, imputa nobis. *Pan.* Frequentiùs quàm vellem. *Co.* Noli laborare; vivit adhuc Chriſtus, qui non deſerit ſuos. *Pan.* Audivi vos dici Evangelicos;

a Alluſit ad proverbium, *Canis caninam non eſt.*

gelicos; at Evangelium prohibet per viam circumferri peram aut panes: vos manicas habetis pro pera, ut video; nec panes modò circumfertis, verum etiam vinum & delicias carnium *Co.* Fruere nobiſcum, ſi libet. *Pan.* Meum vinum ad iſtud collatum vappa eſt. *Co.* Guſta & de carnibus; nobis enim ſupereſt. *Pan.* O felices mendicos! uxor mea nihil hîc hodie coxit præter caules & lardum rancidum. *Co.* Communicemus, ſi videtur, noſtros apparatus. Nam noſtrâ nihil refert quibus veſcamur. *Pan.* Cur igitur non circumfertis caules & vappam? *Co.* Quoniam hæc nobis obtrudere maluerunt apud quos hodie pranſi ſumus. *Pan.* Gratis pranſi? *Co.* Maximé. Imò gratias etiam egerunt, & abeuntes his (*a*) apophoretis onerârunt. *Pan.* Unde venitis? *Co* Baſileâ? *Pan.* Hui! è tam longinquo? *Co.* Sic eſt. *Pan.* Quod tandem genus hominum eſtis vos, qui ſic oberratis ſine jumento, ſine crumena, ſine famulitio, ſine armis, ſine commeatu? *Co.* Vides qualecunque veſtigium Evangelicæ vitæ. *Pan.* Mihi videtur erronum vita, qui vagantur cum reticulo. *Co.* Tales erones erant Apoſtoli, talis erat & Dominus Jeſus. *Pan.* Nôſtin' artem chiromanticam? *Co.* Nihil minùs. *Pan.* Unde igitur ſuppetit victus? *Co.* Ab eo qui promiſit. *Pan.* Quis ille? *Co.* Qui dixit, *Nolite eſſe ſoliciti, hæc omnia adjicientur vobis.* *Pan.* Promiſit, ſed *quærentibus regnum Dei.* *Co.* Id facimus pro virili. *Pan.* Apoſtoli clarebant miraculis, ſanabant ægrotos; proinde non mirum illis ubique ſuppetiſſe victum: vos nihil tale poteſtis. *Co.* Poſſemus ſi ſimiles eſſemus Apoſtolis, & ſi res poſceret miraculum. At miracula data ſunt ad tempus incredulis: nunc nihil opus, niſi piâ vitâ. Et ſæpe felicius eſt ægrotare quàm valere, ſæpe felicius mori quàm vivere. *Pan.* Quid igitur vos facitis? *Co.* Quod poſſumus, pro ſua quiſque dote divinitus donata conſolamur, exhortamur, admonemus, corripimus, ubi ſe dederit occaſio, nonnunquam & concionamur, ſicubi comperimus paſtores mutos: ſi non datur prodeſſe, damus operam nè quem lædamus moribus & linguâ. *Pan.* Utinam cras velis nobis concionari: nam dies eſt apud nos feſtus. *Co.* Cui divo? *Pan.* Antonio. *Co.* Fuit is quidem vir bonus: ſed unde dies feſtus? *Pan.* Dicam: Abundat hic vicus ſubulcis propter vicinum nemus glandiferum; & perſuaſum eſt, Antonio delegatam curam ejus pecoris; & ideo colunt illum, nè ſæviat neglectus. *Co.* Utinam verè colerent illum. *Pan.* Quo pacto? *Co.* Sanctiſſimè coluit divas quiſquis imitatus eſt. *Pan.* Totus hic vicus cras perſtrepet compotationibus, ſaltationibus,

a Quædantur in fine convivii, ſic ut liceat cuique, ſi velit, domum auferre, ut antè dictum eſt.

bus, luſibus, rixis & pugnis. *Co*. Sic ethnici quondam colebant Bacchum ſuum. Miror autem, ſi ſic cultus Antonius non ſævit in homines ipſo pecore ſtultiores. Qualem habetis paſtorem? mutum ac malum? *Pan*. Qualis ſit aliis, neſcio; mihi optimus eſt: nam hîc potat totos dies; neque quiſquam plures adducit aut meliores combibones, magno meo bono. Atque adeò demiror illum nunc abeſſe. *Co*. Nos experti ſumus parùm commodum. *Pan*. Quid audio? Salutâſtis hominem? *Co*. Ambivimus apud illum hoſpitium: ille non aliter quàm lupos abegit à limine, & huc juſſit abire. *Pan*. Ha, ha; nunc intelligo. Hinc eſt quòd noluit adeſſe, quòd ſciret vos hîc futuros. *Co*. Eſtne mutus? *Pan*. Mutus? Nemo illo vocalior in vaporario, ac ſtrenuè boat in templo: concionantem nunquam audivi. Sed quid pluribus opus? Vos ipſi ſenſiſtis, ut intelligo, non eſſe mutum. *Co*. Eſtne peritus ſacrarum literarum? *Pan*. Ait ſe peritiſſimum; ſed quicquid talium rerum didicit, didicit (*a*) in ſecreta confeſſione, ſic ut fas non ſit proferre apud alios. Quid multa? Dicam in ſumma; qualis eſt populus talis eſt ſacerdos, & planè nacta eſt ſuum (*b*) patella operculum. *Co*. Fortaſſe non dabit locum concionaturo. *Pan*. Dabit, ad me recipio; ſed hâc lege, nè quid in illum jaculêre, quemadmodum plerique ſoletis. *Co*. Rei malæ aſſueverunt qui hoc ſolent: ego clàm admoneo paſtorem, ſi quid offendit; quod supereſt, Epiſcoporum eſt munus. *Pan*. At tales aves huc raro devolant. Equidem video vos eſſe viros bonos. Sed quid ſibi vult iſta veſtium varietas? Nam plerique hoc ipſo judicant vos eſſe malos, quòd ſic veſtiamini. *Co*. Unde id? *Pan*. Neſcio, niſi quòd tales multi comperiantur. *Co*. Multi hoc ipſo judicant nos eſſe ſanctos, quòd ſic veſtiamur: peccant utrique; ſed tamen humaniùs peccant qui ex veſte bene de nobis ſuſpicantur, quàm qui malé. *Pan*. Eſto ſané. Sed quæ tandem utilitas tot diſcriminum? *Co*. Quid tu cenſes? *Pan*. Mihi quidem nulla videtur, niſi in (*c*) pompis, aut in bellis. In pompis enim circumferuntur variæ perſonæ, Sanctorum, Judæorum Ethnicorum; has ex diverſo cultu dignoſcimus. In bellis autem hæc præſtaret cultuum variteas, ut ſuum quæque vexillum copiæ ſequerentur, neque fieret ordinum confuſio. *Co*. Pulchrè dicis, & hæc veſtis eſt militaris: alius alium ducem ſequimur, ſed omnes militamus ſub uno Cæſare, Chriſto. Verùm in veſte tria ſpectanda ſunt. *Pan*. Quæ? *Co*. Neceſſitas, uſus, & decorum. Cur ſumimus cibum? *Pan*. Nè pereamus fame. *Co*. Sic aliquando ſumenda veſtis, nè

pereamus

a Vulgaris jocus eſt in ignarum.

b Vide proverb. *Dignum patellâ operculum*.

c Pompæ ſunt ſpectacula quæ populo exhibentur, vulgò nunc vocantur *proceſſiones*; à verbo πέμπω.

pereamus frigore. *Pan.* Fateor. *Co.* Hoc meliùs præſtat hæc veſtis quàm tua, tegit enim & caput, & collum, & ſcapulas, unde plurimum eſt periculi. Uſus poſtulat varia veſtium genera. Equitaturo convenit brevis, quieſcenti longa; in æſtate tenuis, in hyeme denſa. Sunt Romæ qui ſingulis diebus ter commutant veſtem; manè ſumunt duplicatam pellibus, ſub meridiem accipiunt ſimplicem, rurſus ſub noctem aliquantò caſſiorem. Verùm non omnibus ſuppetunt mutatoria; proinde hæc veſtis reperta eſt, una ad plurimos uſus accommoda. *Pan.* Quî ſic? *Co.* Si flat Boreas, aut ſi fervet Sol, adducimus cucullam; ſi calor offendit, demittimus in tergum: ſi quieſcendum eſt, pemittimus veſtem; ſi ambulandum, ſubducimus, aut ſuccingimus etiam. *Pan.* Non peſſimè ſapuit quiſquis hoc invenit. *Co.* Eſt autem hoc ad bene vivendum præcipuum, ut homo conſueſcat eſſe paucis contentus; alioqui ſi deliciis aut affectibus indulgere cœperimus, nullus erit finis. At nulla veſtis inveniri potuit quæ una tot commoditatibus ſubſerviret. *Pan.* Aſſentior. *Co.* Nunc decorum inſpiciamus. Dic mihi bonâ fide, ſi tu ſumeres uxoris tuæ veſtem, nonne dicerent omnes te facere præter decorum? *Pan.* Dicerent me inſanire. *Co.* Quid tu diceres ſi illa ſumeret veſtem tuam? *Pan.* Fortaſſe nihil mali dicerem, ſed contunderem eam (*a*) bonis fuſtibus. *Co.* Atqui nihil refert quâ veſte utaris. *Pan.* Hîc plurimum refert. *Co.* Nec mirum. Nam & ethnicorum leges puniunt virum ac fœminam, ſi diverſi ſexûs cultum ſumpſerint. *Pân.* Nec injuriâ. *Co.* Age, quid ſi ſenex octogenarius ſumeret ſibi veſtitum adoleſcentis quindecim annos nati, aut contrà, ſi juvenis ſumeret veſtem ſenis? nonne dicant omnes rem eſſe (*b*) fuſtuario dignam? aut ſi anus coleretur ad modum adoleſcentulæ, & contrá? *Pan.* Admodum. *Co.* Itidem ſi laicus ſumat cultum ſacerdotis; contrà, ſacerdos laici? *Pan.* Uterque faceret indecorè. *Co.* Quid ſi privatus ſumeret ornamentum Principis, aut Sacerdos privatus Epiſcopi, num faceret indecoré. *Pan.* Scilicet. *Co.* Quid ſi civis ſumeret cultum militis, plumas, cæteráque ſtultitiæ Thraſonicæ inſignia? *Pan.* Rideretur. *Co.* Quid ſi inter milites Anglus geſtaret crucem albam, Helvetius rubram, Gallus nigram? *Pan.* Faceret impudenter. *Co.* Quid itaque miraris noſtrum hunc cultum? *Pan.* Quid interſit inter privatum & Principem, inter virum ac fœminam, ſcio: quid interſit inter monachum, & non monachum, neſcio. *Co.* Quid intereſt inter pauperem & divitem? *Pan.* Fortuna. *Co.* Et tamen inde

a Jocus eſt in contrariis, mali & bonis.

b I. eſt, fuſtigatione.

Indecorum eſſet ſi pauper imitaretur cultum divitis. *Pan.* Verum, ut nunc ferme coluntur divites. *Co.* Quid inter ſatuum & ſapientem? *Pan.* Aliquantò plus quàm inter divitem & tenuem. *Co.* Nonne moriones aliter veſtiuntur quàm qui ſapiunt? *Pan.* Neſcio quid vos deceat, attamen veſter cultus non multùm abeſt ab illorum cultu, ſi quis addat auriculas & tintinnabula. *Co.* Hoc planè deeſt: & ſumus hujus mundi moriones, ſi modò vere ſumus quod profitemur. *Pan.* Quid vos ſitis neſcio; illud ſcio, multos eſſe moriones geſtantes auriculas & tintinnabula, qui plus ſapiunt iis qui geſtant pilea ſuffulta (*a*) pellibus, epomides, reliquáque ſapientum inſignia. Itaque mihi ſtultiſſimum videtur, ſapientiam profiteri veſte potiùs quàm ipsâ re. Vidi quendam plus quàm morionem, qui geſtabat veſtem uſque ad talos demiſſam, epomidem Magiſtri noſtri; aderat & vultus qui videri poſſit gravis Theologi; diſputabat apud omnes non ſine ſpecie gravitatis; magnatibus autem non minùs erat jucundus quàm quivis alius morio, cùm ſtultitiæ genere ſuperaret omnes. *Co.* Quid igitur tu poſtulas? ut princeps, qui ridet morionem, commutet cum illo veſtem? *Pan.* Fortaſſis hoc poſtularet aliquando decorum, quod tu proponis, ſi libeat repræſentare veſte quicquid eſt in animo. *Co.* Urges tu quidem: ſed tamen arbitror non ſine cauſa veſtem ſuam additam morionibus *Pan.* Ob quam? *Co.* Nè lædantur à quoquam, ſi quid imprudenter dixerint aut fecerint. *Pan.* Non dicam interim quòd iſta res quoſvis irritat potiùs ad lædendum, adeò ut frequenter è ſtultis fiant inſani. Nec video cur, cùm bos cornupeta qui occiderit hominem, aut canis, aut ſus, qui occiderit inſantem, afficiantur ſupplicio; morio, qui ſceleratiora commiſerit, præſidio ſtultitiæ ſinatur vivere. Illud expeto, cur vos diſtinguamini cultu à cæteris. Nam ſi quævis cauſa ſufficit ad diverſum cultum, oporteret piſtorem aliter veſtiri quàm piſcatorem, calcearium aliter quàm veſtiarium, aliter pharmacopolam quàm œnopolam, aliter aurigam quàm nautam. Vos, ſi ſacerdotes eſtis, cur ſecùs veſtimini quàm reliqui ſacerdotes? ſi laici, cur à nobis differtis? *Co.* Olim monachi nihil aliud eramus quàm purior pars laicorum; & hoc intererat inter monachum & alium laicum quod nunc intereſt inter frugalem & probum virum ſuis manibus alentem familiam, & inter (*b*) Snaphanum ex prædationum redditu jactantem ſeſe. Pòſt Romanus Pontifex addidit nobis ſuos honores: veſtis ex nobis nacta eſt dignitatem, quæ nunc

a Hoc apud Germanos aliquot doctores Iuris: In Hiſpania Theologi inſigniuntur flocco albo in ſummo pileo; Lovanii pileo violaceo, & epomide, quæ imponitur humeris, nulli uſui futura niſi ut ſignificet Magiſtrum noſtrum.

b Sic Germani vocant prædonum genus ſubitò ex arcibus adorientium viatorem, mitigato vocabulo.

nunc nec laicorum, eſt nec ſacerdotum: ſed tamen hujus, qualis qualis eſt, non puduit aliquando Cardinales & ſummos Pontifices. *Pan* At tandem decorum iſtud unde ſumitur? *Co.* Nonnunquam ex ipſa rerum natura, nonnunquam ex conſuetudine mortalium & opinione. Nonne judicarent omnes abſurdum, ſi quis tergore bubulo ſic veſtiretur ut cornua prominerent in capite, & cauda traheretur humi? *Pan.* Ridiculum ſané. *Co.* Rurſum ſi quis veſtem haberet quæ faciem ac manus tegeret, pudenda oſtenderet? *Pan.* Multò abſurdius *Co.* Ob id notati ſunt ab ethnicis quoque ſcriptoribus qui (*a*) multitia ſumerent fœminis etiam indecora. Verecundius enim eſt nudum eſſe, qualem te offendimus in vaporario, quàm uti veſte pellucente. *Pan.* Ego puto totum hoc de cultu pendere à conſuetudine ac perſuaſione mortalium. *Co* Qui ſic? *Pan.* Non multi ſunt dies, quòd hîc diverſati ſunt qui ſe prædicarent peragràſſe varias regiones nuper inventas, & quas in priſcorum coſmographorum picturis deſideramus. Hi ſe narrabant perveniſſe ad inſulam quandam cœli temperatiſſimi, ubi ſummi dedecoris loco habebatur tegere corpus. *Co.* Iſti fortaſſis belluarum ritu vivebant. *Pan.* Imò, ut aiebant, humaniſſimam agebant vitam. Degebant ſub rege; eum comitabantur ad opus manè, non amplius quàm horam, etiam ſingulis diebus. *Co.* Quid operis faciebant? *Pan.* Evellebant radicum genus quod illis tritici loco eſt, & tritico tum gratius tum ſalubrius: quo peracto redeunt ad ſuum quiſque negotium, & quod cujuſque lubitum eſt animo faciunt. Sanctè educant liberos, vitant, & puniunt flagitia, ſed nullum acerbiùs quàm adulterium. *Co* Quo ſupplicio? *Pan* Fœminis ignoſcitur, datur hoc ſexui: cæterùm viris adulterii convictis hæc pœna eſt; ut per omnem vitam in publicum prodeant membro pudendo velo obtecto. *Co* O grave ſupplicium! *Pan.* Atqui conſuetudo perſuaſit illis hoc eſſe quovis ſupplicio gravius. *Co.* Ubi contemplor quid poſſit perſuaſio, propemodum aſſentior tibi. Etenim ſi quis vellet furem aut homicidam afficere extremâ ignominiâ, nonne satìs eſſet ſi præcideret illi interulam ſupra nates, ſi partes pudendas turpiter prominentes lupinis pellibus conveſtiret, caligas diverſis coloribus variegaret, veſtem quæ thoracem tegit ac brachia totam conſcinderet, veluti rete faciens è veſte, ſcapulas & pectus nudaret, barbam partim demeteret novaculâ, partim demitteret, partim intorqueret, capillos tonderet, adderet pileum undique ſectum, cum ingenti faſciculo plumarum,

a Multitium veſtis pellucida mulierum propria. Juvenal. *Cùm tu multitia ſumas.*

ac ſic juberet prodire in publicum? Nonne magìs traduceret hominem quàm ſi morionis cucullam adderet, cum auriculis prælongis ac tintinnabulis? Et tamen ſic ultro ſeſe ornant milites, ac ſibi placent; & reperiunt quibus hoc pulchrum videatur, cùm nihil poſſit eſſe inſanius. *Pan.* Imò non deſunt honeſti cives qui hoc pro viribus æmulentur. *Co.* Atqui ſi quis nunc conetur Indorum æmulari cultum, qui plumis avium veſtiuntur, nonne pueris omnibus videretur inſanire? *Pan.* Prorſus. *Co.* Atqui quod nos miramur etiam longè inſanius eſt illo. Proinde ut verum eſt, nihil eſſe tam abſurdum quod non commendet aſſuetudo: ità negari non poteſt in veſtibus eſſe quoddam decorum, quod apud ſanos & cordatos ſemper decorum eſt; ac rurſus indecorum, quod apud omnes qui ſapiunt indecorum videri debet. Quis enim non ridet quoties videt fœminas onuſtas longâ veſtis (*a*) coronide, quæ nobilitatem generis caudæ longitudine metiuntur? Quanquam hoc non pudet imitari quoſdam Cardinales duntaxat in pallis. Et tamen res eſt adeò violenta conſuetudo, ut non ſit huic aut illi liberum mutare quod receptum eſt. *Pan.* Satis de conſuetudine. Sed dic tu mihi quid ſentias, utrum exiſtimes ſatius, monachos non differre à cæteris cultu, an differre? *Co.* Equidem arbitror ſimplicius & Chriſtianius non æſtimari quenquam ex cultu, modò ſit honeſtus ac decorus. *Pan.* Cur igitur vos non abjicitis cucullas? *Co.* Cur Apoſtoli non ſtatim veſcebantur cibis quibuſlibet? *Pan.* Neſcio, dic tu. *Co.* Quoniam obſtabat invicta conſuetudo. Quod enim penitus infixum eſt animis hominum, multóque uſu confirmatum inveteravit, ac velut in naturam abiit, ſubitò tolli ſine magna pernicie tranquillitatis humanæ non poteſt: ſed ità paulatim ſubmovendum eſt, quemadmodum ille revulſit pilos (*b*) caudæ equinæ. *Pan.* Tolerarem, ſi monachorum omnium eſſet unus cultus: tot diſcrimina quis ferat? *Co.* Hoc malum uſus invexit, qui nihil non invenit. Benedictus non commentus eſt novum cultum, ſed is quo tum utebatur cum ſuis erat cultus laici ſimplicis ac probi. Nec Franciſcus invenit novam formam, ſed hæc erat veſtis pauperum ac ruſticorum. Poſteriores, additis quibuſdam, verterunt rem in ſuperſtitionem. Nonne videmus hodie quaſdam anus tenentes ſui ſeculi cultum, qui magìs eſt diverſus à cultu horum temporum quàm meus cultus abeſt à tuo? *Pan.* Videmus. *Co.* Itaque cùm hunc cultum vides, vides reliquias priſci ſeculi. *Pan.* Ergò nihil habet aliud ſanctimoniæ cultus veſter? *Co.* Nihil prorſus.

a Quam nunc caudam vocant.

b Id eſt, paulatim. Vid. proverbium, *Caudæ equinæ pilos vellere.*

Pan.

Pan. Quidam jactant iſtos cultus præmonſtratos divinitus à diva Virgine Matre. *Co.* Iſta ſunt hominum ſomnia. *Pan.* Sunt qui deſperent ſe poſſe à morbo revaleſcere, ni veſtiantur cultu Dominicano; imò qui nè ſepeliri quidem velint, niſi in veſte Franciſcana. *Co.* Iſta qui ſuadent aut captatores ſunt, aut fatui; qui credunt, ſuperſtitioſi. Deus non minùs dignoſcit nebulonem in veſte Franciſcana quàm in militari. *Pan.* At minor eſt plumarum varietas in avibus quàm in vobis cultûs. *Co.* An non itaque pulchrum eſt imitari naturam? ſed pulchrius vincere. *Pan.* Utinam vinceretis & roſtrorum varietate. *Co.* Sed age, varietati quoque patrocinabor, ſi pateris. Nonne aliter veſtitur Hiſpanus, aliter Italus, aliter Gallus, aliter Germanus, aliter Græcus, aliter Turca, aliter Saracenus? *Pan.* Scilicet. *Co.* Et in eadem regione quanta varietas veſtium, etiam in ejuſdem ſexûs, ætatis & ordinis hominibus? Quàm alius cultus Veneto, alius Florentino, alius Romano? Atque hæc intra unam Italiam. *Pan.* Credo. *Co.* Hinc nata eſt & noſtra varietas. Dominicus ſumpſit cultum à probis agricolis ejus Hiſpaniæ partis in qua vixit; Benedictus à ruſticis ejus Italiæ partis in qua vixit; Franciſcus ab agricolis diverſæ partis: atque item de cæteris. *Pan.* Proinde, quantum video, vos nihilo eſtis ſanctiores nobis, niſi ſanctiùs vixeritis. *Co.* Imò pejores vobis, qui parùm piè viventes, gravius offendamus animos ſimplicium. *Pan.* Eſt igitur aliqua ſpes de nobis qui nec patronum habemus, nec cultum, nec regulam, nec profeſſionem? *Co.* Habes ô bone! vide ut ſerves: quære à * ſuſceptoribus tuis quid profeſſus ſis in baptiſmo, quam illic veſtem acceperis. Et humanam regulam deſideras, qui regulam Evangelicam profeſſus ſis? Deſideras hominem patronum, qui patronum habeas Jeſum Chriſtum? Cùm duceres uxorem nihil profeſſus es? Cogita quid debeas conjugi, quid liberis, quid familiæ? & ſenties te plus habere ſarcinæ quàm ſi Franciſci regulam profeſſus eſſes. *Pan.* Credisne ullum Pandocheum ingredi cœlum? *Co.* Quidni? *Pan.* Multa fiunt ac dicuntur in hac domo quæ parùm reſpondent Evangelio. *Co.* Quæ? *Pan.* Alius bibit plus ſatis, alius obſcœnè loquitur, quidam rixantur, quidam obtrectant; denique, an cætera ſint caſta, neſcio. *Co.* His occurrendum eſt quantum potes: ſi non potes, certè nè alas quæſtûs causâ hæc mala, neve accerſas. *Pan.* Nonnunquam parùm bonæ fidei ſum in vino. *Co.* Qui ſic? *Pan.* Ubi ſenſero illos plus ſatis incaleſcere, largiter aquam admiſceo. *Co.* Iſtud quidem levius eſt quàm ſi quibuſlibet vendas vinum periculoſis medi-

* Quos nunc patrinos ac matrinas vocant, qui ſpondent pro pueris baptizatis.

medicamentis infectum. *Pan.* Dic mihi ſeriò, quot dies fuiſti in hoc itinere? *Co.* Menſem ferme. *Pan.* Quis interim vos curat? *Co.* Nonne bene curantur qui habent uxorem, liberos, parentes & cognatos? *Pan.* Sæpenumero. *Co.* Tu non habes niſi unam uxorem, nos centum; tu non niſi unicum patrem, nos centum; tu non niſi unicam domum, nos centum; tu non niſi paucos liberos, nos innumeros; tu non niſi paucos cognatos, nos infinitos. *Pan.* Quî ſic? *Co.* Quia latiùs ſe porrigit cognatio ſpiritûs quàm carnis: & ità nobis pollicitus eſt Chriſtus, & experimur verum quod pollicitus eſt. *Pan.* Næ tu mihi præbuiſti ſat lepidum convivam: emoriar niſi malim hanc confabulationem quàm Paſtoris mei compotationem. Cras dignaberis aliquid dicere populo. Et ſi poſthac continget te hâc facere iter, ſcito tibi hîc paratum locum. *Co.* Quid ſi alii veniant? *Pan.* Non erunt ingrati, modò tui ſimiles. *Co.* Meliores, utì ſpero. *Pan.* Verùm inter tam multos malos, quomodo dignoſcam bonos? *Co.* * Dicam paucis, ſed in aurem. *Pan.* Dic. *Co.* *Pan.* Meminero & faciam.

* Simili joco Reuchlinus claudit opus de Verbo mirifico.

ARGUMENTUM.

Abbas quidam heroïnam domi ſuæ inviſens, eam offendit libros Latinè Græcèque ſcriptos legentem. Diſputatur unde ſuavitas vivendi promanat: viz. non à voluptatibus extrariis, verùm à ſtudiis ſapientiæ. Stultus Abbas non vult Monachos ſuos eſſe eruditos, nec habet ille librum aliquem in cubiculo. Piæ mulieres in ſacris olim literis exercitatiſſimæ. Monachi literarum oſores, luxui, otio, venationibus aleæque dediti, ad aliud ſtudiorum genus ipſis magè congruens exſtimulantur.

(a) ANTRONIUS, MAGDALIA.

An. QUam hîc ego ſupellectilem video? *Ma.* An non elegantem? *An.* Neſcio quàm elegantem, certe parùm decoram & puellæ & matronæ. *Ma.* Quamobrem? *An.* Quia librorum plena ſunt omnia. *Ma.* Tu tantus natu, tum abbas & aulicus, nunquam vidiſti libros in ædibus (b) heroïnarum? *An.* Vidi, ſed Gallicè ſcriptos: hîc video Græcos & Latinos. *Ma.* An ſoli Gallicè ſcripti libri docent ſapientiam? *An.* Sed decet hoc heroinas, ut habeant quo delectent otium. *Ma.* An ſolis heroinis licet ſapere ac ſuaviter vivere? *An.* Malè connectis ſapere & ſuaviter vivere: non eſt muliebre ſapere; heroinarum eſt ſuaviter vivere. *Ma.* Nonne omnium eſt bene vivere? *An.* Opinor. *Ma.* Quî poteſt autem ſuaviter vivere qui non vivat bene? *An.* Imò quî poteſt ſuaviter vivere qui vivat bene? *Ma.* Ergò tu probas eos qui vivunt malè, modò ſuaviter? *An.* Arbitror illos

a Alludit ad proverb. Ἀντρώνιος ὄνος.

b Heroïnas apellat potentes aulicas, quaſi ſemideas.

lios bene vivere qui vivunt ſuaviter. *Ma.* Sed iſta ſuavitas unde proficiſcitur? è rebus extrariis, an ex animo? *An.* E rebus extrariis. *Ma.* O ſubtilem Abbatem, ſed craſſum Philoſophum! Dic mihi, quibus rebus tu metiris ſuavitatem? *An.* Somno, conviviis, libertate faciendi quæ velis, pecuniâ, honoribus. *Ma.* Verùm ſi iſtis rebus Deus addiderit ſapientiam, num vives ſuaviter? *An.* Quid appellas ſapientiam? *Ma.* Hoc eſt, ſi intelligeres hominem non eſſe felicem niſi bonis animi; opes, honores, genus neque feliciorem reddere, neque meliorem. *An.* Valeat iſta quidem ſapientia. *Ma* Quid ſi mihi ſuavius ſit legerè bonum authorem, quàm tibi venari, potare, aut ludere aleâ? non videbor tibi ſuaviter vivere? *An.* Ego non viverem. *Ma.* Non quæro quid tibi ſit ſuaviſſimum, ſed quid deberet eſſe ſuave. *An.* Ego nolim meos Monachos frequentes eſſe in libris. *Ma* At meus maritus hoc maximè probat. Sed quamobrem tandem non probas hoc in monachis tuis? *An.* Quoniam experior illos minùs morigeros; reſponſant ex Decretis, ex Decretalibus, ex Petro, ex Paulo. *Ma.* Imperas igitur quæ pugnant cum Petro & Paulo? *An.* Quid illi doceant neſcio: ſed tamen non amo Monachum reſponſatorem; neque velim quemquam meorum plus ſapere quàm ego ſapiam. *Ma.* Iſtud ità vitari poſſit, ſi tu des operam ut quàm plurimùm ſapias. *An.* Non eſt otium. *Ma.* Quî ſic? *An.* Quia non vacat. *Ma.* Non vacat ſapere? *An.* Non. *Ma.* Quid obſtat? *An.* Prolixæ preces, cura rei domeſticæ, venatus, equi, cultus aulæ. *Mi.* Itáne iſta tibi ſunt potiora ſapientiâ? *An.* Nobis ſic uſu venit. *Ma.* Jam illud mihi dicito, Si quis Jupiter hanc poteſtatem tibi daret, ut poſſis & Monachos tuos & teipſum vertere in quodcunque animal velles, an illos in porcos verteres, teipſum in equum? *An.* Nequaquam. *Ma.* Atqui ſic vitares nequis plus te uno ſaperet. *An.* Meâ non magni referret quod genus animantis eſſent Monachi, modò ipſe eſſem homo. *Ma.* An hominem eſſe cenſes qui nec ſapiat, nec velit ſapere? *An.* Mihi ſapio. *Ma.* Et ſibi ſapiunt ſues. *An.* Videre mihi Sophiſtria quæpiam, ità argutaris. *Ma.* Non dicam quid tu mihi videaris. Sed cur hæc diſplicet ſupellex? *An.* Quia fuſus & colus ſunt arma muliebria. *Ma.* Nonne matronæ eſt adminiſtrare rem domeſticam, erudire liberos? *An.* Eſt. *Ma.* An rem tantam exiſtimas adminiſtrari poſſe ſine ſapientia? *An.* Non arbitror. *Ma.* At hanc ſapientiam docent me libri. *An.* Ego domi habeo ſexaginta duos monachos, tamen nullum librum reperies in meo cubiculo.

Reſponſio digna abbate.

Cauſæ impedientes.

Decorum bene obſervatum.

Ma. Bene itaque proſpectum eſt monachis illis. *Au.* Feram libros, non fero Latinos. *Ma.* Quapropter? *Au.* Quia non convenit ea lingua fœminis. *Ma.* Exſpecto cauſam. *An.* Quia parùm facit ad tuendam illarum pudicitiam. *Ma.* Ergò nugaciſſimis fabulis pleni libri Gallicè ſcripti faciunt ad pudicitiam? *An.* Aliud eſt. *Ma.* Dic iſtud quicquid eſt apertè. *An.* Tutiores ſunt à ſacerdotibus, ſi neſciant Latinè. *Ma.* Imò iſthinc minimum eſt periculi veſtrâ operâ; quandoquidem hoc agitis ſedulò, nè ſciatis Latinè. *An.* Vulgus ità ſentit, quia rarum & inſolitum eſt fœminam ſcire Latinè. *Ma.* Quid mihi citas vulgum, peſſimum bene gerendæ rei authorem? Quid mihi conſuetudinem, omnium malarum rerum magiſtram? Optimis aſſueſcendum: ità fiet ſolitum quod erat inſolitum, & ſuave fiet quod erat inſuave, fiet decorum quod videbatur indecorum. *An.* Audio. *Ma.* Nonne decorum eſt fœminam in Germania natam diſcere Gallicè? *An.* Maximè. *Ma.* Quamobrem? *An.* Ut loquatur cum his qui ſciunt Gallicè. *Ma.* Et mihi putas indecorum, ſi diſcam Latinè, ut quotidie confabuler cum tot authoribus, tam facundis, tam eruditis, tam ſapientibus, tam fidis conſultoribus? *An.* Libri adimunt multum cerebri fœminis, cùm alioqui parùm illis ſuperſit. *Ma.* Quantum vobis ſuperſit, neſcio; certè mihi quantulumcunque eſt, malim in bonis ſtudiis conſumere quàm in precibus ſine mente dictis, in pernoctibus conviviis, in exhauriendis capacibus pateris. *An.* Librorum familiaritas parit inſaniam. *Ma.* An colloquia combibonum, ſcurrarum & ſannionum tibi non pariunt inſaniam? *An.* Imò depellunt tædium. *Ma.* Quî fiat igitur ut tam amœni confabulones mihi pariant inſaniam? *An.* Sic aiunt. *Ma.* At aliud ipſa loquitur res. Quantò plures videmus quibus immodica potatio & intempeſtiva convivia, quibus temulenta pervigilia, quibus impotentes affectus pepererunt inſaniam? *An.* Ego ſanè nollem uxorem doctam. *Ma.* At ego mihi gratulor, cui contigerit maritus tui diſſimilis. Nam & illum mihi & me illi chariorem reddit eruditio. *An.* Immenſis laboribus comparatur eruditio, ac pòſt moriendum eſt. *Ma.* Dic mihi, vir egregie, ſi cras tibi moriendum eſſet, utrùm malles mori ſtultior an ſapientior? *An.* Si citra laborem contingeret, ſapientior. *Ma.* Sed nihil homini citra laborem contingit in hac vita; & tamen quicquid paratum eſt, quantiſvis laboribus comparatum eſt, hic relinquendum eſt. Cur pigeat nos in re omnium pretioſiſſima ſumere laboris aliquid, cujus fructus nos in alteram quoque

vitam comitatur? *An.* Frequenter audivi vulgò dici, fœminam ſapientem bis ſtultam eſſe. *Ma.* Iſthuc quidem dici ſolet, ſed à ſtultis. Fœmina quæ verè ſapit non videtur ſibi ſapere; contrà, quæ cùm nihil ſapiat ſibi videtur ſapere, ea demum bis ſtulta eſt. *An.* Neſcio quomodo fit, ut quemadmodum (*a*) clitellæ non conveniunt bovi, ità nec literæ mulieri. *Ma.* Atqui negare non potes, quin magis quadrent clitellæ bovi quàm mitra aſino aut ſui. Quid ſentis de Virgine Matre? *An.* Optimè. *Ma.* Nonne verſabatur in libris? *An.* Verſabatur, at non in iſtis. *Ma.* Quid igitur legebat? *An.* Horas canonicas. *Ma.* Ad quem uſum? *An.* (*b*) Ordinis Benedictini. *Ma.* Sit ità ſanè. Quid Paula & Euſtochium? nonne verſabantur in ſacris libris? *An.* Verùm iſthuc nunc rarum eſt. *Ma.* Sic olim rara avis erat Abbas indoctus, nunc nihil vulgatius: olim Principes & Cæſares eruditione non minùs quàm imperio præeminebant. Neque tamen uſqueadeò rarum eſt quàm tu putas: ſunt in Hiſpania, ſunt in Italia non paucæ mulieres, apprimè nobiles, quæ cum quovis viro queant contendere: ſunt in Anglia Moricæ, ſunt in Germania Bilibaldicæ & Blaureticæ. Quòd niſi caveritis vos, res eò tandem evadet, ut nos præſideamus in ſcholis theologicis, ut concionemur in templis, & occupabimus mitras veſtras. *An.* Iſta Deus avertat. *Ma.* Imò veſtrum erit hoc avertere. Quòd ſi pergetis ut cœpiſtis, citiùs anſeres concionaturi ſint quàm vos mutos paſtores ferant. Videtis jam inverti mundi ſcenam: aut deponenda eſt perſona, aut agendæ ſunt ſuæ cuique partes. *An.* Unde incidi in hanc fœminam? Si quando viſes nos, ego te ſuaviùs accipiam. *Ma.* Quibus modis? *An.* Saltabimus, bibemus affatim, venabimur, ludemus, ridebimus. *Ma.* Mihi quidem jam nunc ridere libet.

a Vide prov. *Bos clitellas.*

b Ridiculè, cùm Benedictus nondum eſſet natus.

ARGUMENTUM.

Muſæ & Gratiæ Petri Ægidii Epithalamia canentes deſcribuntur. Alypius videt novem Muſas cum tribus Gratiis è nemore prodeuntes, quas Balbinus videre nequit: proficiſcuntur Antverpiam ad nuptias Ægidii, quibus felicitatem omnem apprecantur, nequid iræ tædiive illis poſſit oboriri. Quæ nuptiæ Gratiis iratis coëunt. Carmina votiva.

ALYPIUS, BALBINUS, MUSÆ.

Al. DEum immortalem! quod ego novum ſpectaculum hic video? *Ba.* Aut tu vides quod nuſquam eſt, aut mei parùm proſpiciunt oculi. *Al.* Atqui mirum ſpectaculum

eſt & amabile. *Ba.* Enecas: dic, ubi vides? *Al.* Ad lævam in hoc colle nemoroſo. *Ba.* Collem video. *Al.* Non vides puellarum chorum? *Ba.* Quid tibi venit in mentem, ut nos ad iſtum modum ludos facias? Ego nè muſcam quidem puellam uſquam conſpicor. *Al.* Tace; prodeunt è nemore Papæ! Qui nitor! quæ gratia! Non humanum eſt hoc ſpectaculum.

a Id eſt, *furiæ.*

Ba. Quæ hunc agitant (*a*) intemperiæ? *Al.* Agnoſco; novem ſunt Muſæ cum tribus Gratiis; demiror quid agant: nunquam vidi cultiores aut magis alacres: omnes ſunt redimitæ lauro, & ſuum quæque gerit organum. Porrò Gratiæ quàm amabiliter ſibi hærent! quàm decet nullo aſtricta cingulo veſtis, ac liberis diffluens laciniis! *Ba.* At ego nunquam audivi quenquam magis delirantem quàm te. *Al.* Imò neminem vidiſti me feliciorem. *Ba.* Cur hîc ſolus habes oculos? *Al.* Quia non bibiſti ex fonte Muſarum; nam his ſolis conſpicuæ ſunt Muſæ. *Ba.* Ego affatim hauſi è fonte

Scoti laus præpoſtera.

Scoti. *Al.* Non ille fons eſt Muſarum, ſed lacus Ranarum. *Ba.* Non potes efficere ut & ipſe videam hoc ſpectaculi? *Al.* Poſſem, ſiquidem adeſſet laurus: nam liquor è fonte limpido, ramo lauri aſperſus, oculos reddit hujuſmodi ſpectaculorum perſpicaces.

b Id eſt, *tenebræ.* Alluſum eſt ad Scoti nomen.

c Actæon, cùm caſu vidiſſet Dianam nudam, verſus eſt in cervum.

d Hiſtrix ſpinoſum animal, quod ſpinas ejaculatur.

e Id eſt, *Avete, optatiſſimæ deæ.*

f Id eſt, *Et tu multùm ſalve, Muſarum amator.*

g Blactire propriè camelorum eſt.

h Circuitus.

Ba. Ecce laurus, ecce fonticulus. *Al.* Commodùm profectò. *Ba.* Aſperge. *Al.* Intende: vidéſne? *Ba.* Quantum antea. Aſperge rurſus. *Al.* Jámne vides? *Ba.* Tantundem. Aſperge copioſiús. *Al.* Jam vides, opinor. *Ba.* Imò vix te video. *Al.* Miſer! quàm penitus oculos tuos obſcdit (*b*) τὸ σκότος! Hæc ars vel aurigæ daret oculos. Verùm non eſt quòd crucieris: præſtiterit fortaſſe non videre, nè tali præmio videas Muſas quali (*c*) Actæon vidit Dianam. Periculum enim eſſet nè te vertant in (*d*) hiſtricem, aut aprum ſylveſtrem, aut porcum, aut camelum, aut ranam, aut graculum. Efficiam tamen ut audias, modò nè obſtrepas. Jam huc deflectunt viam: occurramus. (*e*) Χαίρετε, τεισπόθητοι θεαί. *Mu.* (*f*) Καὶ σὺ μάλα χαῖρε, φιλόμουσε. *Al.* Quid vellicas? *Ba.* Non præſtas quod promiſeras. *Al.* An non audis? *Ba.* Audio, ſed velut aſinus lyram. *Al.* Loquar igitur Latiné. Quónam eſt iter tam cultis, támque alacribus? Num inviſitis Lovanienſium Academiam? *Mu.* Bona verba. *Al.* Quamobrem? *Mu.* Quis nunc illis nobis locus, ubi tot porci obgrunniunt, obrudunt aſini, (*g*) oblactiunt cameli, obſtrepunt graculi, obgarriunt picæ? *Al.* Atqui ſunt & illic quibus veſtrum numen eſt venerandum. *Mu.* Scimus; eóque poſt annos aliquot illuc commigrabimus. Nondum revoluta ſeculorum (*h*) periodus diem illum fatalem advexit.

xit. Erit enim qui illic nobis amœnum exſtruet domicillium, vel templum potiùs, quo vix alibi magnificentius ac ſanctius. *Al.* Non eſt fas ſcire quiſnam tantum decus invecturus ſit noſtræ ditioni? *Mu.* Tibi fas eſt, noſtrorum ſacrorum * myſtæ. Non dubium eſt quin tibi notum ſit toto orbe celebre Buſlidianorum nomen. *Al.* Heroicum genus nominâſti, & ornandis ſummorum Principum aulis natum. Quis enim non veneratur magnum illum Franciſcum Buſlidium Beſontinæ Eccleſiæ præſulem, qui unus non unum Neſtorem præſtitit Philippo maximi Maximiliani filio, Caroli, qui major futurus eſt, patri? *Mu.* O felices nos, niſi fata virum illum terris invidiſſent! Quantus erat ille Mecœnas honeſtorum ſtudiorum! quàm candidus fautor ingeniorum! Sed reliquit fratres duos, Ægidium, admirabili judicio prudentiâque virum, & Hieronymum. *Al.* Hieronymum novimus, omni literarum genere perpolitum, omni virtutum genere decoratum. *Mu.* Nec eum fata longævum eſſe patientur, tametſi nemo dignior eſt immortalitate. *Al.* Unde iſta nôſtis? *Mu.* Apollo nobis denarravit. *Al.* Quænam eſt iſta fatorum invidia, ut optima quæque protinus ſubducant? *Mu.* Id quidem non eſt hujus temporis philoſophari; ſed Hieronymus hìc ſumma cum laude moriens, univerſas opes ſuas deſtinabit inſtituendo Lovanii collegio, in quo gratis & publicitus tres linguas eruditiſſimi viri profitebuntur: ea res magnum ornamentum adjunget & ſtudiis, & Caroli gloriæ. Tum non illibenter verſabimur Lovanii. *Al.* Quò nunc igitur eſt iter? *Mu.* Antverpiam. *Al.* Muſæ, & Gratiæ ad mercatum? *Mu.* Nequaquam; imò ad nuptias. *Al.* Quid virginibus cum nuptiis? *Mu.* Ad tales nuptias non eſt indecorum ire virgines. *Al.* Quas igitur nuptias narras? *Mu.* Sanctas, puras, caſtas, ad quas non puderet ipſum adire Palladem; & arbitror adfuturam. *Al.* Non eſt fas ſcire ſponſi nomen & ſponſæ? *Mu.* Arbitror tibi non ignotum eſſe candidiſſimum illum juvenem, & omnibus politioris literaturæ deliciis expolitiſſimum, Petrum Ægidium. *Al.* Gemmam nominâſti, non hominem. *Mu.* Ei nubet Cornelia virguncula vel ipſo digna Apolline. *Al.* Ille quidem veſtrî cultor eximius à teneris annis fuit. *Mu.* Huic igitur canemus Epithalamium. *Al.* Et ſaltabunt Gratiæ? *Mu.* Non modò ſaltabunt, verùm etiam duo candidiſſima pectora indiſſolubilibus mutuæ benevolentiæ nodis copulabunt, ut nihil unquam inter illos poſſit incidere vel iræ vel

* Qui ſacris initiati ſunt, à verbo *μυέω*, quod ipſum a *ſilentio* dictum.

vel tædii. Illa perpetuùm nihil audiet niſi, Mea lux; ille viciſſim nihil niſi, Anime mi. Atque huic jucunditati nè ſenectus quidem quicquam detrahet, imò potius adjurget aliquid. *Al.* Demirarer, ſi qui ſic vivunt poſſint ſeneſcere. *Mu.* Rectè mones; nam maturitas erit potiùs quàm ſenectus. *Al.* Atqui novi permultos, quibus intra menſes tres iſtæ verborum blanditiæ longè in diverſum verſæ ſunt, & in convivio pro lepidis jocis volitabant diſci & quadrulæ. Maritus pro, Anime mi, audiebat Fungus, lagena, ſpongia: uxor, Scropha, (*a*) Acco, (*b*) vomica. *Mu.* Vera prædicas: ſed iſtiuſmodi nuptiæ Gratiis iratis coierant; hîc perpetuò morum jucunditas alet mutuam benevolentiam. *Al.* Narras tu quidem raram matrimonii felicitatem. *Mu.* Tam raras virtutes rara decet felicitas. *Al.* Quid coibunt nuptiæ abſque Junone & Venere? *Mu.* Juno quidem non aderit, rixoſa dea, & cui raro bene convenit cum ſuo Jove. Nè Venus quidem (*c*) illa terreſtris & ebrioſa, verum altera illa cœleſtis quæ conciliat formas animorum. *Al.* Proinde ſterile matrimonium mihi narras. *Mu.* Nequaquam, imò feliciſſimè fœcundum. *Al.* Quid illa cœleſtis gignit niſi animos? *Mu.* Imò addit & corpora, ſed ipſis animis morigera, perinde quaſi gemmeo (*d*) myrothecio indas opobalſamum. *Al.* Ubinam eſt ea? *Mu.* En tibi procul adventat. *Al.* Video. Deum immortalem! qui fulgor! quæ formæ majeſtas! ad hanc quidem altera Venus invenuſta eſt. *Mu.* Vides quàm modeſti Cupidines, nequaquam cæci, quemadmodum illi quibus altera dementat animos mortalium, ſed oculatiſſimi; nec habent inſanas faces, ſed ignes placidiſſimos; nec habent plumbeas cuſpides, quibus immittunt odium amantis, ac miſeros animos amore non mutuo diſcruciant. *Al.* Planè matrem referunt. O felicem illam domum, & ſuperis egregiè charam! Cæterùm licétne audire epithalamium carmen quod illi deſtinâſtis? *Mu.* Imò rogamus ut libeat audire.

a Mulier ob ſtultitiam nobilis.
b Ulcus: ſic appellamus nobis moleſtos.
c Alluſit ad hoc, quòd Socrates apud Platonem facit duas Veneres & duos Cupidines.
d Vaſculum unguentarium.

CLIO.

Candida laurigero nubit Cornelia Petro:
Auſpiciis adſint numina dextra bonis.

MELPOMENE.

Contingat illis turturum concordia,
Corniculæ vivacitas.

THA-

THALIA.

Ille charitate (a) *Gracchum Tiberium præceſſerit,*
Qui ſuæ vitam antepoſuit conjugis Corneliæ.

a Lege Plutarchum in Gracchis, ſtatim in principio.

EUTERPE.

Illa charitate ſuperet (b) *conjugem Admeti ducis,*
Quæ volens mortem mariti morte mutavit ſuâ.

b Alceſtis: de hac extat tragœdia Euripidis. Meminit & Valerius Max. lib.5. cap. 6.

TERPSICHORE.

Ille non flagret leviore flammâ,
Attamen fato meliore quàm o.im
(c) *Plancius raptæ ſociæ gravatus*
Eſſe ſuperſtes.

c Atque ibidem de Plancio & Horeſtilla.

ERATO.

Illa non flagaret leviore flammâ,
Attamen longè meliore fato,
Caſta quàm ſanctum deamavit olim
(d) *Porcia Brutum.*

d Rurſus ibidem de Porcia Catonis filia, Bruti uxore.

CALLIOPE.

Sponſum moribus undiquaque ſanctis
Nec Naſica probatus antecellat.

URANIA.

Uxor moribus undiquaque caſtis
Vincat (e) *Sulpitiam Paterculanam.*

e Sulpitia Paterculi filia, uxor Fulvii Flacci, quæ ob pudicitiam è centum matronis lecta fuit ad deducendum Romæ Veneris ſimulachrum. Meminit T. Livius.

POLYHYMNIA.

Laudetur ſimili prole puerpera;
Accreſcat domui res ſimul & decus:
Sed livore vacet, ſi fieri poteſt.
Factis egregiis debita gloria.

Al. Prorſus inviderem illi Petro Ægidio, niſi tantus eſſet hominis candor ut ipſe nemini poſſit invidere. *Mu.* Sed jam tempus eſt ut cœptum carpamus iter. *Al.* Numquid eſt quod interim velitis renunciari Lovanium? *Mu.* Ut noſtro nomine ſalutes amicos omnes candidos ac noſtri ſtudioſos, ſed præ cæteris vetuſtiſſimum noſtri chori cultorem Joannem Paludanum, Jodocum Gaverium, Martinum Dorpium & Jannem Borſalum. *Al.* Id quidem fiet diligenter. Quid cæteris? *Mu.* Dicam in aurem. *Al.* (f) Res non eſt magni ſumptûs; itaque fiet quamprimum.

f Videtur hoc dictum in aurem, ut ſuſpendant ſeſe.

ARGU-

ARGUMENTUM.

Exorciſmus, ſive Spectrum, Impoſtorum technas detegit, qui credulis & ſimplicibus illudunt, fingentes apparitiones dæmonum & animarum, vocéſque divinas. Polus *fuit author rumoris, Spectrum exaudiri animæ cujuſpiam in fundis ſuis miſere ejulantis: (fingit aliàs ſe videre medià jam luce draconem in cœlo; quod idem aliis etiam perſuaſit)* & Fauno *Sacerdoti parocho villæ vicinæ facile ſuadet ut iſtius rei certitudinem experiatur. Qui annuit, & exorciſmum parat.* Polus *conſcendit equum nigrum, ignem jactat, & variis dolis credulum* Faunum *aliéſque viros parùm naſutos, fallit egregie.*

THOMAS, ANSELMUS.

Th. QUid eſt bonæ rei quòd tecum rides tam ſuaviter, quaſi theſaurum nactus ſis? *An.* Non procul aberrat à ſcopo tua divinatio. *Th.* At non imperties ſodali quicquid iſthuc eſt boni? *An.* Imò jamdudum optabam mihi dari quempiam in cujus ſinum effunderem hoc meum gaudium. *Th.* Age igitur, imperti. *An.* Audivi modò fabulam lepidiſſimam, quam jures eſſe comicum figmentum, niſi mihi locus, perſonæ, totáque res eſſet tam nota quàm tu notus es mihi. *Th.* Audire geſtio. *An.* Noſtíne Polum Fauni generum? *Th.* Maximè. *An.* Is eſt & author & actor hujus fabulæ. *Th.* Facilè crediderim. Nam ille vel abſq; perſona poſſit quamvis agere fabulam. *An.* Sic eſt. Nôſti, opinor, & prædium quod habet non ità procul à Londino. *Th.* Phy! Non ſemel illic compotavimus. *An.* Agnoſcis igitur viam utrinque arboribus pari digeſtis intervallo ſeptam. *Th.* Ad lævam ædium partem, altero ferè baliſtæ jactu. *An.* Tenes. Alterum viæ latus habet àlveum ſiccum, dumis ac vepribus obſitum: è ponticulo iter eſt in apertam planitiem. *Th.* Memini. *An.* Jampridem vagabatur rumor ac fabula per ejus loci ruſticos, juxta ponticulum hunc obverſari ſpectrum quoddam, cujus ſubinde exaudirentur miſerandi ejulatus. Suſpicabantur animam eſſe cujuſpiam quæ diris cruciatibus torquerètur. *Th.* Quis author erat iſtius rumoris? *An.* Quis niſi polus? Hoc proœmium præſtruxerat ſuæ fabulæ. *Th.* Quid iſti venit in mentem ut iſta confingeret? *An.* Neſcio, niſi quia ſic eſt hominis ingenium; gaudet hujuſmodi commentis ludere ſtultitiam populi. Dicam quid nuper deſignârit hujus generis. Simul equitabamus aliquammulti Richmondam, inter quos erant quos tu diceres cordatos homines. Cœlum erat mirè ſerenum, nec ullâ uſquam nubeculâ ſuffuſcatum. Ibi Polus intentis in cœlum oculis

ſignavit

ſignavit totam faciem ac ſcapulas imagine Crucis, & vultu ad ſtuporem compoſito, ità ſecum, Deum immortalem! quid ego video? Rogantibus qui proximè equitabant, quid videret; rurſus obſignans ſe majore cruce, Avertat, inquit, clementiſſimus Deus hoc oſtentum. Cùm inſtarent aviditate cognoſcendi, ille defixis in cœlum oculis, ac digito commonſtrans cœli locum, Nonne, inquit, videtis illic immanem draconem, igneis armatum cornibus, caudâ in circulum retortâ? Cùm negârant ſe videre, atque ille juſſiſſet oculos intenderent, ac locum ſubindè commonſtraret; tandem unus quiſpiam, nè videretur parùm oculatus, affirmavit ſe quoque videre. Hunc imitatus eſt unus item atque alter: pudebat enim non videre quod tam eſſet perſpicuum. Quid multis? Intra triduum rumor hic totam Angliam pervaſerat, tale portentum apparuiſſe. Mirum autem quantum fama popularis addidit fabulæ. Nec deerant qui quid ſibi vellet oſtentum interpretarentur ſerió. Horum ſtultitiâ ille qui commentus fuerat argumentum magna cum voluptate fruebatur. *Th.* Agnoſco hominis ingenium. Sed redi ad ſpectrum. *An.* Interea commodum divertit ad Polum Faunus quidam ſacerdos, ex eorum genere quibus non ſatìs eſt appellari Latinè (*a*) Regulares, niſi Græcè cognomen idem accinatur, parochus vici illic alicunde vicini. Is ſibi non vulgariter videbatur ſapere, præſertim in rebus ſacris. *Th.* Intelligo; repertus eſt actor fabulæ. *An.* Super cœnam ortus eſt ſermo de rumore ſpectri. Cùm Polus ſentiret Fauno rumorem hunc non ſolùm auditum eſſe, verùm etiam creditum, cœpit hominem obteſtari vir doctus ac pius ſuccurreret animulæ tam dira patienti: &, Si quid dubitas, inquit, explora rem, obambula ad decimam juxta ponticulum illum, & audies miſerum ejulatum: adjunge tibi quem voles comitem; ità & tutior audies & certiùs. *Th.* Quid deinde? *An.* Cœnâ peractâ Polus ex more abit venatum, aut aucupatum. Faunus obambulans cùm jam tenebræ ſuſtuliſſent certum de rebus judicium, tandem audit miſerandos gemitus. Hos Polus artifex mirè effingebat, abditus illic in vepreto, adhibitâ ad id ollâ fictili, quò vox è cavo reddita lugubrius quiddam ſonaret. *Th.* Hæc fabula, ut video, vincit (*b*) Phaſma Menandri. *An.* Magìs iſthuc dices ſi totam audieris. Faunus domum ſe recepit, narrare cupiens quid audiſſet. Polus aliâ viâ compendiariâ jam anteverterat. Ibi Faunus narrat Polo quod erat actum, & aliquid etiam affingit, quò res eſſet admi-

a Ludit alioqui *canonici* non dicuntur à *regula*, ſed à *prebenda* quam vocant. Nam *canon* aliquando eſt certus cibi dotâſve modus qui dabatur militibus.

b Id eſt, *Apparitio*, nomen eſt fabulæ, in qua puella potiebatur amatore, fictâ apparitione deæ, cui fiebant ſacra. Vide Donatum in prologum Eunuchi.

admirabilior. *Th.* Poterat interim Polus tenere riſum? *An.* Illêne? Vultum habet in manu. Dixiſſes rem ſeriò agi. Tandem Faunus, vehementer obteſtante Polo, ſuſcepit negotium exorciſmi, ac totam eam noctem agit inſomnem, dum diſpicit quibus modis rem aggrederetur tutò: nam ſibi quoque miſerè metuebat. Primùm itaque congeſti ſunt exorciſmi efficaciſſimi, & additi novi nonnulli per viſcera Beatæ Mariæ, per oſſa beatæ Werenfridæ. Deinde delectus eſt locus in planitie vicina vepreto, unde vox exaudiebatur: circumductus eſt circulus ſatis amplus, qui crebras haberet cruces, variáſque notulas. Hæc omnia peragebantur verbis conceptis. Adhibitum eſt vas ingens plenum aquæ conſecratæ. Addita eſt in collum ſacra ſtola, quam vocant, unde pendebat initium Evangelii ſecundùm Joannem. In loculis habebat cerulam, à Romano Pontifice quotannis conſecrari ſolitam, quæ vulgò dicitur Agnus Dei. His armis olim ſe muniebant adverſus noxios dæmones, priùs quàm illis Franciſci cuculla cœpit eſſe formidabilis. Hæc omnia procurata ſunt, nè, ſi ſpiritus malus eſſet, impetum faceret in exorciſtam. Nec tamen auſus eſt ſe ſolum huic circulo committere; ſed decretum eſt adhibendum eſſe ſacerdotem alterum. Ibi Polus metuens nè, ſi naſutior adjunctus fuiſſet, proderetur fabulæ myſterium, adjungit parochum quendam ex vicinia, cui rem totam aperit; ſic enim poſtulabat actio fabulæ: & erat is qui à tali ludo non abhorreret. Poſtridie rebus omnibus ritè præparatis, ſub horam decimam Faunus cum parocho circulum ingreditur. Polus, qui præceſſerat, è vepreto gemit miſerabiliter. Faunus auſpicatur exorciſmum. Interim Polus clàm per tenebras ſubducit ſe in villam proximam: illinc adducit aliam perſonam fabulæ, nec enim poterat niſi per multos agi. *Th.* Quid faciunt? *An.* Conſcendunt equos nigros, ignem occultum ſecum ferunt. Ubi non procul abeſſent à circulo ignem oſtentant, quo metu Faunum abigerent è circulo. *Th.* Quantum operæ ſumpſit Polus ille ut falleret! *An.* Sic eſt homo. Verùm ea res propemodum peſſimè ceſſerat illis. *Th.* Quî ſic? *An.* Nam equi ſubitò prolato igne conſternati parùm abfuit quin & ſe præcipitarent & ſeſſores. Habes primum actum fabulæ. Ubi reditum eſt in colloquium, Polus, velut ignarus omnium, rogat quid eſſet actum. Ibi Faunus narrat ſibi conſpectos duos teterrimos cacodæmones, in nigris equis, oculis igneis, ac naribus ſpirantes ignem, qui tentâſſent ingredi circulum, verùm efficacibus verbis abactos

in

in malam rem. His rebus cùm accreviſſet animus Fauno, poſtero die ſummo cum apparatu rediit in circulum: cúmque diu multis obteſtationibus provocâſſet ſpectrum, Polus rurſus cum collega ſuo procul oſtendit ſeſe ex equis atris horrendo fremitu, quaſi cuperent irrumpere in circulum. *Th.* Nihil habebant ignis? *An.* Nihil; nam id malè ceſſerat. Sed audi aliud commentum. Ducebant longum funem: eo leviter per humum tracto, dum hinc atque hinc uterque ſe proripit, velut abacti exorciſmis Fauni, ſacerdotem utrumque, unà cum vaſe quod habebant aquæ ſacræ plenum, provolvunt in terram. *Th.* Hoc præmii tulit pro ſua actione parochus? *An.* Tulit; & tamen maluit hoc perpeti quàm deſerere cœptam fabulam. His ità geſtis, ubi reditum eſt ad colloquium, deprædicat apud Polum Faunus quanto fuiſſet in periculo, & quàm fortiter utrumque cacodæmonem ſuis verbis profligâſſet: jámque certam conceperat fiduciam, nullum eſſe tam noxium aut impudentem dæmonem qui poſſet in circulum irrumpere. *Th.* Faunus ille non multùm abeſt à fatuo. *An.* Nihil adhuc audiſti. Hucuſque progreſſâ fabulâ, commodùm ſupervenit Poli gener, (nam ejus filiam duxerat natu maximam) juvenis, ut ſcis, ingenio mirè feſtivo. *Th.* Scio, nec abhorrens ab hujuſmodi jocis. *An.* Abhorrens? Nullum ille (*a*) vadimonium non deſereret, ſi talis vel ſpectanda, vel agenda eſſet fabula. Huic ſocer rem omnem denarrat, atque illi delegat partes, ut Animam agat. Sumit ornatum, ac lubens convolvit ſe linteo, quemadmodum apud nos ſolent funera: habet prunam vivam in teſta, quæ per linteum reddebat ſpeciem incendii. Sub noctem itum eſt ad locum ubi hæc agebatur fabula. Audiuntur miri gemitus. Faunus expedit exorciſmos omnes. Tandem procul inter vepretum oſtendit ſeſe Anima, ſubindè oſtentans ignem, ac miſerè ſuſpirans. Hanc cùm Faunus obteſtaretur ut eloqueretur quiſnam eſſet, ſubitò proſiliit è vepreto Polus ornatu cacodæmonis, fictóque fremitu, Nihil, inquit, tibi juris eſt in hanc animam; mea eſt: ac ſubindè procurrit uſque ad oram circuli, velut impetum facturus in exorciſtam; móxque velut ſubmotus verbis exorciſmi, & vi aquæ ſacræ, quam illi multam aſperſit, retroceſſit. Tandem abacto (*b*) pædagogo dæmone, naſcitur dialogiſmus Fauni cum anima. Percontanti & obteſtanti reſpondit ſe eſſe animam hominis Chriſtiani. Rogata quo nomine vocaretur, reſpondit, Faunus. Faunus? inquit, idem mihi nomen eſt. Jámque ex communi nomine res cœpit illi magis eſſe cordi,

a Id eſt, rem quamlibet ſeriam. Vide Chiliades.

b Qui ſervabat animam, nec ab ea diſcedebat. Sic Terent. Phædriam vocat *puellæ pædagogum*,

ut Faunus Faunum liberaret. Cùm Faunus multa percontaretur, nè diutina confabulatio proderet fucum, ſubducebat ſeſe Anima, negans ſibi fas eſſe diutiùs colloqui, quòd tempus urgeret quo cogeretur abire quò liberet dæmoni: pollicita tamen eſt ſeſe poſtridie redituram horâ quâ fas eſſet. Rurſus convenitur in ædibus Poli, qui (a) choragus erat fabulæ. Ibi denarrat exorciſta quid eſſet geſtum, nonnulla etiam admentiens, quæ ſibi tamen perſuadebat eſſe vera. Adeò favebat negotio quod agebatur. Jam hoc compertum erat, ſcilicet, animam eſſe Chriſtianam, quæ ſub inclementiſſimo dæmone diris cruciatibus vexaretur. Huc omnis conatus intenditur. Verùm in exorciſmo proximo ridiculum quiddam accidit. *Th.* Obſecro, quidnam? *An.* Cùm Faunus evocâſſet Animam, Polus qui dæmonem agebat prorſus ſic aſſiliit quaſi intra circulum irrupturus; cùmque contrà Faunus pugnaret exorciſmis, multámque vim aquæ aſpergeret, tandem exclamat dæmon, ſe nè pili quidem facere iſta omnia. Rem, inquit, habuiſti cum puella, mei juris es. Id cùm Polus joco diceret, tamen forte fortunâ verum dixiſſe viſus eſt; nam exorciſta hoc dicto tactus, illico recepit ſe in centrum circuli, & neſcio quid immurmuravit in aurem parocho. Id Polus ſentiens, recepit ſeſe, nè quid audiret quod audire fas non eſſet. *Th.* Sanè Polus religioſum ac verecundum agebat dæmonem. *An.* Sic eſt. Reprehendi poterat actio, quòd parùm meminiſſet decori: exaudivit tamen parochi vocem indicentis ſatisfactionem. *Th.* Quam? *An.* Ut ter diceret glorioſum Pſalmum ſeptuageſimum octavum, *Deus, venerunt gentes*. Ex hoc conjiciebat illum ter habuiſſe rem eâdem nocte. *Th.* Hoc ſanè regularis ille præter regulam. *An.* Homines ſunt, & lapſus erat humanus. *Th.* Perge; quid deinde factum? *An.* Jam Faunus ferocior redit ad oram circuli, & ultro provocat dæmonem. At ille jam timidior refugiebat, Fefelliſti me, inquiens; ſi ſapuiſſem, non monuiſſem te. Perſuaſum eſt hoc multis, quæ ſemel ſacerdoti confeſſus ſis, prorſus abolita eſſe è memoria dæmonis, nè poſſit opprobrare. *Th.* Jocum planè ridiculum narras. *An.* Sed ut aliquando finiam fabulam, diebus aliquot hunc in modum colloquium habitum eſt cum Anima. Summa huc evaſit: Roganti exorciſtæ, num quâ viâ poſſet à cruciatu liberari; reſpondit illa, poſſe, ſi pecunia, quam reliquiſſet fraude partam, reſtitueretur. Ibi Faunus, Quid, inquit, ſi per bonos viros diſpenſaretur in pios uſus? Reſpondit, & hoc profuturum. Hic exhilaratus exorciſta, ſum-

a Qui producit ac reducit perſonas in fabulis, quaſi præfectus fabulæ.

mâ

inâ diligentiâ percontatus eſt, quanta eſſet ſumma. Illa dixit ingentem ; quod illi erat bonum atque commodum. Indicavit & locum, ſed procul diſſitum, ubi theſaurus hic defoſſus eſſet. Præſcripſit in quos uſus vellet impendi. *Th.* In quos? *An.* Ut tres ſuſciperent peregrinationem, quorum unus adiret limina Petri, alter iret ſalutatum Jacobum Compoſtellanum, tertius obſcularetur pectinem Jeſu qui eſt Treviris. Deinde per aliquot monaſteria magna vis pſalteriorum ac miſſarum perageretur. Quod ſupereſſet, ipſe pro ſuo arbitratu diſpenſaret. Jam totus erat in theſauro Fauni animus ; illum toto pectore devorârat. *Th.* Vulgaris morbus eſt, quanquam hoc nomine peculiariter malè audiunt ſacerdotes. *An.* Ubi nihil eſſet omiſſum quod ad pecuniæ negotium pertineret, exorciſta ſubmonitus à Polo cœpit Animam de curioſis artibus percontari, de alcumiſtica, déque magia. Et ad hæc Anima quædam reſpondit pro tempore ; cæterùm pollicita ſe plura indicaturam ſimul atque illius operâ liberata fuiſſet à pædogogo dæmone. Sit hic, ſi videtur, tertius fabulæ actus. In quarto Faunus cœpit ubique ſeriò prædicare rem prodigioſam, nihil aliud crepare in colloquiis, in conviviis, polliceri monaſteriis magnifica quædam ; & omnino nihil jam humile loquebatur. Adiit locum, reperit ſigna. Non auſus tamen eſt effodere theſaurum, quòd Anima injeciſſet ſcrupulum, ingenti periculo facturum, ſi priùs quàm eſſent peractæ miſſæ theſaurus attingeretur. Jam multis naſutioribus ſubolebat fucus. Cùm tamen ille nuſquam non deprædicaret ſuam ſtultitiam, clàm admonitus eſt ab amicis, præſertim ab Abbate ſuo, nè qui hactenus habitus eſſet vir prudens, nunc diverſum de ſe ſpecimen daret omnibus. Ille tamen nullius oratione potuit commoveri, quò minùs crederet rem eſſe ſeriam : adeóque penitus hæc imaginatio occupavit animum hominis, ut præter ſpectra & malos genios nihil ſomniaret, nihil loqueretur. Abierat mentis habitus in ipſam faciem ; quæ ſic pallebat, ſic erat extenuata, ſic dejecta, ut larvam eſſe diceres, non hominem. Quid multis? minimum aberat à vera dementia, ni celeri remedio ſuccurſum fuiſſet. *Th.* Nimirum hic erit extremus actus fabulæ. *An.* Eum tibi reddam. Polus & hujus gener hujuſmodi techinam commenti ſunt. Effinxerunt epiſtolam raris literis deſcriptam ; idque non in chartis vulgaribus, ſed in his in quibus artifices reponunt bracteas auri, ſubrubentibus, ut ſcis, luto. Epiſtolæ ſententia hæc erat. *Faunus dudum captivus, nunc liber, Fau-*

no liberatori ſuo optimo ſalutem æternam. Non eſt, Mi Faune, cur te diutiùs in hoc negotio maceres; reſpexit Deus animi tui piam voluntatem, & illius merito me liberavit à ſuppliciis: ego nunc feliciter ago inter angelos. Te manet locus apud divum Auguſtinum, qui proximus eſt Apoſtolorum choro. Ubi veneris ad nos, agam tibi gratias corám. Interim cura ut vivas ſuaviter. Datum è cœlo empyreo, Idibus Septembribus, Anno milleſimo quadrigenteſimo nonageſimo octavo, ſub ſigillo annuli mei. Hæc epiſtola clàm poſita eſt in altari ubi facturus erat rem divinam Faunus. Eâ peractâ ſubornatus eſt qui eum ſubmoneret de re, quaſi caſu deprehenſâ. Nunc eam circumfert epiſtolam, & oſtentat ceu rem ſacram, nihilque credit certiùs quàm eam è cœlo perlatam ab angelo. *Th.* Iſtud non eſt liberâſſe hominem inſaniâ, ſed mutâſſe inſaniæ genus. *An.* Sic eſt profectò niſi quòd nunc inſanit ſuavius. *Th.* Antehac non ſoleo multum tribuere fabulis quæ vulgò feruntur de ſpectris, ſed poſthac multò minus tribuam: ſuſpicor enim ab hominibus credulis & Fauni ſimilibus multa pro veris prodita literis, quæ ſimili artificio ſunt adſimulata. *An.* Ego pleraque hujus generis eſſe credo.

ARGUMENTUM.

Alcumiſtica oſtendit delirium ſenis alioqui prudentis qui in hanc artem inſanivit, deceptus à Sacerdote per duplicem viam hujus artis, Longationem & Curtationem. Longatione autem egregiè fallit ſenem Balbinum. Cauſatur Alcumiſta carbones, vitra. Virgini Beatæ mittuntur dono aurei, ut ſuis illa faveret cœptis. Aulici quidam, ſubodorati Balbinum hanc illicitam artem exercere, corrumpuntur muneribus. Dimittitur tandem Alcumiſta, numerato viatico.

(a) PHILACOUS, (b) LALUS.

a *Avidus audiendi.* b *Loquax.*

Ph. Quid eſt novæ rei quòd ſic Lalus apud ſeſe ridet, ac penè in cachinnos ſolvitur, ſubindè ſignans ſe cruce? Interpellabo felicitatem hominis. Salve, multùm amiciſſime Lale. Vidêre mihi admodum felix. *La.* Atqui felicior ero ſi te impertiam hoc gaudio. *Ph.* Fac igitur quamprimùm me bees. *La.* Nôſti Balbinum? *Ph.* Senem illum eruditum, ac vitæ etiam laudatæ? *La.* Sic eſt ut dicis; ſed nullus eſt mortalium qui ſapiat omnibus horis, aut qui ſit undiquaque perfectus. Habet hoc vir ille inter multas egregias dotes nævi, jam olim inſanit in artem quam vocant Alcumiſticam. *Ph.* Haud tu quidem nævum narras, ſed inſignem morbum. *La.* Utcunque eſt, ille toties deluſus ab hoc hominum genere, tamen dudum mirificè paſſus eſt ſibi dari verba. *Ph.* Quo pacto? *La.* Adiit illum ſacerdos quidam, ſaluta-

ſalutavit honorificè, mox ſic exorſus eſt; Doctiſſime Balbine, mirabere fortaſſis quòd ignotus ſic interpellem te, quem ſcio nunquam non ſanctiſſimis ſtudiis occupatiſſimum. Annuit Balbinus, qui mos eſt illi; nam verborum eſt mirè parcus. *Ph.* Prudentiæ narras argumentum. *La.* Verùm alter prudentior ſic pergit: Ignoſces tamen huic meæ importunitati, ſi cognôris cauſam cur te adierim. Dic, inquit Balbinus, ſed paucis, ſi potes. Dicam, inquit ille, quanto potero compendio. Scis, vir omnium doctiſſime, eſſe varia mortalium fata: ego neſcio utro in numero me ponam, felicium an infelicium. Etenim ſi meum fatum altera ex parte contemplor, videor mihi pulchre felix; ſin ex altera, nihil me infelicius. Urgente Balbino ut rem conferret in compendium; Finiam, inquit, doctiſſime Balbine. Id erit mihi facilius apud virum cui totum hoc negotium ſic notum eſt ut nulli notius. *Ph.* Rhetorem mihi depingis, non Alcumiſtam. *La.* Mox audies Alcumiſtam. A puero mihi, inquit, contingit hæc felicitas, ut artem omnium maximè expetendam diſcerem, illam inquam, totius Philoſophiæ medullam, Alcumiſticam. Ad nomen Alcumiſtices nonnihil experrectus eſt Balbinus, geſtu duntaxat; cæterùm gemitu juſſit ut pergeret. Tum ille, Sed o me miſerum, inquit, qui non inciderim in eam viam quam oportuit! Cùm Balbinus rogâſſet quaſnam vias diceret; Scis, inquit, optimè (quid enim te fugit, Balbine, virum undiquaque doctiſſimum?) duplicem eſſe hujus artis viam, alteram quæ dicitur Longatio, alteram quæ dicitur Curtatio. At mihi malo quodam fato contigit in Longationem incidere. Balbino ſciſcitante quod eſſet diſcrimen viarum; Impudentem me, inquit, qui hæc apud te loquar, cui ſciam hæc omnia ſic eſſe nota, ut nulli notiora! Itaque ſupplex huc ad te accurrimus, miſertus noſtri, digneris impertire nobis viam illam feliciſſimam Curtationis. Quò peritior es hujus artis, hòc potes minore negotio communicare nobis. Noli tantum Dei donum celare fratrem dolore periturum. Ità te Jeſus Chriſtus ſemper majoribus locupletet dotibus. Cùm hic non faceret obteſtandi finem, Balbinus fateri coactus eſt, ſe prorſus ignorare quid eſſet Longatio aut Curtatio; jubet, exponat ipſe vim harum vocum. Tum ille, Quanquam, inquit, ſcio me loqui peritiori, tamen, quando ità jubes, faciam. Qui totam ætatem in hac arte divina contriverunt, duabus rationibus vertunt rerum ſpecies; alterâ quæ brevior eſt, ſed pluſculum habet periculi; alterâ quæ longior eſt, ſed eadem tutior. Ego mihi videor infelix,

Verborum paucitas prudentiæ argumentum.

qui hactenus ſudârim in ea via quæ meo animo non arridet; neque quenquam nanciſci potui qui alteram, cujus amore depereo, vellet indicare. Tandem Deus immiſit in mentem ut te adirem, virum non minùs pium quàm doctum. Doctrina tibi præſtat ut facilè poſſis dare quod peto: Pietas commovebit ut velis opitulari fratri, cujus ſalus tibi in manu eſt. Nè longum faciam, cùm hujuſmodi ſermonibus veterator ille amoviſſet à ſe ſuſpicionem fuci, fidémque feciſſet, ſibi viam alteram eſſe perſpectiſſimam, jampridem pruriebat Balbino animus. Tandem non temperans ſibi, Valeat, inquit, illa, Curatio, cujus ego nè nomen quidem unquam audivi, tantum abeſt ut teneam; dic mihi bonâ fide, Longationem tenes exactè? Phy, inquit ille, ad unguem, ſed diſplicet longitudo. Cùm Balbinus rogâſſet quantum temporis requireretur; Nimium, inquit, totus penè annus; ſed interim tutiſſima eſt. Nè labora, inquit Balbinus, etiamſi toto biennio ſit opus, modo fidas arti tuæ. Ut rem in pauca conferam, convenit inter eos ut negotium aggrederentur clàm in ædibus Balbini, hâc lege, ut ille ſuppeditaret operam, Balbinus ſumptum, lucrum ex æquo ac bono divideretur: quanquam impoſtor modeſtus ultro totum lucrum quod proveniſſet Balbino deferebat. Utrinque juratum eſt de ſilentio, quod faciunt qui myſteriis initiantur. Jam illico numeratur pecunia unde artifex mercaretur ollas, vitra, carbones, reliquáque quæ ad inſtruendam officinam pertinent. Ibi noſter alcumiſta ſuaviter in ſcorta, aleam & compotationes (*a*) decoquit eam pecuniam. *Ph.* Hoc nimirum eſt (*b*) vertere rerum ſpecies. *La.* Urgente Balbino ut rem aggrederetur; An non tenes, inquit, illud, *Dimidium facti, qui bene cœpit, habet?* Magnum eſt bene præparare materiam. Tandem cœpit adornari fornax. Hic rurſus erat opus novo auro, velut illecebrâ venturi auri. Siquidem ut piſcis non capitur abſque eſca, ità aurum alcumiſtis non provenit niſi pars auri admiſceatur. Interea Balbinus totus erat in ſupputationibus: ſubducebat enim, ſi uncia pareret quindecim, quantum eſſet lucri rediturum ex unciis bis mille; tantum enim decreverat inſumere. Cùm hanc quoque pecuniam decoxiſſet alcumiſta, jámque menſem unum atque alterum multum operæ ſimulâſſet circa folles & carbones, roganti Balbino, ecquid procederet negotium, primùm obmutuit; urgenti tandem reſpondit, Sicut ſolent res præclaræ, quæ ſemper difficiles habent aditus. Cauſabatur erratum in emendis carbonibus; quernos enim emerat, cùm abiegnis eſſet

a Decoquere eſt nequiter profundere; indè decoctores.
b Nam id profitentur alcumiſtæ. Qui profundit, in id vertit quo fruitur.

eſſet opus, aut colurnis. Ibi perierant aurei centum: nec eò ſegniùs reditum eſt ad aleam. Data nova pecunia, mutati carbones. Jámque majore ſtudio res cœpta eſt quàm antea: quemadmodum in bello milites, ſi quid ſecùs accidit quàm vellent, virtute ſarciunt. Cùm menſes jam aliquot ferbuiſſet officina, & exſpectaretur fœtus aureus, ac nè mica quidem auri eſſet in vaſis, (jam enim & illud omne decoxerat Alcumiſta) inventa eſt alia cauſatio; nimirum vitra, quibus uſus fuerat, non fuiſſe temperata ſicut oportuit. Etenim ut *non ex quovis ligno Mercurius* fingitur, ità non quibuſlibet vitris conficitur aurum. Quò plus erat impenſum, hòc minùs libebat deſiſtere. *Ph.* Sic ſolent aleatores, quaſi non multò ſatius ſit hoc perdere quàm totum. *La.* Sic eſt. Dejerabat Alcumiſta, nunquam ſibi ſic impoſitum fuiſſe: nunc errore deprehenſo cætera fore tuiſſima, & hoc diſpendii magno cum fœnore ſarturum ſeſe. Mutatis vitris tertiò inſtaurata eſt officina. Admonebat Alcumiſta rem feliciùs ſucceſſuram, ſi Virgini Matri, quæ, ut ſcis, Paraliis colitur, mitteret aliquot aureos dono: artem enim eſſe ſacram, nec abſque favore numinum rem proſperè geri. Id conſilium vehementer placuit Balbino, homini pio, ut qui nullum prætermitteret diem quin perageret rem divinam. Suſcepit religioſam profectionem Alcumiſta, nimirum in proximum oppidulum, atque illic votivam pecuniam decoxit in ganeis. Reverſus domum, nunciat ſibi ſummam eſſe ſpem negotium ex animi ſententia ſucceſſurum, adeò divam Virginem votis ſuis viſam annuere. Ubi multo jam tempore ſudatum eſſet, ac nè mica quidem auri naſceretur uſquam, expoſtulanti Balbino reſpondit, ſibi nihil unquam tale accidiſſe in vita, toties artem experto, nec ſatis poſſe conjectare quid eſſet in cauſa. Cùm diu divinatum eſſet, tandem illud venit in mentem Balbino, num quo die prætermiſiſſet audire ſacrum, aut dicere preces horarias, quas vocant: nam nihil ſuccedere his omiſſis. Ibi impoſtor, Rem, inquit, acu tetigiſti. Me miſerum! ſemel atque iterum id admiſſum eſt per oblivionem, & nuper, à prolixo convivio ſurgens, oblitus ſum dicere ſalutationem Virginis. Tum Balbinus, Non mirum, inquit, ſi res tanta non ſuccedit. Recipit artifex ſe pro prætermiſſis ſacris duobus duodecim auditurum, & pro unica ſalutatione decem repoſiturum. Cùm Alcumiſtam prodigum ſubindè deficeret pecunia, nec ſuppeterent petendi cauſæ, tandem hanc technam commentus eſt: Rediit domum admodum exanimatus, ac voce lamen-

Simile.
Prov.
Juxta illud Poëtæ,
Sic nè perdiderit, non ceſſat perdere luſor,
Et revocat cupidas alea ſæpe manus.

lamentabili, Perii, inquit, funditus, Balbine, perii; actum eſt de capite meo. Obſtupuit Balbinus, & tanti mali cauſam avebat cognoſcere. Subodorati ſunt, inquit, aulici quod egimus, nec aliud exſpecto quàm ut mox deducar in carcerem. Ad hanc vocem expalluit etiam ſeriò Balbinus. Nam ſcis (a) apud nos capitale eſſe, ſi quis Alcumiſticam exerceat abſque Principis permiſſu. Pergit ille; Non, inquit, metuo mortem, utinam illa contingat; metuo quiddam crudelius. Roganti quid hoc eſſet, Rapiar, inquit, aliquò in turrim: illic per omnem vitam cogar his laborare quibus non libet. An ulla mors eſt quæ non potior eſſe debeat quàm talis vita? Ibi res ventilata eſt conſultatione. Balbinus, quoniam callebat artem rhetoricam, pulſabat omnes ſtatus, ſi quà periculum vitari poſſit. Non potes, inquit, inficiari crimen? Nequaquam, ait ille. Inter regios ſatellites res ſparſa eſt, & habent argumenta quæ dilui non poſſint. Nec defendi quidem factum poterat ob legem manifeſtam. Cùm, multis in medium adductis, nihil videretur firmi præſidii, tandem Alcumiſta, cui jam opus erat præſenti pecuniâ, Nos, inquit, Balbine, lentis conſiliis agimus, atqui res poſcit præſens remedium. Jam arbitror adfuturos qui me abripiant in malam rem. Denique, cùm nihil occurreret Balbino, tandem Alcumiſta, Nec mihi quidquam occurrit, inquit, neque quidquam ſupereſſe video, niſi ut fortiter peream: ni fortè hoc placet, quod unum supereſt, utile magìs quàm honeſtum, niſi quòd *durum* eſt *telum neceſſitas*. Scis, inquit, hoc hominum genus avidum eſſe pecuniæ, eóque faciliùs corrumpi poſſe ut ſileant. Quamvis durum ſit illis furciferis dare quod profundant, tamen, ut nunc res ſunt, nihil video melius. Idem viſum eſt Balbino; ac numeravit aureos triginta, quibus redimeret ſilentium. *Ph.* Miram Balbini liberalitatem mihi prædicas. *La.* Imò in re honeſta citiùs dentem excudiſſes ab eo quàm nummum. Sic proſpectum eſt Alcumiſtæ, cui nihil erat periculi, niſi quòd non haberet quod daret amicæ. *Ph.* Demiror Balbino in tantum nihil eſſe naſi. *La.* Hîc duntaxat naſo caret, in cæteris naſutiſſimus. Rurſum novâ pecuniâ inſtruitur fornax, ſed præmiſſâ ad Virginem Matrem precatiunculâ, ut cœptis faveret. Jam totus exierat annus, dum illo nunc hoc nunc illud cauſante, luditur opera, & perit impenſa. Interim exſtitit caſus quidam ridiculus. *Ph.* Quiſnam? *La.* Alcumiſta furtivam conſuetudinem habebat cum uxore cujuſdam aulici: maritus, conceptâ ſuſpicione, cœpit hominem obſervare. Tandem cùm illi nuncia-

(a) Plinius lib. 30. c. 1. refert Britannos mirè inſaniſſe in Magiam uſque ad ipſius ætatem. Sunt adhuc qui in Alcumiſtica parùm ſobrii ſint, quanquam lex capitalis appoſita eſt.

nunciatum eſſet ſacrificum eſſe in cubiculo, præter exſpectationem redit domum, pulſat oſtium. *Ph.* Quid facturus homini? *La.* Quid? nihil ſuave; aut occiſurus erat,aut exſecturus. Ubi maritus inſtans minitaretur, ſe vi effracturum oſtium ni aperiret uxor,magnopere trepidatum eſt, & circumſpicitur præſentaneum aliquod conſilium: nec erat aliud quàm quod ipſa dabat res. Abjecit tunicam, ac per feneſtram anguſtam dejecit ſeſe non abſque periculo, nec ſine vulnere, ac fugit. Scis tales fabulas illico ſpargi. Itaque permanavit & ad Balbinum. Neque id fore non divinârat artifex. *Ph.* Hic itaque medius tenetur. *La.* Imò feliciùs elapſus eſt hinc quàm è cubiculo. Audi technam hominis. Nihil expoſtulabat Balbinus, ſed nubilo vultu ſatis indicabat ſe non ignorare quod vulgò ferebatur. Noverat ille Balbinum eſſe virum pium, in nonnullis penè dixerim ſuperſtitioſum. Et qui tales ſunt in quamvis magno peccato facilè condonant ſupplici. Itaque datâ operâ injicit mentionem de ſucceſſu negotii, queritans non perinde ſuccedere ut ſolet, aut vellet: addebat ſe vehementer mirari quid eſſet in cauſa. Ibi per occaſionem commotus Balbinus, qui alioqui videbatur deſtinâſſe ſilentium, & erat qui facilè commoveretur, Non eſt, inquit, obſcurum quid obſtet; peccata obſtant quò minùs ſuccedat quod à puris purè tractari convenit. Ad hanc vocem artifex procubuit in genua, ſubindè tundens pectus, & vultu vocéque lacrymabili, Veriſſimum,inquit,dixiſti,Balbine, peccata, peccata, inquit, obſtant; ſed mea peccata, non tua: non enim pudebit me turpitudinem meam apud te, velut apud Sacerdotem ſanctiſſimum, confiteri. Vicerat me carnis infirmitas, pertraxerat me Satanas in laqueos ſuos. Et, ô me miſerum! è ſacrifico factus ſum adulter. Non tamen omnino periit hoc munus quod miſimus Virgini Matri. Perieram certo exitio ni illa ſuccurriſſet. Jam maritus effringebat fores, feneſtra erat arctior quàm ut poſſem elabi: in tam præſentaneo periculo venit in mentem ſanctiſſimæ Virginis, procidi in genua, obteſtatus ſum, ſi gratum fuiſſet munus, ut opitularetur. Nec mora, repeto feneſtram (ſic enim urgebat neceſſitas) & ſatis amplam reperi ad effugium. *Ph.* Credidit iſta Balbinus? *La.* Credidit? imò etiam ignovit, & admonuit religioſè, nè ſe præberet ingratum beatiſſimæ Virgini. Numerata eſt rurſus pecunia danti fidem ſe poſthac rem ſacram purè tractaturum. *Ph.* Quis tandem finis? *La.* Perlonga eſt fabula, ſed ego paucis abſolvam. Cùm ejuſmodi

commentis diu luſiſſet hominem, neque mediocrem pecuniarum vim ab eo extorſiſſet, tandem venit illò qui nebulonem à puero noverat. Is facilè divinans illum idem agere apud Balbinum quod nuſquam non egerat, clàm aggreditur illum; exponit qualem artificem domi ſuæ foveret; monet ut quàm primùm ableget hominem, ni mallet ipſum aliquando compilatis ſcriniis fugere. *Ph.* Quid hîc Balbinus? videlicet curavit hominem conjiciendum in carcerem? *La.* In carcerem? Imò numeravit viaticum, obteſtans per omnia ſacra, nè quod accidiſſet effutiret. Et ſapuit, meâ quidem ſententiâ, qui hoc maluerit quàm eſſe fabula conviviorum & fori, deinde venire in periculum confiſcationis. Nam impoſtori nihil erat periculi, artis tantum tenebat quantum aſinus quivis; & in hoc genere favorabilis eſt impoſtura. Quòd ſi furti crimen intentâſſet, à ſuſpendio tutum reddebat unctio, neque quiſquam lubens gratìs alat talem in carcere. *Ph.* Miſereſceret me Balbini, niſi ipſe gauderet deludi. *La.* Nunc mihi properandum eſt in aulam: aliàs referam his etiam multò ſtultiora. *Ph.* Cùm vacabit & audiam lubens, & fabulam fabulâ penſabo.

ARGUMENTUM.

a Qui imponit in vendendis equis.

(*a*) *Hippoplanus narrat fraudes eorum qui vendunt aut locant equos, docétque ipſis quomodo impoſtoribus aliquoties imponatur.*

AULUS, PHÆDRUS.

b Eſt *ſeveritatem vultu præferre.*

Au. DEum immortalem! (*b*) ὡς σεμνοπρόσωπει noſter Phædrus, & ſubindè in cœlum ſuſpicit! Adoriar. Quid accidit novæ rei? Phædre. *Ph.* Quamobrem iſthuc interrogas? Aule. *Au.* Quoniam è Phædro mihi videris factus Cato, tanta eſt in vultu ſeveritas. *Ph.* Non mirum, amice, modò confeſſus ſum peccata mea. *Au.* Phy! jam deſino mirari: ſed dic, age bonâ fide, confeſſus es omnia? *Ph.* Omnia quæ quidem in mentem veniebant, unico duntaxat excepto. *Au.* Cur unum hoc reticuiſti? *Ph.* Quia nondum potuit mihi diſplicere. *Au.* Oportet eſſe peccatum ſuave. *Ph.* An peccatum ſit, neſcio; ſed tamen ſi vacat audies. *Au.* Audiam equidem lubens. *Ph.* Scis quanta ſit impoſtura apud noſtros in his qui vendunt aut locant equos? *Au.* Plus ſcio quàm vellem non ſemel ab illis deluſus. *Ph.* Nuper incidit mihi iter, cùm ſatis prolixum, tum etiam accelerandum,

Adeo

Adeo quendam ex illis, quem dixiſſes ejus generis minimè malum, & intercedebat mihi cum homine nonnihil etiam amicitiæ. Narro mihi rem eſſe ſeriam, opus eſſe præſtrenuo equo; ſi unquam præbuiſſet ſe mihi bonum virum, nunc præſtaret. Ille pollicetur ſeſe ſic mecum acturum ut ageret cum fratre ſuo chariſſimo. *Au.* Fortaſſis & fratri impoſiturus. *Ph.* Inducit in ſtabulum, jubet ut eligam ex omnibus equis quemcunque vellem. Tandem unus plus cæteris arridebat. Ille probat judicium meum, dejerans eum equum frequenter à multis expetitum eſſe; ſe eum maluiſſe ſervare amico ſingulari, quàm ignotis addicere. Conventum eſt de pretio, numeratur pecunia præſens; conſcendo. Mirâ alacritate geſtiebat equus in egreſſu; dixiſſes feroculum eſſe; nam erat obeſulus & pulchellus. Ubi jam equitâſſem ſeſquihoram, ſenſi planè laſſum, nec calcaribus quidem impelli poſſe. Audieram tales ab illis ad impoſturam ali, quos à ſpecie judicares inſignes, cæterùm laboris impatientiſſimos. Ego continuò mecum, Captus ſum. Age, par pari referam, ubi rediero domum. *Au.* Quid hîc conſilii capiebas eques abſque equo? *Ph.* Id quod res dabat: deflexi in proximum vicum; illic clàm apud quendam mihi notum depoſui equum, & conduxi alterum; profectus ſum quò deſtinâram; reverſus ſum, reddo conductitium equum, reperio meum * ſophiſtam, ut erat, obeſum, & pulchrè requietum: eo vectus redeo ad impoſtorem; rogo ut in ſtabulo ſuo alat dies aliquot, donec repetiero. Percontatur quàm commodè me geſſerit. Ego verò dejero per omnia ſacra, me nunquam in vita conſcendiſſe tergum equi felicioris, volâſſe potiùs quàm ambulâſſe, nec tam longo itinere unquam ſenſiſſe laſſitudinem, nec pilo factum ob laborem macriorem. Hæc cùm illi perſuaſiſſem eſſe vera, tacitus ſecum cogitabat, equum illum alium eſſe quàm hactenus ſuſpicatus eſſet. Itaque priuſquam abirem, rogabat num mihi venalis eſſet equus. Primò negabam; quòd ſi incideret iter denuo, non facile foret nanciſci ſimilem: attamen nihil eſſe mihi tam charum quod non eſſet venale pretio largo, etiamſi quis meipſum, inquam, cuperet emptum. *An.* Næ, tu pulchrè Cretenſem agebas cum Cretenſi. *Ph.* Quid multis? Non dimittit me, niſi pronunciatâ equi indicaturâ. Indicavi non paulò pluris quàm emeram. Digreſſus ab homine, mox ſuborno qui mihi partem agat hujus fabulæ, pulchrè inſtructum atque edoctum: is ingreſſus domum inclamat locatorem; ait ſibi opus eſſe inſigni equo, & laboris egregiè

* Id eſt, fucatum equum.

patienti.

patienti.[1] Alter oſtendit multos, & peſſimum quemque maximè prædicat; ſolum illum quem mihi vendiderat, quoniam exiſtimabat verè talem qualem prædicaveram, non laudat. At alter illico rogat, num & ille venalis eſſet; nam deſcripſeram illi formam equi, & locum indicâram. Locator primùm obticeſcere, atque alios ambitiosè prædicare. Cùm iſte cæteris utcunque probatis ſemper ageret de uno illo tandem locato apud ſe, Planè feſellit me judicium de illo equo, ſiquidem hic peregrinus ſtatim agnovit hunc inter omnes. Cùm inſtaret ille, tandem hic, Venalis eſt, inquit, ſed pretio fortaſſe deterreberis. Non eſt, inquit ille, magnum pretium, ſi rei dignitas reſpondeat; indica. Indicavit aliquanto pluris quàm indicâram ipſi, captans & hoc lucri. Tandem convenit de pretio; datur arrha ſatis magna, nempe regalis aureus, nè qua ſuſpicio incideret ſimulatæ emptionis. Emptor jubet equo dari pabulum, ſe mox ait rediturum, & abducturum; dat etiam ſtabulario drachmam. Ego ſimul atque cognovi pactionem eſſe firmam, ſic ut reſcindi non poſſet, rurſus ocreis & calcaribus armatus redeo ad locatorem, anhelus clamo. Adeſt ille, rogat quid velim. Illico, inquam, adornetur equus meus; nam è veſtigio proficiſcendum eſt ob rem maximè ſeriam. Atqui modò, inquit, mandabas ut aliquot dies alerem equum tuum. Verum, inquam; ſed præter exſpectationem objectum eſt negotium, idque regium, quod nullam patitur dilationem. Hic ille, Eliges ex omnibus quem voles, tuum habere non potes. Rogo quamobrem. Quoniam venditus eſt, inquit. Ibi ego ſimulatâ magnâ perturbatione, Prohibeant, inquam, ſuperi quod dicis. Hoc objecto itinere non venderem eum equum, etiamſi quis numeret quadruplum. Incipio rixam, clamo me perditum. Tandem incaluit & ille, Quid opus, inquit, his jurgiis? indicâſti equum, ego vendidi: ſi numero pretium, nihil habes quod mecum agas; ſunt in hac urbe leges; ad exhibendum equum me non potes compellere. Cùm diu clamâſſem, aut equum exhiberet aut emptorem; tandem iratus numerat pretium. Emeram quindecim aureis, æſtimâram viginti ſex. Ille æſtimârat triginta duobus. Cogitat apud ſe, præſtat hoc lucri facere quàm equum reddere. Adeo dolenti ſimilis, ac vix placatus etiam datâ pecuniâ. Ille rogat ut boni conſulam; ſe aliis in rebus penſaturum hoc incommodi. Sic impoſitum eſt impoſtori. Habet equum nullius pretii. Exſpectat ut qui arrham dedit veniat numeratum pecuniam. At nemo venit,

nec

nec unquam venturus eſt. *Au.* Interim nunquam tecum expoſtulavit? *Ph.* Quâ fronte, aut quo jure id faceret? Convenit quidem ſemel atque iterùm, conqueſtus eſt de fide emptoris. Verùm ego ultro expoſtulavi cum homine, dicens illum eo malo dignum, qui præproperâ venditione tali equo me ſpoliârit. Hoc eſt crimen tam bene collocatum, meâ ſententiâ, ut non poſſim inducere animum confiteri. *Au.* Ego mihi (*a*) ſtatuam poſcerem, ſi quid tale deſignâſſem, tantum abeſt ut confeſſurus ſim. *Ph.* An ex animo loquaris neſcio; mihi tamen addis animum quò magìs lubeat talibus facere fucum.

a Honoris gratiâ ſtatuæ ponebantur bene meritis de Republica.

ARGUMENTUM.

Πτωχολογία *fraudes mendicorum & varias technas depingit, qui, fictâ ſæpe perſonâ, ulceroſos ſeſe oſtentant, alcumiſticam & alias profitentur artes, quibus imponunt plurimis. Nihil regno ſimilius quàm mendicitas.*

(*b*) IRIDES, (*c*) MISOPONUS.

Ir. QUam ego huc novam avem video advolare? Agnoſco faciem, ſed veſtis non convenit. Aut ego prorſus hallucinor, aut hic eſt Miſoponus. Audendum eſt; compellabo hominem, quamlibèt pannoſus. Salve, Miſopone. *Mi.* Iridem video. *Ir.* Salve, Miſopone. *Mi.* Tace, inquam. *Ir.* Quid? an ſalvere non vis? *Mi.* Non iſto quidem nomine. *Ir.* Quid accidit? Annon es idem qui fueras? An cum veſte mutatur & nomen? *Mi.* Non; ſed vetus receptum eſt. *Ir.* Quis tum eras? *Mi.* Apitius. *Ir.* Nè te pudeat veteris ſodalis, ſi quid melioris obtigit fortunæ: non diu eſt quòd eras ordinis noſtri. *Mi.* Concede huc ſodes, & audies rem omnem. Non pudet ordinis veſtri, ſed pudet primi ordinis. *Ir.* Quem ordinem narras? Franciſcanorum? *Mi.* Nequaquam, ô bone, ſed decoctorum. *Ir.* Næ tu iſtius ordinis ſodales habes quamplurimos. *Mi.* Eram re lautâ, prodegi ſtrenuè; ubi res defecit, nullus agnoſcebat Apitium. Profugi pudore, verti me ad veſtrum collegium: hoc malui quàm fodere. *Ir.* Sapuiſti. Sed unde ſubitò novus nitor corporis? Nam de veſte mutata non perinde miror. *Mi.* Quamobrem? *Ir.* Quia Dea (*d*) Laverna multos ſubitò ditat. *Mi.* An ſuſpicaris me furto paràſſe rem? *Ir.* Hoc fortaſſis ignavius. Rapinâ igitur. *Mi.* Non per veſtram (*e*) Peniam, neque furto, neque rapinâ. Sed de nitore corporis priùs expediam, quod tibi videtur mirabilius. *Ir.* Nam apud nos eras totus ulceroſus. *Mi.* Nimirum ſum uſus amiciſſimo

b Velut Iri filius, quem mendicum inducit Ulyſſes.

c θόσυ laborum.

d Dea furum.

e Paupertatis Dea apud Ariſtophanem.

ciſſimo medico. *Ir.* Quonam? *Mi.* Non alio quàm meipſo, niſi quem arbitraris mihi meipſo amiciorem. *Ir.* Atqui neſciebam te callere rem medicam antehac. *Mi.* Totum illum ornatum ipſe pigmentis affixeram, thure, ſulphure, reſinâ, viſco, linteis, cruore. Ubi viſum eſt, quod affixeram detraxi. *Ir.* O impoſtorem! nihil te videbatur miſerabilius. Poteras in tragœdia ſuſtinere perſonam Job. *Mi.* Sic tum ferebat egeſtas; quanquam fortuna nonnunquam & cutem mutare ſolet. *Ir.* Dic igitur de fortuna. Repertus eſt theſaurus aliquis? *Mi.* Non, ſed repertus eſt quæſtus veſtro paulò commodior. Ir. Quî potuiſti facere quæſtum, cùm non ſuppeteret ſors? *Mi. Artem quævis terra alit.* *Ir.* Intelligo. Dicis artem incidendi loculos. *Mi.* Bona verba. Dico artem Alcumiſticam. *Ir.* Vix quindecim dies ſunt quòd nos reliquiſti, & artem aſſequutus es quam alii vix multis annis perdiſcunt? *Mi.* Nactus ſum viam compendiariam. *Ir.* Quam? obſecro. *Mi.* Ars veſtra conflaverat mihi quatuor ferme aureos: bonâ quadam fortunâ incidi in veterem congerronem, qui nihilo feliciùs rem adminiſtrârat quàm ego. Compotabamus: cœpit, ut fit, narrare ſuas fortunas: paciſcor hâc lege, ut ille biberet immunis, mihi communicaret artem. Communicavit bonâ fide: ea nunc vectigal eſt mihi. *Ir.* Non licet diſcere? *Mi.* Tibi vel gratis impertiam ob priſtinum ſodalitium. Scis nuſquam non inveniri plurimos hujus artis avidiſſimos. *Ir.* Audivi, & credo. *Mi.* In horum familiaritatem quâcunque occaſione memet inſinuo, jacto artem. Ubi ſenſero (*a*) larum hiantem (*b*) eſcam paro. *Ir.* Quo pacto? *Mi.* Ultro eos moneo, nè temere credant ejus artis profeſſoribus; nam pleroſque eſſe impoſtores, id agentes præſtigiis ſuis ut exhauriant loculos incautorum. *Ir.* Iſthuc procœmii parùm accommodum tuo negotio. *Mi.* Imò illud etiam addo nè quid mihi ipſi credant, ni rem certam oculis aut manibus deprehenderint. *Ir.* Miram artis fiduciam mihi narras. *Mi.* Jubeo illos adeſſe dum peragitur metamorphoſis, jubeo attentos eſſe; quóque minùs dubitent, jubeo ut ipſi manibus rem omnem peragant, me procul ſpectante, nec digitum admovente: liquefactam materiam jubeo ut purgent ipſi, aut aurifici purgandam deferant. Prædico quantum argenti aurive ſit eliquandum. Denique, quod eliquatum eſt jubeo ut pluribus aurificibus deferant ad (*c*) Lydium lapidem explorandum. Reperiunt pondus prædictum, reperiunt purgatiſſimum aurum aut argentum; nihil enim refert, niſi quòd minore periculo mihi quidem res tenta-

a Vide Proverbium.

b Eſca, δέλεαρ, quâ capiuntur piſces & aves.

c Coticula quâ explorant aurum.

tentatur in argento. *Ir.* Proinde nihil habet ars tua fuci? *Mi.* Imò merus fucus eſt. *Ir.* Nondum video præſtigium. *Mi.* Faxo ut videas. Primùm, paciſcor de mercede: eam nolo mihi numerari, niſi priùs edito artis experimento. Trado illis pulviſculum, quaſi hujus vi conficiatur totum negotium. Rationem conficiendi pulveris non communico, niſi magnâ mercede redemerint. Exigo jusjurandum, nè proferant arcanum artis intra ſex menſes cuiquam mortalium aut immortalium. *Ir.* Nondum audio fucum. *Mi* Fucus omnis eſt in uno carbone in hoc parato. Excavo carbonem, in eum inſero liquefactum argentum, quantum prædico reddendum; poſt infuſum pulverem ſic inſtruo vas ut non ſolùm infernè & à lateribus cingatur prunis, verùm etiam supernè: perſuadeo hoc eſſe artis. Inter carbones qui ſupernè imponuntur unum admiſceo qui tegit argentum aut aurum. Id vi caloris liquefactum defluit in reliquam materiam, quæ liqueſcit, puta ſtannum aut æs: repurgatione factâ invenitur quod admiſtum eſt. *Ir.* Ars expedita: ſed quomodo fallis, ſi alter rem agat ſuis manibus? *Mi.* Cùm is me præſcribente perfecit omnia, priùs quàm moveatur vas alcumiſticum, accedo tandem, & circumſpicio, nè quid fortè ſit omiſſum. Aio mihi videri ſupernè deeſſe unum atque alterum carbonem; clàm appono meum: fingo me eum tollere ex acervo reliquorum, at illic antè ſic poſitum ut nulli poſſit agnoſci, & illum fallere. Tollo. *Ir.* Cæterùm cùm illis abſque te periculum facientibus non ſuccedit, quid adfers? *Mi.* Nihil eſt periculi jam numeratâ pecuniâ. Aliquid comminiſcor, aut ollam fuiſſe inſinceram, aut carbones vitioſos, aut ignem parùm ſcitè temperatum. Denique, pars eſt artis quam profiteor, non diu hærere in eodem loco. *Ir.* An tantus eſt proventus iſtius artis ut te poſſit alere? *Mi.* Et quidem ſplendidè. Poſthac tu quoque, ſi ſapis, relinques iſtam miſeriam, & noſtro accedes ordini. *Ir.* Imò citiùs illud agam, ut te revocem in noſtrum ordinem. *Mi.* Ut volens repetam quod ſemel effugi, ac deſeram bonum quod inveni? *Ir.* Habet hoc noſtra profeſſio, dulceſcit aſſuetudine. Proinde cùm multi ſint qui deficiant ab inſtituto D. Franciſci aut Benedicti, quem unquam vidiſti qui diutiùs verſatus in ordine noſtro defecerit? Nam tam paucis menſibus vix guſtare poteras quid eſſet mendicitas. *Mi.* Is guſtus me docuit eſſe rem omnium miſerrimam. *Ir.* Cur igitur nemo deficit? *Mi.* Fortaſſe quia naturâ miſeri ſunt. *Ir.* Ego hanc miſeriam nè cum Regum quidem fortuna commutarem.

mutarem. Nihil enim regno ſimilius quàm mendicitas. *Mi.* Quid ego audio? Nihil nivi ſimilius quàm carbo? *Ir.* Dic mihi, quare potiſſimùm beati ſunt Reges? *Mi.* Quia faciunt quod animo collubitum eſt. *Ir.* Iſta libertas, quâ nihil ſuavius, nemini Regum magìs adeſt quàm nobis; nec dubito quin multi Reges ſint qui nobis invid eant. Sive bellum eſt, ſive Pax, nos tutò vivimus; non deſcribimur ad militiam, non vocamur ad munia publica, non (*a*) cenſemur; cùm populus expilatur exactionibus, nullus inquirit in vitam noſtram; ſi quid admiſſum eſt etiam atrocius, quis dignetur in jus vocare mendicum? Etiam ſi pulſamus hominem, pudet pugnare cum mendico. Regibus nec in pace nec in bello licet ſuaviter agere, & quò majores ſunt hòc plures metuunt. Nos, veluti Deo ſacros, etiam religione quadam metuit vulgus offendere. *Mi.* Sed interim ſordeſcitis in pannis & caſulis. *Ir.* Quid iſta faciunt ad veram felicitatem? Extra hominem ſunt quæ narras. His pannis debemus noſtram felicitatem. *Mi.* At vereor nè vobis brevi peritura ſit felicitatis iſtius bona pars. *Ir.* Quî ſic? *Mi.* Quia jam hoc muſſant civitates, nè mendicis liberum ſit quò libet evagari, ſed unaquæque civitas ſuos alat mendicos; & in his qui valent, adigantur ad laborem. *Ir.* Cur hoc moliuntur? *Mi.* Quia comperiunt ingentia facinora ſub mendicitatis prætextu perpetrari. Deinde non minimam perniciem ex veſtro ordine naſci. *Ir.* Iſtiuſmodi fabulas frequenter audivi. Id fiet ad Calendas Græcas. *Mi.* Fortaſſe citiùs quàm velles.

a Unde & cenſus dicitur, cùm, numeratis ſingulis ac facultatibus æſtimatis, indicitur exactio.

ARGUMENTUM.

Convivium Fabuloſum varias hiſtorias & jucundas fabulas continet. Maccus fallit calcearium. Oporapolis de ficubus fallitur. Sacerdos de pecunia, fraude perquam facetâ. Ludovicus, Gallorum Rex undecimus, ruſtici rapis veſcitur; rapam unam prægrandem dono oblatam mille coronatis aureis remunerat. Pediculum è veſte regia cepit quidam, & accepit à Rege 40. Coronatos. Aulici deluduntur dolo. Quidam petit officium, ſeu munus publicum. Citò negare eſt dare beneficium. Maximilianus clemens in debitores ſuos. Sacrificus quidam egregiè fallit fæneratorem. Antonius ſalutat quendam crepitu ventris, dicentem eſſe podicem partem corporis honeſtiſſimam.

(*b*) POLYMYTHUS, (*c*) GELASINUS, (*d*) EUTRAPELUS, (*e*) ASTEUS, (*f*) PHILYTHLUS, (*g*) PHILOGELOS, (*h*) EUGLOTTUS, (*i*) LEROCHARES, (*k*) ADOLESCHES.

b *Fabuloſus.*
c *Ridiculus.*
d *Facetus.*
e *Urbanus.*
f *Amans nugarum.*
g *Amans riſum.*
h *Bene linguax.*
i *Qui gaudet nugis.*
k *Nugator.*

P. UT non decet civitatem bene inſtitutam eſſe ſine legibus ac Principe; ità nec convivium oportet

ἀναρχεῖν

ἄναρχον eſſe καὶ ἄνομον. *Gl.* Iſthuc verò perplacet, ut unus totius populi nemine reſpondeam. *Po.* Heus, puer, adfer huc talos; horum ſuffragiis decernetur regnum, cuicunque faverit Jupiter. Euge; Eutrapelo favit Jupiter. Non fuere ſortes cæcæ; non poterat magìs idoneus eligi, etiamſi per ſingulas tribus viritim collecta fuiſſent puncta. Vulgò jactatur proverbium, non tam vanum, quàm parùm Latinum, *Novus Rex, nova lex.* (*a*) Νομοθέτει γοῦν, ὦ βασιλεῦ. *Eut.* (*b*) Quod felix fauſtumque ſit huic convivio; Primùm, edico, Nè quis hîc proferto præter ridiculas fabulas. Cui deerit fabula, drachmâ mulctator; ea pecunia in vinum inſumitor: atque in legitimis fabulis etiam extempore confictæ habentor, modò ſervetur (*c*) τὸ πιθανὸν καὶ τὸ πρέπον. Si nulli defuerit fabula, duo, quorum alter lepidiſſimam, alter frigidiſſimam, fabulam dixerit, vini pretium pendunto. Convivator à vini ſumptu immunis eſto: ciborum ſumptum unus ſuppeditato. Hujus rei, ſi quid inciderit controverſiæ, Gelaſinus arbiter ac judex eſto. Hæc ſi vos ſciveritis, rata ſunto. Qui legi parêre noluerit, abito; ſic tamen, ut poſtridie ad compotationem redire jus fáſque ſit. *Ge.* Legem à rege latam noſtris ſuffragiis ratam eſſe volumus. Sed unde proficiſcetur fabularum circulus? *Eut.* Unde niſi à convivatore? *Aſt.* Licétne, rex, dicere (*d*) tria verba? *Eut.* An tu credis (*e*) nefaſtum eſſe convivium? *Aſt.* Jure conſulti negant legem eſſe, quæ non ſit æqua. *Eut.* Aſſentior. *Aſt.* At tua æquat optimam fabulam peſſimæ. *Eut.* Ubi voluptas quæritur, ibi non minus laudis promeretur qui peſſimè dixit, quàm qui optimè, eò quòd non minùs delectet. Velut inter cantores nemo volup ati eſt, niſi qui aut inſigniter bene cecinerit, aut egregiè malé. Nonne plures rident audito coccyce quàm auditâ luſciniâ? Hîc mediocritas laudem non habet. *Aſt.* At cur plectuntur qui laudem auferunt? *Eut.* Nè nimia felicitas provocet illis Nemeſin aliquam, ſi ſimul & laudem auferrent & immunitatem. *Aſt.* Per Bromium, Minos ipſe nunquam tulit legem æquiorem. *Phily.* Nullam feres legem de modo bibendi? *Eut.* Diſpectâ re, ſequar exemplum Ageſilai Lacedæmoniorum regis. *Phily.* Quid is fecit? *Eut.* Is cùm tempore quodam (*f*) Sympoſiarchus talorum arbitrio delectus eſſet, rogante (*g*) architriclino, quantum cuique vini juberet apponi, Si largior, inquit, vini copia parata eſt, dato cuique quantum popoſcerit; ſi malignior, omnibus ex æquo diſtribuito. *Phily.* Quid ſibi voluit Lacon ille cùm hæc diceret? *Eu.* Hoc agebat, ut neque temulentum, neque rurſum

a Id eſt, *Statue leges igitur, O Rex.*

b Ab hac ſolenni precatione ſolebant olim auſpicari quì rem ſeriam agebant apud populum.

c Id eſt, *veriſimile & decorum.*

d Dixit, pro paucis.

e Quod alter ludens torquet ad dies nefaſtos, in quibus juſtitium erat, nec licebat prætori dicere tria verba, *Do, dico, addico:* ſic Ovidius, *Ille nefaſtus erit per quem tria verba ſilentur.*

f Princeps Convivii.

g Qui curat cibos apponendos ac potum. Olim convivium tres ſpondas habebat.

rurſum querulum eſſet convivium. *Phily.* Qui ſic? *Eut.* Quia ſunt qui gaudent largiùs bibere, ſunt qui gaudent parciùs; reperiuntur & abſtemii, qualis dicitur fuiſſe Romulus. Itaque ſi nulli datur vinum niſi poſcenti, primùm nemo compellitur ad bibendum; & tamen nihil deſiderant quibus grata eſt largior potatio. Ità fit ut nemo triſtis ſit in convivio. Rurſus, ſi parcior copia vini diſtribuitur æquis portionibus in ſingulos, ſatis habent qui bibunt moderatiùs; neque quiſquam in æqualitate poteſt obmurmurare, quando qui largiùs erat hauſturus æquo animo componit ſeſe ad temperantiam. Hoc exemplum ſi placet, utar. Volumus enim hoc convivium fabuloſum eſſe, non vinoſum. *Phily.* Quid igitur bibebat Romulus? *Eut.* Idem * quod bibunt canes. *Phily.* An non iſtud indignum Rege? *Eut.* Nihilo magìs quàm quòd Reges ſpirant aëre cum canibus communi: niſi quòd illud intereſt, Rex non bibit eandem aquam quam biberet canis; ſed aërem quem efflavit Rex haurit canis, & viciſſim, quem efflavit canis haurit Rex. Plus gloriæ tuliſſet Alexander ille magnus, ſi cum canibus bibiſſet. Nihil enim pejus Regi qui tot hominum millibus vigilat quàm vinolentia. Cæterùm Romulum abſtemium fuiſſe declarat apophthegma non infeſtiviter ab illo dictum. Etenim cùm quidam, videns illum abſtinere à vino, dixiſſet Vinum vile futurum ſi omnes biberent quemadmodum ille: Imò, inquit, tum arbitror fore cariſſimum, ſi biberent omnes vinum quemadmodum ego. Bibo enim quantum libet. *Gel.* Utinam hîc adeſſet noſter Johannes Botzemus, canonicus Conſtantienſis, qui nobis Romulum quendam referret: nam & is abſtemius non minùs eſt quàm dicitur, alioqui comis ac feſtivus conviva. *Po* Age, ſi *ſimul* poteſtis, non dicam *ſorbere & flare*, quod Plautus ait eſſe *difficile*, ſed edere & audire, quod eſt perfacile, bonis avibus auſpicabor fabulandi munus. Si parùm erit lepida fabula, ſcitote Batavam eſſe. Opinor aliquot veſtrûm auditum Macci nomen. *Gel.* Non ità diu eſt quòd periit. *Po.* Is cùm veniſſet in civitatem quæ dicitur Leidis, ac vellet novus hoſpes innoteſcere joco quopiam, (nam is erat homini mos) ingreſſus eſt officinam calcearii; ſalutat. Ille cupiens extrudere merces ſuas, rogat numquid vellet. Macco conjiciente oculos in ocreas ibi penſiles, rogat ſutor, num vellet ocreas. Annuente Macco, quærit aptas tibiis illius; inventas alacriter potulit, &, ut ſolent, inducit illi. Ubi jam Maccus eſſet eleganter ocreatus, Quàm bellè, inquit, congrueret his ocreis

* Canis naturâ abhorret à vino.

par

par calceorum duplicatis ſoleis. Rogatus an & calceos vellet, annuit. Reperti ſunt, & additi pedibus. Maccus laudabat ocreas, laudabat calceos. Calcearius tacitè gaudens ſuccinebat illi laudanti, ſperans pretium æquius, poſteaquam emptori tantopere placeret merx. Et jam erat nonnulla contracta familiaritas. Hîc Maccus, Dic mihi, inquit, bonâ fide, numquámne uſu venit tibi, ut quem ſic ocreis & calceis ad curſum armâſſes, quemadmodum nunc armâſti me, abiret non numerato pretio? Nunquam, ait ille. Atqui ſi fortè, inquit, veniat uſu, quid tu tum faceres? Conſequerer, inquit, calcearius, fugientem. Tum Maccus, Serióne iſta dicis, an joco? Planè ſeriò, inquit alter, loquor, & ſeriò facerem. Experiar, ait Maccus. En, pro calceis præcurro, tu curſu ſequere. Simulque cum dicto conjecit ſe in pedes. Calcearius è veſtigio conſequutus eſt quantum poterat, clamitans, Tenete furem, tenete furem. Ad hanc vocem cùm cives undique proſiluiſſent ex ædibus, hoc commento cohibuit illos Maccus, nè quis manum injiceret; ridens ac vultu placido, Nè quis, inquit, remoretur curſum noſtrum, certamen eſt de cupa cerevisiæ. Itaque jam omnes præbere ſeſe certaminis ſpectatores. Suſpicabantur autem calcearium dolo clamorem eum fingere, ut hàc occaſione anteverteret. Tandem calcearius curſu victus, ſudans & anhelus domum rediit. Maccus tulit brabium. *Ge.* Maccus iſte effugit quidem calcearium, at non effugit furem. *Po.* Quamobrem? *Ge.* Quia furem ferebat ſecum. *Po.* Fortè cum non erat ad manum pecunia, quam poſtea reſolvit. *Ge.* Verùm erat actio furti. *Po.* Ea quidem poſt intentata eſt, ſed jam magiſtratibus aliquot innotuerat Maccus. *Ge.* Quid attulit Maccus? *Po.* Quid attulit, rogas, in cauſa tam vincibili? Magis periclitatus eſt actor quàm reus. *Ge.* Qui ſic? *Po.* Quia gravabat illum actione calumniæ, & intendebat (a) legem Rhemiam, quæ dictat, ut qui crimen intenderit quod probare non poſſit, pœnam ferat quam laturus erat reus ſi convictus fuiſſet. Negabat ſe contrectâſſe rem alienam invito domino, ſed ultro deferente, nec ullam pretii mentionem interceſſiſſe. Se provocaſſe calcearium ad certamen curſûs; illum accepiſſe conditionem; nec habere quòd queratur, cùm eſſet curſu ſuperatus. *Ge.* Hæc actio non multùm abeſt (b) ab *umbra aſini*. Quid tandem? *Po.* Ubi ſatis riſum eſt, quidam è Judicibus vocavit Maccum ad cœnam, & numeravit calceario pretium. Simile quiddam accidit Daventriæ me puero. Erat tempus illud quo (c) regnant piſcatores, frigent lanii. Quidam aſtabat ad feneſtram (d) fructuariæ,

a Quæ ad pœnam talionis vocat calumniatorem.

b Vide Chiliades.

c Circuitione notavit Quadrageſimam.

d Quæ vendit fructus arborum.

Q

ctuariæ, ſive Græcè mavultis, oporapolidis, fœminæ vehementer obeſæ, oculis intentis in ea quæ propoſita venum erant. Illa ex more invitavit, ſi quid vellet: & cùm videret hominem intentum ficis, Vis, ait, ficos? ſunt perquam elegantes. Cùm ille annuiſſet, rogat quot libras vellet. Vis, inquit, quinque libras? Annuenti tantùm ficorum effudit in gremium. Dum illa reponit lances, ille ſe ſubducit, non curſu, ſed placidè. Ubi prodiſſet acceptura pecuniam, vidit emptorem abire; inſequitur majore voce quàm curſu. Ille diſſimulans pergit quò cœpit ire: tandem multis ad fœminæ vocem concurrentibus, reſtitit. Ibi in populi corona agitur cauſa; riſus oboritur: emptor negabat ſe emiſſe, ſed quod ultro delatum fuiſſet accepiſſe; ſi vellet experiri apud Judices, ſe comparituram. *Ge.* Age, narrabo fabulam tuæ non admodum diſſimilem, fortaſſe nec inferiorem, niſi quòd hæc non habet authorem perinde celebrem atque eſt Maccus. Pythagoras totum mercatum dividebat in tria hominum genera, quorum alii prodiiſſent ut venderent, alii ut emerent; hoc utrumque genus aiebat ſolicitum eſſe, proinde nec felix: alios non ob aliud venire in forum quàm ut ſpectent quid illic proferatur, aut quid agatur: hos ſolos eſſe felices, quòd vacui curis gratuitâ voluptate fruerentur. Atque ad hunc modum dicebat Philoſophum verſari in hoc mundo, quemadmodum illi verſarentur in mercatu. Verùm in noſtris emporiis quartum hominum genus obambulare ſolet, qui nec emunt, nec vendunt, nec otioſi contemplantur, ſed obſervant ſolicitè ſi quid poſſint involare. Atque in hoc genere reperiuntur quidam mirè dextri, dicas eſſe Mercurio favente natos. Convivator dedit fabulam cum coronide; ego dabo cum prooemio. Nunc accipite quod nuper accidit Antverpiæ. Sacrificus quidam receperat illic mediocrem ſummam pecuniæ, ſed argenteæ: id impoſtor quidam animadverterat. Adiit ſacrificum, qui geſtabat in zona crumenam nummis turgidam, ſalutat civiliter, narrat ſibi datum negotium à ſuis, ut vici ſui parocho mercaretur novum pallium ſacrum, quæ ſumma veſtis eſt ſacerdoti rem divinam peragenti. Rogat, hac in re commodaret ſibi tantillum operæ, ut ſecum iret ad eos qui vendunt hujuſmodi pallia, quò videlicet ex modo corporis ipſius ſumeret majus aut minus; nam ſibi videri ſtaturam ipſius cum parochi magnitudine vehementer congruere. Hoc officium, cùm leve videretur, facile pollicitus eſt ſacrificus. Adeunt ædes

cujuſdam,

cujuſdam, prolatum eſt pallium, ſacrificus induit, venditor affirmat mirè congruere. Impoſtor cùm nunc à fronte, nunc à tergo contemplatus eſſet ſacrificum, ſatis probavit pallium; ſed cauſatus eſt à fronte brevius quàm par eſſet. Ibi venditor, nè non procederet contractus, negat id eſſe pallii vitium; ſed crumenam turgidam efficere ut ea parte offenderet brevitas. Quid multa? Sacrificus deponit crumenam; denuo contemplantur. Ibi impoſtor averſo ſacrifico crumenam arripit, & ſemet in pedes conjicit. Sacerdos curſu inſequitur ut erat palliatus, & ſacrificum venditor. Sacrificus clamat, Tenete furem: venditor clamat, Tenete ſacrificum: impoſtor clamat, Cohibete ſacrificum furentem; & creditum eſt, cùm viderent illum ſic ornatum in publico currere. Itaque dum alter alteri in mora eſt, impoſtor effugit. *Eut.* Dignus qui non ſimplici ſuſpendio pereat tantus artifex. *Ge.* Niſi jam pendet. *Eut.* Utinam non ſolus, ſed unà cum illo qui talibus portentis favent in perniciem reipublicæ. *Ge.* Non favent gratis. *(a)* Catena eſt, quæ demiſſa in terras pertingit ad Jovem. *Eut.* Ad fabulas redeundum. *Aſt.* Ad te redit *(b)* ordo, ſi fas eſt regem in ordinem cogere. *Eut.* Non cogat, imò volens veniam in ordinem; alioqui tyrannus eſſem, non Rex, ſi leges quas aliis præſcribo recuſem. *Aſt.* Veruntamen aiunt *(c)* principem eſſe ſupra leges. *Eut.* Iſthuc non omnino falsò dictum eſt, ſi principem accipias ſummum illum principem, quem tum vocabant Cæſarem. Deinde ſi ſic accipias ſuperiorem legibus, quod alii coacti utcunque ſervant, illum ſuapte ſponte multò cumulatiùs præſtare. Quod enim animus eſt corpori, hoc eſt bonus princeps reipublicæ. Quid opus erat addere bonus, quando malus princeps non eſt princeps; quemadmodum ſpiritus impurus, qui invaſit corpus hominis, non eſt animus? Sed ad fabulam: & arbitror convenire, ut Rex regiam fabulam adferam. Ludovicus Galliarum Rex, ejus nominis undecimus, cùm rebus domi turbatis peregrinaretur apud Burgundiones, occaſione venationis nactus eſt familiaritatem cum Conone quodam, homine ruſtico, ſed animi ſimplicis ac ſinceri. Nam hoc genus hominibus delectantur monarchæ. Ad hujus ædes frequenter diverterat Rex ex venatu; &, ut plebeiis rebus nonnunquam delectantur magni principes, apud eum magna cum voluptate veſcebatur rapis. Mox ubi Ludovicus reſtitutus jam rerum potiretur apud Gallos, ſubmonuit Cononem uxor, ut Regem veteris hoſpitii commonefaceret, adiret illum, & rapas aliquot

a Alludit ad catenam argenteam Homeri. Videtur ſubindicare, quòd ex talibus impoſtoribus aliquid lucri veniat ad præfectos, & hinc ad principes.

b Id eſt, vices. Cogere in ordinem, eſt facere cæteris æqualem.

c *Quod principi placuit, per principis genium, ad principis ſtatuam*: hæc de Cæſare intelliguntur. Imperatoris nomen militare eſt; Regis nomen erat Romanis inviſum; Principis nomen erat amabilius.

quot inſignes illi dono adferret. Tergiverſatus eſt Conon, ſe ſuſurum operam: principes enim non meminiſſe talium officiorum. Sed vicit uxor. Deligit Conon rapas aliquot inſignes, accingitur itineri. Verùm ipſe per viam captus illecebrâ cibi paulatim devoravit omnes, unâ duntaxat exceptâ inſigniter magnâ. Ubi Conon prorepſiſſet in aulam, quâ Rex erat iturus, ſtatim agnitus eſt à Rege, & accerſitus. Ille magna cum alacritate detulit munus: Rex majore cum alacritate accepit, mandans cuidam è proximis, ut diligenter reponeretur inter ea quæ haberet chariſſima. Cononem jubet ſecum prandere: à prandio egit Cononi gratias, & cupienti repetere rus ſuum, juſſit pro rapa numerari mille coronatos aureos. Hujus rei fama cùm, ut fit, per omne regis famulitium eſſet pervagata, quidam ex aulicis dono dedit regi equum non inelegantem. Rex intelligens illum, provocatum benignitate quam præſtiterat Cononi, captare prædam, vultu majorem in modum alacri accepit munus, & convocatis primoribus conſultare cœpit quo munere penſaret equum tam bellum támque pretioſum. Interim qui donârat equum ſpes opimas animo concipiebat, ſic cogitans; Si ſic penſavit rapam donatam à ruſtico, quantò munificentiùs penſaturus eſt equum talem oblatum ab aulico? Cùm regi veluti de re magna conſultanti alius aliud reſponderet, diúque vanâ ſpe lactatus eſſet captator; tandem rex, Venit, inquit, in mentem quod illi donem: & accerſito ex proceribus quopiam, dicit in aurem, ut adferat id quod reperiret in cubiculo (ſimúlque locum deſignat) ſerico diligenter obvolutum. Adfertur rapa. Eam, ut erat obvoluta, rex ſuâ manu donat aulico; addens, ſibi videri bene penſatum equum * cimelio quod ſibi conſtitiſſet mille coronatis. Digreſſus aulicus dum tollit linteum, *pro theſauro reperit*, non *carbones*, quod aiunt, ſed rapam jam ſubaridam. Ità captator ille captus, riſui fuit omnibus. *Ap.* Jam ſi permittis, rex, ut plebeius loquar regalia, referam quod ex tua fabula venit in mentem de eodem Ludovico. Nam ut *anſa anſam*, ità fabula *trahit* fabulam. Quidam famulus, cùm vidiſſet pediculum repentem in veſte regia, flexis genibus ac ſublatâ manu ſignificat ſe neſcio quid officii præſtare velle. Ludovico præbente ſe, ſuſtulit pediculum, & clàm abjecit. Rogante rege quid eſſet, puduit fateri. Cùm inſtaret rex, faſſus eſt fuiſſe pediculum. Lætum, inquit, omen eſt; declarat enim me eſſe hominem, quòd hoc genus vermiculorum peculiariter infeſtet hominem, præſertim in

* κειμήλιον Græcis eſt pretioſum aliquid, quod ſervandi causâ ſeponitur, apud Homerum: vulgò dicimus clenodia.

in adoleſcentia. Juſsítque pro officio numerari coronatos 40. Poſt dies aliquàm multos alter quidam (qui viderat illi feliciter ceſſiſſe tam humile officium, nec animadvertens, plurimùm intereſſe, ex animo facias quid, an arte) ſimili geſtu aggreſſus eſt regem, ac rurſus illo ſe præbente, ſimulabat ſe tollere quiddam è veſte regia, quod mox abjiceret. Cùm urgeret rex tergiverſantem, ut diceret quid eſſet; mirè ſimulato pudore, tandem reſpondit, eſſe pulicem. Rex intellecto fuco, Quid, inquit, an tu me facies canem? Juſſit tolli hominem, ac pro captatis quadraginta coronatis infligi 40. plagas. *Phil.* Non tutum eſt, ut audio, cum regibus facetiis ludere. Quemadmodum enim leones ſe nonnunquam placidè præbent fricanti, iidem, ubi lubitum eſt, leones ſunt, & jacet colluſor; itidem favent principes. Sed adferam tuæ fabulæ fabulam non diſſimilem, nè recedamus interim à Ludovico, cui pro delectamento erat corvos hiantes fallere. Dono acceperat alicunde 10000. coronatorum. Quoties autem principibus obtigit nova pecunia, venantur omnes officiarii, & captant aliquam prædæ partem: id non fugiebat Ludovicum. Cùm igitur ea pecunia exprompta eſſet in menſa, quò magis irritaret ſpem omnium, ſic locutus eſt circumſtantibus: Quid? annon videor vobis rex opulentus? Ubi collocabimus tantam pecuniæ vim? Donatitia eſt, donari viciſſim convenit. Ubi nunc ſunt amici, quibus pro ſuis in me officiis debeo? Adſint nunc, priùs quàm effluat hic theſaurus. Ad hanc vocem accurrere permulti; nemo non ſibi ſperabat aliquid. Rex cùm vidiſſet aliquem maximè inhiantem, & jam oculis devorantem pecuniam, ad eum converſus, Amice, inquit, quid tu narras? Ille commemoravit ſe diu aluiſſe falcones regios ſummâ fide, nec ſine gravibus impendiis. Alius aliud adferebat. Suum quiſq; officium verbis quantum poterat exaggerabat, ídque non ſine mendaciis. Rex omnes benignè audiebat, & ſingulorum orationem comprobabat. Hæc conſultatio dilata eſt in longum tempus, quò diutiùs ſpe metúque torqueret omnes. Adſtabat inter hos primus Cancellarius; nam & hunc juſſerat acciri. Is, cæteris prudentior, non prædicabat officia ſua, ſed agebat ſpectatorem fabulæ. Ad hunc tandem converſus rex, Quid, inquit, narrat meus Cancellarius? Solus ille nihil petit, nec prædicat officia ſua. Ego, inquit Cancellarius, plus accepi à benignitate regia quàm promeruerim, nec ulla de re magis ſolicitus ſum quàm ut regiæ in me munificentiæ reſpondeam, tantum abeſt ut velim flagitare plura. Tum Rex, Unus igitur,

inquit, omnium non eges pecuniâ? Nè egerem, inquit alter, jam tua præſtitit benignitas. Ibi rex verſus ad alios, Næ ego ſum, inquit, regum omnium magnificentiſſimus, qui tam opulentum habeam Cancellarium. Hîc magis accenſa ſpes eſt omnibus, futurum ut pecunia cæteris diſtribueretur, quandoquidem ille nihil ambiebat. Ad hunc modum ubi ſatis diu luſiſſet rex, coëgit Cancellarium ut totam eam ſummam domum auferret. Móxque verſus ad cæteros jam mœſtos, Vobis, inquit, erit alia exſpectanda occaſio. *Philog.* Fortaſſe * frigidius videbitur quod narraturus ſum. Proinde deprecor doli mali ſuſpicionem fucíve, nè videar de induſtria ambiiſſe immunitatem. Adiit eundem Ludovicum quidam petens ut munus, quod fortè vacabat in eo pago in quo habitabat, juberet in ipſum transferri. Rex, auditâ petitione, expeditè reſpondit, Nihil efficies: videlicet amputans omnem ſpem impetrandi quod petebatur. Petitor item, mox actis Regi gratiis deceſſit. Rex, ex ipſa fronte colligens hominem eſſe non omnino ſiniſtri ingenii, ſuſpicánſque illum non intellexiſſe quid reſpondiſſet, jubet eum revocari. Redit. Tum Rex, Intellexeras, inquit, quid tibi reſponderim? Intellexi. Quid igitur dixi? Me nihil effecturum. Cur igitur agebas gratias? Quoniam, inquit, eſt domi quod agam; proinde magno meo incommodo perſequuturus eram hîc ſpem ancipitem: nunc beneficium interpretor, citò negâſſe beneficium, méque lucratum quicquid eram perditurus, ſi vanâ ſpe lactatus fuiſſem. Ex eo reſponſo Rex conjectans hominem minimè ſegnem, ubi pauca percontatus eſſet, Habebis, inquit, quod petis, quo mihi bis agas gratias: ſimúlque verſus ad officiarios, Expediantur, inquit, huic ſine mora diplomata, nè hîc diu ſuo damno hæreat. *Eugl.* Non deeſt quod referam de Ludovico, ſed malo de noſtro Maximiliano, qui ut nequaquam ſolitus eſt defodere pecuniam, ità clementiſſimus erat in eos qui decoxerant, modò Nobilitatis titulo commendarentur. Ex hoc hominum genere cùm cuidam juveni vellet opitulari, mandavit illi legationem, ut à civitate quadam, titulo neſcio quo, peteret centum millia florenorum. Talis autem erat titulus, ut ſi quid impetratum eſſet dexteritate legati, pro lucro duci poſſet. Legatus extorſit millia quinquaginta; Cæſari reddidit triginta. Cæſar lætus inſperatâ prædâ dimiſit hominem, prætereà nihil inquiens. Interea quæſtores & rationales olfecerant plus acceptum fuiſſe quàm exhibitum. Interpellant Cæſarem, ut accerſeret hominem. Accitus eſt; venit illico.

Tum

* De hoc vocabulo Budæus videndus in encomio linguæ Græcæ, qui interpretatur *abſurdum*, *nec plauſu excipiendum*; cui *facetum* & *plauſibile* opponitur.

Tum Maximilianus, Audio, inquit, te accepiſſe millia quinquaginta. Faſſus eſt. Non exhibuiſti niſi triginta millia. Faſſus eſt & hoc. Reddenda eſt, inquit, ratio. Promiſit ſe facturum, ac diſceſſit. Rurſum cùm nihil eſſet actum, interpellantibus officiariis revocatus eſt. Tum Cæſar, Nuper, inquit, juſſus es reddere rationem. Memini, inquit, ille, & in hoc ſum. Cæſar, ſuſpicans illi rationem nondum ſatìs eſſe ſubductam, paſſus eſt illum ſic abire. Cùm ſic eludderet, officiarii vehementer inſtabant, clamitantes non eſſe ferendum ut ille tam palàm illuderet Cæſari. Perſuaſerunt, ut accerſitus juberetur inibi præſentibus ipſis exhibere rationem. Annuit Cæſar. Accitus venit illicò, nihil tergiverſatus. Tum Cæſar, Nonne, inquit, pollicitus es rationem? Pollicitus, reſpondit ille. Jam, inquit, opus eſt, en adſunt qui excipient; nec eſt diutiùs tergiverſandi locus. Aſſidebant officiarii, paratis ad id codicillis. Ibi juvenis ſat dextrè, Non detrecto, inquit rationem, invictiſſime Cæſar; verùm hujuſmodi rationum non ſum admodum peritus, ut qui nunquam reddiderim: iſti qui aſſident talium rationum ſunt peritiſſimi. Si vel ſemel videro quemadmodum illi tractent hujuſmodi rationes, egò facilè imitabor. Rogo, jubeas illos vel exemplum edere; videbunt me docilem. Cæſar ſenſit dictum hominis, quod non intelligebant hi in quos dicebatur, ac ſubridens, Verum, inquit, narras, & æquum poſtulas. Ità juvenem dimiſit. Subindicabat enim, ſic illos Cæſari ſolere reddere rationem, quemadmodum ipſe reddiderat, nimirum ut bona pecuniæ portio penès ipſos remaneret. *Ler.* Nunc tempus eſt ut *ab equis*, quod aiunt, *ad aſinos* deſcendat fabula, à regibus ad Antonium ſacrificum Lovanienſem, qui Philippo cognomento Bono fuit in deliciis. Hujus viri feruntur multa vel jucundè dicta, vel jocosè facta, ſed pleraque ſordidiora. Nam pleroſque luſus ſuos condire ſolitus eſt unguento quodam, quod non admodum eleganter ſonat, ſed pejùs olet. Deligam unum ex mundioribus. Invitârat unum atque alterum bellum homunculum fortè obvios in via. Cùm rediſſet domum, reperit culinam frigidam, nec erat nummus in loculis; quod illi nequaquam erat inſolens. Hìc opus erat celeri conſilio. Subduxit ſe tacitus, & ingreſſus culinam fœneratoris, (quîcum illi erat familiaritas, quòd frequenter ageret cum illo,) digreſsâ famulâ ſubduxit unam ex ollis æneis unà cum carnibus jam coctis, ac veſte tectam deferebat domum; dat coquæ, jubet protinus effundi carnes & jus in aliam ollam fictilem, ſimulque

muſque fœneratoris ollam defricari donec niteret. Eo facto mittit puerum ad fœneratorem, qui depoſito pignore drachmas duas à fœneratore ſumat mutuò, ſed accipiat chirographum, quod teſtaretur talem ollam miſſam ad ipſum. Fœnerator non agnoſcens ollam, utpote defrictam ac nitentem, recipit pignus, dat chirographum, & numerat pecuniam: eâ pecuniâ puer emit vinum. Ità proſpectum eſt convivio. Tandem cùm appararetur prandium fœneratori, deſiderata eſt olla. Hîc jurgium adverſus coquam. Ea cùm gravaretur, conſtanter affirmavit, neminem eo die fuiſſe in culina præter Antonium. Improbum videbatur hoc ſuſpicari de ſacrifico. Tandem itum eſt ad illum, exploratum an apud illum eſſet olla: nè muſca quidem olla reperta. Quid multis? Seriò flagitata eſt ab illo olla, quòd ſolus ingreſſus eſſet culinam quo tempore deſiderata eſt. Ille faſſus eſt ſumpſiſſe commodatò ollam quandam, ſed quam remiſiſſet illi unde ſumpſerat. Id cùm illi pernegarent, & incaluiſſet contentio, Antonius adhibitis aliquot teſtibus, Videte, inquit, quàm periculoſum eſt cum horum temporum hominibus agere ſine chirographo; intenderetur mihi propemodum actio furti, ni manum haberem fœneratoris. Et protulit ſyngrapham. Intellectus eſt dolus; fabula magno cùm riſu per totam regionem diſſipata eſt, ollam oppignoratam ipſi cujus erat. Hujuſmodi dolis libentiùs favent homines, ſi commiſſi ſint in perſonas odioſas, præſertim eos qui ſolent aliis imponere. *Adol.* Næ, tu nobis mare fabularum aperuiſti, nominato Antonio; ſed unam duntaxat, eámque brevem, referam, quam audivi nuperrimé. Agitabant ſimul convivium aliquot belli, ut dicunt, homunculi, quibus nihil prius in vita quàm ridere. Inter hos erat Antonius, atque alter item, & ipſe celebris hoc genere laudis, ac velut æmulus Antonii. Porrò quemadmodum inter philoſophos, ſi quando conveniunt, proponi ſolent quæſtiunculæ de rebus naturæ; ità hîc ſtatim nata eſt quæſtio, quænam eſſet hominis pars honeſtiſſima. Alius divinabat oculos, alius cor, alius cerebrum, alius item aliud; & ſuæ quiſque divinationis rationem adferebat. Antonius juſſus dicere ſententiam, dixit os ſibi partem videri omnium honeſtiſſimam, & addidit cauſam neſcio quam. Tum alter ille, ne quid ipſi conveniret cum Antonio, reſpondit, eam partem quâ ſedemus ſibi videri honeſtiſſimam. Cùm id videretur omnibus abſurdum, attulit hanc cauſam, quòd is diceretur vulgò honoratiſſimus qui primus conſideret; hoc honoris competere parti quam dixiſſet. Applauſum eſt huic ſententiæ,

tentiæ, & riſum eſt affatim. Placuit homo ſibi de hoc dicto, viſúſque eſt in eo certamine victus Antonius. Diſſimulavit Antonius, qui non ob aliud detulerat ori primum honeſtatis laudem, niſi quòd ſciret illum velut æmulum ſuæ gloriæ diverſam partem nominaturum. Poſt dies aliquot cùm rurſus uterque vocatus eſſet ad idem convivium, ingreſſus Antonius offendit æmulum cum aliis aliquot confabulantem, dum adornatur cœna; & averſus emiſit clarum ventris crepitum ante faciem alterius. Ille indignatus, Abi, inquit, ſcurra; ubinam didiciſti mores iſtos? Tum Antonius, Etiam indignaris? inquit. Si te ſalutâſſem ore, reſalutâſſes: nunc te ſaluto parte corporis, vel te Judice, omnium honeſtiſſimâ, & ſcurra vocor. Sic recuperavit priùs amiſſam gloriam Antonius. Diximus omnes; nunc supereſt ut pronunciet judex. *Ge.* Id faciam, ſed non priùs quàm ſuum quiſque cyathum ebiberit. En, auſpicor: ſed *Lupus in fabula.* *Po.* Haud lævum omen adfert Levinus Panagathus. *Lev.* Quid actum eſt inter tam lepidos congerrones? *Po.* Quid aliud? certatum eſt fabulis, donec lupus intervenires. *Lev.* Huc igitur adſum ut perficiam fabulam, volo vos omnes cras apud me prandere prandium Theologicum. *Ge.* (a) Scythicum promittis convivium. *Lev.* (b) Αὐτὸ δείξει. Niſi fatebimini hoc fuiſſe vobis fabuloſo convivio jucundius, non recuſo dare pœnas in cœna. Nihil jucundius quàm cùm ſeriò tractantur nugæ.

a Id eſt, triſte.

b Id eſt, *ipſa res indicabit.* Vide proverbium.

ARGUMENTUM.

Puerpera ob maſculum partum magis gaudet. Mos, impius tyrannus. Mulier contendit, ſe non eſſe marito ſuo inferiorem. Dignitas utriuſque comparatur. Lingua invictum mulieris telum. Nutricem non debere eſſe aliam quàm ipſam matrem. Non eſt mater quæ gignit, ſed quæ nutrit. Ipſæ feræ fœtus ſuos lacte ſuo nutriunt. Lac ſæpe nutricum infantis & ingenium & corporis habitudinem vitiat. Animus quorundam malè habitat. Cato primam felicitatis partem judicabat bene habitare. Vix ſemimater eſt quæ recuſat alere quod peperit. Mater talis dicitur à μὴ τηρεῖν. *Breviter, præter multarum naturalium rerum cognitionem, multa occurrunt hîc moralia.*

EUTRAPELUS, FABULLA.

Eu. SAlva ſit optima Fabulla. *Fa.* Salve multùm, Eutrapele. Sed quid tandem novæ rei accidit, quòd nunc ſalutator inſolens adveneris, quem hoc triennio toto nemo noſtrûm vidit? *Eu.* Dicam: fortè præteriens has ædes vidi (c) cornicem obvinctam candido linteo; demirabar quid eſſet cauſæ. *Fa.* Adeóne hoſpes es in hac regione, ut ignores hoc eſſe ſymbolum puerperii in ædibus? *Eu.* Eho, annon pro-

c Circulum ferreum, aut aliquid hujus loco additum oſtio, quo pulſetur, Græci Κορώνην vocant, vel ob figuram, vel ob garrulitatem.

prodigium eſt videre cornicem albam? Sed extra jocum, ſciebam maximè; verùm ſuſpicari non potui, te, puellam vixdum ingreſſam decimum ſextum annum, tam maturè didiciſſe difficillimam artem gignendi liberos, quam ægre diſcunt quædam antè annos triginta. *Fa.* Ut tu ſemper es quod diceris! Eutrapele. *Eu.* Ut nunquam deeſt Fabullæ fabula! Demiranti igitur commodùm occurrit Polygamus. *Fa.* Is qui nuper extulit uxorem decimam? *Eu.* Is ipſe; ſed, quod te fugit, opinor, rurſum tam ambitiosè procum agit, quaſi hactenus vixerit cœlebs. Hic percontanti quid accidiſſet novæ rei, Muliebre corpus, inquit, in his ædibus per medium ſectum eſt in duo. Ob quod, inquam, facinus? Si verum eſt, inquit, quod rumore populari jactatur hîc, materfamilias ſuſtinuit deglubere maritum ſuum: ſimúlque cum riſu ſubduxit ſeſe. *Fa.* Homo craſsè facetus. *Eu.* Ego me protinus intrò conjicio, tibi felicem partum gratulaturus. *Fa.* Salutem mihi gratulare, ſi voles, Eutrapele; felicem partum tum gratulaberis, cùm quod enixa ſum videris de ſe præbere ſpecimen boni viri. *Eu.* Piè tu quidem & verè, mea Fabulla. *Fa.* Nullius Fabulla ſum, niſi Petronii. *Eu.* Uni quidem Petronio paris, at non uni vivis, opinor. Cæterùm hoc quoque gratulor, quòd puerum enixa es. *Fa.* Sed quas ob cauſas felicius judicas peperiſſe maſculum quàm fœminam? *Eu.* Quin tu potiùs, Fabulla Petronii, (jam enim vereor mea dicere) illud mihi expedi, quas ob cauſas vos magis gaudetis peperiſſe maſculos quàm fœminas. *Fa.* Quid aliæ ſentiant, neſcio; ego nunc me gaudeo peperiſſe maſculum, quia ſic viſum eſt Deo: ſi maluiſſet ille puellam, maluiſſem & ipſa. *Eu.* An putas Deo tantum eſſe otii, ut etiam parturientibus obſtetricetur? *Fa.* Quid agat ille potiùs, Eutrapele, quàm ut propagatione ſervet quod condidit? *Eu.* Quid agat? ô bona. Imò, ni Deus eſſet, non arbitror ſuffecturum tot negotiis. Exſulat Chriſtiernus Danorum rex, pius Evangelii fautor: Franciſcus Galliarum rex hoſpes eſt Hiſpaniarum, neſcio quàm ex ipſius animi ſententia, vir certè dignus meliore fortunâ: Carolus molitur monarchiæ proferre pomœria: Ferdinandus rerum ſuarum ſatagit in Germania: (*a*) Bulimia pecuniarum urget aulas omnes: periculoſos motus concitant agricolæ, nec tot ſtragibus ab inſtituto deterrentur: populus meditatur (*b*) Anarchiam: periculoſis factionibus collabitur Eccleſiæ domus; hinc atque hinc diſtrahitur illa Jeſu tunica inconſutilis: Vinea Domini non ab uno jam apro vaſtatur, ſimúlque pericli-

a Summa fames, ut aliàs dictum.
b Cùm nullo principe tumultuatur populus.

periclitatur ſacerdotum cum decimis autoritas, Theologorum dignitas, monachorum majeſtas: nutat confeſſio, vacillant vota, labaſcunt leges Pontificiæ, vocatur in diſcrimen Euchariſtia, exſpectatur Antichriſtus, totus orbis parturit neſcio quid magni mali. Interim ſuperant & imminent Turcæ, nihil non populaturi, ſi ſucceſſerit quod agunt; & tu rogas quid agat potiùs? Imò tempus arbitror, ut ſuo quoque regno proſpiciat in tempore. *Fa.* Quod hominibus videtur maximum, id fortaſſe videtur Deo nullius momenti. Sed ab hac fabula Dei perſonam, ſi vis, ſecludamus. Dic quæ te cauſæ moveant, ut felicius exiſtimes peperiſſe catulum quàm catellam. *Eu.* Piæ mentis eſt, hoc judicare optimum quod dedit Deus citra controverſiam optimus. Verùm ſi Deus tibi daret poculum cryſtallinum, nonne maximas ageres gratias? *Fa.* Agerem. *Eu.* Quid ſi idem daret vitreum, num pares ageres? Sed vereor ne tibi moleſtiam adferam pro ſolatio, hæc apud te philoſophans. *Fa.* Imò Fabullæ nihil eſt jam à fabulis periculi. Jam quartam hebdomadam decumbo, ſatíſque valeo vel ad luctam. *Eu.* Quin igitur è nido provolas? *Fa.* Vetuit rex. *Eu.* Qui rex? *Fa.* Imò tyrannus. *Eu.* Qui? quæſo. *Fa.* Syllabâ dicam, Mos. *Eu.* Heu! Quàm iſte rex multa præter æquum exigit? Pergamus igitur philoſophari de cryſtallo & vitro. *Fa.* Marem, utì conjicio, naturâ præſtantiorem ac firmiorem judicas quàm fœminam. *Eu.* Sic arbitror. *Fa.* Nimirum viris authoribus. Num igitur viri vivaciores ſunt quàm fœminæ? num à morbis immunes? *Eu.* Nequaquam, ſed in genere viribus antecellunt. *Fa.* Sed ipſi rurſus ſuperantur à camelis. *Eu.* Imò prior creatus eſt maſculus. *Fa.* Prior conditus eſt Adam quàm Chriſtus. Et ſolent artifices in poſterioribus ſeipſos vincere. *Eu.* At Deus mulierem viro ſubjecit. *Fa.* Non ſtatim melior eſt qui imperat, & nuptam ſubjicit, non fœminam: ac rurſus nuptam ità ſubjicit, ut cùm utrique ſit poteſtas alterius, mulierem tamen velit viro morem gerere, non ut præſtantiori, ſed ut ferociori. Dic, Eutrapele, uter infirmior, qui cedit alteri, an cui ceditur? *Eu.* Tibi quidem hìc cedam, ſi mihi declarâris quid ſenſerit Paulus ſcribens Corinthiis, cùm *viri caput* dicit eſſe *Chriſtum, mulieris caput virum*: rurſus cùm *virum* dicit *imaginem & gloriam Dei, mulierem gloriam viri.* *Fa.* Iſtud expediam, ſi mihi declarâris, an ſolis viris datum ſit eſſe membra Chriſti. *Eu.* Abſit: id quidem datum eſt omnibus hominibus per fidem. *Fa.* Quî ſit igitur, ut caput unum cùm ſit, non habeatur

atur omnibus membris commune? Deinde, cùm Deus hominem fingeret ad imaginem ſui, utrùm hanc imaginem expreſſerit in corporis figura, an in animi dotibus? *Eu.* In animi dotibus. *Fa.* At in his quid tandem habent viri nobis præcellentius? In utro ſexu plures ſunt temulentiæ, rixæ, pugnæ, cædes, bella, rapinæ & adulteria? *Eu.* At ſoli viri bellum gerimus pro patria. *Fa.* Sed iidem ſæpius deſerto loco turpiter fugitis; nec ſemper pro patria, ſed frequentiùs pro ſordido ſaleriolo deſeritis uxorem & liberos, &, pejores gladiatoribus, ultro corpora veſtra traditis in ſervilem neceſſitatem vel moriendi, vel occidendi. Jam ut maximè jactes mihi virtutem bellicam, nemo veſtrûm, ſi ſemel eſſet expertus quid ſit parere, non mallet decies in acie ſtare, quàm ſubire ſemel quod nobis toties eſt experiendum. In bello non ſemper venitur ad manus; & ſi venitur, non in quavis exercitûs parte diſcrimen eſt. (*a*) Tui ſimiles diſponuntur in acie media, alius eſt in ſubſidiis, alius tutò ſedet (*b*) poſt principia, denique, plurimos ſervat deditio & fuga: nobis comminus cum morte confligandum eſt. *Eu.* Iſta non nunc primùm audio: verùm ſuntne hæc vera quæ dicuntur? *Fa.* Nimiùm vera. *Eu.* Viſne igitur, Fabulla, ut marito tuo perſuadeam nè poſthac te contingat? Nam eo pacto tuta fueris ab iſto diſcrimine. *Fa.* Equidem nihil malim, ſi poſſis. *Eu.* Quid præmii feret orator hic, ſi perſuaſerit? *Fa.* Dabo decem linguas bubulas fumo duratas. *Eu.* Iſtas malim quàm decem linguas luſciniarum. Non rejicio conditionem; verùm contractum hunc ratum eſſe nolim priùs quàm interceſſerit ſtipulatio. *Fa.* Addatur, ſi libet, & ſi qua eſt alia cautio. *Eu.* Id fiet ex animi tui ſententia poſt menſem exactum. *Fa.* Quin potiùs nunc fit ex animi mei ſententia? *Eu.* Dicam; quia vereor nè poſt menſem non ſit eadem animi tui ſententia. Itaque & tibi ſolvendum eſſet duplex præmium, & mihi duplex eſſet ſumenda opera, perſuadendi, ac diſſuadendi. *Fa.* Age, fiat ut voles. Sed interim perge demonſtrare, quare viri ſexus ſit præſtantior fœmineo. *Eu.* Video te meditatam monomachiam; quamobrem in præſentia quidem conſultius arbitror tibi concedere. Aggrediar aliàs, ſed armatus, nec abſque ſubſidiario milite. Nam ubi linguâ res geritur, nè ſeptem quidem viri pares ſunt uni fœminæ. *Fa.* Nimirum hoc telo armavit nos natura; quanquam nè vos quidem elingues eſtis. *Eu.* Fortaſſis; ſed ubi puellus? *Fa.* In conclavi proximo. *Eu.* Quid illic; coquit olus? *Fa.* Nugator! apud nutricem eſt. *Eu.* Quam mihi nutricem narras?

a Id eſt, ignaviores, ut numerum augeant. Nam alæ & cornua ſuſtinent belli molem.

b Alludit ad illud Terentianum in Eunucho.

ras? An eſt alia nutrix quàm ea quæ mater eſt? *Fa.* Quidni? Vulgo fit. *Eu.* Peſſimum mihi nominas authorem rei bene gerendæ, vulgum, Fabulla. Vulgò peccant, vulgò luditur aleâ, vulgò commeatur ad fornices, vulgò fraudatur, potatur, inſanitur. *Fa.* Sic amicis viſum eſt; cenſuerunt enim parcendum huic ætati tam teneræ. *Eu.* Atqui ſi natura dedit vires ad concipiendum, haud dubiè dedit & ad lactandum. *Fa.* Probabile quidem eſt. *Eu.* Dic mihi, nonne ſentis eſſe dulciſſimum Matris vocabulum? *Fa.* Sentio. *Eu.* Itaque, ſi fieri poſſet, patereris aliam mulierem eſſe matrem tui partûs? *Fa.* Minimè gentium. *Eu.* Cur igitur volens plus quàm dimidiatum matris nomen transfers in fœminam alienam? *Fa.* Bona verba, Eutrapele; non divido filium, ſola totáque ſum mater. *Eu.* Imò hîc tibi, Fabulla, reclamat in os ipſa Natura. Cur terra dicitur omnium parens? An quòd gignat tantùm? Imò multò magis quòd nutriat ea quæ genuit. Quod aqua gignit, in aquis educatur. In terra nullum animantis aut plantæ genus naſcitur, quod eadem terra ſucco ſuo non alat. Nec eſt ullum animantis genus quod non alat ſuos fœtus. Ululæ, leones & viperæ educant partus ſuos; & homines ſuos fœtus abjiciunt? Obſecro te, quid crudelius iis qui prolem educationis tædio dicuntur exponere? *Fa.* Abominanda dicis. *Eu.* Atqui non perinde factum abominantur homines. An non expoſitionis genus eſt, infantulum tenerum, adhuc à matre rubentem, matrem ſpirantem, matris opem atque auxilium eâ voce implorantem quæ movere dicitur & feras, tradere mulieri fortaſſis nec corpore ſalubri nec moribus integris, denique cui pluris ſit pecuniæ pauxillum quàm totus infans tuus? *Fa.* Delecta eſt mulier ſalubri corporis temperaturâ. *Eu.* Hoc medici certiùs judicent quàm tu. Sed finge hîc illam tibi vel parem, vel aliquantò, ſi vis, ſuperiorem; an nihil intereſſe cenſes utrùm infans tenellus cognatum illum & familiarem hauriat ſuccum, & calore jam aſſueto foveatur, an alienis cogatur aſſueſcere? Triticum in aliud ſolum jactum degenerat in avenam aut ſiliginem; vitis in alium collem tranſlata mutat ingenium; plantula revulſa à parente terra flacceſcit, ac velut emoritur, eóque, quantum fieri poteſt, cum terra nativa transferunt. *Fa.* Imò narrant plantas tranſlatas & inſitas exuere ſylveſtre ingenium, & fructus edere generoſiores. *Eu.* At non protinus ut natæ ſunt, ô bona. Veniet & olim hoc tempus, ſi Deus voluerit, ut adoloſcentem tuum ableges ab ædibus, literis jam ac ſeverioribus diſciplinis imbuendum;

Matris eſt tam lactare, nutrire, educare, quàm parere liberos.

Periculum à nutricibus.

quæ

quæ functio patris eſt potiùs quàm matris. Nunc ætas tenera fovenda eſt. Porrò cùm ad ſalubritatem firmitatémque corporis plurimùm refert qualis ſit alimonia, tum verò præcipuè quo ſucco tenerum illud ac molle corpuſculum imbuatur. Nam hìc quoque locum habet illud Flacci dictum, *Quo ſemel eſt imbuta recens ſervabit odorem Teſta diu.* *Fa.* De corpore non ità multùm laboro, modò ſit animus qualem optamus. *Eu.* Piè tu quidem, ſed parùm philoſophicè. *Fa.* Quamobrem? *Eu.* Cur tu igitur quoties concîdis holus, quereris aciem cultri retuſam eſſe, & jubes exacui? Cur acum rejicis obtusâ cuſpide, cùm ea res non adimat artem? *Fa.* Non deeſt ars, ſed obſtat inſtrumentum parùm idoneum. *Eu.* Cur quibus eſt opus oculorum acie, vitant lolium & cepas? *Fa.* Quia vitiant oculos. *Eu.* Nonne animus eſt qui cernit? *Fa.* Eſt, nam nihil vident exanimes. Sed quid agat faber vitiatâ ſecuri? *Eu.* Agnoſcis igitur corpus eſſe mentis organum? *Fa.* Apparet. *Eu.* Et fateris, vitiato corpore non agere animum, aut incommodiùs agere? *Fa.* Non diſſimile veri dicis. *Eu.* Age, videor mihi nactus ingenium philoſophicum. Finge igitur animum hominis demigrare in corpus galli gallinacei; num ederet vocem quam nunc edimus? *Fa.* Nequaquam. *Eu.* Quid obſtaret? *Fa.* Quia deſunt labra, dentes, & lingua ſimilis; nec (*a*) epiglottis, nec tres adſunt (*b*) cartilagines à tribus motæ muſculis, ad quas pertinent nervi à cerebro demiſſi, nec fauces, nec os ſimile. *Eu.* Quid ſi in corpus ſuis? *Fa.* Grunniret ſuillo more. *Eu.* Quid ſi in corpus cameli? *Fa.* Caneret ut canit camelus. *Eu.* Quid ſi in corpus aſini, quod evenit Apuleio? *Fa.* Ruderet, opinor, ut aſinus. *Eu.* Nimirum fatetur hoc ille, cùm cuperet inclamare Cæſarem, contractis quantum potuit labris (*c*) vix O ſonuit; Cæſarem nullo pacto potuit exprimere. Idem cùm fabulam auditam, nè excideret, deſcribere cuperet, damnavit cogitationem tam aſininam, cùm ungulas intueretur ſolidas. *Fa.* Et meritò. *Eu.* Ergò lippientibus oculis minùs videt animus; oppletis ſordibus auribus, minùs audit; ubi cerebrum occupat pituita, minùs olfacit; ubi ſtupet membrum, minùs ſentit; ubi malis humoribus vitiata eſt lingua, minùs guſtat. *Fa.* Negari non poteſt. *Eu.* Non ob aliud, niſi quia vitiatum eſt organum. *Fa.* Arbitror. *Eu.* Nec inficiaris plerumque vitiari cibo potúque. *Fa.* Fateor; ſed quid iſthuc ad bonam mentem? *Eu.* Proinde quid lolium ad perſpicaces oculos? *Fa.* Quia vitiat organum animi. *Eu.* Probè reſpondes. Verùm illud expedi, unde fit

quòd

a Eſt caruncula volubilis, nunc gulam claudens, nunc arteriam aſperam.

b Vide Galenum de locis affectis.

c Hoc Apuleius, Lucianum ſequutus.

quòd alius alio celeriùs intelligit, ac tenaciùs meminit, alius alio citiùs iraſcitur, aut moderatiùs odit? *Fa.* Sic conditus eſt animus. *Eu.* Non ſic elabèris. Unde fit ut qui priùs fuit ingenio celeri, felici memoriâ, poſteà fiat obliviofus ac tardus, ſive plagâ, ſive caſu, ſive morbo, ſive ſenio? *Fa.* Tu nunc mihi videre ſophiſtam agere. *Eu.* Proin tu contrà fac agas ſophiſtriam. *Fa.* Opinor hoc te velle dicere, quòd animus quemadmodum cernit & audit per oculos & aures, ità per organa quædam intelligit, meminit, amat, odit, iraſcitur, & placatur. *Eu.* Rectè conjectas. *Fa.* Quæ tandem ſunt iſta organa? & ubi ſunt? *Eu.* Oculos ubi ſunt vides. *Fa.* Et aures, & nares, & palatum, ubi ſunt ſcio. Et toto corpore contactum eſſe video, niſi cùm ſtupor occupat membrum. *Eu.* Amputato pede, tamen intelligit animus. *Fa.* Intelligit, itidem & manu. *Eu.* At qui vehementem plagam accipit in tempus capitis aut in occipitium, concidit mortuo ſimilis, omnique ſenſu ſuo vacat. *Fa.* Iſthuc aliquoties vidi. *Eu.* Ex hoc colligis intra cranium eſſe intellectûs, voluntatis ac memoriæ organa, minùs quidem craſſa quàm ſunt aures & oculi, ſed tamen materialia. Quandoquidem & ſpiritûs, quos habemus in corpore ſubtiliſſimos, corporales ſunt. *Fa.* An iſta quoque vitiantur cibo potúque? *Eu.* Maximè. *Fa.* Cerebrum procul abeſt à ſtomacho. *Eu.* Ità ſumma fumarii pars abeſt à foco; tamen illi ſi inſideas, ſenties vaporem. *Fa.* Non experiar. *Eu.* At ſi mihi non credas, ſciſcitare è ciconiis. Itaque refert qui ſpiritus, qui vapores à ſtomacho ſubvoleat in cerebrum & in organa mentis. Nam hi ſi crudi ſint ac frigidi, recidunt in ſtomachum. *Fa.* Næ, tu mihi metam deſtillatoriam deſcribis, quâ ex floribus herbiſque ſuccum exhalantem excipimus. *Eu.* Haud ità malè conjectas. Nam hepar, cui fel adhæret, ignis loco eſt, ſtomachus patellæ, cranium ſummæ metæ colophon, atque adeò, ſi vis, naſus fiſtulæ plumbeæ vice fungatur. Itaque ex hoc mutuo fluxu ac refluxu humorum naſcitur ferè quicquid eſt morborum, ut variè delabitur varius humor, nunc in oculos, nunc in ſtomachum, aliàs in ſcapulas, interdum in cervicem, alióve. Quóque magis intelligas; Cur qui vino immodico ſeſe ingurgitant ſunt malè memores? qui cibis aluntur ſubtiliorum ſpirituum, minùs torpent ingenio? Cur coriandrum memoriam emendat? Elleborus mentem purgat? Cur expletio vehemens epilepſim adducit, quæ ſtuporem adfert ſimul omnibus ſenſibus, quemadmodum & ſomnus profundus? Deniquè, ut immodica ſitis aut inedia

ingenii

ingenii memoriæque vim elidit in pueris ; ità cibus immodicus in pueris gignit ingenii ſtuporem, ſi credimus Ariſtoteli, nimirum igniculo mentis velut obruto ingeſtâ materiâ. *Fa.* Eſtne igitur corporeus animus, ut à rebus corporalibus afficiatur ? *Eu.* Animi rationalis natura non corrumpitur quidem ipſa, ſed organis vitiatis impeditur illius vis & actio ; velut artifex fruſtrà valet arte, ſi deſtituatur idoneis inſtrumentis. *Fa.* Quantâ quâve ſpecie eſt animus ? *Eu.* Ridiculè percontaris de magnitudine aut figura, cùm fatearis incorporeum. *Fa.* Ego corpus intelligo quod ſentitur. *Eu.* Imò quæ non ſentiuntur perfectiſſima ſunt, veluti Deus & Angeli. *Fa.* Audio Deum & angelos ſpiritus appellari, at ſpiritum ſentimus. *Eu.* Hâc voce literæ Sacræ ob rudes homines balbutiunt, Mentem ſignificantes puram ab omni commercio rerum ſenſibilium. *Fa.* Quid igitur intereſt inter angelum & animum ? *Eu.* Hoc ipſum quod inter limacem & cochleam, aut, ſi mavis, teſtudinem. *Fa.* Corpus igitur domicilium eſt animi magis quàm inſtrumentum. *Eu.* Nihil vetat inſtrumentum adjunctum dici domicilium. Atque hac quidem de re variant philoſophorum ſententiæ. Sunt qui dicant corpus eſſe veſtem animæ, ſunt qui domicilium, ſunt qui inſtrumentum, ſunt qui harmoniam. Horum quodcunque dixeris, conſequitur actiones animi corporis affectionibus impediri. Primùm, ſi quod veſtis eſt corpori, idem corpus eſt animo, quantum ad corporis valetudinem faciat veſtis declaravit Hercules : nè quid de coloribus, aut pilorum pelliúmque generibus referam. Cæterùm an eadem anima ſufficiat pluribus corporibus deterendis, quemadmodum corpus multas deterit veſtes, viderit Pythagoras. *Fa.* Non incommodum foret, ſi juxta Pythagoram liceret ut veſtibus, ità corporibus mutatoriis uti ; ſic, ut menſibus hybernis ſumeretur corpus obeſum craſſæque texturæ, æſtivis rarius & gracilius. *Eu.* Atqui parùm, opinor, eſſet commodum, ſi quemadmodum multis veſtibus detritis, tandem & corpus deterimus ; ità multis corporibus detritis tandem & anima ſeneſceret deficerétque. *Fa.* Non ſanè. *Eu.* Jam quemadmodum ad corporis ſalubritatem agilitatémque refert quâ veſte ſit amictum, ità refert quod corpus circumferat anima. *Fa.* Profectò ſi corpus veſtis eſt animæ, video multos homines admodum variè cultos. *Eu.* Sic eſt, & tamen nonnulla pars hujus rei ſita eſt in nobis quàm commodè veſtiatur anima. *Fa.* Valeat igitur veſtis ; dic aliquid de domicilio. *Eu.* Atqui nè quod dico tibi

videatur

videatur commentum, Fabula, ipſe Dominus Jeſus ſuum corpus *templum* appellat: & Petrus Apoſtolus ſuum corpus *tabernaculum* appellat. Nec defuerunt qui corpus dixerunt animæ ſepulchrum, σῶμα dictum arbitrantes quaſi σῆμα. alii carcerem mentis appellârunt, nonnulli præſidium, velut arcem munitam. Quorum animus eſt undiquaque purus, in templo habitat. Qui non tenentur amore rerum corporalium, horum animus agit in tabernaculo, libenter exſiliturus ſi vocet imperator. Qui prorſus excæcati ſunt vitiis ſpurciſſimis, ut nunquam aſpirent ad auram libertatis Evangelicæ, horum animus jacet in ſepulchro. Cæterùm qui moleſtè luctantur cum vitiis, nec adhuc poſſunt quod volunt, horum animus habitat in carcere, ſubindè clamans ad liberatorem omnium, *Educ de carcere animam meam, ut confiteatur nomini tuo, Domine.* Qui gnaviter pugnant cum Satana, vigilantes & excubantes adverſus inſidias illius qui *circumit ut Leo quærens quem devoret*, horum animus verſatur in præſidio, unde injuſſu imperatoris non licet diſcedere. *Fa.* Si corpus eſt animi domicilium, plurimos video quorum animus malè habitat. *Eu.* Sic eſt, videlicet in ædibus perſtillantibus, opacis, ventis omnibus obnoxiis, fumoſis, pituitoſis, laceris, ac ruinoſis, denique putribus & infectis. Et tamen Cato primam felicitatis partem judicat, *Bene habitare.* *Fa.* Tolerabilis res, ſi liceret in aliud immigrare domicilium. *Eu.* Emigrare non licet, niſi cum evocat * locator. Veruntamen ſi non licet emigrare, licet arte curâque noſtrâ domicilium animi commodius reddere; quemadmodum in ædibus mutantur feneſtræ, attollitur ſolum, incruſtantur aut conveſtiuntur tabulatis parietes, ſitus igni ſuffitúque purgatur. Id in ſenili corpore jámque ruinam minitante difficillimum eſt. Plurimùm autem conducit, ſi puerile corpus ab ipſo protinus ortu ſicut oportet curetur. *Fa.* Tu quidem matrem ac nutricem medicam eſſe jubes. *Eu.* Planè jubeo, quod attinet ad delectum ac moderationem cibi potûſque, motûs, ſomni, balneorum, unctionum, frictionum, veſtitûs. Quàm multos eſſe cenſes qui graviſſimis morbis ac vitiis obnoxii ſunt, epilepſiæ, gracilitati, imbecillitati, ſurditati, fractis lumbis, diſtortis membris, infirmo cerebro, ſtupori mentis, non ob aliud niſi quod à nutricibus indiligenter curati ſunt? *Fa.* Demiror te non pro pictore factum fuiſſe Franciſcanum, qui tam bellè concioneris. *Eu.* Ubi te Claranam videro, tum ego tibi Franciſcanus concionabor. *Fa.* Ego ſanè libens ſcire cupiam quid ſit Anima,

Bene habitare prima felicitatis pars.

* Significat eſſe conductitium.

 de

de qua tam multa audimus dicimúſque, cùm nemo viderit. *Eu.* Imò nemo non videt cui ſunt oculi. *Fa.* Video pictas animas infantuli ſpecie. Verùm cur non adduntur alæ, quemadmodum angelis? *Eu.* Quoniam delabentibus è cœlo fractæ ſunt alæ, ſiqua Socraticis fabulis habenda fides. *Fa.* Quomodo igitur ſubvolare dicuntur in cœlum? *Eu.* Quoniam fides & charitas faciunt ut illis renaſcantur alæ. Has alas petebat ille pertæſus domicilium ſui corporis, dum clamat, * *Quis dabit mihi pennas ſicut columbæ, & volabo & requieſcam?* Nec enim alias alas habet anima, cùm ſit incorporea, nec ullam habet ſpeciem quæ corporeis oculis ſit conſpicua; ſed certiùs cernuntur ea quæ videmus animo. Credíſne Deum eſſe? *Fa.* Maximé. *Eu.* At nihil minùs videri poteſt quàm Deus. *Fa.* Videtur in rebus conditis. *Eu.* Itidem videtur animus ex actione. Si quæris quid agat in corpore vivo, contemplare corpus exanime. Cùm vides hominem ſentire, cernere, audire, moveri, intelligere, meminiſſe, ratiocinari, certiùs vides animam adeſſe quàm nunc vides hunc cantharum: poteſt enim falli ſenſus unus; tot argumenta ſenſuum non fallunt. *Fa.* Proinde, ſi non potes oſtendere animam, ſic illam notis quibuſdam pinge quaſi mihi velis deſcribere Cæſarem quem nondum vidi. *Eu.* Ariſtotelis definitio in promptu eſt. *Fa.* Quæ? Nam aiunt iſtum eſſe probum rerum omnium depictorem. *Eu.* *Anima eſt actus corporis organici, phyſici, vitam habentis in potentia.* *Fa.* * Cur *actum* vocat potiùs quàm *iter* aut *viam*? *Eu.* Non hîc cavetur aurigis aut equitibus, ſed animæ ratio definitur. Et *actum* vocat formam, cujus natura eſt *agere*, cùm materiæ ratio ſit *pati*. Omnis autem corporis motus naturalis ab animo proficiſcitur. Eſt autem varius corporis motus. *Fa.* Intelligo. Sed cur addit *organici?* *Eu.* Quoniam anima nihil agit niſi per organa, hoc eſt, inſtrumenta corporis. *Fa.* Cur addit *phyſici*? *Eu.* Quia Dædalus fruſtrà fingeret tale corpus. Ideóque addit *vitam habentis in potentia.* Forma non agit in quidvis, ſed in materiam capacem. *Fa.* Quid ſi angelus immigraret in corpus hominis? *Eu.* Ageret quidem, ſed non per organa naturalia, nec vitam daret corpori, ſi abeſſet anima. *Fa.* Habeóne jam totam animæ rationem? *Eu.* Habes Ariſtotelicam. *Fa.* Equidem accepi celebrem eſſe philoſophum; & vereor nè ſapientum centuriæ mihi ſcribant hæreſeos dicam, ſi quid refrager. Alioqui quicquid adhuc dixit de anima hominis competit in aſinum & bovem. *Eu.* Imò in ſcarabeum quoque & limacem.

Fa. Quid

* Pſal. 54.

* Græcis eſt ἐντελέχεια vocabulum Philoſophis peculiare. Sed Fabulla detorquet ad jureconſultos, qui diſtinguunt inter *iter*, *actum* & *viam*.

Fa. Quid igitur intereſt inter animam bovis & hominis? *Eu.* Qui dicunt animam nihil aliud eſſe quàm harmoniam qualitatum corporis, faterentur non ità multum intereſſe, videlicet, harmoniâ ſolutâ perire animas utriſque. Nè ratione quidem diſtinguitur bovis ab hominis anima, ſed quòd boum minùs ſapit quàm hominum; quemadmodum videre eſt & homines qui minùs ſapiunt quàm bos. *Fa.* Næ iſti bubulam habent mentem. *Eu.* Attamen illud ad te pertinet, quòd pro teſtudinis qualitate modulatior eſt harmonia. *Fa.* Fateor. *Eu.* Nec parvi refert ex quo ligno quâve figurâ ſit facta teſtudo. *Fa.* Veriſimile dicis. *Eu.* Nec ex quorumlibet animantium inteſtinis fiunt canoræ fides. *Fa.* Audivi. *Eu.* Atque hæ quidem ex aëris circumfuſi madore aut ſiccitate laxantur, contrahuntur, nonnunquam & rumpuntur. *Fa.* Iſthuc vidi non ſemel. *Eu.* Hîc igitur potes opem præſtare non vulgarem infantulo tuo, ut animus illius teſtudinem habeat bene temperatam miniméque vitiatam, nè laxa ſit ſegnitie, nè ſtridula ſit iracundiâ, ne rauca ſit temulentiâ. Nam hos affectus inſerit in nobis nonnunquam educatio victúſque ratio. *Fa.* Admonitionem accipio; ſed exſpecto quo pacto tuearis Ariſtotelem. *Eu.* Ille quidem deſcripſit in genere animam animantem, vegetantem ac ſentientem. Anima dat vitam, ſed non protinus animal eſt quod vivit. Vivunt enim, & ſeneſcunt, & moriuntur arbores, at non ſentiunt: quanquam his quoque nonnulli ſenſum tribuunt * ſtupidum. In adhæſis vix deprehenditur ſenſus: in ſpongia deprehenditur ab avulſoribus; in arboribus materiarum cæſores ſenſum comperiunt, ſi quid illis credimus. Aiunt enim, ſi palmâ ferias truncum arboris quam velis cædere, quemadmodum ferè ſolent materiarii, difficiliùs arbor inciditur, ut ſemet contraxit metu. Quod autem vivit ac ſentit, animal eſt. Nihil autem prohibet eſſe vegetabile quod non ſentit, veluti fungi, betæ, caules. *Fa.* Iſta ſi vivunt utcunque, ſi ſentiunt utcunque, ſi moventur cùm adoleſcunt, quid prohibet eadem dignari animalis cognomine? *Eu.* Non ità viſum eſt majoribus, neque nobis fas eſt ab illorum placitis diſcedere, ac nè refert quidem ad hoc quod nunc agimus. *Fa.* Atqui non feram eandem eſſe animam ſcarabei & hominis. *Eu.* Non eſt eadem, ô bona, ſed ratio quadantenus communis eſt. Animat, vegetat, ſenſibile reddit corpus tuum anima tua. Idem agit ſcarabei anima in ſuo corpore. Nam quòd quædam aliter, aut aliud agit anima hominis quàm ſcarabei, partim in cauſa eſt materia.

* Hoc ſenſit Pythagoras; nec omnino diſſimile veri eſt.

teria. Non canit, non loquitur ſcarabeus, quia caret organis ad hæc idoneis. *Fa.* Illud igitur dicis, ſi anima ſcarabei demigraret in corpus hominis, idem ageret quod agit anima humana. *Eu.* Imò nè ſi mens quidem angelica, quemadmodum dixi. Nihil autem intereſt inter angelum & animam humanam, niſi quòd hominis anima in hoc condita eſt ut agat corpus humanum naturalibus organis inſtructum, quemadmodum anima ſcarabei non movet niſi corpus ſcarabei: angelus non in hoc conditus eſt ut animet corpus, ſed ut abſque corporalibus organis intelligat. F*a.* Num idem poteſt anima? *Eu.* Poteſt quidem à corpore ſemota. *Fa.* Non eſt igitur ſui juris dum eſt in corpore. *Eu.* Non profectò, niſi ſi quid accidat præter communem naturæ curſum. *Fa.* Verùm tu mihi pro una anima plures animas effudiſti, animantem, vegetantem, ſenſibilem, intelligentem, memorem, volentem, iraſcentem, concupiſcentem. Mihi ſatìs erat una. *Eu.* Ejuſdem animæ diverſæ ſunt actiones: ex his varia ſortitur cognomina. *Fa.* Non ſatìs aſſequor quod dicis. *Eu.* At faciam ut aſſequaris. Tu in cubiculo es uxor, in officina es textrix aulæorum, in taberna es aulæorum venditrix, in culina es coqua, inter famulos & famulas es domina, inter liberos es mater; & tamen hæc omnia es eadem in domo. *Eu.* Satìs tu quidem pingui Minervâ philoſopharis. Sic igitur eſt animus in corpore quemadmodum ego in domo? *Eu.* Sic. F*a.* Atqui dum ego texo in officina, non coquo in culina. *Eu.* Neque enim tu es anima tantùm, ſed anima corpus circumferens: corpus autem non poteſt ſimul pluribus ineſſe locis; anima, quoniam eſt forma ſimplex ſic eſt in toto corpore, ut in ſingulis corporis partibus ſit tota, quamvis non idem agat per omnes partes, nec eodem modo per quomodolibet affectas. Nam ſapit ac meminit in cerebro, iraſcitur in corde, concupiſcit in hepate, audit in auribus, cernit in oculis, olfacit in naribus, guſtat in palato & lingua, ſentit in omnibus partibus corporis quæ nervaceum aliquid habent adjunctum: neque enim ſentit in pilis nec ſummis unguibus; ac nè pulmo quidem per ſe ſentit, nec hepar, fortaſſe nec lien. *Fa.* Proinde in quibuſdam partibus animat tantùm ac vegetat. *Eu.* Ità videtur. *Fa.* Si in uno homine facit hæc omnia eadem anima, conſequitur ut fœtus in utero materno ſtatim ut augeſcit, quod eſt vitæ ſignum, ſimul & ſentiat & intelligat; niſi fortè unius hominis initio plures ſunt animæ, deinde cæteris cedentibus, una peragit omnia. Ità ut primùm homo fuerit planta, mox animal,

mal, poſtremò homo. *Eu.* Quod dicis, fortaſſe, non abſurdum videatur Ariſtoteli. Nobis probabilius eſt, ſimul cum vita infundi rationalem animam, ſed quæ, velut igniculus, immerſa materiæ ſupra modum humidæ nondum queat exſerere vires ſuas. *Fa.* Animus igitur illigatus eſt corpori quod agit movétque? *Eu.* Non aliter quàm teſtudo domui quam circumfert. *Fa.* Eam movet quidem, ſed ſic ut ſimul moveatur; quemadmodum gubernator flectit navem quò vult, ſed ipſe interim cum navi movetur. *Eu.* Imò quemadmodum ſciurus volvit caveam rotatilem, mobilis interim & ipſe. *Fa.* Sic & afficit anima corpus, ac viciſſim afficitur? *Eu.* Sanè quod ad operationes attinet. *Fa.* Ergò quod ad naturam pertinet, par eſt anima morionis animæ Solomonis. *Eu.* Nihil abſurdum. *Fa.* Itaque pares ſunt & angeli, quandoquidem carent materiâ, quæ parit, ut ais, inæqualitatem. *Eu.* Jam ſatis philoſophiæ. Quin potiùs hæc Theologos torqueant; nos hoc agamus quod cœpimus. Si tota mater eſſe vis, cura corpuſculum infantuli tui, quò poſteaquam ſeſe explicuit ex vaporibus mentis igniculus, bonis & commodis organis utatur. Quoties audis puerum tuum vagientem, crede illum hoc abs te flagitare. Cùm vides in pectore duos iſtos veluti fonticulos turgidos, ac lacteo liquore vel ſuapte ſponte manantes, crede naturam admonere te tui officii. Alioqui cùm infans jam fari meditabitur, ac blandâ balbutie te *Mammam* vocabit, quâ fronte hoc audies ab eo cui mammam negâris, & ad conductitiam mammam relegâris, perinde quaſi capræ aut ovi ſubjeciſſes? Ubi jam erit fandi potens, quid ſi te pro matre vocet ſemimatrem? Virgam expedies, opinor. Atqui vix ſemimater eſt quæ recuſat alere quod peperit. Potior geniture pars eſt nutricatio teneri puelli. Alitur enim non ſolùm lacte, ſed & fragrantiâ materni corporis: requirit eundem liquorem jam notum & familiarem, quem hauſit in corpore, & unde coaluit. Atque ego quidem ſum in hac ſententia, ut exiſtimem in pueris ex lactis natura & indolem vitiari, non aliter quàm in frugibus & plantis terræ ſuccus mutat ingenium ejus quod alit. An putas temerè vulgò dici, *Iſte malitiam cum lacte nutricis imbibit?* Nec illud quidem opinor quod à Græcis dici ſolet, *ut nutrices*, cùm ſignificant aliquem malè paſci: paululum enim præmanſi in os inſerunt infantis, maximam partem deglutiunt ipſæ. Proinde nè peperit quidem quæ quod enixa eſt mox abjicit. Iſthuc enim abortire eſt, non parere. Et in tales fœminas mihi competere

Nutricem adſciſcere infantulo eſt exponere

Græcorum videtur Etymologia, qui *μήτηρ* dici putant à *μὴ τηρεῖν*, hoc eſt, *à non ſervando*. Nam prorſus conductitiam nutricem infantulo adhuc à matre tepenti adſciſcere, genus eſt expoſitionis. *Fa.* Accederem, ni delecta eſſet mulier in qua nihil deſideres. *Eu.* Ut nihil referat quod lac bibat mollis infantia, quam ſalivam cum præmanſo cibo deglutiat; ut talis contigerit nutrix qualem haud ſcio an ulla reperiatur; an putas ullam eſſe quæ nutricationis omne tædium devorare poſſit quemadmodum mater, ſordes, aſſeſſiones, vagitus, morbos, ſervandi nunquam ſatis diligentem curam? Si eſt quæ pariter amet ut mater, erit quæ pariter curet. Quin & illud fiet, ut ſegniùs amet te filius, nativâ illâ charitate velut in duas matres diſtractâ: nec tù ſimili pietate ducêris erga filium, ut jam grandior minùs libenter ſit obtemperaturus juſſis tuis; & tu frigidiùs illius curam habitura, in cujus moribus fortaſſe videbis nutricem. Præcipuus autem diſcendi gradus eſt mutuus inter docentem ac diſcentem amor. Ergò ſi nihil deceſſerit illi nativæ pietatis fragrantiæ, faciliùs illi inſtillabis præcepta rectè vivendi. Neque enim hîc parùm valet mater, vel ob hoc quòd materiam tractet molliſſimam & in omnia ſequacem. *Fa.* Ut video, non tam facilis eſt res peperiſſe quàm vulgus exiſtimat. *Eu.* Si mihi parùm habes fidei, en tibi Paulus apertè de muliere loquens, *Salva*, inquit, *fiet per liberorum generationem*. *Fa.* Salva eſt igitur quæ peperit? *Eu.* Nequaquam, ſed addit, *Si liberi permanſerint in fide*. Nondum abſolviſti genitricis munus, niſi primùm tenerum corpuſculum filii, mox animum æquè mollem rectâ educatione finxeris. *Fa.* Atqui iſthuc matribus in manu non eſt, ut filii perſeverent in pietate. *Eu.* Fortaſſis; ſed tantum habet momenti vigilans admonitio, ut Paulus exiſtimet matribus imputandum ſi liberi degenerent à piis moribus. Denique ſi præſtiteris quod in te ſitum eſt, Deus opem ſuam conjunget cum tua diligentia. *Fa.* Mihi quidem, Eutrapele, tua perſuaſit oratio, ſi queas itidem perſuadere parentibus & marito. *Eu.* Iſthuc ad me recipio, modò tu me tuo juves ſuffragio. *Fa.* Polliceor. *Eu.* Sed licétne videre puellum? *Fa.* Licet maximé. Heus, Syriſca, voca nutricem unà cum infante. *Eu.* Scitus admodum puer. Vulgò dicitur veniam deberi primùm experienti. At tu primâ ſtatim experientiâ ſummam artis expreſſiſti. *Fa.* Non eſt ſculptilis imago, ut arte ſit opus. *Eu.* Verum, ſed fuſile ſigillum eſt. Utcunque

res

res habet, feliciſſimè cecidit: utinam pari felicitate cadant imagines quas intexis aulæis. *Fa.* At tu contrà feliciùs pingis quàm gignis. *Eu.* Sic viſum eſt naturæ cum omnibus paria facere. Quàm ſolicita eſt natura nè quid pereat! Duos homines in uno repreſentavit; naſus & oculi patrem referunt, frons ac mentum matrem exprimunt. An tu poſſes hoc tam charum pignus alienæ fidei concredere? Mihi bis crudeles videntur eſſe quæ id facere ſuſtinent. Quandoquidem non ſolùm faciunt id infantis quem ablegant periculo, verùm etiam ſuo, propterea quòd in his lac. averſione corruptum ſæpenumero periculoſos morbos pariat. Itaque fit, ut dum unius formæ corporis conſulunt, parùm conſulunt duorum corporum vitæ: dùmque cavent nè contingat præproperum ſenium, conjiciunt ſeſe in mortem præproperam. Quod eſt inditum puero nomen? *Fa.* Cornelius. *Eu.* Hoc erat nomen avi paterni. Utinam virum integerrimum & moribus nobis referat. *Fa.* Dabitur opera, quod quidem in nobis erit. Sed heus, Eutrapele, unum quiddam obnixè te rogârim. *Eu.* Imò puta me tuum eſſe mancipium; imperabis, & impetrabis quæ voles. *Fa.* Proinde non priùs te (a) manumittam quàm hoc mihi beneficium cœptum abſolvas. *Eu.* Quodnam? *Fa.* Ut præſcribas mihi primùm, quibus rationibus queam infantis valetudini conſulere: deinde, cùm erit firmior, quibus rudimentis ad pietatem præparandus ſit rudis animus. *Eu.* Id faciam lubens pro mea quidem ſapientia, ſed proximo colloquio; nunc orator adeo maritum ac parentes. *Fa.* Precor exorator ut fies.

a Quia ſe dixerat mancipium.

ARGUMENTUM.

Ogygius, religionis causâ peregrinatus, redit domum ſuperſtitionibus plenus. Divum Jacobum Compoſtellanum ſalutârat, quo illum voto uxor & ſocrus obligârant. Sancti tunc temporis frigidiùs coli cœperunt. Qua de re Virgo Maria ſcribit Epiſtolam plenam querelis, de neglecto Divorum cultu. Mendacium de Equite ſervato ope beatæ Virginis, dilatando anguſtiſſimam partem quâ erat elapſus. Lac Virginis B. D. Bernardus fingitur ſuxiſſe lac ex eadem B. Virginis mamma quâ puer Jeſus. Nova gemma bufonites: gemmarum varia natura. Thomæ Becketti *tumulus Cantuariæ. Prodigioſam templorum magnificentiam, luxuriem & divitias perſtringit. Nautarum mores & ſcelera carpit. Abſurditas oſculandi ſanctorum reliquias, calceos, ſubligaria. Sancti aſſimilantur ovibus.*

MENEDEMUS, OGYGIUS.

Me. QUid hoc novæ rei? Nonne Ogygium vicinum meum video, jam totos ſex menſes non viſum cuiquam? interiſſe rumor erat. Ipſus eſt, niſi prorſus hallucinor.

nor. Adibo, ac ſalvere jubebo. Salvus ſis, Ogygi. *Og.* Salve & tu, Menedeme. *Me.* Quæ regio te nobis reddidit incolumem? nam triſtis rumor hic ſparſerat te navigâſſe Stygiam paludem. *Og.* Imò gratia ſuperis, ſic interim valui, ut vix unquam antehac melius. *Me.* Ità ſemper vanitatis coarguas ejuſmodi rumores. Sed quid iſthuc ornatûs eſt? obſitus es conchis *(a)* imbricatis, ſtanneis ac plumbeis imaginibus oppletus undique; *(b)* culmeis ornatus torquibus; brachium habet *(c)* ova ſerpentum. *Og.* Viſi divum Jacobum Compoſtellanum, & hinc reverſus, Virginem Parathalaſſiam, apud Anglos percelebrem: quin potiùs hanc reviſi; nam annos ante tres inviſeram. *Me.* Animi gratiâ, ut arbitror. *Og.* Imò religionis causâ. *Me.* Iſtam, opinor, religionem docuerunt te Græcæ literæ. *Og.* Mater uxoris voto ſeſe obſtrinxerat, ut ſi filia peperiſſet maſculum vitalem, ego divo Jacobo præſens præſenti ſalutem diſcerem, & gratias agerem. *Me.* Salutâſti divum tuo duntaxat & ſocrûs nomine? *Og.* Imò totius familiæ verbis. *Me.* Equidem arbitror nihilo minus ſalutis futurum fuiſſe familiæ, etiamſi Jacobum inſalutatum reliquiſſes. Sed obſecro, quid reſpondit agenti gratias? *Og.* Nihil, ſed offerenti munus viſus eſt arridere, & capite leviter annuere; ſimúlq; porrexit hoc imbricatum putamen. *Me.* Cur iſta potiùs donat quàm alia? *Og.* Quoniam his abundat, ſuggerente vicino mari. *Me.* O benignum divum, qui & obſtetricatur parturientibus, & operam dat hoſpitibus! Verùm quodnam iſthuc novum vovendi genus, ut otioſus aliis laborem imponat aliquis? Si tu te voto aſtringeres, ut ſi quod ageres feliciter cederet, ego jejunarem bis in hebdomade, an credis me facturum quod voviſſes? *Og.* Non credo, etiamſi tu ipſe tuo nomine voviſſes. Nam tibi divis *(d)* os oblinere ludus eſt. At ſocrus eſt, mos gerendus erat. Nôſti mulierum affectus, & meâ quoque referebat. *Me.* Si non præſtitiſſes votum, quid erat periculi? *Og.* Non poterat me divus vocare in jus, fateor; ſed poterat in poſterum eſſe ſurdus ad vota mea, aut tacitus aliquid calamitatis immittere in meam familiam. Nôſti principum mores. *Me.* Dic mihi, quid valet agítque vir optimus Jacobus? *Og.* Multò frigidiùs ſolito. *Me.* Quid eſt in cauſa? ſenium? *Og.* Nugator! ſcis divos non ſeneſcere. Verùm hæc nova perſuaſio quæ latè per orbem divagatur facit ut infrequentiùs ſalutetur ſolito: & ſi qui veniunt, ſalutant tantùm, nihil, aut quàm minimum, donant, dictitantes eam pecuniam rectiùs collocari in egenos. *Me.*

a Id eſt, imbricum ſpecie variegatis. Vide Plinium lib. 9. cap. 35. de mira varietate concharum.

b E ſtramine factis.

c Significat globulos quibus utuntur ad numerandas preces: ſic enim ova ſerpentum, cùm prodeunt, cohærent.

d Pro fallere. Vide Chiliades.

(a) Impia

(a) Impia perſuaſio! *Og*. Itaque tantus Apoſtolus, qui ſolet totus gemmis & auro fulgere, nunc ſtat ligneus, vix ſebaceam habens candelam. *Me*. Si verum eſt quod audio, periculum eſt nè reliquis divis idem veniat uſu. *Og*. Imò circumfertur Epiſtola, quam hac de re ſcripſit ipſa Virgo Maria. *Me*. Quæ Maria? *Og*. Quæ cognomen habet à Lapide. *Me*. apud Rauracos, ni fallor. *Og*. Ea eſt. *Me*. Lapideam igitur divam mihi narras. Sed cui ſcripſit? *Og*. Nomen ipſa indicat epiſtola, *Me*. Per quem miſſa eſt? *Og*. Haud dubiè quin per angelum, qui poſuerat ſcriptam in ſuggeſto unde concionatur is ad quem ſcripta eſt: Et nè quid fraudis ſuſpiceris, videbis Epiſtolam *(b) αυτογραφον*. *Me*. Itáne agnoſcis manum angeli qui eſt Virgini ab Epiſtolis? *Og*. Quidni? *Me*. Quo tandem argumento? *Og*. Legi Epitaphium Bedæ, quod ab angelo inſculptum eſt: elementorum figuræ per omnia congruunt. Legi & ſyngrapham (c) D. Ægidio miſſam: congruunt. An non hæc ſatis arguunt rem? *Me*. Fáſne eſt inſpicere? *Og*. Fas, ſi dejeres te taciturum. *Me*. O! lapidi dixeris *Og*. Jam ſunt & *(d)* lapides hoc nomine infames, quòd nihil celent. *Me*. Muto igitur dicito, ſi lapidi parùm fidis. *Og*. Hâc lege recitabo: tu fac utrumque arrigas aurem. *Me*. Arrexi. *Og*. "Maria Mater Jeſu Glaucopluto "S. D. Quòd Lutherum ſecutus ſtrenuè ſuades ſupervacaneum eſſe invocare divos, à me quidem iſto nomine bonam "magnámque iniſti gratiam, ſcito: Nam antehac tantùm "non enecebar improbis mortalium opplorationbus. Ab "una poſtulabantur omnia, quaſi Filius meus ſemper in"fans eſſet, quia talis fingitur, pingitúrque in ſinu meo, ut "ex nutu matris adhuc pendeat, neque quicquam auſit ne"gare parenti; videlicet metuens nè ſi quid neget roganti, "ego viciſſim ipſi negem mammam ſitienti. Et nonnun"quam ea petunt à virgine quæ verecundus juvenis vix "auderet petere à lena, quæque me pude: literis committe"re. Interim negotiator lucri causâ navigaturus in Hi"ſpaniam committit mihi pudicitiam ſuæ concubinæ. Et "virgo Deo ſacra, abjecto velo fugam adornans, deponit "apud me famam integritatis ſuæ, quam ipſa tendit proſti"tuere. Occlamat mihi miles impius, & ad lanienam con"ductus, Beata Virgo, da prædam opimam. Occlamat ale"ator, Fave, diva, pars lucri tibi decidetur. Et ſi parùm "faveat alea, me conviciis lacerant, maléque precantur, quia "non adſuerim ſceleri. Occlamat qui quæſtui turpi ſemet "exponit, Da proventum uberem. Si quid negem, illico "recla-

a Ironia eſt, cùm ſit admodum pia.

b Id eſt, *ab ipſa ſcriptam*; quemadmodum oracula dicuntur αὐτόφωνα *ab ipſo* Deo *reddita voce* Virg. *Ipſa canas oro*.

c Nota eſt fabula de Carolo. Magno, qui cùm deſperaret veniam admiſſorum, S. Ægidius impetravit ſyngrapham ab angelo continentem hunc verſiculum, *Ægidii merito Caroli peccata remitto.*

d Sentit de Lydio lapide, qui dicitur *Index*: is prodit aurum ſubæratum aut imitatitium. Lege apud Ovid. fab. de Batto in lapidem verſo.

Stulta & idololatrica ſupplicatio ad B. V.

“reclamant. Ergò nè ſis mater miſericordiæ. Aliorum vo-
“ta non tam impia ſunt quam inepta. Clamat innupta,
“Maria, da mihi formoſum ac divitem ſponſum. Clamat
“nupta, Da mihi bellos catulos. Clamat gravida, Da mihi
“facilem partum. Clamat anus, Da diu vivere ſine tuſſi
“ſitíque. Clamat ſenex delirus, Da repubeſcere. Clamat
“philoſophus, Da nodos inſolubiles nectere. Clamat Sacer-
“dos, Da ſacerdotium opimum. Clamat Epiſcopus, Serva
“meam Eccleſiam. Clamat nauta, Da proſperos curſus.
“Clamat præfectus, Oſtende mihi filium tuum antequam
“moriar. Clamat aulicus, Da verè confiteri in mortis arti-
“culo. Clamat ruſticus, Da tempeſtivam pluviam. Clamat
“ruſtica, Serva gregem, & armentum incolume. Si quid re-
“nuo, illico ſum crudelis. Si relego ad filium, audio, Vult
“ille quicquid tu vis. Itáne ego ſola, & mulier, & virgo, da-
“bo operam navigantibus, belligerantibus, negotiantibus,
“ludentibus aleâ, nubentibus, parturientibus, ſatrapis,
“regibus & agricolis? Atqui quod dixi minimum eſt præ
“his quæ patior. Sed his negotiis nunc multò minùs gra-
“vor: quo quidem nomine tibi gratias agerem maximas,
“niſi commodum hoc incommodum majus ſecum trahe-
“ret; plus eſt otii, ſed minus eſt honorum, minus eſt opum.
“Antè ſalutabar Regina cœlorum, Domina mundi; nunc
“vix à paucis audio, Ave Maria. Antè veſtiebar gemmis &
“auro, abundabam mutatoriis, deferebantur aurea gem-
“meáque donaria: nunc vix tegor dimidiato palliolo, eó-
“que corroſo à muribus. Proventûs autem annui vix tan-
“tum eſt ut alam miſerum *(a)* æditaum, qui accendat lu-
“cernulam aut candelam ſebaceam. Atque hæc tamen pote-
“rant ferri, ni majora etiam moliri dicereris. Huc tendis,
“ut aiunt, ut quicquid uſquam eſt divorum exigas ex æ-
“dibus ſacris. Etiam atque etiam vide quid agas. Non deeſt
“aliis divis quo ſuam ulciſcantur injuriam. Ejectus è
“templo Petrus, poteſt tibi viciſſim occludere regni cœ-
“leſtis oſtium. Paulus habet gladium; Bartholomeus cul-
“tro armatus eſt; Gulielmus ſub pallio monachi totus ar-
“matus eſt, non ſine gravi lancea. Quid autem agas cum
“Georgio, & equite & *(b)* cataphracto, haſtâ ſimul & gla-
“dio formidabili? Nec inermis eſt Antonius; habet *(c)* ſa-
“crum ignem. Sunt item & cæteris ſua vel arma, vel mala
“quæ quibus volunt immittunt. Me verò, quantumvis iner-
“mem, non tamen ejicies, niſi ſimul ejecto Filio quem ulnis
“teneo. Ab hoc non me patiar divelli: aut hunc unà mecum
“extru-

a Quem veteres, ut indicat Varro, Æditimum vocabant, Cuſtos erat tuendæ ſacræ ædis.

b Id eſt, gravi armaturâ munito.

c Hoc enim nomine Sanctum illum amabilem reddidere formidabilem: quemadmodum Joannem Baptiſtam, præter alios, morbo comitiali, Hubertum hydrophobo, item alios aliis malis. Et hæc vertimus in quæſtum noſtrũm, cujus ſtudioſiores ſumus quàm ſervandarum animarum.

"extrudes, aut utrumque relinques, niſi mavis habere tem-"plum ſine Chriſto. Hæc te ſcire volui: tu cogita quid "mihi reſpondendum cenſeas. Nam mihi planè res cordi "eſt. Ex æde noſtra lapidea, Cal. Aug. anno Filii mei "paſſi 1524. Virgo lapidea meâ manu ſubſcripſi. *Me.* Minax profectò ac formidabilis epiſtola. Cavebit, opinor, Glaucoplutus. *Og.* Si ſapit. *Me.* Quamobrem non eadem de re ſcripſit huic optimus ille Jacobus? *Og.* Neſcio, niſi quòd longiùs abeſt, & his temporibus intercipiuntur omnes epiſtolæ. *Me.* Sed quis Deus te redegit in Angliam? *Og.* Ventus illuc invitabat mirè ſecundus, atque id propemodum eram pollicitus Divæ Parathalaſſiæ, me poſt biennium ipſam reviſurum. *Me.* Quid petiturus ab illa? *Og.* Nihil novi, niſi illa vulgaria, familiam incolumem, rem uberiorem, longævam lætámque vitam in hoc ſeculo, & perennem felicitatem in futuro. *Me.* Non poterat eadem præſtare Virgo Mater apud nos? Habet Antverpiæ templum longè auguſtius quàm in Parathalaſſo. *Og.* Haud nego poſſe; verùm aliis in locis alia largitur: ſive ſic viſum eſt animo illius; ſive, ut eſt benigna, ſemet in hoc noſtris affectibus accommodat. *Me.* De Jacobo frequenter audivi: ſed obſecro te, deſcribe mihi regnum iſtius Parathalaſſiæ. *Og.* Equidem expediam quàm potero pauciſſimis. Celeberrimum nomen eſt per univerſam Angliam, nec temere reperias in ea inſula qui ſperet res ſuas fore ſalvas, quin illam quotannis aliquo munuſculo pro facultatum modulo ſalutârit. *Me.* Ubi habet? *Og.* Ad extremum Angliæ finem inter Occidentem & Septentrionem, haud procul à mari, paſſuum ferè tribus millibus, vicus eſt vix aliâ re victitans quàm commeantium frequentiâ. Collegium eſt Canonicorum, ſed quibus à Latinis Regulæ cognomen additur; medium genus inter monachos & canonicos quos Seculares appellant. *Me.* Amphibios mihi narras; quod genus eſt fiber. *Og.* Imò & crocodilus. Sed omiſſis cavillis, tribus verbis expediam quod vis. In odioſis canonici ſunt, in favorabilibus monachi. *Me.* Adhuc quidem mihi ænigma refers. *Og.* Quin addam Apodixin mathematicam. Si Romanus Pontifex fulmine feriat omnes monachos, tum canonici fuerint, non monachi: Sin idem permittat omnibus monachis uxorem ducere, tum fuerint monachi. *Me.* O novos favores! utinam abducant & meam. *Og.* Sed ut ad rem: Collegium hoc vix alios habet proventus quàm ex liberalitate Virginis. Nam majora quidem donaria ſervantur: Cæterùm ſi quid eſt nummorum, aut levioris

Demonſtratio quæ propriè ſit Mathematicis per literas depictas.

vioris pretii, cedit in alimoniam gregis & præfecti, quem illi Priorem vocant. *Me.* Probæ vitæ? *Og.* Non illaudatæ; pietate ditiores quàm annuo ſenſu. Templum eſt nitidum & elegans; verùm in eo non habitat Virgo, ſed id honoris gratiâ ceſſit filio. Illa ſuum habet templum, ut dextra ſit filio. *Me.* Dextra? Quò igitur ſpectat filius? *Og.* Bene mones. Cùm Occidentem ſpectat, dextram habet matrem: ubi ſe vertit ad Solis exortum, ſiniſtra eſt. Nec hîc tamen habitat; nondum enim ædificium eſt abſolutum, & locus eſt undique perflabilis, patentibus oſtiis, patentibus feneſtris, & in propinquò eſt Oceanus ventorum pater. *Me.* Durum! ubi igitur habitat illa? *Og.* In eo templo quod inabſolutum dixi eſt ſacellum anguſtum, ligneo tabulatu conſtructum, ad utrumque latus per anguſtum oſtiolum admittens ſalutatores. Lumen eſt exiguum, nec ferè niſi ex cereis; fragrat odor naribus gratiſſimus. *Me.* Hæc omnia congruunt religioni. *Og.* Imò ſi introſpicias, Menedeme, dicas divorum eſſe ſedem, adeò gemmis, auro, argentóque nitent omnia. *Me.* Accendis animum ut eò me conferam. *Og.* Haud pœnituerit itineris. *Me.* Nihil eſt illic olei ſacri? *Og.* Inepte! Oleum iſtud non reſudat niſi è ſepulchris divorum, velut Andreæ & Catharinæ. Maria ſepulta non eſt. *Me.* Erravi, fateor. Sed abſolve fabulam. *Og.* Quò latiùs ſe ſpargat religio, alia aliis locis oſtenduntur. *Me.* Et fortaſſis ut uberior ſit largitio, juxta illud, *Fit citò per multas præda petita manus.* *Og.* Et nuſquam non præſtò ſunt myſtagogi. *Me.* Ex Canonicis? *Og.* Nequaquam; illi non adhibentur, nè per occaſionem religionis alienentur à religione, ac dum obſervant Virginem, parùm ipſi conſulant ſuæ virginitati. Tantùm in intimo ſacello, quod dixi conclave Divæ Virginis, adſtat altari canonicus quidam. *Me.* In quem uſum? *Og.* Ut recipiat ſervétque quod datur. *Me.* An dant qui nolint? *Og.* Minimè, ſed nonnullos pius quidam pudor huc adigit, ut dent adſtante quopiam, non daturi ſi teſtis abeſſet, aut largiùs dant aliquantò quàm erant daturi. *M.* Affectum humanum dicis, & mihi non inexpertum. *Og.* Imò verò ſunt quidam adeò dediti ſanctiſſimæ Virgini, ut dum ſimulant ſeſe munus imponere altari, mirâ dexteritate ſuffurentur quod alius poſuerat. *Me.* Fac nullum adſtare, an non in tales illico fulminaret Virgo? *Og.* Quî magis id faceret Virgo quàm ipſe Pater æthereus quem non verentur nudare ſuis ornamentis, vel perfoſſo templi pariete? *Me.* Non ſatis mihi conſtat, utrum magis debeam admirari, illorúmne impiam confi-

confidentiam an Dei lenitatem. *Og.* Ad latus itaque Septentrionale porta quædam eſt, non templi, nè quid erres, ſed ſepti, quo tota clauditur area templo adjacens. Ea oſtiolum habet perpuſillum, quale videmus in valvis nobilium, ut qui velit ingredi, primùm tibiam periculo exponere cogatur, deinde caput etiam ſubmittat. *Me.* Profectò tutum non fuerit ad hoſtem ingredi per tale oſtiolum. *Og.* Rectè conjectas. Narrabat Myſtagogus olim virum equeſtris ordinis, equo inſidentem, per hoc oſtium elapſum è manibus inimici, qui jam fugienti imminebat. Ibi miſer deſperans ſui, ſubitâ cogitatione ſalutem ſuam commendavit Divæ Virgini, quæ erat in proximo. Nam ad hujus aram fugere decreverat, ſi valva patuiſſet. Et ecce rem inauditam. Subitò totus eques erat intra ſepta templi, altero fruſtra foris inſaniente. *Me.* Et faciebat tam admirandæ narrationis fidem? *Og.* Maximé. *Me.* Id quidem non admodum facile apud te hominem philoſophum. *Og.* Oſtendebat in oſtio laminam cupream clavis affixam quæ habebat imaginem equitis ſervati, eóque cultu quo tum Anglica gens utebatur, quem & in vetuſtioribus picturis videmus: quæ ſi non mentiuntur, frigebant id ætatis tonſores, & qui pannos tingunt ac texunt. *Me.* Quî ſic? *Og.* Quia barbatus erat non aliter quàm capræ, & univerſa veſtis nullam habebat rugam, adeóque non erat major corpore, ut ſtrictu corpus ipſum redderet anguſtius. Erat & altera lamina, cellæ figuram ac magnitudinem referens. *Me.* Jam dubitare fas non erat. *Og.* Subter oſtiolum erat cratis ferrea, quæ peditem tantùm tranſmitteret. Non conveniebat ut equus poſt eum calcaret locum, quem prior eques Virgini conſecrâſſet. *Me.* Et merito. *Og.* Hinc ad Orientem eſt ſacellum prodigiis plenum: eò me confero. Excipit alius myſtagogus. Illic oravimus pauliſper. Mox exhibetur nobis articulus humani digiti, è tribus maximi: exoſculor; deinde rogo cujus ſint reliquiæ. Ait, Sancti Petri. Num Apoſtoli? inquam. Aiebat. Deinde contemplans magnitudinem articuli, qui gigantis videri potuerit, Oportuit, inquam, Petrum fuiſſe virum prægrandi corpore. Ad hanc vocem è comitibus quidam in cachinnum ſolutus eſt: id certè moleſtè tuli. Nam ſi is ſiluiſſet, ædituus nos nihil celâſſet reliquorum. Eum tamen utcunque placavimus, datis aliquot drachmis. Ante ædiculam erat tectum, quod aiebat hyberno tempore, cùm nix obtexiſſet omnia eò ſubitò fuiſſe delatum è longinquo. Sub eo tecto putei duo ad ſummum pleni; fontis

venam

venam aiunt eſſe ſacram Divæ Virgini: liquor eſt mirè frigidus, efficax medicando capitis ſtomachique doloribus. *Me.* Si frigida medetur doloribus capitis & ſtomachi, poſthac & oleum extinguet incendium. *Og.* Miraculum audis ô bone: alioqui quid eſſet miraculi ſi frigida ſedaret ſitim? *Me.* Et iſta ſanè eſt una pars fabulæ. *Og.* Affirmabant eum fontem derepentè proſiliiſſe è terra juſſu ſanctiſſimæ Virginis. Ego cuncta diligenter circumſpiciens, rogabam quot eſſent anni quòd ea domuncula fuiſſet eò deportata. Dixit aliquot ſecula. Alioqui parietes, inquam, non præ ſe ferunt aliquid vetuſtatis. Non repugnabat. Nè columnæ quidem hæ ligneæ. Non negabat nuper eſſe poſitas, & res ipſa loquebatur. Deinde hæc, inquam, tecti culmea arundineaq; materia videtur eſſe recentior. Aſſentiebatur. Ac ne trabes quidem hæ, inquam, tranſverſæ, nec ipſa tigna quæ culmos ſuſtinent, videntur ante multos annos poſita. Annuebat. Atqui cùm jam nulla caſæ pars ſupereſſet, Unde igitur conſtat, inquam, hanc eſſe caſulam illam è longinquo delatam? *Me.* Obſecro, quomodo ſeſe ab hoc nodo expediebat æditaus? *Og.* Scilicet incunctanter ille oſtendit nobis pervetuſtam urſi pellem tignis affixam, ac propemodum irriſit noſtram tarditatem, qui ad tam manifeſtum argumentum non haberemus oculos. Itaque perſuaſi, & tarditatis culpam deprecati, vertimus nos ad cœleſte lac beatæ Virginis. *Me.* O matrem filii ſimillimam! ille nobis tantum ſanguinis ſui reliquit in terris; hæc tantum lactis, quantum vix credibile eſt eſſe poſſe uni mulieri uniparæ, etiamſi nihil bibiſſet infans. *Og.* Idem cauſantur de Cruce Domini quæ privatim ac publicè tot locis oſtenditur, ut ſi fragmenta conferantur in unum, navis onerariæ juſtum onus videri poſſint; & tamen totam Crucem ſuam bajulavit Dominus. *Me.* An non tibi quoque mirum videtur? *Og.* Novum fortaſſe dici poſſit, mirum nequaquam, cùm Dominus, qui hæc auget pro ſuo arbitrio, ſit omnipotens. *Me.* Piè tu quidem interpretaris: at ego vereor nè multa talia fingantur ad quæſtum. *Og.* Non arbitror Deum paſſurum, ſi quis ipſum ad iſtum irrideat modum. *Me.* Imò cùm à ſacrilegis ſpoliatur & mater, & filius, & pater, & ſpiritus, nè tantulum quidem ſeſe commovent interdum, ut vel nutu vel crepitu deterreant ſceleſtos. Tanta eſt numinis lenitas. *Og.* Sic eſt: Sed audi reliqua. Id lac ſervatur in altari ſummo; in cujus medio Chriſtus, ad dextram mater, honoris gratiâ. Lac enim matrem repræſentat. *Me.* Conſpicuum eſt igitur? *Og.* Videlicet incluſum cryſtal-

lo. *Me.* Liquidum igitur? *Og.* Quid liquidum mihi narras, cùm fuſum ſit ante annos mille quingentos? Concretum eſt; dicas cretam tritam, albóque ovi temperatum. *Me.* Quin igitur nudum oſtentant? *Og.* Nè contaminetur, virorum oſculis lac virgineum. *Me.* Probè dicis. Nam ſunt, opinor, qui os admoveant nec purum, nec virgineum. *Og.* Ubi nos vidit myſtagogus accurrit, lineam veſtem induit, ſacram ſtolam addidit cervici, procubuit religioſè, & adoravit: mox nobis lac ſacroſanctum oſculandum porrexit. Hîc in extremo altaris gradu religioſè procubuimus & ipſi; Chriſtóque primùm ſalutato, Virginem oratiunculâ tali, quam in hoc ipſum parâram, appellavimus: "Virgo parens, quæ tuis "virgineis uberibus lactare meruiſti cœli terræq; Dominum, "filium tuum Jeſum, optamus, ut illius ſanguine purificati "proficiamus & nos ad felicem illam infantiam columbinæ "ſimplicitatis, quæ neſcia malitiæ, fraudis ac doli, lac Evan-"gelicæ Doctrinæ concupiſcit aſſiduè, donec proficiat in vi-"rum perfectum, in menſuram plenitudinis Chriſti, cujus "felici conſortio fueris in æternum, cum Patre & Spiritu "Sancto. Amen. *Me.* Pia ſanè deprecatio. Quid illa? *Og.* Viſus eſt uterque annuere, niſi me fallebant oculi. Nam ſubſilire videbatur ſacrum lac & candidior aliquantò affulgebat Euchariſtia. Interim myſtagogus ad nos acceſſit, tacitus quidem, ſed tabellam porrigens qualem apud Germanos offerunt qui in pontibus (*a*) telos exigunt. *Me.* Equidem ſæpenumero malè precatus ſum illis petacibus tabellis cùm per Germaniam iter facerem. *Og.* Dedimus drachmas aliquot, quas ille obtulit Virgini. Mox per interpretem ejus linguæ pulchrè peritum & juvenem blandæ cujuſdam eloquentiæ, (nomen erat, ni fallor, Robertus Aldriſius) percontatus ſum quàm potui civiliſſime, quibus argumentis cognitum haberet hoc eſſe lac Virginis. Id ego ſanè pio ſtudio ſcire cupiebam, quo poſſem impiis quibuſdam hæc omnia ridere ſolitis os obturare. Primùm (*b*) myſtagogus obductâ fronte obticuit: juſſi ut interpres inſtaret, ſed blandiùs etiam. Ille verò blandiſſimè, adeò ut ſi matrem ipſam nuper puerperam talibus verbis appellâſſet, non fuerit ægrè latura. At myſtagogus tanquam afflatus numine quopiam, nos intuens oculis ſtupentibus, ac velut horrore vocem blaſphemam execrantibus, Quid opus, inquit, iſta precontari, cùm habeatis tabulam authenticam? Et omnino videbatur nos ut hæreticos ejecturus, niſi drachmæ deleniſſent hominis ferociam. *Me.* Quid vos interim? *Og.* Nos? Quid cenſes? Non aliter quam fuſte icti aut fulmine tacti,

a Τέλος, Id eſt, *tributum*, ſive *vectigal*.

b Qui oſtendit arcana, qui & Hierophanta dicitur.

taƈti, noſmet illinc ſubduximus, ſuppliciter audaciæ veniam comprecati. Sic enim convenit in rebus ſacris. Indè proficiſcimur ad ædiculam, hoſpitium Divæ Virginis. Huc euntibus aperit ſeſe quidam hierophanta, ex illis Minoribus, nóſque veluti noſcitans intuetur: aliquantulùm progreſſis occurrit alius, itidem contemplans nos; pòſt etiam tertius. *Me.* Fortaſſe cupiebant te pingere. *Og.* At ego longè diverſum ſuſpicabar. *Me.* Quid iſthuc? *Og.* Sacrilegum quempiam ſuppilâſſe nonnihil ex mundo ſacræ Virginis, & in me ſuſpicionem intentam eſſe. Itaque ſacellum ingreſſus, tali precatiunculâ ſaluto Matrem Virginem; "O ſola fœminarum "omnium Mater & Virgo, mater feliciſſima, virgo puriſſima, "nunc te puram impuri viſimus, ſalutamus, donariolis no-"ſtris utcunque colimus; utinam donet nobis Filius tuus, ut "ſanƈtiſſimos tuos mores imitantes, mereamur & nos per "Spiritûs Sanƈti gratiam ſpiritualiter Dominum Ieſum inti-"mis animi viſceribus concipere, ſemélque conceptum nun-"quam amittere. Amen. Simúlque exoſculatus aram, depoſui drachmas aliquot, & abii. *Me.* Quid hîc Virgo? Nullóne nutu dedit ſignum auditæ precatiunculæ? *Og.* Lumen, ut dixi, erat ambiguum, & illa ſtabat in tenebris ad dextrum latus altaris. Poſtremò, me ſic dejecerat oratio prioris myſtagogí, ut non auderem oculos attollere. *Me.* Iſtius ergò profeƈtionis non erat admodum lætus exitus. *Og.* Imò multò lætiſſimus. *Me.* Reddidiſti animum; nam mihi quoque (*a*) cor in genua deciderat, ut tuus loquitur Homerus. *Og.* A prandio repetimus templum. *Me.* Audebas, ſuſpeƈtus ſacrilegii? *Og.* Fortaſſis; ſed ipſe mihi ſuſpeƈtus non eram. Neſcit pavorem mens ſibi bene conſcia. Trahebat me tabulæ viſendæ cupiditas, ad quam myſtagogus nos relegârat. Eam diu quæſitam tandem invenimus; verùm in alto defixam, ut non à quibuſlibet oculis legi poſſet. Mihi tales ſunt oculi ut nec Lynceus dici poſſim, nec omnino luſcioſus. Itaque legentem Aldriſium oculis obiter aſſeƈtatus ſum, nec illi ſatis fidens in re tanta. *Me.* Excuſſa eſt omnis dubitatio? *Og.* Puduit me mei, qui ſubdubitâſſem, adeò res tota illic ponebatur ab oculos, nomen, locus, res ut erat ordine geſta; breviter, nihil omiſſum. Diƈtus eſt Gulielmus Lutetiæ natus, vir pius cùm aliàs, tum præcipuè religioſus in conquirendis toto orbe divorum reliquiis. Is peragratis regionibus plurimis, monaſteriis ac templis undique luſtratis, tandem pervenit Conſtantinopolim. Nam hujus Gulielmi frater illic agebat Epiſcopum. Is jam adornantem reditum admonuit eſſe virginem quandam Deo dicatam

a Ex Iliad. ό. τάρβησαν· πᾶσιν δὲ παραὶ ποσὶ κάππεσε θυμός. Id eſt, *Expaverunt; omnibus autem in pedes decidit animus.*

dicatam quæ lac haberet Virginis Matris; abunde felicem futurum ſi vel precariò, vel pretio, vel arte portionem aliquam poſſet nanciſci. Nam cæteras reliquias omnes quas hactenus collegerat nihil eſſe ad tam ſacrum lac. Ibi Gulielmus non conquievit donec exorat dimidium ejus lactis. Eo theſauro pluſquam Crœſus ſibi videbatur. *Me.* Quidni? & quidem præter ſpem. *Og.* Rectà domum properat; in itinere morbus occupat. *Me.* Ut nihil eſt in rebus humanis nec diu nec undiquaque felix! *Og.* Ubi vidit periculum, accerſit clàm Gallum, fidiſſimum ejus peregrinationis comitem, & religioſè ſtipulatur ſilentium: committit illi lac eâ lege, ut ſi incolumis domum redeat, deponat eum theſaurum in ara divæ Virginis quæ colitur Lutetiæ, in augusto templo utrinque Sequanam præterlabentem intuens: & amnis ipſe videtur honoris gratiâ decedere numini Virginis. Ut rem in pauca conferam, ſepultus eſt Gulielmus: alter properat, & hunc morbus corripit. Is deſperans ſui, tradit Anglo comiti lac, ſed multis obteſtationibus adſtricto ut faceret quod fuerat ipſe facturus. Moritur hic, recipit ille, & in aram deponit lac, canonicis ejus loci præſentibus, qui tum temporis adhuc dicebantur Regulares, quales adhuc ſunt apud divam Genoveſam. Ab his impetravit lactis dimidium. Id delatum in Angliam, tandem in Parathalaſſum detulit, huc vocante mentem illius afflatu ſpiritus. *Me.* Pulchre certè ſibi conſtat hæc narratio. *Og.* Imò nè qua reſidere poſſet dubitatio, aſcripta erant nomina Epiſcoporum à ſuffragiis, qui lac illud inviſentibus non abſque munuſculo, tantum impertierunt relaxationis quantum (*a*) ex ſuo dimenſo largiri poſſunt. *Me.* Quantum id eſt? *Og.* Dierum quadraginta. *Me.* Etiam (*b*) apud inferos dies eſt? *Og.* Certè tempus eſt. *Me.* Ubi totum hoc dimenſum ſemel fuerint elargiti, non ſupereſt quod largiantur. *Og.* Minimè. Subſcatet enim ſubindè quod dent, ac planè diverſum quiddam accidit hîc atque in *dolio* (*c*) *Danaïdum.* Illud enim cùm continenter impleatur, ſemper tamen inane eſt: hinc ſi ſemper haurias, nihilo tamen minus eſt in dolio. *Me.* Si centum hominum millibus largiantur quadraginta ſinguli tantundem habent? *Og.* Tantundem. *Me.* Et ſi qui ante prandium acceperunt quadraginta, rurſus ſub cœnam poſcerent quadraginta, præſtóne eſſet quod daretur? *Og.* Imò ſi horâ eâdem decies. *Me.* Utinam mihi tale ſcriniolum eſſet domi; non optârim niſi tres drachmas, modò ſic ſcateant. *Og.* Quin optas ut totus fias aureus, tantundem accepturus ex voto. Verùm

a Id eſt, ex modo præſcripto. Romanus enim Pontifex è dolio promit; Epiſcopis certus modus præſcriptus eſt.

b Nam ad Purgatorium nunc prorogant relaxationes, ubi nullus eſt dies, & tamen dies vocant.

c Vide prov.

ad fabulam redeo. Addebatur & illud pii cujuſdam candoris argumentum : lac Virginis quod aliis compluribus in locis oſtendebatur, ſatis quidem eſſe venerandum ; hoc tamen cæteris eſſe venerabilius, quòd illa abraderentur à ſaxis, hoc ex ipſis Virginis uberibus effluxiſſet. *Me*. Unde id conſtabat ? *Og*. Oh! narrâra at hoc virgo Conſtantinopolitana quæ lac dederat. *Me*. Et illi fortaſſe communicârat Divus Bernardus. *Og*. Sic arbitror. *Me*. Cui natu grandi contigit guſtare lac ex eadem mamma quam ſuxit puer Jeſus. Unde miror, illum *mellifluum* dici potiùs quàm *lactifluum*. Sed quî lac Virginis dicitur quod non fluxit ex uberibus ? *Og*. Fluxit & illud, ſed ſaxo cui fortè lactans inſidebat exceptum concrevit ; deinde volente Deo ſic multiplicatum eſt. *Me*. Rectè. Perge. *Og*. His itaque peractis, dum paramus abitum, obambulantes interim, & ſi quid eſſet rerum ſpectatu dignum circumſpectantes, rurſum adſunt myſtagogi, (a) limis intuentur, digito ſubnotant, accurrunt, abeunt, recurrunt, nutant, videbantur compellaturi ſi fuiſſet audaciæ ſatis. *Me*. Nihil ibi metuebas ? *Og*. Imò faciem illis obverti, ſic arridens & intuens quaſi ad compellandum invitarem. Tandem unus aggreſſus, rogat quod mihi nomen eſſet. Edo. Num is eſſem qui ante biennium affixiſſet votivam tabellam literis Hebraicis ? Fatebar me eſſe. *Me*. Scribis Hebraicé ? *Og*. Minimè, ſed iſti quicquid non intelligunt Hebraicum vocant. Mox accerſitus, ut conjicio, venit illius Collegii πρῶτος ὕστερος. *Me*. Quod iſthuc dignitatis nomen eſt? Non habet Abbatem ? *Og*. Non. *Me*. Cur itá ? *Og*. Quia neſciunt Hebraicé. *Me*. Non Epiſcopum ? *Og* Nequaquam. *Me*. Quamobrem ? *Og*. Quia Virgo pauperior etiamnum eſt quàm ut emat pedum, ac mitram nimio venalem. *Me*. Non ſaltem Præpoſitum ? *Og*. Nè id quidem. *Me*. Quid obſtat ? *Og*. Quia Præpoſitus dignitatis eſt nomen, non ſanctimoniæ. Et ideo Canonicorum collegia nomen Abbatis rejiciunt, Præpoſiti libenter amplectuntur. *Me*. Atqui πρῶτον ὕστερον antehac audivi nunquam. *Og*. Næ tu magnopere rudis es Grammatices *Me*. ὑστερόπρωτον novi in tropis. *Og*. Tenes. Hic qui Priori proximus eſt, Prior eſt poſterior. *Me* Subpriorem dicis. *Og*. Is me ſalutavit ſatis humaniter. Narrat quantopere ſudatum ſit à multis ut verſus eos legerent, quot fruſtrà exterſa perſpicilla. Quoties adveniſſet aliquis vetuſtus Theologiæ aut Juris doctor, adductus eſt ad tabellam ; alius dicebat eſſe literas Arabicas, alius fictitias : tandem repertus eſt qui legeret titulum. Is deſcriptus erat verbis

a Id eſt, oculis obliquis ac ſemiclauſis, quomodo ſe aſpici leones indignantur.

ac literis Romanis, ſed majuſculis. Græci verſus erant deſcripti Græcis majuſculis, quæ primâ ſpecie videntur referre majuſculas Latinas. Rogatus, deſcripſi ſententiam carminum Latinè, verbum verbo reddens. Hujus opellæ cùm præmiolum oblatum conſtanter recuſarem, affirmans nihil eſſe tam arduum quod in Virginis ſanctiſſimæ gratiam non eſſem cupidiſſimè facturus, etiam ſi literas juberet illinc perferre Hieroſolymam. *Me.* Quid opus te grammatophoro, cùm illi tot Angeli adſint à manibus atque à pedibus? *Og.* Ille protulit è crumena ligni fragmentum deſectum è trabe in qua Virgo mater viſa eſt conſiſtere. Odor mirus protinus arguebat eſſe rem oppidò ſacram. Ego verò tam inſigne munus prohus & nudato capite ſumma cum veneratione térque quatérque exoſculatus, repoſui in crumenam. *Me.* Licétne videre? *Og* Per me quidem licebit. Cæterùm ſi jejunus non es, aut ſi nocte proximâ fuit tibi res cum uxore, non ſuaſerim ut videas. *Me.* Oſtende; nihil periculi. *Og.* En tibi. *Me.* O te beatum iſto munere! *Og.* Ego, nè ſis inſciens, non permutârim hoc tantillum fragmentulum cum univerſo auro (*a*) Tagi; includam auro, ſed ſic ut per cryſtallum pulleceat. Tum Hyſteroprotus ubi me vidit tam religioſè geſtientem eo munuſculo, judicans non indignum cui majora quoque committerentur, rogat num quando vidiſſem Secreta Virginis. Ea vox me nonnihil commovit; non tamen auſus ſum percontari quæ diceret Secreta Virginis; ſiquidem in rebus tam ſacris etiam linguæ lapſus non vacat periculo. Nego me vidiſſe, ſed videndi cupidiſſimum eſſe dico. Inducor jam velut afflatus numine. Accenditur una atque altera tæda cerata; oſtenditur imaguncula, nec magnitudine, nec materiâ, nec opere præcellens, ſed virtute pollens *Me.* Mole non multum habet momenti ad edenda miracula. Vidi Chriſtophorum Lutetiæ, non (*b*) hamaxiæum aut (*c*) Coloſſæum, ſed monti juſto parem; nullis tamen illic miraculis nobilem, quod quidem audierim. *Og.* Ad pedes Virginis eſt gemma, cui nondum apud Latinos aut Græcos nomen inditum: Galli à (*d*) bufone dederunt nomen, eò quòd bufonis effigiem ſic exprimat, ut nulla ars idem poſſit efficere. Quódque majus eſt miraculum, puſillus eſt lapillus; non prominet bufonis imago, ſed in ipſa gemma velut incluſa pellucet. *Me.* Fortaſſis imaginantur bufonis ſimilitudinem, quemadmodum in ſecta filicis ſtirpe imaginamur aquilam; & quemadmodum pueri quid non vident in nubibus? dracones ignem ſpirantes, montes igni candentes,

a Tagus inter fluvios auriferos commemoratur.

b Hamaxiæa Græcis dicuntur prægrandia, quaſi quæ *plauſtri* juſtum *onus* ſint.

c Coloſſi dicuntur imagines ad miraculum uſque grandes.

d Bufonites gemma.

armatos concurrentes. *Og*. Imò nè ſis neſciens, nullus buſo vivus evidentiùs exprimit ſeipſum quàm illic erat expreſſus. *Me*. Hactenus pertuli fabulas tuas; poſthac alium quære cui perſuadeas de buſone. *Og*. Nihil mirum eſt, Menedeme, te ſic affectum eſſe. Nec mihi quiſquam perſuaſurus erat, etiamſi totus ordo Theologorum aſſeveràſſet, niſi his oculis, hiſce, inquam, oculis vidiſſem, intuitus eſſem, comperiſſem. Sed interim mihi videris ſatis incurius rerum naturalium. *Me*. Quamobrem? quia non credo volare aſinos? *Og*. An non vides quàm ludat artifex natura in omnium rerum coloribus ac formis exprimendis, cùm aliis quidem in rebus, ſed præcipuè in gemmis? deinde quàm admirandas vires gemmis illis indiderit, prorſus incredibiles, ni cominus experientia faceret nobis fidem? Dic mihi, crediturus eras chalybem intactum à magnete attrahi, & rurſus ab eodem depelli, ſine contactu, niſi vidiſſes oculis? *Me*. Profectò nunquam, etiamſi decem Ariſtoteles mihi dejeràſſent. *Og*. Nè protinus igitur fabuloſum clames, ſi quid audis nondum experimento compertum. (*a*) In ceraunia fulminis videmus imaginem, in pyropo vivum ignem, in chalazia grandinis & ſpeciem & rigorem, etiamſi conjicias in medium ignem, in ſmaragdo profundas ac pellucidas maris undas: carcinas cancri marini ſpeciem imitatur, echites viperæ, ſcarites ſcari piſces, hieracites accipitris, geranites gruis collum effictum exhibet, ægophthalmus caprinum oculum oſtendit; eſt qui ſuillum, eſt qui tres ſimul hominis oculos; lycophthalmus lupi pingit oculum quatuor coloribus, rutilo & ſanguineo, in medio nigrum candido cingitur: cyameam nigram ſi aperias, fabam in medio reperies: dryites truncum arboris effingit, & ligni in modum ardet quoque: ciſſites & narciſſites hederam pingit: aſtrapias fulminis radios è medio candido ſeu cyaneo jaculatur: phlegontites incendium intus oſtendit, quod non exeat: in anthracitide videas ſcintillas quaſdam diſcurrere: crocias croci colorem reddit, rhodites roſæ, chalcites æris; aëtites aquilam exprimit caudâ candicante; taos pavonis picturam habet, chelidonia aſpidis: myrmecites innatam habet formicæ repentis imaginem; cantharias ſcarabeum totum exprimit; ſcorpites ſcorpium mirè depingit. Sed quid ego hæc perſequor, quæ ſunt innumera, cùm nulla ſit naturæ pars, vel in elementis, vel in animantibus, vel in plantis, quam illa veluti laſciviens non expreſſerit in gemmis? Miraris in hac gemma buſonem expreſſum? *Me*. Miror

a Vide Plinium de gemmis.

Me. Miror naturæ tantum eſſe otii, ut ſic ludat omnium rerum imitatione. *Og.* Voluit exercere curioſitatem humani ingenii, nóſque vel ſic ab otio propellere. Et tamen quaſi nihil ſit quo fallamus tædium temporis, inſanimus in moriones, in aleas, in præſtigiarum ludibria. *Me.* Veriſſima prædicas. *Og.* Addunt quidam non leves, hoc gemmarum genus, ſi admoveas aceto, innatare motis etiam membris. *Me.* Cur buſonem addunt Virgini? *Og.* Quia hæc ſpurcitiem omnem, virulentiam, faſtum, avaritiam, & quicquid eſt terrenarum cupiditatum, vicit, calcavit, extinxit. *Me.* Væ nobis qui tantum buſonem geramus in pectore. *Og.* Puri erimus ſi ſedulò colamus Virginem. *Me.* Quomodo gaudet coli? *Og.* Gratiſſimum illi cultum præſtiteris, ſi fueris imitatus. *Me.* (*a*) Numero dixiſti; ſed iſthuc perdifficile eſt. *Og.* Eſt ſanè, ſed idem pulcherrimum. *Me.* Age, perge quod cœperas. *Og.* Deinde commonſtrat aureas argenteáſque ſtatuas. Hæc, inquit, merè aurea eſt, hæc argentea inaurata: addit ſingulis pondus, pretium, ac doni authorem. Cùm ad ſingula mirabundus gratularer Virgini tam beatam opulentiam, myſtagogus, Quoniam, inquit, video te pium ſpectatorem, non arbitror æquum ut te quicquam celem; videbis quæ Virginis ſunt ſecretiſſima: ſimúlque depromit ex ipſo altari mundum rerum admirabilium, cujus ſingulas partes ſi pergam recenſere, dies hic non ſufficeret narrationi. Sic illa ſanè peregrinatio mihi feliciſſimè ceſſit. Expletus ſum affatim ſpectaculis, & hoc inæſtimabile donum mecum auſero, pignus ab ipſa Virgine datum. *Me.* Nullúmne feciſti periculum quid valeat lignum tuum? *Og.* Feci: in diverſorio quodam ante triduum reperi quendam mente captum, cui jam parabantur vincula; lignum hoc ſuppoſitum eſt illius cervicali clam ipſo; obdormiit ſomno profundo pariter ac prolixo, manè ſurrexit integræ mentis. *Me.* Non fuerat phreneſis, ſed (*b*) parœnia fortaſſis: huic malo ſolet mederi ſomnus. *Og.* Cùm libebit jocari, Menedeme, fac aliam tibi quæras materiam: in divos jocis ludere, nec pium eſt nec tutum. Imò vir ipſe narrabat in ſomno ſibi apparuiſſe mulierem admirandâ ſpecie, quæ poculum ipſi porrexerit. *Me.* Elleborum opinor. *Og.* Iſthuc incertum eſt; illud certiſſimum, hominem mentis eſſe compotem. *Me.* Præterîſti Thomam Cantuarienſem Archiepiſcopum? *Og.* Minimè gentium. Nulla peregrinatio religioſior. *Me.* Audire geſtio, niſi moleſtum eſt. *Og.* Imò te quæſo ut audias. Cantium dicitur ea pars Angliæ quæ Galliam & Flandriam ſpectat.

a Id eſt, expeditè, & compendio.

b Id eſt, deliratio ex vino.

ſpectat. Hujus metropolis eſt Cantuaria. In ea ſunt duo monaſteria penè contigua; utrumque Benedictinos habet. Id quod habet Divi Auguſtini titulum videtur antiquius: hoc quod nunc appellatur Divi Thomæ, ſedes Archiepiſcopi fuiſſe videtur, ubi cum paucis electis monachis vitam ageret; quemadmodum & hodie præſules habent ædes Eccleſiæ contiguas, ſed ab ædibus reliquorum canonicorum ſemotas. Olim enim ferè tum Epiſcopi tum canonici monachi erant. Id arguunt manifeſta rerum veſtigia. Templum autem Divo Thomæ ſacrum tantâ majeſtate ſeſe erigit in cœlum, ut procul etiam intuentibus religionem incutiat. Itaque nunc ſuo ſplendore vicini luminibus officit, & locum antiquitus religioſiſſimum velut obſcurat. Turres ſunt ingentes duæ, procul veluti ſalutantes advenas, miróque nolarum æneartum boatu longè latéque regionem vicinam perſonantes. In veſtibulo templi quod eſt ad Auſtrum, ſtant ſaxo ſculpti tres armati, qui manibus impiis virum ſanctiſſimum trucidârunt: addita ſunt gentis cognomina, Tuſci, Fuſci, Berri. *Me.* Cur tantum honoris habetur impiis? *Og.* Videlicet idem honoris habetur iis quod habetur Judæ, Pilato, Caiaphæ, cohorti militum ſceleratorum, quos operoſè ſculptos vidis in auratis altaribus. Adduntur cognomina, nè quis poſthac uſurpet gloriæ cauſâ. Ingeruntur oculis, nè quis aulicus poſthac injiciat manus vel in epiſcopos, vel in poſſeſſiones Eccleſiæ. Nam tres illi ſatellites à peracto facinore verſi ſunt in rabiem, nec reddita mens eſt, niſi implorato Thomæ ſanctiſſimi favore. *Me.* O perpetuum martyrum clementiam! *Og.* Ingreſſis aperit ſeſe ſpatioſa quædam ædificii majeſtas. Ea pars quoſlibet recipit. *Me.* Nihilne illic viſendum? *Og.* Nihil præter ſtructuræ molem, & libros aliquot columnis affixos, in quibus eſt Evangelium Nicodemi, & ſepulchrum neſcio cujus. *Me.* Quid deinde? *Og.* Cancelli ferrei hic arcent ingreſſum, ut conſpectum admittant ejus ſpatii quod eſt inter extremam ædem & chori, quem vocant, locum. Ad hunc conſcenditur multis gradibus, ſub quibus teſtudo quædam aperit ingreſſum ad latus ſeptentrionale. Illic oſtenditur altare ligneum, divæ Virgini ſacrum, puſillum, nec ullâ re viſendum niſi monumento vetuſtatis luxum hiſce temporibus exprobrante. Illic vir pius dicitur extremum vale dixiſſe Virgini, cùm mors immineret. In ara eſt cuſpis gladii quo præſectus eſt vertex optimi Præſulis ac cerebrum contuſum, videlicet quò mors eſſet præſentior. a Hujus ferri ſacram rubiginem

nem amore martyris religioſè ſumus exoſculati. Hinc digreſſi ſubimus (*a*) cryptoporticum: ea habet ſuos myſtagogos. Illic primùm exhibetur calvaria martyris perforata; reliqua tecta ſunt argento, ſumma cranii pars nuda patet oſculo Simul oſtenditur plumbea lamina, Thomæ Acrenſis titulum habens inſculptum. Pendent ibidem in tenebris induſia cilicina, cingula, ſubligariáque, quibus antiſtes ille ſubigebat carnem ſuam, ipſo aſpectu horrorem incutientia, nobíſque mollitiem ac delicias noſtras exprobrantia. *Me.* Fortaſſis & monachis ipſis. *Og.* Iſthac de re nec affirmare poſſum, nec negare, nec refert quidem meâ. *Me.* Vera narras. *Og.* Hinc redimus in chori locum. Ad latus ſeptentrionale reſerantur arcana: dictu mirum quantum oſſium illinc prolatum ſit, calvaria, menta, dentes, manus, digiti, integra brachia; quibus omnibus adoratis fiximus oſcula: nec erat futurus finis, niſi qui mihi tum comes erat ejus peregrinationis parùm commodus interpellâſſet oſtentandi ſtudium. *Me.* Quis iſte? *Og.* Anglus erat, nomine Gratianus Pullus, vir eruditus ac pius, ſed minùs affectus erga partem hanc religionis quàm ego volebam. *Me.* Viclevita quiſpiam opinor. *Og.* Non arbitror; etiamſi libros illius legerat, incertum unde nactus. *Me.* Is offendit myſtagogum? *Og.* Prolatum eſt brachium adhuc carnem habens ſanguinolentam; hujus oſculum exhorruit, ac vultu quoque tædium quoddam præ ſe ferebat. Mox ſua recondidit myſtagogus. Hinc ſpectavimus altaris tabulam & ornamenta, mox quæ ſub altari fuerant recondita, opulenta omnia: diceres Midam & Crœſum fuiſſe mendicos, ſi ſpectares vim auri atque argenti. *Me.* Hic nihil oſculorum? *Og.* Non, ſed aliud votorum genus tetigit animum meum. *Me.* Quodnam? *Og.* Suſpirabam domi meæ nihil eſſe talium reliquiarum. *Me.* Sacrilegum votum! *Og.* Fateor, & ſupplex veniam precatus ſum à divo priùs quàm pedem efferrem templo. Poſt hæc ducimur in ſacrarium. Deus bone! quæ illic pompa veſtium holoſericarum, quæ vis candelabrorum aureorum! Ibidem vidimus pedem divi Thomæ. Videbatur arundo laminâ argenteâ obveſtita; minimum erat ponderis, nihil operis, nec altius quàm uſque ad cingulum. *Me.* Nulla crux? *Og.* Nullam vidi. Oſtenſum eſt pallium, holoſericum quidem, ſed craſſo filo, nullo auro gemmíſve inſigne. Aderat & ſudarium, ſudoris ex collo contracti manifeſtáſque ſanguinis notas retinens. Hæc vetuſtæ frugalitatis monumenta libenter ſumus exoſculati. *Me.* Iſta non oſtenduntur quibuſlibet?

a Id eſt, ſubterranea porticus quæ paratur adverſus æſtum Solis.

libet? *Og.* Nequaquam ô bone. *Me.* Unde tibi tantum eſt habitum fidei, ut nihil arcani celaretur? *Og.* Erat mihi nonnihil notitiæ cum R. P. Gulielmo Waramo * Archiepiſcopo; is me tribus verbis commendavit. *Me* Ex multis audio virum ſingulari præditum humanitate. *Og.* Quin potiùs dicas ipſam eſſe humanitatem, ſi nôris. Jam ea doctrina, ea morum ſinceritas, ea vitæ pietas, ut nullam abſoluti præſulis dotem in eo deſideres. Ab his igitur deducimur ad ſuperiora. Nam poſt altare ſummum, rurſum velut in novum templum aſcenditur. Illic in ſacello quodam oſtenditur tota facies optimi viri inaurata, multiſque gemmis inſignita. Hîc caſus quidam inopinatus penè totam illam felicitatem interturbavit. *Me.* Exſpecto quid mali dicas *Og.* Hîc minimum iniit gratiæ comes meus Gratianus. Is à precaticuncula rogavit myſtagogum aſſeſſorem, Heus, inquit, bone pater, verùm ne eſt quod audio, Thomam dum viveret fuiſſe benigniſſimum erga pauperes? Veriſſimum, inquit ille. Cœpítque multa de illius erga tenues beneficentia commemorare. Tum Gratianus, Non arbitror eum affectum in illo mutatum eſſe, niſi fortè in melius. Aſſenſus eſt myſtagogus. Rurſum ille, Cùm igitur vir ſanctiſſimus tam liberalis fuerit in egenos cùm adhuc pauper eſſet, & ipſe præſidiis pecuniarum egeret ob corpuſculi neceſſitatem, annon putas æquo animo laturum nunc, cùm tam opulentus ſit, nec ullius egeat, ſi qua mulier paupercula, domi habens liberos famelicos, aut filias ob dotis inopiam de pudicitia periclitantes, aut maritum morbo decumbentem, omnibúſque præſidiis deſtitutum, precata veniam, detrahat ex his tantis opibus aliquam particulam ſublevandæ familiæ, velut à volente ſumens, vel dono vel mutuó? Ad hæc cùm nihil reſponderet aſſeſſor capitis aurei, Gratianus ut eſt vehemens, Ego, inquit, planè confido ſanctiſſimum virum etiam gaviſurum, quòd mortuus quoque ſuis opibus ſublevaret inopiam pauperum. Ibi myſtagogus corrugare frontem, porrigere labra, Gorgoneis oculis nos obtueri; nec dubito quin ſputo convitiiſque nos ejecturus fuerit è templo, niſi cognoviſſet nos ab Archiepiſcopo commendatos. Equidem utcunque placavi blandis verbis iram hominis, negans Gratianum quicquam horum ex animo loqui, ſed ſuo more ludere; ſimulq; drachmas aliquot depoſui. *Me.* Ego ſanè tuam pietatem vehementer approbo. Verùm mihi nonnunquam seriò venit in mentem, quo colore poſſint excuſari à crimine qui tantum opum inſumunt templis exſtruendis, ornandis, locupletandis, ut nullus omnino ſit modus. Fateor in ſacris veſtibus,

* Waramus dedit Eraſmo ſacerdotium eccleſiæ Aldingtonenſis in agro Cantuarienſi. Vide Vit. Eraſm.

bus, in vaſis templi, deberi cultui ſolenni ſuam dignitatem; volo & ſtructuram habere majeſtatem ſuam. Sed quorſum attinent tot baptiſteria, tot candelabra, tot ſtatuæ aureæ? Quorſum organorum, quæ vocant, immenſi ſumptus? Nec unicis interim contenti ſumus. Quorſum ille muſicus hinnitus magno cenſu conducendus, cùm interim fratres & ſorores noſtræ, viváque Chriſti templa, ſiti faméque contabeſcant? *Og.* In his quidem nemo vir pius ac prudens modum non deſiderat: verùm quoniam hoc vitium ex immodica quadam pietate naſcitur, favorem promeretur, præſertim quoties in mentem venit diverſus morbus iſtorum qui templa ſuis opibus ſpoliant. Iſta ferè donantur à potentibus ac monarchis, deteriùs peritura in aleam ac bellum. Et ſi quid hinc alienes, primùm habetur pro ſacrilegio: deinde contrahunt manus ſuas qui dare ſolent, inſuper & invitantur ad rapinam. Igitur harum rerum magis illi cuſtodes ſunt quàm domini. Denique malim videre templum ſacrâ ſupellectile luxurians, quàm, ut ſunt quædam, nuda, ſordida, ſtabulis equorum ſimiliora quàm templis. *Me.* At legimus olim laudatos epiſcopos quòd vaſa ſacra divendiderunt, eâque pecuniâ ſubvenerunt egenis. *Og.* Laudantur & hodie, ſed laudantur tantùm; imitari nec licet, nec libet, opinor. *Me.* Remoror tuam narrationem. Nunc exſpecto fabulæ cataſtrophen. *Og.* Accipe; paucis expediam. Inter hæc prodiit ſummus ille myſtagogus. *Me.* Quiſnam? Abbas loci? *Og.* Mitram habet, cenſus habet abbaticos, ſolo nomine caret, & Prior dicitur, ob id quòd Archiepiſcopus Abbatis loco eſt. Nam antiquitus quiſquis erat ejus ditionis Archiepiſcopus, idem erat & monachus. *Me.* Equidem vel camelus appellari ſuſtineam ſi cenſus eſſet Abbate dignus. *Og.* Mihi quidem viſus eſt vir pius juxtà & prudens, neque Scoticæ Theologiæ rudis. Is nobis aperuit thecam in qua reliquum ſancti viri corpus quieſcere dicitur. *Me.* Vidiſti oſſa? *Og.* Id quidem fas non eſt; nec liceret, niſi admotis ſcalis: ſed auream thecam theca contegit lignea: ea funibus ſublata opes nudat inæſtimabiles. *Me.* Quid audio? *Og.* Viliſſima pars erat aurum: gemmis raris ac prægrandibus collucebant, nitebant ac fulgurabant omnia: quædā ſuperabant ovi anſerini magnitudinem. Ibi multa cum veneratione circumſtabant aliquot monachi: ſublato tegumento adoravimus omnes. Prior candidâ virgâ demonſtrabat contactu ſingulas gemas, addens nomen Gallicum, pretium & authorem doni. Nā præcipuas monarchæ dono miſerant. *Me.* Oportuit illum eſſe præditum inſigni memoriâ. *Og.* Rectè conjectas: quanquam juvat & exercitatio;

tio,frequenter enim hoc agit. Hinc reducit in cryptoporticū. Illic domicilium habet Virgo Mater,ſed ſubobſcurum,ſemel atque iterum ferreis cancellis circumſepta. *Me.* Quid metuit? *Og.* Nihil,opinor,niſi fures. Nec enim unquam vidi quicquam divitiis onuſtius.*Me.*Cæcas mihi divitias narras.*Og.* Admotis lucernis vidimus plus quàm regale ſpectaculum. *Me.* Vincit opibus Parathalaſſiam? *Og.*Specie longè ſuperat,abſtruſa novit ipſa. Hæc non oſtenditur niſi magnatibus aut præcipuis amicis. Poſtremò reducimur in ſacrarium:illic detractum eſt ſcrinium nigro contectum corio, depoſitum eſt in menſam, apertum eſt; mox omnes flexis genibus adorârunt. *Me.* Quid inerat? *Og.* Fragmenta quædam linteorum lacera, pleraque mucci veſtigium ſervantia. His ut aiebant, vir pius extergebat ſudorem à facie ſive collo, pituitam à naribus,aut ſi quid eſſet ſimilium ſordium, quibus non vacant humana corpuſcula. Ibi meus Gratianus rurſus non optimam iniit gratiam. Huic & Anglo, & noto, nec mediocris authoritatis viro,Prior benignus unum è linteolis obtulit dono, credens ſeſe munus longè gratiſſimum offerre. Sed Gratianus hîc parùm gratus, non ſine faſtidii ſignificatione digitis contrectavit unum, & contemptim repoſuit, porrectis labiis, veluti poppyſmum imitans. Nam hic illi mos erat, ſi quid offenderet, quod tamen contemnendum eſſe judicaret. Meum animum ſimul & pudor & timor diſcruciabant. Prior tamen, ut eſt homo non ſtupidus, diſſimulabat hoc factum,nóſque poſt oblatum vini poculum humaniter dimiſit. Cùm rediremus Londinum——*Me.*Quid oportuit, cùm jam non procul abeſſes à littore tuo? *Og.* Sic eſt. Sed ego littus illud perquam lubens fugi, magis infame fraudibus ac rapinis quàm ullæ ſunt Maleæ naufragiis. Dicam quod proximâ vidi trajectione. Complures à littore Caletenſi ſcalmo devehebamur ad navim majorem. In his erat Gallus quidam juvenis, pauper, ac pannoſus. Ab hoc exigunt dimidium drachmæ. Tantum enim extorquent à ſingulis ob breviſſimam vectationem. Ille excuſabat paupertatem. Iſti per jocum explorant ſcilicet, ac detractis calceis inter ſuppactas ſoleas reperiunt decem aut duodecim drachmas; eas eripiunt palàm ridentes, & convitiis ludentes in ſceleratum Gallum. *Me.* Quid juvenis? *Og.* Quid aliud? flebat. *Me.* Num ex authoritate faciebant iſta? *Og.* Prorſus eâdem quâ furantur ſarcinas hoſpitum,quâ tollunt crumenas, ſi quando datur opportunitas.*Me.*Mirum eſt iſtos tantum audere facinus, tot teſtibus conſciis. *Og.* Sic aſſue-

aſſueverunt, ut rectè fieri putent. Spectabant è majore navi complures, in cymba aderant aliquot Angli negotiatores, qui fruſtrà obmurmurabant. Illi velut in re faceta gloriabantur deprehenſum ſceleratum Gallum *Me.* Ego iſtos maritimos fures ludens ac jocans ſubigerem in crucem. *Og.* Atqui talibus ſcatet utrumque littus. Hic mihi conjecta,

Quid Domini faciant, auſint cùm talia fures.

Proinde poſthac quaſlibet ambages malim quàm illud compendium. Ad hæc, quemadmodum ad inferos facilis deſcenſus, ſed reditus difficillimus; ità per hoc littus ingreſſus non admodum facilis, exitus difficillimus. Hærebant Londini nautæ aliquot Antverpienſes; cum illis decreveram me mari committere. *Me.* Habet ea regio nautas adeò ſanctos? *Og.* Ut ſimia ſemper eſt ſimia, fateor, ità nauta ſemper eſt nauta: verùm ſi ad hos conferas qui rapto vivere didicerunt, Angeli ſunt. *Me.* Meminero, ſi quando me quoque libido ceperit eam inſulam inviſendi. Sed in viam redi, unde te deduxi. *Og.* Ergò Londinum petentibus, haud procul à relicta Cantuaria occurrit via vehementer cava ſimul & anguſta, præterea declivis, ſic utrinque abrupto aggere, ut non poſſis effugere; nec vitari poteſt quin hàc facias iter. Ad ejus viæ lævum latus eſt mendicabulum aliquot ſeniculorum: ab iis procurrit aliquis ſimul atque ſentiunt advenientem equitem; conſpergit aquâ ſacrâ, mox offert calcei ſummam partem obvinctam æreo circulo, in quo vitrum eſt gemmæ ſpecie. Exoſculati dant nummulum. *Me.* In ejuſmodi via malim mendicabulum ſeniculorum quàm gregem valentium latronum *Og.* Gratianus equitabat mihi ſiniſter, propior mendicabulo; conſperſus eſt aquâ, tulit utcunque. Ubi porrigeretur calceus, rogabat quid ſibi vellet. Ait calceum eſſe Sancti Thomæ. Incanduit homo, & ad me verſus, Quid, inquit, ſibi volunt hæ pecudes, ut oſculemur calceos omnium bonorum virorum? Quin eâdem operâ porrigunt oſculandum ſputum, aliáque corporis excrementa? Miſerebat me ſenieuli, datóque nummulo conſolatus ſum triſtem. *Me.* Meâ ſententiâ non omnino præter cauſam incanduit Gratianus. Si calcei ſoleæque ſervarentur ut argumentum frugalis vitæ, non improbarem: ceterùm impudens mihi videtur, ſoleas, calceos & ſubligaria cuiquam oſculanda obtrudere. Nam ſi quis id ſuâ ſponte faciat ex ingenti quodam pietatis affectu, veniâ dignum arbitror. *Og.* Præſtabat iſta non fieri, nè quid diſſimulem: verùm ex his rebus quæ ſubitò corrigi non poſſunt, ſoleo ſi quid ineſt boni

decer-

decerpere. Delectabat interim animum meum illa contemplatio, virum bonum eſſe ſimilem ovi, malum noxiæ beſtiæ. Vipera, poſteaquam periit, mordere quidem non poteſt, odore tamen ſanieque inficit: ovis cùm vivit, lacte nutrit, lanâ veſtit, fœturâ ditat; mortua porrigit utile corium, totáque eſculenta eſt. Itidem viri feroces & huic mundo dediti, dum vivunt, omnibus incommodi ſunt; mortui ſtrepitu nolarum, ambitioſâ ſepulturâ moleſti ſunt vivis, nonnunquam & ſucceſſorum inaugurationibus, hoc eſt, novis exactionibus: probi verò nulla non ex parte magnam omnibus de ſe præbent utilitatem. Velut hic divus, dum in vivis eſſet, exemplo, doctrinâ, monitis ad pietatem invitabat, conſolabatur deſtitutos, ſublevabat egenos; ac mortui penè major utilitas. Exſtruxit hoc locupletiſſimum templum; Sacerdotum ordini per univerſam Angliam plurimum authoritatis conciliavit. Hoc denique calcei fragmentum alit egenorum conventiculum. *Me.* Eſt quidem iſta pia contemplatio: ſed demiror te, cùm iſto ſis animo, nunquam inviſiſſe Antrum Sancti Patricii, de quo prodigioſa quædam vulgò jactant, nec mihi ſatìs veriſimilia. *Og.* Imò nulla hîc tam prodigioſa poteſt eſſe narratio, quin res ipſa ſuperet. *Me.* Ergò illuc quoque penetrâſti? *Og.* Enavigavi paludem verè Stygiam, deſcendi in fauces Averni, vidi quicquid apud inferos geritur. *Me.* Beâris me ſi non gravaberis referre. *Og.* Sit hoc colloquii noſtri procemium, ſatìs, ut arbitror, prolixum. Eo domum, ut jubeam adornari cœnam; nam adhuc impranſus ſum. *Me.* Cur impranſus? Num religionis gratiâ? *Og.* Minimè, ſed invidiæ cauſâ. *Me.* Num invides ventri tuo? *Og.* Imò rapacibus cauponibus, qui cùm nolint quod æquum eſt apponere, tamen non verentur ab hoſpitibus quod iniquum eſt exigere. Eos ſic ulciſci ſoleo. Si ſpes datur cœnæ lautioris vel apud notum, vel apud pandocheum paulò minùs ſordidum, in prandio laborat mihi ſtomachus. Sin prandium obtulit fortuna quale volo, ſub cœnam incipit dolere ſtomachus. *Me.* Non pudet videri parcum ac ſordidum? *Og.* Menedeme, qui talibus in rebus pudoris impendium faciunt, crede mihi, malè collocant ſumptum. Ego meum pudorem aliis uſibus ſervare didici. *Me.* Jam ſitio reliquum fabulæ, quare me in cœna exſpecta convivam; ibi narrabis commodiùs. *Og.* Equidem habeo gratiam, quòd ultro temet offers convivam, cùm multi vehementer rogati pernegent: ſed hæc tibi conduplicabitur gratia ſi hodie domi cœnes; nam mihi tempus hoc ſumetur

tur ſalutandæ familiæ. Cæterùm habeo conſilium utrique noſtrûm commodius. Cras mihi uxoríque meæ domi tuæ adornato prandium, tum vel uſque ad cœnam proferentur fabulæ, donec te fatearis jam eſſe ſaturum; &, ſi voles nè in cœna quidem te deſtituemus. Quid ſcalpis caput? Tu para, nos bonâ fide veniemus. *Me.* Malim inemptas fabulas. Verùm age, prandiolum dabitur, ſed inſipidum, niſi tu bonis fabulis condias. *Og.* Sed heus tu, nonne titillat te animus, ut has peregrinationes obeas? *Me.* Fortaſſe titillabit, ubi tu peroraveris: nunc ut affectus ſum, ſat habeo ſtationes obire Romanas. *Og.* Romanas, qui Romam nunquam videris? *Me.* Dicam. Sic domi obambulo; Ingredior conclave, curóque ut ſalva ſit filiarum pudicitia: rurſus hinc in officinam, contemplor quid agant famuli famulæque: indè in culinam, circumſpiciens ſi quid opus ſit admonitu: hinc aliò atque aliò obſervans quid agant liberi, quid uxor, ſolicitus ut omnia ſint in officio. Hæ mihi ſunt ſtationes Romanæ. *Og.* At iſta pro te curaret Divus Jacobus. *Me.* Ut ipſe curem iſta præcipiunt Sacræ Literæ; ut Divis committam, nuſquam legi præceptum.

ARGUMENTUM.

Colloquium hoc elegantem habet diſputationem de Conſtitutionibus humanis, quæ non prorſus repudiandæ ſunt, nec adeò tamen magnifaciendæ, ut aliquibus uſu venit, qui eas divinis propemodum legibus anteponunt. Alii rurſus abutuntur & divinis & humanis conſtitutionibus ad quæſtum & tyrannidem. Quos & quatenus humanæ conſtitutiones obligent, ad quid conducunt, quantum diſtent à divinis: obiter taxatur præpoſterum multorum in his judicium. Nocumenta varia ex piſcium eſu contingunt, non corporibus ſolùm, verùm ipſis etiam animis. Immanis eorum crudelitas qui eſum carnium interdicunt corporibus valetudinariis. Lex ceremonialis cur partim abolita. Pontificiæ leges urgent graviora Judæorum legibus ceremonialibus. Mos baptizandi recèns natos infantulos perſtringitur. Ceremoniæ Pontificiæ obſtant quò minùs Chriſtianam fidem complectantur plurimi. Generalis pax in Chriſtiano orbe componi poſſet, ſi modò Imperator de ſuo, & Papa de ſuo jure aliquantillum remitterent. Deus Terminus *qualis. Humanæ leges non habent ex ſe vim obligatoriam. Deus nihil mandat adverſus valetudinem corporis aut animæ, non jejunium. Mos omnium familiaris, vereri & revereri Deum ejuſque cultum minùs quàm hominem.*

LANIO, SALSAMENTARIUS.

La. DIC mihi, inſulſiſſime ſalſamentarie, nondum emiſti reſtim? *Sa.* Reſtim? Lanio. *La.* Ità, reſtim. *Sa.* Cui tandem rei? *La.* Cui, niſi ſuſpendio? *Sa.* Emant alii; me nondum

nondum uſque adeò tædet hujus vitæ. *La.* At brevi tædebit. *Sa.* In vatem ipſum iſta vertat Deus aliquis potiùs. Sed quid eſt mali? *La.* Si neſcis, dicam. Inſtat tibi tuiſque planè Saguntina, quod aiunt, fames, ut res prorſus ſit vobis ad laqueum reditura *Sa.* Bona verba, lanio. Iſta ſint hoſtibus noſtris. Unde nobis ex lanione repentè prodîſti Pythius quiſpiam, ut divines tantam calamitatem? *La.* Non eſt divinatio; nè tibi blandiaris res ipſa adeſt in foribus. *Sa.* Enecas: ede rem, ſi quid habes. *La.* Edam tuo magno malo. A Romano Senatu venit edictum, ut poſthac liberum ſit cuique veſci quibus velit. Quid igitur tibi tuóque ordini reſtat niſi bulimia cum putribus ſalſamentis? *Sa.* Per me quidem vel limacibus vel urticis veſcatur qui volet. At num interdictum eſt cuiquam nè veſcatur piſcibus? *La.* Non, ſed data poteſtas veſcendi carnibus quibus fuerit collibitum. *Sa.* Sive vana prædicas, tu potiùs dignus es ſuſpendio; ſive vera, tibi potiùs parandus funis. Nam mihi poſthac ſpero quæſtum uberiorem. *La.* Imò proventum uberrimum, ſed eſuritionis uſque ad ſaturitatem: aut, ſi mavis audire lætiora, poſthæc longè mundiùs vives: neque, quod ſoles, (*a*) cubito naſum emunges pituitoſum & ſcabie fruticantem. *Sa.* Ohe! venimus ad ſummum; (*b*) *cæcus convitia jacit in luſcum:* quaſi verò quicquam apud laniones purius ſit eâ parte corporis quæ dicitur ſemper (*c*) lotione ſuperior. Utinam verum eſſet quod annuncias: at vereor nè me conjicias in falſum gaudium. *La.* Tibi quidem nimiùm vera nuncio. Sed unde tibi quæſtum promittis uberiorem? *Sa.* Quoniam eò video recidiſſe mores hominum, ut quod vetitum ſit impotentiùs appetant. *La.* Quid tum poſtea? *Sa.* Quia plures abſtinebunt ab eſu carnium, ubi permiſſa eſt veſcendi poteſtas; nec ullum erit lautum convivium abſque piſcibus, quemadmodum apud priſcos fieri conſuevit: itaque carnium eſum permiſſum gaudeo. Utinam & piſcium eſus eſſet interdictus; avidiùs his veſcerentur homines. *La.* Pium mehercule votum. *Sa.* Hoc optarem ſi, quod tu facis, nihil aliud ſpectarem quàm pecuniæ lucrum, cujus amore tu craſſam iſtam & carnivoram animam (*d*) diis manibus devoviſti. *La.* Salſus es totus, cùm inſulſa ſit oratio. *Sa.* Quæ ratio commovit Romanos ut tot ſeculis obſervatam legem carnariam relaxârint? *La* Nimirum hoc ipſa res jamdudum illis perſuaſit. Reputant id quod eſt, per ſalſamentarios inquinari civitatem, infici terram, flumina, aërem, ignem, & ſi quod aliud eſt elementum; corrumpi corpora mortalium:

a Exſtat jocus Ciceronis in ſalſamentarii filium.

b De re extremæ impudentiæ. Sic Horatius.

c Quia ſubinde inquinatur, de quo dictum eſt aliàs.

d Id eſt, inferis. Sic Decius & Q. Curtius ſe diis manibus devoverunt.

um: ex piſcium enim eſu corpus impleri putribus humoribus; hinc febres, (*a*) tabes, podagræ, (*b*) epilepſia, lepræ,& quid non malorum? *Sa.* Dic igitur mihi, Hippocrates, cur in civitatibus bene inſtitutis vetitum eſt intra mœnia mactare tauros ac ſues? Rectiùs etiam conſuleretur ſaluti civium, ſi nec pecudes jugularentur. Cur laniis deſcribitur certus locus, nè ſi paſſim vivant, totam urbem reddant peſtilentem? An eſt ullum fœtoris genus corrupto animantium cruore ſaniéque peſtilentius? *La.* Aromata mera ſunt ſi ad piſcium putorem conferas. *Sa.* Tibi quidem, opinor, aromata mera ſunt; at non idem viſum magiſtratibus, qui vos ab urbe ſubmovent. Porrò, quàm ſuaviter oleant veſtræ iſtæ lanienæ, declarant ii qui naribus obturatis prætereunt; declarant vulgò, qui malunt habere vicinos decem lenones quàm unum lanionem. *La.* At vobis ad abluenda putria ſalſamenta nec lacus, nec amnes toti ſufficiunt; veréque, quod dici ſolet, inaniter aquam conſumitis. Semper enim piſcis piſcem olet, etiamſi unguentis oblinas. Quid autem mirum mortuos ſic olere, cùm plerique vivi, mox ut capti ſunt, oleant? Carnes muriâ condîtæ ſervantur multos in annos, adeò non putentes, ut aromaticum quiddam redoleant. Rurſus vulgari ſale conditæ durant abſque fœtore. Duratæ fumo ventóve nihil moleſti odoris contrahunt. Hæc omnia ſi pariter adhibeas piſci, nihil aliud quàm piſcem olebit. Vel hinc conjice, nullum eſſe putorem cum piſcium fœtore conferendum, quòd ab his putrefit etiam ipſe ſal, in hoc à natura datus ut à rebus arceat putrefactionem, dum genuinâ vi claudit conſtringítque, ſimul & excludens quod extrinſecus noxam afferre poſſit,& humores intus, unde putrefactio poterat oriri, deſiccans: in ſolis piſcibus ſal non eſt ſal. Noſtras ædes fortaſſis aliquis delicatior præteriens obturat nares; at nemo ſuſtinet in cymba ſedere in qua veſtra ſunt ſalſamenta. Viatori ſi quando occurrunt plauſtra onuſta ſalſamentis, quæ ibi fuga? quæ narium obturatio? quæ ſputa? quæ exſcreatio? Et ſi quà fieri poſſit ut ſalſamenta pura in urbem adveherentur, quemadmodum nos mactatorum boum carnes apportamus, lex non dormiret: nunc quid facias iis quæ putria ſunt etiam cùm comeduntur? Et tamen quoties videmus ab(*c*)agoranomis damnatas merces veſtras conjici in flumen, vobis indictâ mulctâ? Id verò ſæpius etiam fieret, niſi illi corrupti per vos magìs ſpectarent privatum commodum quàm publicam ſalutem. Nec hâc tantùm parte noceſtis reipublicæ; ſed impiâ conſpiratione

a Quam φθίσιν Græci dicunt.
b Morbus comitialis.
c Præfecti foris in quibus venduntur eſculenta.

ratione vetatis nè aliunde piſces recentiores ad vehantur in civitatem. *Sa.* Quaſi verò nullus unquam viderit mulctâ percuſſum lanionem, quòd porcum inſincerum, & linguæ maculis lepræ vitium profitentem, vendiderit, aut quòd ovem aquis cœnóve ſuffocatam, aut alioqui verminantes armos, lotione, & circumlito recenti cruore vitium diſſimulârit. *La.* Atqui nullum ex nobis tale exſtat exemplum quale nuper ex vobis: ex unica anguilla cruſto panis incocta periere novem conviviæ. Talibus obſoniis vos inſtruitis menſas civium. *Sa.* Caſum narras, qui nemini vitari poſſit, ſi fortuna velit. At vobis penè quotidianum eſt pro cuniculis altiles ſeles vendere, pro leporibus canes, ſi per auriculas & pedes hirſutos liceret. Quid autem commemorem artocrea ex humanis carnibus confecta? *La.* Tu, quod in me damnabas, caſus & hominum vitia mihi opprobras: tueantur iſta qui committunt; ego quæſtum cum quæſtu confero. Alioqui damnentur & olitores, quòd interdum imprudentes pro caule vendant cicutam aut aconitum; damnentur & pharmacopolæ, quòd interdum pro remediis porrigunt venena. Nulla eſt ars tam inculpata quin iſthæc incidant mala. Vos cùm omnes officii numeros impleveritis, venenum eſt quod venditis. Si (*a*) torpedinem, ſi (*b*) hydrum, ſi (*c*) leporem marinum retibus admiſtum cum cæteris venderetis, caſus eſſet, non crimen; nec magìs imputari poterat vobis quàm medico, qui nonnunquam occidit ægrum quem curat. Ferri poterat hoc malum, ſi menſibus duntaxat hybernis extruderetis veſtra purulenta, rigor temporis mitigaret peſtilentiam. Nunc æſtatis incendio putrem additis materiam; autumnum, per ſe nocentem, redditis nocentiorem. Cúmque jam ſe renòvat annus, & humores conditi ſeſe rurſus proferunt, non abſque corporum periculo, ibi vos totos menſes duos tyrannidem occupatis, & anniranaſcentis infantiam accerſito ſenio vitiatis. Cúmque hoc meditetur natura, ut corpora ſuccis inſ lubribus repurgata novis ſuccis repubeſcan*t*, vos ingeritis meros putores meráſque ſanies, & ſi quid eſt in corporibus vitii augetis, malum malo adjicientes, & bonos inſuper corporis ſuccos corrumpentes Tolerari poterat hoc quoque, ſi tantùm corpora vitiaretis: nunc quoniam ex ciborum differentiis vitiantur animorum organa, fit ut ipſi vitientur animi. Tales ferè videas homines iſtos piſculentos, quales ſunt ipſi piſces, pallent, olent, ſtupent, muti ſunt. *Sa* O novum Thaletem! Quid igitur ſapiunt qui betis victitant? nimirum

a Piſcis lethalis contactu.
b Serpens aquatilis.
c Piſcis, homini præſentiſſimum & immedicabile venenum; & homo piſci, adeò ut hominis contactu ſolo moriatur.

nimirum quantum ipſæ betæ. Quid ſapiunt qui boves, oves, & capras devorant? nimirum quod boves, oves, & capræ. Vos hœdos pro deliciis venditis; & tamen hoc animal ut eſt morbo comitiali obnoxium, ità gignit eundem morbum in his qui gaudent eſu carnium. An non præſtabat ſalſamentis placare latrantem ſtomachum? *La.* Quaſi ſolum hoc mentiti ſint rerum naturalium ſcriptores. Et ſi maximè verum ſit quod narrant, corporibus morbo obnoxiis ſæpe quæ per ſe optima ſunt peſſima ſunt. (*a*) Hecticis ac phthiſicis vendimus hœdos, non (*b*) vertiginoſis. *Sa.* Si piſcium eſus tantam perniciem adfert rebus mortalium, cur nobis præſulum ac principum ſententiâ licet toto anno noſtras merces divendere, vobis bonam anni partem indictæ ſunt feriæ? *La.* Iſthuc quid meâ refert? Fortaſſis hoc procuratum eſt à malis medicis, quò quæſtus eſſet ipſis uberior. *Sa.* Quos malos medicos mihi commemoras, cùm nulli ſint piſcibus hoſtes æquè capitales? *La.* Nè quid erres, ô bone, non faciunt hoc ſtudio veſtri, nec amore piſcium, cùm eis his nulli religioſiùs abſtineant; ſuum agunt negotium. Quò plures tuſſiunt, languent, ægrotant, hoc illis annona benignior eſt. *Sa.* Medicis hic non patrocinabor, ipſi ſuam vicem ulciſcentur, ſi quando in caſſes illorum incideris. Mihi pro mea cauſa ſufficit veterum ſanctimonia vitæ, probatiſſimorum authoritas, epiſcoporum majeſtas, publica Chriſtianarum gentium conſuetudo, quos omnes ſi damnabis inſaniæ, malo cum illis inſanire, quàm cum laniis eſſe ſobrius. *La.* Tu recuſas patronus eſſe medicis; ego nolim eſſe criminator aut cenſor veterum, publicæve conſuetudinis. Iſta venerari ſoleo, non inceſſere. *Sa.* Iſto quidem nomine cautus es veriùs quàm pius lanio, niſi te prorſus non novi. *La.* Meo judicio ſapiunt qui cavent nè quid habeant rei cum his qui fulmen habent in manibus. Attamen quid ex meis Bibliis, quæ populari linguâ verſa nonnunquam lego, ſentiam, non tacebo. *Sa.* Ut nunc fies ex lanione theologus! *La.* Arbitror primos illos homines, ſimulatque ex uda argilla prodierunt, fuiſſe corpore ſalubri ac ſucculento. Id declarat illorum vivacitas. Deinde paradiſum fuiſſe locum multò commodiſſimum ſitu, cœlóque ſaluberrimo. Tali loco talia corpora vel aëris hauſtu, herbarum, arborum, ac florum undique aſpirantium fragrantiâ, citra cibum ullum, potuiſſe vivere, præſertim cùm ultro, citra ſudorem hominis, affatim tellus effunderet omnia, nec morbus eſſet ullus, nec ſenium. Cultus enim talis horti voluptas erat veriùs quàm

a Qui perpetuâ laborant febri, jam in habitum actâ. Phthiſici qui tabeſcunt & exareſcunt.

b Vertigo capitis eſt præludium ad morbum comitialem. Hœdus autem dicitur eſſe obnoxius ei morbo, & carnes ejus inimicæ ad id propenſis mali.

labor. *Sa.* Adhuc veriſimilia prædicas. *La.* Ex tam vario horti feraciſſimi proventu nihil interdictum eſt præter unicam arborem. *Sa.* Veriſſimum eſt. *La* Idque non ob aliud, niſi ut per obedientiam agnoſcerent dominum & conditorem ſuum. *Sa.* Rectè *La.* Quin & illud arbitror, recentem terram omnia progenuiſſe feliciora melioriſque ſucci quàm nunc gignit ſeneſcens ac propemodum effœta. *Sa.* Eſto. *La.* Idque præcipuè in paradiſo. *Sa.* Haud diſſimile veri. *La.* Illic igitur veſci voluptatis erat, non neceſſitatis. *Sa.* Audivi. *La.* Et abſtinere à laniandis animantibus humanitas erat, non ſanctitas. *Sa.* Neſcio. Animantium eſum à diluvio permiſſum lego, priùs interdictum non lego. Quorſum autem attinebat permittere, ſi jam permiſſus erat? *La.* Quare non veſcimur ranis? Non quia vetitæ, ſed quoniam abhorremus. Qui ſcis, an Deus illic admonuerit quem cibum requireret humana fragilitas, non quem permitteret? *Sa.* Non ſum ariolus. *La.* Atqui in ipſo ſtatim conditi hominis initio legimus, *Dominamini piſcibus maris, & volatilibus cœli, & univerſis animalibus quæ moventur ſuper terram.* Quis uſus dominii, ſi veſci non licet? *Sa.* O crudelem herum! Itáne devoras ſervos & ancillas tuos, liberos & uxorem? Quin eâdem operâ veſceris matulâ tuâ, cujus dominus es? *La.* Sed audi viciſſim, inſulſe ſalſamentarie. E cæteris uſus eſt, nec eſt inane dominii nomen. Equus vehit me tergo, camelus geſtat ſarcinas; è piſcibus verò quis uſus, niſi veſcaris? *Sa.* Quaſi verò non ſint innumera ex piſcibus remedia. Deinde multa ſunt in hoc tantùm condita, ut delectent hominem contemplantem, & in conditoris admirationem rapiant. Fortè non credes delphinos hominem tergo vehere. Denique ſunt piſces qui nobis prædicant imminere tempeſtatem, velut * echinus. An non talem ſervum optares domi tuæ? *La.* Verùm ut hoc largiamur, ante diluvium non fuiſſe fas veſci cibis, præterquam terræ frugibus; nihil magni erat abſtinere ab iis quæ non requirebat corporis neceſſitas, & habebant laniandi crudelitatem: illud fateris, animantium eſum initio permiſſum ob humanorum corporum imbecillitatem. Frigus induxerat diluvium, & hodie videmus in regionibus frigidis naſci homines cæteris edaciores; ac terræ proventum vel extinxerat, vel corruperat inundatio. *Sa.* Eſto. *La.* Et tamen à diluvio præteribant annum ducenteſimum. *Sa.* Credo. *La.* Cur igitur Deus, cùm illis robuſtis citra exceptionem permiſit, poſt, imbecilliores ævíque contractioris aſtrinxit ad certa

* Piſcis eſt ſpinas habens pro pedibus: hic imminente tempeſtate affigit ſe, aut ſaburrat arenâ.

certa animantium genera, quemadmodum præcepit Moſes? *Sa.* Quaſi meum ſit eorum quæ Deus gerit rationem reddere. Arbitror tamen hoc tum feciſſe Deum quod ſolent heri, qui contrahunt indulgentiam in ſervos ubi vident illos abuti lenitate dominorum. Sic equo plus ſatis ferocienti ſubducimus fabas & avenam, parcóque fœno paſcimus; frænóque & calcaribus aſperioribus ſubigimus. Excuſſerat hominum genus omnem reverentiam, in tantámque licentiam ſeſe effuderat, quaſi nullus omnino Deus eſſet. Hîc inventi ſunt legis cancelli, ceremoniarum repagula, minarum ac præceptorum fræna, quò vel ſic reſipiſcerent. *La.* Quin igitur manent hodie legis illius repagula? *Sa.* Quia ſublata eſt carnalis ſervitutis aſperitas, poſteaquam per Evangelium adoptati ſumus in filios Dei. Detractum eſt præceptis, ubi contigit uberior gratia. *La.* Cùm Deus appellet ſuum teſtamentum ſempiternum, cúmque Chriſtus negârit ſe ſolvere Legem, ſed conſummare, quâ fiduciâ poſteriores auſi ſunt bonam Legis partem abrogare? *Sa.* Gentibus ea lex data non erat, & ideo viſum eſt Apoſtolis eas non onerare circumciſionis moleſtiâ, nè, quod Judæi faciunt & hodie, in corporalibus obſervationibus conſtituerent ſalutis ſpem potiùs quàm in fiducia & charitate erga Deum. *La.* Omitto gentes. Quæ ſcriptura manifeſtè docet, Judæos, ſi profeſſionem Evangelicam fuerint amplexi, manumiſſos eſſe à Moſaicæ Legis ſervitute? *Sa.* Quoniam id fore prædictum erat à Prophetis, qui promittunt teſtamentum novum & cor novum, inducúntque Deum abominantem feſtos Judæorum dies, averſantem illorum victimas, deteſtantem jejunia, rejicientem donaria, deſiderantem populum circumciſo corde; confirmavit illorum promiſſa Dominus ipſe, qui porrigens diſcipulis corpus & ſanguinem ſuum, appellat *Teſtamentum novum.* Si nihil aboletur de veteri, cur hoc dicitur novum? Ciborum Judaicum delectum non exemplo quidem, ſed ſententiâ ſuâ abrogavit Dominus, cùm negat hominem inquinari cibis, qui mittuntur in ſtomachum & per ſeceſſum repurgantur. Docet idem Petrum conſpectâ viſione; imò Petrus ipſe cum Paulo cæteriſque veſcens cibis communibus, à quibus Lex præceperat temperari. Agit hoc ubique Paulus in ſuis Epiſtolis; nec dubitatur quin quod hodie ſequitur populus Chriſtianus, ab Apoſtolis veluti per manus traditum ad nos denique pervenerit. Itaque non tam manumiſſi ſunt Judæi, quàm à Legis ſuperſtitione, velut lacte conſueto quidem & familiari, ſed jam intempeſtivo,

peſtivo, depulſi. Neque Lex abrogata eſt, ſed ea pars juſſa eſt cedere quæ jam erat otioſa. Frondes & flores pollicentur fructum exoriturum; is ubi gravat arborem, nemo flores deſiderat. Neque quiſquam deplorat periiſſe filii ſui pueritiam, ubi jam ad ætatem maturam pervenit. Neque quiſquam requirit lucernas & funalia, ubi ſe terris deprompſit Sol. Nec habet quod queratur pædagogus, ſi filius jam puber ſuam libertatem ſibi vendicat, ac pædagogum in ſua viciſſim habet poteſtate. Pignus deſinit eſſe pignus, ubi promiſſa ſunt exhibita. Sponſa priùs quàm deducatur ad ſponſum epiſtoliis ab illo miſſis ſeſe conſolatur, exoſculatur munuſcula ab illo venientia, picturas illum referentes amplectitur; cæterùm ubi jam ipſius ſponſi data eſt copia, præ hujus amore negligit illa priùs adamata. At Judæi primùm ægre divellebantur à conſuetis; velut ſi puer aſſuetus lacti, jam grandis mammam inclamet, cibum ſolidum faſtidiens. Itaque propemodum vi depulſi ſunt ab illis vel figuris, vel umbris, vel temporariis ſolatiis, quò ſe jam totos convertant in eum quem Lex illa promiſerat & adumbrârat. *La.* Quis exſpectaret tantum theologiæ à ſalſamentario? *Sa.* Soleo piſculentum commeatum ſuppeditare noſtræ civitatis Dominicano collegio; itáque fit ut illi frequenter prandeant apud me, ego nonnunquam apud illos. Ex eorum conflictationibus hæc decerpſi. *La.* Næ tu dignus es qui ex ſalſamentario fias piſcium recentium venditor. Verùm illud expedi; Si Judæus eſſes (neque mihi ſatis liquet an ſis) & immineret ex fame certum vitæ periculum, veſcereris carne ſuillâ, an mortem præoptares? *Sa.* Quid facturus eſſem ſcio; quid mihi faciendum eſſet nondum intelligo. *La.* Deus utrunque vetuit, Non occîdes, &, Non veſcêris carne ſuillâ. In tali caſu utrum præceptum utri par eſt cedere? *Sa.* Primùm, non conſtat an hoc animo Deus vetuerit veſci ſuillâ, ut mortem vellet opperi potiùs quàm eſu vitæ conſuli. Nam ipſe Dominus excuſat David, qui contra Legis præceptum comederit ſacros panes. Et in exſilio Babylonico multa non obſervata ſunt à Judæis quæ Lex præſcripſerat. Proinde cenſerem eam legem quam ipſa quoque natura tulit, eóque perpetua eſt & inviolabilis, debere potiorem haberi eâ quæ neque ſemper fuit, & pôſt erat abroganda. *La.* Cur igitur laudati ſunt fratres Macchabæi, qui maluerunt duris cruciatibus exanimari quàm carnem guſtare ſuis? *Sa.* Opinor, quoniam hic eſus à rege præſcriptus complectebatur totius patriæ Legis abnegationem, quamadmodum

circum-

circumciſio, quam Judæi gentibus obtrudere conabantur, continebat totius Legis profeſſionem, non aliter quàm arrha data ad univerſum contractum præſtandum obligat. *La.* Itaque ſi craſſior illa Legis pars poſt exortam Evangelii lucem rectè ſublata eſt, quo conſilio nunc videmus vel eadem, vel his graviora, revocari, præſertim cùm Dominus *jugum* ſuum appellet *ſuave*, & Petrus in Actis Apoſtolorum Judæorum legem appellet *duram*, quam nec *ipſi ferre potuerint, nec patres* ipſorum? Sublata eſt circumciſio, ſed ſucceſſit baptiſmus, duriore propè dixerim conditione. Illa differebatur in octavum diem, & ſi quis interim caſus intercepiſſet puerum, votum circumciſionis pro circumciſione imputabatur: nos pueros vixdum à latebris uteri materni egreſſos in frigidam aquam, quæque diu in alveo ſaxeo conſtitit, (non enim dicam, computruit) totos immergimus; & ſi vel primo die, atque adeò in ipſo partûs oſtio perierit, nullâ parentum aut amicorum culpâ, deditur miſer æternæ damnationi. *Sa.* Sic aiunt. *La.* Sublatum eſt ſabbatum; imò non ſublatum eſt, ſed translatum in diem Dominicum. Quid refert? Paucorum dierum jejunia indixit lex Moſaica: nos illis quantum addidimus numerum? In delectu ciborum quantò liberiores Judæi nobis, quibus licebat vel totum annum veſci ovibus, capis, perdicibus, & hœdis? Illis nullum veſtis genus erat interdictum præter eam quæ eſſet lanâ linóque contexta; nunc præter tot veſtium præſcriptas & interdictas formas & colores, acceſſit capitis raſura, eáque varia. Nè commemorem interim Confeſſionis onus, & conſtitutionum humanarum ſarcinas, Decimationes non ſimplices, adſtrictum arctioribus vinculis Matrimonium, novas Affinitatis leges, aliáque permulta, quæ faciunt ut hâc parte non paulò commodior videatur fuiſſe Judæorum quàm noſtra conditio. *Sa.* Erras totâ viâ, lanio: Chriſti jugum non æſtimatur ad iſtam regulam quam imaginaris. Pluribus adſtringitur Chriſtianus, & adſtringitur ad difficiliora, denique ad pœnam graviorem: ſed his adjuncta copioſior vis fidei & charitatis facit ea ſuavia quæ naturâ ſunt graviſſima. *La.* Atqui cùm olim Spiritus ſpecie linguarum ignearum è cœlo delapſus copioſiſſimo dono fidei & charitatis locupletârit credentium pectora, cur detractum eſt Legis onus, velut imbecillibus ac ſub iniqua ſarcina periclitantibus? Cur Petrus jam afflatus Spiritu vocat *onus intolerabile*? *Sa.* Detractum eſt ex parte, nè Judaiſmus, ut cœperat, obrueret Evangelii glori-

Ceremoniæ papales duriores Judaicis.

am, & nè Legis odio gentes alienarentur à Chriſto, inter quas erant infirmi plurimi, quibus inſtabat duplex periculum; alterum, nè crederent ſine Legis obſervatione neminem poſſe ſalutem conſequi; alterum, nè potius haberent in paganiſmo manere quàm Moſaicæ Legis jugum accipere. Horum imbecilles animos oportebat velut eſcâ quadam libertatis allicere. Rurſus, quò mederentur illis qui negabant ex Evangelii profeſſione ſalutis eſſe ſpem citra Legis obſervationem; circumciſionem, ſabbatiſmos, delectus ciborum, aliáque id genus, aut prorſus ſuſtulerunt, aut in aliud verterunt. Porrò, quòd Petrus negat ſe Legis onus portare potuiſſe, non eſt referendum ad eam perſonam quam tum gerebat, cùm illi jam nihil eſſet intolerabile; ſed ad craſſos & infirmos Judæos, qui non ſine tædio arrodebant hordei tunicam, (a) nondum guſtatâ ſpiritûs medullâ. *La.* Satis tu quidem craſſè diſſeris. Atqui mihi videtur & hodie non minùs eſſe cauſarum cur obſervationes iſtæ carnales hactenus tolli debeant, ut arbitrariæ ſint, non obligatoriæ. *Sa.* Quî ſic? *La.* Nuper [illegible]nteo quodam ampliſſimo vidi totum orbem depictum. Illic didici quantula eſſet mundi portio Chriſti religionem purè ſincereque profitens; nimirum Europæ particula vergens ad occidentem, rurſus altera vergens ad Septentionem, tertia tendens, ſed procul, ad meridiem, ad orientem vergentis quartæ poſtrema videbatur Polonia. Reliquus orbis aut barbaros habet, non ità multùm à brutis animantibus differentes, aut ſchiſmaticos, aut hæreticos, aut utrumque. *La.* At non vidiſti totum illud littus Auſtrinum, & ſparſas inſulas Chriſtianis inſignibus notatas? *La.* Vidi, didicique illinc avectas prædas, Chriſtianiſmum inductum non audivi. Cùm igitur tam ampla ſit meſſis, videtur hoc eſſe conſultiſſimum ad religionem Chriſtianam propagandum, quemadmodum Apoſtoli ſuſtulerunt onus Legis Moſaicæ, nè gentes reſilirent, ità nunc, ad illiciendos etiam imbecilles, tolli quarundam rerum obligationes, ſine quibus initio ſervatus eſt orbis, & nunc ſervari poſſet, modò adſit fides & charitas Evangelica. Rurſus audio videóque plurimos eſſe qui in locis, veſtibus, cibis, jejuniis, geſticulationibus, cantibus, ſummam pietatis conſtituunt, & ex his proximum judicant, contra præceptum Evangelicum. Unde fit ut cùm omnia referantur ad fidem & charitatem, harum rerum ſuperſtitione extinguatur utrumque. Procul enim abeſt à fide Evangelica qui fidit hujuſmodi factis; & procul abeſt à charitate Chriſtiana qui ob potum

a Alludit ad allegoriam parabolæ de quinque panibus hordeaceis.

potum aut cibum, quo rectè quis uti poteſt, exaſperat fratrem, pro cujus libertate mortuus eſt Chriſtus. Quàm amarulentas contentiones videmus inter Chriſtianos? quàm inimicas calumnias ex veſte aliter cincta tinctâve, ex cibo quem porrigunt aquæ & quem porrigunt paſcua? Hoc malum ſi ad paucos ſerpiſſet, contemni poterat. Nunc videmus univerſum orbem ob hæc diſſidiis exitialibus concuti. Hæc & hujuſmodi ſi tolerentur, & nos majori concordiâ viveremus, neglectis ceremoniis, ad ea tantùm contendentes quæ docuit Chriſtus, & reliquæ nationes citiùs amplecterentur religionem cum libertate conjunctam. *Sa.* Extra Eccleſiæ domum non eſt ſalus. *La.* Fateor. *Sa.* Extra Eccleſiam eſt quiſquis non agnoſcit Pontificem Romanum. *La.* Non reclamo. *Sa.* Sed hunc non agnoſcit qui illius præſcripta negligit. *La.* Atque ideo ſpero futurum, ut hic Pontifex, nomine Clemens, animo pietatéque clementiſſimus, quò magìs omnes nationes ad Eccleſiæ ſodalitatem alliciat, omnia mitiget quæ hactenus viſa ſunt aliquot populos à Romanæ Sedis fœdere alienare, potiúſque habeat Evangelii lucrum, quàm ſuum in omnibus jus perſequi. Audio quotidie veteres querimonias de annatis, de condonationibus, de diſpenſationibus, déque reliquis exactionibus, & de gravatis Eccleſiis: ſed arbitror hunc ità moderaturum omnia, ut poſt hac impudens ſit qui pergat queri. *Sa.* Utinam idem facerent omnes monarchæ. Nihil addubito quin res Chriſtiana nunc in arctum coacta feliciſſimè ſit proferenda, ſi gentes barbaræ ſenſerint ſe vocari non ad ſervitutem humanam, ſed ad libertatem Evangelicam; nec ad rapinam expeti, ſed ad felicitatis & ſanctimoniæ conſortium. Ubi coaluerint, & in nobis mores verè Chriſtianos compererint, ultro plus offerent quàm ab eis ulla vis queat extorquere. *La.* Id brevi futurum auguror, ſi peſtilens (*a*) Ate, quæ duos potentiſſimos orbis Monarchas funeſto bello commiſit, abierit (*b*) ἐς κόρακας. *Sa.* Atque ego demiror jamdudum non eſſe factum, cùm Franciſco nihil fingi poſſit humanius, & Carolo Cæſari arbitror à præceptoribus inſtillatum, ut quò per fortunam plus acceſſerit imperii finibus, hòc ipſe plus addat clementiæ benignitatíque. Ad hæc, habere ſolet & ætas ea peculiarem facilitatis ac manſuetudinis dotem. *La.* Nihil eſt quod in utroque deſideres. *Sa.* Quid igitur remoratur publicum orbis votum? *La.* Adhuc jureconſulti de finibus ambigunt; & ſcis comœdiarum tumultus ſemper deſinere in nuptias: itidem principes ſuas finiunt tragœdias. Sed in comœdiis

a Dea Homerica, quæ diſſidia ſerit inter Deos & homines. Litæ tardæ, Ate velox.
b Id eſt, in malam rem

mœdiis ſubitò coëunt nuptiæ; hic inter magnos magnis molimimibus res agitur. Et præſtat aliquantò ſeriùs obduci cicatricem, quàm mox iterum ulcus erumpere. *Sa.* An credis iſtas nuptias eſſe firma concordiæ vincula? *La.* Vellem quidem, ſed ex his video ferè naſci maximam bellorum partem; & ſi quod bellum ortum fuerit, dum affinis adeſt affini, latiùs ſe ſpargit incendium, & difficiliùs componitur. *Sa.* Fateor, & agnoſco veriſſimum eſſe quòd dicis. *La.* Sed æquúmne tibi videtur, ut ob Jureconſultorum rixas & contractuum moras totus orbis tantum perpetiatur mali? Nunc enim nihil uſquam tutum eſt, & peſſimis licet plurimum, dum neque bellum eſt, neque pax. *Sa.* De principum conſiliis non eſt meum dicere. Verùm ſi quis me faciat Cæſarem, ſcio quid ſim facturus. *La.* Eja, facimus te Cæſarem, ſimúlque Romanum Pontificem, ſi libet. Quid facis? *Sa.* Fac me potiùs Cæſarem & regem Galliæ. *La.* Age, eſto utrumque. *Sa.* Protinus concepto pacis voto edicerem per univerſam ditionem meam inducias, dimiſſis copiis, denuncians pœnam capitis, ſi quis vel gallinam alterius attigerit. Ità pacatis rebus meo commodo, vel, ut meliùs dicam publico, tranſigerem de ditionis finibus, aut de conjugii conditionibus. *La.* Habéſne firmiora fœderis vincula quàm matrimonium? *Sa.* Arbitror. *La.* Imperti. *Sa.* Si Cæſar eſſem, ſic abſque mora tranſegiſſem cum rege Gallorum. "Frater, malus quiſpiam genius bellum hoc inter nos excitavit; neque tamen inter nos certamen fuit de capite, ſed de ditione. Tu, quod in te fuit, fortem ac ſtrenuum bellatorem præſtitiſti. Fortuna mihi favit, téque ex rege fecit captivum. Quod accidit tibi mihi potuit accidere, & tua calamitas omnes nos admonet humanæ conditionis. Experti ſumus quàm hoc certaminis genus utrique ſit incommodum. Age, diverſo genere inter nos conflictemur. Dono tibi vitam, dono libertatem, pro hoſte recipio te in amicum. Sit omnium præteritorum malorum oblivio, redi ad tuos gratis ac liber, habe tibi tua, eſto bonus vicinus, & poſthac geratur unum hoc certamen inter nos, uter alterum fide, officiis, ac benevolentiâ vincat, neque certemus uter altero latiùs regnet, ſed uter ſanctiùs adminiſtret ſuam ditionem. In priori conflictu fortunati laudem tuli; hic qui vicerit longè ſplendidius auferet decus. Mihi quidem hæc clementiæ fama plus adferet veræ laudis quàm ſi univerſam Galliam meæ ditioni adjunxiſſem. Et tibi gratitudinis opinio plus decoris conciliabit quàm ſi me

Pia ad pacem hortatio.

"totâ

" totâ Italiâ depuliſſes. Noli invidere mihi laudem quam " affecto; ego viciſſim tuæ ſic ſavebo, ut huic amico li- " benter ſis debiturus. *La.* Profectò ſic poſſit adſtringi Gallia, imò totus orbis. Etenim ſi conditionibus iniquis ulcus hoc obducatur verius quàm ſanetur, vereor nè mox per occaſionem ruptâ cicatrice pus vetus erumpat majore cum malo. *Sa.* Quàm magnificam quámque plauſibilem gloriam hæc humanitas per univerſum orbem pararet Carolo? Quæ natio ſe non lubens tam humano támque clementi principi ſubmitteret? *La.* Egiſti Cæſarem ſat feliciter; nunc age Pontificem. *Sa.* Perlongum ſit ſingula perſequi; dicam compendio. Sic agerem, ut univerſus orbis intelligeret eſſe principem Eccleſiæ, qui nihil aliud ſitiret quàm Chriſti gloriam & ſalutem omnium mortalium. Ea res verè mederetur invidiæ Pontificii nominis, & ſolidum ac perennem pararet gloriam. Sed interim (*a*) *ab aſino*, quod aiunt, *delapſi*, multùm aberravimus ab inſtituto. *La.* Ego te mox reducam in viam. Ais igitur obligare Pontificum leges omnes qui ſunt in Eccleſia? *Sa.* Aio. *La.* Ad pœnam gehennæ? *Sa.* Aiunt. *La.* Etiam Epiſcoporum? *Sa.* Sic arbitror, in ſua cujuſque ditione. *La.* Etiam Abbatum? *Sa.* Hæreo; nam hi certis conditionibus accipiunt adminiſtrationem, nec poſſunt ſuos gravare conſtitutionibus niſi ex authoritate totius Ordinis. *La.* Quid ſi Epiſcopus iiſdem conditionibus accipiat ſuam functionem? *Sa.* Addubito. *La.* Quod Epiſcopus conſtituit Pontifex poteſt reſcindere? *Sa.* Opinor. *La* Quod Pontifex decrevit nemo poteſt abrogare? *Sa* Nemo. *La.* Unde igitur audimus reſciſſas Pontificum ſententias, hoc titulo, quòd parùm rectè fuerint edocti; & priorum conſtitutiones à poſterioribus (*b*) antiquatas, quòd à pietate deviarent? *Sa.* Iſta ſubreptitia ſunt ac temporaria. Nam & in Pontificem, ut hominem, cadit ignorantia perſonæ ſactive. Cæterùm quod ex authoritate Concilii univerſalis proficiſcitur, cœleſte oraculum eſt, & pondus habet par Evangeliis, aut certè proximum. *La.* Licétne de Evangeliis dubitare? *Sa.* Bona verba; nè de Conciliis quidem ritè in ſpiritu ſancto congregatis, peractis, editis, & receptis. *La.* Quid ſi quis dubitet an hæc competant in Concilium quod objicitur, quemadmodum audio Baſileenſe concilium à nonnullis rejici, nec omnibus probari Conſtantienſe? loquor de his qui nunc habentur orthodoxi; nè quid dicam de proximo concilio Lateranenſi. *Sa.* Dubitent qui velint ſuo periculo, ego nolo dubitare. *La* Petrus igitur habuit authoritatem condendi

a Id eſt, à propoſito digreſſi. Vide Chiliad.

b Id eſt, abrogatas.

di novas leges? *Sa.* Habuit. *La.* Habuit & Paulus cum cæteris Apoſtolis? *Sa.* Habuerunt in ſuis quiſque Eccleſiis, à Petro ſeu Chriſto commiſſis. *La.* Et Petri ſucceſſoribus par eſt poteſtas cum ipſo Petro? *Sa.* Quidni? *La.* Tantundem igitur honoris debetur reſcripto Romani Pontificis quantum Epiſtolis Petri,& tantundem conſtitutionibus Epiſcoporum quantum Epiſtolis Pauli? *Sa.* Equidem arbitror etiam amplius deberi, ſi præcipiant & legem ferant cum authoritate. *La.* Sed fáſne eſt dubitare, an Petrus & Paulus ſcripſerunt afflatu Divini Spiritûs? *Sa.* Imò hæreticus ſit qui dubitet. *La.* Idem cenſes de reſcriptis & conſtitutionibus Pontificum & Epiſcoporum? *Sa.* De Pontifice cenſeo, de Epiſcopis ambigo; niſi quòd pium eſt, de nullo perperam ſuſpicari, ni res ipſa palàm clamitet. *La.* Cur ſpiritus citiùs patitur errare Epiſcopum quàm Pontificem? *Sa.* Quia gravius eſt à capite periculum. *La.* Si tantum valent Præſulum conſtitutiones, quid ſibi vult quòd Dominus in Deuteronomio tam rigidè comminatur, nè quisquid addat aut adimat Legi? *Sa.* Non addit Legi qui latiùs explicat quod latebat, qui ea ſuggerit quæ ſpectant ad Legis obſervationem; neque detrahit qui pro viribus audientium Legem diſpenſat, alia promens, alia celans, pro ratione temporis. *La.* Num obligabant Phariſæorum ac Scribarum conſtitutiones? *Sa.* Non arbitror. *La.* Cur itá? *Sa.* Quia docendi habebant authoritatem, non condendi leges. *La.* Utra poteſtas videtur amplior, condendi leges humanas,an interpretandi divinas? *Sa.* Condendi humanas. *La.* Mihi ſecùs videtur. Etenim cui jus eſt interpretandi, hujus ſententia pondus habet legis divinæ. *Sa.* Non ſatis aſſequor quod dicis. *La.* Dicam explanatiús. Lex divina jubet ſubvenire parenti: Phariſæus interpretatur hoc eſſe datum patri quod miſſum eſt in corbonam, eò quòd Deus pater ſit omnium. Nonne huic interpretationi cedit lex divina? *Sa.* Iſta quidem falſa interpretatio eſt. *La.* Sed poſteaquam illis ſemel tradita eſt interpretandi authoritas, unde mihi conſtabit cujus ſit vera interpretatio, maximè ſi ipſi inter ſe diſſentiant? *Sa.* Si minùs ſatisfacit tibi ſenſus communis, ſequere Præſulum authoritatem; id tutiſſimum eſt. *La.* Ergò Phariſæorum & Scribarum authoritas devoluta eſt ad Theologos & concionatores? *Sa.* Eſt. *La.* Sed nullus audio frequentiùs inculcantes, *Audite, ego dico vobis*, quàm eos qui nunquam verſati ſunt in palæſtris Theologicis. *Sa.* Audies omnes candidè, ſed cum judicio, modò nè ſimpliciter inſaniant,

ant. Tum enim oportet populum cum ſibilo ſurgere, quò ſuam agnoſcant dementiam. Cæterùm quibus contigit titulus Doctoris, his oportet fidere. *La.* Verùm in his quoque comperio nonnullos multò rudiores ac ſtultiores illis qui prorſus ſunt illiterati: & inter doctiſſimos miram video controverſiam. *Sa.* Elige quæ ſunt optima, inexplicata aliis relinquito, ea ſemper amplectens quæ procerum & multitudinis conſenſus approbavit. *La.* Scio iſthuc eſſe tutius. Sunt igitur & conſtitutiones iniquæ, quemadmodum ſunt interpretationes falſæ? *Sa.* An ſint, alii viderint; arbitror eſſe poſſe. *La.* Annas & Caiaphas habebant poteſtatem condendi leges? *Sa.* Habebant. *La.* Num horum quavis de re conſtitutiones obligabant ad pœnam gehennæ? *Sa.* Neſcio. *La.* Puta Annam conſtituiſſe, nè quis reverſus à foro ſumeret cibum niſi loto corpore: qui illotus caperet cibum, num crimen gehennâ dignam admitteret? *Sa.* Non arbitror, niſi contemptus publicæ poteſtatis crimen exacerbaret. *La.* An omnia præcepta Dei obligent ad pœnam gehennæ? *Sa.* Non, opinor. Nam Deus prohibuit omne peccatum, quamlibèt veniale, ſi Theologis habenda fides. *La.* Fortaſſis & veniale pertraheret in gehennam, niſi Deus ſuâ miſericordiâ ſublevaret imbecillitatem noſtram. *Sa.* Non eſt abſurdum dictu; ſed affirmare non auſim. *La.* Cùm Iſraelitæ exſularent in Babylone, præter alia plurima quæ Lex præſcripſit, in multis fuit omiſſa circumciſio. An omnes hi perierunt? *Sa.* Deus novit. *La.* Si Judæus clàm, fame periclitans, veſceretur carne ſuillâ, committerétne crimen? *Sa.* Meâ quidem ſententiâ neceſſitas excuſaret factum; quandoquidem ore Domini defenſus eſt David, quòd contra Legis præceptum comederet panes ſacros, quos appellant Propoſitionis: nec ſolùm comedit ipſe, ſed & fugæ comites profanos iiſdem pavit. *La.* Si quem ea neceſſitas conſtringeret, ut aut pereundum ſit fame, aut furtum committendum, utrum eligeret, mortem, an furtum? *Sa.* Forſitan in eo caſu furtum non eſſet furtum. *La.* Hem, quid audio? ovum non eſt ovum? *Sa.* Præſertim ſi caperet animo reddendi, placandíque dominum cùm primùm liceret. *La.* Quid ſi pereundum eſſet homini niſi falſum teſtimonium ferat adverſus proximum? utrum eligendum? *Sa.* Mors. *La* Quid ſi commiſſo adulterio poſſit ſervare vitam? *Sa.* Potior erit mors. *La.* Quid ſi ſimplici ſtupro poſſis effugere mortem? *Sa.* Moriendum potiùs, ut aiunt. *La.* Cur hic ovum non deſinit eſſe ovum, præſertim ſi nulla fiat vis aut injuria?

ria? *Sa.* Fit injuria corpori puellæ. *La.* Quid ſi perjurio? *Sa.* Moriendum. *La.* Quid ſi ſimplici nulliſque noxio mendacio? *Sa.* Docent præoptandam mortem. At ego crediderim gravi neceſſitate, aut ingenti propoſitâ utilitate, mendacium hujuſmodi aut nullum eſſe crimen, aut leviſſimum, niſi quòd apertâ feneſtrâ periculum eſt nè diſcamus & pernicioſis mendaciis aſſueſcere. Finge incidiſſe caſum, ut innoxio mendacio poſſit ſervare & corpora & animas totius patriæ ſuæ, utrum eliget vir pius? fugiet mendacium? *La.* Quid alii ſint facturi, neſcio; ego vel quindecim Homerica mendacia non vererer dicere, mòxque labeculam illam abſtergerem aquâ ſacrâ. *Sa.* Idem ego facerem. *La.* Igitur non quicquid Deus præcipit aut interdicit obligat ad pœnam gehennæ. *Sa.* Non videtur. *La.* Modus igitur obligationis non eſt ab authore legis tantùm, ſed ex materia. Quædam enim cedunt neceſſitati, quædam non cedunt. *Sa.* Sic videtur. *La.* Quid ſi ſacerdos periclitetur de vita, ſervandus ſi ducat uxorem? utrum eliget? *Sa.* Mortem. *La.* Cùm divina lex cedat neceſſitati, cur hæc lex humana * Terminum agit, nulli dignans concedere? *Sa.* Non lex obſtat, ſed votum. *La.* Quid ſi quis voviſſet viſere Hieroſolymam, nec id poſſet niſi certo vitæ diſpendio? non ibit, an morietur? *Sa.* Morietur, ni voti relaxationem impetrârit à Pontifice Romano. *La.* Cur alterum votum relaxatur, alterum minimè? *Sa.* Quia alterum ſolenne, alterum privatum. *La.* Quid eſt ſolenne? *Sa.* Quod ſolet fieri. *La.* An nòn igitur ſolenne & alterum, quod quotidie fit? *Sa.* Fit, ſed privatim. *La.* Proinde Monachus ſi privatim apud abbatem profiteretur, non eſſet votum ſolenne? *Sa.* Nugaris. Ideo faciliùs relaxatur votum privatum, quia minore offendiculo ſolvitur, & is qui facit hoc animo facit, ut ſi commodum ſit mutet ſententiam. *La.* Hoc igitur animo vovent qui privatim profitentur perpetuam caſtimoniam? *Sa.* Deberent. *La.* Perpetuam igitur, & non perpetuam? Quid ſi Carthuſianum monachum hic conſtringat caſus, ut aut veſcendum ſit carnibus, aut moriendum? utrum eligeret? *La.* Docent medici nullas eſſe carnes tam efficaces, quin idem efficiat aurum potabile, & gemmæ. *La.* Utrum igitur conducibilius, gemmis & auro ſuccurrere periclitanti, an earum rerum pretio multos de vita periclitantes ſervare, & ægroto dare pullum gallinaceum? *Sa.* Hæreo. *La.* Atqui piſcium aut carnium eſus non eſt ex eorum numero quæ vocant ſubſtantialia. *Sa.* Carthuſianos ſuo judici relinquamus. *La.* Dicamus in genere.

* Fabula de Termino Deo, qui nec Jovi voluit concedere, notiſſima.

nere. Diligenter, frequenter, multíſque verbis inculcatur in Lege Moſis Sabbatiſmus. *Sa.* Verum. *La.* Utrùm igitur ſuccurram urbi periclitanti violato Sabbato, an non? *Sa.* At interim me vis eſſe Judæum? *La.* Volo, & quidem recutitum. *Sa* Iſtum nodum ſecuit ipſe Dominus. Sabbatum enim hominis causâ eſt inſtitutum, non contrá. *La.* Iſta lex igitur valebit in omnibus humanis conſtitutionibus? *Sa.* Valebit, niſi quid obſtet. *La.* Quid ſi conditor legis non hoc animo ferat legem ut quemquam obliget ad pœnam gehennæ, imò nè ad reatum quidem ullum, ſed conſtitutionem nihilo plus velit habere ponderis quàm exhortationem? *Sa.* O bone, non eſt in manu conditoris quantum obliget lex. Uſus eſt ſuâ poteſtate ferendo legem; cæterùm ad quid obliget, aut non obliget, id Deo in manu eſt. *La.* Cur igitur audimus quotidie parochos noſtros è ſuggeſto clamantes, Cras jejunandum ſub pœna damnationis æternæ, ſi nobis non conſtat quomodo lex obliget humana? *Sa.* Id faciunt quò magis terreant contumaces, nam ad hos arbitror ea verba pertinere. *La.* Sed interim an contumaces talibus dictis territent neſcio; certè infirmos vel in ſcrupum vel in periculum conjiciunt. *Sa.* Difficile eſt utriſque conſulere. *La.* Eadem autem eſt vis conſuetudinis & legis? *Sa.* Aliquando major eſt conſuetudinis. *La.* Proinde, tametſi non adeſt animus conſuetudinem inducentibus injiciendi laqueum cuiquam, tamen obligat volentes nolentes? *Sa.* Arbitror. *La.* Onus imponere poteſt, tollere non poteſt? *Sa* Admodum. *La.* Jam itaque vides, opinor, quantum ſit periculi novas leges ab hominibus ferri, ſi nulla neceſſitas urgeat, aut nulla magna invitet utilitas. *Sa.* Fateor. *La.* Dominus cùm ait, *Nolite omnino jurare*, num quemvis jurantem obnoxium facit gehennæ? *Sa.* Non arbitror. Conſilium eſt enim, non præceptum. *La.* At iſtud unde mihi liquet, cùm vix aliud accuratiùs aut ſeveriùs interdixerit quàm nè juremus? *Sa.* Diſces à doctoribus. *La.* Et Paulus cùm dat conſilium, non obligat ad gehennam? *Sa.* Nequaquam. *La.* Cur ita? *Sa.* Quia non vult injicere laqueum infirmis. *La.* Eſt igitur in manu condentis legem, obſtringere ad gehennam aut non obſtringere. Et ſanctum eſt cavere, nè quibuſlibet conſtitutionibus illaqueemus imbecilles. *Sa.* Eſt. *La.* Et ſi Paulus hîc cautionem adhibuit, multò magìs Sacerdotibus adhibenda, de quibus incertum quo ſpiritu agantur. *Sa.* Fateor. *La.* Atqui paulò antè negabas eſſe in manu conditoris quatenus obſtringeret lex. *Sa.* Jam conſilium eſt, non

lex,

lex. *La.* Nihil eſt facilius quàm commutare vocabulum. *Noli furari*, præceptum eſt? *Sa.* Eſt. *La. Noli omnino reſiſtere malo?* *Sa.* Conſilium eſt. *La.* At hoc poſterius magis habet ſpeciem præcepti quàm illud prius. Saltem hoc eſt epiſcopis in manu, utrùm velint eſſe præceptum quod inſtituunt, an conſilium? *Sa.* Eſt. *La.* At iſtud paulò antè fortiter negabas. Etenim qui non vult ſuam conſtitutionem quemquam ad ullum crimen adſtringere, nimirum vult eam eſſe conſilium, non præceptum. *Sa.* Verum: ſed non expedit hoc ſcire vulgus, nè protinus clamitent eſſe conſilium, quod ſervare non libet. *La.* At quid interim facies tot infirmis conſcientiis tam miſerè confuſis tuo ſilentio? Verùm age, dic mihi, nullíſne notis docti deprehendere poſſunt, utrùm conſilii vim habeat conſtitutio, an præcepti? *Sa.* Poſſunt, ſicut audivi. *La.* Non licet ſcire myſterium? *Sa.* Licet, niſi velis effutire. *La.* Ah, (*a*) piſci dixeris. *Sa.* Cùm nihil audis niſi, *hortamur*, *ordinamus*, *mandamus*, conſilium eſt: cùm audis, *jubemus*, diſtrictè *præcipimus*, præſertim ſi accedant minæ excommunicatiònis, præceptum eſt. *La.* Quid ſi debeam piſtori meo, cúmque ſolvendo non ſim, fugere malim quàm conjici in carcerem? num pecco criminaliter? *Sa* Non, arbitror, niſi deſit ſolvendi voluntas. *La.* Cur igitur excommunicor? *Sa.* Iſtud fulmen territat improbos, non adurit innocentes. Scis enim & apud priſcos Romanos fuiſſe leges diras ac minaces, ſed in hoc ipſum tantummodo latas; qualis illa fertur è duodecim tabulis, (*b*) de diſſecando corpore debitoris, cujus ideo nullum exſtat exemplum, quòd non in uſum, ſed ad terrorem, eſſet prodita. Jam ut fulmen non agit in ceram aut linum, ſed in æs? ità tales excommunicationes non agunt in miſeros, ſed in contumaces. Et tamen, ut ingenuè dicam, in hujuſmodi frivolis adhibere fulmen à Chriſto traditum, propemodum eſſe videtur, quod veteres dicebant, *in lente unguentum.* *La.* Num idem jus patriſamiliâs in ſua domo quod epiſcopo in ſua diœceſi? *Sa.* Arbitror, pro proportione. *La.* Et hujus præſcripta ſimiliter obligant? *Sa.* Quidni? *La.* Edico nè quis veſcatur cepis: quomodo periclitatur apud Deum qui non paruerit? *Sa.* Ipſe viderit. *La.* Poſthac non dicam meis, præcipio, ſed, admoneo. *Sa.* Sapies. *La.* Verùm perſpicio vicinum meum proximum eſſe periculo, & arreptum clàm admoneo ut ſeſe ſubducat ab ebrioſorum & aleatorum commercio; ille, monitorem aſpernatus, perditiùs incipit vivere quàm antea annum hìc illum obſtringit admoni-

Præcepta & conſilia.

a Piſces mutos eſſe declarat Prov.

b Vide Aulum Gellium de pœna talionis.

admonitio? *Sa.* Videtur. *La.* Igitur neque conſulendo, neque exhortando fugimus laqueum. *Sa.* Imò non adfert laqueum admonitio, ſed admonitionis argumentum. Etenim ſi frater admonitus ut crepidis uteretur, negligeret, nullo crimine teneretur. *La.* Non hîc percontabor quantum obligent præſcripta medicorum. Votum obſtringit ad pœnam gehennæ? *Sa.* Maximè. *La.* Omne? *Sa.* Omniſſimum, modò ſit licitum, legitimum, ac liberum. *La.* Quid appellas liberum? *Sa.* Quod nulla extorſit neceſſitas. *La.* Quid eſt neceſſitas? *Sa.* Eſt metus cadens in conſtantem virum. *La.* Etiam in Stoicum, quem, *Si fractus illabatur orbis, Impavidum ferient ruinæ?* *Sa.* Iſtum Stoicum mihi oſtende & reſpondebo. *La.* Sed extra jocum, num famis aut infamiæ metus cadit in conſtantem virum? *Sa.* Quidni? *La.* Si filia nondum emancipata clàm nubat inſciis parentibus, nec paſſuris ſi ſciant, legitimum erit votum? *Sa* Erit. *La.* An ſit, neſcio; certè ſi qua ſunt hoc eſt unum ex illorum numero quæ, licèt vera ſint, tamen ob ſcandalum imbecillium ſilenda ſunt. Quid ſi virgo, quæ ex authoritate parentum contraxit matrimonium cum ſponſo, clàm & invitis parentibus voto ſemet addicat collegio ſanctæ Claræ? eritne licitum & legitimum? *Sa.* Si fuerit ſolenne. *La.* Num ſolenne eſt quod in agro fit, in obſcura monaſteriolo? *Sa.* Sic habetur. *La* Si eadem domi, paucis teſtibus, voto profiteatur perpetuam corporis integritatem, non erit legitimum? *Sa.* Non. *La.* Quamobrem? *Sa.* Quia ſanctius votum obſtat. *La.* Eadem puella ſi vendat agellum, valebit contractus? *Sa.* Non, opinor. *La.* Et valebit, ſi ſeipſam dederit in poteſtatem alienam? *Sa.* Si ſe Deo dicaverit. *La* Annon & votum privatum dicat hominem Deo? Et qui ſuſcipit ſanctum conjugii ſacramentum, nonne ſe dicat Deo? Et quos Deus jungit, dicant ſe diabolo? De ſolis conjugibus dixit Dominus, *Quos Deus junxit homo nè ſeparet.* Ad hæc, cùm adoleſcens vix dum pubeſcens, aut puella ſimplex, minis parentum, ſævitiâ tutorum, improbis inſtinctibus monachorum, blanditiis & odiis protruditur in monaſterium, num liberum eſt votum? *Sa.* Si ſint * doli capaces. *La.* Ea ætas maximè capax eſt doli, ut cui facillimè poſſis imponere. Quid ſi proponam in animo diebus Veneris abſtinere à vino? perinde obſtringit propoſitum ut votum? *Sa.* Non, arbitror. *La.* Quid igitur intereſt inter certum propoſitum & votum tacitâ cogitatione conceptum? *Sa.* Animus obligandi. *La.* Negabas antè, hîc valere animum. Propono ſi queam, & voveo

* Ita loquuntur Juriſconſulti: Alter ex ambiguo jocatur, quaſi doli capax qui dolo eſt idoneus.

voveo ſive queam ſive non queam? *Sa.* Habes. *La.* Habeo nebulas in pariete depictas, hoc eſt, nihil. Eſt igitur & in propoſito diſpicienda materiæ ratio? *Sa.* Opinor. *La.* Et ut illic à legis, ità hîc à voti nomine cavendum? *Sa.* Rectè. *La.* Si Romanus Pontifex ſtatueret nè quis jungat matrimonium intra ſeptimum propinquitatis gradum, admitteret crimen qui duceret cognatum gradu ſexto? *Sa.* Opinor; certè periclitaretur. *La.* Quid ſi Epiſcopus ſuis ediceret, nè quis haberet rem cum uxore niſi die Lunæ, Jovis & Sabbati, committeret crimen qui clàm aliis diebus uteretur uxore? *Sa.* Arbitror. *La.* Quid ſi ediceret nè quis * bulbis veſceretur? *Sa.* Quid iſthuc ad pietatem? *La.* Quia bulbi provocant libidinem. Quod de bulbis dico, idem dictum puta de erucis. *Sa.* Hæreo. *La.* Quid hæres? unde eſt humanis legibus obligandi vis? *Sa.* Ex dictis Pauli, *Obedite præpoſitis veſtris.* *La.* Hinc igitur obligat omnes Epiſcoporum ac Magiſtratuum conſtitutio? *Sa.* Modò ſit æqua, juſta & legitimè lata. *La.* Sed iſtius rei quis erit judex? *Sa.* Ipſe qui condidit. Nam ejus eſt interpretari cujus eſt condere legem. *La.* Ergò citra delectum eſt obediendum quibuſlibet conſtitutionibus? *Sa.* Opinor. *La.* Quid ſi præpoſitus ſtultus & impius ferat legem impiam & iniquam? ipſius judicio ſtandum erit, & populus, cui nullum eſt judicandi jus, obtemperabit? *Sa.* Quorſum attinet ea ſomniare quæ non fiunt? *La.* Qui ſubvenit parenti, non ſubventurus niſi lex cogeret, num implevit legem? *Sa.* Non, arbitror. *La.* Quî ſic? *Sa.* Primùm, non ſatisfacit animo ejus qui condidit legem; deinde, voluntati impiæ addit hypocriſim. *La.* Qui jejunat, non jejunaturus niſi præciperet Eccleſia, num ſatisfacit legi? *Sa.* Mutas & authorem legis, & materiam. *La.* Confer igitur Judæum ſic jejunantem diebus præſcriptis, ut ni lex huc adigat, non ſit jejunaturus, cum Chriſtiano ſervante jejunium ab hominibus indictum, haudquaquam ſervaturo ſi legem tollas; aut, ſi mavis, Judæum abſtinentem à carne ſuilla, & Chriſtianum abſtinentem à carnibus & lactariis die Veneris. *Sa.* Infirmitati nonnihil reluctanti lege puto paratam eſſe veniam; certo propoſito legem averſanti & obmurmuranti non item. *La.* Atqui fateris leges divinas non ſemper obligare ad pœnam gehennæ. *Sa.* Quidni fatear? *La.* Nec audes fateri eſſe legem humanam quæ non obligat ad eandem pœnam, ſed hominem relinquis in ancipiti? Videris igitur aliquanto plus tribuere legibus hominum quàm Dei. Mendacium & obtrectatio ſuapte

* Cepis eſt genus, & bulbus & eruca provocant Venerem. Unde Ovidius *ſalaces* vocat *erucas*.

ſuapte naturâ ſunt mala, & à Deo prohibita ; & tamen fateris eſſe aliquod mendacii & obtrectationis genus quod non obliget ad pœnam gehennæ ; nec audes eum qui quomodocunq; veſcitur carnibus in die Veneris liberare à pœna gehennæ. *Sa.* Non eſt meum quemquam abſolvere aut damnare. *La.* Si divinæ leges & humanæ pariter obſtringunt, quid igitur intereſt inter has & illas ? *Sa.* Nimirum quòd qui violat legem humanam, immeditatè peccat adverſus hominem, (ſi mihi concedis Scholaſticorum floſculis uti) mediatè adverſus Deum ; qui violat legem divinam, contrá. *La.* Quid refert utrùm priùs miſcueris acetum an abſinthium, cùm mihi utrumque ſit ebibendum ? Aut quid refert utrùm lapis à me vulnerato repercuſſus feriat amicum, an ordine verſo ? *Sa.* Hoc didici. *La.* Et ſi ex materia circumſtantiiſque ſumitur obligandi modus in utriſque legibus, quid intereſt inter authoritatem Dei & hominum ? *Sa.* Impia percontatio ! *La.* Attamen multi credunt plurimum intereſſe. Deus tulit legem per Moſen, nec licet violare. Idem fert leges per Pontifices, aut certè Concilium. Quid intereſt inter has & illas ? Lex Moſis per hominem, leges noſtræ per homines. Et videntur minùs ponderis habere quæ Deus tulit per unum Moſen, quàm quæ Spiritus Sanctus edit per frequens epiſcoporum & eruditorum concilium. *Sa.* De ſpiritu Moſis dubitare non licet. *La.* Paulus in Epiſcoporum vicem venit. Quid igitur intereſt inter Pauli præcepta, & cujuſlibet epiſcopi ? *Sa.* Quia ſine controverſia Paulus ſcripſit afflatus Spiritû. *La.* Hæc ſcriptorum authoritas quouſque ſe porrigit ? *Sa.* Arbitror non ultra Apoſtolos, niſi quòd conciliorum eſt inviolata authoritas. *La.* Quare de Pauli ſpiritu dubitare non licet ? *Sa.* Quia obſtat Eccleſiæ conſenſus. *La.* De Epiſcopis dubitare licet ? *Sa.* De his nihil temere ſuſpicandum, niſi res ipſa palàm clamitet quæſtum, aut impietatem. *La.* Quid de Conciliis? *Sa.* Non licet, ſi fuerint ritè & per Spiritum Sanctum congregata peractáque. *La.* Eſt igitur aliquod Concilium in quod iſta non competunt ? *Sa.* Eſſe poteſt. Quod ni eſſet, Theologi nequaquam adderent hanc exceptionem. *La.* Videtur igitur & de Conciliis dubitari poſſe. *Sa.* Non arbitror, poſteaquam fuerint Chriſtianarum gentium judicio conſenſúque recepta comprobatáque. *La* Poſteaquam exceſſimus (*a*) pomœria quibus Deus voluit circumſcribi ſacroſanctam illam & inviolabilem Scripturæ authoritatem, videtur mihi & aliud eſſe diſcrimen legum divinarum & humanarum. *Sa.* Quod ?

a Id eſt, limites præſcriptos.

La. Leges Divinæ ſunt immutabiles, niſi ſi quæ ſunt ejus generis, ut ſignificandi coërcendíve gratiâ videantur ad tempus datæ, quas & Prophetæ deſituras juxta carnalem ſenſum prædixerunt, & Apoſtoli jam omittendas docuerunt. Deinde, inter leges humanas exiſtunt nonnunquam iniquæ ſtultæque & peſtilentes, unde & abrogantur vel authoritate ſuperiorum, vel conſentiente neglectu populi. Tale nihil eſt in legibus divinis. Rurſus humana lex ſuapte ſponte ceſſat, ubi ceſſârit cauſa propter quam lata eſt: veluti ſi conſtitutio juberet ſingulos quotannis aliquid conferre in ſtructuram templi, templo abſoluto ceſſat rigor legis. Ad hæc, lex ab hominibus lâta non eſt lex, niſi fuerit utentium conſenſu comprobata. Lex divina nec expendi debet, nec poteſt abrogari. Quanquam & Moſes legem laturus ſuffragia populi collegit, non quòd hoc eſſet neceſſe, ſed ut illos magìs haberet obnoxios. Impudens enim eſt legem contemnere quam tuo ſuffragio comprobâris. Poſtremò, cùm leges hominum, quæ ferè corporalia præſcribunt, pædagogi ſint ad pietatem, ceſſare videntur ubi quis profecit ad ſpiritûs robur, ut jam talibus cancellis non egeat, modò pro virili vitetur ſcandalum infirmorum non malitiosè ſuperſtitioſorum. Velut ſi pater præſcribat filiæ impuberi nè bibat vinum, quò tutior ſit illius virginitas, uſque ad nuptias; cùm adoleverit, jamque viro tradita fuerint, non tenetur præcepto patris. Multæ leges habent ſe inſtar pharmacorum, ea verò mutantur & cedunt pro re nata, ipſis etiam medicis approbantibus, qui ſi ſemper iiſdem uterentur remediis à veteribus proditis, plures occiderent quàm ſanarent. *Sa.* Multa tu quidem congeris, quorum nonnulla placent, aliqua diſplicent, quædam non intelligo. *La.* Si lex Epiſcopi quæſtum evidenter oleat, hoc eſt, ſtatuat ut ſinguli parochi bis in anno emant aureo ducato jus abſolvendi à caſibus quos vocant Epiſcopales, quò plus extorqueat à ſuis, obtemperandum cenſes? *Sa.* Cenſeo; ſed interim clamandum adverſus legem iniquam, excluſâ ſemper ſeditione. Sed unde hic mihi percontator Lanio? *Tractent fabrilia fabri.* *La.* Hujuſmodi quæſtionibus ſæpe torquemur in conviviis; interdum diatriba ferveſcit ad pugnam & ſanguinem. *Sa.* Pugnent qui volent; ego cenſeo leges majorum eſſe reverenter ſuſcipiendas, & obſervandas religiosè, velut à Deo profectas; nec eſſe tutum, nec eſſe pium, de poteſtate publica ſiniſtram concipere aut ſerere ſuſpicionem. Et ſi quid eſt tyrannidis, quod tamen non cogat ad impietatem, ſatius eſt

eſt ferre quàm ſeditiosè reluctari. *La.* Iſtâ quidem ratione fateor bene conſultum rebus eorum qui dignitate pollent, & tecum ſentio, nec illis invideo. Cæterùm lubens audiam rationem quâ conſulatur & populi vel libertati, vel commodis. *Sa.* Deus non deſtituet populum ſuum. *La.* Verùm ubi interim illa libertas ſpiritûs quam Apoſtoli promittunt ex Evangelio, quam Paulus toties inculcat, clamans, *Regnum Dei non eſt eſca & potus*; & quòd *filii non ſimus ſub pædagogo*, nec *ampliùs ſerviamus elementis hujus mundi*, aliáque innumera; ſi tantò pluribus conſtitutionibus onerantur Chriſtiani quàm Judæi, & ſi arctiùs obligant hominum leges quàm pleraque à Deo tradita præcepta? *Sa.* Dicam, lanio. Non in hoc eſt Chriſtianorum libertas, ut liceat illis facere quæ velint, liberis à conſtitutionibus humanis; ſed quòd ex fervore ſpiritûs ad omnia prompti, lubentes & alacres ea faciant quæ præſcribuntur, nimirum filii potiùs quàm ſervi. *La.* Expeditè: ſed erant & ſub lege Moſaica filii, & ſunt ſub Evangelio ſervi; atque adeò vereor nè maxima pars hominum, ſiquidem ſervi ſunt qui lege coacti ſuum officium faciunt. Quid igitur diſcriminis inter novam & veterem? *Sa.* Meo judicio multùm intereſt. Quod vetus ſub involucris docuit, nova ſub oculos poſuit: quod illa ſub ænigmatibus prædixit, hæc dilucidiùs oſtendit: quod illa ſubobſcurè promiſit, hæc exhibuit maxima quidem ex parte. Illa tradita erat uni genti, hæc ex æquo docet omnes ſalutem: illa paucis prophetis & eximiis viris impertiit inſignem illam & ſpiritualem gratiam; hæc omne donorum genus largiter effudit in omnium ætatum, ſexuum & nationum homines, linguas, ſanationes, prophetias, miracula. *La.* Ubi nunc igitur iſta? *Sa.* Ceſsârunt, non interierunt: vel quia non eſt opus, jam evulgatâ Chriſti doctrinâ; vel quia plerique titulo tantùm Chriſtiani, fide, quæ eſt miraculorum architectrix, caremus. *La.* Si propter incredulos ac diffidentes opus eſt miraculis, talium nunc plena ſunt omnia. *Sa.* Eſt incredulitas ſimpliciter errans, qualis erat Judæorum obmurmurantium Petro, quòd Cornelii familiam recepiſſet ad Evangelii gratiam; qualis erat gentium, quæ religionem quam à majoribus acceperant putabant eſſe ſalutiferam, & Apoſtolorum doctrinam eſſe ſuperſtitionem peregrinam: hi conſpectis miraculis converſi ſunt. Nunc qui diffidunt Evangelio, tantâ luce per univerſum orbem coruſcante, non ſimpliciter errant, ſed excæcati malis affectibus nolunt intelligere, ut benè agant: hos nulla miracula

reducerent ad mentem meliorem. Et ſanandi tempus nunc eſt, puniendi pòſt futurum eſt. *La.* Quanquam multa dixiſti ſatìs probabiliter, tamen mihi propoſitum eſt non fidere ſalſamentario, ſed adibo Theologum quendam eximiè doctum; quicquid is de ſingulis pronunciaverit, cœleſtis oraculi vice fuerit. *Sa.* Quis iſte? Pharetrius? *La.* Ille ſimpliciter delirat & ante annos, dignus qui concionetur deliris aniculis. *Sa.* Bliteus? *La.* An ego tam loquaci ſophiſtæ credam? *Sa.* Amphicolus? *La.* Nunquam ei credam in ſolvendis quæſtionibus, cui meo malo credidi carnes meas. An ille bonâ fide ſolvet problemata, qui peſſimâ fide nondum ſolvit pecuniam? *Sa.* Lemantius? *La.* Non utor cæcis ad indicandam viam. *Sa.* Quis igitur? *La* Si ſcire vis, Cephalus eſt, vir trium linguarum & omnis politioris literaturæ perpulchre gnarus, tum in ſacris voluminibus & vetuſtis Theologis diu ſtudioſéque verſatus. *Sa.* Dabo rectius conſilium. Eas ad inferos; illic invenies Rabbinum Druinum, qui Tenedia bipenni diſſecabit omnes tuas quæſtiunculas. *La.* Tu præi, quò mihi viam appares. *Sa.* Sed extra jocum; Eſtne verum quod narras, datam poteſtatem veſcendi carnibus? *La.* Ludebam te, ut urerem. Et ſi Romanus Pontifex id vellet maximè, ordo ſalſamentariorum moveret ſeditionem. Deinde mundus eſt plenus Phariſaicis hominibus, qui non alia re ſibi poſſunt vendicare ſanctimoniam, niſi talibus obſervatiunculis: hi nec paterentur ſibi detrahi jam partam gloriam, nec ſinerent minoribus plus eſſe libertatis quàm ipſis fuit. Nè in lanionum quidem rem eſſet, permitti liberum quarumlibet rerum eſum: tum enim varius eſſet eventus noſtræ negotiationis; nunc certius eſt lucrum, & (*a*) minus aleæ, minúſq; laborum. *Sa.* Veriſſima prædicas; ſed eadem incommoditas ad nos rediret. *La.* Gaudeo tandem inventum aliquid in quo ſalſamentario cum lanione conveniat. Jam ut incipiam & ipſe ſeriò loqui, quemadmodum fortaſſis expediret populum Chriſtianum paucioribus conſtitutiunculis obſtringi, præſertim ſi quæ non multùm aut nihil conducunt ad pietatem, nè dicam officiunt; ità non libet ab ipſis ſtare qui omnes omnium hominum conſtitutiones rejiciunt, neq; flocci faciunt. Imò ob hoc ipſum multa faciunt, quia præceptum eſt nè faciant. Attamen demirari non poſſum in pleriſque rebus præpoſtera mortalium judicia. *Sa.* Idem nec ego ſatìs admirari poſſum. *La.* Cœlum terræ miſcemus ſi quid periculi ſuſpicamur, nè quid decedat ponderis ſacerdotum conſtitutionibus authoritatíque; & dormitamus

a Id eſt, minus periculi.

mitamus cùm imminet evidens periculum nè tantum tribuamus hominum authoritati, ut authoritati divinæ minus tribuatur quàm oportet. Sic à Scylla declinamus, ut non metuamus Charybdin, malum exitiabilius. Debetur epiſcopis ſuus honos, quis negat? præſertim ſi agunt quod dicuntur. Sed impium eſt, honores ſoli Deo debitos transferre in homines, & dum impensè reveremur hominem, parùm revereri Deum. Honorandus Deus in proximo, venerandus in proximo; ſed interim adhibenda cautio, nè Deus per hanc occaſionem ſuo fraudetur honore. *Sa.* Itidem videmus multos in tantum fidere corporalibus ceremoniis, ut his freti negligant ea quæ ſunt veræ pietatis, ſuis meritis arrogantes quod eſt divinæ largitatis, & ibi conſiſtentes unde gradus erat ad perfectiora, & ex his rebus proximum calumniantes quæ per ſe nec bonæ ſunt nec malæ. *La.* Quin in eadem re cùm duo ſint, quorum alterum altero præſtantius, ſemper deterioris eſt nobis potior ratio. Corpus & quæ corporis ſunt ubique pluris fiunt quàm ea quæ ſunt animi. Et hominem occidiſſe pro gravi crimine ducitur, ut eſt; at peſtiferâ doctrinâ, viperiis inſtinctibus corrupiſſe mentem hominis, ludus eſt. Si ſacerdos alat capillitium, aut veſtem ſumat hominis profani, rapitur in carcerem, acriter punitur; ſi bibat in lupanari, ſi ſcortetur, ſi ludat aleam, ſi vitiet alienas uxores, ſi nihil attingat ſacræ lectionis, tamen columna eſt Eccleſiæ. Non excuſo mutatam veſtem, ſed accuſo præpoſterum judicium. *Sa.* Imò ſi non perſolvat penſum precum horariarum, paratum eſt anathema; ſi fœneretur, ſi ſimoniam admittat, impune eſt. *La.* Si quis videat Carthuſianum aliter veſtitum, aut veſcentem carnibus, quàm execratur, quàm horret, quàm timet nè terra dehiſcens & ſpectatorem & ſpectatum abſorbeat! idem ſi videat eum temulentum, mendacibus verbis in famam aliorum debacchantem, manifeſtis dolis imponentem tenui vicino, nemo perinde abominatur. *Sa.* Veluti ſi quis videat Franciſcanum enodi cingulo cinctum, aut Auguſtinenſem non corio, ſed lanâ, cinctum, aut diſcinctum Carmelitam, aut cinctum Rhodienſem; rurſus, ſi percalceatum Franciſcanum, aut ſemicalceatum Cruciferum; nonne concitaret (a) *Tyria*, quod dici ſolet, *maria? La.* Imò nuper apud nos ex duabus fœminis, quarum utramque dixiſſes prudentem, altera abortiit, altera concidit ſyncopê, quòd conſpicerent Canonicum quendam ſacris virginibus præfectum, in propinqua vicinia, ſed tamen in publico, obambulare, qui veſtem lineam

a Id eſt, ſummos tumultus. Vide proverbium.

non haberet tectam nigro pallio. At eædem crebrò viderant aves ejuſmodi comeſſantes, cantillantes, ſaltitantes, non addam cætera, nec ullam ſentiebant nauſeam. *Sa.* Sexui fortaſſis debetur venia. Opinor tibi notum Polythreſcam. Is ægrotabat periculosè, phthiſis erat. Medici diu ſuaſerant ut veſceretur ovis & lactariis, ſed fruſtrà: eòdem cohortabatur epiſcopus. Ille, cùm eſſet vir non indoctus & Theologiæ baccalaureus, videbatur citiùs emoriturus quàm utriuſque medici conſilio morem geſturus. Ità viſum eſt medicis & amicis ut falleretur; parata eſt ſorbitio ex ovis & lacte caprino, dictum eſt lac amygdalinum. Ille lubens comedit & idem aliquot diebus faciens, cœpit habere meliuſculè, donec puella quædam fucum prodidit. Ibi cœpit quod comederat revomere. At idem ſuperſtitioſus in lacte, nullâ religione commotus eſt quò minùs abjuraret pecuniam mihi debitam. Nam chirographum ſimpliciter exhibitum clàm ungui ſciderat. Delatum eſt juſjurandum; ego illi ceſſi. Is verò tam non gravatim recepit, ut optare videretur quotidianas ejuſmodi delationes. Quid hoc judicio perverſius? Peccabat adverſus mentem Eccleſiæ, qui hîc non obtemperârit ſacerdoti & medicis: & in perjurio manifeſto firmam habebat conſcientiam, tam infirmus in lacte. *La.* Hic mihi ſuccurrit fabula quam nuper Dominicanus quidam narravit in concione frequentiſſima, quò ſermonis amaritudinem (nam in die Paraſceues exponebat mortem Domini) jucundiori narratione dilueret. Virginem ſacram oppreſſerat adoleſcens; uteri tumor arguit factum, convocatus eſt virginum chorus, præſedit Abbatiſſa, accuſata eſt. * Inficiali ſtatui non erat locus; argumentum erat neceſſarium. Confugit ad ſtatum qualitatis, niſi mavis tranſlationis. Oppreſſa ſum à valentiore. At ſaltem exclamâſſes. Feciſſem, inquit, ſed in dormitorio nefas eſt ſolvere ſilentium. Sit hæc fabula; modò fateamur hoc ſtultiora geri permulta. Nunc dicam quod his oculis vidi. Nomen hominis locique ſilebitur. Habebam affinem Priorem, Abbati proximum, ordinis Benedictini, ſed ex eorum numero qui non veſcuntur carnibus, niſi extra locum quem appellant magnum Refectorium. Habebatur doctus, & ipſe volebat haberi, annos natus ferè quinquaginta. Certare poculis & hilareſcere vino erat illi quotidianum. Duodecimo quoque die adibat thermas publicas; illic dabatur opera purgandis renibus. *Sa.* Erat unde id fieret? *La.* Poſſidebat annuè ſexcentos florenos. *Sa.* O paupertatem optabilem! *La.* Ex

* Cùm factum negatur: Qualitatis, cùm defenditur ut jure factum: Tranſlationis, cùm culpa facti transfertur in alium.

La. Ex Vino & Venere incidit in phthiſim. Deſperantibus medicis, Abbas imperabat eſum carnium, addens illud terribile verbum, Sub pœna inobedientiæ. Ille vix adigi potuit ut moriens guſtaret carnes, à quibus tot annis non abhorruerat. *Sa.* Prior tali Abbate dignus. Divino tamen quos dicas, nam eandem fabulam & ab aliis audiſſe memini. *La.* Divina. *Sa.* Nonne Abbas eſt prægrandi obeſóque corpore, linguâ ſubblæſâ? Prior humiliore ſtaturâ, ſed erectâ, gracili vultu? *La.* Divinâſti. *Sa.* Accipe par pari relatum. Audies quod nuper ipſe vidi, cuique non interſui ſolùm, verùm etiam propemodum præfui. Erant duæ monachæ quæ viſebant cognatos ſuos. Ubi veniſſent quò volebant, famulus per oblivionem reliquerat codicem precum juxta conſuetudinem ordinis & loci in quo vivebant. Deum immortalem! quanta illic perturbatio! Non audebant cœnare niſi dictis precibus veſpertinis, nec ſuſtinebant ex alio codice dicere quàm ex ſuo. Interim tota domus cœnaturiebat. Quid multis? Canterio recurrit famulus: ſub multam noctem adfert relictum codicem. Dicuntur preces, víxque ad decimam cœnavimus. *La.* Hactenus nihil audio quod ſit magnopere reprehendendum. *Sa.* Nimirum dimidium duntaxat audîſti fabulæ. Inter cœnandum cœperunt illæ virgines hilareſcere vino: tandem riſu ſoluto, jocis parùm pudicis perſtrepuit convivium; ſed nemo licentius egit quàm illæ quæ, niſi dictis ex ordinis forma precibus, cœnare noluerunt. A convivio luſus, choreæ, cantilenæ; reliqua non audeo commemorare: ſed planè vereor nè quid eâ nocte patratum ſit parùm virgineum, niſi me fallebant prooemia, laſcivi luſus, nutus, & ſuavia. *La.* Iſtam perverſitatem non tam imputo virginibus quàm ſacerdotibus earum curam gerentibus. Sed age, fabulam fabulâ penſabo; quin potiùs audies oculatam hiſtoriam. Hiſce diebus aliquot conjecti ſunt in carcerem, quòd auſi ſint die Dominico panem coquere, cùm fortè deeſſet. Equidem non damno factum, ſed excutio judicium. Aliquantò pòſt, die Dominico, qui vulgò Palmarum dicitur, fortè erat cur vicus propinquus mihi eſſet adeundus. Ibi tum ad horam diei ferme quartam à prandio obvium habeo, ridiculúmne dicam, an miſerandum? ſpectaculum: arbitror nulla Bacchanalia plus habuiſſe turpitudinis. Alii vacillabant huc illuc vino, non aliter quàm navis deſtituta rectore jactatur ventis & fluctibus. Erant qui complexi brachium alterius ſuſtinebant lapſantem, ſed ipſi parùm firmi; alii ſubinde cadebant, ægréque ſur-

ſurgebant; nonnulli quernis frondibus erant coronati. *Sa.* Magis convenie|bat pampineis; tum addendi (*a*) thyrſi. *La.* Senior quidam (*b*) Silenum agens, ſarcinæ in morem ſublimis geſtabatur humeris, eo geſtu quo ſolent olim efferri cadavera, pedibus eò porrectis quò ibant, niſi quòd pronus bajulabatur, nè vomitu præfocaretur ſupinus. Is mi ſerè convomebat ſuras & calcaneos extremorum bajulorum. Nec inter bajulos quiſquam erat ſobrius; pleriq; ridebant, ſed ſic ut facilè diceres mentē abeſſe. Bacchi furor habebat omnes. Atq; hâc pompâ civitatem ingreſſi ſunt, idq; clarâ luce. *Sa.* Unde collegerant eam inſaniam? *La.* In vico propinquo vinum paulò vilius venditur quàm in urbe, eò ſe contulerant aliquot combibones, quò vilius inſanirent, ſed largiùs. Non enim minus impenſum eſt pecuniæ, ſed plus contractum eſt dementiæ. Hi ſi guſtâſſent ovum, velut admiſſo parricidio pertracti fuiſſent in carcerem: cùm præter omiſſam ſacram concionem, præter neglectas preces veſpertinas in die tam ſacrato, tantum intemperantiæ publicitus eſſet admiſſum, nemo punijt, nemo deteſtatus eſt. *Sa.* Atqui nè iſthuc tantopere mireris, in mediis urbibus, in popinis templo proximis, diebus quamlibet feſtis, potatur, cantatur, ſaltatur, pugnatur tanto ſtrepitu tantóque tumultu, ut nec ſacrum peragi, nec ſacra concio poſſit exaudiri. Iidem ſi eodem tempore conſuiſſent calceum, aut ſi die Veneris guſtâſſent ſuillam, capitis accerſerentur. Et tamen dies Dominicus ob hoc potiſſimùm eſt inſtitutus, quò vacaret audire doctrinam Evangelicam: & ideo vetitum conſuere calceos, ut ſit otium concinnandis animis. An non hæc mira judiciorum perverſitas? *La* Prodigioſa. Jam in ipſo jejunii præſcripto cùm duo ſint, alterum abſtinentia cibi, alterum delectus cibi; nemo neſcit prius illud præcepti divini, aut certè juxta præceptum divinum eſſe; alterum verò non ſolùm humanum, verùm etiam propemodum pugnans cum Apoſtolica doctrina: utcunq; hoc excuſamus, tamen hîc quoque, præpoſtero judicio, cœnare vulgò impune eſt, guſtâſſe cibum ab homine vetitum à Deo permiſſum & item ab Apoſtolis, capitale eſt. Jejunium tametſi non conſtat eſſe certò præceptum ab Apoſtolis, tamen illorum exemplis ac literis commendatum eſt: at interdictum ciborum eſum, quos Deus creavit ad veſcendum cum gratiarum actione, ut tueamur apud judicem Paulum, quot (*c*) lemmatis eſt opus? Et tamen toto paſſim orbe cœnatur affatim, nullus offenditur: ſi valetudinarius guſtet pullum gallinaceum, periclitatur Chriſtiana religio. In Anglia vulgus Quadrageſimæ tempore juſtam cœnam

a Haſtæ viteæ quas geſtabant agentes Bacchanalia.

b Silenus apud Virg. inducitur ſenex Epicureus: eſt & Deus comes Bacchi.

c Id eſt, argumentis; ſed propriè argumentum utile lemma dicitur.

nam apparat alternis diebus,nemo miratur: ſi febri periclitans tentet attingere jus pulli,plus quàm ſacrilegium admiſſum videtur.Apud eoſdem in Quadrageſima quo jejunio ut nihil antiquius, ità nihil ſanctius habitum eſt apud Chriſtianos,impunè cœnatur,ut dixi ſi tentes idem extra Quadrageſimam die Veneris,nemo feret. Si quæras quamobrem,allegant patriæ conſuetudinem. Execrantur eum qui regionis negligit conſuetudinem: & ipſi ſibi ignoſcunt,qui negligunt vetuſtiſſimam totius Eccleſiæ conſuetudinem. *Sa.* Nec probandus eſt qui ſine cauſa negligit conſuetudinem patriæ in qua vivit.*La.*Nec ego criminor eos qui Quadrageſimam cum Deo ventréq; partiuntur: ſed indico præpoſterum de rebus judicium.*Sa.* Cùm dies Dominicus præcipuè legatur inſtitutus,quò populus ſimul conveniret ad audiendum ſermonem Evangelicum, qui non audit miſſam, abominabilis eſt; qui negligit concionem,malens pilâ ludere,purus eſt.*La.*Quantum flagitium admiſſum exiſtiment,ſi quis ſumat Euchariſtiam illotis faucibus,cùm nihil trepidant cùm idem faciunt illoto animo perverſiſque cupiditatibus ſordidato? *Sa.* Quàm multi ſunt ſacerdotes qui citiùs mortem oppetant quàm ſacrificent calice & patinâ nondum ab Epiſcopo conſecratâ, aut quàm ſacrificent veſte quotidianâ? At inter hos qui ſic affecti ſunt,quàmmultos videmus qui non verentur ad ſacram menſam accedere noctis proximæ crapulâ adhuc temulenti? Quanta trepidatio ſi fortè contigerint Corpus Domini eâ manûs parte quæ ſacro oleo contacta non fuit?Quin eâdem religione diſpicimus, nè profanus animus offendat Dominum? *La.*Vaſa ſacra non attingimus,& piaculum admiſſum arbitramur ſi id fortè acciderit;&interim viva templa Sancti Spiritûs quàm ſecuri violamus? *Sa.* Humana conſtitutio vetat nè nothus,claudus, aut luſcus recipiatur ad ſacra miniſteria. Hîc quàm ſumus difficiles: & tamen interim paſſim recipimus indoctos, aleatores, temulentos, milites, & homicidas.Dicunt, Latent nos animorum morbi. De occultis non loquor,de his loquor quæ magis in propatulo ſunt quàm vitia corporis.*La.* Sunt & Epiſcopi qui ex functionibus nihil ſibi vendicant præter rationes aliáq; ſordida;concionandi munus,quæ prima dignitas eſt Epiſcopi, cedunt quamlibèt ſordidis,haudquaquam facturi niſi præpoſtero judicio tenerentur.*Sa.*Qui feſtum diem violat ab Epiſcopo quopiam inſtitutum,rapitur ad pœnam.At ſatrapæ quidam, qui tot conſtitutionibus Pontificum & Conciliorum,tot fulminib⁹ fortiter contemptis,impediunt canonicas electiones,opprimunt immunitates Eccleſiaſtico-

rum,

rum, nè his quidem parcentes domibus quæ fovendis ſenibus, ægrotis & egenis, ex piorum hominum eleemoſynis inſtitutæ ſunt, abunde Chriſtiani ſibi videntur, ſi ſæviant in leviſſimarum rerum prævaricatores. *La.* Præſtat ſatrapas miſſos facere, loquíque de ſalſamentis & carnibus. *Sa.* Aſſentior. Redeamus igitur ad jejunium & piſces. Audivi Pontificum leges nominatim excipere pueros, ſenes, ægrotos, invalidos, gravem laborem ſuſtinentes, gravidas, lactantes, ac vehementer tenues. *La.* Idem & ipſe frequenter audivi. *Sa.* Rurſus audivi præcellentem quendam Theologum, opinor Gerſoni nomen eſſe, hoc addere, ſi quid extiterit cauſæ paris momenti cum his quæ Pontificum leges nominatim excipiunt, ſimiliter ceſſare vigorem præcepti. Sunt enim corporum peculiares habitus qui reddunt capitaliorem inediam quàm morbus evidens; & ſunt vitia, morbíve, qui non apparent, cùm revera plus habeant diſcriminis. Proinde qui ſibi notus eſt, nihil opus habet conſulere Sacerdotem; quemadmodum infantes non conſulunt Sacerdotem, quia cauſa eximit illos à lege. Et qui pueros, aut vehementer ſenes, aut alioqui invalidos, adigunt ad jejunium, aut eſum piſcium, bis peccant; primùm, adverſus fraternam charitatem, deinde adverſus mentem Pontificum, qui nolunt eos involvi lege quibus obſervata perniciem adferret. Chriſtus quicquid inſtituit, ad ſanitatem animi & corporis inſtituit. Nec ullus Pontifex ſibi vendicat tantam poteſtatem, ut ſuâ conſtitutione quemquam adigat ad vitæ diſcrimen. Veluti ſi quis ex inedia veſpertina contrahat inſomnium, & ob inſomnium periclitetur * paraphroneſi, ſimul & adverſus Eccleſiæ mentem & adverſus Dei voluntatem homicida eſt ſui. Principes, quoties commodum eſt, editâ lege minantur ſupplicium capitale. Quid illis liceat non definio: illud dicam, tutiùs facerent, ſi non infligerent mortem corporis, niſi ob cauſas in divinis literis expreſſas. In odioſis Dominus longiùs avocat ab extrema linea, velut à perjurio, vetans omnino jurare; in homicidio prohibens iraſci: nos ob humanam conſtitutionem ad extremam homicidii lineam impellimus, quam vocamus neceſſitatem. Imò quoties apparet cauſa probabilis, charitatis eſt ultro hortari proximum ad ea quæ poſtulat corpuſculi imbecillitas. Et ſi nulla apparet cauſa, tamen Chriſtianæ charitatis eſt benignè interpretari quod rectò animo fieri poteſt, niſi qui comedit præ ſe ferat manifeſtum Eccleſiæ contemptum. Contumaciter ac ſeditiosè veſcentes rectè punit magiſtratus profanus; at

* Deliratio, id eſt, levior inſania.

quid

quid quiſque domi ſuæ pro corpuſculi ſanitate comedat, medicorum eſt curare, non magiſtratuum. Quòd ſi quorum improbitas hinc quoque concitet tumultum, ipſi ſeditionis accerſantur, non is qui ſervivit valetudini, nec Divinâ nec humanâ lege violatâ. Hìc certè non in loco præteximus authoritatem Pontificum, quorum tanta eſt humanitas, ut ubi cognôrint cauſam haud abſurdam, ultro invitent ad ea quæ poſtulat valetudo, diplomatis arment adverſus malorum obtrectationes. Denique per univerſam Italiam patiuntur in certis macellis vendi carnes, nimirum illorum ſaluti conſulentes quos illa lex non adſtringit. Quin & in concionibus ſacris audivi Theologos paulò minùs Phariſaicos dicere, Nihil eſt quòd vereamini cœnæ tempore ſumere panem unum, & (*a*) heminam vini cereviſiæve, propter imbecillitatem humani corporis. Si tantum ſibi ſumunt authoritatis, ut pro cœna cœnulam indulgeant validis, idq; contra præceptum Eccleſiæ, quæ jejunium indixit, non cœnulam, cur non audent juſtam cœnam permittere iis quorum imbecillitas hoc requirit, & Pontifices expreſſis cauſis declarârunt ſibi placere? Dicatur zelus, ſi quis duriùs tractet corpus ſuum, nam ſibi quiſque notus eſt: at ubi pietas, ubi charitas iſtorum qui contra legem Naturæ, contra legem Dei, contra ſenſum legis Pontificiæ, fratrem imbecillem, ſpiritu promptum, corpuſculo infirmum, ad mortem adigunt, aut morbum morte duriorem? *La.* Suggerit mihi tua commemoratio quiddam quod ante biennium vidi. Erotem nôſti, virum jam natu grandem, videlicet ſexagenarium, valetudine pluſquam vitreâ, tum quotidianis morbis, iiſque atrociſſimis, graviſſimiſque ſtudiorum laboribus ſic afflictâ, ut vel Milonem poſſint dejicere: ad hæc, occultâ quadam naturæ proprietate vel à puero ſic eſt abhorrens à piſcium eſu, & impatiens inediæ, ut nunquam id tentârit abſque capitis diſcrimine; poſtremò, diplomatis Pontificum abunde communitus adverſus Phariſaicas linguas. Is nuper, eò vocantibus amicis, inviſerat civitatem (*b*) Eleutheropolim, non omnino ſuo nomini reſpondentem. Erat autem Quadrageſimæ tempus: datus eſt unus atque alter dies amicorum affectibus. Interim veſcebatur piſcibus, nè quem offenderet, cùm haberet præter neceſſitatem à Pontifice diploma, per quod licebat veſci quibuſlibet. Jam præſentiebat morbum imminentem, quem habebat familiarem, ſed morte crudeliorem; parat abitum, & res urgebat, niſi maluiſſet ibi decumbere.

a Menſuræ genus, ſextarii dimidium.

b Id eſt, libera civitas.

cumbere. Ibi quidam ſuſpicantes illum hòc maturiùs abire, quòd non ferret eſum piſcium, effecerunt ut Glaucoplutus, vir apprimè doctus, & primæ in ea republica authoritatis, Erotem invitaret domum ſuam ad jentaculum. Eros jam turbæ ſatur, quam in publico diverſorio vitare non poterat, aſſenſus eſt, ſed hâc lege, nè quid eſſet apparatûs præter ova duo, quæ ſtans ubi comediſſet, equum conſcenderet. Promiſſum eſt, ità fore. Ubi eò venit, paratus erat pullus gallinaceus. Eros indignè ferens, præter ova nihil attigit, & abrumpens convivium, conſcendit equos, deducentibus eruditis aliquot. Ejus pulli nidor neſcio quomodo pervenerat ad ſycophantas. Ab his rumor ſparſus eſt tam atrox, ac ſi decem homines fuiſſent veneno necati. Nec ea civitas modò perſtrepuit hâc fabulâ, ſed eodem ferme die rumor ad alias civitates tranſvolârat, quæ aberant itinere tridui. Atque, ut fit, rumor aliquid veris addiderat, Erotem, ni propere fugiſſet, accerſendum fuiſſe ad Magiſtratum. Hoc ut erat falſiſſimum, ità verum erat, Glaucoplutum Magiſtratui expoſtulanti ſatisfeciſſe. Jam Eros ſic affectus, ut dixi, ſi vel in publico carnibus veſceretur, quis deberet offendi? Et tamen in eadem civitate totam Quadrageſimam, ſed præcipuè diebus feſtis, bibitur uſque ad inſaniam, clamatur, ſaltatur, pugnatur, luditur aleâ proximè templum, ut ſacra concio non poſſit audiri; & nullum eſt offendiculum. *Sa.* Mira judiciorum perverſitas! *La.* Accipe fabulam huic non diſſimilem. Jam ferme biennium eſt quòd idem Eros valetudinis ergô viſeret Ferventiam; ego officii gratiâ comitatus ſum. Divertit in ædes veteris amici, cujus crebris literis fuerat evocatus. Is eſt vir præpotens, & illius Eccleſiæ procerum unus. Ventum eſt ad piſces; rurſus Eros cœpit periclitari; agmen morborum erat, febris, cephalalgia, vomitus, calculus. Hoſpes tametſi viderat graviter periclitantem amicum, non auſus eſt tamen carnium micam dare amico. Quamobrem? Videbat tot cauſas cur liceret, viderat diploma, ſed metuebat linguas hominum. Et jam eò profecerat morbus, ut fruſtrà daturus fuerit. *Sa* Quid Eros? Novi hominis ingenium, emoriatur citiùs quàm amicum ullâ gravet invidiâ. *La.* Incluſit ſe cubiculo, triduum victitavit ſuo more. Prandium erat ovum unum, potus aqua ſaccharo decocta. Simul atque ſe remiſerat febris conſcendit equum, ſecum deferens commeatum. *Sa.* Quem? *La.* Lac amygdalinum in laguncula, & uvas paſſas in crumena. Ubi domum rediit, tum aperuit ſeſe calculus, totúmque

que menſem decubuit. Et tamen hunc quoque abitum ſævus, ſed vanus, carnium rumor ſecutus eſt, & Lutetiam uſque perlatus, non ſine frequenti ſplendidorum mendaciorum comitatu. Quod tu remedium arbitraris idoneum talibus offendiculis? *Sa.* Ut in illorum capita cuncti ſuas matulas effundant, & ſi fortè occurrant, obturatis naribus prætereantur, quò vel ſic agnoſcant ſuam veſaniam. *La.* Certè hanc Phariſaicam impietatem oportebat, acriùs Theologorum conviciis flagellarii. De hoſpite verò illo quid cenſes? *Sa.* Mihi vir prudens videtur, qui nôrit quàm frivolis de cauſis quantas tragœdias interdum excitet populus. *La.* Sit hoc ſanè prudenter factum, & boni viri metum civiliter interpretemur: at quàm multi ſunt qui, cùm in ſimili caſu fratrem mori patiantur, Eccleſiæ conſuetudinem & populi ſcandalum prætexunt; cæterùm in vita palàm dedecoroſa quam agunt in comeſſationibus, in amoribus, in luxu, in otio, in ſummo contemptu ſacrorum ſtudiorum, in rapinis, ſimoniis & fraudibus, nihil formidant populi ſcandalum? *Sa.* Omnino tales ſunt quidam. Quod iſti pietatem appellant, immanis & impia crudelitas eſt. Sed illi mihi videntur crudeliores, qui non ex occaſione relinquunt hominem in periculo, ſed inventis periculis, veluti laqueis, impellunt multos in corporis animíque manifeſtum diſcrimen, præſertim nullâ publicâ authoritate pollentes. *La.* Exſpecto quid dicas. *Sa.* Ante annos triginta vixi Lutetiæ, in collegio cui cognomen ab Aceto. *La.* * Sapientiæ vocabulum audio. Quid verò narras? Vixit ſalſamentarius in eo collegio tam acido? Non mirum igitur ſi tantum tenet quæſtionum Theologicarum. Nam illic, ut audio, parietes ipſi mentem habent Theologicam. *Sa.* Sic eſt ut dicis: ego tamen præter corpus peſſimis infectum humoribus, & pediculorum largiſſimam copiam, nihil illinc extuli. Verùm ut pergam quod cœpi. In eo collegio tum regnabat Joannes Standoneus, vir in quo non damnâſſes affectum, ſed judicium omnino deſiderâſſes. Etenim quòd ipſe memor adoleſcentiæ, quam cum extrema paupertate tranſegerat, rationem habebat pauperum, vehementer probari debet. Et ſi juvenum inopiam hactenus ſublevâſſet, ut honeſtis ſtudiis ſuppeteret rerum uſus, non ad laſciviam exuberaret copia, laudem merebatur. Cæterùm quòd rem aggreſſus eſt cubitu tam duro, victu tam aſpero parcóque, vigiliis ac laboribus tam gravibus, ut intra annum primâ experientiâ multos juvenes, felici indole præditos, ac ſpem ampliſſimam

* Alludit ad jocum Plautinum. *Habétne acetum in pectore?* De acri ingenio dicimus.

præ

præ ſe ferentes, alios neci dederit, alios cæcitati, alios dementiæ, nonnullos & lepræ, quorum aliquot ipſe novi, certè nullus omnium non periclitatus eſt, quis non intelligat eſſe crudelitatem in proximum? Nec his contentus, addidit pallium & cucullam, ademit in totum eſum carnium. Et hujus generis plantaria tranſtulit in longinquas regiones. Quòd ſi quiſque tantum permittat ſuis affectibus quantum ille permiſit, futurum eſt ut iſtorum ſimiles totum occupent mundum. Siquidem à talibus initiis primùm orta ſunt Monaſteria, quæ nunc minitantur Pontificibus & Monarchis. In proximi ad pietatem reſipiſcentis lucro gloriari, pium eſt; in veſte aut cibo gloriam quærere Phariſaicum eſt. Proximorum inopiam ſublevare, pietas eſt; proſpicere nè liberalitate bonorum abutantur ad luxum, diſciplina eſt: cæterùm in morbos, in delirationem, in mortem his rebus impellere fratrem, crudelitas eſt, parricidium eſt. Abeſt fortaſſe voluntas occidendi, at non abeſt homicidium. Quæ igitur iſtis debetur venia? Nimirum quæ medico qui per inſignem imperitiam occîdit ægrotum. Dicit aliquis, nullus illos cogit ad hoc vitæ genus, ſponte veniunt, rogant admitti, & liberum eſt abire pertæſis. O Scythicam reſponſionem! Itáne poſtulant, ut adoleſcentes rectiùs perſpiciant quid ipſis conveniat quàm vir doctus, rerum uſu tritus & ætate provectus? ſic ſeſe excuſet lupo qui famelicum oſtenſa eſcâ pellexit in retia. An qui vehementer eſurienti apponat cibum inſalubrem, aut letiferum etiam, ità ſemet excuſabit pereunti, Nemo te coëgit edere, volens ac lubens devorâſti quod erat appoſitum? Nonne is jure reſpondeat, Tu non cibum dediſti, ſed venenum? *Telum ingens neceſſitas*, grave tormentum fames. Auferant igitur illa magnifica verba, Libera erat electio. Imò magnam vim admovet quisquis talibus utitur tormentis. Nec ea ſævitia tantùm perdidit tenues, ſuſtulit non paucos divitum filios & generoſam indolem depravavit. Ætatem laſcivientem moderatis rationibus cohibere, paternum eſt. Cæterùm in medio hyemis rigore datur poſtulantibus paululum panis; potus jubetur è puteo peti, qui aquam habet peſtilentem, peſtiferam alioqui, etiamſi nihil haberet præter rigorem matutinum. Novi multos qui valetudinem ibi contractam nec hodie poſſunt excutere. Erant aliquot cubicula humili ſolo, putri gypſo, viciniâ latrinarum peſtifera; in his nullus unquam habitavit niſi aut mors aut morbus capitalis fuerit conſequutus. Omitto nunc miram flagrorum carnificinam etiam in innoxios. Sic aiunt

unt dediſci ferociam: ferociam appellant indolem generoſiorem quam ſtudio frangunt,ut eos reddant habiles Monaſteriis. Quantum ibi devorabatur ovorum putrium? quantum vini putris hauriebatur? Sunt fortaſſis hæc jam correcta; ſed ſero, videlicet iis qui perierunt,aut corpus circumferunt infectum. Neque verò hæc commemoro quòd malè velim illi collegio; ſed operæ pretium eſſe judicavi monere, nè ſub umbra religionis humana ſævitia corrumpat ætatem imperitam ac teneram. Jam quantum ibi diſcatur civilitatis aut veræ pietatis,in præſentia non excutio. Quòd ſi viderem malitiam exuere quicunque cucullam induunt,hortarer omnes ad cucullam. Nunc alia res eſt:proinde non ſunt ad hoc vitæ genus frangendi ſpiritus ſuppullulātis ætatis,ſed animus magis ad pietatem educandus. Mihi vix contigit ullum ingredī monaſterium Carthuſianorum, quin illic offenderem unum atq; alterum aut ſimpliciter mente captum, aut delirantem. Verùm jamdudum tempus eſt ut à tam longa digreſſione redeamus ad inſtitutū. *La.* Imò nullum eſt digreſſionis diſpendium, rem ipſam egimus; niſi quid tibi fortè ſuccurrit,quod adjiciendum putes iis quæ diſſerta ſunt de conſtitutionibus humanis. *Sa.* Mihi quidē nec humanum præceptum implere videtur qui negligit hoc præſtare quod ſpectavit is qui præcepit. Etenim qui feſtis diebus tantùm abſtinet ab operibus manuariis, nec interim vacat ſacris aut audiendis concionibus, violat feſtum diem, negligens id cujus gratiâ feſtus dies inſtitutus eſt. Ideo enim interdictum eſt opus bonum,ut fieret melius. Jā verò qui pro ſolitis operis vacant popinis,ſcortis, temulentiæ, pugnis & aleæ, bis violant diem feſtum. *La.* Opinor & precum ſacrarum penſum in hoc præſcriptum ſacerdotibus ac monachis, ut hâc exercitatione conſueſcerent ſuſtollere mentem in Deum: & tamen qui penſum hoc non abſolvit,periclitatur; qui tantùm ore demurmurat voces, nec curat animam ad ea quæ ſonat colligere, imò nè literas quidem ſtudet diſcere, ſine quibus quæ ſonat intelligi non poſſunt, vir bonus habetur, ac ſibi quoq; videtur. *Sa.* Ego multos novi ſacerdotes,qui piaculum inexpiabile putant aliquam partem precum omiſiſſe, aut per errorem dixiſſe de diva Virgine, cùm dicendum eſſet de ſancto Paulo. At iidem pro nihilo ducebant aleam, ſcortum & temulentiam,quæ divinis pariter & humanis legibus vetita ſunt. *La.* Nec paucos ego comperi qui citiùs mortem oppetiſſent quàm vel caſu guſtato cibo, aut,dum os proluunt,delapſis in ſtomachum aliquot aquæ guttis, ſacrificaſſent: at iidem fatebantur eſſe

ſibi

ſibi cum quibuſdam ſimultatem, quos, ſi daretur opportunitas, occiderent; nec verebantur cum hoc animo ad ſacram Chriſti menſam accedere. *Sa.* Atqui ut jejuni ſacrificent, hominis præceptum eſt; ut deponant iras priùs quàm accedant ad ſacram menſam, Dei præceptum. *La.* Jam verò de perjurio quàm præpoſterè judicamus? Infamis habetur qui jurejurando confirmavit ſe diſſolviſſe æs alienum, ſi convincatur non diſſolviſſe; nec perjurium objicitur ſacerdoti qui palàm impudicè vivit, cùm jurejurando publicè profeſſus ſit caſtitatem. *Sa.* Quin iſtam cantionem canis Epiſcoporum vicariis, qui coram altari dejerant ſe comperiſſe omnes quos offerant initiandos idoneos ætate, ſcientiâ & moribus, cùm aliquoties inter hos vix duo tréſve ſint tolerabiles, plurimi vix (*a*) ad ſtivam idonei? *La.* Vocatur ad pœnam qui commotus aliquâ causâ pejerat; & non puniuntur qui tertio cuique verbo admiſcent perjurium. *Sa.* Iſti non jurant ex animo. *La.* Eodem (*b*) colore patrocineris licebit ei qui hominem occîdit non ex animo. Pejerare nec joco nec seriò fas eſt. Et atrocius crimen foret, ſi quis joco necaret hominem, quàm ſi commotus irâ. *Sa.* Quid ſi quis ad eandem trutinam expendat jusjurandum principum quo inaugurantur? *La.* Et iſta cùm ſint maximè ſeria, tamen quoniam velut ex more fiunt, non habentur pro perjuriis. Eadem eſt querimonia de Votis. Matrimonii votum eſt juris ſine controverſia divini, & tamen dirimitur per monaſticæ vitæ profeſſionem ab hominibus repertam. *Sa.* Cùm nullum votum religioſius ſit quàm baptiſmi, tamen qui veſtem mutat aut locum, perinde quaſi patrem veneno necârit perquiritur, rapitur, ſtringitur, nonnunquam & occiditur, propter honorem ordinis. At quorum tota vita pugnat ex diametro cum profeſſione baptiſmi, quippe qui tæti ſerviunt mammonæ, ventri, & hujus mundi pompis, habentur in pretio; nec his objicitur voti violati crimen, nec exprobratur, nec vocantur apoſtatæ, ſed habentur pro Chriſtianis. *La.* Simile vulgi judicium eſt de benefactis ac malefactis, déque Præſidiis beatitudinis. Quanta infamia ſequitur puellam lapſam? At longe gravius crimen eſt lingua mendax & obtrectatrix, & animus odio livoréque corruptus. Ubi non graviùs punitur quamvìs leve furtum, quàm adulterium? Nemo lubens cum eo conſuetudinem habet qui ſemel furti aſperſus eſt infamiâ; cum eo qui coopertus eſt adulteriis pulchrum eſt habere familiaritatem. Spiculatori publico, qui ſtipendio conductus ſervit legibus,

a Id eſt, ad aratrum: nam ſtiva pars aratri.

b Color in rhetoricis eſt ratio defenſionis. Juvenal. *Dic, Quintiliane, colorem.* Et Seneca in Controverſiis ſæpe meminit *coloris*.

bus, quemadmodum & Judex ipſe, nemo dignetur locare filiam: at non deteſtamur affinitatem militis, qui toties invitis parentibus,& vetante nonnunquam magiſtratu,ſubduxit ſeſe ad bellum mercenarium, tot ſtupris, tot raptibus, tot ſacrilegiis, tot homicidiis, aliiſque facinoribus impurati, quæ vel in ipſa militia, vel in profectione ad bellum & reditu à bello committi ſolent: hunc generum adſciſcimus,hunc quovis carnifice pejorem adamat virgo, & interpretamur etiam nobilitatem quæſitam ſcelere. Qui nummum tollit, pendet: qui fraudatâ monetâ publica, qui monopoliis, qui uſuris, qui mille technis ac fraudibus tam multos ſpoliant, inter præcipuos habentur. *Sa.* Qui uni cuipiam venenum porrigunt,ut venefici dant pœnas legibus: qui venis infectis aut oleo vitiato populum inficiunt, impunè faciunt. *La.* Novi quoſdam monachos adeò ſuperſtitioſos, ut exiſtiment ſeſe eſſe in manu diaboli, ſi vel caſu ſacra veſtis abſit; nec metuunt ab unguibus diaboli, ſi mentiantur, ſi calumnientur, ſi inebrientur, ſi invideant. *Sa.* Iſtiuſmodi licet & inter nos idiotas complures videre: non credunt domum tutam à violentia cacodæmonis, niſi paratam habeant aquam conſecratam, frondes ſacras ac cereum; at non metuunt ſuis ædibus in quibus quotidie tot modis provocatur Deus, & colitur diabolus. *La* Quàm multi ſunt qui magis fidunt præſidio Virginis matris, aut Chriſtophori, quàm ipſius Chriſti? Matrem colunt imaginibus, candelis & cantiunculis, Chriſtum impiâ vitâ fortiter offendunt. Nauta cùm periclitatur,Chriſti matrem, aut Chriſtophorum,aut quemvis divorum citiùs invocat quàm ipſum Chriſtum. Et Virginem ſe credunt habere propitiam,quòd illi ſub noctem cantiunculam non intellectam canunt,*Salve Regina*: ac non potiùs metuunt nè illa ſe putet irrideri talibus cantiunculis, cùm totus dies, magnáque noctis pars illis tranſigatur obſcœnis ſermonibus, temulentiis, & factis non referendis. *Sa.* Ità militi periclitanti citiùs in mentem venit Georgius aut Barbara quàm Chriſtus. Porrò cùm nullus ſit cultus divis gratior quàm imitatio factorum quibus ipſi Chriſto placuerunt, hanc partem fortiter contemnimus; & Antonium nobis egregiè faventem fore credimus, ſi illi porcos aliquot ſacros alamus, ſique ipſum cum ſuo porco, igni & tintinnabulo pictum habeamus in foribus ac lateribus ædium: nec metuimus, quod magis erat metuendum, nè ille malè velit ædibus in quibus regnant ea vitia quæ vir ſanctus ſemper fuit deteſtatus. Virgini annumeramus roſariola &

ſalutatiunculas; quin potius annumeramus in illius gratiam coercitum animi tumorem, rep eſſam libidinem, condonatam injuriam? Hujuſmodi cantiun cu lis delectatur Chriſti mater, his officiis demerueris utrumque. *La.* Itidem morbo periclitanti citiùs in mentem venit ſanctus Rochus aut Dionyſius, quàm Chriſtus, unica ſalus hominum. Quin & hi qui ſacras literas interpretantur è ſuggeſto, quas nemo ſine ſpiritûs afflatu vel intelligere rectè, vel docere poteſt utiliter, malunt invocare Virginis matris auxilium, quàm ipſum Chriſtum aut Chriſti ſpiritum. Et in hæreſeos ſuſpicionem vocatur qui mutire audet adverſus hanc conſuetudinem, quam vocant laudabilem. Atqui laudabilior erat veterum conſuetudo, quam obtinuerunt Origenes, Baſilius, Chryſoſtomus, Cyprianus, Ambroſius, Hieronymus, Auguſtinus, qui ſpiritum Chriſti identidem invocant, Virginis auxilium nuſquam implorant. Nec in eos ſtomachantur, qui tam ſanctam conſuetudinem, ex Chriſti & Apoſtolorum doctrina, ex ſanctorum patrum exemplis deſumptam, auſi ſunt immutare. *Sa.* Similis error habet complures monachos, qui ſibi perſuadent Benedictum eſſe propitium donec geſtent illius cucullam & pallium; quanquam non arbitror eum virum unquam geſtâſſe tam (*a*) laciniosam, magnóque emptam veſtem; nec verentur illius iram, quòd in vita nihil habeant cum illo commune. *La* Franciſci germanus eſt qui veſtem cinericiam & canabeum ſingulum non abjicit: vitam confer, nihil pugnantius. De pleriſque loquor, non de omnibus. Atque hic ſermo per omnes ordinum & profeſſionum formas circumferri poteſt, Ex corruptis judiciis naſcitur præpoſtera fiducia, & ex iiſdem naſcuntur præpoſtera ſcandala. Prodeat Franciſcanus coriaceâ zonâ cinctus, qui caſu funem ſuum perdiderit; aut Auguſtinenſis laneum geſtans cingulum, aut diſcinctus qui cingi ſoleat; quæ futura eſt abominatio! quantum periculum nè mulieres ad hoc ſpectaculum abortiant! Et ex hujuſmodi nugis quanta fraternæ charitatis ruptura! quàm acerba odia? quàm virulentæ obtrectationes? Adverſus hæc clamat Dominus in Evangelio, nec minùs graviter Paulus Apoſtolus; adverſus eadem clamandum eſſet Theologis & concionatoribus. *Sa.* Eſſet ſanè, ſed in his multi ſunt quibus expedit talem eſſe populum, imò tales eſſe principes, tales Epiſcopos. Et ſunt rurſus qui nihilo plus ſapiunt in his quàm populus; aut ſi quid ſapiunt, diſſimulant, ſuo ventri conſulentes potiùs quàm Jeſu Chriſto. Itáque fit, ut populus undique corruptus

a Id eſt, ſinuoſam, multíque panni; quod tamen primùm videtur inventum, quò minus apparerent veſtigia corporis.

ruptus præpoſteris judiciis, ibi fidat ubi præſens eſt periculum, ibi trepidet ubi nihil eſt periculi; ibi conquieſcat unde progrediendum erat, eò proficiat unde erat recedendum. Ab his malè ſtructis ſi quid tentes convellere, clamant excitari ſeditionem; quaſi ſeditio ſit, ſi quis vitioſum corporis habitum, quem imperitus medicus diu foverit, ac propemodum verterit in naturam, conetur eximere pharmacis melioribus. Verùm abrumpenda eſt querimonia quæ finem non habet. Et periculum ſit, ſi ſenſerit populus hoc noſtrum colloquium, nè novum ſuſcitent proverbium, quòd Hæc curæ ſint ſalſamentario & lanioni. *La.* Iſtis ego tegeram vetus proverbium.

Sæpe etiam eſt olitor valde opportuna loquutus.

Nuper cùm iſta diſſererem ſuper cœnam, malis auſpiciis aderat quidam pannoſus, pediculoſus, luridus, vietus, exſuccus, facie cadaveroſâ, cranium vix habebat tres pilos, quoties loquebatur claudebat oculos; aiebant Theologum eſſe. Is me vocabat diſcipulum Antichriſti, aliáque multa balbutiebat. *Sa.* Quid ibi tu? mutus? *La.* Ego illi precabar micam ſobriæ mentis in tam putido cerebro, ſi tamen ullam habebat cerebrum. *Sa.* Juvaret & iſtam audire fabulam ordine. *La.* Audies, ſi die Jovis veneris ad prandium; habebis vitulinam cruſto incoctam, contuſam, adeóque teneram ut poſſis vel exſugere. *Sa.* Polliceor hâc lege, ſi die Veneris apud nos prandeas: efficiam ut intelligas ſalſamentarios non ſemper veſci putribus ſalſamentis.

ARGUMENTUM.

Colloquium hoc in duobus idiotis diverſum mortis genus depingit, velut imagine vivâ ponens ob oculos diſſimilem exceſſum eorum qui rebus fidunt commentitiis, & qui ſpem ſalutis fixerunt in Domini miſericordia. Obiter taxat in Georgio Balearico ſtultiſſimam divitum ambitionem, qui luxum ad ſuperbiam ſuam & ultra mortem proferunt. Iter ad mortem durius ipsâ morte. Deus voluit mortem eſſe tam horribilem, nè vitam facilè contemnamus. Medici non ſolent adeſſe morientibus. De monachorum ordinibus qui ſui compendii cauſâ ſtultitiâ divitum abutuntur, cùm ipſi potiſſimùm debebant corrigere. Pompa Venetorum etiam in cerdonum funere. Cornelius vir verè pius, alio quidem, ſed Chriſtianiori, more ſe ad mortem componit.

MARCOLPHUS, PHÆDRUS.

Ma. Unde nobis Phædrus? num (*a*) ex antro Trophonii? *Ph.* Cur iſthuc rogas? *Ma.* Quia præter morem triſtis, horridus, ſqualidus, torvus; in ſumma, nihil minus

a Vide proverbium de Trophonii antro.

minus quàm quod * diceris. *Ph.* Si qui diutiùs verſantur in officinis fabrorum ærariorum aliquid nigroris ſibi contrahunt; quid miraris ſi ego, tot dies verſatus apud duos ægrotantes, morientes, & ſepultos, ſolito ſum mœſtior, præſertim cùm uterque mihi fuerit egregiè charus? *Ma.* Quos mihi narras ſepultos? *Ph.* Nôſti Georgium Belearcium? *Ma.* Nomine duntaxat, de facie non novi. *Ph.* Alterum ſcio tibi prorſus ignotum eſſe. Is erat Cornelius Montius, quîcum mihi plurimis jam annis interceſſit arctiſſima neceſſitudo. *Ma.* Mihi nunquam contigit adeſſe morienti. *Ph.* Mihi ſæpius quàm vellem. *Ma.* Sed éſtne mors res tam horrenda quàm vulgò prædicant? *Ph.* Iter ad mortem durius quàm ipſa mors. Quòd ſi quis horrorem illum & imaginationem mortis excutiat animo, magnam mali partem ſibi detraxerit. Breviter, quicquid eſt cruciabile vel in ægrotatione vel in morte, longè tolerabilius redditur ſi quis ſe totum tradat voluntati divinæ. Nam quod attinet ad ſenſum mortis, cùm jam animus diſtrahitur à corpore, arbitror aut nullum, aut perquam ſtupidum eſſe ſenſum, quòd natura, priuſquam huc veniatur, conſopiat ac ſtupefaciat omnes partes ſenſibiles. *Ma.* Naſcimur abſque ſenſu noſtrî. *Ph.* Sed non abſque ſenſu matris. *Ma.* Cur non itidem emorimur? Cur Deus mortem voluit eſſe tam cruciabilem? *Ph.* Nativitatem voluit eſſe gravem ac periculoſam matri, quò charius haberet quod peperiſſet; mortem autem unicuique voluit eſſe formidabilem, nè paſſim homines ſibi mortem conſciſcerent. Etenim cùm videamus & hodie tam multos ſibi manus adferre, quid cenſes futurum ſi mors nihil haberet horribile? Quoties vapulâſſet ſervus, aut etiam filius adoleſcens, quoties uxor indignaretur marito, quoties periiſſet res, aut aliud accidiſſet quod ægre eſſet animo, protinus ad laqueum, ad gladium, ad flumen, ad præcipitium, ad venenum currerent homines. Nunc mortis acerbitas vitam nobis reddit chariorem; præſertim cùm medici non queant mederi ſemel vitâ defuncto. Quanquam ut non omnibus eadem eſt naſcendi ſors, ità non eſt eadem omnibus mortis ratio. Quoſdam cita mors protinus liberat, alii lentâ morte contabeſcunt. Lethargici, quemadmodum & ab aſpide percuſſi, ſomno conſopiti, citra ſenſum ſui moriuntur. Illud obſervavi, nullum eſſe mortis genus tam acerbum, quin perferatur, ſi quis obfirmato animo decrevit exire. *Ma.* Utrius mors viſa eſt Chriſtianior? *Ph.* Mihi quidem Georgii viſa eſt honorificentior. *Ma.* Etiámne

* Quia Phædrus Græcis ſonat *bilirem*.

Cur mors formidabilis ſit.

ámne mors habet ambitionem ſuam? *Ph.* Ego nunquam vidi duos tam diſpari morte morientes. Si vacat audire, depingam exceſſum utriuſque; tuum erit judicare, utra mors ſit optabilior homini Chriſtiano. *Ma.* Imò te rogo, nè graveris narrare. Nam ipſe nihil audiero cupidiús. *Ph.* Ergò de Georgio priùs audi. Ubi mors jam certa ſui ſigna dederat, medicorum chorus, qui diu curârant ægrotum, diſſimulatâ vitæ deſperatione cœperunt mercedem poſcere. *Ma.* Quot erant medici? *Ph.* Aliquando decem, interim duodecim, cùm pauciſſimi, ſex. *Ma.* Satìs erat ad occidendum vel valentem. *Ph.* Numeratâ pecuniâ, clàm ſubmonuerunt proximos, non procul abeſſe mortem, curarent ea quæ pertinerent ad animæ ſalutem, nam de corporis incolumitate nihil eſſe ſpei. Per amicos intimos blandè ſubmonitus eſt & ægrotus, ut corporis curam Deo committeret, ea tantùm curaret quæ pertinerent ad feliciter hinc emigrandum. His auditis, mirâ torvitate Georgius oculos intendit in medicos, velut indignè ferens quòd ab illis deſtitueretur. Illi reſponderunt ſe medicos eſſe, non Deos; quod artis erat præſtitiſſe, cæterùm adverſus fatalem neceſſitatem nullam valere medicinam. His actis, abeunt in proximum cubiculum. *Ma.* Quid? morantur etiam acceptâ mercede? *Ph.* Inter illos nihil convenerat de morbi genere; alius aiebat hydropem, alius tympanitem, alius apoſtema in inteſtinis, alius aliud atque aliud malum; totóque hoc tempore quo tractabant ægrotum acerrimè diſceptârunt de morbi genere. *Ma.* O felicem interim ægrotum! *Ph.* Eam litem tandem ut finirent, per uxorem poſtulârunt, ut ſinerent exanimati corporis anatomiam fieri. Id eſſe honorificum, & ſolere vel honoris gratiâ fieri in magnatibus; deinde rem eam fore ſaluti multis, ídque ad meritorum ipſius cumulum acceſſurum, poſtremò pollicentur ſuo ſumptu ſe commercaturos triginta miſſas, ceſſuras in commodum mortui. Id ægre quidem, ſed tandem, blanditiis uxoris ac propinquorum, impetratum eſt. His actis, ſubduxit ſeſe (*a*) ſtatio medicorum. Negant enim fas eſſe, ut qui vitæ ſolent opitulari, mortis ſint ſpectatores, aut exſequiis interſint. Mox accitus eſt Bernardinus, vir, ut ſcis, reverendus, Franciſcanorum cuſtos, qui confeſſionem exciperet. Vix peracta eſt confeſſio, jam aderant in ædibus turbæ quatuor ordinum quos vulgus appellat Mendicantium. *Ma.* Tot (*b*) vultures ad unum cadaver? *Ph.* Deinde vocatus eſt parochus qui hominem inungeret, ſacrúmque ſymbolum corporis Dominici porrigeret. *Ma.* Religi-

a Id eſt, conventus ſtati.

b Vultures præſentiunt cadavera: unde captatores teſtamentorum *Vultures* dicuntur.

Religioſé. *Ph.* Verùm ibi minimum abfuit quin inter parochum & monachos cruenta pugna fuerit orta. *Ma.* Apud lectum ægroti? *Ph.* Et quidem ſpectante Chriſto? *Ma.* Quid excitavit tantos tumultus ſubito? *Ph.* Parochus, ubi cognovit ægrotum fuiſſe confeſſum Franciſcano, negavit ſe vel unctionis ſacramentum, vel euchariſtiam, vel ſepulturam impartiturum, ni ſuis auribus audiſſet ægroti confeſſionem; ſe parochum eſſe, ſibi pro ſua ovicula reddendam Domino rationem; id non poſſe, ſi ſolus ignoraret arcana conſcientiæ. *Ma.* Nonne viſus eſt æquum dicere? *Ph.* Non illis equidem. Nam ſtrenue reclamabant omnes, præſertim Bernardinus & Vincentius Dominicanus. *Ma.* Quid adferebant? *Ph.* Magnis conviriis inceſſebant parochum, ſubindè vocantes eum aſinum, dignúmque qui paſtorem ageret porcorum. Ego, inquit Vincentius ſum ſacræ Theologiæ Baccalaureus formatus, mox licentiandus, atque etiam doctoris titulo inſigniendus; tu vix legis Evangelium, tantum abeſt ut poſſis excutere ſecreta conſcientiæ. Quòd ſi libet eſſe curioſum, exquire quid agant uxor & (*a*) manzares tui domi, aliáque permulta quæ me pudet referre. *Ma.* Quid ille? mutus ad hæc? *Ph.* Mutus? imò diceres (*b*) cicadam alâ correptam. Ego, inquit, Baccalaureos multò te meliores nectam (*c*) è ſtipulis fabarum. Authores & principes ordinum veſtrorum, Dominicus & Franciſcus, ubi didicerunt Philoſophiam Ariſtotelicam, aut argumenta Thomæ, aut ſpeculationes Scoti? aut ubi donati ſunt titulo Baccalaureorum? Irrepſiſtis in mundum adhuc credulum, ſed pauci humiles, quidam etiam docti ac pii: nidulabamini in agris ac vicis, mox in opulentiſſimas quaſque civitates, & in florentiſſimam civitatis partem demigrâſtis. Tot ſunt agri qui Paſtorem alere non poſſunt; ibi locus erat veſtræ operæ: nunc nuſquam adeſtis niſi in ædibus divitum. Jactatis nomen Pontificum; at veſtra privilegia nihil valent, niſi cùm ceſſat Epiſcopus paſtor, aut hujus vicarius. In meo templo nullus veſtrûm concionabitur, me paſtore incolumi. Non ſum Baccalaureus; nec ſanctus Martinus erat, & tamen agebat Epiſcopum. Si quid mihi deeſt doctrinæ, à vobis non petam. An creditis etiamnum mundum eſſe tam ſtupidum, ut ubicunque viderit veſtem Dominici aut Franciſci, putet adeſſe illorum ſanctimoniam? Num veſtrâ refert quid agam domi meæ? Quid vos agatis in latebris veſtris, quomodo tractetis ſacras virgines, etiam populus novit. Jam quàm nihilo ſint vel feliciores vel puriores divitum domus

a Jure conſulti *Manzeres* vocant ex inceſto natos.
b Vide proverbium.
c E culmis tritici nectuntur galeri, nonnunquam & pallia ad arcendam pluviam. Faba caules habet grandes, intortos & fragiles, ad nihil minùs utiles quàm ad texendum. Eſt vulgò jactatum proverbium apud Batavos.

mus quas frequentatis, omnibus & lippis & tonſoribus notiſſimum eſt. Cætera, Marcolphe, non audeo referre; omnino patres illos reverendos minime reverenter tractavit. Nec erat futuris finis, ni Georgius manu motâ ſignum dediſſet ſe velle quidpiam dicere. Ægre impetratum eſt ut rixa tantiſper conſiliſceret. Tum ægrotus, Sit pax, inquit, inter vos; tibi parocho denuo confitebor. Deinde pro ſtrepitu nolarum, pro cantionibus funeralibus, pro cenotaphio, pro ſepultura, numerabitur tibi pecunia priuſquam exeas hanc domum, neque committam ut ulla in parte de me queri poſſis. *Ma.* Num parochus recuſavit tam æquam conditionem? *Ph.* Non Tantùm obmurmuravit nonnihil de Confeſſione, quam ægroto remiſit. Quid opus eſt inquit iiſdem repetendis fatigare tum ægrotum tum ſacerdotem? Si in tempore mihi confeſſus fuiſſet, fortaſſis ſanctiùs condidiſſet ſuum teſtamentum; nunc vos videritis. Hæc æquitas ægroti peſſimè habebat monachos, indignè ferentes eam prædæ partem decîdi parocho. Ego tamen interceſſi, feciſque ut lis ſopiretur. Parochus unxit ægrotum, dedit corpus Domini, & numeratâ ſummâ diſceſſit. *Ma.* Secuta eſt igitur eam tempeſtatem tranquillitas? *Ph.* Imò tempeſtatem hanc ſævior tempeſtas protinus excepit. *Ma.* Obſecro, quid cauſæ? *Ph.* Audies. Confluxerant in ædes quatuor ordines Mendicantium, his adjunxit ſeſe quintus Cruciferorum: adverſus hunc, ceu nothum, quatuor illi magno tumultu coorti ſunt; rogabant ubi vidiſſent unquam plauſtrum quinque rotarum, aut quâ fronte vellent eſſe plures Mendicantium ordines quàm ſint Evangeliſtæ. Eâdem, inquiunt, operá adducite huc mendicos omnes è pontibus ac triviis. *Ma.* Quid ad hæc Cruciferi? *Ph.* Viciſſim rogabant quomodo tum inceſſiſſet plauſtrum Eccleſiæ cùm nullus eſſet ordo Mendicantium; deinde cùm unus eſſet, poſtea tres. Nam Evangeliſtarum, inquiunt, numerus nihilo plus habet affinitatis cum noſtris ordinibus quàm cum alea, quæ undique quatuor oſtendit angulos. Auguſtinenſes quis allegit in ordinem mendicantium? aut quis Carmelitas? Quando mendicavit Auguſtinus? aut quando Helias? Nam hos faciunt ſuorum ordinum authores. Hæc aliáque multa fortiter quidem illi detonabant, ſed ſoli quatuor exercituum (*a*) impreſſionem non ferentes ceſſerunt, dira tantùm minitantes. *Ma.* Hîc ſaltem effulſit tranquillitas. *Ph.* Imò (*b*) Syncretiſmus ille in quintum ordinem verſus eſt in pugnam gladiatoriam. Franciſcanus ac Dominicanus contendebant, nec Auguſtinenſes

a Eſt vehemens hoſtium irruptio. *b* Id eſt, conſpiratio priùs diſſidentium in communem hoſtem. Vide Chiliades.

penſes nec Carmelitas eſſe germanè mendicos, ſed nothos ac ſuppoſititios. Hæc rixa ſic incruduit, ut planè vererer nè veniretur ad manus. *Ma.* Hæccine ferebat ægrotus? *Ph.* Non hæc acta ſunt apud lectum, ſed in atrio quod cubiculo adhærebat, voces tamen omnes ad ægrotum permanabant; neque enim muſſabant, ſed * plenis tibiis res agebatur; & ſcis alioqui in ægrotis aurium ſenſum eſſe acutiorem. *Ma.* Quis tandem exitus belli? *Ph* Ægrotus per uxorem denunciavit ut ſilerent paulisper, ſe compoſiturum hoc diſſidium. Itaque rogavit, ut tum quidem temporis Auguſtinenſes & Carmelitæ diſcederent, hoc illos nullo ſuo damno facturos. Nam tantundem, inquit, cibi mittetur eis domum quantum hic daretur remanentibus. In funere verò juſſit omnes ordines adeſſe, etiam quintum, atque ut æqua pecuniæ portio divideretur ſingulis; ad commune tamen convivium non adhiberentur, nè quid turbæ poſſet oriri. *Ma.* Virum (*a*) œconomicum mihi narras, qui vel moriens norit tot rerum undas componere. *Ph* Phy! multis annis geſſerat militiæ ducem. Ibi quotidianum eſt hujuſmodi tumultus ſuboriri inter cohortes. *Ma.* Erat igitur re ſplendidâ? *Ph* Admodum. *Ma* Sed malè partâ, ut fit, rapinis, ſacrilegiis, extortionibus. *Ph.* Ità quidem vulgò faciunt duces, nec auſim dejerare hunc fuiſſe ab illorum moribus alienum. Si tamen ſatis hominem novi, magis auxit rem ingenii dexteritate quàm violentiâ. *Ma.* Quî ſic? *Ph.* Callebat Arithmeticam. *Ma.* Quid tum poſtea? *Ph.* Quid tum? apud principem ſupputabat militum triginta millia, cùm vix eſſent ſeptem millia. Deinde multis militibus nihil numerabat. *Ma* Næ tu mihi magnificam narras Arithmeticam. *Ph.* Deinde bellum (*b*) arte ducebat, ſolitus ſimul & ab hoſtium & amicorum vicis & oppidis pecuniam ſtipulari menſtruam: ab hoſtibus, nè paterentur hoſtilia; ab amicis, ut illis liceret cum hoſte paciſci. *Ma.* Agnoſco morem vulgatum militum. Sed abſolve narrationem. *Ph.* Bernardinus igitur & Vincentius cum aliquot ſui ordinis ſodalibus remanſerunt apud ægrotum, ad reliquos miſſus eſt (*c*) commeatus. *Ma.* Satin' inter eos conveniebat qui remanſerunt in præſidio? *Ph.* Non uſquequaque; grunniebant neſcio quid de prærogativis diplomatum: ſed nè non peageretur fabula, diſſimulatum eſt. Hic jam proferuntur cautiones teſtamentariæ, fiúntque ſtipulationes, accitis teſtibus, de iis quæ inter ipſos antè tranſegerant. *Ma.* Iſthæc audire geſtio. *Ph.* Dicam ſummatim, nam perlonga eſt fabula. Supereſt

* Id eſt, clare. Vid. prov.

a Peritum rei domeſticæ ſic vocat.

b Ducunt bellum qui de induſtria proferunt: ſed gerunt, qui verè bellant.

c Id eſt, cibus; militare verbum. Et ideo præſidium vocat domum unde alios depulerant.

pereſt uxor annos nata duodequadraginta, mulier ſanè proba cordatáque; filii duo, alter annum natus undevigeſimum, alter decimum quintum; filiæ totidem, ſed impubes utraque. Teſtamento ſic cautum erat, ut uxor, quoniam perpelli non poterat ut fieret monacha, ſumeret pallium Beghinæ, id eſt medium genus inter monachas & laicas: filius natu major, quoniam nec is induci potuit ut fieret monachus, (*Ma.* (*a*) *Vulpes anus non capitur laqueo.*) *Ph.* Mox ab exſequiis patris properaret Romam, ibíque ex relaxatione Pontificis factus ante legitimam ætatem Sacerdos, totum annum ſingulis diebus ſacrificaret in templo Vaticano pro anima patris, & ſacros gradus, in Laterano ſingulo quoque Veneris die genibus perreptaret. *Ma.* Suſcepit hæc libenter? *Ph.* Nè dicam dolo, (*b*) ut aſini ſolent ſarcinas impoſitas. Filius minor dicaretur S. Franciſco, filia major S. Claræ, minor Catharinæ Senenſi. Hoc tantum potuit obtineri: Nam Georgii mens erat, quò magìs ſibi Deum haberet obnoxium, quinque ſuperſtites partiri in quinque mendicantium ordines: & acriter quidem ad laboratum eſt; ſed ætas uxoris filiíque majoris nec minis nec blanditiis ceſſit. *Ma.* Exhæredandi genus. *Ph.* Univerſa hæreditas ſic erat diviſa, ut detractis (*c*) de ſolido impendiis funeralibus, uncia cederet uxori, cujus dimidiâ victitaret ipſa; dimidium cederet loco cui ſe foret addictura, unde ſi mutato conſilio recederet, tota pecunia reſideret penès eum gregem: altera uncia decideretur filio, cui tamen ſtatim numeraretur viaticum, & quod ſatìs eſſet emendo (*d*) diplomati, parandóque victui annuo Romæ. Qui ſi mutatâ ſententiâ recuſaret initiari ſacris ordinibus, illius uncia divideretur inter Franciſcanos & Dominicanos. Et id nè fiat vereor, adeò videbatur adoleſcens à ſacris abhorrere. Duæ unciæ cederent monaſterio quod excepiſſet filium natu minorem; binæ item monaſteriis quæ excepiſſent puellas; ſed hâc lege, ut ſi illi detrectarent eam vitam profiteri, omnis tamen pecunia penès illos maneret incolumis. Jam una rurſus uncia decideretur Bernardino, tantundem Vincentio; dimidium unciæ Carthuſianis, pro communione bonorum operum omnium quæ à toto fierent ordine. Uncia & ſemis, quæ ſupererat, diſtribueretur occultis pauperibus, quos beneficio dignos judicâſſent Bernardinus & Vincentius. *Ma.* Debebas jureconſultorum more dicere, *quos* vel *quas*. *Ph.* His igitur verbis ſtipulati ſunt recitato teſtamento; *Georgi Balearice, vivus & ſanæ mentis, approbas hoc teſtamentum quod dudum*

ex

a Vide prov.

b Alluſit ad illud Flacci, *Demitto auriculas, ut iniquæ mentis aſellus, Qui gravius dorſo ſubiit onus.*

c Id eſt, de integra hæreditate, quæ aſſis dicitur, nondum diviſa: uncia duodecima pars aſſis.

d Quo liceret conſecrari ſacerdotem ante tempus legitimum.

ex animi tui ſententia condidiſti? Approbo. *Et hæc eſt tua ſuprema & immutabilis voluntas?* Eſt. *Méq; & hunc Vincentium Baccalaureum inſtituis ultimæ tuæ voluntatis executores?* Inſtituo. Juſſus eſt denuo ſubſcribere. *Ma.* Qui potuit moriens? *Ph.* Bernardinus rexit ægroti manum. *Ma.* Quid ſubſcripſit? *Ph.* Sanctum Franciſcum & Sanctum Dominicum iratos habeat qui tentârit hinc aliquid immutare. *Ma.* At non metuebant actionem teſtamenti inofficioſi? *Ph.* Iſta actio non habet locum in his quæ Deo dicantur, neque quiſquam libenter cum Deo litem ſuſcipit. His peractis, uxor & liberi, datis dextris ægroto, jurant ſe ſervaturos quod recepiſſent. Poſt hæc cœptum eſt agi de pompa funerali, non ſine contentione. Tandem hæc vincit ſententia, ut ex quinque ordinum ſingulis adeſſent novem, in honorem quinque voluminum Moſis, & Angelorum in novem choros digeſtorum. Suam quiſque ordo crucem præferret, caneretque (*a*) funebres nænias. Ad hæc præter cognatos conducerentur triginta (tot nummis erat venditus Dominus) (*b*) daduchi pullati, & honoris gratiâ ploratores duodecim (hic eſt numerus ordini Apoſtolico ſacer) comitarentur: à feretro ſequeretur equus Georgii pullatus, ſic ad genua alligatâ cervice, ut herum humi requirere videretur. Stragula hinc atque hinc oſtenderent inſignia. Similiter & unaquæque tæda & pulla veſtis haberet inſignia. Reponeretur autem corpus quidem ipſum ad dextram altaris ſummi in tumbo marmoreo, qui promineret à ſolo pedes quatuor; ipſe in ſummo recumberet, Pario ſculptus marmore, totus armatus à vertice uſque ad calcaneum: nec deeſſet galeæ ſuæ criſta; criſta erat onocrotali collum: nec clypeus lævo brachio, in quo inſignia hæc erant, Tria capita apri ſilveſtris aurea (*c*) in planitie argentea: nec lateri gladius inaurato capulo, nec baltheus inauratus ac gemmeis diſtinctus bullis, nec pedibus aurea calcaria; erat enim eques auratus: ſub pedibus haberet leopardum. Oræ ſepulchri titulum haberent tali viro dignum. Cor autem ſeparatim recondi volebat in ſacello divi Franciſci. Inteſtina mandavit parocho, honorificè ſepelienda in ſacello quod eſt Virgini Matri ſacrum. *Ma.* Funus nimirum honorificum, ſed nimio conſtans. Venetiæ vel cerdoni cuipiam plus haberetur honoris minimo impendio. Feretrum elegans dat ſodalitas, & unum comitantur aliquando ſexcenti Monachorum tunicis palliíſve veſtiti. *Ph.* Vidimus & nos, riſimúſque iſtas pauperum ineptas glorias. Incedunt fullones & coriarii supernè, in-

ferneque

a Propriè cantilenæ funebres: nonnunquam tamen nugas quaſlibet appellamus *nænias*.

b *Tædiferi.*

c Datâ operâ fingit inſignia vitioſa. Nam caduceatorum leges habent, adulterina eſſe inſignia quæ habent metallum ſuper metallum.

ſernéque cerdones,in medio Monachi; chimæras eſſe diceres: nec hîc alia res, ſi vidiſſes. Cautum eſt & illud Georgio, ut Franciſcanus & Dominicanus inter ſeſe ſorte decernerent utris primus cederet locus in pompa; poſt hos cæteri quoque ſortirentur, nè quid hinc oriretur tumultûs. Parochus & hujus clerici locum tenerent infimum, hoc eſt primum. Nec enim aliud erant paſſuri Monachi. *Ma.* Non acies tantùm, ſed & pompas ille callebat ordinare. *Ph.* Cautum eſt & illud, ut funebre ſacrum, quod apud parochum fieret, modulato muſicorum concentu perageretur honoris gratiâ. Dum hæc aliáque tractantur, inhorruit ægrotus, dedítque ſigna certiſſima ſupremum tempus adeſſe. Adornatur igitur extremus fabulæ actus. *Ma.* Nondum finis? *Ph.* Recitatur diploma Pontificis, in quo promittebatur criminum omnium abolitio, totúſque purgatorii metus adimebatur. Ad hæc juſtificabantur omnia illius bona. *Ma.* Rapto parta? *Ph.* Certè jure belli, ac more militari. Sed forte aderat Philippus Jureconſultus, uxoris frater: is in diplomate notavit locum ſecùs poſitum quam oportuit, & injecit ſuſpicionem falſi. *Ma.* Haudquaquam in tempore. Diſſimulandum erat etiamſi quid ineſſet erroris, & nihilo pejùs habuiſſet ægrotus. *Ph.* Aſſentior. Et ægrotus ſic hâc re perturbatus eſt, ut minimum abeſſet à deſperatione. Ibi Vincentius fortem virum præbuit, juſſit Georgium quieto eſſe animo, ſibi eſſe poteſtatem corrigendi ſupplendíque ſi quid in diplomatibus vel erratum eſſet vel omiſſum. Quod ſi te, inquit, fefellerit diploma, ego jam nunc hanc animam pro tua ſuppono anima, ut tua petat cœlos, mea dedatur orco. *Ma.* Accipítne Deus tales animarum permutationes? Et ſi accipit, num ſatìs cautum videbatur Georgio tali pignore? Quid ſi Vincentii anima vel abſque permutatione debebatur inferis? *Ph.* Quod geſtum eſt narro. Hoc certè perfecit Vincentius: ægrotus viſus eſt animum recipere. Mox recitantur cautiones quibus Georgio promittebatur ſocietas omnium operum quæ fierent per quatuor ordines, & quintum Carthuſienſium. *Ma.* Ego metuerem nè deprimerer ad inferos, ſi tantum ſarcinæ bajulandum eſſet. *Ph.* De bonis operibus loquor; ea non aliter gravant animam ſubvolaturam quàm plumæ avem. *Ma.* Mala igitur opera ſua quibus legant? *Ph.* Militibus Germaniæ conductitiis. *Ma.* Quo jure? *Ph.* Jure Evangelico, *Habenti dabitur.* Simúlq; recitatus eſt numerus miſſarum & pſalteriorum quæ defuncti animam eſſent comitatura. Erat autem immenſus. Poſt hæc iterata eſt confeſſio, datáq;

dataq; benedictio. *Ma.* Ità efflavit animam? *Ph.* Nondum. Strata eſt humi ſtorea juncis contexta, ſic ut ab initio convoluta cervicalis ſpeciem ex ſeſe faceret. *Ma.* Quid nunc futurum eſt? *Ph.* Eam conſperſerunt cinere, ſed raro, ibi depoſuere corpus ægroti. Inſtrata eſt tunica Franciſcana, ſed priùs conſecrata preculis & aquâ luſtrali. Cucullа ſuppoſita eſt capiti, nam tum indui non poterat; unà cum illa ſuppoſitum eſt diploma cum cautionibus *Ma.* Nova mortis ſpecies *Ph.* Atqui affirmant dæmoni nullum eſſe jus in eos qui ſic moriuntur. Sic aiunt præter alios mortuum S. Martinum & Franciſcum. *Ma.* Sed huic morti illorum SS. vita reſponderat. Obſecro, quid tum poſtea? *Ph.* Porrecta eſt ægroto crucis imago & candela cerea. Ad crucem porrectam dixit ægrotus, Soleo in bellis tutus eſſe meo clypeo, nunc hunc clypeum opponam hoſti meo; & exoſculatus admovit humero lævo. Ad ceream verò ſacram, Olim, inquit, haſtâ valui in bellis, nunc hanc haſtam vibrabo adverſus hoſtem animarum. *Ma.* Satìs militariter. *Ph.* Has poſtremas voces edidit. Nam mox linguam mors occupavit, ſimúlque cœpit animam agere. Bernardinus à dextris imminebat morienti, Vincentius à ſiniſtris, uterque pulchre vocalis. Alter oſtendebat imaginem S. Franciſci, alter Dominici. Cæteri ſparſi per cubiculum demurmurabant pſalmos aliquot voce lugubri. Bernardinus magnis vociferationibus percellebat aurem dextram, Vincentius ſiniſtram. *Ma.* Quid occlamabant? *Ph.* Hujuſmodi ferme Bernardinus; Georgi Balearice, ſi nunc quoque probas ea quæ ſunt acta inter nos, flecte caput in dextrum. Flexit Vincentius contra, Nè quid trepides, Georgi, habes Franciſcum & Dominicum propugnatores; eſto ſecurus. Cogita quantum habeas meritorum quod diploma, deniq; memineris meam animam pro tua oppignoratam, ſi quid eſſet periculi: hæc ſi ſentis & probas, flecte caput in lævum Flexit. Rurſus ſimili clamore, Si hæc ſentis, inquiunt, preme manum meam. Tum manum preſſit Ità huc & illuc flectendo capite & premendis manibus tranſactæ ſunt horæ ferme tres. Cùm jam inciperet oſcitari Georgius, ibi Bernardinus erectus pronunciavit abſolutionem, quam perficere non potuit quin Georgius efflâſſet animam. Hæc ſub noctis medium, manè peracta anatomia. *Ma.* Quid mali repertum eſt in corpore? *Ph.* Rectè mones, nam exciderat. Fragmentum plumbi inhærebat (*a*) diaphragmati. *Ma.* Unde id? *Ph.* Uxor narrabat illum quondam ictum ſphærulâ bombardicâ. Hinc conjectabant medici plumbi liquefacti parti-

a Eſt ſeptum tranſverſum quod ſeparat præcordia, in quibus cor eſt & pulmo, ab inferiore corporis parte, in qua ſplen, hepar & renes.

particulam reſediſſe in corpore. Mox corpus lacerum utcunque conveſtitum eſt amictu Franciſcano. A prandio ſepultura peracta eſt eâ pompâ quâ decretum erat. *Ma.* Nunquam audivi mortem operoſiorem, nec funus ambitioſius. Verùm iſtam opinor fabulam nolis evulgari. *Ph.* Quamobrem? *Ma.* Nè quid irritentur crabrones. *Ph.* Nihil eſt periculi. Etenim ſi pia ſunt quæ narro, etiam ipſorum intereſt hæc ſcire populum; ſin minùs, quotquot inter illos boni ſunt mihi gratias agent qui hæc prodiderim, quò pudore correpti quidam deſinant ſimilia facere; deinde ſimplices caveant nè in ſimilem pertrahantur errorem. Sunt enim & apud iſtos cordati veréque pii, qui frequenter apud me queſti ſunt, paucorum vel ſuperſtitione, vel improbitate, totum ordinem reddi apud bonos invidioſum. *Ma.* Rectè tu quidem & fortiter. Sed nunc aveo ſcire quomodo deceſſerit Cornelius. *Ph.* Ut vixit nulli moleſtus, ità mortuus eſt. Habebat febrim * anniverſariam, quæ ſtatis temporibus ſingulis annis recurreret. Ea tum, ſive quia gravabat ætas, (nam annum exceſſerat ſexageſimum) ſive aliis de cauſis, ſolito magìs urgebat hominem, & viſus eſt ipſe præſentire diem fatalem imminere. Itaque quatriduo priùs, quàm moreretur (erat Dominicus dies) templum adiit, confeſſus eſt ſuo parocho, audivit publicam concionem & ſacrum; à ſacro, reverenter accepto pignore corporis Dominici, domum ſe recepit. *Ma.* Non uſus eſt medicis? *Ph.* Unicum duntaxat conſuluit, ſed non minùs bonum virum quàm bonum medicum. Ei Jacobo Caſtrutio nomen eſt. *Ma.* Novi; nihil illo ſincerius. *Ph.* Is reſpondit, ſuam quidem operam amico non defuturam, ſed ſibi videri plus eſſe præſidii in Deo quàm in medicis. Cornelius hanc vocem non minùs alacriter accepit quàm ſi certiſſimam vitæ ſpem oſtendiſſet. Itaque tametſi ſemper pro ſuis facultatibus fuiſſet perbenignus in pauperes, tum quicquid decidi poterat uxoris & liberorum neceſſitati impartiebatur in egenos; non iſtos ambitiosè mendicos & nuſquam non obvios, ſed in probos, qui pro viribus induſtriâ laborandi cum paupertate pugnabant. Rogabam hominem ut decumberet, & ſacerdotem ad ſeſe accerſeret potiùs quàm tenue corpuſculum defatigaret. Reſpondit, hoc ſibi ſemper ſtudio fuiſſe, ut amicos ſuos ſublevaret potiùs, ſi poſſet, quàm gravaret officiis; nec ſe ſui diſſimilem eſſe velle in morte. Nè decubuit quidem niſi poſtremum diem, & noctis partem quâ reliquit terras. Interim ob corpuſculi laſſitudinem baculo nitebatur,

* Id eſt, ſingulis annis recurrentem.

nitebatur, aut ſedebat in cathedra; rarò componebat ſe lectulo, ſed veſtitus, & erecto capite Hoc tempore aut mandabat aliquid de curanids egenis, maximè notis ac vicinis; aut legebat è libris ſacris quæ provocant hominis erga Deum fiduciam, quæque illius in nos charitatem declarant. Si per laſſitudinem ipſe minùs poterat, audiebat amicum prælegentem. Frequenter miro affectu hortabatur familiam ad mutuum amorem & concordiam, atque ſtudium veræ pietatis; ſolicitóſque de morte ipſius amantiſſimè conſolabatur. Identidem admonebat ſuos, nè quid æris alieni prætermitteretur indiſſolutum. *Ma.* Non condiderat teſtamentum? *Ph.* Jampridem ſanus ac valens id curârat: Negabat enim eſſe teſtamenta quæ fierent ab agentibus animam, ſed deliramenta potius. *Ma.* Nil legârat monaſteriis aut egenis? *Ph.* Nè teruncium quidem. Ego, inquit, pro mea portione diſpenſavi facultatulas meas; nunc ut earum poſſeſſionem aliis trado, ità trado & diſpenſationem. Et confido meos ſanctiùs diſpenſaturos quàm ipſe feci. *Ma.* Non accerſebat ad ſe pios homines, quemadmodum fecit Georgius? *Ph.* Nè unum quidem; præter familiam & duos intimè amicos nullus aderat. *Ma.* Demiror quid ſenſerit. *Ph.* Negabat ſe morientem pluribus moleſtum eſſe velle quàm fuiſſet naſcens. *Ma.* Exſpecto finem iſtius fabulæ. *Ph.* Mox audies. Venit dies Jovis. Ille ſtratum non reliquit, ſentiens extremam corpuſculi laſſitudinem. Accitus parochus impartiit extremam unctionem, ac rurſus porrexit corpus Domini, ſed citra confeſſionem. Negabat enim quicquam ſcrupuli reſediſſe in animo. Ibi parochus agere cœpit de ſepultura, quâ pompâ, quóve loco ſepeliri vellet. Sepeli, inquit me quomodo ſepelires infimæ ſortis Chriſtianum; nec meâ refert ubi ſeponas hoc corpuſculum, æquè inveniendum in extremo die ubicunque condideris. Pompam funeris nihil moror. Mox injecta mentio de ſonitu campanarum, de tricenariis & anniverſariis, de diplomate, de communione meritorum emenda. Tunc ille, Mi Paſtor, nihilo pejùs habebo etiamſi nulla ſonet campana. Si me vel uno funebri ſacro dignaberis, plus ſatis erit: aut ſi quid aliud eſt quod ob publicam Eccleſiæ conſuetudinem citra ſcandalum infirmiorum omitti vix poteſt, id tuo permitto arbitratui. Nec eſt animus cujuſquam vel preces commercari, vel meritis quemquam ſuis ſpoliare. Satis meritorum exuberat Chriſto; & confido totius Eccleſiæ preces ac merita mihi, ſi modò vivum ſum membrum, profutura. In duobus diplomatibus mihi

tota

tota ſpes eſt. Alterum eſt peccatorum meorum, quod princeps paſtorum Dominus Jeſus abolevit, affigens illud cruci: alterum, quod ipſe ſuo ſacroſancto ſanguine ſcripſit & obſignavit, quò nos certos reddidit de ſalute æterna, ſi totam fiduciam noſtram in ipſum transferamus. Abſit enim ut inſtructus meritis ac diplomatibus provocem Dominum meum ut *in judicium veniat cum ſervo*, certus quòd *in conſpectu ejus non juſtificabitur omnis vivens.* Ego ab illius juſtitia appello ad ejuſdem miſericordiam, quoniam immenſa eſt & ineffabilis. His dictis abiit parochus. Cornelius, veluti magnâ ſpe ſalutis conceptâ, gaudens & alacer jubet ſibi quædam recitari è ſacris voluminibus quæ confirmant ſpem reſurrectionis & præmia immortalitatis velut illud ex Eſaia de morte Ezechiæ dilata, unà cum Cantico; deinde capite decimo quinto Epiſtolæ Pauli ad Corinthios prioris; de morte Lazari ex Joanne; ſed præcipuè hiſtoriam Chriſti paſſi ex Evangeliis. Quàm hic animo devorabat ſingula, ad quædam ſuſpirans, ad alia compoſitis manibus gratias agens, ad quædam hilareſcens ac geſtiens, ad nõnulla preculas quaſdam breves ejaculans! A prandio cùm paululum temporis obdormiſſet, jubet recitari caput ex Evangelio Joannis duodecimum, uſque ad hiſtoriæ finem. Hìc dixiſſes hominem planè transfigurari, afflaríq; novo ſpiritu. Jam dies vergebat ad veſperam; accerſit uxorem ac liberos: ibi erecto quantum licuit corpuſculo, ſic affatus eſt ſuos. "Chariſſima con- "jux, quos Deus antè conjunxerat, idem nunc ſeparat, ſed "corporibus duntaxat, ídque ad breve tempus: curam, cha- "ritatem, pietatem, quam antehac partire ſoles in me & "dulciſſima pignora, totam in iſtos transfer. Nè putâris te "ullis modis poſſe magìs demereri vel Deum vel me, quàm "ſi iſtos, quos Deus dedit nobis conjugii fructum, ſic edu- "ces, foveas & inſtituas, ut Chriſto digni habeantur: in hos "igitur conduplica pietatem tuam, & meam portionem in "te tranſlatam exiſtima. Id ſi feceris, ut facturam confido, "non erit cur videantur orphani. Quòd ſi repetas matrimo- "nium; (Ad hanc vocem uxor erupit in fletum, cœpítq; dejerare, ſe nunquam de repetendis nuptiis cogitaturam. Hìc Cornelius) "Soror in Chriſto mihi chariſſima, ſi Dominus "Jeſus largiri dignabitur tibi propoſitum iſtud ac robur "ſpiritûs, nè deſis dono cœleſti: Erit enim hoc tibi pariter "ac liberis commodius. Sin aliò vocabit carnis infirmitas, "ſcito quòd mors mea te liberat à jure conjugii, ſed non li- "berat à fide quam meô tuóque nomine debes curandis

Diplomata Chriſtiani.

Morientis Cornelii ſermo. Ad uxorem.

" nibus liberis. Quod ad matrimonium attinet, utere liber-
" tate quam tibi permiſit Dominus. Tantùm hoc te rogo
" moneóque, ut virum tibi deligas iis moribus, túque te illi
" talem præbeas, ut poſſit vel ſuapte bonitate ductus, vel
" tuâ commoditate provocatus, amare privignos. Proinde
" cave nè cui voto te obſtringas: ſerva te liberam Deo &
" liberis noſtris, quos ſic inſtitues ad omnem pietatem, ut
" caveas nè ſe cuipiam addicant inſtituto, donec per ætatem
" & rerum uſum conſtiterit ad quod vitæ genu ſint idonei.
Ad liberos. Deinde verſus ad liberos exhortatus eſt " ad ſtudium pieta-
" tis, ad obediendum matri, ad mutuam inter ipſos chari-
" tatem & concordiam. His peroratis, dedit oſculum uxori &
liberis, facto ſigno crucis, precatus eſt bonam mentem & Chriſti miſericordiam. Poſt hæc intuens omnes qui aderant, Sub craſtinam inquit, auroram, Dominus, qui diluculo revixit, pro ſua miſericordia dignabitur hanc animulam ex hujus corpuſculi ſepulchro, éque hujus mortalitatis tenebris, evocare in lucem ſuam cœleſtem. Nolo teneram ætatem excubiis inanibus fatigari. Cæteri quoque viciſſim dormiant. Mihi ſatis eſt unum adeſſe vigilem, qui recitet ſacram lectionem. Tranſactâ nocte, ſub horam quartam, cunctis præſentibus, juſſit recitari Pſalmum totum quem Dominus orans recitavit in cruce. Eo finito, juſſit exhiberi cereum & crucem. Cereum accipiens dixit, *Dominus illuminatio mea & ſalus mea, quem timebo?* Crucem exoſculatus dixit, *Dominus protector vitæ meæ, à quo trepidabo?* Mox manus ſuper pectus in ſupplicantis geſtum compoſuit, & oculis in cœlum erectis, dixit, *Domine Jeſu, accipe ſpiritum meum.* Et protinus clauſit oculos veluti dormiturus, ſimúlque levi flatu emiſit ſpiritum; dixiſſes illum obdormiſſe, non exſpiraſſe. *Ma.* Nunquam audivi mortem minùs operoſam. *Ph.* Talis fuerat in omni vita. Uterque fuit amicus: Fortaſſe non æquè dijudico uter deceſſerit Chriſtianiùs: tu, qui integer es, rectiùs diſpicies. *Ma.* Ità faciam, ſed per otium.

ARGU-

ARGUMENTUM.

Confabulatio inter Juvenem & Echo de ratione ſtudiorum, ac optimo vitæ genere deligendo. Echo facetiſſime Juvenis interrogatiunculis reſpondet.

JUVENIS, ECHO.

Ju. Cupio paucis te conſulere, ſi vacat. *Ec.* Vacat. *Ju.* Et ſi venio tibi gratus juvenis. *Ec.* Venis. *Ju.* Sed poteſne mihi & de futuris dicere verum, Echo? *Ec.* (*a*) Ἔχω. *Ju* Et Græcè nôſti? Quid iſtud novi? *Ec.* Novi. *Ju.* Qualia tibi videntur Muſarum ſtudia? *Ec.* (*b*) Δῖα. *Ju.* Cenſes igitur terendos authores qui conducunt ad bonas literas? *Ec* Teras *Ju.* Quam igitur mentem habent iſti qui hæc ſtudia linguis traducunt ſuis? *Ec* Suis. *Ju.* Sed utinam harum cultores ſimiliter eſſent & pietatis ſtudioſi. *Ec.* O ſi! *Ju.* Nunc quorundam improbitas omnes reddit inviſos. *Ec* (*c*) Ἴσως. *Ju.* Et multis hominum peccatum confertur in nomen eruditionis. *Ec.* (*d*) Ὄνοις. *Ju.* Atqui vulgo videntur non infimi. *Ec* Fimi. *Ju* Quid facere cenſes eos qui terunt ætatem in ſophiſtico doctrinæ genere? *Ec.* Nere. *Ju.* Fortaſſis telas aranearum. *Ec.* Harum. *Ju.* At Penelopes telas texunt ac retexunt. *Ec.* Texunt. *Ju.* Cui ſuades ut me dem vitæ inſtituto? *Ec.* Tuto. *Ju* Erit auſpicatum, ſi uxorem duxero? *Ec.* Serò. *Ju.* Quid ſi mihi veniat uſu quod his qui incidunt in uxores parùm pudicas parùmque frugiferas? *Ec.* Feras. *Ju.* Atqui cum talibus morte durior eſt vita. *Ec.* Itá *Ju.* Siccine in rebus humanis dominari fortunam? *Ec.* Unam *Ju.* Magìs fortaſſe expedit ut aliquis præ conjugio monachi inſtitutum eligat. *Ec.* Ligat. *Ju* Quid ſupereſt remedii ubi quem aſtrinxerit jam nodus inſolubilis? *Ec.* Bilis. *Ju.* Attamen miſerum eſt homines vivere ſolos. *Ec.* (*e*) Ὅλως. *Ju.* Cujuſmodi cenſes horum temporum pleroſque monachos? *Ec.* (*f*) Ἄχος. *Ju* Quid igitur iſtos movet qui ſuſpiciunt illos ut ſemideos? *Ec.* (*g*) Δέος. *Ju.* Quid captant plerique, qui ambiunt ſacerdotium? *Ec* Otium. *Ju.* Præterea nihil habet ſacerdos? *Ec.* (*h*) Κέρδος. *Ju.* Quid bonæ rei contingit illis qui fiunt Epiſcopi? *Ec.* (*i*) Κόποι. *Ju.* At nulli magìs vivunt in otio. *Ec.* Scio. *Ju.* Quæ res illos admonere pote-

a Id eſt, *poſſum.*
b Id eſt, *ſacra.*
c Id eſt, *ſcilicet.*
d Id eſt, *aſinis.*
e Id eſt, *omnino.*
f Id eſt, *dolorem.*
g Id eſt, *timor.*
h Id eſt, *lucrum.*
i Id eſt, *labores.*

* Id eſt, *Mens.*

* Id eſt, *calamitas.* Vide Chiliades.

a Id eſt, *ſtupidi.* Vide Chiliad.

b Id eſt, *noxa.*

c Id eſt, *fabulæ.*

d Id eſt, *fruſtrà.*

e Id eſt, *lupi.*

f Id eſt, *aſine.*

g Id eſt, *amens.*

rit ut intelligant quantum ſuſtineant onus? *Ec.* * Ὁ νοῦς. *Ju.* Ergò res præclara eſt ſacerdotium, ſi quis ſe in eo gerendo qualem oportet præbeat? *Ec.* Beat. *Ju.* Quid fructûs erit ſi me conferam in aulam eorum qui præcellunt monarchicâ dignitate? *Ec.* * Ate. *Ju.* At non paucos video qui ſolent illinc ſibi præclaram felicitatem ariolari. *Ec.* (*a*) Λάροι. *Ju.* At interim dum incedunt holoſericati, vulgò videntur homines magnifici. *Ec.* Fici. *Ju.* Foris igitur aureos, intus ficulneos homines dicis, ſi quis inſpiciat cominus? *Ec.* Minus. *Ju.* Nihil igitur præclari ſunt quos pro diis veneramur byſſinos? *Ec.* (*b*) Σίνος. *Ju.* Nec militare genus magno æſtimabis fortaſſe. *Ec.* Aſſe. *Ju.* Magnum quiddam pollicentur qui è ſideribus futura prædicunt Aſtrologi. *Ec.* (*c*) Λόγοι. *Ju.* At ſtrenuè laborant Grammatici. *Ec.* (*d*) Εἰκῇ. *Ju.* Non placent, opinor, leguleii homines ſemper famelici. *Ec.* (*e*) Λύκοι. *Ju.* Qualis ero ſi fiam opifex? *Ec.* Fæx. *Ju.* Itáne nihil præterea adferunt artes boni aut mali? *Ec.* Ali. *Ju.* Fuerόne beatus ſi perſeveravero in bonis literis? *Ec.* Eris. *Ju.* Sed quæ res dabit ut adſit pietas? *Ec.* Ætas. *Ju.* Decem jam annos ætatem trivi in Cicerone. *Ec.* (*f*) Ὄνε. *Ju.* Unde tibi ſubit me aſinum dicere? *Ec.* E re. *Ju.* Fortaſſis hoc dicis, non ſic huic incumbendum ut alios relinquam. *Ec.* Inquam. *Ju.* Non placet igitur is qui ſe per omnem vitam tantùm in hoc torqueat, ut fiat Ciceronianus? *Ec.* (*g*) Ἄνους. *Ju* Quid ſupereſt natu grandibus, quorum ætas ad hæc diſcenda non eſt tempeſtiva? *Ec.* Stiva. *Ju.* Facundior eſſes opinor, ſi longiùs abeſſem. *Ec.* Eſſem. *Ju.* Non me delectant ſermones diſſyllabi. *Ec.* Abi. *Ju.* Cœpi prior, video non poſſe vitari quin poſterior deſinas. *Ec.* Sinas. *Ju.* Jam igitur tibi videor ſatìs inſtructus ad ea probè gerenda quæ ſunt in vita? *Ec.* Itá. *Ju.* Proinde ſi me voles abire, dicito. *Ec.* Ito.

ARGU-

ARGUMENTUM.

Πολυδαιτία, ſeu Diſpar convivium, civilitatem commonſtrat in excipiendis hoſpitibus, quomodo adornetur convivium ut nemini diſpliceat convivarum, licèt variis palatis, moribus, ingeniis. Quo quiſque ſedeat loco multum conducit ad hilaritatem: viliores cibi in primis ferculis, lautiores in ultimis. Potus non dandus niſi petentibus. Hilaritas ex variis fabulis & rebus quibus delectantur ſinguli conciliatur. Senes, matronæ, nautæ, mercatores, &c. de ſua arte & geſtis audire gaudent. Lugubria cavenda quæ mærorem concilient. Cavenda temulentia quæ pugnas, rixas & jurgia producit. Methodus divertendi ſermonis inter iraſcentes, &c. Nè cui ſuus refricetur dolor, nè crebriùs ſalutentur, alternatim ſinguli. De ciborum aut pretio aut arte nulla ſit mentio. Excuſandus modicè tenuis apparatus.

SPUDÆUS, APITIUS.

Sp. HEus, heus, Apiti. *Ap.* Non audio. *Sp.* Heus, inquam, Apiti. *Ap.* Quis hic eſt tam moleſtus interpellator? *Sp.* Eſt ſeriæ rei quiddam quod te volo. *Ap.* At ego ad rem ſeriam propero. *Sp.* Quònam? *Ap.* Ad cœnam. *Sp.* Hac ipſa de re tecum volebam (*a*) agere. *Ap.* Non vacat nunc actoribus operam dare, nè actum agam. *Sp.* Nihil feceris diſpendii, comitabor te quò properas. *Ap.* Age, dic, modò tribus verbis. *Sp.* Magno ſtudio molior convivium in quo nulli diſpliceam convivarum, placeam omnibus. Ejus artis quoniam tu principatum tenes, ad te velut ad oraculum confugio. *Ap.* Reſponſum accipe, & quidem juxta veterum morem (*b*) ἔμμετρον.

Nulli ut diſpliceas, nullum invitare memento.

Sp. Atqui ſolenne eſt epulum; multos excipiam oportet. *Ap.* Quò plures invitâris, hòc pluribus diſpliceas oportet. Quæ fuit unquam tam bene vel conſcripta vel acta fabula, ut toti placuerit theatro? *Sp.* Sed age, (*c*) Comi delicium Apiti, ſubleva me tuo conſilio; habebo te poſthac numinis loco. *Ap.* Sit igitur hoc primum conſilium, Nè conare quod fieri non poteſt. *Sp.* Quidnam? *Ap.* Ut convivator omnibus placeas. Tanta eſt palatorum varietas. *Sp.* At ſaltem ut paucioribus diſpliceam. *Ap.* Voca paucos. *Sp.* Non licet. *Ap.* Voca pares & ingeniis congruentes. *Sp.* Nè id quidem mihi liberum eſt. Vitari non poteſt, quin & multos vocem, & diſſimiles; denique nec ejuſdem linguæ neq; nationis homines. *Ap.* Næ tu mihi verè convitium narras, non convivium, in quo facilè poſſit talis exoriri luſus qualem Hebræi narrant accidiſſe in ſtructura Babel, ut petenti frigidum aliquis porrigat calidum. *Sp.* Opitulare, te quæſo; gratum experieris ac memorem. *Ap.* Age, Quando electio non eſt tui arbitrii,

a Eſt judicio perſequi, indè actores cauſarum patroni: relativum eſt ad reum.

b Id eſt, *metricum*, numeris conſtans.

c Deus eſt comeſſationis & gulæ. Dictum eſt autem delicium Comi, ut homines elegantioris ingenii delicias Muſarum appellamus.

bitrii, in re mala dabo bonum conſilium. Haud parvi refert ad hilaritatem convivii quo quiſque loco ſedeat. *Sp*. Veriſſimum. *Ap*. Ea res ut tibi cedat proſperè, fac ut ſortibus diſtribuantur accubitus. *Sp*. Pulchre mones. *Ap*. Deinde nè ſic paulatim à ſummo ad imum procedant patinæ, ut (*a*) Sigma literæ, vel ſerpentis potiùs, imaginem pingant, aut ultro citróque reciprocent, quemodmodum olim in conviviis (*b*) myrtus tradi ſolet. *Sp*. Quid igitur? *Ap*. Sed ad ſingulas convivarum (*c*) tetradas appone patinas ternas, ſic ut quarta media promineat, quemadmodum pueri tribus nucibus imponunt quartam: in ſingulis ſit aliud atque aliud cibi genus, quò quiſque quod libet eligat. *Sp*. Placet. Sed quoties mutabo patinas? *Ap*. Quot partibus conſtat oratio Rhetorica? *Sp*. Quinque, ni fallor. *Ap*. Quot actibus conſtat fabula? *Sp*. Apud Horatium legi, * *Nè ſit quinto productior actu*. *Ap*. Toties mutabis patinas, ut prœmium ſit juſculentum, concluſio vel epilogus ex variis bellariorum generibus conflatus. *Sp*. Quem probas in patinis ordinem? *Ap*. Eundem quem Pyrrhus in acie. *Sp*. Quid ais? *Ap*. Quemadmodum in oratione, ità nec in convivio decet prooemium eſſe elaboratum. Rurſum epilogus varietate commendetur potiùs quàm apparatu. In tribus itaque mediis ſervanda Pyrrhi diſciplina, ut in utroque cornu ſit aliquid eximium, in media acie vulgarior apparatus. Hoc pacto fiet ut nec ſordidus videare, nec faſtidioſâ copiâ ſis moleſtus. *Sp*. Satìs expeditè de cibis; ſupereſt ut quomodo bibendum doceas. *Ap*. Nulli omnium cyathum appones, ſed pueris dato negotium, ut ubi percontati didicerint quo quiſque vini genere delectetur, alacriter ad nutum cuique quod volet porrigant. Ex ea re duplex erit commodum. Nam & parciùs bibetur, & jucundiùs; non ſolùm ob id quia ſubindè recens dabitur potus, verùm etiam quòd nemo bibet niſi ſitiens. *Sp*. Optimum profectò conſilium. Sed quî fieri poterit ut hilareſcant omnes? *Ap*. Id ut fiat partim in te ſitum eſt. *Sp*. Quînam? *Ap*. Tenes illud, *Ante omnia vultus Acceſſere boni*. *Sp*. Quorſum iſtud? *Ap*. Ut convivas comiter excipias, frontéque hilari compelles, ſermonem ad cujuſque ætatem affectum ac mores attemperans. *Sp*. Accedam, ut dicas meliùs. *Ap*. Nôſti linguas? *Sp*. Propemodum omnium. *Ap*. Ut ſuâ quemque linguâ ſubindè appelles, útque convivium fabulis amœnioribus hilareſcat, varias miſce materias de rebus quarum quiſque libenter meminit, & nullius dolore audiuntur. *Sp*. Quas dicis hujuſmodi materias? *Ap*. Sunt peculi-

a Σ Græcum.

b Vide proverbium, *Ad myrtum canere*.

c Tetradas, *quaterniones*.

* In Poetic.

Ovid. Met.

peculiares ingeniorum differentiæ, quas ipſe meliùs perſpicies; ego generatim attingam aliquot. Senes gaudent ea memorare quæ multorum fugiunt memoriam, admiratores temporum in quibus ipſi floruerunt. Matronis dulce eſt refricare memoriam ejus temporis cùm à procis ambirentur. Nautæ, quique diverſas ac longinquas mundi regiones inviſerunt, libenter ea narrant quæ, quia nemo vidit, mirantur omnes. Eſt & *anteactorum malorum*, juxta proverbium, *jucunda recordatio*, ſi modò ejus ſint generis ut cum probro conjuncta non ſint, veluti militiæ, profectionum, naufragiorúmque diſcrimina. Poſtremò, de ſua cuique arte grata eſt confabulatio, déque hiſce rebus quarum uſum callet. Hæc ſunt ferme generalia; peculiares affectus ſingulatim deſcribi non queunt: ſed exempli cauſâ, Eſt aliquis laudis appetentior, alius vult haberi doctus, alius gaudet videri dives; eſt hic loquacior, ille pauciloquus; nonnullos reperies tetricos, alios contrà blandiores. Sunt qui nolint videri ſenes cùm ſint; ſunt rurſus qui volunt haberi grandiores quàm ſint, affectantes hoc eſſe mirandi, quòd bellè portant ætatem: ſunt fœminæ quæ ſibi de forma placent, ſunt aliæ putidulæ. His cognitis affectibus, haud difficile eſt miſcere ſermones unicuique gratos, vitatis his quæ mœrorem afferunt. *Sp.* Næ tu perpulchre tenes artem convivatoriam. *Ap.* (*a*) Phy! Si tantundem temporis & operæ mihi conſumptum eſſet in utroque Jure, Medicina, ac Theologia, quantum impenſum eſt huic arti, jamdudum & inter jureconſultos, medicos ac theologos, doctoris & titulum & lauream tuliſſem. *Sp.* Credo. *Ap.* Sed heus tu, nè quid erres, hìc cavendum eſt nè fabulæ ſint nimiùm prolixæ, aut nè exeant in temulentiam. Quemadmodum enim vino nihil eſt jucundius ſi modicè ſumpſeris; contrà, nihil moleſtius ſi ſuprà quàm ſat eſt hauſeris: ità uſu venit in fabulis. *Sp.* Vera prædicas. Sed huic incommodo quodnam oſtendis remedium? *Ap.* Ubi ſenſeris ſuboriri (*b*) τὴν ἄοινον μέθην, per occaſionem interſeca ſermonem, & argumentum diverſum interſere. Fruſtrà, opinor, te monerem, nè cui ſuus dolor in convivio refricetur; utcunque Plato judicat in conviviis quibuſdam vitiis eſſe medendum, vino diſcutiente triſtitiam, & offenſæ memoriam abolente. Verùm illud te monitum oportuit, nè nimiùm crebrò ſalutes convivas; tametſi probo, ut interdum obambulans, nunc hos, nunc illos comiter appelles: oportet enim convivatorem bonum motoriam agere fabulam. Nihil autem inci-

Senes. Matronæ. Nautæ.

a Interjectio deſpicientis.

b Id eſt, *ſine vino ebrietatem.*

incivilius, quàm ibi commemorare quod cibi genus ſit, quâ coctum arte, quanti emptum. Idem de vino dictum puta. Quin extenuandum etiam modicè quod apponitur. Alioqui nimis diligens extenuatio apparatûs idem agit quod oſtentatio. Satìs eſt bis, aut ad ſummum ter, dixiſſe, Boni conſulite. Si parùm lautus eſt apparatus, animus certè lautiſſimus eſt. Interdum ſales aſpergendi ſunt, ſed qui nihil habeant dentis. Profuerit & illud, ſubindè ſuâ quemque compellare linguâ, ſed paucis. Dicendum erat initio quod mihi nunc tandem venit in mentem. *Sp.* Quidnam? *Ap.* Si non placet ſortitò dare locos, cura ut tres ex omnibus eligas naturâ feſtivos miniméque mutos, quorum unum collocabis in capite menſæ, alterum è regione, tertium in medio, qui ſilentium ac triſtitiam cæterorum diſcutiant. Quòd ſi perſpexeris convivium vel ſilentio triſtius eſſe, vel clamoribus tumultuoſum, aut etiam ad rixas tendere: *Sp.* Hoc crebrò fit apud nos: quid tum faciendum? *Ap.* Accipe rem mihi multo uſu compertum. *Sp.* Exſpecto. *Ap.* Inducito duos Mimos, ſive * γελωτοποιὺς, qui ſine voce ridiculum aliquod argumentum geſticulatione repræſentent. *Sp.* Cur ſine voce? *Ap.* Ut par ſit omnium voluptas, aut nihil loquantur, aut linguâ loquantur omnibus æque ignotâ. Geſtibus loquentes omnes pariter intelligent. *Sp.* Quod argumentum mihi narras non ſatis intelligo. *Ap.* Sunt innumera, putà uxorem decertantem cum marito de principatu, aut ſimile quippiam è media vita. Quò magis erit ridicula ſaltatio, hòc plus erit omnibus voluptatis. Hos oportet eſſe ſemifatuos; alioqui qui planè fatui ſunt, quædam interdum effutiunt imprudentes quæ lædunt. *Sp.* Ita tibi precor ſemper propitium Comum, ut mihi dediſti fidele conſilium. *Ap.* Addam coronidem, quin potiùs repetam quod initio dixeram. Nè nimiùm ſis anxius ut placeas omnibus, non hic tantùm ſed in omni vita; atque ità fiet ut citiùs placeas omnibus: optimum enim in vita, *Nè quid nimis.*

* Id eſt, *riſûs excitatores*, fictos moriones.

ARGU-

ARGUMENTUM.

Colloquium hoc de Rebus ac Vocabulis taxat præpoſtera quorundam judicia, qui nomen quærunt ambitioſius quàm rem ipſam, haberi quàm eſſe & habere. In rebus expetendis præſtat eſſe & habere; in rebus fugiendis, haberi, nec eſſe. Nequiſſimum fraudis genus fallere fidentem.

BEATUS, BONIFACIUS.

Be. SAlvus ſit Bonifacius. *Bo.* Etiam atque etiam ſalvus ſit Beatus. Sed utinam eſſemus uterque quod dicimur, tu dives, ego formoſus. *Be.* Itáne parvum tibi videtur habere nomen magnificum? *Bo.* Mihi quidem minimi momenti, niſi res adſit. *Be.* At plerique mortales aliter affecti ſunt. *Bo.* Fieri poteſt ut mortales ſint iſti; homines eſſe non credo. *Be.* Et homines ſunt, ô bone, niſi putas etiam nunc ſub humana ſpecie camelos & aſinos obambulare. *Bo.* Hoc citiùs crediderim quàm homines eſſe qui pluris nomen faciant quàm rem. *Be.* In certis rerum generibus, fateor pleriq; malunt rem quàm nomen; in multis contrá. *Bo.* Hoc quid ſit non ſatis aſſequor. *Be.* Atqui penès nos ipſos exemplum eſt. Tu Bonifacius diceris, & habes quod diceris: ſed ſi eſſes * alterutro ſpoliandus, utrùm malles habere malam faciem, an pro Bonifacio dici Cornelius? *Bo.* Equidem malim vel Therſites dici quàm habere prodigioſam faciem; an bonam habeam neſcio. *Be.* Item ego ſi dives eſſem, & aut res aut nomen eſſet deponendum, malim * Irus dici quàm re ſpoliari. *Bo.* Aſſentior vera loquenti. *Be.* Idem uſu veniet, opinor, in his qui ſunt proſperâ valetudine, aut aliis corporis præditi commodis. *Bo.* Probabile eſt. *Be.* At quàm multos videmus qui mallent nomen eruditi piíque viri, quàm eſſe docti boníque? *Bo.* Plurimos iſtiuſmodi novi. *Be.* An non apud hos plus habet momenti nomen quàm res? *Bo.* Videtur. *Be.* Jam ſi quis nobis adeſſet Dialecticus, qui ſcitè definiret quid ſit Rex, quid Epiſcopus, quid Magiſtratus, quid Philoſophus, fortaſſis & hìc inveniremus qui mallent nomen quàm rem. *Bo.* Ità profectò, ſi Rex eſt qui legibus & æquitate populi commodum ſpectat, non ſuum; ſi Epiſcopus, qui totus invigilat gregi Dominico; & ſi Magiſtratus eſt, qui ex animo conſulit reipublicæ; & ſi Philoſophus eſt, qui neglectis fortunæ commodis tantùm ſtudet bonæ menti parandæ. *Be.* Hìc vides quantum hujus generis exemplorum poſſim aggerere. *Bo.* Sanè plurimum. *Be.* An hos omnes negabis

* Nomine ſcilicet, aut re.

* Irus apud Homerum mendici pauperis nomen.

negabis eſſe homines? *Bo.* vereor nè nos ipſi citiùs nomen hominis amittamus. *Be.* At ſi homo eſt animal rationale, quantum abeſt hoc à ratione, ut in corporis commodis veriùs quàm bonis, & in externis, quæ fortuna dat ſimul & eripit cùm libet, rem malimus quàm nomen; in veris animi bonis nomen pluris faciamus quàm rem? *Bo.* Præpoſterum mehercle judicium, ſi quis attendat. *Be.* Eadem autem eſt ratio in contrariis. *Bo.* Exſpecto quid dicas *Be.* Idem judicandum de nominibus rerum fugiendarum quod dictum eſt de vocabulis expetendarum *Bo.* Apparet. *Be.* Magis enim horrendum eſt eſſe tyrannum, quam tyranni nomen: & ſi malus Epiſcopus, juxta ſententiam Evangelicam, fur eſt & latro, non tam hæc nomina ſunt nobis deteſtanda quàm ipſa res. *Bo.* Convenit ſané. *Be.* Tu de cæteris ſimiliter colligito. *Bo.* Prorſus intelligo *Be.* Nonne fatui nomen averſantur omnes? *Bo.* Et quidem maximé. *Be.* Nonne fatuus eſſet qui (*a*) *aureo piſcaretur hamo*, qui vitrum anteponeret gemmis, qui chariores haberet equos quàm uxorem ac liberos? *Bo.* Is eſſet *quovis* (*b*) *Corœbo ſtultior.* *Be.* An non tales ſunt qui procurrunt in militiam, ſpe lucri non admodum magni corpus & animam exponentes periculo; qui ſtudent congerendis opibus, cùm animum habeant omnium bonarum rerum egenum; qui veſtes & ædes exornant, cùm animus neglectus ac ſqualidus jaceat; qui corporis valetudinem anxiè tuentur, animam tot capitalibus morbis laborantem negligunt; denique, qui fugaciſſimis hujus vitæ voluptatibus cruciatus merentur æternos? *Bo.* Ipſa ratio fateri cogit, pluſquam fatuos eſſe. *Be.* Atque his fatuis cùm plena ſint omnia, vix invenias qui ferre poſſit fatui vocabulum, cùm adeo non abhorreant à re. *Bo.* Sic eſt profectó. *Be.* Age, ſcis quàm ſint apud omnes inviſa vocabula mendacis ac furis. *Bo* Sunt inviſiſſima, nec ſine cauſa. *Be.* Fateor. Sed cùm ſtuprare conjuges alienas ſit furto ſceleratius, tamen adulteri cognomine quidam etiam gloriantur, ad furti convitium illico ſtricturi gladium. *Bo.* Ità res habet apud complures. *Be.* Ità cùm multi ſcortis vinóque perditiſſimi ſint, & ſint libenter ac palàm, tamen ad ganeonis nomen offenduntur. *Bo.* Hi nimirum rem ſibi gloriæ ducunt, cùm vocem rei debitam horreant. *Be.* Sed vix aliud nomen auribus noſtris videtur intolerabilius quàm mendacis. *Bo.* Novi qui hoc convitium cæde ſint ulti. *Be.* Sed utinam pariter abominentur rem. Nunquam accidit tibi, ut qui

a Neronem hoc feciſſe author eſt Suetonius. Vide Chiliades.
b Corœbi ſtultitia prov. locum dedit.

qui promiſerat ſe mutuum ad certum diem redditurum, falleret? *Bo.* Frequenter, etiam cùm id dejeràſſet; neque id ſemel, ſed iterum atque iterum. *Be.* Fortaſſe non erant ſolvendo. *Bo.* Imò erant, ſed commodius eſſe ducebant non reddere creditum. *Be* An hoc non eſt mentiri? *Bo* Planiſſimè. *Be.* Auderes iſtiuſmodi creditorem ſic compellare, Cur mihi toties mentiris? *Bo.* Non, niſi paratus eſſem ad pugnam. *Be.* An non ſimili modo quotidie verba dant latomi, fabri, aurifices & veſtiarii, pollicentes ad certum diem, nec tamen præſtantes, etiamſi magni referat tuâ? *Bo.* Mira impudentia! ſed adde his advocatos pollicentes operam. *Be.* Potes addere ſexcenta nomina, nemo tamen horum laturus ſit mendacis vocabulum. *Bo.* Hoc genere mendaciorum plena ſunt omnia. *Be.* Itidem furis nomen nemo tolerat, cùm à re non perinde omnes abhorreant. *Bo.* Exſpecto ut dicas clariùs. *Be.* Quid intereſt inter eum qui rem tuam tollit è ſcrinio, & inter eum qui depoſitum abjurat? *Bo.* Nihil, niſi quòd ſceleratior eſt qui ſpoliat etiam fidentem. *Be.* At quàm pauci ſunt qui depoſitum reddunt; aut, ſi reddunt, non dant integrum? *Bo.* Opinor eſſe perpaucos. *Be* Nemo tamen iſtorum ferat furis vocabulum, cùm rem non horreat. *Bo.* Admodum. *Be.* Jam mihi reputa, quid vulgò fiat in tractardis pupillorum bonis, in teſtamentis ac legatis, quantum hæreat digitis tractantium. *Bo.* Frequenter totum *Be.* Furtum amant, vocabulum deteſtantur. *Bo* Maximè *Be* Quid agunt qui res * fiſci tractant, qui monetam publicam cudunt deteriorem, qui nunc auctâ, nunc diminutâ nummorum æſtimatione, privatorum rem accidunt, fortaſſe nobis non admodum liquet: de his quæ quotidie experimur loqui fas eſt. Qui ſumit mutuum, aut qui conflat æs alienum, hoc animo ut reddat, ſi liceat, nunquam, quantulum abeſt à fure? *Bo.* Cautior fortaſſe dici poteſt, melior nequaquam. *Be* At horum cùm ingens ubique ſit numerus, nemo tamen tolerat furis nomen. *Bo.* Animum ſolus Deus novit; proinde apud homines obærati vocantur, non fures. *Be.* Quantuli refert quo nomine dicantur apud homines, modò ſint fures apud Deum? Certè ſuus cuique notus eſt animus. Adhæc, qui cùm debeat multum, quod obtigit pecuniæ nequiter prodigit; qui, poſteaquam decoxit in una civitate, deluſis creditoribus fugit in aliam, hoſpites quærens quibus imponat, idque facit crebriùs; nonne ſatis declarat quo ſit animo?

* Fiſcus hinc nomen habet, quod olim in fiſcellis, hoc eſt, ſportulis, pecunias colligebant.

Bo. Satis

Bo. Satis ſupérque. Sed tamen iſti ſolent fucare colore quod faciunt. *Be.* Quonam ? *Bo.* Multum multíſque debere prædicant ſibi cum magnatibus, atque adeò regibus, eſſe commune; eóque qui ſunt hoc ingenio præditi ferè nobilitatis opinionem affectant. *Be.* In quem uſum ? *Bo.* Dictu mirum, quantum equiti licere velint. *Be.* Quo jure? quibus legibus? *Bo.* Haud aliis quàm quibus præfecti maris vendicant ſibi quicquid ejectum eſt naufragio, etiamſi exſtet dominus; quibus alii ſuum eſſe volunt quicquid apud furem aut prædonem deprehenderint. *Be.* Iſtiuſmodi leges poſſent ipſi fures condere. *Bo.* Et facerent, ſi queant tueri; & haberent quod excuſarent, ſi bellum indicant priuſquam furentur. *Be.* Quis hoc juris dedit equiti potiùs quàm pediti? *Bo.* Militiæ favor. Sic enim exercentur ad bellum, quò promptiores ſint ad ſpoliandum hoſtem. *Be.* Sic, opinor, Pyrrhus exercebat ſuos ad bellum. *Bo.* Non, ſed (*a*) Lacedæmonii. *Be.* Abeant in malam crucem cum ſuo exercitio. Sed unde nomen hoc tantæ prærogativæ ? *Bo.* Quibuſdam obvenit à majoribus, alii mercantur ære, quidam adſciſcunt. *Be.* An licet adſciſcere cuilibet ? *Bo.* Licet, ſi mores reſpondeant. *Be.* Qui? *Bo.* Si nihil bonæ rei gerat, ſi ſplendidè veſtiatur, ſi incedat annulatus, ſi gnaviter ſcortetur, ſi aleam ludat aſſiduè, ſi certet chartis, ſi compotationibus ac voluptatibus ætatem abſumat, ſi nihil loquatur plebeium, ſed arces, pugnas, ac bella mera crepet, Thraſonica omnia. Iſti ſibi permittunt bellum cui velint indicere, etiamſi pedem ubi ponant non habeant. *Be.* Equites mihi narras (*b*) equuleo dignos. Atqui tales habet non paucos Sicambria.

a Author Xenophon in Rep. Laced.

b Jocus eſt in dictione *equuleo*, quod & parvum equum & tormenti genus ſignificat.

ARGUMENTUM.

Charon deteſtatur bellum inter Chriſtianos. Malus genius annunciat Charonti totum terrarum orbem incendi bellis. Oſſa, Dea, Fama apud Homerum. Monachi & Jeſuitæ incendiarii.

CHARON, Genius (*c*) ALASTOR.

c Malus genius, infeſtus dæmon.

Ch. Quid ità properas geſtiens, Alaſtor ? *Al.* Opportunè tu quidem, ô Charon. Ad te properabam. *Ch.* Quid novæ rei? *Al.* Nuncium fero tibi Proſerpinæque

que lætiſſimum futurum. *Ch.* Effer igitur quod fers, têque exonera. *Al.* Furiæ non minùs gnaviter quàm feliciter geſſerunt ſuum negotium; nullam orbis partem non infecerunt malis tartareis, diſſidiis, bellis, latrociniis, peſtilentiis, adeò ut planè (*a*) jam calvæ emiſſis colubris ſint, & exhauſtæ venenis obambulent, quærentes quicquid uſquam eſt viperarum & aſpidum, quando tam glabræ ſunt quàm ovum, & pilum non habent in capite, neque quicquam in pectore ſucci efficacis. Proinde tu fac cymbam ac remos appares. Mox enim ventura eſt tanta umbrarum multitudo, ut verear ne non ſufficias omnibus tranſmittendis. *Ch.* Iſta nos non fugerant. *Al.* Unde reſcieras? *Ch.* * *Oſſa* pertulerat ante biduum. *Al.* Ut illâ deâ nihil eſt velocius! Sed quid tu igitur hîc ceſſas relictâ cymbâ? *Ch.* Itâ nimirum res ferebat. Huc profectus ſum ut mihi compararem validam aliquam triremem. Nam mea cymba jam vetuſtate putris ac ſutilis non ſuffecerit huic oneri, ſi vera ſunt quæ narravit Oſſa. Quanquam quid opus erat Oſsâ? Res ipſa compellit. Nam naufragium feci. *Al.* Nimirum totus diſtillas, ſuſpicabar te redire è balneo. *Ch.* Imò enatavi è Stygia palude. *Al.* Umbras ubi reliquiſti? *Ch.* Natant cum (*b*) ranis. *Al.* Sed quid narravit Oſſa? *Ch.* Tres orbis monarchas capitalibus odiis in mutuum exitium ruere, nec ullam orbis Chriſtiani partem immunem eſſe à belli furiis. Nam tres illi reliquos omnes pertrahunt in belli conſortium. Omnes eſſe talibus animis, ut nemo velit alteri cedere: nec Danum, nec Polonum, nec Scotum, nec verò Turcam interim eſſe in otio, moliri dira. Peſtilentiam ubique ſævire, apud Hiſpanos, apud Britannos, apud Italos, apud Gallos. Ad hæc novam eſſe luem ex opinionum varietate natam, quæ ſic vitiavit omnium animos, ut nulla uſquam ſit ſincera amicitia, ſed frater fratri diffidat, nec uxori cum marito conveniat. Spes eſt hinc quoque naſcituram olim magnificam hominum perniciem, ſi res à linguis & calamis ad manus pervenerit. *Al.* Hæc omnia veriſſimè narravit Oſſa. Nam ipſe plura vidi his oculis, aſſiduus comes & adjutor Furiarum, quæ nullo tempore magis declarârunt ſe ſuo dignas nomine. *Ch.* Atqui periculum eſt, nè quis dæmon exoriatur qui ſubitò adhortetur ad pacem; & ſunt mortalium animi mutabiles. Nam audio apud ſuperos eſſe (*c*) Polygraphum quendam, qui calamo ſuo non definit inſectari bellum, & ad pacem cohortari. *Al.* Ille jampridem ſurdis canit. Olim ſcripſit pacis

a Alludit ad fabulam Emenidum, quæ pro coma angues nutrire dicuntur.

* Fama Dea eſt apud Homerum.

b Ariſtophanes fingit in Stygia palude multas eſſe ranas.

c *Qui multa ſcribit.* Sic autem ſeipſum vocat Eraſmus & hic & alibi, quia multa ſcripſit, & inter alia pacis querelam.

Pacis profligatæ querimoniam; nunc eidem extinctæ ſcripſit Epitaphium. Sunt alii contrà, qui non minùs juvent rem noſtram quàm ipſæ Furiæ. *Ch.* Quinam iſti? *Al.* Sunt animalia quædam pullis & candidis palliis, cinericiis tunicis, variis ornata plumis; hæc nunquam recedunt ab aulis principum, inſtillant in aurem amorem belli, hortantur eódem proceres ac plebem, in Evangelicis illis concionibus clamitant bellum eſſe juſtum, ſanctum ac pium. Quóque magìs mireris hominum fortem animum, clamitant idem apud utramque partem. Apud Gallos concionantur Deum ſtare pro Gallis, nec vinci poſſe qui Deum habeat protectorem. Apud Anglos & Hiſpanos, hoc bellum non à Cæſare geri, ſed à Deo; tantùm præbeant ſe viros fortes, victoriam eſſe certam. Quòd ſi quis interciderit, eum non perire, ſed rectà ſubvolare in cœlum, ſicut erat armatum. *Ch.* Et habetur iſtis tanta fides? *Al.* Quid non poteſt ſimulata religio? Accedit huc juventus, rerum imperitia, gloriæ ſitis, ira, animus ad id quò vocatur naturâ propenſus. His facilè imponitur, nec difficilè perpellitur plauſtrum ſuapte ſponte propendens ad ruinam. *Ch.* Ego iſtis animalibus lubens aliquid boni fecero. *Al.* Appara lautum convivium. Nihil potes gratius. *Ch.* Ex (*a*) malvis, lupinis & porris? Nam apud nos non alia eſt, ut ſcis, annona. *Al.* Imò ex perdicibus, capis & phaſianis, ſi vis eſſe gratus convivator. *Ch.* Sed quæ res iſtos movet ut tantopere promoveant bellum? aut quid hinc metunt commodi? *Al.* Quia plus emolumenti capiunt è morientibus quàm ex vivis. Sunt teſtamenta, parentalia, bullæ, multáque alia non aſpernanda lucra. Denique, malunt in caſtris verſari quàm in ſuis alvearibus. Bellum multos gignit Epiſcopos, qui in pace nè teruncii quidem fiebant. *Ch.* Sapiunt. *Al.* Sed quid opus eſt triremi? *Ch.* Nihil, ſi velim in media palude rurſus naufragium facere. *Al.* Ob multitudinem? *Ch.* Scilicet. *Al.* Atqui umbras vehis, non corpora. Quantulum autem ponderis habent umbræ? *Ch.* Sint (*b*) tipulæ, tamen tipularum tanta vis eſſe poteſt ut onerent cymbam. Tum ſcis & cymbam umbratilem eſſe. *Al.* At ego memini videre me, cùm eſſet ingens turba, nec cymba caperet omnes, à clavo tuo tria millia umbarum pendere nonnunquam, nec tu pondus ullum ſentiebas. *Ch.* Fateor tales eſſe animas quæ paulatim demigrârunt è corpore phthiſi aut (*c*) hecticâ tenuato. Cæterum quæ ſubitò revelluntur è craſſo corpore multum

a Malva & porrum inferorum victus eſt; & lupinos ſi non maceres commodè, mirum quàm amareſcant.

b Vermiculus de aranearum genere leviſſimus, ut qui ſupra aquam curſitat.

c Febris ſpecies paulatim conficiens corpus.

multum corporeæ molis ſecum ferunt. Tales autem mittit * apoplexia, ſynanche, peſtilentia, ſed præcipuè bellum. *Al.* Non opinor Gallos aut Hiſpanos adferre multum ponderis. *Ch.* Multò minus quàm cæteri, quanquam & horum animæ non omnino veniunt plumæ. Cæterum è Britannis, è Germanis bellè paſtis, veniunt aliquoties tales, ut nuper periclitatus ſim decem duntaxat vehens, &, niſi (*a*) jacturam feciſſem, perieram unà cum cymba, vectoribus & naulo. *Al.* Ingens diſcrimen! *Ch.* Quid interea cenſes fieri cùm accedunt craſſi ſatrapæ, Thraſones & polymachæro placidæ? *Al.* Ex his qui pereunt in juſto bello nullos arbitror ad te venire. Nam aiunt eos rectà ſubvolare in cœlum. *Ch.* Quò ſubvolent neſcio; unum illud ſcio, quoties bellum eſt, tot ad me veniunt ſaucii laceríque ut demirer ullum ſupereſſe apud ſuperos. Nec ſolùm veniunt onuſtæ crapulâ & abdomine, verùm etiam bullis & ſacerdotiis, aliiſque rebus plurimis. *Al.* At iſta non deferunt ſecum, ſed nudæ veniunt ad te. *Ch.* Verùm; ſed quæ recentes veniùnt, ſomnia talium rerum ſecum adferunt. *Al.* Itáne gravant ſomnia? *Ch.* Gravant cymbam meam: quid dixi? gravant? jam demerſerunt. Poſtremò, tot obolos putas nihil habere ſarcinæ? *Al.* Equidem arbitror, ſi ferant æreos. *Ch.* Proinde certum eſt mihi proſpicere de navi quæ ſufficiat oneri. *Al.* O te felicem! *Ch.* Quid ità? *Al.* Quia propediem diteſces. *Ch.* Ob multitudinem umbrarum? *Al.* Næ. *Ch.* Siquidem ſuas opes ſecum adferant. Nunc qui in cymba deplorant ſe apud ſuperos reliquiſſe regna, præſulatus, abbatias, auri talenta innumera, ad me nihil adferunt præter obolum. Itaque quod jam annis ter mille mihi corraſum eſt, id totum eſt effundendum in unam triremem. *Al.* Sumptum faciat oportet qui quærit lucrum. *Ch.* Atqui mortales, ut audio, feliciùs negotiantur, qui (*b*) favente Mercurio diteſcunt intra triennium. *Al.* Sed iidem decoquunt nonnunquam. Tuum lucrum minus, ſed certius. *Ch.* Neſcio quàm certum; ſi quis Deus nunc exoriatur qui res principum componat, ſors hæc tota mihi perierit. *Al.* Iſta quidem de re jubeo ut me ſponſore in utramque aurem dormias. Intra decennium totum nihil eſt quòd pacem metuas. Unus Romanus Pontifex ſedulò quidem hortatur ad concordiam, ſed (*c*) laterem lavat. Murmurant & civitates tædio malorum: conferunt ſuſurros populi neſcio qui, dictitantes iniquum, ut ob privatas iras aut ambitionem duorum

* Intemperantia mater apoplexiæ. Synanche, Latinis Angina, iidem cauſam habet plenitudinem.

a Faciunt jacturam nautæ, cùm ob periculum evitandum exonerant navem, abjectis etiam quæ pretioſiſſima ſunt.

b Mercurius Deus lucri & mercatorum præſes.

c *Lavat laterem* qui inanem operam ſumit. Vide Chiliades.

duorum triúmve, res humanæ ſurſum deorſum miſceantur: ſed vincent, mihi crede, quam libet recta conſilia, Furiæ. Cæterùm quid opus erat hâc gratiâ petere ſuperos? An apud nos non ſunt fabri? Certè Vulcanum habemus. *Ch.* Pulchre, ſi quæram navem æream. *Al.* Minimo accerſetur aliquis. *Ch.* Ità eſt, ſed deficit nos materia *Al.* Quid audio? nihil illic ſylvarum? *Ch.* Etiam nemora quæ fuerant in campis Elyſiis abſumpta ſunt. *Al.* In quem tandem uſum? *Ch.* Exurendis hæreticorum umbris, adeò ut nuper coacti ſimus à terræ viſceribus carbones effodere. *Al.* Quid? an iſtæ umbræ non poſſunt minore ſumptu puniri? *Ch.* Sic viſum eſt Rhadamantho *Al.* Ubi triremem mercatus eris, unde remiges parabuntur? *Ch* Meæ partes ſunt tenere clavum; remigent umbræ, ſi velint trajicere. *Al.* At ſunt quæ non didicerunt remum agere. *Ch.* Apud me nullus eſt * eximius; remigant & Monarchæ, remigant & Cardinales, ſuam quiſque vicem, non minùs quàm plebeii tenues, ſive didicerint ſive non didicerint. *Al.* Tu fac dextro Mercurio feliciter mercêre triremem. Ego non te remorabor diutiús. Orco lætum adferam nuncium. Sed heus, heus, Charon. *Ch.* Quid eſt? *Al.* Fac matures reditum, nè te mox obruat turba. *Ch.* Imò jam plus quàm ducenta millia offendes in ripa, præter illas quæ natant in palude. Properabo tamen quantum licebit. Dic illis me mox adfuturum.

* Quia ex aliis dignitatis gratia exceptus eſt.

ARGUMENTUM.

Ridetur hic Carthuſianus quidam Græculus, ſuo quidem judicio doctiſſimus, qui libro ſuo Græcum indiderat titulum, Anticomaritas dicens quos appellare poterat Antimarianos, vel Antidicomarianos. Synodus grammaticorum de hoc verbo diſputat; varia hujus vocis etymologia fingitur. Tandem ejus vocabuli autorem Archimoritam meritò cenſet appellandum.

ALBINUS, BERTULPHUS, CANTHELUS, DIPHILUS, EUMENIUS, FABULLUS, GADITANUS.

Al. EStne quiſquam in hoc numero qui didicit Arithmeticen? *Be.* Cui tandem rei? *Al.* Qui certum doceat quot convenerimus grammatici. *Be.* Iſthuc quidem * citra calculos vel digiti noſtri nobis dicere poterunt. Te pono in pollice, me in indice, Canthelum in medio, Diphilum in annulari, Eumenium in minimo. Nunc ad lævum tranſeo: illic

* Nam veteres olim calculis ſuppurabant, ut nunc in quibuſdam regionibus nummis æneis.

illic in pollice pono Fabullum, in indice Gaditanum. Itaque, ni fallor, ſeptem ſumus. Sed quorſum attinet iſthuc ſcire? *Al.* Quoniam audio ſeptenarium reddere legitimum concilium. *Be.* Quod concilium mihi narras? *Al.* Eſt res ſeria quæ me diu multúmque torſit, neque me tantùm, verùm multos etiam viros neutiquam indoctos. Eam proponam in medium, ut hujus ſynodi authoritate ſemel finiatur quæſtio. *Ca* Eximium quiddam ſit oportet quod tu vel ignores, Albine, vel animum tuum perſpicaciſſimum diu multúmque torſerit. Quare cupimus & ipſi noſſe quid iſthuc ſit rei. Nam unus omnium nomine reſpondeo. *Al.* Ergò hic eſtote omnes aures ſimul adhibentes & animos. Plus vident oculi quàm oculus. Eſtne quiſquam veſtrûm qui nobis explanare poſſit quid ſignificet hæc vox Anticomarita? *Be.* Nihil facilius. Sonat enim betæ genus, quam priſci natatilem appellabant, caule contorto nodoſóque, mirè fatuæ, tetri odoris ſi contingas; poſſet cum * Anagyri contendere. *Ca.* Natatilem narras betam? imò cacatilem beſtiam. Quis unquam audivit aut legit antehac nomen natatilis betæ? *Be.* Imò hoc dilucidè docet Mammetrectus vulgò corruptè dictus, cùm vero nomine dicatur Mammothreptos, quaſi dicas aviæ alumnum. *Al.* Quid iſthuc eſt tituli? *Be.* Ut intelligas in libro nihil inveniri præter meras delicias, quòd mammæ, hoc eſt, aviæ, ſoleant indulgentiùs habere nepotes quàm matres liberos ſuos. *Al.* Planè delicioſum opus mihi narras. Nuper enim cùm in hunc codicem incidiſſem, minimum abſuit quin riſu diſſilierim. *Ca.* Ubi tu nactus es eum codicem, qui rariſſimus inventu eſt? *Be.* Abbas Divi Bavonis, nomine Livinus, à prandio Brugis duxit me in Bibliothecam ſuam peculiarem, quam homo ſenex, cupiens aliquod ſui monumentum poſteris relinquere, non mediocri ſumptu parabat. Nullus erat liber qui non eſſet manu deſcriptus idque in membranis; nullus qui non variis picturis ornatus, ac foris byſſo auróque tectus. Quin & ipſa codicum ſpatioſa moles neſcio quid majeſtatis præ ſe ferebat. *Al.* Quinam erant? *Be.* Oh, præclari omnes, Catholicon, Brachylogus, Ovidius per allegorias expoſitus, aliíque innumeri; inter quos & lepidiſſimum Mammothreptum reperi. Inter eas delicias inveni natatilem betam. *Al.* Cur vocant natatilem? *Be.* Referam quod legi; penes authorem fidei periculum eſto. Quoniam, inquit, proveniat in locis humidis putribúſque, nec uſquam feliciùs provenit quàm in cœno aut ſterquilinio; honos ſit auribus

Anticomarita.

* Herbæ ſpecies quam ſi contingas manibus, peſſimè olet. Vide Prov.

bus. *Al.* Itáne graviter olet? *Be.* Sic, ut nec oletum ullum pejùs oleat. *Al.* Eſtne illius oleris ullus uſus? *Be.* Imò in deliciis eſt. *Al.* Fortaſſe porcis, aut aſinis, aut (*a*) bubus Cypriis. *Be.* Imò hominibus, & quidem delicatis Pelignorum gens eſt, apud quam convivia viciſſim in longam ducuntur periodum: extremam compotationem vocant ſuâ linguâ *Reſumptam*, quaſi nos dicamus bellaria, aut tragemata. *Al.* Quàm bella bellaria! *Be.* Ejus compotationis hæc lex eſt, ut liberum ſit convivatori quicquid volet apponere: nefas autem ſit convivis quicquam rejicere, ſed omnia boni conſulere. *Al.* Quid ſi apponeret (*b*) cicutam, aut cramben recoctam? *Be.* Quicquid apponitur devorandum ibi eſt tacité. Domi tamen licet quód ederint revomere. Nam hic ferè ponunt natatilem betam, ſive Anticomaritam; nihil enim refert utro nomine dixeris, res eadem eſt. Admiſcent aliquid querni corticis & alii plurimum. Ità (*c*) moretum abſolvunt. *Al.* Quis perſuaſit legem tam barbaram? *Be.* Conſuetudo, quovis tyranno potentior. *Al.* (*d*) Tragicam periodum mihi narras, quæ tam inamœnum habeat exitum. *Be.* Dixi meam vicem, nulli præjudicans, ſi quis quid habet rectius. *Ca.* At ego comperi priſcis fuiſſe piſcem quem vocârunt Anticomaritam. *Be.* Dic authorem. *Ca.* Codicem exhibere poſſum, nomen authoris non poſſum dicere. Scriptus eſt Gallicè, ſed formulis Hebraicis. *Be.* Quam ſpeciem habet piſcis anticomarita? *Ca.* Cætera nigris ſquamis eſt, ſolus venter albet. *Be.* Palliatum quempiam Cynicum, opinor, nobis ex piſce facies. Qui ſapor? *Ca.* Nihil inſuavius. Quin peſtilens eſt. Naſcitur in putribus lacunis, interdum & in cloacis, iners, limoſus; ſolo guſtu pituitam gignit gravem, quam vix vomitu leves. Frequens eſt in regione quam Celtithracen appellant. Nam illic in deliciis eſt, quòd guſtâſſe carnes deteſtabilius ſit homicidio. *Al.* Infelix regio cum ſuo Anticomarita. *Ca.* Tantum habeo quod dicam: nemini præjudicatum velim meâ ſententiâ. *Di.* Quid opus eſt hujus vocis enarrationem ex Mammothreptis aut Hebræis ſchedis petere cùm ipſa dictionis Etymologia præ ſe ferat Anticomaritas dici puellas parùm feliciter conjugatas, utopte maritis vetulis? Nec enim novum eſt quòd ſcribæ *quo* verterunt in *co*, cùm ſint literæ cognatæ *c*, *q* & *k*. *Eu.* Erat aliquid quod dixit Diphilus, ſi conſtaret dictionem eſſe Latinam. Mihi videtur eſſe Græca è tribus conflata; ex ἀντὶ, quod eſt *contra*, κώμη, quod ſonat *pagum*, & ὀαρίζειν, quod eſt *muliebriter garrire*; hinc per ſynalœphen elisâ

a Boves Cyprii ſtercore victitant. Vide prov.

b Venenum eſt, Crambe recocta mors.

c Paſtilli ſeu placentæ genus, quod ex variis herbis conſtat.

d Comœdia lætam habet, Tragœdia ſemper triſtem cataſtrophen.

eliſâ *o*, dictus eſt Anticomarita, qui ruſticanâ garrulitate cunctis obſtrepit. *Fa.* Sedulò quidem meus dixit Eumenius. At mihi videtur ex tot dictionibus conflata vox quot habet ſyllabas. Nam *αν* ſonat ἄνις· τι, τίλλων· κω, κώδια· μα, μάλα. ῥυ, ῥυπαρῶν· (perperàm enim ſcribitur per ι) τα, τάλας. Ex his conficitur, *amens ac miſer, vellens pilos putrium tergorum. Al.* Tali opificio cibus congruit beta natatilis, de qua modò dixit Bertulphus. *Be.* Nimirum anticomarita anticomaritæ. *Ga.* Sedulò quidem dixiſtis omnes, at mihi videtur uxor viro malè morigera dici Anticomarita per ſyncopen pro antidicomarita, quòd ſemper adverſetur marito. *Al.* Si recipimus tales tropos, facilè ex (*a*) foria fient fora, & cuniculus fiet cuculus. *Be.* Atqui Albinus, qui conſul eſt in hoc ſenatu, nondum dixit quid ipſe cenſeat. *Al.* Ex me quidem quod adferam non habeo; haud tamen gravabor in medium adferre quod ab hoſpite meo nuper didici, homine linguaciſſimo. Sæpius variabat in loquendo ſermonem quàm luſcinia cantionem. Is aſſeverabat vocem eſſe Chaldaicam, è tribus compoſitam Apud illos enim, ut aiebat, *anti* ſonat perverſum ac cerebroſum, *comar*, petram, *ita*, ſutoriam. *Be.* Quis unquam petræ tribuit cerebrum? *Al.* Nihil abſurdi, ſi modò mutes genus. *Ga.* Prorſus in hac ſynodo evenit quod vulgò dici ſolet, *Quot homines, tot ſententiæ.* Quid igitur actum eſt? ſententiæ numerari poſſunt, dividi non poſſunt, ut pars major vincat minorem. *Al.* Vincat igitur melior deteriorem. *Ga.* Atqui ad hoc ipſum opus eſſet aliâ ſynodo. Nam (*b*) ſua cuique ſponſa videtur pulcherrima. *Al.* Iſthuc ſi verum eſſet, minus haberemus adulteriorum. Sed habeo conſilium expeditum. Fabis ſortiamur, ex hoc numero cui jus ſit ut ex omnibus ſuffragiis probet quod volet. *Ca.* At iſthæc (*c*) in te cudetur faba. Num vera dixi? *Al.* Mihi prima & poſtrema magis arridet. *Ca.* Aſſentimur omnes, ut unus pro omnibus reſpondeam. *Al.* Age, ſit igitur hoc inter ea de quibꝰ dubitare fas non eſt. *Ca.* Maximè. *Al.* Si quis diſſentiat, quid erit pœnæ? *Ca.* Majuſculis ſcribetur HÆRETICUS IN GRAMMATICA. *Al.* Adjiciam bonis avibus quod mihi non negligendum videtur. Id ex medico quodam Syro acceptum amicis communicabo. *Be.* Quid iſthuc? *Al.* Si natatilem betam, gallam è quercu, & ſutorium atramentum in mortario contuderis, deinde aſperſis copri ſex unciis miſcueris in malagma, præſentaneum eſſe remedium adverſus caninam ſcabiem & porcorum pruriginem. *Be.* Sed heus Albine, qui nobis omnibus de

a Foria pluraliter, autore Nonio, ſtercora ſunt liquidiora.

b *Suum cuique pulchrum.* Vide Prov.

c Id eſt, in te malum hoc recidet.

Anticomarita negotium faceſſis, in quo tandem authore legitur iſthuc vocabulum? *Al.* Dicam ſed in aurem, & uni. *Be.* Accipiam, ſed hâc lege, ut ego viciſſim unus uni in aurem dicam. *Al.* At repetita (*a*) henas tandem fit chilias; *Be.* Verum dicis, ubi ſemel ex henade reddideris dyadem, jam non eſt tibi in manu ſiſtere fluxum dyadis. *Al.* Quod pauci nôrunt celari poteſt; quod multi, nequaquam: trias autem ad multitudinem pertinet. *Be.* Probè, qui tres ſimul haberet uxores, multas habere diceretur; ſed qui tres haberet pilos in capite, aut dentes in ore, multóſne an paucos habere diceretur? *Al.* Sophiſta, admove aurem. *Be* Quid ego audio? Iſthuc non minus abſurdum eſt quàm ſi Græci civitatem, cui expugnandæ tot claſſes ducebant, ſuo nomine non poſſent nominare, pro Troja dicentes Sutrium. *Al.* Atqui hic Rabinus eſt nuper è cœlo delapſus, qui niſi præſens numen ſuccurriſſet rebus humanis, jamdudum quæreremus ubinam eſſent homines, ubi pietas, ubi philoſophia, ubi literæ. *Be.* Næ iſte inter moriæ proceres primas meretur, dignus qui poſthac vocetur (*b*) Archimorita, cum ſuis Anticomaritis.

a *Unitas*: chilias, *millenarius numerus* eſt; dyas, *dualis*; trias, *ternarius*.

b *Stultus ſtultorum*, hoc eſt, *ſtultorum princeps*.

ARGUMENTUM.

Αγαμος γάμος, ſive Conjugium impar, vulgi ſtultitiam ponit ob oculos, qui in ſponſalibus ſupputant dotis magnitudinem, nec ad rationem vocant iſponſi ſcabiem, leprâ deteriorem. Viri deformis deſcriptio. Crudelitas parentum in ſic elocando filias pluſquam Mezentiana, de quo Virgil. Æneid. 10. *Vitia deſcribit peſſimi mariti. Homini hoc non eſt nubere, ſed cadaveri. In gignendis canibus, vitulis aut equis, curatur ut fortes coëant fortibus, generoſi generoſis, nec morbidum ſano admittunt. Damnum ex ineptis & infauſtis his nuptiis reſpublica capit ingentiſſimum.*

PETRONIUS, GABRIEL.

Pe UNde nobis Gabriel tam tetricâ fronte? (*c*) Num ex antro Trophonii? *Ga.* Imò à nuptiis. *Pe.* Nunquam vidi vultum minùs nuptialem. Nam qui nuptiis interfuerunt, totos poſtea ſex dies ſolent hilariores amœnioréſque videri, ſenes etiam rejuveneſcere ad annos decem. Quas igitur tu mihi nuptias narras? Mortis, opinor, cum Marte. *Ga.* Imò juvenis generoſi cum puella ſedecim annos nata, in qua nihil deſideres, ſive formam ſpectes, ſive mores, ſive genus, ſive fortunam. Quid multis? Jove marito digna videri poterat. *Pe.* Hui! tam teneram puellam tam vetulo? *Ga.* Reges non ſeneſcunt. *Pe.* Unde igitur iſthæc triſtitia? Fortaſſe ſponſo invides, qui tibi captatam prædam victor præripuit. *Ga.* Phy! nihil minus. *Pe.* Num tale quid accidit (*d*) quale memorant de convivio Lapitharum?

c Qui ex antro Trophonii prodeunt triſtiſſimi ſunt: lege proverbium.

d Cruentæ ferunt nuptiæ Lapitharum.

Ga. Ne-

Ga. Nequaquam. *Pe*. Quid? an defuit Bacchi liquor? *Ga*. Imò ſupererat. *Pe*. Non aderant tibicines? *Ga*. Et fidicines, & lyricines, & tubicines, & utricines. *Pe*. Quid igitur? Non aderat Hymenæus? *Ga*. Fruſtrà tot vocibus ciebatur. *Pe*. Nec Charites? *Ga*. Nè muſca quidem (*a*) Charis. Nec pronuba (*b*) Juno, nec aurea Venus, nec Jupiter Gamelius. *Pe*. Næ tu mihi nuptias loqueris prorſus inauſpicatas & (*c*) ἀθέους, ſeu potiùs (*d*) ἄγαμον γάμον. *Ga*. Magìs dicas ſi vidiſſes. *Pe*. Non igitur ſaltatum eſt? *Ga*. Imò miſerè claudicatum. *Pe*. Nullum ergò numen proſperius iſtas hilarabat nuptias? *Ga*. Nullum omnino illic aderat præter unam Deam, quæ Græcis dicitur (*e*) Pſora. *Pe*. Pruriginoſas, opinor, nuptias dicis. *Ga*. Imò rubiginoſas & purulentas. *Pe*. Sed quid eſt, mi Gabriel, quod hæc commemoratio tibi lacrymas etiam excutit? *Ga*. Hæc res, Petroni, vel ſilici poſſit extundere lachrymas. *Pe*. Credo, ſi ſilex vidiſſet. Sed obſecro te, quidnam eſt hoc tantum mali? Ne cela, nec meum animum diutiùs ſuſpendito. *Ga*. Noſti Lampridium Eubulum? *Pe*. Quo non alius in hac urbe vir melior aut beatior. *Ga*. Quid? ejus filiam Iphigeniam? *Pe*. Florem hujus ætatis nominâſti. *Ga*. Sic eſt. At ſcis cui nupſerit? *Pe*. Sciam, ſi dixeris. *Ga*. Nupſit Pompilio Bleno. *Pe*. Eíne Thraſoni, qui neminem non ſolet occidere ſuis glorioſis fabulis? *Ga*. Huic ipſi. *Pe*. At is jam olim celebris eſt in hac urbe duabus potiſſimùm rebus, mendaciis, ac ſcabie quæ nondum ſuum habet nomen, cum ipſa tam multorum habeat nomina. *Ga*. Superbiſſima ſcabies eſt, quæ nec lepræ, nec elephantiaſi, nec lichenibus, nec podagræ, nec mentagræ cedat, ſi res veniat in certamen. *Pe*. Ità prædicant medicorum filii. *Ga*. Quid ego nunc, Petroni, depingam puellam tibi non incognitam? quanquam plurimum gratiæ addidit ornatus nativo decori. Mi Petroni, dixiſſes Deam quampiam eſſe. Nihil illam non decebat. Interim prodiit nobis beatus ille ſponſus, trunco naſo, alteram trahens tibiam, ſed minùs feliciter quàm ſolent Suizeri, manibus ſcabris, halitu gravi, oculis languidis, capite obvincto; ſanies & è naribus & ex auribus fluebat. Alii digitos habent annulatos, ille etiam in femore geſtat annulos. *Pe*. Quid parentibus accidit ut talem filiam tali portento committerent? *Ga*. Neſcio, niſi quòd hodie pleriſque videtur adempta mens. *Pe*. Fortaſſe prædives eſt. *Ga*. Eſt affatim ſed ære alieno. *Pe*. Si puella veneno ſuſtuliſſet ambos avos & avias, quod gravius ſupplicium de illa ſumi poterat? *Ga*. (*f*) Si minxiſſet in patrios cineres, ſatis pœnarum datura fuerat

a Vide proverbium. Charis *gratia*.

b Dæmonia ſunt, quæ nuptias auſpicatas & felices reddere credita ſunt.

c Id eſt, *impias*.

d Id eſt, *ſine nuptiis nuptias*.

e *Scabies*, pruritus.

f Id eſt, gravius aliquod flagitium commiſiſſet. Vide prov.

ſuerat tali monſtro vel oſculum dare coacta. *Pe*, Accedo *Ga* Mihi ſane factum hoc crudelius eſſe videtur, quàm ſi illam nudam (*a*) objeciſſent urſis, aut leonibus, aut crocodilis. Nam aut feræ peperciſſent tam inſigni formæ, aut ſubita mors finîſſet cruciatum. *Pe* Vera prædicas. Mihi planè videtur hoc factum Mezentio dignum, qui *mortua*, ut inquit Maro, *jungebat corpora vivis, Componens manibúſq; manus atq; oribus ora.* Quanquam nec Mezentius, ni fallor, tam immanis erat ut tam amabilem puellam cadaveri jungeret, nec ullum cadaver eſt cui non jungi malis quàm tam putido cadaveri. Si quidem hoc ipſum quod ſpirat merum eſt venenum, quod loquitur peſtis eſt, quod contingit mors eſt. *Ga.* Jam tu mihi cogita, Petroni, quid voluptatis habitura ſint illa ſuavia, illi complexus, illi nocturni luſus ac blanditiæ. *Pe.* Theologos nonnunquam audivi loquentes de impari conjugio. Iſthuc demum optimo jure dici poteſt impar conjugium, quaſi gemmam inſeras plumbo. Sed interim demiror teneræ virginis audaciam. Solent enim tales puellæ ad lemuris aut larvæ conſpectum tantùm non exanimari. An hæc audebit tale cadaver amplecti noctu? *Ga.* Habet puella quod excuſet, authoritatem parentum, importunitatem amicorum, ætatis ſimplicitatem. Ego parentum veſaniam ſatìs mirari non poſſum. Quis enim filiam habet tam infelici formâ quam collocare velit homini leproſo? *Pe.* Nullus opinor, ſi modò vel unciolam habeat ſanæ mentis. Mihi ſi luſca eſſet eadémque clauda, nec minùs deformis quàm fuit Therſites Homericus, poſtremò indotata, recuſarem iſtiuſmodi generum. *Ga.* At hæc lues eſt omni leprâ cùm tetrior tùm nocentior. Nam citiùs ſerpit, & ſubindè recurrit, ac frequenter occîdit; cùm nonnunquam lepra ſinat hominem ad extremam uſque ſenectutem vivere. *Pe.* Fortaſſe latebat parentes ſponſi morbus. *Ga.* Imò pulchre noverant. *Pe.* Si tam malè volebant filiæ, quin potiùs inſutam (*b*) culeo projecerunt in Scaldim? *Ga* Profectò levior fuiſſet inſania. *Pe.* Quæ dos commendabat illis ſponſum? præcellit arte quapiam? *Ga.* Permultis; ſtrenuus eſt aleator, potator invictus, ſcortator improbus, nugandi mentiendíque artifex maximus, prædator non ſegnis, decoctor eximius, comeſſator perditus. Quid multis? Cùm ſcholæ non profiteantur niſi ſeptem artes liberales, hic habet plus quàm decem illiberales. *Po* Aliquid tamen fuerit oportet quod illum commendaret parentibus. *Ga.* Nihil aliud quàm glorioſum equitis nomen. *Pe.* Qualis eques, cui per ſcabiem vix in ſella ſedere

a Apud veteres damnati objiciebantur aliquando feris.

b Saccus quo obvoluti parricidii rei projiciebantur in profluentem fluvium.

edere licet? Sed fortaſſis habet luculentas poſſeſſiones. *Ga.* Habuit mediocres; ſed ex protervia, quam fecit, nihil ſupereſt præter unam turriculam, unde excurrere ſolet ad prædam, eámque tam bellè inſtructam, ut nolis illic porcos tuos ali. Sed interim nunquam non habet arces in ore, & feuda, aliáque magnifica nomina; nuſquam non affigit ſua inſignia. *Pe.* Clypeus quod habet ſymbolum? *Ga.* Tres elephantos aureos in ſpatio phœniceo. *Pe.*Scilicet Elephas elephanti congruit. Oportet autem hominem eſſe ſanguinarium. *Ga.* Imò vinarium; nam rubro vino mirum in modum delectatur; ſic tibi ſanguinolentus eſt. *Pe.*Ad hauriendum igitur utilis eſt illi proboſcis. *Ga.* Maximè. *Pe.* Itaque inſignia declarant magnum ac ſtolidum nebulonem, vini gurgitem; neque enim ille color ſanguinis eſt, ſed meri: & aureus elephas indicat, quicquid auri nactus eſt vino abſumi. *Ga.* Sic eſt. *Pe.* Quod igitur dotis hic Thraſo conferet ad ſponſam? *Ga* Quid? maximam. *Pe.* Quî maximam decoctor? *Ga.* Sine me loqui; maximam, inquam, peſſimámq; ſcabiem. *Pe.* Emoriar, ni malim filiam meam equo nuptam quàm tali equiti. *Ga.* At ego vel monacho nuptam malim. Imò hoc non eſt homini nubere, ſed hominis cadaveri. Hoc ſpectaculum ſi vidiſſes, dic mihi, tenuiſſéſne lacrymas? *Pe.* Quî potuiſſem, qui vix iſta ſine lacrymis audio? Adeóne parentes ad omnem naturalis pietatis affectum obſurduiſſe, ut filiam unicam, puellam tali formâ, tali indole, tam amabilibus moribus, tali monſtro in ſervitutèm traderent, propter mendacem clypeum? *Ga.* Atqui facinus hoc, quo nihil invenias nec immanius nec crudelius nec magìs impium, hodie magnatum etiam ludus eſt; cùm expediat eos qui Reipublicæ tractandæ naſcuntur, eſſe quàm proſperrimâ valetudine. Corporis enim habitus animi vim afficit. Certè hic morbus quicquid eſt homini cerebri ſolet exhaurire. Itâ fit ut Reipublicæ præſideant qui nec animo bene valeant nec corpore. *Pe.*Non ſolùm integræ mentis ac proſperâ valetudine convenit eſſe qui Reipublicæ gubernaculis aſſident, verùm etiam formâ dignitatéque corporis præcellentes. Quanquam enim prima principum commendatio ſint ſapientia & integritas; tamen nonnihil refert quâ ſpecie corporis ſit qui cæteris imperat. Nam ſi ſævus eſt, multum invidiæ addit corporis deformitas. Sin probus & pius, *Gratior eſt pulchro veniens è corpore virtus.* *Ga.* Rectè. *Pe.* Nonne deplorant earum infelicitatem, quarum conjuges poſt peractas nuptias in lepram aut morbum incidunt comitialem? *Ga.* Meritò

 ſané,

ſané. *Pe.* Quæ igitur dementia eſt, ultro filiam plus quàm leproſo tradere? *Ga.* Plus quàm dementia eſt. Si ſatrapes paret tollere catulos, quæſo num ad generoſam fœminam admittet ſcabioſum & ignavum canem? *Pe.* Imò magnâ curâ diſpiceret, ut undiquaque generoſum adjungeret, nè naſcantur (*a*) hybridæ. *Ga.* Et ſi dux augere velit equitatum, num ad eximiam equam admitteret morbidum aut degenerem? *Pe.* Nè in commune quidem ſtabulum reciperet morbidum, nè quà ſerpat malum ad alios. *Ga.* Nec interim referre putant quem admittant ad filiam, & unde naſcantur liberi, non tantùm in hæreditatem omnium facultatum ſucceſſuri, verùm etiam rempublicam moderaturi. *Pe.* Nè ruſticus quidem quemvis taurum admittit ad juvencam, nec quemvis equum jungit equæ, nec quemvis porcum ſcrophæ; cùm taurus gignatur aratro, equus rhedæ, porcus culinæ. *Ga.* Vide quàm perverſa ſint hominum judicia. Si quis plebeius patriciæ puellæ oſculum obtrudat, injuriam putant bello vindicandam. *Pe.* Acerrimo. *Ga.* Et ipſi volentes, ſcientes, prudentes, id quo nihil habent charius dedunt abominando portento, & privatim impii in ſuam gentem, & publicè in civitatem. *Pe.* Si ſponſus ſubclaudicat, alioqui ſanus, quàm abhorretur à conjugio? Hoc tantum malum non imputatur in ſponſalibus. *Ga.* Si quis filiam elocavit Franciſcano, quanta abominatio, quanta deploratio malè collocatæ Virginis! At illa veſte detractâ virum habet membris validis: iſta totam ætatem tranſigit cum ſemivivo cadavere. Si qua nubit ſacerdoti, ludunt in unctum; at hæc (*b*) pejùs uncto nupſit. *Pe.* Vix hoc faciunt hoſtes puellis bello captis, vix piratæ faciunt ſcelere abductis; & hoc faciunt parentes unicæ filiæ, nec illis datur à magiſtratu curator. *Ga.* Quomodo medicus ſuccurret phrenetico, ſi ipſum habeat phreneſis? *Pe.* Atqui mirum eſt, à principibus, quorum munus eſt proſpicere Reipublicæ duntaxat in his quæ ad corpus pertinent, cùm in hoc genere nihil prius ac potius ſit bonâ valetudine, hîc nullum excogitari remedium. Tanta peſtis bonam orbis partem occupavit, & illi interim ſtertunt, quaſi nihil ad rem pertineat. *Ga.* De principibus, Petroni, religioſè loquendum eſt. Sed admove aurem; inſuſurrabo tria verba. *Be.* O miſeriam! Utinam falſa prædicares. *Ga.* Quot morborum genera naſci putas ex vinis corruptis ac mille modis infectis? *Pe.* Innumera, ſiqua medicis fides. *Ga.* Num hîc vigilant ædiles? *Pe.* Planè vigilant in exigendis vectigalibus. *Ga.* Quæ ſciens nubit morbido, fortaſſe digna eſt

ſuo

a Catuli qui ex parentibus diverſæ naturæ & ſtudii naſcuntur.

b Alludit tacitè ad unguenta & cataplaſmata illorum qui poſcas habent.

ſuo malo, quod adſcivit ipſa ſibi: quanquam ſi principatum gererem, utrumque ſemoverem ab urbano commercio. Cæterùm ſi qua nupſiſſet huic obnoxio lui, qui ſe ſanum mentitus eſſet, ſi quis mihi ſummum Pontificium deliget, dirimerem hoc conjugium, etiamſi ſexcentis (*a*) tabulis ſponſalibus contractum eſſet. *Pe.* Quo colore? Nam conjugium ritè contractum ab homine non poteſt dirimi. *Ga.* Quid? tibi videtur ritè contractum quod dolo malo contractum eſt? Non valet contractus, ſi puella decepta ſervo nupſit, quem putabat liberum. Hic cui nupſit ſervus eſt miſerrimæ dominæ Pſoræ; atque hoc infelicior eſt ſervitus, quòd illa neminem manumittit, ut ſervitutis miſeriam aliqua libertatis ſpes conſolari poſſit. *Pe.* Sanè colorem reperiſti. *Ga.* Ad hæc, non eſt conjugium niſi inter vivos. Hìc mortuo nubitur. *Pe.* Repertus eſt alter color. Sed ſineres, opinor, ſcabioſas ſcabioſis nubere, juxta vetus illud adagium, * ὅμοιον πρὸς ὅμοιον. *Ga.* Si hoc mihi liceret quod expediret Reipublicæ, ſinerem quidem jungi, ſed junctos exurerem. *Pe.* Tum tu quidem Phalaridem ageres, non principem. *Ga.* An tibi Phalaris videtur medicus qui ſecat digitos aliquot, aut inurit corporis partem, nè totum pereat? Mihi non videtur iſta crudelitas, ſed miſericordia. Quod utinam initio naſcentis mali fuiſſet factum! Tum enim paucorum exitio totius orbis ſaluti conſuli poterat. Et hujus facti reperimus exemplum in Gallorum annalibus. *Pe.* At mitius erat illos caſtrari ac ſubmoveri. *Ga.* Fœminis porrò quid faceres? *Pe.* Adderem fibulas. *Ga.* Ità quidem proſpectum eſſet nè (*b*) ex malis corvis naſcantur mala ova: ſed fatebor hoc eſſe mitius, ſi tu fateris illud eſſe tutius. Nam pruriunt & exſecti nec uno modo tranſilit malum, ſed oſculo, ſed colloquio, ſed contactu, ſed compotatiunculâ ſerpit ad alios. Et videmus huic malo fatalem quandam malitiam adjunctam, ut quiſquis eo tenetur, vel nullo ſuo commodo gaudeat quam plurimis ſuam affricare ſcabiem. Jam ſubmoti poſſunt fugere, poſſunt vel noctu vel ignotis imponere; à mortuis verò nihil eſt periculi. *Pe.* Tutius fateor; ſed haud ſcio an conveniat Chriſtianæ manſuetudini. *Ga.* Dic age mihi, unde plus periculi eſt, à ſimplicibus furibus, an ab iſtis? *Pe.* Fateor pecuniam multo viliorem bonâ valetudine. *Ga.* Et tamen hos Chriſtiani ſuffigimus in crucem; nec appellatur crudelitas, ſed juſtitia; &, ſi Rempublicam ſpectes pietas eſt. *Pe.* Verùm ibi plectitur qui damnum dedit. *Ga.* Hi ſcilicet lucrum adferunt Sed demus hoc malum multis nullà ſuâ culpâ contractum, cùm tamen

a Scripti codicilli initi matrimonii de pacto & legato ut aiunt.

* Id eſt, *ſimile ſimili gaudet.*

b Vid prov. *Mali Corvi malum ovum.*

tamen paucos reperias quibus eam luem non conciliârit nequitia; jureconſulti docent interdum innoxios rectè occîdi, ſi id magnopere interſit Reipublicæ. Quemadmodum Græci poſt everſam Trojam occiderunt Aſtyanactem Hectoris filium, nè per illum bellum inſtauraretur. (*a*) Nec putant impium, poſt extinctum tyrannum, & liberos innoxios trucidari. Quid quòd nunquam non bellamus Chriſtiani, neque tamen neſcimus in bellis maximam malorum partem ad eos redire qui nihil commeruerunt? Idem uſu venit in (*b*) repreſalibus quæ vocant. Qui læſit, in tuto eſt; & ſpoliatur negotiator, qui nec factum quidem audivit, tantum abeſt ut in culpa fuerit. Quod ſi talibus remediis utimur in rebus non ità magni momenti, quid cenſes faciendum in re omnium atrociſſima? *Pe.* Vincor veris. *Ga.* Tum illud mihi perpende. Apud Italos ut primùm ſcintillare cœpit peſtilentia, occluduntur ædes: qui laboranti inſerviunt, ſubmoventur à publico. Hoc quidam appellant inhumanitatem, cùm ſumma ſit humanitas. Siquidem hâc vigilantiâ fit ut paucis funeribus ſopiatur malum. At quanta eſt humanitas tot millium vitæ conſuli? Sunt qui parùm hoſpitale putant, quòd Itali, in rumore peſtilentiæ, tempore veſpertino hoſpitem portis ſubmovent, cogúntque ſub dio noctem agere: at pietas eſt, paucorum incommodo, maximo Reipublicæ bono proſpicere. Quidam ſibi valde fortes videntur & officioſi, quòd auſint ad quemvis peſtilentiâ laborantem accedere, etiamſi nihil illic habeant negotii. At dum reverſi domum inficiunt uxores, liberos, ac totam familiam, quid eâ fortitudine ſtultius? quid officio inofficioſius, ut ſalutes alienum, tibi chariſſimos in præſens vitæ diſcrimen adducere? Hic tamen quanto minus eſt periculi à peſtilentia quàm ab hac ſcabie? Rariùs afflat propinquos, nec ferè ſenes attingit; & quos attigit, aut cito liberat, aut reſtituit ſanitati, puriores etiam quàm antea fuerunt. Hæc quid aliud quàm perpetua mors eſt, vel, ut veriùs dicam, ſepultura? Obvolvuntur linteis & unguentis more cadaverum. *Pe* Veriſſima narras. Saltem idem curæ dandum erat huic tam exitiali malo quod datur leproſis. Aut ſi hoc quoque nimium eſt, nemo barbæ ſylvam patiatur ſibi demeti, aut ſibi quiſque tonſorem præſtet. *Ga.* Quid ſi uterque claudat os? *Pe.* Afflant naribus malum. *Ga.* Eſt & iſti malo remedium. *Pe.* Quodnam? *Ga.* Ut, quod ſolent Alcumici, addant perſonam quæ per vitreas feneſtellas præbeat lumen oculis, ori naribúſque reſpirationem, cornu à perſona per axillas in tergum porrecto. *Pe.* Bellè,

a Vide prov. *Stultus qui patre cæſo liberis pepercerit.*

b Eſt poteſtas quâ creditori in ſua patria contra debitorem in aliena jus ſuum perſequi licet.

Bellò, ſi nihil metuendum eſt à contactu digitorum, linteorum, pectinis, & forpicis. *Ga.* Optimum igitur barbam uſque ad genua demittere. *Pe.* Ita videtur. Deinde fiat edictum, Nè quis idem ſit tonſor & chirurgus. *Ga.* Ad famem relegas tonſores. *Pe.* Minuant ſumptus, & aliquanto pluris radant. *Ga.* Eſto. *Pe.* Tum feratur lex, nè quis cum alio poculum habeat commune. *Ga.* Iſtam vix recipiet Anglia. *Pe.* Néve duo miſceantur eodem lecto, præter uxorem & maritum. *Ga.* Placet. *Pe.* Ad hæc, in diverſoriis nè quis hoſpes indormiat linteis in quibus alius indormiit. *Ga.* Quid facies Germanis, qui vix lavant bis in anno? *Pe.* Exſtimulent lotrices. Prætera tollatur mos quamvis vetuſtus ſalutandi oſculo *Ga.* Etiámne in templis? *Pe.* Tabellæ ſuam quiſque opponat manum. *Ga.* Quid de colloquio? *Pe.* Vitetur illud Homericum, (*a*) Ἄγχι σχὼν κεφαλήν· & viciſſim qui auſcultat, comprimat labra. *Ga.* Vix iſtis legibus ſuffecerint duodecim tabulæ. *Pe.* Sed quid conſulas interim infelici puellæ? *Ga* Quid, niſi ut libenter ſit miſera, quò ſit minùs miſera; & ſuavio conjugis opponat manum, tum armata cum illo dormiat? *Pe.* Quonam hinc properas? *Ga.* Rectà in muſæum. *Pe.* Quid facturus? *Ga.* Pro (*b*) Epithalamio, quod poſtulant, ſcripturus Epitaphium.

a Id eſt, *propius admovens caput* ὅδυσ. ά.

b Carmen quod in nuptiis decantari conſuevit: Epitaphium inſcriptio ſepulchri.

ARGUMENTUM.

Impoſtura habet familiare colloquium inter Livinum & Philippum; ubi Livinus imponit Philippo, carmina loquens, cùm ille proſam rebatur loqui.

PHILIPPUS, LIVINUS.

Ph. SAlve, Livine. *Li.* Salvebo, ſi vis ità; ſed à me tibi cave. Nam eſt animus imponere tibi, niſi caves. *Ph* Non eſt admodum metuendus hoſtis qui periculum denunciat. Sed age, falle, ſi potes. *Li.* Ecce jam feſelli, nec ſentis adhuc. Iterum cave. *Ph.* Cum præſtigiarum, opinor, artifice mihi res eſt. Nihil enim ſentio impoſturæ. *Li.* Rurſus adverte mentem tuam, ni velis decipi, ſicuti falſus es non ſemel. *Ph.* Hîc ſum, incipe. *Li.* Jamdudum mihi quod jubes peractum eſt. *Ph.* Quid actum? aut quid peractum? Nihil ſentio doli. *Li.* Jam toties admonitus ſaltem adhibe attentum animum. *Ph.* Novum præſtigiarum genus. Ludor, ut ais, neque quicquam artis ſentio, cùm obſervem & oculos, & manus, & linguam tuam. Sed age, rurſus incipe. *Li.* Iterum atq; iterum incipio, atq; adeò toties facio, neq; tu aſſequeris laqueos. *Ph.* Quâ re mihi laqueos tendis? *Li.* Hæc tibi, inquam, lingua dolos parat, nec auribus ſentis, nec oculis vides. Nunc ſaltem habe attentos oculos & aures. *Ph.* Non poſſum magis

magìs,etiamſi de capite ageretur. Sed falle rurſum. *Li.* Iterum ecce feſelli, neque deprehendis artem. *Ph.* Enecas Quæſo dic,quodnam eſt hoc præſtigiarum genus? *Li.* Hactenus ſum tibi loquutus carmine, atque adhuc loquor. *Ph.* Nihil minùs ſenſi quàm iſthuc. *Li.* Primùm tibi reſpondi duobus trimetris iambicis. Deinde trochaico tetrametro catalectico. Mox meris creticis ſum loquutus. Poſt hæc Phaleucio hendecaſyllabo. Deinde meris choriambis. Ad hæc meris anapæſtis. Rurſum tribus ſapphicis. Mox ſotadico: poſtremò trochaico tetrametro. *Ph.* Deum immortalem quidvis ſuſpicabar potiùs quàm iſtud. Si vixero, aliquando vicem reponam. *Li.* Huc ſi quid potes. *Ph.* Ecce bis par pari retuli,nec dolum percipis. *Li.* Hui, tam citó? *Ph.* Minatus ſum tibi iambico tetrametro catalectico, mox addidi creticos quinque. *Li.* Prorſus accidit, ut video, quod dici ſolet, * *Cretenſis incidit in Cretenſem.* *Ph.* Sic eſt: ſed illud precor utrique noſtrûm, nè nobis unquam occurrat impoſtura nocentior.

* Cretenſes nebulones, & mendaces notati ſunt.

ARGUMENTUM.

Cyclops, ſive Evangeliophorus, taxat eos qui Evangelium ſemper habent in ore, cùm in vita nihil prorſus ſit Evangelicum. Acerbè invehitur in hypocritas, qui profitentur ore, negant opere Religionem. Evangelium, ut vinum, non prodeſt niſi intrinſecus ſumptum.

CANNIUS, POLYPHEMUS.

Ca. QUid hîc venatur Polyphemus? *Po.* Quid vener, rogas, ſine canibus & venabulo? *Ca.* Fortè nympham aliquam hamadryadem. *Po.* Pulchre divinâſti. En tibi rete venatorium. *Ca.* Quid ego video? Bacchum in exuvio leonis, Polyphemum cum codice, (*a*) γαλῆ κροκωτόν; *Po.* Non croco tantùm pinxi libellum, ſed etiam minio laſurióque. *Ca.* Non loquor de croco, ſed Græcè dixi quiddam. Militaris videtur libellus; nam nodis, laminis & circulis æreis armatus eſt. *Po.* Introſpice. *Ca.* video. Sanè perquam bellus eſt: ſed nondum ornâſti ſatis. *Po.* Quid deeſt? *Ca.* Addere debebas tua inſignia. *Po.* Quæ? *Ca.* Sileni caput è dolio proſpiciens. Sed quid tractat? Artem potaticam? *Po.* Vide nè quam imprudens effutias blaſphemiam. *Ca.* Quid igitur? eſtne ſacri quippiam? *Po.* Eſt,quo nihil ſacratius, Evangelium. *Ca.* (*b*) Ἡράκλεις! Quid Polyphemo cum Evangelio? *Po.* Quin ità rogas, Quid Chriſtiano cum Chriſto? *Ca.* Neſcio, niſi quòd te talem magis decet halbardacha. Nam ſi quis mihi iſtâ ſpecie ignotus occurreret in mari, piratam eſſe crederem; ſi in nemore, ſicarium. *Po.* Atqui hoc ipſum nos docet

a Id eſt, *Feli crocotum*, Vide prov.

b Id eſt, *Hercules!* admirandi adverbium apud Græcos.

docet Evangelium, nè quem judicemus juxta faciem. Quemadmodum enim ſæpenumero ſub tunica cinericia latet animus tyrannicus; ità nonnunquam attonſum caput, circumtorta barba, torva ſupercilia, truces oculi, vertex plumam ventilans, ſagum militare, caligæ interſectæ, tegunt Evangelicum animum. *Ca.* Quidni? nonnunquam & ſub pelle lupina latet ovis: &, ſi qua fides apologis, ſub exuvio leonis later aſinus. *Po.* Imò ego novi qui ovem geſtat in vertice, vulpem in pectore; cui libens optârim, ut quàm habet nigros oculos, tam habeat candidos amicos, támq; probè inauretur quàm colorem habet inauratæ congruum. *Ca.* Si ovem geſtat in vertice qui pileum geſtat ovillum, quàm tu incedis onuſtus, cùm ovem ſimul & ſtruthiocamelum geſtes in capite? Tum an non abſurdiùs facit qui avem portat in capite, aſinum in pectore? *Po.* Mordes. *Ca.* Sed bellè res habuerit ſi, quàm tu decorâſti variis ornamentis Evangelium, tam te viciſſim exornet. Ornâſti coloribus, utinam exornet te bonis moribus. *Po.* Curabitur. *Ca.* Ut ſoles. *Po.* Sed omiſſis conviciis, itáne damnas eos qui circumferunt codicem Evangelicum? *Ca.* Minimè gentium. *Po.* Quid? an tibi videor minimus gentium vel aſinino capite te procerior? *Ca.* Non arbitror tanto, ſi aſinus arrigat auriculas. *Po.* Certè bubalino. *Ca.* Placet collatio; ſed ego minimè dixi, non, minime. *Po.* Quid intereſt inter ovum & ovum? *Ca.* Quid intereſt inter medium digitum & infimum? *Po.* Medius eſt longior. *Ca.* Scitè. Quid intereſt inter aſinitas auriculas & lupinas? *Po.* Lupinæ ſunt breviores *Ca.* Rem tenes. *Po.* At ego longa breviáque palmâ & ulnâ metiri ſoleo, non auribus. *Ca.* Age, qui Chriſtum geſtavit dictus eſt Chriſtophorus: tu qui Evangelium portas, pro Polyphemo dicendus es Evangeliophorus. *Po.* An ſanctum non putas portare Evangelium? *Ca.* Non, niſi tu fatearis eſſe ſanctiſſimos aſinos. *Po.* Qui ſic? *Ca.* Quia unus ſufficit geſtandis tribus iſtiuſmodi codicum millibus; nec te crediderim futurum imparem oneri, ſi probè ſis clitellatus. *Po.* Nihil abſurdi ſic aſino tribuere ſanctimoniam, quia geſtavit Chriſtum. *Ca.* Iſtam ſanctimoniam tibi non invideo. Et, ſi vis, donabo tibi reliquias illius aſini cui Chriſtus inſedit, ut exoſculeris. *Po.* Dabis munus gratiſſimum. Nam aſinus ille contactu corporis Chriſti conſecratus eſt. *Ca.* Sanè Chriſtum contigerunt & qui illi impegerunt alapas. *Po.* Sed age, dic ſerio, nonne pium eſt circumferre codicem Evangelicum? *Ca.* Pium, ſi abſit hypocriſis, ſi verè id fiat.

Po.

Po. Abeat hypocriſis ad monachos; quid militi cum hypocriſi? *Ca.* At primùm expedi mihi quid ſit hypocriſis. *Po.* Cùm aliud præ te fers quàm latet in animo. *Ca.* Sed quid præfert circumlatus Evangelii codex? nonne vitam Evangelicam? *Po.* Opinor. *Ca.* Ergò ubi vita non reſpondet codici, nonne hypocriſis eſt? *Po.* Videtur, ſed quid eſt verè codicem Evangelicum circumferre? *Ca.* Quidam circumferunt manibus, quemadmodum Franciſcani Franciſci regulam: idem poſſunt & bajuli Lutetiani, & aſini, & cantherii. Sunt qui circumferunt ore, nihil crepantes niſi Chriſtum & Evangelium: hoc eſt Phariſaicum. Quidam circumferunt animo. Proinde verè circumfert, qui & manibus, & ore, & corde portat Evangelium. *Po.* Ubi ſunt iſti? *Ca.* In templis diaconi, qui portant codicem, pronunciant populo, & tenent corde. *Po.* Tametſi non omnes ſancti ſunt qui animo geſtant Evangelium. *Ca.* Nè mihi ſophiſtam agas. Non geſtat animo, niſi qui medullitus amat. Nemo penitus amat, niſi qui moribus exprimit Evangelium. *Po.* Iſtas ſubtilitates non aſſequor. *Ca.* At dicam craſſiore Minervâ. Si lagenam vini Belnenſis geſtes humeris, quid aliud eſt quàm onus? *Po.* Nihil aliud. *Ca.* Si teneas faucibus, ac mox exſpuas? *Po.* Haud profuerit; quanquam id quidem non ſoleo. *Ca.* Sin, ut ſoles, affatim haurias? *Po.* Nihil divinius. *Ca.* Concaleſcit omne corpus, rubeſcit facies, hilareſcit frons. *Po.* Prorſus. *Ca.* Tale quiddam eſt Evangelium: in animi venas demiſſum innovat totum hominis habitum. *Po.* Videor igitur tibi parùm Evangelicè vivere? *Ca.* Iſtam quæſtionem nemo te diſſolverit rectiùs. *Po.* Si bipenni res agatur. *Ca.* Si quis in os te vocet mendacem aut ganeonem, quid facias? *Po.* Quid faciam? ſentiret pugnos meos. *Ca.* Quid ſi quis tibi impingat colaphum? *Po.* Amputarem illi collum pro colapho. *Ca.* Atqui codex tuus docet, ut pro convitio referas benignum ſermonem, & ferienti maxillam dexteram porrigas & ſiniſtram. *Po.* Legi, ſed exciderat. *Ca.* Oras, opinor, frequenter. *Po.* Iſthuc eſt Phariſaïcum. *Ca.* Phariſaïcum eſt prolixè precari, ſed fucatè. At tuus codex docet ſemper orandum, ſed ex animo. *Po.* Attamen oro nonnunquam. *Ca.* Quando? *Ca.* Cùm venit in mentem, ſemel aut bis in hebdomade. *Ca.* Quid tum oras? *Po.* Precationem Dominicam. *Ca.* Quoties? *Po.* Semel. Nam vetat Evangelium * Battologiam eadem iterantem. *Ca.* Potes attentus abſolvere precationem Dominicam? *Po.* Nunquam id tentatum eſt. An non ſatis quòd voce pronuncio? *Ca.* Neſcio, niſi quòd Deus non audit niſi cordis

Quiſnam verè portat Evangelium.

* Inanis & multorum verborum effuſio, à Batto quodam dicta, cui hoc ſolemne fuit. Battologiam damnat Chriſtus nominatim apud Matthæum.

cordis

cordis vocem. Crebrò jejunas? *Po.* Nunquam. *Ca.* At tuus codex probat precationem & jejunium. *Po.* Probatam & ego, niſi aliud flagitaret venter. *Ca.* At Paulus negat eos ſervire Jeſu Chriſto qui ventri ſerviunt. Veſceris carnibus quovis die? *Po.* Cùm dantur. *Ca.* Atqui iſta gladiatoria laterum firmitas vel fœno arborúmque corticibus poterat ali. *Po.* Sed Chriſtus dixit non coinquinari hominem his quæ intrant in os. *Ca.* Ità, ſi modicè, ſi præter offendiculum. At Paulus Chriſti diſcipulus mavult fame mori quàm fratrem infirmum offendere ſuo cibo; nóſque ad ſuum hortatur exemplum, ut omnibus per omnia placeamus. *Po.* Paulus eſt Paulus, ego ſum ego. *Ca.* At Ægonis eſt capras paſcere. *Po.* Malim êſſe. *Ca.* Pulchre tibi precaris; caper citiùs fies quàm capra. *Po.* Eſſe dixi, pro edere. *Ca.* Eleganter. Libenter ſuccurris pauperibus? *Po.* Non eſt quod dem. *Ca.* At eſſet ſi ſobriè viveres, ſi gnaviter laborares. *Po.* Dulce eſt otium. *Ca.* Servas præcepta Dei? *Po.* Grave eſt. *Ca.* Agis admiſſorum pœnitentiam? *Po.* Chriſtus pro nobis dependit. *Ca.* Unde igitur declaras te amare Evangelium? *Po.* Dicam. Franciſcanus quidam apud nos non deſinebat è ſuggeſto deblàterare in Novum Teſtamentum Eraſmi; conveni hominem privatim, lævam injeci capillis, dextrâ pugilem egi, ſuggillavi illum magnificè, totámque faciem tuber reddidi. Quid ais? Non eſt hoc favere Evangelio? Deinde abſolvi illum à commiſſis, hoc ipſo codice ter in verticem impacto, fecíque tria tubera, In nomine Patris, & Filii, & Spiritûs ſancti. *Ca.* Satis quidem Evangelicè. Iſthuc nimirum eſt Evangelium Evangelio defendere. *Po.* Occurrit alter ejuſdem ſodalitii, qui nullum neque modum neque finem faciebat debacchandi in Eraſmum. Accenſus Evangelico zelo, minis hominem adegi ut utroque genu flexo rogaret veniam, fateretúrque ſe quæ dixerat inſtigante diabolo dixiſſe, ni feciſſet, jam halbardacha erat in cervicem vibrata. Vultus erat qualis eſſe ſolet Martis irati. Hoc geſtum eſt coram aliquot teſtibus. *Ca.* Miror hominem non fuiſſe prorſus exanimatum. Sed ut pergamus; Vivis caſtè? *Po.* Id fortaſſe fiet ubi ſenuero. Sed vis tibi verum fatear? Canni. *Ca.* Non ſum ſacerdos; ſi confiteri libet, alium quære. *Po.* Deo ſoleo confiteri. Sed tibi fateor me nondum eſſe perfectum Evangelicum, ſed unum è populo. Habemus quatuor Evangelia. Nos Evangelici quatuor res potiſſimùm venamur: ut ventri bene ſit; nequid deſit iis quæ ſub ventre ſunt; tum ut ſit unde vivamus; poſtremò,

Quæ venantur pſeud-Evangelici præter 4 Evangelia.

poſtremò, ut liceat quod lubet agere. Hæc ſi ſuppetant, inter pocula clamamus, Io triumphe, Io pæan; Vivit Evangelium, regnát Chriſtus. *Ca.* Iſta quidem Epicurea vita eſt, non Evangelica. *Po.* Haud inficior. Sed ſcis Chriſtum omnipotentem eſſe; poteſt repentè nos vertere in alios homines. *Ca.* Poteſt & in ſues; quod quidem proclivius arbitror quàm in bonos viros. *Po.* Utinam non eſſet pejores in mundo ſuibus, bobus, aſinis & camelis. Multos videas leonibus truculentiores, lupis rapaciores, paſſeribus ſalaciores, canibus mordaciores, viperis nocentiores. *Ca.* At jam tempus eſt ut ex animante bruto in hominem incipias verti. *Po.* Rectè mones. Nam horum temporum Prophetæ dicunt inſtare ſupremum mundi diem. *Ca.* Tantò magis properandum. *Po.* Exſpecto Chriſti manum. *Ca.* Vide ut tu manui ceream præbeas materiam. Sed unde colligunt in propinquo eſſe mundi finem? *Po.* Quoniam, inquiunt, idem nunc faciunt homines quod faciebant imminente diluvio; epulantur, potant, comeſſantur, ducunt, nubunt, ſcortantur, emunt, vendunt, fœnerant & fœnerantur, ædificant; reges belligerantur, ſacerdotes ſtudent augendis cenſibus, Theologi nectunt ſyllogiſmos, Monachi per orbem curſitant, populus tumultuantur, Eraſmus ſcribit colloquia: denique nihil malorum abeſt, fames, ſitis, latrocinia, bellum, peſtilentia, ſeditio, rerum bonarum inopia. Annon hæc arguunt adeſſe finem rerum humanarum? *Ca.* Ex hoc malorum acervo quod tibi eſt moleſtiſſimum? *Po.* Divina. *Ca.* Quòd crumenam tuam obſident araneæ. *Po.* Diſperеam niſi rem acu tetigiſti. Nunc venio recens à compotatione: aliàs ſobrius tecum diſputabo, ſi voles, de Evangelio. *Ca.* Quando te videbo ſobrium? *Po.* Cùm fuero. *Ca.* Quando eris? *Po.* Cùm videris. Interim, mi Canni, ſis felix. *Ca.* Tibi viciſſim opto ut ſis quod diceris. *Po.* Nè me vincas officio, precor nè Cannium unquam deſtituat unde cognomen ſortitus eſt.

ARGUMENTUM.

Hoc colloquium, cui titulus * 'Απροσδιόνυσα, *ſeu Abſurda, confuſim continet confabulationem, ubi nihil planè ad rem reſpondetur, quod Anglicè dicimus* Non ſence. *Alter enim de nuptiis rogat, alter de naufragio infelicique navigatione reſpondet.*

* Id eſt, *nihil ad Bacchum*, cùm nihil ad rem præſentem quadret. οὐδὲν πρὸς Διόνυσον.

ANNIUS, LEUCIUS.

An. AUdio te interfuiſſe nuptiis Pancratii & Albinæ. *Le.* Nunquam antehac infeliciùs navigavi quàm hoc tempore. *An.* Qrid ais? tantam fuiſſe hominum frequentiam?

am ? *Le.* Nec unquam mihi vilior fuit vita quàm id temporis. *An.* Vide quid ſaciant opes. Ad meas nuptias pauci convenerint, iique tenues. *Le.* Vix fueramus ingreſſi pelagus, ortus eſt ingens turbo. *An.* Narras deorum cœtum. Totne aderant viri principes, tot matronæ nobiles ? *Le.* Boreas diſſecuit velum, diſſectúmq; diſſipavit. *An.* Deſponſam novi. Nihil fingi poteſt venuſtius. *Le.* Mox fluctus revulſit clavum. *An.* Idem videtur omnibus. Neç ſponſus admodum illi cedit, ut aiunt, formæ gratiâ. *Le.* Quid animi cenſes nobis illic fuiſſe ? *An.* Sanè rarum nunc eſt virgines nubere. *Le.* Remigandum nobis erat. *An.* Dotem vix credibilem narras. *Le.* Ecce mox aliud malum. *An.* Cur puellam impuberem commiſerunt tam feroci ? *Le.* Apparuit piratarum navis. *An.* Profectò ſic eſt, in multis nequitia ſupplet ætatem. *Le.* Ibi nobis geminum fuit bellum, alterum cum mari, alterum cum prædonibus. *An* Hui ! tantum donariorum? interim pauperibus nemo dat feſtucam. *Le.* Quid ? cederemus ? Imò deſperatio vitæ addebat animos. *An.* Vereor nè ſint ſteriles nuptiæ, ſi vera prædicas. *Le.* Imò injecimus harpagones. *An.* O rem novam ! ante nuptias gravida ? *Le.* Si ſpectâſſes eum conflictum, fateris me non eſſe fœminam. *An.* Ut audio, conjugium hoc non ſolùm ratum eſt, ſed etiam conſummatum. *Le.* Inſiluimus in navem piraticam. *An.* At demiror te vocatum alienum, me præterito, qui tertio propinquitatis gradu ſponſæ patrem contingo. *Le.* Ipſos in mare præcipites dedimus. *An.* Vera prædicas, *Infelicium nulli ſunt affines*. *Le.* Quicquid erat prædæ, inter nos partiti ſumus. *An.* Expoſtulabo cum puella primo quoque tempore. *Le.* Mox exorta eſt ſubita tranquillitas ; dixiſſes eſſe * Alcedonia. *An.* Si illi res eſt, mihi eſt animus. Nihil moror illius benevolentiam. *Le.* Ità pro una duas naves in portum deduximus. *An.* Indignetur qui vult. *Le.* Quò eam, rogas ? in templum, veli partem dicaturus divo Nicolao. *An.* Hodie non eſt liberum mihi ; nam ipſe domi convivas exſpecto : aliâs non recuſabo.

* Dies ſereni quibus mare tranquillum & pacatum eſt.

ARGUMENTUM.

(a) 'Ιππεὺς ἄνιππος, *ſive* Ementita *nobilitas, depingit eos qui ſub umbra nobilitatis exiſtimant ſibi nihil non licere. Quamvìs nullâ generis aut virtutis celebritate inſignes, arrogant tamen ſibi per frictæ frontis nebulones honorem illis nullo facinore debitum, niſi flagitio honor debeatur improbiſſimo.*

a Id eſt, eques *ſine equo.*

(b) HARPALUS, NESTORIUS.

b Rapacem ſonat nomen ſervuli apud Plautum.

Ha. POtes me tuo levare conſilio ? Senties me hominem non immemorem nec ingratum. *Ne.* Dabo expeditum,

tum, ut ſis quod eſſe velis. *Ha.* At nobis in manu non eſt ut naſcamur nobiles. *Ne.* Si non es, enitere benefactis, ut à te initium capiat nobilitas. *Ha.* Perlongum eſt. *Ne.* Exiguâ ſummâ tibi vendet Cæſar. *Ha.* Vulgo ridetur emptitia nobilitas. *Ne.* Cùm nihil ſit magis ridiculum quàm ementita nobilitas, quid eſt ut tantopere affectes nomen equitis? *Ha.* Sunt cauſæ, nec leves, quas tibi non gravabor indicare, ſi mihi commonſtrâris rationes quibus nobilitatis opinionem mihi parem apud vulgus. *Ne.* Nomen abſque re? *Ha.* Atqui cùm res abeſt, proximum eſt opinio. Sed age, conſule, Neſtori; ubi cauſas audieris, fateberis operæ pretium. *Ne.* Quando ità vis, dicam. Primùm, fac procul te abducas à patria. *Ha.* Memini. *Ne.* Ingere te in convictum juvenum verè nobilium. *Ha.* Intelligo. *Ne.* Hinc primùm orietur ſuſpicio, te talem eſſe cum qualibus victitas. *Ha* Sic eſt. *Ne.* Vide nè quid habeas plebeium. *Ha.* Quidnam? *Ne.* De cultu loquor. Nè veſtis ſit lanea, ſed aut ſerica, aut, ſi deeſt quî emas, fuſtanea; denique vel canabea potiùs quàm pannea. *Ha.* Rectè. *Ne.* Vide nè quid ſit integrum, ſed diſſeca pileum, thoracem, caligas, calceos, ungues ſi potes, néve quicquam humile loquaris. Si quis ex Hiſpania veniat hoſpes, roga quomodo conveniat Cæſari cum Pontifice, quid agat affinis tuus comes à Naſſauen, quid cæteri congerrones tui. *Ha.* Fiet. *Ne.* Sit annulus in digito cum gemma ſignatoria. *Ha.* Siquidem loculi ferant. *Ne.* At parvo conſtat annulus æreus inauratus cum gemma factitia. Sed adde clypeum cum inſignibus. *Ha.* Quænam mihi ſuades deligam? *Ne.* Duo mulctra, ſi velis, & cantharum cerviſiarium. *Ha.* Ludis, age, dic ſerió. *Ne.* Nunquam fuiſti in bello? *Ha.* Nè vidi quidem. *Ne.* At interim, opinor, decollâſti anſeres & capos ruſticorum. *Ha* Perſæpe, & quidem fortiter. *Ne.* Pone machæram argenteam, tria anſerum capita aurea. *Ha.* In quo ſolo? *Ne.* Quo niſi ſanguinolento? monumentum fortiter effuſi cruoris. *Ha.* Quidni? rubet ſanguis anſerinus æquè atque humanus. Sed perge, obſecro. *Ne.* Hunc igitur clypeum pro foribus omnium diverſoriorum in quibus fortè verſatus es affigendum curato. *Ha.* Quid addetur galeæ? *Ne.* Rectè ſubmones. Eam facies ore diſſecto. *Ha.* Quamobrem? *Ne* Ut ſpires; deinde, ut congruat veſtitui. In vertice quid eminebit? *Ha.* Exſpecto. *Ne.* Caput canis demiſſis auribus. *Ha.* Vulgatum eſt. *Ne.* Adde duo cornua, rarum hoc eſt. *Ha.* Placet. Sed quæ beſtiæ ſuſtinebunt clypeum? *Ne.* Cervos, canes, dracones, gryphes occupârunt principes: tu

tú ponito duas Harpyias. *Ha.* Optimè conſulis. *Ne.* Reſtat cognomen. Hîc illud inprimis cavendum, nè plebeio more te patiaris vocari Harpalum Comenſem, ſed Harpalum à Como; hoc enim nobilium eſt, illud ſordidorum Theologorum. *Ha.* Sic memini. *Ne.* Habéſne quicquam cujus te poſſis appellare dominum? *Ha.* Nè haram quidem. *Ne.* In urbe celebri natus es? *Ha.* Imò in obſcuro pago. Non enim fas eſt ei mentiri unde petis medicinam. *Ne.* Rectè eſt. Sed ei pago nullus eſt vicinus mons? *Ha.* Eſt. *Ne.* Et habet alicunde rupem? *Ha.* Habet præruptam. *Ne.* Ergò ſis Harpalus eques ab Aurea rupe. *Ha.* Atqui mos eſt magnatum, ut ſuum quiſque ſymbolum habeat vocale: quemadmodum Maximilianus habebat, *Tene menſuram*; Philippus, *Qui volet*; Carolus, *Ulteriùs*; item alius aliud. *Ne.* Tu aſcribito, *Omnis jacta ſit alea.* *Ha.* Næ tu percommodè dicis. *Ne.* Jam quò firmior ſit hominum opinio, fingito literas à magnatibus ad te miſſas, in quibus identidem appelleris eques clariſſimus; magnarúmq; rerum fiat mentio, de feudis, de arcibus, de multis florenorum millibus, de præfecturis, de matrimonio opulento. Curabis ut hujuſmodi literæ, tibi velut elapſæ, aut per oblivionem relictæ, veniant ad aliorum manus. *Ha.* Iſtud quidem erit mihi commodum. Nam & literas novi, & hanc facultatem multo uſu paravi, ut cujuſvis manum facilè effingam. *Ne.* Interdum inſue veſti, aut relinque in crumena, ut quibus ſarciendi negotium dederis illic reperiant. Illi non ſilebunt; & tu, ſimul ac reſciveris, compones vultum ad iracundiam ac mœſtitiam, quaſi doleat caſus. *Ha.* Et iſthuc jampridem meditatus ſum, ut faciem tam facilè mutem quàm perſonam. *Ne.* Ità fiet ut nec fucus ſuboleat, & res cum fide ſpargatur. *Ha.* Curabitur ſeduló. *Ne.* Deinde ſodales aliquot adſciſcendi ſunt, aut etiam famuli, qui tibi cedant loco, & apud omnes te Joncherum appellent. Nec eſt quod hîc ſumptum metuas. Sunt plurimi juvenes qui vel gratis cupiant hanc agere fabulam. Adde huc, quòd hæc regio ſcatet juvenibus eruditulis, qui mirâ tenentur ſcribendi libidine, (a) nè dicam ſcabie. Nec deſunt famelici quidam typographi, nihil non audentes, ſi ſpes quæſtûs affulſerit. Ex his aliquot ſuborna, qui in libellis ſuis te prædicent patriæ procerem, ídque ſubindè repetatur literis majuſculis. Hâc viâ vel in Bohemia celebrabunt procerem patriæ. Et citiùs enim & latiùs diſcurrunt libelli quàm voces aut quamlibèt loquaces famuli. *Ha.* Nec iſta diſplicet ratio. At famuli ſunt alendi. *Ne.* Sunt; at non ales famulos (b) ἀχείρας, &

a Alludit ad hoc Juvenalis, *Tenet inſanabile multos Scribendi cacoëthes.*

b Id eſt, *ſine manibus.*

* *Inutiles.*

& ob id * ἀχρεῖως. Mittantur huc & illuc, invenient aliquid. Scis varias eſſe talium rerum occaſiones. *Ha.* Deſine, teneo rem. *Ne.* Superſunt artes. *Ha.* Aveo ſcire. *Ne.* Ni ſis bonus aleator, probus chartarius, ſcortator improbus, potator ſtrenuus, profuſor audax, decoctor & conflator æris alieni, deinde ſcabie ornatus Gallicâ, vix quiſquam te credet equitem. *Ha.* In iſtis quidem jampridem exercitatus ſum. Sed unde ſumptus? *Ne.* Mane; iſthuc ibam. Eſt tibi patrimonium? *Ha.* Perpuſillum. *Ne.* Poſtquam apud multos confirmata fuerit nobilitatis opinio, facilè reperies fatuos qui tibi credant; quoſdam etiam pudebit negare, quidam metuent. Jam ut ludas creditores mille ſunt artes. *Ha.* Earum quidem rudis non ſum. Sed tandem urgebunt, ubi perſpexerint nihil eſſe niſi verba. *Ne.* Imò nulla eſt commodior ad regnum via quàm debere quamplurimis. *Ha.* Quî ſic? *Ne.* Primùm, creditor obſervat te non aliter quàm obligatus magno beneficio, veretúrque nè quam præbeat anſam amittendæ pecuniæ. Servos nemo magìs habet obnoxios quàm debitor ſuos creditores; quibus ſi quid aliquando reddas, gratius eſt quàm ſi dono des. *Ha.* Animadverti *Ne.* Illud tamen caveto, nè cum tenuibus habeas commercium. Nam hi ob parvulam ſummulam ingentes excitant tragœdias. Placabiliores ſunt quibus lautior eſt fortuna; cohibet illos pudor, lactat ſpes, deterret metus, nôrunt quid poſſint equites. Poſtremò, cùm inundaverit æris alieni magnitudo, fictis cauſis aliò demigra, atque indè rurſus alió. Nec eſt quòd hujus rei te pudeat. Nulli magìs obærati ſunt quàm magni principes. Si quis ruſticus urgeat, finge offenſum improbitate animum. Interdum tamen aliquid reddito; verùm nec totum, nec omnibus. Illud ubiq; curandum, nè cui ſuboleat tibi prorſus exhauſtos loculos. Semper oſtenta. *Ha.* Quid oſtentet qui non habet? *Ne.* Si quid amicus apud te depoſuit, oſtenta pro tuo; ſed artem diſſimula, cura ut caſus videatur. In hunc uſum interdum ſumito pecuniam commodatò, quam mox reddas. Ex loculo nummis æreis diſtento profer aureos duos ibi ſepoſitos. Cætera ex teipſo conjicito. *Ha.* Intelligo. At tandem obruar oportet ære alieno. *Ne.* Scis quantum apud nos liceat equitibus. *Ha.* Nihil non, & quidem impunè. *Ne.* Ergò famulos ale non ſegnes, aut etiam ſanguine propinquos, qui alioqui forent alendi. Occurret negotiator quem obvium ſpolient. Reperient aliquid in diverſoriis, aut in ædibus, aut in navibus incuſtoditum. Tenes? Meminerint non fruſtrà datos homini digitos.

gitos. *Ha.* Siquidem tutó. *Ne.* Cura ut habeas pulchre veſtitos, cum inſignibus. Committe literas fictitias ad ſummates. Si quid clàm ſuſtulerint, nullus audebit illos inſimulare ; etiam ſi quid ſuſpicentur, timebunt equitem dominum : ſin vi prædam extorſerint, bellum vocabitur. His (*a*) progymnaſmatibus ad bellum præluditur. *Ha.* O felix conſilium! *Ne.* Jam illud equeſtre dogma ſemper erit tuendum, Jus fáſque eſſe equiti plebeium viatorem exonerare pecuniâ. Quid enim indignius, quàm ignobilem negotiatorem abundare nummis, cùm interim eques non habeat quod impendat ſcortis & aleæ? Fac ſemper te adjungas magnatibus, vel ingeras potiús: nè quid pudeat, perfricanda frons eſt, ſed præſertim hoſpitibus : eóque præſtat in celebri quopiam loco vitam agere, puta in thermis, frequentibus diverſoriis. *Ha.* Iſthuc ipſum erat in animo. *Ne.* Hîc ſæpenumero fortuna prædam objicit. *Ha.* Quî? rogo. *Ne.* Puta, hic aut ille reliquit crumenam, aut oblitus reliquit clavim in ſera promptuarii. Cætera tenes *Ha.* At. *Ne.* Quid metuis? de ſic culto, de tam magnificè loquente, de Equite ab Aurea rupe, quis audebit ſuſpicari? Et ſi quis fortè tam improbus exſtiterit, quis erit tam audax ut te appellet? Interim ſuſpicio derivabitur in aliquem hoſpitum qui pridie diſceſſerit. Turbabuntur famulitia cum pandocheo. Tu tranquillus tuam perſonam agito. Hoc ſi acciderit homini modeſto cordatóque, ſilebit, nè ſimul cum damno lucrifaciat pudorem, qui rem ſuam indiligenter ſervaverit. *Ha.* Non abſurdè dicis. Nam nôſti, opinor, Comitem à Vulture albo. *Ne.* Quidni? *Ha* Apud hunc diverſatus eſt, ut accepi, Hiſpanus quidam, ſpecie cultúque ſanè quàm liberali. Is abſtulit florenos ſexcentos, nec unquam Comes auſus eſt queri. Tanta erat hominis majeſtas. *Ne.* Habes exemplum. E famulis tuis interdum aliquem emandes, in bellum ſcilicet. Is ſpoliatis templis aut monaſteriis quibuſlibet redibit onuſtus prædâ bello partâ. *Ha.* Hoc quidem eſt tutiſſimum. *Ne.* Eſt & alia ratio conflandæ pecuniæ. *Ha.* Narra, obſecro. *Ne.* In bene nummatos finge cauſas irarum, præſertim in monachos aut ſacerdotes, qui nunc apud omnes ferè ſummâ laborant invidiâ. Alius irriſerit, aut conſpuerit clypeum tuum ; alius parùm honorificè de te ſit loquutus ; alius ſcripſerit aliquid quod in calumniam detorqueri valeat. His per (*b*) feciales tuos (*c*) ἄσπονδον πόλεμον denuncia. Sparge minas atroces, excidia, exitia, (*d*) πανωλεθρίας meras : territi venient ad componendam litem. Ibi fac magno æſtimes tuam dignita-

a Eſt præexercitamentum & quaſi rudimentum aliquod. Habent omnes quidem artes peculiaria quædam rudimenta, quibus cognitis facilior nobis aditus ad ipſas artes datur.

b Sacerdotes legati, per quos olim Romani fœdera cum hoſtibus ſanciebant, & res repetebant, bellúmq; nunciabant.

c Id eſt, *irreconciliabile bellum.*

d *Omnium rerum deſtructionem* ſignificat.

tem, hoc eſt, iniquum petas, ut æquum feras. Si poſtules tria millia, pudebit minus offerre quàm ducentos aureos. *Ha.* Aliis minitabor leges. *Ne.* Iſtud propiùs quidem accedit ad ſycophantiam; ſed tamen juvat & hoc in partem. Sed heus, Harpale, penè exciderat quod dictum inprimis oportuit; puella quæpiam bene dotata in matrimonii naſſam illaqueanda eſt. Habes apud te (*a*) philtrum, juvenis es, candidulus es, lepidus nugator es, rides blandúm. Sparge, te magnis promiſſis aſcitum in aulam Cæſaris. Amant puellæ Satrapis nubere. *Ha.* Novi quibus hoc bene ceſſerit. Cæterùm quid ſi fucus tandem erumpat, & inſiliant undique creditores? Irridebor perſonatus eques. Nam id apud iſtos turpius eſt quàm ſi templum ſacrilegio ſpolies. *Ne.* Hìc oportet meminiſſe perfrictæ frontis. Illud inprimis, quòd nullis unquam temporibus magìs licuit audaciâ pro ſapientia uti quàm hodie. Comminiſcendum eſt aliquid quod excuſes. Deinde nunquam deerunt candidi, qui faveant tuæ fabulæ; nonnulli civiliores diſſimulabunt intellectum fucum. Poſtremò, ſi nihil aliud, profugiendum eſt aliquò in bellum, in tumultum. Quemadmodum * κλύζει θάλασσα πάντα τῶν ἀνθρώπων κακά· ità bellum operit omnium ſcelerum ſentinam. Nec enim habetur hodie bonus belli dux, niſi tali tyrocinio præparatus acceſſerit. Hoc erit extremum aſylum, ſi cuncta ſefellerint. Verùm omnis movendus erit tibi lapis, nè huc veniatur. Vide nè te ſecuritas opprimat: oppidula minuta fuge, in quibus nè pedere quidem licet ni populus ſciat: in magnis ac frequentibus civitatibus plus eſt licentiæ, niſi ſiqua ſit (*b*) Maſſiliæ ſimilis. Diſſimulanter expiſcare quid de te quiſque loquatur. Ubi ſenſeris hujuſmodi voces increbreſcere, Quid agit? cur hìc tot annos moratur? cur non reviſit patriam? cur negligit arces ſuas? unde ducit imagines? unde tantæ profuſioni facultates? Hoc genus, inquam, voces ubi cœperint magìs ac magìs gliſcere, tum maturè tibi de migrando cogitandum eſt: ſed ſit fuga leonina, non leporina. Adſimula te vocari in aulam Cæſaris ad res magnas, brevi te adfuturum cum exercitu. Non audebunt in abſentem hiſcere quibus eſt quod nolint amittere. Sed inprimis tibi cenſeo cavendum genus iſtud hominum poëticum, irritabile, nigrúmque. Illinunt chartis, ſi quid illos habet malè; ſubitóque per orbem ſpargitur quicquid illeverint. *Ha.* Diſpeream ni mihi vehementer placet tuum conſilium. Efficiam ut intelligas te nactum docile ingenium, & juvenem minimè ingratum. Equum quem

a Illectamentum amatorium.

* Id eſt, *Proluit mare omnis hominum mala.*

b Lege prov. *Maſſilienſium mores.*

quem primùm te dignum nactus in paſcuis fuero, tibi dono mittam. *Ne.* Nunc ſupereſt ut quod pollicitus es viciſſim præſtes. Quid eſt cur tantoperè affectes falſam opinionem nobilitatis? *Ha.* Nullam aliam ob cauſam niſi quòd his omnia licent impunè. An hoc tibi leve videtur momentum? *Ne.* Ut peſſimè cedat, mors una debetur naturæ, etiamſi vixiſſes in Carthuſia. Et leviùs moriuntur in rota quàm qui moriuntur calculo, podagrâ, aut paralyſi. Nam militare eſt credere, nihil hominis ſupereſſe poſt mortem præter cadaver. *Ha.* Sic opinor.

ARGUMENTUM.

Ἀστραγαλισμὸς, ſive Talorum luſus, oſtendit quid & ubi Talus ſit, quomodo talis ludebatur olim; quare clerici talaribus utuntur veſtimentis, verecundiæ nempe & differentiæ gratiâ. Talus ſpecies oſſis plantaris. Varia τοῦ ἀστραγάλου etymologia. Genus luſûs Anglicè Cockall or Takeall. *Canis jactus damnoſus.* Aumes ace, Dog-chance. *Venus, jactus feliciſſimus, Senio ſeu Midas dicitur.*

QUIRINUS, CAROLUS.

Qu. DIſce, inquit Cato, *ſed à doctis.* Cupio itaque, mi Utenhovi, te magiſtro diſcere, quamobrem priſci illi religionis antiſtites edixerint ut clerici talaribus tunicis uterentur, hoc eſt, uſque ad talos demiſſis. *Ca.* Duabus, opinor, de cauſis. Primùm, verecundiæ gratiâ, nè quid nudi pateret oculis. Nam olim nec hoc caligarum genus fuit repertum quod nunc ab ilibus uſque ad imos pedes corpus tegit, neque ſubligaribus aut femoralibus vulgò utebantur. Eadem de cauſa turpe eſt fœminis brevioribus uti veſtimentis, quò magìs conſultum ſit ſexûs pudori. Deinde, ut non ſolùm moribus, verùm etiam habitu differrent à populo, in quo ut quiſque eſt profaniſſimus, ità breviſſimis tunicis uti gaudet. *Qu.* Non diſſimile veri eſt quod narras. Cæterùm ex Ariſtotele Pliniòque didici, nulli hominum eſſe talos, ſed tantùm quadrupedibus, non tamen omnibus, ſed biſulcis pleriſque, nec rurſus his niſi in tibiis poſterioribus. Unde igitur veſtis dici talaris poteſt quam geſtat homo, niſi fuerint homines olim quadrupedes, juxta fabulam Ariſtophanis? *Ca.* Imò, ſi credimus Oedipo, & quadrupedes, & tripedes, & bipedes inveniuntur homines; nec raRò nobis è bello redeunt unipedes, interdum (*a*) apodes. Sed quod ad tali vocabulum attinet, rectiùs mireris ſi legas Horatium, qui fabulis quoq; talos attribuit. Sic enim, opinor, ſcribit in arte Poëtica,

Veſtis talaris.

a Sine pedibus. Aviculæ item ſunt de genere hirundinum apodes dictæ.

Securus, cadat, an recto ſtet fabula talo.

Qu. Poëtis licet ut libet loqui, apud quos Tmolus habet aures, & (*a*) naves loquuntur, & ſaltant quercus. *Ca.* Quin & Ariſtoteles tuus hoc te docere poterat, eſſe talos dimidiatos, quos ille vocat ἡμιαστραγάλους, quales tradit eſſe lyncum generi. Addit leonibus ineſſe quiddam vice tali, ſed anfractuoſum, quod ille vocat λαβυρινθώδης, Plinius vertit *tortuoſum*. Denique, ubicunque committuntur oſſa oſſibus ad flexûs commoditatem, cava prominentibus inter ſe reſpondent, utrinque lubricâ cartilagine communitis, ac velut incruſtatis partibus, nè mutuo attritu ſeſe lædant, ut idem docet Ariſtoteles. In his ferè eſt aliquid quod à tali ſimilitudine pariter & uſu non diſcrepat; velut in ima tibia juxta calcaneum, ubi totius pedis flexus eſt, prominet quiddam talo ſimile, quod Græci σφυρὸν appellant. Rurſus in flexura genu, quod, ni fallor, ἰσχίον appellant, quidam vertebram. Simile quiddam videmus in coxendicibus, in humeris, poſtremò in commiſſuris digitorum pedis ac manûs. Quod nè tibi mirum videatur, Græci tradunt ἀστραγάλου vocabulum apud probatos authores tributum etiam oſſibus quibus ſpina connectitur, præſertim in cervice. Citant enim hoc carmen,

(*b*) Ἐκ δέ μοι αὐχὴν ἀστραγάλων ἐάγη.

Quoniam autem Ariſtoteles tradit priores tibias animanti datas ad celeritatem, & ob id carere talis, poſteriores ad ſtabilitatem, quòd in eam partem vergat pondus corporis, quemadmodum ad robur iis quæ calcibus feriunt: Flaccus dum ſignificare vult fabulam non ejectam, ſed ad finem uſque peractam, dicit illam ſtetiſſe fixo talo: nec aliter tribuit fabulæ talum, quàm nos libro tribuimus calcem, & volumini umbilicum. *Qu.* Næ tu probè grammaticum agis. *Ca.* At quò magis id credas, Græci literatiores ἀστράγαλον dici volunt à στρέφω, & α particula privativa, quòd minimè flectatur, ſed immobilis ſit. Quanquam alii malunt ἀστράγαλον, interjectâ literâ ρ, dictum pro ἀστάγαλον, quòd lubricâ volubilitate ſtare neſciat. *Qu.* Ad iſtum modum licet plura divinare. Simplicius erat dicere, Neſcio. *Ca.* Non uſque adeò videbitur abſurda divinatio, ſi cogites quantam habeat caliginem vocum primitiva origo; tum in re nullam eſſe contrarietatem: quod apparebit ſi propiùs inſpicias. Volubilis eſt talus, ſed ità volubilis, ut eam partem cui innectitur reddat ad ſtandum firmiorem: deinde os oſſi connectit, nè facilè luxari queat. *Qu.* Tu vel ſophiſtam agere poſſis, quan-

a Argo fuiſſe vocalem authores ſunt poëtæ qui Argonauticam ſcripſerunt. Orpheus & Amphion ſaxa & arbores citharâ moviſſe dicuntur.

b Id eſt, *effracta mihi cervix eſt extra talos.*

Aſtragali etymologia.

quantum video, ſi libeat. *Ca.* Sed nihil eſt, Taleſi, quòd nos torqueat etymologia vocis. Nam quod hodie Græci vocant ἀστράγαλον, priſci, quorum eſt Callimachus, dixerunt ἄστριον, cujus hoc refertur hemiſtichium, Δέκα δ' ἄστρια αἴνυτο λύτρον· unde quemadmodum ἀστραγαλίζειν, ità & ἀστρίζειν dicebant *talis ludere*. *Qu.* Quale eſt igitur illud quod propriè talum vocant? *Ca.* Eſt id quo nunc ludunt puellæ: olim puerorum erat luſus, quemadmodum nuces. De quo eſt illud Græcorum,—Ἀμφ' ἀστραγάλοισι χολωθεὶς, cùm iram levi de cauſa ſuſceptam indicant. Rurſus Horatius in Odis, *Nec regna vini ſortiere talis.* Item in Sermonibus, *Te talos, Aule, nucéſque*, &c. Poſtremò, illud dictum Lacedæmonii, ni fallor, *Pueros eſſe fallendos talis, viros jurejurando.* Hunc talum negant in ullo animante inveniri quod ſit μώνυχον, hoc eſt, ungulâ ſolidâ, excepto aſino Indico unicorno; aut quod ſit πολυσχιδὲς, hoc eſt, pede in multos digitos unguláſve fiſſo, quod genus ſunt leo, panthera, canis, ſimius, homo & avis, aliáque permulta. Quæ verò δίχηλα ſunt, hoc eſt, ungulâ biſulcâ, pleraque talum habent, idque, ut rectè dicebas, in poſterioribus cruribus. Uni homini duplici de cauſa tali non ſunt. Primùm, quia bipes; deinde, quia quinis digitis fiſſos habet pedes. *Qu.* Iſta frequenter audivi. Cæterùm pervelim mihi ſitum ac tali formam deſcribi. Nam iſtud luſûs genus etiam puellis hodie faſtidium eſt; ſed aleam, chartas, alióſque maſculos luſus affectant. *Ca.* Non mirum, cùm affectent & Theologiam. Verùm etiamſi mathematicus ſim, aut pictor, aut etiam plaſtes, non poſſim tibi meliùs tali formam exhibere quàm ipſo talo; niſi mavis ut tibi deſcribam per literas, ut illi ſolent. *Qu.* Habéſne talum? *Ca.* En tibi ovillum è dextro crure. Vides quatuor duntaxat latera, cùm in cubo & alea, ſeu teſſera, ſint ſex; in ambitu quatuor, in ſummo & imo duo. *Qu.* Sic eſt. *Ca.* In talo, quoniam ſumma pars & ima curvatur, non ſunt niſi quatuor latera; quorum unum vides velut in dorſum intumeſcere. *Qu.* Video. *Ca.* Quod eſt è regione cavum habere. Iſtud Ariſtoteles vocat πρανὲς, id eſt, *pronum*; hoc ὕπτιον, id eſt, *ſupinum.* Velut in congreſſu uxoris & mariti, cùm dant operam liberis, mulier ſupina eſt, vir pronus: & manus, ſi vola ſpectet terram, prona eſt, ſi invertas, ſupina. Quanquam oratores & poëtæ nonnunquam his verbis abutuntur, quod ad hanc rem nihil attinet. *Qu.* Iſthuc quidem eleganter oculis ſubjeciſti. Inter reliqua duo latera quid eſt diſcriminis? *Ca.* Alterum modicè cavatum eſt, ut oſſi cui innectitur congruat; alterum

Id eſt, *decem verò talos cepit præmium.*

Id eſt, *ob talos iratus.*

propemodum nihil habet concavi, minúſque armatum eſt cartilagineâ tunicâ, ſed tantùm nervo & pelle tegitur. *Qu.* Video. *Ca.* Pronum latus nihil habet nervorum, ſed ſupinæ partis concavo adhæret nervus, quemadmodum dextri lateris ſummo, lævi imo. *Qu.* Pulchre narras; ſed unde dignoſcam dextrum à ſiniſtro? *Ca.* Rectè admones. Nam perperàm docui, niſi dextri cruris talum intelligas. Dicam igitur meliùs, ſimúlque, quod volebas, ſitum indicabo. Talus eſt in ipſa ſuffragine cruris infra coxam. *Qu.* Complures arbitrantur juxta pedem eſſe. *Ca.* Errant. Is qui propriè dicitur talus eſt in ſuffraginibus, quas Græci *καμπὰς* vocant, ſed crurum, ut dixi, poſteriorum. Inter pedem tuum & genu tibia eſt. *Qu.* Sic opinor. *Ca.* Poſt genu *καμπή*. *Qu.* Aſſentior. *Ca.* Nam qui flexus eſt homini in brachiis, idem eſt quadrupedibus in cruribus poſterioribus; ſimiam excipio, ſemihominem. Itaque quod genu eſt in cruribus, id cubitus eſt in brachiis. *Qu.* Animadverto. *Ca.* Itaque flexus flexui reſpondet. *Qu.* Illud dicis, crurum poſteriorum & priorum. *Ca.* Tenes. In ea igitur ſuffragine quæ reſpondet ſuffragini quæ eſt poſt genu, ſtat talus erectus cùm ſtat quadrupes, cujus ſumma & ima pars leniter incurvatur, quanquam non prorſus eodem modo. Nam ſuperior replicatur in cornua quædam, quas Ariſtoteles appellat *κεραίας*. Theodorus vertit *antennas*, juxta quas ſe ſubmittit pronum latus. Ima tale nihil habet. *Qu.* Planè video. *Ca.* Illud ergò latus quod ſpectat tibias priores Ariſtoteles vocat *ſupinum*; quod illi adverſum eſt, *pronum*. Rurſum ſunt duo latera, quorum alterum intus ſpectat tibiam poſteriorem, puta lævam aut dextram, alterum ſpectat foras. Quod introrſum ſpectat, Ariſtoteles appellat *κῶλον*, quod foras, *ἰσχίον*. *Qu.* Prorſus oculis rem video. Jam ſupereſt ut nobis indices quæ fuerit olim talis ludendi ratio. Nam qui luſus noſtrâ memoriâ dicitur in uſu fuiſſe, nihil convenit cum iis quæ comperimus apud priſcos authores de hoc ludendi genere. *Ca.* Ac ſanè fieri poteſt, ut quemadmodum hodie chartis ac teſſeris ad varias ludendi formas abutimur, ità non fuerit eadem apud veteres talis luſitandi ratio. *Qu.* Probabile eſt quod dicis. *Ca.* Theodorus Gaza, ſive, ut alii malunt appellare, Theſſalonicenſis, vertens Ariſtotelis librum de Hiſtoria animalium ſecundum, ait tali latus quod foras tranſverſum ſpectat *Canem* vocari, quod introrſum ad alterum crus *Venerem*. Cæterùm hoc quidem de ſuo addidit. Nam Ariſtoteles hæc tantùm ponit, (a) τὸ μὲν πρανὲς ἔξω, τὸ δὲ ὕπτιον εἴσω· καὶ

a Hoc eſt, *Atque illud quidem quod pronum eſt foras, quod verò ſupinum intus: & cola quidem intus ex adverſo inter ſe, iſchia vocata foras, ſuprà verò antennæ.*

Τὰ

τὰ μὲν κοῖλα ἐντὸς ἐστραμμένα πρὸς ἄλληλα, τὰ δὲ ἰσχία κεκλιμένα ἔξω, καὶ τὰς κεραίας ἄνω. Cæterùm quando conſtat ab aliis Veneris jactum appellari, quoties ex quatuor talis nullus eſt qui ſummam faciem habet cum alio congruentem, demiror quid ſequutus Theodorus unum latus appellet Venerem. Eraſmus noſter, quem communem habemus amicum, hujuſmodi obſervationum non admodum incurioſus, in proverbiis aliquot ex authoritate veterum indicat quædam de ludo talorum: velut in proverbio, *Non Chius, ſed Cous*, refert Coum & Senionem eundem eſſe quem Græci ἑξ την dicunt. Idem tradit in proverbio *Chius ad Coum*, (addens Chium eundem eſſe cum Cane,) Coi jactum fuiſſe felicem, Canis infelicem, teſte Perſio,

——*Quid dexter ſenio ferret,*
Scire erat in votis, damnoſa canicula quantum
Raderet ————

Itidem Propertius,

Semper damnoſi ſubſiluere canes.

Et Ovidius libro de Triſtibus 2. *damnoſos canes* appellat. Addit ex Martiale, Senionem videri per ſe felicem, cæterùm infelicem fieri ſi accedat Canis: Sic enim loquitur,

Senio nec noſtrum cum Cane quaſſat ebur.

Jam Veneris jactum eſſe ut rarùm, ità feliciſſimum, indicat Martialis in Apophoretis;

Cùm ſteterit vultu nullus tibi talus eodem,
Munera me dices magna dediſſe tibi.

Tot autem talis ludebatur quot quiſq; habet latera. Nam teſſeris non plùs tribus ludi ſolet. Sed propiùs ad ludendi rationem facit quod ſcribit Suetonius in Octavio Auguſto, recitans ex illius quadam ad Tiberium Epiſtola hæc, *Inter cœnam luſimus* (a) γεροντικῶς *& herì & hodie. Talis enim jactatis, ut quiſq; canem aut ſenionem miſerat, in ſingulos talos ſingulos denarios in medium conferebat, quos tollebat univerſos qui Venerem jecerat.* *Qu.* Docuiſti feliciſſimum eſſe jactum cùm omnes tali quatuor oſtenderint diverſum latus, quemadmodum in teſſerarum ludo fortunatiſſimus eſt qui dicitur Midas; at nondum declarâſti hunc jactum dici Venerem. *Ca.* Illud expediet tibi Lucianus, ii à loquens in Cupidinibus, (b) Κυβαλῶν μὲν ἐπὶ σκοποῦ, μάλιστα δὲ εἴ ποτε τὴν θεὸν αὐτὴν εὐβολήσειε, μηδενὸς ἀστραγάλου πεσόντος ἴσῳ σχήματι, προσεκύνει, τῆς ἐπιθυμίας τεύξεσθαι νομίζων. Loquitur autem illic de Venere. *Qu.* Si falſus eſt Theodorus, duo tantùm latera ſuis vocabulis deſignantur. *Ca.* Fortaſſis alicujus authoritatem

a Id eſt, *Seniliter.*

b Id eſt, *Et jactans quidem ad ſcopum, maximè verò ſi quando ipſam deam feliciter jactâſſet, nullo ſcilicet talorum æquali figurâ cadente, adorabat, arbitratus ſe deſiderio ſuo fruiturum.*

ille ſequutus eſt quæ nos fugit: quod apud authores compertum eſt, adferimus in medium. Nam ſunt qui meminerunt de numero Steſichorio in talis, quem putant ogdoadem eſſe. Item de Euripideo, qui continebat quadraginta. *Qu.* Reſtat ut luſûs leges præſcribas. *Ca.* Non arbitror pueros iiſdem uſos legibus quibus ſe uſum fuiſſe ſcribit Octavius. Nec probabile eſt hoc ludendi genus quod commemorat fuiſſe publicum: Id ſi fuiſſet, ſatìs erat dixiſſe, *inter cœnam luſimus talis.* Sed mihi ſubindicare videtur novam ludendi conditionem inter illos repertam, velut aptam ſenibus, miniméque torquentem animos ſolicitâ cogitatione, quemadmodum faciunt hodie complures luſus, ut levius ſit intendere ſtudiis. *Qu.* Profer, obſecro te, reliquos talos, ut experiamur. *Ca.* Sed deeſt nobis turricula volvendis talis, deinde tabula. *Qu.* Suffecerit hæc menſa ad qualecunque ſpecimen exhibendum. Pro turricula ſuffecerit cyathus aut pileum. *Ca* Imò complexus cavarum manuum. Jactus ſæpius oſtendit ſupinam partem quàm pronam, & pronam ſæpius quàm ſenionem aut canem. *Qu.* Videtur. *Ca.* Si inter quatuor talos exſtiterit unus canis, expones nummum; ſi duo, duos; ſi tres, tres; ſi quatuor, quatuor. Item quoties jeceris ſenionem, toties recipies unum è nummis. *Qu.* Quid ſi ſenionem cum cane? *Ca.* Si vis, uterque nummum addet, neuter tollet: cui primùm obtigerit Venus, is auferet acervum. *Qu.* Quid ſi talus oſtendat partem ſupinam aut pronam? *Ca.* Is jactus erit irritus, & aut tu jactum repetes, aut jaciendi jus ad me devolvetur. *Qu.* Placet devolutio. *Ca.* Nunc appone ſortem. *Qu.* Experiamur abſque periculo. *Ca.* Vis tu tantam artem diſcere gratìs? *Qu.* Verùm impar certamen eſt inter artificem & rudem. *Ca.* Atqui ſpes lucri, & damni metus, reddet te attentiorem. *Qu.* Quanti certabimus? *Ca.* Si vis citò diteſcere, centum ducatis. *Qu.* Utinam ſint quos deponam. Tutius eſt paulatim diteſcere. En tibi ſolidum aſſem. *Ca.* Age, addemus puſillum puſillo, quemadmodum monet Heſiodus; ſic quoque fiet ingens acervus. Convolve ac mitte. Felix auſpicium; canem habes: appone nummum, & poſthæc agnoſce damnoſum latus. Da talos. *Qu.* Felicius auſpicium; tres habes canes: appone. *Ca.* Inſidiatur tibi fortuna. Mitte, ſed circumvolutos, ô bone. Labor irritus: pronum habes & ſupinum. Succedo; trade talos. *Qu.* O factum bene! rurſum tres video canes. *Ca.* (a) Μὴ ϖρὸ τῆς νίκης ἐγκώμιον. Illectat, inquam, te fortuna. Sed heus tu, ad hunc quidem modum edoctus ſum. At meâ ſententiâ ſecùs luſit Octavius. *Qu.* Quo-

Quam etiam pyrgum vocavit Hor. *Mitteret in pyrgum talos.*

a Id eſt, Nè *ante victoriam encomium.* Vide prov.

Qu. Quomodo? *Ca.* Qui canem jecerat apponebat denarium, ut diximus; qui ſenionem, nihil quidem auferebat, ſed alter ponebat. *Qu* Quid ſi plures ſenjones exiſſent? *Ca.* Totidem nummos alter addebat. Bene cumulatum acervum ſemel tollebat Venus. Et illud addas licebit, Cui nec ſenio obtigerit, nec canis, nihil aliud quàm mittendi vicem perdet. *Qu.* Non recuſo. *Ca.* Mihi videtur & hoc elegantius, ſi tertio quiſque jactu defungatur qui talos tenet, & mox alteri tradat vices. *Qu* Placet: ſed quota Venus finiet ludum? *Ca.* Tertia, ſi videtur. Deinceps liberum erit de integro paciſci. Siquidem tum rarò, tum paucis favet Venus. Nunc aggrediamur bonis avibus. *Qu* Fiat; ſed præſtat occludere fores, nè noſtræ culinæ regina videat nos puerorum more ineptientes. *Ca.* Imò ſeniliter potiús. Adeóne loquacem habes famulam? *Qu.* Tam futilem, ut ſi deſint homines quibus narret quicquid domi geritur, longo ſermone gallinis narret ac felibus. *Ca.* Heus puer, claude oſtium & obde peſſulum, nequis ſubitus interveniat ſpectator, quò liceat ad ſatietatem uſque ludere.

ARGUMENTUM.

Senatulus, ſive Γυναικοσυνέδριον, *vitia quædam mulierum civiliter traducit; volunt enim Rempublicam conſtituere, & Senatulos congregare, ut viri; poſſe ſe aiunt rerum habenas moderari melius quàm maximi jam principes. Mulier quæ virum dehoneſtat ſuum, ſeipſum dedecorat. Mulieris conditio tutior quàm viri. Agitur de cultu, de veſtibus, &c. Ut nobiles ab ignobilibus differant.*

CORNELIA, MARGARETA, PEROTTA, JULIA, CATHARINA.

Co. QUod felix fauſtúmq; ſit huic ordini, totiq; reipublicæ fœmineæ, & frequentes hodie conveniſtis & alacres; unde ſpem optimam concipio, futurum ut Deus propitius cuique ea ſuggerat in animum quæ ad communem omnium & dignitatem & utilitatem pertinent. Scitis, opinor, omnes, quantum hinc commodis noſtris deceſſerit, quòd, cùm viri quotidianis conventibus ſuum agant negotium, nos colo telæque aſſidentes cauſam noſtram deſerimus: Itaque res huc devenit, ut nec inter nos ſit ulla reipublicæ diſciplina, & viri nos penè pro delectamentis habeant, vixque hominis vocabulo dignentur. Quòd ſi quà cœpimus pergamus, divinate vos ipſæ quò tandem res ſit evaſura: vereor enim verba ſiniſtri ominis eloqui. Ut dignitatem noſtram negligamus, certè incolumitas debet eſſe curæ. At ſapientiſſimus ille rex ſcriptum reliquit, *Ibi demum eſſe ſalutem, ubi* Prov. 11.

multa conſilia. Habent Epiſcopi ſuas ſynodos, habent monachorum greges ſua conciliabula, habent milites ſuas ſtationes, habent fures ſua conventicula, denique habet & formicarum gens ſuos congreſſus. Solæ omnium animantium mulieres nunquam coïmus. *Ma.* Sæpius quàm decet. *Co.* Nondum interloquendi tempus eſt. Sinite me perorare; dabitur ſingulis dicendi locus. Neque novum eſt quod facimus, vetus exemplum revocamus. Siquidem ante annos mille trecentos, niſi fallor, Heliogabalus Cæſar laudatiſſimus——*Pe.* Quî laudatiſſimus, quem unco tractum in cloacam projectum eſſe conſtat? *Co.* Rurſus interpellor. Si quem hâc ratione probamus aut improbamus, malum dicemus Chriſtum, quòd in crucem ſuffixus ſit; pium Domitium, quòd domi ſit mortuus. Atqui nihil objicitur Heliogabalo atrocius, quàm quòd ſacrum ignem, qui à Veſtalibus ſervabatur, in terram abjecerit; quódque domi in * larario Moſen habuerit & Chriſtum, quem illi contumeliæ causâ Chreſtum vocabant. Is igitur Heliogabalus inſtituit, ut quemadmodum Imperator cum ſuis habebat ſenatum, in quo de rebus communibus conſultaret; ità haberet & mater illius Auguſta ſenatum ſuum, in quo de fœmineæ gentis negotiis tractaretur, quem viri vel jocandi vel diſcernendi gratiâ Senatulum vocabant. Hoc exemplum tot jam ſeculis intermiſſum res ipſa jamdudum monet nos inſtaurare. Nec ullum moveat quòd Paulus Apoſtolus vetat mulierem loqui in cœtu, quam ille vocat Eccleſiam. De cœtu virorum loquitur, hic cœtus eſt muliebris. Alioqui ſi ſemper tacendum erat fœminis, in quem uſum natura dedit nobis & linguas non minùs expeditas quàm ſunt virorum, & vocem non minùs ſonoram? quanquam illi ſonant rauciùs, ac propiùs referunt aſinos, quàm nos. Verùm illud oportet nobis omnibus eſſe curæ, ut eâ gravitate tractemus hoc negotium, nè rurſus viri Senatulum appellent; aut fortaſſe probroſius aliquod nomen excogitent, ut ſolent in nos libenter eſſe dicaces. Quanquam ſi liceat illorum comitia veris æſtimare, plus quàm muliebria videri poſſint. Videmus monarchas tot jam annis nihil aliud quàm belligerare: inter theologos, ſacerdotes, epiſcopos & populum nihil convenire: quot homines, tot ſententiæ; & in his ipſis plus quàm muliebris eſt inconſtantia. Nec civitati cum civitate, nec vicino cum vicino concordia eſt. Si nobis eſſent traditæ rerum habenæ, aliquantò, ni fallor, tolerabiliùs haberent res humanæ. Non eſt fortaſſe fœminei pudo-

* Sacrarium domeſticum in quo Lares & dii peculiares adorabantur. Quod autem hic Heliogabalo attribuitur, Lampridius Alexandro Severo adſcribit.

pudoris tantis proceribus tribuere ſtultitiam: at fas eſt, opinor, recitare quod ſcripſit Solomon Proverbiorum capite decimotertio, *Inter ſuperbos ſemper jurgia ſunt; qui autem agunt omnia cum conſilio, reguntur ſapientiâ.* Sed nè vos longiore morer prœmio, utì ſingula gerantur ordine, decenter & ſine tumultu, primo loco tractandum erit quæ debeant intereſſe conſilio, quæ ſubmovendæ ſint. Nam immodica turba tumultus eſt veriùs quàm concilium: & paucorum conſeſſus habet quiddam tyrannicum. Huc ergò cenſeo nullam recipiendam virginem, eò quòd incidant permulta quæ non decet illas audire. *Ju.* At quo ſigno dignoſcas virgines? An pro virginibus habebuntur quæcunque coronam geſtant? *Co.* Non. At nuptas tantùm recipiendas cenſeo. *Ju.* Et inter nuptas virgines ſunt, quæ maritos habent eunuchos. *Co.* Sed tribuatur hoc honoris conjugio, ut nuptæ pro mulieribus habeantur. *Ju.* Alioqui ſi non excludimus niſi virgines, erit immenſa turba, nec multum decreſcet numero. *Co.* Excludentur & plùs quàm ter nuptæ. *Ju.* Quamobrem? *Co.* Quoniam illis velut emeritis detur miſſio. Idem cenſeo de ſeptuageſimum annum egreſſis. Statuendum nè qua nominatim de viro ſuo loquatur petulantiùs; in genere fas ſit, ſed eâ moderatione, nè quid nimis. *Ca.* Quì minùs hîc libere de viris liceat dicere, cùm ipſi de nobis nuſquam non loquantur? Meus Titius, ſi quando ſtudet eſſe conviva feſtivior, narrat quid mecum noctu egerit, quid dixerim; neque rarò multa ſolet affingere. *Co.* Si velimus fateri verum, noſtra dignitas pendet à viris: eos ſi traducimus, quid aliud quàm nos ipſas dehoneſtamus? Quanquam autem habemus non paucas juſtæ querimoniæ cauſas, tamen, expenſâ rerum omnium ſummâ, noſtra potior eſt quàm illorum conditio. Illi, dum quærunt rem, per omnes terras ac maria volitant, non ſine capitis diſcrimine: illi, ſi bellum incidat, excitantur buccinâ, ferrei ſtant in acie, dum nos domi ſedemus tutæ. Si quid committunt adverſus leges, graviùs in illos animadvertitur, noſtro ſexui parcitur. Denique, magna ex parte in nobis ſitum eſt ut commodos habeamus maritos. Reſtat ut de conſeſsûs ordine ſtatuatur, nè nobis eveniat quod frequenter uſu venit regum, principum ac pontificum oratoribus, qui in conciliis totos tres menſes litigant, antequam poſſint conſidere. Itaque cenſeo primum eſſe debere nobilium ordinem, & in his præcedent quæ quatuor habent nobilitatis partes; proximæ

Mulier in meliori ſtatu quàm eſt vir.

proximæ quæ tres, deinde quæ duas, poſtremæ quæ unam, poſtremò quæ dimidiatam. Et in ſingulis ordinibus locus ex antiquitate deſignabitur. Nothæ in ſuo quoque ordine extremum tenebunt locum. Alter conſeſſus erit plebeiarum. In hoc primas tenebunt quæ copioſiorem ſobolem enixæ ſunt. Inter pares litem dirimet ætas. Tertius erit earum quæ nondum pepererunt. *Ca.* Quò mittis viduas? *Co.* Commodè mones. Iſtis locus dabitur in medio matrum, ſi modò liberos habent habuerintve. Steriles extremum obtinebunt locum. *Ju.* Quem locum deſignas ſacerdotum ac monachorum uxoribus? *Co.* De his proximo conſeſſu deliberabimus. *Ju.* Quid de his quæ corpore faciunt quæſtum? *Co.* Non patiemur hunc ſenatum admixtu talium inquinari. *Ju.* Quid de concubinis? *Co* Iſtarum non ſimplex eſt genus, de quibus per otium tractabitur. Adjiciendum eſt, quomodo fieri debeat ſenatuſconſultum, punctiſne, an calculis, an ſuffragiis vocalibus, an porrectis digitis, an diſceſſione. *Ca.* In calculis dolus eſt, quemadmodum & in punctis: ſi pedibus eatur in ſententiam, quoniam veſtes longas gerimus, nimium movebimus pulveris: optimum igitur, uti voce pronunciet unaquæque quod ſentit. *Co.* At difficile eſt numerare voces. Deinde cavendum nè fiat pro concilio convitium. *Ca.* Nihil fiet abſque notariis, nè quid poſſit excidere. *Co* Ità quidem conſultum eſt numero. Sed quibus modis excludes * convitium? *Ca.* Nè qua loquatur niſi rogata, & ſuo ordine. Quæ ſecùs fecerit, è ſenatu movebitur. Tum ſi qua quid effutierit eorum quæ hìc aguntur, ſilentio plectetur triduano. *Co.* Hactenus de ratione tractandi. Nunc accipite quibus de rebus conſultandum ſit. Primam oportet eſſe curam dignitatis: ea potiſſimùm ſita eſt in cultu; cujus rei tantus eſt neglectus, ut hodie vix agnoſcas diſcrimen inter nobilem & plebeiam, inter nuptam & virginem aut viduam, inter matronam & meretricem. Adeò ſublatus eſt pudor, ut quidvis uſurpent quælibet. Videre eſt plùs quam plebeias, ac loci planè ſordidi, veſtiri holoſericis, undulatis, florulentis, virgatis, byſſinis, aureis, argenteis, pellibus zebellinis, Madauricis, cùm interim maritus domi conſuat calceos. Digitos habent ſmaragdis & adamantibus onuſtos; nam uniones nunc vulgò faſtidiuntur: nè quid querar de ſuccinis, & coraliis, & crepidis inauratis. Satis erat tenuibus, in honorem ſexûs cingulis uti ſericis, ac fimbrias veſtium ſerico limbo decorare: nunc geminum eſt malum; & res familiaris extenuatur, & ordo, qui dignitatis eſt cuſtos, con-

* Convitium Juriſconſulti dictum putant quaſi convocium.

confunditur. Si (*a*) pilentis & lecticis eboratis ac byſſo tectis vehuntur plebeiæ, quid reliquum eſt nobilibus ac potentibus? Et ſi vix Equiti nupta caudam trahit ulnarum quindecim, quid faciet Ducis aut Comitis uxor? Atque hæc res hòc eſt intolerabilior, quòd mirâ temeritate ſubindè mutamus cultum. Pridem è porrectis à vertice cornibus pendebant linteamina. Hoc ornatu fœminæ principes diſcernebantur à plebeiis. Illæ, nè quid conveniret, ſumpſerunt pilea, foris oſtentantia pelles albas nigris maculis variegatas. Statim vulgus arripuit. Rurſus mutato cultu ſumpſerunt (*b*) flammea è nigra byſſo. Id fœminarum vulgus non ſolùm auſum eſt imitari, verùm etiam addiderunt fimbrias aureas, denique & gemmas. Olim nobilium erat, à fonte atque à temporibus revulſis pilis in verticem capillos cogere. Non diu licuit, mox quælibet æmulatæ ſunt. Tandem demiſerunt crines in frontem: protinus & hoc imitatæ ſunt plebeiæ. Solæ nobiles olim habebant laterones & anteambulones, & ex his unum delicatum qui ſurrecturæ manus porrigeret, qui lævam incedentis brachio dextero fulciret: nec hoc honoris concedebatur niſi bene nato. Nunc ut paſſim id faciunt matronæ, ità quoſlibet ad hoc officii recipiunt, quemadmodum ad geſtandam à tergo caudam. Item olim ſolæ nobiles ſalutabant oſculo, nec quemvis ad oſculum recipiebant, imò nè dextram quidem porrigebant quibuſlibet. Nunc qui corium olent irruunt ad oſculum fœminæ quæ ſcutum habet plenæ nobilitatis. Nè in conjugiis quidem habetur ulla dignitatis ratio. Patriciæ nubunt plebeiis, plebejæ patriciis; ità naſcuntur nobis hybridæ. Nec ulla tam obſcuro loco nata eſt, quæ metuit adhibere (*c*) fucos omnes nobilium; cùm plebeiis ſufficere deberet aut flos recentis cerviſiæ, aut ſuccus recens ab arbore detracti corticis, aut ſi quid aliud parvo parabile: purpuriſſam, ceruſſam, ſtibium, reliquóſque colores elegantiores oportebat claris fœminis relinquere. Jam in conviviis, in publico inceſſu, quàm nullus ordo? Sæpe fit ut negotiatoris uxor dedignetur utroque parente nobili cedere. Res igitur ipſa jamdudum hortatur, ut hiſce de rebus aliquid certi ſtatuamus. Atqui hæc inter nos facilè poterunt tranſigi, quoniam non niſi ad fœmineum pertinent genus. Eſt autem & quod cum viris agamus, qui nos ſubmovent ab omni dignitate, ac tantùm non pro lotricibus & cocis habent, ipſi res omnes pro ſuo gerunt arbitratu. Concedemus igitur illis magiſtratus publicos, ac bellicæ rei curam. Quis hoc ferat, quòd

a Vehiculi genus apud Livium, quo matronæ per urbem vehebantur.

b Ornamenta capitis, quæ, ut Varroni placet, lintea fuere, & cujuſlibet fœminæ.

c Color aſcititius, quo fœminæ faciem magis ſanè dehoneſtant quàm honeſtant.

quòd in clypeo ſemper uxoris inſignia lævum habent latus, etiamſi tribus partibus ſuperet viri nobilitatem? Deinde par eſt, ut in elocandis liberis etiam mater habeat jus ſuffragii. Et fortaſſis hoc quoque evincemus, ut viciſſim geramus officia publica; duntaxat quæ intra mœnia & ſine armis geri poſſunt. Hæc eſt ſumma rerum de quibus mihi videtur operæ pretium conſultare. Super his apud ſe quæque deliberet, ut de ſingulis fiant ſenatuſconſulta; & ſi cui veſtrûm aliud quippiam in mentem venerit, cras in medium conferat. Conveniemus enim diebus ſingulis, donec ſynodum abſolverimus. Adhibeantur notariæ quatuor, quæ * notis excipiant quicquid dicatur. Præterea quæſtoriæ duæ, quæ loquendi poteſtatem vel faciant vel adimant. Sit hic conſeſſus divinationis loco.

* Olim expeditâ ſcribendi ratione in judiciis res vel ſingulis literarum notis excipiebantur, quarum etiamnum aliquot exſtant in libello qui Valerii Probi titulo circumfertur.

ARGUMENTUM.

Colloquium hoc eſt doctiſſima deſidiæ caſtigatio, & ad honeſti ſtudia incitamentum. Naſicæ jocus, cui ancilla juſſu Ennii heri ſui dixit herum non eſſe domi. Philypnus domi poſt octavam altùm dormiebat, nocturnis conviviis, luſibus & jocis ad mediam uſque noctem vigilans. Suadet Nephalius, ut temporiùs relinquat cubile. Aurea diei pars aurora. Sol ideo non lucet, ut homines dormiant. Curandi potiùs anima quàm corpus. Vitæ lucrum vigilia eſt. In nobis eſt ut longiorem vitam traducamus. A prandio non eſt tutum ſtudere. A conſuetudine prava deſueſcendum.

(a) NEPHALIUS, (b) PHILYPNUS.

a *Sobrius* & *vigilans*.
b Philypnus, *ſomniculoſus*, *ſomni cupidus*.

Ne. HOdie te conventum volebam, Philypne, ſed negabaris eſſe domi. *Ph.* Non omnino mentiti ſunt: tibi quidem non eram, ſed mihi tum eram maximè. *Ne.* Quid iſthuc ænigmatis eſt? *Ph.* Nôſti illud vetus proverbium, *Non omnibus dormio.* Nec te fugit ille Naſicæ jocus, cui cùm, Ennium familiarem inviſere volenti, ancilla juſſu heri negâſſet eſſe domi, ſenſit Naſica, & diſceſſit. Cæterùm ubi viciſſim Ennius, Naſicæ domum ingreſſus, rogaret puerum num eſſet intus, Naſica de conclavi clamavit, Non, inquiens, ſum domi; cúmque Ennius agnitâ voce dixiſſet, Impudens, non te loquentem agnoſco? Imò tu, inquit Naſica, impudentior, qui mihi ipſi fidem non habeas, cùm ego crediderim ancillæ tuæ. *Ne.* Eras fortaſſis occupatior. *Ph.* Imò ſuaviter otioſus. *Ne.* Rurſum ænigmate torques. *Ph.* Dicam igitur explanatè, nec aliud dicam ficum quàm ficum. *Ne.* Dic. *Ph.* Altùm dormiebam. *Ne.* Quid ais? Atqui jam prætererat

terierat octava, cùm Sol hoc menſe ſurgat ante quartam. *Ph.* Per me quidem Soli liberum eſt vel mediâ nocte ſurgere, modò mihi liceat ad ſatietatem uſque dormire. *Ne.* Verùm iſthuc utrùm caſu accidit, an conſuetudo eſt? *Ph.* Conſuetudo prorſus. *Ne.* Atqui rei non bonæ conſuetudo peſſima eſt. *Ph.* Imò nullus ſomnus eſt ſuavior quàm poſt exortum Solem. *Ne.* Quâ tandem horâ ſoles lectum relinquere? *Ph* Inter quartam & nonam. *Ne.* Satis amplum ſpatium: vix tot horis comuntur reginæ. Sed unde veniſti in iſtam conſuetudinem? *Ph.* Quia ſolemus convivia, luſus & jocos in multam proferre noctem, id diſpendii matutino ſomno penſamus. *Ne.* Vix unquam vidi hominem te perditiùs prodigum. *Ph.* Mihi parſimonia videtur magis quàm profuſio: interim nec candelas abſumo, nec veſtes detero. *Ne* Præpoſtera ſanè parſimonia, ſervare vitrum ut perdas gemmas. Aliter ſapuit ille Philoſophus, qui rogatus quid eſſet pretioſiſſimum, reſpondit, Tempus. Porrò, cùm conſtet diluculum eſſe totius diei partem optimam, tu quod in re pretioſiſſima pretioſiſſimum eſt gaudes perdere. *Ph.* An hoc perit quod datur corpuſculo? *Ne.* Imò detrahitur corpuſculo, quod tum ſuaviſſimè afficitur maximéque vegetatur cùm tempeſtivo moderatóque ſomno reficitur, & matutinâ vigiliâ corroboratur. *Ph.* Sed dulce eſt dormire. *Ne.* Quid eſſe poteſt dulce nihil ſentienti? *Ph.* Hoc ipſum dulce eſt, nihil ſentire moleſtiæ. *Ne.* Atqui iſto nomine feliciores ſunt qui dormiunt in ſepulchris. Nam dormienti nonnunquam inſomnia moleſta ſunt. *Ph.* Aiunt eo ſomno maximè ſaginari corpus. *Ne.* (*a*) Iſta glirium ſagina eſt, non hominum. Rectè ſaginantur animalia quæ parantur epulis: homini quorſum attinet accerſere obeſitatem, niſi ut graviore ſarcinâ onuſtus incedat? Dic mihi, ſi famulum haberes, utrùm obeſum malles, an vegetum & ad omnia munia habilem? *Ph.* Atqui non ſum famulus. *Ne.* Mihi ſat eſt quòd miniſtrum officiis aptum malles quàm bene ſaginatum. *Ph.* Planè mallem. *Ne.* At Plato dixit *Animum hominis hominem* eſſe; Corpus nihil aliud eſſe quàm domicilium aut inſtrumentum. Tu certè fateberis, opinor, animum eſſe principalem hominis portionem, corpus animi miniſtrum. *Ph.* Eſto, ſi vis. *Ne.* Cùm tibi nolles miniſtrum abdomine tardum, ſed agilem malles & alacrem, cur animo paras miniſtrum ignavũ & obeſum? *Ph.* Vincor veris. *Ne* Jam aliud diſpendium accipe: ut animus longè præſtat corpori, ità fateris opes animi longè præcellere bona corporis. *Ph.* Probabile dicis. *Ne.* Sed inter animi bona

a Varro rationem tradit ſaginandi glires, in Re ruſtica.

bona primas tenet ſapientia. *Ph.* Fateor. *Ne.* Ad hanc parandam nulla diei pars utilior quàm diluculum, cùm Sol novus exoriens vigorem & alacritatem adfert rebus omnibus, diſcutitq; nebulas è ventriculo exhalari conſuetas, quæ mentis domicilium ſolent obnubilare. *Ph.* Non repugno. *Ne.* Nunc mihi ſupputa quantum eruditionis tibi parare poſſis quatuor illis horis quas ſomno intempeſtivo perdis. *Ph.* Profectò multum. *Ne.* Expertus ſum, in ſtudiis plus effici unâ horâ matutinâ quàm tribus pomeridianis, idque nullo corporis detrimento. *Ph.* Audivi. *Ne.* Deinde illud reputa, ſi ſingulorum dierum jacturam in ſummam conferas, quantus ſit futurus cumulus. *Ph.* Ingens profectó. *Ne.* Qui gemmas & aurum temere profundit, prodigus habetur, & tutorem accipit: hæc bona tantò pretioſiora qui perdit, nonne multò turpiùs prodigus eſt? *Ph.* Sic apparet, ſi rem rectâ ratione perpendamus. *Ne.* (*a*) Jam illud expende quod ſcripſit Plato, *nihil eſſe pulchrius, nihil amabilius ſapientiâ; quæ ſi corporeis oculis cerni poſſet, incredibiles ſui amores excitaret.* *Ph.* Atqui illa cerni non poteſt. *Ne.* Fateor, corporeis oculis. Verùm cernitur oculis animi, quæ pars eſt hominis potior. Et ubi amor eſt incredibilis, ibi ſumma voluptas adſit oportet, quoties animus cum tali amica congreditur. *Ph.* Veriſimile narras. *Ne.* I nunc (*b*) & ſomnum, mortis imaginem, cum hac voluptate commuta, ſi videtur. *Ph.* Verùm interim pereunt nocturni luſus. *Ne.* Bene pereunt, quæ pejora melioribus, inhoneſta præclaris, viliſſima pretioſiſſimis permutantur. Bene perdit plumbum, qui illud vertit in aurum. Noctem natura ſomno tribuit; Sol exoriens cùm omne animantium genus, tum præcipuè hominem, ad vitæ munia revocat. *Qui dormiunt*, inquit Paulus, *noctu dormiunt; & qui ebrii ſunt, nocte ebrii ſunt.* Proinde quid turpius, quàm cùm omnia animantia cum Sole expergiſcantur, quædam etiam illum nondum apparentem, ſed adventantem, cantu ſalutent, cùm elephantus Solem orientem adoret, hominem diu poſt Solis exortum ſtertere? Quoties aureus ille ſplendor illuſtrat cubiculum tuum, nonne videtur exprobrare dormienti, "Stulte, quid optimam vitæ "tuæ partem gaudes perdere? Non in hoc luceo, ut abditi "dormiatis, ſed ut rebus honeſtiſſimis invigiletis. Nemo lu-"cernam accendit ut dormiat, ſed ut aliquid operis agat: & "ad hanc lucernam omnium pulcherrimā nihil aliud quàm "ſtertis? *Ph.* Bellè declamas. *Ne.* Non bellè, ſed verè. Age, non dubito quin frequenter audiveris illud Heſiodi, *Sera in fundo*

a Imitatus eſt locum Cic. ex Plat. lib. I. Offic.

b Alludit ad carmen Ovid. *Stulte, quid eſt ſomnus, gelidæ niſi mortis imago?*

fundo parſimonia. Ph. Frequentiſſimè. Nam in dolii medio vinum eſt optimum. *Ne.* Atqui in vita prima pars, nimirum adoleſcentia, eſt optima. *Ph.* Profectò ſic eſt. *Ne.* At diluculum hoc eſt diei, quod adoleſcentia vitæ. An non igitur ſtultè faciunt qui adoleſcentiam nugis, matutinas horas ſomno perdunt? *Ph.* Sic apparet. *Ne.* An eſt ulla poſſeſſio quæ cum hominis vita ſit conferenda? *Ph.* Nò univerſa quidem (*a*) Perſarum gaza. *Ne.* Annon vehementer odiſſes hominem, qui tibi vitam poſſet ac vellet malis artibus ad annos aliquot decurtare? *Ph.* Illi mallem ipſe vitam eripere. *Ne.* Verùm pejores ac nocentiores arbitror, qui ſibi volentes reddunt vitam breviorem. *Ph.* Fateor, ſi qui tales reperiantur. *Ne.* Reperiantur? imò id faciunt omnes tui ſimiles. *Ph.* Bona verba. *Ne.* Optima. Sic tuo animo reputa; nonne videtur rectiſſimè dixiſſe Plinius, *Vitam eſſe vigiliam, & hòc pluribus horis hominem vivere, quò majorem temporis partem impenderit ſtudiis?* Somnus enim mors quædam eſt. (*b*) Unde ab inferis venire fingitur, & ab * Homero *mortis germanus* dictus eſt. Itaque quos ſomnus occupat, nec inter vivos nec inter mortuos cenſentur; ſed tamen potiùs inter mortuos. *Ph.* Ità videtur omnino. *Ne.* Nunc mihi rationem ſubducito, quantam vitæ portionem ſibi reſecant qui ſingulis diebus tres aut quatuor horas perdunt ſomno. *Ph.* Video ſummam immenſam. *Ne.* Nonne pro Deo haberes Alchymiſtam qui poſſet decem annos vitæ ſummæ adjicere, & provectiorem ætatem ad adoleſcentiæ vigorem revocare? *Ph.* Quidni habeam? *Ne.* Sed hoc tam divinum beneficium ipſe tibi præſtare potes. *Ph.* Quî ſic? *Ne.* Quia manè diei eſt adoleſcentia, uſque ad meridiem fervet juventus, mox virilis ætas, cui ſuccedit pro ſenecta veſper, veſperam excipit occaſus, velut diei mors. *Magnum* autem *vectigal parſimonia* eſt, ſed nuſquam magìs quàm hìc. Annon igitur ingens lucrum ſibi adjunxit qui magnam vitæ partem, cámque optimam, perdere deſiit? *Ph.* Vera prædicas *Ne.* Proinde videtur admodum impudens eorum querimonia, qui naturam accuſant quòd hominis vitam tam anguſtis ſpatiis finierit, cùm ipſi ex eo quod datum eſt ſibi ſponte tantum amputent. Satis longa eſt cuique vita, ſi parcè diſpenſetur. Nec mediocris profectus eſt, ſi quis ſuo quæque tempore gerat. A prandio vix ſemihomines ſumus, cùm corpus cibis onuſtum aggravat mentem: nec tutum eſt ſpiritus ab officina ſtomachi, concoctionis officium peragentes, ad ſuperiora evocare, à cœna multò minùs. At matutinis horis homo

a Perſarum divitiæ & luxus multorum literis celebratus eſt.

b Certam Poëtæ fingunt regiam Somni apud inferos eſſe, ut Ovid. Transfor. mat. lib. 2.

* Verſu Homeri ſic habet,
Ἔνθ᾽ ὕπνῳ ξύμβλητο κασιγνήτῳ Θανάτοιο.

totus eſt homo, dum habile eſt ad omne miniſterium corpus, dum alacer viget animus, dum omnia mentis organa

* Hor. Poet. tranquilla ſunt ac ſerena, dum * *auræ divinæ*, ut ait ille, *particula* ſpirat, & ſapit originem ſuam, & rapitur ad honeſta. *Ph.* Eleganter tu quidem concionaris. *Ne.* Apud Homerum

a Id eſt, *Haud decet in totam conſultum ſtertere noctem.*

audit Agamemnon, opinor, (*a*) Οὐ χρὴ παννύχιον εὕδειν βουληφόρον ἄνδρα. Quantò turpius eſt tantam diei partem ſomno perdere? *Ph.* Verum, ſed βουληφόρῳ. Ego non ſum dux exercitûs. *Ne.* Si quid aliud charius eſt quàm ipſe tibi, nè quid te moveat Homeri ſententia. Faber ærarius ob vile lucellum ſurgit ante lucem; & nos amor ſapientiæ non poteſt expergefacere, ut ſaltem Solem ad lucrum inæſtimabile evocantem audiamus? Medici non ferè dant pharmacum niſi diluculò; illi nôrunt horas aureas, ut ſubveniant corpori: nos eas non novimus, ut locupletemus ac ſanemus animum? Quòd ſi hæc leve pondus habent apud te, audi quid

Prov. 2. apud Solomonem loquatur illa cœleſtis ſapientia. *Qui manè*, inquit, *vigilaverint ad me, invenient me.* Jam in myſticis

Pſal. 58. 59. 87. Pſalmis quanta matutini temporis commendatio? *Manè* Propheta *extollit Domini miſericordiam*; *manè exauditur vox* ejus; *manè* illius *deprecatio prævenit Dominum.* Et

Luc. 6. apud Lucam Evangeliſtam populus ſanitatem ac doctrinam expetens à Domino, manè ad illum confluit. Quid ſuſpiras? Philypne. *Ph.* Vix lacrymas teneo, cùm ſubit quantam vitæ jacturam fecerim. *Ne.* Supervacaneum eſt ob ea diſcruciari quæ non revocandi, ſed tamen poſterioribus curis ſarciri poſſunt. Huc igitur incumbe potiùs quàm ut præteritorum inani deploratione futuri quoque temporis jacturam facias. *Ph.* Bene mones: ſed me jam ſui juris fecit diutina conſuetudo. *Ne.* Phy! *Clavus clavo pellitur*, conſuetudo conſuetudine vincitur. *Ph.* At durum eſt ea relinquere quibus diu aſſueveris. *Ne.* Initio quidem; ſed eam moleſtiam diverſa conſuetudo primùm lenit, mox vertit in ſummam voluptatem, ut te brevis moleſtiæ non oporteat pœnitere. *Ph* Vereor ut ſuccedat. *Ne.* Si ſeptuagenarius eſſes, non retraherem te à ſolitis; nunc vix decimum ſeptimum, opinor, annum egreſſus es. Quid autem eſt quod iſta ætas non poſſit vincere, ſi modò adſit promptus animus? *Ph.* E-

b *Somnolento.* c *Sermonis amator.*

quidem aggrediar, conabórque ut ex (*b*) Philypno fiam (*c*) Philologus. *Ne.* Id ſi feceris, mi Philypne, ſat ſcio, poſt paucos dies & tibi ſeriò gratulaberis, & mihi gratias ages qui monuerim.

ARGU-

ARGUMENTUM.

(a) *Νηφάλιον Συμπόσιον Symbola & argumenta literaria exquiſitiſſima profert. Phocionis patientia. Ariſtidis juſtitia: Oſtraciſmo pellitur: magna illius patientia. Socrates vir patientiſſimus. Modus vincendi injurias. Catonis patientia. Diogenes quomodo ultus eſſet inimicum. Phocionis dictum, cùm virum improbum ſuo defendiſſet patrocinio. Demochares nepos Demoſthenis Philippum Macedonem indignè tractat. Modus honeſtam famam acquirendi. Facetum reſponſum Lacænæ cujuſdam in auctione vendendæ. Moderatio Philippi Macedonis, cùm tres inſignes felicitates ei eodem obtigiſſent die.*

a Id eſt, ſobrium, ſive abſtemium convivium.

ALBERTUS, BARTHOLINUS, CAROLUS, DIONYSIUS, ÆMILIUS, FRANCISCUS, GYRALDUS, HIERONYMUS, JACOBUS, LAURENTIUS.

Al. Vidiſtíne unquam hoc horto quicquam amœnius? *Ba.* Vix opinor in inſulis fortunatis eſſe quicquam jucundius. *Ca.* Planè mihi videor videre Paradiſum, cui cuſtodem cultorémque Deus præfecerat Adam. *Di.* Hîc vel Neſtor vel Priamus poſſet repubeſcere. *Fr.* Imò vel mortuus reviviſcere. *Gy.* Adderem lubens, ſi quid poſſem, tuæ hyperbolæ. *Hi.* Profectò miris modis arrident omnia. *Ja.* Oportet hunc hortum aliquâ compotatiunculâ dedicare. *La.* Rectè monet noſter Jacobus. *Al.* Talibus myſteriis jam olim initiatus eſt hic locus. Verùm ſcitote nihil hîc eſſe unde vobis merendam exhibeam, niſi placet (b) ἄοινος compotatio: lactucas apponam abſque ſale, aceto & oleo; vini guttula non eſt, niſi quod gignit hic puteus. Nè panis quidem adeſt aut poculum, & ea eſt anni pars quæ magis paſcit oculos quàm ventrem. *B.* Sed habes tabulas luſorias, habes ſphæras; luſu dicabimus hortum, ſi minùs licet convivio. *Al.* Quoniam tam belli homunculi convenimus, habeo quiddam quod vel luſum vel convivium poſſis dicere, meâ ſententiâ multò dignius ad hunc hortum initiandum. *Ca.* Quodnam? *Al.* Suum quiſque Symbolum conferat; non deerit lautum, nec minùs ſuave convivium. *Æm.* Quid adferemus, qui vacui huc venerimus? *Al.* Vacui, qui tantum opum circumferatis in pectore? *Fr.* Exſpectamus quid velis. *Al.* Proferat in medium quod quiſque per hanc hebdomadam legit elegantiſſimum. *Gy.* Rectè mones; nihil vel hujuſmodi conviviis, vel te convivatore, vel hoc loco dignius. Te hujus conſilii ducem ſequemur omnes. *Al.* Nil recuſo, ſi vobis ità videtur. Hodie vehementer delectavit animum meum in homine non Chriſtiano tam Chriſtiana ſententia. Phocion enim, quo

b Id eſt, abſque vino.

Phocionis patientia.

vix alius apud Athenienſes fuit vir ſanctior publicæque utilitatis ſtudioſior, cùm per invidiam damnatus, eſſet biturus cicutam, rogatus ab amicis, quid vellet etiamnum mandari filiis ſuis; *Nè hujus*, inquit, *injuriæ velint unquam meminiſſe. Ka.* Tam inſignis patientiæ exemplum vix hodie reperias inter Dominicanos & Franciſcanos. Itaque ſimile referam, quando par non poſſum. Ariſtides Phocioni ſimillimus erat, moribus incorruptiſſimis, adeò ut vulgus illi *Juſti* tribueret cognomen. Ob hujus cognominis invidiam, vir optimè de Republica meritus (*a*) oſtraciſmo populi juſſus eſt vertere ſolum. Poſteaquam intellexerat populum non aliâ re offenſum quàm Juſti cognomento, cùm alioqui rem ſemper expertus eſſet ſibi ſalutarem, paruit æquo animo. In exſilio rogatus ab amicis, quid precaretur ingratiſſimæ civitati; *Nihil aliud*, inquit, *niſi tantam rerum proſperitatem, ut illis nunquam in mentem veniat Ariſtides. Ca.* Mirum ſi Chriſtianos non pudet ſui, ad quamvis levem injuriam excandeſcentes, ac vindictam per fas nefáſque molientes. Tota Socratis vita nihil aliud mihi videtur quàm temperantiæ ac tolerantiæ exemplum. Sed nè planè ſim (*b*) aſymbolos, unum referam quod mihi præ cæteris arriſit. Eunti publicâ viâ improbus quiſpiam colaphum impegit. Cùm id tacitus ferret Socrates, amici quidam hortati ſunt ad ultionem. At ille, *Quid percuſſori faciam?* inquit. *Voca*, inquiunt, *in jus. Ridiculum!* inquit: *ſi me aſinus calcibus percuſſiſſet, num vobis authoribus aſinum in jus traham?* ſignificans improbum ſcurram nihilo potiorem aſino; & infimi animi eſſe, non poſſe ferre contumeliam ab homine vecordi quam ferret ab animali bruto. *Di.* Pauciora ſunt in Romanis annalibus exempla moderationis, nec ea perinde inſignia. Neque enim opinor magnam habere laudem tolerantiæ, ſi quis parcat devictis, & debellet ſuperbos. Non arbitror tamen indignum memoratu, quòd Cato ſenior, cùm Lentulus quidam in os illi ſputum & oris purulentiam injeciſſet, nihil aliud reſponderit quàm, *Poſthac habeo quod illis reſpondeam qui negant tibi eſſe os.* Os autem Latinis habere negantur quos nihil pudet. Itaque jocus eſt ex ambiguo. *Æm.* Aliis arrident alia: mihi inter Diogenis dicta, præclara quidem omnia, nihil magis adblanditur, quàm quòd roganti cuidam, quo pacto maximè poſſit ulciſci inimicum, *Si teipſum*, inquit, *quàm maximè probum & honeſtum virum præſtiteris.* Demiror quis Deus illi tales cogitationes miſerit in mentem. Videtur autem & Ariſtotelis dictum valde conſentaneum Paulino dogmati; qui rogatus à

quo-

a Suffragiorum quoddam genus, quod per calculos ac fabas ferebatur; in hoc repertum, ut per id cives qui vel opibus immodicis, vel nobilitate, vel aliâ quavis inſigni virtute, multitudinis invidiam in ſe provocâſſent, in exilium decenne relegarentur.

b *Qui nihil confert.*

quodam, *quid fructûs ſua illi Philoſophia attuliſſet*; *Ut meâ*, inquit, *ſponte ea faciam quæ plerique legum metu coacti faciunt.* Docet enim Paulus, eos quos afflavit Chriſtiana Charitas non eſſe Legi obnoxios, eò quòd plus præſtant ſuapte ſponte quàm Lex metu pœnæ poſſit extorquere. *Fr.* Chriſtus Judæis obmurmurantibus, quòd cum publicanis & peccatoribus haberet etiam menſæ familiaritatem, reſpondit, *Non eſſe opus medico iis qui rectè valerent, ſed qui minùs eſſent proſperâ valetudine.* Non abhorret hinc quod apud Plutarchum dixit Phocion, qui cùm reprehenderetur quòd homini illaudato improbóque patrocinatus eſſet in judicio, non minùs feſtiviter quàm clementer, *Quidni*, inquit, *quando nemo probus indiget tali patrocinio? Gy* Et iſtud Chriſtianæ bonitatis exemplum eſt, ad exemplum æterni Patris, & probis & improbis quantum licet benefacere, qui *Solem ſuum oriri jubet, non ſolùm piis, ſed etiam impiis.* Verùm admirabilius forſitan erit in rege moderationis exemplum. Cùm Demochares, Demoſthenis nepos, Athenienſium nomine legatione fungeretur apud Philippum Macedonum Regem, & impetratis quæ volebat à Rege dimitteretur, humaniter interrogante ſi quid præterea vellet; *ut teipſum ſuſpendas*, inquit Demochares. Vox impotens odium arguebat; Rex erat, & bene meritus, in quem jaciebatur convitium: nec tamen incanduit; tantùm ad collegas converſus, *Vos*, inquit, *hæc renunciate populo Athenienſi, quò re cognitâ judicet utrum noſtrûm exiſtimet præſtantiorem, me, qui hæc patienter audierim, an iſtum, qui hæc dixit.* Ubi nunc ſunt orbis monarchæ, qui ſe diis pares putant, & ob verbum inter pocula dictum atrocia bella concitant? *Hi.* Magnos impetus habet gloriæ ſitis, multóſque tranſverſos agit hic affectus. Ex eorum numero quidam Socratem interrogabat, quâ viâ ſibi poſſet compendio honeſtiſſimā comparare famam. *Si talem*, inquit, *præſtiteris teipſum, qualis haberi vis. Ja.* Profectò nō video quid dici poſſit vel brevius vel abſolutius. Fama non eſt affectanda, ſed ea virtutem ultro comitatur, quemadmodum improbitatem infamia. Vos admiramini viros; mihi puella Lacæna placuit, quæ cùm in auctione venderetur, licitator quidam adiit illam, *Quid?* inquiens, *num proba futura es, ſi te mercatus fuero? Etiam*, inquit illa, *ſi tu non fueris mercatus.* Indicans ſeſe non in cujuſquam gratiam probitatem ſervare, ſed ſuopte ingenio virtutem ipſius gratiâ ſectari, quòd *virtus ipſa ſui pretium eſt. La.* Maſculam ſanè vocem edidit puella. Cæterùm inſigne

Math. 9.
Marc. 2.
Luc. 5.

Matth. 5.

mihi videtur exemplum adverſus fortunam quamlibet blandientem conſtantiæ, quòd cùm Philippo Macedonum Regi tres eximiæ felicitates eodem die nunciarentur, quòd in Olympiis viciſſet, quòd dux exercitûs Parmenion prælio ſuperâſſet Dardanos, quòd uxor Olympias ipſi filium eſſet enixa, ſublatis in cœlum manibus precatus eſt, ut *Deus tantam proſperitatem pateretur levi quopiam infortunio expiari.* *Al.* Hodie nulla eſt tanta proſperitas cujus invidiam metuit quiſpiam; ſed perinde jactant, ſi quid ſucceſſerit, quaſi vel mortua vel ſurda eſſet Nemeſis. Hæc merenda ſi vobis placet, hic hortulus eam vobis quoties volueritis exhibebit, quem hoc colloquio non minùs jucundo quàm frugifero dicâſtis. *Be.* Profectò nec Apitius potuiſſet diſcum ſuaviorem apponere. Quare nos exſpectabis frequenter, modò boni conſulas quod nunc attulimus; non quæ digna erant tuis auribus, ſed quæ non præmeditatis venerunt in mentem. Meditati lautiora proferemus. *Al.* Hòc eritis gratiores.

ARGUMENTUM.

Ars notoria variam magnificæ cujuſdam libri pollicitationis jactantiam irridet, literarum diſciplinarúmque cognitionem in quatuordecim diebus pollicentis. Præſtantiſſima ratio & methodus ad artes compendiaria eſt, 1. Amare ſtudia, 2. Mirari, 3. Obſervare honorem viris eruditis habitum. Quibus memoria eſt parùm tenax, ii tantò obnixiùs ſtudere debent. Prima ſit cura rem penitùs intelligere; 2. tecum repetere; 3. cicurare animum ut cogitationi poſſit inſiſtere, animus enim volubilis ineptus eſt literis; 4. verſari inter doctos. In ſumma, Cura, amor & aſſiduitas ſunt optima Ars memorativa.

DESIDERIUS, ERASMUS.

De. Quomodo ſuccedunt tua ſtudia, Eraſmi? *Er.* Muſis, ut apparet, parùm faventibus: ſed feliciùs ſuccederent ſi quiddam abs te queam impetrare. *De.* Nihil non impetrabis, modò ſit in rem tuam. Dic tantùm quid rei ſit. *Er.* Non dubito quin nihil ſit artium reconditarum quod te fugiat. *De.* Utinam vera prædices. *Er.* Audio artem eſſe quandam notoriam, quæ hoc præſtet, ut homo minimo negotio perdiſcat omnes diſciplinas liberales. *De.* Quid audio? Vidiſti codicem? *Er.* Vidi, ſed vidi tantùm, quòd non eſſet doctoris copia. *De.* Quid continebat liber? *Er.* Varias animantium formas, draconum, leonum, leopardorum, variósque circulos, & in his deſcriptas voces, partim Græcas, partim Latinas, partim Hebraicas, aliáſque barbaricarum linguarum. *De.* Intra quot dies pollicebatur titulus diſciplinarum cognitionem? *Er.* Intra quatuordecim. *De.* Magnifica ſanè pollicitatio: ſed nôſtine quemquam per iſtam artem notoriam

evaſiſſe

evaſiſſe doctum? *Er.* Nequaquam. *De.* Neque quiſquam alius vidit unquam, aut viſurus eſt, niſi poſteaquam viderimus aliquem per alchymiſticam evaſiſſe divitem. *Er.* Non ergò vera eſt? Equidem optârim artem eſſe veram. *De.* Fortaſſe quòd pigeat literas tantis ſudoribus emere. *Er.* Scilicet. *De.* Atqui ſic viſum eſt ſuperis. Opes iſtas vulgares, aurum, gemmas, argentum, palatia, regnum nonnunquam largiuntur ignavis & immerentibus; ſed quæ veræ ſunt opes, ac propriè noſtræ ſunt, voluerunt parari laboribus. Nec oportet nobis videri moleſtum laborem quo res tanta paratur, cùm cernamus plurimos homines per horrenda diſcrimina, per non æſtimandos ſudores eluctari ad res temporarias, & planè viles, ſi ad eruditionem conferantur; nec tamen ſemper aſſequuntur quod ambiunt. Et habent ſtudiorum labores multum admiſtum mellis, ſi paululùm in ea proceſſeris. Jam in te bona ex parte ſitum eſt ut magnam tædiorum partem ampures. *Er.* Quonam pacto? *De.* Primùm, ut animum inducas amare ſtudia: deinde, ut ea mireris. *Er.* Quibus rationibus hoc fiet? *De.* Contemplare quàm multòs ditârint, quàm multos ad ſummam dignitatem authoritatémque provexerint literæ: ſimúlque tecum conſidera quantum interſit inter hominem & pecudem. *Er* Probè mones. *De.* Deinde cicures ingenium tuum oportet, ut poſſit ſecum conſiſtere, atque his delectari quæ utilitatem adferunt potiùs quàm voluptatem. Nam quæ per ſe ſunt honeſta, etiamſi initio nonnihil habent moleſtiæ, tamen aſſuetudine dulceſcunt: Ità fiet ut & minùs fatiges præceptorem, & ipſe faciliùs percipias, juxta dictum Iſocraticum, aureis literis in Frontiſpicio codicis tui pingendum, (*a*) Ἐὰν ᾖς φιλομαθὴς, ἔσῃ πολυμαθής. *Er.* Satis adeſt celeritatis in percipiendo, ſed mox effluit quod perceptum eſt. *De.* Itaque pertuſum mihi narras dolium. *Er.* Haud multùm aberras à ſcopo. Sed quid remedii? *De.* Obturanda eſt rima, nè perfluat. *Er.* Quibus rebus? *De.* Non muſco, neque gypſo, ſed diligentiâ. Qui voces ediſcit non intellectâ ſententiâ, mox oblivíſcitur: nam verba, ut inquit Homerus, (*b*) πτερόεντα ſunt, faciléque avolant, niſi ſententiarum pondere librentur. Prima igitur cura ſit, ut rem penitùs intelligas, dein ſubindè tecum verſes ac repetas: & in hoc cicurandus eſt, ut dictum eſt, animus, ut quoties opus eſt cogitationi poſſit inſiſtere. Nam ſi cui mens eſt adeò ſylveſtris, ut in hoc cicurari non poſſit, haudquaquam eſt idonea literis. *Er.* Iſthuc quàm ſit difficile plùs ſatis intelligo.

a Id eſt, *Si fueris diſcendi cupidus, multa addiſces.*

b Id eſt, *alata.* Huc alludit noſter Poëta, *Et volat emiſſum ſemel irrevocabile verbum.*

De.

De. Quiſquis enim habet animum adeò volubilem, ut nulli cogitationi poſſit immorari, ne diu poteſt audire loquentem, nec infigere memoriæ quod didicit. Plumbo poteſt aliquid imprimi, quòd maneat in loco; aquæ aut argento vivo, quoniam aſſiduè fluitat, nihil poteſt imprimi. Quòd ſi poſſis in hoc ingenium tuum manſuefacere, cùm aſſiduè verſeris inter eruditos, quorum confabulationes quotidie tam multa proferunt digna cognitu, minimo labore diſces quamplurima. *Er*. Profectò ſic eſt. *De*. Nam præter ſermones convivarum, præter quotidiana colloquia, ſtatim à prandio audis octo lepidiſſima dicta ex probatiſſimis authoribus ſelecta, totidem à cœna. Jam mihi ſupputa quantam hæc ſummam conficiant in ſingulos menſes & annos. *Er*. Magnificam, ſi poſſim meminiſſe. *De*. Ad hæc, cùm nihil audias niſi bene Latinè loquentes, quid obſtat quò minùs intra paucos menſes ediſcas Latinè, cùm illiterati pueri Gallicam aut Hiſpanicam linguam diſcant exiguo temporis ſpatio? *Er*. Sequar tuum conſilium, experiárque num poſſit hoc ingenium Muſarum jugo manſueſcere. *De*. Ego aliam artem notoriam non novi quàm curam, amorem, & aſſiduitatem.

ARGUMENTUM.

Invehitur hic Eraſmus in quendam Franciſcanum, (quem vocat Merdardum,) merdoſum planè Theologiſtam, qui carpſerat ſuam Cantici B.V. Mariæ, viz. Magnificat, verſionem. Viri hujus perſonam deſcribit, qui vocaret Eraſmum Diabolum. Cavillatur quòd verterat Eraſmus, quia reſpexit Dominus ad humilitatem ancillæ ſuæ, *cùm V. Maria angelicâ dignitate celſior ſiet. Num* vilitas *reſpondeat* τῇ ταπεινώσει. Reſpicere ad, *&* adſpicere, *quid differant.* Reſpicere aliquem, *&* reſpicere ad aliquem. Humilitas *apud Latinos refertur tum ad animum, tum ad conditionem. Locus in Col. 2.18. explicatur. Sic Jacob. 1.9, 10. Differentia inter* ταπείνωσιν *&* ταπεινοφροσύνην. *Ipſe Cantici tenor declarat B. Virginem de ſua loqui indignitate: quod Eraſmus elegantiſſimè explicat. Monachorum craſſiſſima ignorantia, qui* veſtimentibus *dicant pro* veſtibus. *Petulantiſſimi nebulones, quos nec ipſi reges audeant laceſſere.*

HILARIUS, LEVINUS.

Hi. DEum immortalem! cujuſmodi portenta gignit aliteque terra! Uſque adeò nihil pudere viros Seraphicos! Exiſtimant, opinor, ſeſe apud fungos, non apud homines, loqui. *Le*. Quid ſecum murmurat Hilarius? Componit, opinor, verſiculos. *Hi*. Quàm libens illi blateroni os impurum obturâſſem oleto? *Le*. Compellabo hominem. Quid agis, Hilari, parùm hilaris? *Hi*. Optimè temet offers, Levine, in quem hanc pectoris ægritudinem evomam. *Le*. In pelvim

pelvim evomas malim quàm in me. Sed quid eſt mali? & unde nobis prodis? *Hi.* E concione ſacra. *Le* Quid homini poëtæ cum ſacris concionibus? *Hi.* A ſacris non abhorreo: ſed in hanc incidi ità ſacram, ut Virgilius *auri famem* appellavit *ſacram.* At tales rabulæ ſunt in cauſa ut rariùs audiam Eccleſiaſtas. *Le.* Ubi habita eſt concio? *Hi.* In ſummo templo. *Le.* A prandio? Id temporis ferè dormitant homines. *Hi.* Utinam illi locuteleio dormîſſent omnes, vix digno qui concionetur apud anſeres. *Le* Obſtreperum eſt animal anſer. Ferunt tamen patriarcham Franciſcum aliquando concionatum apud ſorores aviculas, à quibus magno ſilentio ſit auditus. Sed age, etiámne ſabbato fit concio? *Hi.* Fit in honorem divæ Virginis Matris. Nam die Dominico Chriſtus prædicatur. Decet autem ut priores teneat mater. *Le.* Quod erat thema? *Hi.* Enarrabat Canticum Virginis. *Le.* Argumentum vulgatiſſimum. *Hi.* Nimirum aptiſſimum Eccleſiaſtæ. Nam ſuſpicor illum hoc unum thema didiciſſe: quemadmodum aiunt inveniri ſacerdotes qui nullam (*a*) liturgiam callent niſi pro defunctis unicam. *Le* Dicatur igitur ille Concionator de Magnificat, aut, ſi mavis, Magnificatitius. Sed cujuſmodi tandem avis erat, aut quibus ornata plumis? *Hi* Vulturi non diſſimilis. *Le.* Qua tandem ex corte? *Hi.* Franciſcana. *Le.* Quid audio? ex tam ſancto ſodalitio? Fortaſſis ex illorum degenere genere qui dicuntur Gaudentes, colore fuſco, calceis integris, cingulo candente: nec horrent, contremiſco referens, nudis digitis contrectare pecuniam. *Hi.* Imò è grege ſelectiſſimo iſtorum qui gaudent Obſervantes nominari, colore cinericeo, cingulis canabeis, calceis feneſtratis, quíque citiùs occiderent hominem quàm nudâ cute pecuniam attingerent. *Le.* Nihil mirum eſt, in roſariis naſci (*b*) cynorrhodum. Sed quis talem hiſtrionem induxit in hoc proſcenium? *Hi* Iſthuc magis etiam diceres ſi vidiſſes perſonam tragicam. Corpore erat vaſto, buccis rubentibus, ventre prominente, lateribus gladiatoriis; dixiſſes athletam eſſe: & quantum ego divinare queo, biberat in prandio pluſquam unum vini ſextarium. *Le.* Unde tanta vini copia non tractanti pecuniam? *Hi.* Ex aula regis Ferdinandi ſingulo quoque die dabantur illi ſextarii quatuor. *Le.* O malè collocatam benignitatem! Fortaſſis erat doctus. *Hi.* Præter effrontem improbitatem & linguam effrænem nihil habebat. *Le.* Quæ res igitur ſic impoſuit Ferdinando, ut (*c*) bovem adduceret ad ceroma? *Hi.* Ut numero dicam, pietas & regia bonitas. Commendatus erat, ille demittebat

a Sic miſſæ ſacrum vocant. Eſt autem liturgia propriè non ſacrificium, ſed quodvis officium.

b *Roſa canina* fœtidè olens.

c Hoc eſt, ad id ad quod inutilis eſt. Ceroma unguentum dicitur quo olim ungebantur athletæ; Bos autem ad certamina inutilis eſt.

bat caput in dexterum humerum. *Le.*Sic Chriſtus pendet in cruce. Sed erat concio frequens? *Hi.* Quî potuit eſſe infrequens Auguſtæ, in templo celeberrimo, & in tot monarcharũ conventu, quos Carolus Cæſar ex univerſa Germania, ex Italia, ex Hiſpaniis, ex Anglia eò contraxerat? Quin & eruditi complures aderant in ipſa concione, præſertim ex aula regum. *Le.* Demiror ſi porcus ille quicquam adſerre potuit dignum tali auditorio. *Hi* At multa ſe digna protulit. *Le.* Quæ tandem? obſecro. Sed priùs te quæſo ut mihi nomen hominis edas. *Hi.*Non expedit. *Le.*Quamobrem? Hilari. *Hi.* Non libet talibus gratum facere. *Le.* Au; gratificatur qui traducit? *Hi.* Illis pro ſummo beneficio eſt quocunq; modo innoteſcere. *Le.* Saltem mihi nomen edito tacituro. *Hi* Merdardum vocant. *Le.* Merdardum illum probè novi. Nimirum is ipſe eſt qui nuper in convivio Eraſmum noſtrum appellavit diabolum. *Hi.*Rem tenes: ſed quod in convivio dixit, tametſi non omnino dixit impunè, qui civiliores erant imputabant temulentiæ, & vino cenſebant inſcribendum. *Le.* Sed quid excuſationis attulit objurgatus? *Hi.* Negavit ſe dixiſſe ex animo. *Le.*Quî potuit ex animo, cui nihil erat mentis aut animi? *Hi.* Sed mihi ac doctis omnibus viſum eſt intolerabile, quòd publicitus, quòd eo in loco, quòd apud tales auditores, denique quòd in tam celebri monarcharum conventu, Merdardus ſuas merdoſas purulentias effuderit. *Le.* Aveo ſcire quid dixerit. *Hi.* Multa ſtolidiſſimè debacchatus eſt in Eraſmum noſtrum, quorum hæc erat ſumma: *His*, inquit, *temporibus exſtitit quidam novus doctor*, Eraſmus, *lapſa eſt lingua*, aſinus *volebam dicere*; ſimúlque populo interpretatus eſt quid Germanicè ſonaret *aſinus*. *Le.* Rem mirè facetam narras. *Hi.* Itáne facetam? imò fatuam potiùs. *Le.* An non tibi facetum videtur, talem aſinum quemquam omnino vocare aſinum, nedum Eraſmum? Unum iſtud ſcio, ſi Eraſmus ipſe præſens fuiſſet, non potuiſſet à riſu temperare. *Hi.*Profectò non minùs refert aſinum animi ſtupore quàm colore veſtis. *Le.* Neque arbitror in tota Arcadia eſſe ullum aſinum uſque adeò aſinum, quin hic dignior ſit qui fœno paſcatur quàm ille. *Hi.* Prorſus inverſus eſt Apuleius. Ille ſub aſinina ſpecie regebat hominem; hic ſub hominis ſpecie tegit aſinum. *Le.*At tales aſinos hodie * mulſo & placentis ſaginamus; ut mirum non ſit ſi mordeant quemlibet & calcibus feriant. *Hi.* *Is*, inquit, *doctor aſinus audet corrigere* Magnificat, *cùm id canticum ſit à Spiritu ſancto proditum per os ſacratiſſimæ Virginis.* *Le.*

* Quì delicatis paſcuntur, ut plurimùm petulantiores ſunt & ferociunt.

Le. Agnoſco (*a*) παροιμίαν ἀδελφικήν. *Hi.* Atqui id verbis exaggerabat, quaſi ſumma eſſet admiſſa blaſphemia. *Le.* Mihi nunc cor metu palpitat; quid erat criminis? *Hi.* Aiebat Eraſmum, pro eo quod Eccleſia canit, *Quia reſpexit Dominus humilitatem ancillæ ſuæ*, vertiſſe, *Quia reſpexit vilitatem ancillæ ſuæ*; eáque vox odioſius ſonat Germanicè quàm Latiné. *Le.* Quis autem non fateatur eſſe blaſphemiam exſecrabilem, ſi quis ſacratiſſimam Chriſti matrem, etiam Angelicâ dignitate celſiorem, appellet vilem ancillam? *Hi.* Agè, quid ſi quis appellet Apoſtolos *ſervos inutiles*? *Le.* Pararem blaſphemo faſciculos. *Hi.* Quid ſi quis eximium illum Paulum appellet *indignum Apoſtoli nomine*? *Le.* Clamarem, Ad ignem. *Hi.* Atqui ſic Apoſtolos ſuos loqui docuit ille doctor unus irrefutabilis Chriſtus, *Cùm omnia feceritis quæ præcepta ſunt vobis, dicite, Servi inutiles ſumus*: & hujus præcepti non immemor Paulus de ſe prædicat, *Minimus ſum omnium Apoſtolorum, atque adeò indignus Apoſtoli titulo.* *Le.* Verùm ubi de ſe talia prædicant homines pii, (*b*) modeſtia virtus eſt quâ nulla Deo gratior: ſi quis alius idem prædicet de illis, præſertim in divorum conſortium relatis, gravis fit blaſphemia. *Hi.* Pulchre nodum ſecuiſti. Proinde ſi Eraſmus adorandam illam Virginem dixiſſet *vilem ancillam* Domini, nemo non fateretur eſſe dictum impié. Cæterùm quoniam ipſa ad iſtum modum de ſe loquitur, & in illius cedit gloriam, & nobis ſalutare modeſtiæ exemplum exhibetur; ut, quoniam quicquid ſumus magnificentiâ Dei ſumus, quò quiſque major eſt, hòc ſe gerat ſubmiſſiús. *Le.* Hactenus quidem inter nos convenit. Verùm iſti cùm corrigere dicunt, ſentiunt corrumpere ſive falſare. Illud itaque videndum, an *vilitatis* verbum Græcæ voci quam Lucas poſuit reſpondeat. *Hi.* Iſtam ipſam ob cauſam à concione mox ad codicem cucurrimus. *Le.* Exſpecto venatum. *Hi.* Verba quæ Lucas afflatu Spiritûs ſanctiſſimis digitis ſuis exaravit, ſic habent, ὅτι ἐπέβλεψεν ἐπὶ τὴν ταπείνωσιν τῆς δούλης αὐτοῦ. Ea ſic reddidit noſter Eraſmus, *Quia reſpexit ad humilitatem ancillæ ſuæ.* Tantùm addidit præpoſitionem, quam Lucas non omiſit, nec eam reſpuit Romani ſermonis elegantia, nec ad ſenſum eſt otioſa. Sic enim loquitur Terentius in Phormione, *Reſpice ad me.* In Annotationibus tamen admonet, Lucam potiùs dixiſſe *aſpice ad me*, quàm *reſpice ad me.* *Le.* Intereſt igitur aliquid inter *reſpicere* & *aſpicere*? *Hi.* Non ità multum, ſed tamen nonnihil. *Reſpicit*, qui flexo collo aſpicit quæ à tergo ſunt; *aſpicit*, qui ſimpliciter intuetur.

Velut

a Id eſt, *proverbium fraterculorum.*

Luc. 17.

1 Cor. 15.

b Modeſtia virtus eſt quâ quis nec arroganter nec ſuperbè de ſe ſentit, ſed modicé.

Reſpicio & reſpicio ad, quid differunt ab aſpicio.

Velut apud Terentium Phædra aſpicit Thaïdem domo prodeuntem, *totus*, inquiens *Parmeno*, *tremo horreóque poſtquam aſpexi hanc.* At hujus frater Chærea ſic loquitur, *Cum huc reſpicio ad virginem.* Nam ad ſenem ſeſe flexerat; eo abſoluto reflexit corpus ad virginem. Interdum tamen uſurpant *reſpicere pro eo quod eſt rationem ſeu curam habere, ſive rei cujuſpiam imminentis, ſive præſentis. Ità Satyricus,

* *Reſpicere*, curam ſuſcipere.

Reſpicere extremæ juſſit ſpatia ultima vitæ.

Mors enim velut à tergo imminens ſequitur, ad quam reflectimus oculos quoties eam animo reputamus. Et Terentius, *Reſpice ſenectutem tuam.* Proinde qui alibi intentus non habet curam liberorum, dicitur illos *non reſpicere.* Rurſus qui diſcuſſis aliis curis cogitationem huc vertit, eleganter *reſpicere* dicitur. At Deus unico intuitu contuetur univerſa, præſentia, præterita & futura; & tamen in Scriptura nobiſcum humano more loquitur. *Averſari* dicitur eos quos reprobat; *reſpicere*, quos aliquandiu veluti neglectos dignatur ſuo favore. Verùm hoc magis expreſſiſſet Lucas ſi dixiſſet ἀπέβλεψεν, nunc legimus ἐπέβλεψεν. Sed utrum legas, minimum refert ad ſenſum. *Le.* At videtur otioſa *præpoſitio repetita. *Hi.* Certè ſic & Latini loquuntur, *Acceſſit ad me, Appulit animum ad ſcribendum.* Hîc mihi præpoſitio non videtur otioſa. Nam *reſpicere* poteſt qui in tergum flectit oculos caſu quopiam, in nullam rem certam intendens intuitum: at cùm audis *reſpexit ad me*, exprimitur peculiaris favor volentis huic aut illi ſuccurrere. Item *aſpicimus* interdum caſu obvia, quorum nobis nulla cura eſt, imò quæ videre nolimus: at quiſquis *ad aliquem aſpicit*, peculiariter attentus eſt ad id quod intuetur. Ad hæc, multa ſimul *aſpicimus*, ſed non *ad* multa. Spiritus itaque Sanctus volens nobis exprimere ſingularem erga ſanctiſſimam Virgunculam favorem, ſic per illius os locutus eſt, *Quia reſpexit ad humilitatem ancillæ ſuæ.* Avertit oculos ab elatis, ſuóque judicio magnis, & obtutum ſuum flexit ad eam quæ in oculis ſuis erat infima. Nec enim dubium eſt, quin multi fuerint docti, potentes, divites, nobiles, qui ſperabant Meſſiam ex ipſorum ſtirpe prodíturum: ſed illos aſpernatus Deus, clementiſſimi favoris oculos flexit ad Virginem, famâ obſcuram, opibus tenuem, fabro nuptam, nè ſobole quidem ullâ divitem. *Le.* Nondum audio quicquam de *vilitate.* *Hi.* Ea vox ſycophantæ fuit, non Eraſmi. *Le.* At in Annotatione forſitan meminit *vilitatis.* *Hi.* Nequaquam. In vocem ταπείνω-

* Præpoſitio *ad* non eſt otioſa.

σιν

ον tantùm hoc modeſtiſſimè notat: *Ut intelligas*, inquit, *parvitatem, non animi virtutem*; *ſitque ſenſus, Etſi ſim infima ancilla, tamen non eſt averſatus me Dominus.* *Le.* Hæc ſi vera ſunt, ac pietatis plena, quid eſt quod obrudant onagri? *Hi.* Latinæ vocis ignorantia parit hos tumultus. Humilitas apud veteres emendatiùs loquentes non declarat virtutem animi quæ pugnat cum arrogantia, diciturque Modeſtia; ſed conditionis abjectiorem ſortem; quo ſenſu ignobiles, tenues, idiotas & contemptos humiles dicimus, quaſi humi repentes. Quemadmodum igitur magnatibus loquentes, dicimus, Rogo ut *tua celſitudo* nobis hac in re faveat: ità qui de ſe loquentes ſua volunt elevare, dicere ſolent, Quæſo ut *humilitatem noſtram* tuâ humanitate ſubleves. Nam pronominum primogeniorum emphaſis interdum habet neſcio quid arrogans. Quod genus eſt illud, *Ego* dico, *ego* perficiam. Bifariàm itaque puella modeſtiſſima ſimul & ſuam ſortem extenuavit, & numinis in ſe munificentiam extulit: non contenta ſeipſam *ancillam* dicere, ſed addidit, *humilem* ancillam & infimæ ſortis. Quemadmodum, juxta proverbium, ſervus præ ſervo eſt; ità & inter ancillas alia eſt aliâ præſtantior, nimirum pro dignitate functionis. Honeſtior enim comptrix quàm lotrix. *Le.* At miror Merdardum non agnoviſſe ſermonis formam, cùm ipſe frequenter audierim Franciſcanos ità loquentes, *Mea parvitas* agit tibi gratias pro lautâ refectione. *Hi.* Quidam non multùm aberrarent ſi dicerent, *mea pravitas.* Cæterùm quoniam Græca vox ταπεινοφροσύνη quiddam amplius exprimere videtur quàm Latina *modeſtia*, Chriſtiani maluerunt *humilitatem* dicere quàm *modeſtiam*, h. e. maluerunt ſignificantiùs loqui quàm elegantiùs. *Modeſtus* enim is dicitur qui modicè de ſe ſentit, nihil ſibi præter meritum arrogans. At ταπεινοφροσύνης laus non competit niſi in eum qui minus ſibi arrogat quàm habet. *Le.* At periculum eſt, nè dum modeſtiam amplectimur, incidamus in vanitatem. *Hi.* Quî ſic? *Le.* Nam ſi verum dixit Paulus, *Non ſum dignus vocari Apoſtolus*, & ſi verè ſe dixit Maria *ancillam humilem*, hoc eſt, infimæ ſortis, periclitantur de mendacio qui utrumq; tam magnificis efferant laudibus. *Hi.* Nihil hîc, ô bone, periculi: cùm nos laudibus vehimus pios aut pias, prædicamus in illis Dei beneficentiam; cùm ipſi ſemet abjiciunt, reſpiciunt vires ac merita ſua, ſi deſit favor numinis. Nec ſtatim mendacium eſt, ſi quis ſibi non vendicat quæ habet: ſi loquitur ex animo, fortaſſis error dici poteſt, mendacium dici non poteſt. At hunc errorem

Humilitas quid ſignificat apud Veteres.

Modeſtus quis.

in

in nobis amat Deus. *Le.* At Paulus, qui ſe negat eſſe dignum Apoſtoli titulo, alibi magnificè de ſe prædicat, commemorans ſua facinora : *Plus*, inquit, *omnibus laboravi*; &c. *Qui videbantur eſſe aliquid, mihi nihil contulerunt :* Cùm ſanctiſſima Virgo tale nihil dixiſſe legatur. *Hi.* Sed iſta facinora Paulus appellat ſuas *infirmitates*, quibus illuſtrata Dei eſt potentia, eámque commemorationem vocat *inſipientiam*, ad quam ſit adactus pſeudapoſtolorum improbitate, ob quos fuit illi neceſſe ſibi vindicare authoritatem Apoſtolicam ; non quòd ipſe delectaretur humanâ gloriâ, ſed quòd expediret Evangelio, cujus diſpenſatio fuerat illi credita. In Virgine matre non fuit eadem ratio ; non enim illi commiſſum erat munus prædicandi Evangelii. Tum & ſexum, & virginem, denique Jeſu matrem, decebat ſummus pudor ſummáque modeſtia. Nunc venio ad hujus erroris fontem. Qui Latinè neſciunt, putant * *humilitatem* nihil aliud declarare quàm inſignem modeſtiam: cùm interdum referatur ad locum aut conditionem, non ad animi virtutem ; interdum ſic referatur ad animum ut vitium ſonet. *Le* Etiámne in ſacris literis ? *Hi.* Maximé. En tibi locum apud Paulum ad Col, cap. 2. 18. *Nemo vos ſeducat volens in humilitate & religione Angelorum.* Nec hîc eſt ἐν ταπεινώσει, quæ vox eſt in cantico Virginis ſed ἐν ταπεινοφροσύνῃ. Locus habet nonnihil obſcuritatis, fateor, ſed mihi videtur germanus ſenſus, quem accuratiùs docti adferunt, Nè ſitis tam humili támque abjecto animo, ut cùm ſemel dedicaveritis vos ipſos Chriſto, ſalutis unico authori, patiamini vobis perſuaderi ab Angelis ſperandam eſſe ſalutem, quos quidam ſibi fingunt apparuiſſe. Sitis excelſo animo, ut *etiamſi* verè *Angelus* quiſpiam *è cœlo* veniens *prædicet vobis aliud Evangelium quàm quod* Chriſtus tradidit, *ſit* vobis *exſecrabilis*, velut Angelus impius & Chriſti adverſarius. Multò minùs convenit vos eſſe tam demiſſis animis, ut iſtorum fictis apparitionibus patiamini vos abduci à Chriſto. Ab uno Chriſto ſperare ſalutem religio eſt; ab Angelis aut Divis idem exſpectare ſuperſtitio eſt. Paulus igitur vult, humilis abjectíque animi eſſe, ab illo ſublimi Chriſto ad commentitias Angelorum apparitiones deſciſcere; demiſſi ingenii eſt, quorumlibet ſuaſu circumagi. Vides hic ταπεινοφροσύνην in vitium uſurpatam eſſe. *Le.* Quidni videam ? *Hi* Rurſus in eodem capite; *Secundum præcepta & doctrinas hominum, quæ ſunt rationem quidem habentia ſapientiæ in ſuperſtitione & humilitate.* Hîc iterum ταπεινοφροσύνη vitium ſonat. *Le.* Palàm eſt. *Hi.* Atqui 1 Pet. 5. uſurpatur

* *Humilitas* quid ſignificat ; quàm varié.

Senſus illius loci, Col. 2. 18.

urpatur pro virtute quæ contraria eſt ſuperbiæ, τὴν ταπεινοφροσύνην ἐγκομβώσασθε, pro quo nos legimus, *humilitatem inſinuate*. Rurſum ad Phil. 2. Τῇ ταπεινοφροσύνῃ ἀλλήλους ἡγούμενοι ὑπερέχοντας ἑαυτῶν, i. e. *Per animi modeſtiam unuſquiſq; alium ſe præſtantiorem exiſtimet*. *Le*. Docuiſti ταπεινοφροσύνην uſurpari in utramq; partem, cùm apud Latinos *modeſtia* non uſurpetur niſi in laudem: Verùm potéſne docere ταπείνωσιν accipi pro *modeſtia*? *Hi*. Nihil abſurdi ſi quis ad iſtum modum uſurpet. Nam & animo tribuere ſubmiſſionem aut demiſſionem pro modeſtia nihil vetat. Cæterùm an in divinis literis ità poſitum reperiatur neſcio. *Le*. Vide num apud * Divum Jacobum ità ſit uſurpatum: *Glorietur autem* * Jacob. 1. 9, 10.
frater humilis in exaltatione ſua, dives autem in humilitate ſua. *Hi*. Iſto quidem loco eſt ἐν ταπεινώσει, non ταπεινοφροσύνῃ. Quòd ſi contendas hîc *humilitatem* accipi pro modeſtia, conſequens eſt, ut *exaltationem* accipiamus pro ſuperbia; ac protinus gemina exſiſtet abſurditas. Nam ut modeſtus non eſt qui de ſua modeſtia gloriatur, ac jactitat ſeſe; ità bis arrogans eſt qui de ſua ſuperbia gloriatur. *Le* Quid igitur ſibi vult Apoſtolus? *Hi*. Commendat æqualitatem inter Chriſtianos. Pauper dicitur humilis ob fortunam abjectiorem: dives dicitur ſublimis, utique juxta mundum, ob fortunæ ſplendorem. Hîc dives ſe demittit ad ſortem pauperum, & pauper erigitur ad æqualitatem divitum. Uterque habet quod glorietur: alter gaudet ſuis opibus ſublevari pauperum inopiam; alter glorificat Chriſtum qui eam mentem inſpirârit divitibus. *Le*. Sed interim dives ille modeſtiæ laudem habet. *Hi*. Fortaſſe; ſed non ideo protinus ταπείνωσις ſignificat *modeſtiam*. Sunt enim qui venantes laudem ab hominibus, multa pauperibus erogant. Quin potiùs uterq; modeſtus eſt, ſi modò adſit ſincera pietas: dives, dum non gravatur ob Chriſtum æquari pauperi; pauper, dum ob honorem ſibi habitum non inſoleſcit, ſed Chriſto gratias agens in illo gloriatur. Illud extra controverſiam eſt, ταπείνωσιν in Divinis libris frequentiſſimè uſurpari pro demiſſione ſive dejectione quæ fit per afflictionem aut conditionis infirmitatem. Ita Paulus Phil. 3. *Reformabit corpus humilitatis noſtræ*, ταπεινώσεως. Item Pſal. 9. *Vide humilitatem de inimicis meis*, ταπείνωσιν. Rurſum 118. *Hæc me conſolata eſt in humilitate mea*, ἐν ταπεινώσει, nimirum in afflictione. Hujus generis loca ſunt complura, quæ longum ſit hîc referre. Quemadmodum igitur μεταφορικῶς ταπεινὸς dici poſſet ὁ ταπεινόφρων, qui modeſto ſit animo miniméque elato; ità nihil prodigii

fuerit, ſi quis ταπείνωσιν dicat ταπεινοφροσύνην. Nos de Scripturæ uſu loquimur. Cæterùm qui contendunt in cantico Mariæ ταπείνωσιν ſonare *modeſtiam animi*, quin eâdem operâ ſic interpretantur quod legimus Geneſeos 29. *Vidit Dominus humilitatem meam*, ταπείνωσιν; Lea non jactat ſuam modeſtiam, ſed, quòd ob deformitatem minùs eſſet cordi marito humilitatem appellat. Eundem ad modum Deuteronomii 26. *Et reſpexit humilitatem & laborem atque anguſtiam.* An non hîc ταπείνωσιν appellat afflictionem? *Le.* Unde igitur iſtis in mentem incidit, ut humilitatem in Cantico interpretentur animi modeſtiam? *Hi.* Nihil aliud video cauſæ, niſi quòd multi Theologi neglexerint & (*a*) linguarum peritiam, & Latini ſermonis ſtudium, una cum priſcis Eccleſiæ doctoribus, qui ſine hiſce præſidiis ad plenum intelligi non queant: præterea quòd difficillimum ſit revellere, ſi quid penitus inſederit animo. Porrò videas quoſdam tantum ſcholaſticis placitis tribuere, ut malint ad ea detorquere Scripturam, quam ad Scripturæ regulam opiniones humanas corrigere. *Le.* At iſthuc abſurdius eſt quàm quod narrant de (*b*) regula Lesbia. *Hi.* Beda monachus, non admodum gravis author, quoties ab alienis recedit veſtigiis, ex occaſione dictæ humilitatis meminit de ſuperbia. At Theophylactus ſcriptor Græcus, qui ſua ferè ex probatiſſimis Græciæ ſcriptoribus hauſit, negat hîc ταπείνωσιν accipi poſſe pro virtute. *Le.* Ad iſtud probandum quid opus eſt authoritate, cùm ipſe ſenſus communis reſpuat eam interpretationem? *Hi.* Rectè dixiſti. Nam cùm modeſtia ſit quodammodo (*c*) colophon ac tutatrix omnium virtutum; immodeſtia eſt, ſi quis eam de ſe prædicet. Fatemur quidem in Sanctiſſima Virgine virtutem hanc fuiſſe ſummam & incomparabilem (Chriſtum ſemper excipio;) ſed hoc ipſo ab modeſtiam laudabilior eſt, quòd eam ipſa non laudat, ſed, agnoſcens ſuæ conditionis humilitatem, myſterii magnitudinem adſcribit miſericordiæ divinæ. Maria, inquiunt, per modeſtiam meruit fieri Mater Dei. Donemus hoc aliqua ex parte verum eſſe: Verùm quæ tandem modeſtiæ ſpecies eſt, puellam hoc de ſe prædicare? *Le.* Quin & ipſe (*d*) Cantici tenor declarat illam de ſua indignitate loqui, eóque ſic orditur, *Magnificat anima mea Dominum.* At quæ dicit, Merui fieri Mater Dei per modeſtiam, ſe magnificat, non Dominum. Mox ſubjicitur, *Ecce enim ex hoc beatam me dicent omnes generationes. Ecce* ſignificat rem ſubitam & inexſpectatam. Non exſpectat autem ſummum honorem, qui ſeſe nullo honore dignum judicat. Nec felicitas

a Linguarum imperitia errorum cauſa.

b Vide prov.

c Finis, perfectio.

d Cantici tenor evincit.

felicitas dicitur, ſi contingat quod meritis debebatur. Flaccus enim negat ſe hoc nomine felicem appellandum, quòd à Mecœnate in amicorum numerum adoptatus eſſet. *Hi* Quamobrem? *Le.* Quia judicio fuit aſcitus, non gratuito favore: Mecœnas hoc illi tribuit quod ejus virtutibus deberi judicârat. *Hi.* Eódem pertinet quod ſequitur, *Quia fecit mihi magna qui potens eſt, & ſanctum nomen ejus.* Non dixit, *fecit mihi magna* quia me dignam judicavit, ſed *quia potens eſt*, & facit quæcunque vult, & ex indignis facit ſuo favore dignos, & ideo *Sanctum nomen ejus: ſanctum* dixit glorioſum. Quantum autem noſtris meritis arrogamus, tantum detrahimus divini nominis gloriæ. Nam, juxta Paulum, *illius potentia per noſtram imbecillitatem perficitur.* Mox in eo verſu, *Depoſuit potentes de ſede, & exaltavit humiles*, non eſt ταπεινόφρονας, ſed ταπεινοὺς, hoc eſt, contemptos juxta mundum, ut opponatur *potentibus.* Hunc verſiculum juxta propheticæ eloquutionis morem declarat ſequens, *Eſurientes implevit bonis, & divites dimiſit inanes.* Quos modò dixerat *humiles*, hîc appellat *eſurientes*, hoc eſt, tenues: quos modò *potentes*, hîc *divites* vocat. Proximo verſu fit mentio miſericordiæ ſeſe per omnes orbis nationes profundentis. In extremo verſu prædicat Fidem Dei in promiſſis, *Sicut loquutus eſt*, &c. Toto Cantico prædicatur gloria, hoc eſt, potentia, bonitas & veritas Dei: nulla eſt meritorum mentio. *Le.* Sed ut potentiam ac divitias comitatur ſuperbia, ità paupertas docet modeſtiam. *Hi.* Non equidem inficior iſthuc interdum accidere, ſed videas plerumque pauperes arrogantiſſimos: ſi negas, objiciam Merdardos multos. Verùm demus eſſe, quod non eſt, perpetuum; non jam agitur qualis fuerit ſacratiſſima Jeſu mater, ſed qualia de ſe prædicârit in hoc Cantico. *Le.* Demiror iſtorum pervicaciam, qui toties moniti, frequenter etiam irriſi, non reſipiſcant. *Hi.* Quoties moniti ſunt, declamationem eſſe ficti thematis tractationem, ad exercendam dictionis facultatem adhiberi ſolitam? & tamen iſtis declamatio nihil aliud eſt quàm ſacra concio. Quoties inclamatum eſt illis, cœlibem eſſe quiſquis uxorem non habeat, etiamſi ſexcentas alat concubinas? & tamen cœlibatus iſtis nihil aliud eſt quàm continentia & caſtitas. Idem uſu venit de humilitate, aliiſque ſimilibus quamplurimis. *Le.* Unde ſtupor tam pertinax? *Hi.* De * Merdardis reſpondeo Non dederunt à puero operam literis, nec eſt illis præceptorum aut librorum copia; & ſi quid iſtiuſmodi facultatis obtigit, malunt abdomini impendere. Sacroſan-

* Monachi & fratres indocti.

ctam illam veſtem exiſtimant abunde ſufficere & ad pietatis & ad eruditionis opinionem. Poſtremò, putant nonnullam eſſe religionis partem, ſi cum ſuo Franciſco nè Latinè quidem loqui ſciant. *Le.* Profectò plurimos novi qui iſta ex parte bellè referant inſtituti ſui principem, qui caperonem dixit pro galero, opinor, & veſtimentibus pro veſtibus. At Franciſcus conſtanter recuſavit presbyteri honorem; quod idem, opinor, fecit Benedictus & Dominicus. Nunc iſti cùm ſuis veſtimentibus non abhorrent à galero Cardinalitio. *Hi.* Quid ais? imò nè à corona quidem triplici. Et humiles illi pauperis Franciſci filii porrigunt calceos ſuos ſummis orbis monarchis oſculandos. *Le.* Jam ſi fuiſſet facta *vilitatis* mentio, quid erat piaculi? *Hi.* Nihil ſi *vilem* intelligas qui parvo æſtimatur apud homines, aut qui ſibi videtur contemptibilis. Sed quid opus excuſare quod dictum non eſt? *Le.* Non puduit Merdardum ad iſtum mentiri modum, ídque in fano tam celebri, in frequentiſſima monarcharum ſynodo, coram tot eruditis viris quorum plerique Eraſmicas lucubrationes evolverant? *Hi.* Puduit, ais? Imò ſibi viſus eſt ſcurra rem palmariam ac triumpho dignam facere. Hoc eſt quartum Merdardorum votum longè tribus illis religioſius, Nihil omnino pudere. *Le.* Iſtius profectò plerique ſunt obſervantiſſimi. *Hi.* Nec erat triplex mendacium. (*a*) Primùm, Mariæ Canticum, ut eſt à Luca ſcriptum, manet intactum. Quî verò corrigere dicitur qui nihil mutat? Deinde, vox *humilitatis* immutata non eſt, nec ulla uſquam *vilitatis* mentio. Poſtremò, non corrigit Canticum qui bonâ fide reddit quod ſcripſit Lucas, ſed explicat. *Le.* Video triplex mendacium effronte ſcurrâ dignum. *Hi.* Mane, nondum audiviſti quod eſt omnium impudentiſſimum. *Le.* Etiámne amplius? *Hi.* Vociferabatur doctorem illum aſinum fuiſſe principem, authorem & anteſignanum univerſi tumultûs quo nunc concutitur orbis Chriſtianus. *Le.* Quid ais? *Hi.* Huic imputandum quòd tot ſectis diſcinditur Eccleſia, quòd Sacerdotes ſpoliantur decimis, quòd contemnuntur Epiſcopi, quòd ſacroſanctæ Pontificis majeſtati paſſim oppeditur, quòd agricolæ (*b*) vetus gigantum exemplum inſtaurârunt. *Le.* Iſta publicitus? *Hi.* Magnis clamoribus. *Le.* Atqui longè ſecù exiſtimant qui Eraſmi libros attentiùs introſpiciunt. Horum plurimi fatentur ſe ex illius lucubrationibus hauſiſſe veræ pietatis ſemina. Totum hoc incendium per Monachos ortum per eoſdem huc uſque incanduit; quod non aliter nunc

quo-

a Mendacium Merdardi triplex.

b *Affectâſſe verunt regnum cœleſte gigantes,* Ovid.

quoque conantur extinguere, quàm ſi *oleum*, quod aiunt, *addant camino.* *Hi.* Vides * ὡς κάκιστον θηρίον ἐστὶν ἡ γαστήρ. *Le.* Rem acu tetigiſti. Illi nimirum expedit in populo Chriſtiano ſuperſtitionis eſſe quàm plurimum, pietatis quàm minimum. Sed quid concio? ferebátne Cumanum aſinum tam inſolenter rudentem è ſuggeſto? *Hi.* Quidam mirabantur quid accidiſſet homini. Qui ſtomachi erant impatientioris ſurgebant, atque è templo abibant, ſubmurmurantes, Venimus huc audituri laudes Divæ Virginis, & hic temulentus nobis evomit meras ſycophantias. In his erant etiam non paucæ mulieres. *Le.* Atqui ſolet hoc genus mirè deditum eſſe iſti ſodalitio. *Hi.* Vera prædicas; ſed cœperunt & fœminæ ſapere. Eruditi quotquot aderant plerique ringi, nonnulli etiam ſubſibilare. *Le.* Non curat aſinus ſibila; oportuit talem rabulam putribus ovis aut ruderibus è ſuggeſto deturbare. *Hi.* Non deerant qui hoc illum dignum exiſtimarent, ſed cohibebat illos loci reverentia. *Le.* Sed loci religio non debet his opitulari qui locum ſcelere profanârunt: veluti qui in templi ſeptis occîdunt hominem, non æquum eſt ut illic habeant aſylum; itidem qui in ſacris concionibus & loci religione & populi patientiâ ſtolidè abutitur, huic non oportet eſſe præſidio quod ipſe ſuâ temeritate profanavit. Laudatus eſt à priſcis ille qui eum non habuit pro Conſule, cui ipſe non eſſet Senator: nec par eſt ut populus eum habeat pro Eccleſiaſta, cui ipſe non eſt concio. *Hi.* Metuunt fulmen epiſcoporum. * *Si quis inſtigante Diabolo,* &c. nôſti legem. *Le.* Sed priùs in tales rabulas Epiſcopi debebant vibrare fulmen. *Hi.* Metuunt & illi. *Le.* Quos? *Hi.* Illos ipſos rabulas. *Le.* Quamobrem? *Hi.* Ob hoc ipſum, quòd rabulæ ſunt. *Le.* Apoſtoli non metuebant regum & præſidum minas, & iſti metuunt unum mendicum? *Hi.* Sed ob iſthuc ipſum magis formidandi quòd mendici ſunt; quód eripiatur non habent, quo lædant habent. Abi tu ſodes ad veſparum aut crabronum nidum aliquem, & unam quamlibet ex illis digito continge; ea res ſi tibi bene ſucceſſerit, redito ad me, & Epiſcopos ignavos appellato qui refugiunt unum mendicum irritare. Romanum Pontificem nonne potentiſſimi Chriſtianæ ditionis Monarchæ reverentur, fortaſſis & metuunt? *Le.* Nec mirum, eſt enim Chriſti vicarius. *Hi.* At Alexander ſextus, vir nec ſtultus nec indoctus, fertur ità loqui ſolitus, Se malle è ſummis Monarchis aliquot offendere, quàm unum quemlibet fraterculum ex ordine Mendicantium. *Le.* Omitte pontifices. Cùm iſtius ſceleris rumor ad aures

* Id eſt, *Quòd peſſima beſtia venter.*

* Canon eſt in Decretis quo excommunicantur qui in monachos & ſacerdotes manus injecerint.

principum qui tum Auguſtæ erant dimanâſſet, non eſt ſumptum de homine ſupplicium? *Hi.* Indignè tulerunt omnes, ſed præcipuè Rex Ferdinandus, & hujus ſoror Maria, fœminarum hujus ſeculi decus, Bernardus Cardinalis Tridentinus, Balthaſar Epiſcopus Conſtantienſis; objurgatus eſt graviter Eccleſiaſtes, ſed à nullo acriùs quàm à Joanne Fabro Epiſcopo Viennenſi. *Le.* Quid objurgatio? aſinus non ſentit niſi fuſtem. *Hi* Præſertim ſi in ventrem ingeras. Sed quid illi ſtolido feciſſent Principes, longè gravioribus curis occupati? *Le.* Certè ſubmoviſſent à concionandi munere, & ſuam illi benignitatem ſubtraxiſſent. *Hi.* At artifex ille pus ſuum in ipſam conſilii diſſolutionem diſtulerat, cùm jam alioqui foret abeundum. *Le.* Iſto quidem pacto dicuntur abire cacodæmones, ingenti fœtore relicto. *Hi.* Itaque dimiſſus à Rege Ferdinando, ſed bene paſtus. Nam objurgatio nè tantillum quidem detraxit hominis obeſitati. *Le.* Franciſcus dicitur concionatus ſororibus avibus; iſte dignus videtur qui concionetur fratribus aſinis ac ſuibus. Sed quò ſe contulit? *Hi.* Quò niſi ad ſuos gregales? à quibus acceptus eſt ovatione, ob rem ſtrenuè feliciterque geſtam, & inter pocula pro *Io triumphe*, cantatum eſt *Te Deum laudamus*. *Le.* Digniſſimus eſt iſte Merdardus qui funem in collo geſtet potiùs quàm in lumbis. Sed quid imprecemur iſti ſtolido gregi qui tales fovet pecudes? *Hi.* Vix invenias quod impreceris malum gravius quàm ipſi accerſunt ſibi: ſiquidem his rationibus maximè traducunt ſeſe, & in bonorum omnium conjiciunt odium, efficaciùs quàm quiſquam poſſit hoſtis. Sed non eſt Chriſtianæ mentis cuiquam imprecari malè; illud potiùs optandum, ut clementiſſimus rerum formator & reformator, (qui ex Nabuchodonoſor homine fecit bovem, & rurſus ex bove fecit hominem, quíque aſinæ Balaami dedit hominis linguam) omnes Merdardi ſimiles vertat in melius, détque illis & mentem & linguam viris Evangelicis dignam.

ARGUMENTUM.

Philodoxus ad veram gloriam & honeſtum nomen viam indicat. 1. *Conetur ut ſit talis qualis haberi ſe velit.* 2. *Imitetur viros celebres, qui tamen variis olim de criminibus accuſati. Cato ſenior quadragies cauſam egit reus.* 3. *Caveat in omni re, Ne quid nimis.* 4. *Facilis ſit in aliorum moribus perferendis, ad leviora vitia connivens.* 5. *Ne ſit præfractus aut pertinax in ſua opinione.* 6. *Sit comis, &c. Impoſſibile eſt placere omnibus.* 7. *Bene mereatur de omnibus in quantum poteſt: fit hoc partim officiis, partim etiam benignitate. Felicitas quibuſdam ineſt à natura, ut quicquid agant placeat.* 8. *Comitas & morum ſuavitas in rebus omnibus favorem conciliant.* 9. *Inconſtantia cavenda.* 10. *A natura minimum, ab honeſto minime recedendum eſſe.*

eſſe. 11. *Obſervandi hominum & nationum mores.* 12. *Si quid agendum, quod forſan neceſſariò diſplicebit, noſtra appareat voluntas agendi aliter.* 13. *Rectum & honeſtum ſemper agamus.* 14. *Lingua multis cauſa eſt invidiæ. Quomodo laudandum & vituperandum.* 15. *Libros exactè ſcribere, argumento non vulgari, famæ januas aperit.* 16. *Invidiam oborientem beneficiis vincere.*

(a) PHILODOXUS, (c) SYMBULUS.

Ph. FElix auſpicium interpretor occurſum tuum, Symbule. *Sy.* Utinam ſit aliquid, Philodoxe, in quo tibi queam eſſe felix. *Ph.* Quid auſpicatius quàm ſi quis Deus occurrat homini? *Sy.* Equidem nihil iſthoc exiſtimarem auſpicatius, etiamſi ſexcentæ volitent (c) noctuæ. Sed quem mihi narras Deum? *Ph.* Te, inquam, Symbule. *Sy.* Mène? *Ph.* Te plané. *Sy.* Ego Deos cacantes nunquam feci pili. *Ph.* Si non fallit proverbium, * Deum eſſe quiſquis juvat mortalem, tu mihi Deus eſſe potes. *Sy.* De fide proverbii viderint alii, ego certè perquam lubens amico profuero ſi queam. *Ph.* Non eſt quòd metuas, Symbule: haud peto mutuum: ſacra res eſt conſilium; eo tantùm me juva. *Sy.* Atqui iſthuc ipſum eſt petere mutuum, quandoquidem hoc officii genus inter amicos ultro citróque commeare debet, quemadmodum & cætera omnia. Sed quid eſt rei in quo meum deſideras conſilium? *Ph.* Piget obſcuritatis, cuperem eſſe celebris; commonſtra viam. *Sy.* En tibi compendiariam: imitare * Eroſtratum, qui incendit templum Dianæ, aut huic ſimillimum Zoïlum, qui laceravit Homerum, aut aliud aliquod (d) facinus & memorabile deſigna, & * ἀοίδιμος eris cum Cecropibus ac Neronibus. *Ph.* Famam ex ſcelere parent alii; ego nomen ambio rumoris honeſti. *Sy.* Talem igitur te præſta qualem optas prædicari. *Ph.* At multis egregiâ virtute præditis non contigit nominis celebritas. *Sy.* Iſtud an verum ſit, neſcio: attamen ſi id eveniat quod ais, ipſa virtus abunde magnum ſui præmium eſt. *Ph.* Vera prædicas planéque Philoſophicé. Veruntamen, ut ſunt res humanæ, mihi videtur gloria præcipuum quoddam ornamentum eſſe virtutis, quæ non aliter gaudet agnoſci quàm Sol amat lucere, vel ob hoc ipſum, ut & proſit quamplurimis, & quamplurimos ad ſui pelliciat æmulationem. Poſtremò, non video quam poſſeſſionem ſpecioſiorem parentes liberis ſuis relinquere poſſint quàm honeſti nominis immortalem memoriam. *Sy.* Ut video, gloriam expetis virtute partam. *Ph.* Scilicet. *Sy.* Proinde tibi propone literis omnium celebratos, Ariſtidem, Phocionem, Socratem, Epaminondam, Sci-

a *Amans gloriæ*, qui famam venatur.
b *Conſiliarius.*
c Noctuæ volatus apud Athenienſes felix & bene ominatus fuit.
* *Homo homini Deus.*
* Eroſtrati & Zoïli fama.
d *Aude aliquid brevibus Gyaris.* Juven.
* Id eſt, *celebratus carmine.*

pionem Africanum, Catones ſeniorem & Uticenſem, Marcum Brutum, & horum ſimiles, qui belli domique de Republica quàm optimè mereri ſtuduerunt. Hic eſt enim feraciſſimus gloriæ campus. *Ph.* Verùm inter iſtos celebres, Ariſtides oſtraciſmo juſſus eſt ſolum vertere; Phocion & Socrates biberunt cicutam; Epaminondas capitis eſt poſtulatus quemadmodum & Scipio; Cato ſenior quadragies reus cauſam dixit; Uticenſis ſibi mortem conſcivit, itidem Brutus. Ego gloriam optarem nullâ invidiâ contaminatam. *Sy.* At iſthuc nè Herculi quidem filio conceſſit Jupiter. Nam poſt tot monſtra virtute domita cum (*a*) Excetra fuit extremum certamen, idque multò omnium pertinaciſſimum. *Ph.* Ego Herculi ſuos glorioſos labores nunquam invidebo. Eos demum felices duco, quibus obtigit honeſtum nomen nullâ invidiâ contaminatum. *Sy.* Vis, ut video, ſuaviter vivere, eò metuis invidiam; nec id injuriâ, (*b*) κάκιστον γάρ ἐστι θηρίον. *Ph.* Sic eſt. *Sy.* Ergo (*c*) λάθε βιώσας. *Ph.* At iſthuc eſt mortuum eſſe, non vivere. *Sy* Intelligo quid affectes. In Sole clariſſimo verſari gaudes abſq; umbra. *Ph.* Iſthuc quidem fieri non poteſt. *Sy.* At nihilo magìs fieri poteſt ut gloriam conſequaris nullâ contaminatam invidiâ. Rectè facta ultro ſequitur gloria, gloriam comitatur invidia. *Ph.* Atqui poſſe gloriam abſque invidia contingere docet nos ſenex ille Comicus, *Ità ut facillimè ſine invidia laudem invenias, & amicos pares.* *Sy.* Si iſtâ laude contentus es quam tulit Pamphilus adoleſcens obſequiis & morum commoditate, poteris eodem è loco petere rationes aſſequendi quod expetis, unde decerpſiſti ſententiam. In omni re memento, *Nè quid nimis*, ſed tamen *mediocriter omnia*; eſto facilis in perferendis aliorum moribus, ad leviora vitia connivens; nè ſis præfractus, tuæque ſententiæ nimiùm tenax, ſed aliorum ſtudiis temet accommoda; nulli lædas os, ſed comem te præbeas omnibus. *Ph.* Adoleſcentiæ favent plerique, nec magni negotii fit tum iſtam parare laudem: ego magnificum quoddam nominis decus optârim, quod per univerſum orbem reſonet, quódque cum ætate ſemper fiat illuſtrius, atque à ſunere tandem clariùs eluceſcat. *Sy.* Equidem laudo generoſam iſtam indolem tuam, Philodoxe: Cæterùm ſi cupis gloriam virtute partam, præcipua virtus eſt negligere gloriam, & ſumma laus eſt non ambire laudem, quæ magìs ſequitur fugientem. Videndum eſt igitur, nè quò impenſiùs iſta ambis, hòc fruſtrere magìs. *Ph.* Non ſum Stoicus (*d*) ἀπαθής, tangor humanis affectibus. *Sy.* Si te profi-

a Excetra Hydræ appellata eſt, quòd uno capite abſciſſo plura excreſcerent.

b Id eſt, *Peſſimum enim eſt animal.*

c Id eſt, *latenter vive.*

d Id eſt, *expers affectuum.* Stoici negabant in virum ſapientem ullos affectus cadere.

profiteris hominem, nec ea recuſas quæ ſunt humanæ ſortis, cur ea venaris quæ nec Deo contingunt? Noſti enim Theognideum illud non minùs verè quàm ſcitè dictum, *Jovem nec pluvium, nec ſerenum placere omnibus*. *Ph.* Non eſt fortaſſis ignis abſque fumo, ſunt tamen (*a*) ἄκαπνα· Si non poteſt obtineri quin aliquâ livoris nubeculâ obſcuretur hominis gloria, arbitror tamen eſſe rationes quibus fiat ut quàm minimum invidiæ ſit admiſtum. *Sy.* Eas igitur tibi vis commonſtrari? *Ph.* Percupio. *Sy.* Modicè virtutem exſere & minùs gravaberis invidiâ. *Ph.* At gloria, niſi ſit inſignis, non eſt gloria. *Sy.* Ecce tibi certiſſimam viam. Deſigna præclarum aliquod facinus, & morere, & citra invidiam celebraberis cum Codris, (*b*) Menœciis, Iphigeniis, Curtiis ac Deciis.

a Ligna ſunt quæ dum cremantur fumum non faciunt, ab α privativa particula, & καπνός, quod *fumum* ſignificat.

b Nobilis adoleſcens Thebanus qui pro patriæ ſalute ſeipſum morti objecit, apud Philoſtratum in Imaginibus.

Paſcitur in vivis livor, poſt fata quieſcit.

Ph. Equidem, ut ingenuè quod res eſt fatear, cupio liberis ac nepotibus meis honeſti nominis hæreditatem relinquere; verùm hujus rei fructum vivus apud vivos aliquamdiu decerpere cupiam. *Sy.* Age, non te ſuſpendam ampliùs. Certiſſima ad illuſtre nomen eſt via, bene mereri, cùm privatim de ſingulis, tum publicitus de univerſis. Id partim fit officiis, partim benignitate. Benignitas ſic temperanda eſt, nè cogaris ab aliis rapere quod aliis ſuppedites. Nam ex hujuſmodi largitionibus plus odii naſcitur apud probos quàm favoris apud improbos. Porrò, ab improbis laudari infamia veriùs eſt quàm gloria. Ad hæc, benignitatis fons largiendo exhauritur. Porrò, beneficentia quæ conſtat officiis fundum non habet; imò quò largiùs hinc hauritur, hoc ſcatet uberiùs. At hîc multæ res ſunt quæ & invidiam mitigant, & famæ celebritatem illuſtrant, quas nemo ſibi præſtare valet, ſed contingunt gratuito favore numinis.

Gratior eſt pulchro veniens è corpore virtus:

At formam corporis ſibi nemo largitur. Adfert ſecum dignitatis plurimum generis claritudo: At hæc quoque fortunæ munus eſt. Idem ſentiendum de divitiis, quæ rectè factis partæ ab avis atque atavis ad nos devenerunt. Nè hoc quidem quiſquam ſibi præſtat. Hujus generis ſunt & ingenii dexteritas, ac dicendi gratia, lepos, & comitas non aſcita, ſed ingenita: poſtremò, decorum quoddam arcanum, atque etiam felicitas, cujus effectum in multis videmus quotidie, cauſam reddere nemo poteſt. At non frequenter conſpicimus eadem geri dicive à diverſis, & magnam inire gratiam qui pejus geſſit dixitve,

Forma.

Nobilitas.

Opes.

cùm

cùm is qui meliùs rem egerit pro gratia referat odium. Hoc priſci quidam ad Genios referebant. Dicebant enim, in ea re quemque fortunatum eſſe ad quam natus eſſet; contrà, parùm ſuccedere quod quis *invitâ Minervâ* iratóque genio tentaret. *Ph.* Hic igitur nullus eſt conſilio locus? *Sy.* Vix ullus. Attamen qui ſagaces ſunt deprehendunt in pueris aut adoleſcentibus notas quaſdam quibus conjecturam facere liceat, ad quæ ſtudia, quódve vitæ genus, quáſve actiones ſint idonei. Idem indicat in nobis arcanus quidam animi ſenſus, quo à quibuſdam abhorremus nullâ evidente causâ, ad quædam item miro impetu rapimur. Hinc eſt quòd alius feliciter tractat rem militarem, alius dexter eſt in negotiis politicis, alium dicas ad ſtudia natum. Quanquam & in his mira varietas; nimirum tanta quanta eſt functionum diverſitas. Alium natura genuit imperio, alium voluit eſſe fortem militem: cui plurimum indulſit, ei conceſſit ut, juxta Homerum, *pariter & bonus* ſit *lancearius & egregius dux.* Itidem in rebus civilibus, alius valet in conſilio, alius in agendis cauſis excellit, alius obeundis legationibus & gaudet & feliciter rem gerit. De ſtudiorum varietate quid attinet dicere? ſunt qui ſic rapiantur ad inſtitutum monaſticum, nec ad quodvis, ſed vel ad hoc vel illud, ut vitam ſibi putent acerbam niſi quod optant aſſequantur. Sunt è diverſo, qui mirum in modum abhorrent, ut mori ducant potiùs quàm fieri monachum: nec id odio faciunt, aut certâ ratione, ſed arcano quodam naturæ ſenſu. *Ph.* Iſta quidem in compluribus ità ut narras & comperi nonnunquam, & frequenter admiratus ſum. *Sy.* In his igitur bonis quæ nobis gratuitò largitur naturæ benignitas multò minus orietur invidiæ, ſi faſtus abſit & oſtentatio. Amabilior enim eſt forma, aut nobilitas, aut opulentia, aut facundia, in his qui ſe his bonis præcellere quaſi neſciunt. Comitas autem & modeſtia nihil imminuunt hæc cõmoda, ſed ut gratiam addunt, ità depellunt invidiam. Hæc autem comitas & morum ſuavitas oportet in omnibus vitæ actionibus ſit perpetua, niſi prorſus repugnet Minerva. Nam fruſtrà, ut opinior, tentaret Xenocrates quod ſucceſſit Socrati ac Diogeni; fruſtrà moliretur Cato Cenſorius quod Lælium fecit gratioſum. Attamen Demea ille Terentianus ſubitò mutatus, ſatìs declaravit quantum ad conciliandum benevolentiam habet momenti ſtudiis & affectibus omnium obſecundare. Verùm quoties à recto receditur, jam & à vera gloria ad temporarium hominum favorem degeneratur.

ratur. Cæterùm ea demum gloria perpetua eſt quæ Honeſti radicibus nititur, à judicio rationis profecta. Nam affectus temporarios habent impetus, qui ſimul atque relanguerint, odiſſe cœpimus quod antè vehementer arriſit; ac proinde plauſus vertitur in ſibilum, laus in vituperium. Cæterùm ut ingenium prorſus inverti non poteſt, ità poteſt aliqua ex parte corrigi. *Ph.* Exſpecto quid dicas. *Sy.* Qui naturâ blandior eſt, is cavere poteſt, nè dum apud omnes gratioſus eſſe ſtudet, deflectat ab honeſto; néve dum ſeſe quibuſlibet accommodat, Polypum imitatus, ſibi parùm conſtet. *Ph.* Tales novi permultos lubricæ fidei & erubeſcendæ vanitatis. *Sy.* Rurſus, qui ſeveriore ſunt ingenio, dare operam oportet ut ſic affectent comitatem, nè quod agunt videatur ſimulatum, aut ſubindè ad naturam ſuam recurrant, pro laude geminum dedecus ſibi comparaturi; & quòd interdum rigidiùs agant & quòd ſint inconſtantes. Tantam enim vim habet conſtantia, ut qui vitioſam nacti ſunt naturam, tamen ob hoc ipſum leviùs ferantur, quòd nuſquam ſunt ſui diſſimiles. Fucus autem ſimulatque ſuboluit etiam in benefactis gignit odium. Porrò quod ſimulatum eſt perpetuò latere non poteſt, aliquando erumpat oportet: quod ubi factum fuerit, ſimul evaneſcit omnis ille magnificus gloriæ fumus, atque etiam in fabulam vertitur. *Ph.* Illud igitur, ut video, mones, à natura minimùm, ab honeſto minimè recedendum eſſe. *Sy.* Tenes. Ad hæc, ſcis, quicquid ſubitò inclareſcit obnoxium eſſe invidiæ. Indè vox odioſa (a) νεοπλύτε apud Græcos, apud Romanos *novorum* hominum cognomen, apud utroſque *terræ filiorum*, & *è cœlo delapſorum.* Cæterùm fama quæ paulatim naſcitur & augeſcit, quemadmodum minimum habet invidiæ, ità maximè durabilis eſt, ut indicat hoc ille poëtarum acutiſſimus Horatius, *Creſcit occulto velut arbor ævo Fama Marcelli.* Proinde, ſi veram, ſi perpetuam, ſi livori quàm minimùm expoſitam gloriam expetis, auſculta Socrati, qui dixit, quibuſdam uſu venire, ut dum nimiùm properant initio, ſeriùs perveniant ad finem. *Ph.* Sed hominum vita brevis eſt. *Sy.* Ergò ad benefacta properandum, non ad gloriam, quæ ſuâ ſponte conſequitur. Non enim id conſulis, opinor, quibus rationibus longævus fieri poſſis. Nam iſthuc Parcarum munus eſt, quæ fila ducunt, & amputant, cùm ipſis eſt viſum. *Ph.* Utinam iſthuc quoque poſſis. *Sy.* Nunquam, ô Philodoxe, divi tam fuerunt benigni, ut uni darent omnia. Quod annis detrahunt, nominis ſplendore penſant. Quibuſdam, ſed pauciſſimis, tam indulgenter favent,

a Id eſt, *nuper dives* factus, qui ſubitò divitias nactus nuſquam non oſtentat illas, priùs lentes domi vorans.

venr,ut vivi, ſibique quodammodo ſuperſtites, poſteritate ſuâ fruantur. Sed *rari* ſunt *quos æquus amavit Jupiter.* Hoc fortaſſis aliqui *diis geniti potuere* ; verùm iſta felicitas non cadit in hanc conſultationem. *Ph.* Sæpe mecum admirari ſoleo ſeu fortunæ ſeu naturæ invidentiam, quæ nihil omnino commodi largitur mortalibus quod non aliquo temperet incommodo. *Sy.* Quid igitur ſupereſt, amice, niſi ut homines nati ſortem humanam æquo feramus animo? Jam & illud haud mediocriter conducit ad leniendam invidiam, ſi penitus cures habere perſpecta nationum, ordinum & ſingulorum hominum ingenia, nimirum ad eorum exemplum qui beſtiis cicurandis alendiſque dant operam. Siquidem horum præcipuum eſt ſtudium, animadverte quibus rebus quodque animal vel efferetur vel deliniatur. Non jam loquor tantùm de diſcrimine quod eſt inter avem & quadrupedem, inter ſerpentem & piſcem, aut quod eſt inter aquilam & vulturem, inter elephantum & equum, inter delphinum & phocam inter viperam & aſpidem; ſed de innumera varietate quæ eſt in ſingulis animantium generibus. *Ph.* Exſpecto quò ſis evaſurus. *Sy.* Omnes canes ſub una ſpecie continentur ; ſed hæc ſpecies quàm in innumeras formas diſtrahitur ? ut dicas illos genere diſtingui, non ſpecie. Jam prorſus in eadem ſpecie quàm varii ſunt canum mores & ingenia ? *Ph.* Immenſa varietas. *Sy.* Quod de canibus dictum eſt, de ſingulis animantium generibus dictum puta : ſed in nullo magis elucet diſcrimen quàm in equis. *Ph.* Vera prædicas. Sed quorſum hæc ? *Sy.* Quicquid in animantium generibus, vel in formis, vel in ſingulis animantibus varietatis eſt, hoc omne puta eſſe in homine. Illic reperies lupos varios, canes inenarrabili varietate, elephantos, camelos, aſinos, leones, oves, viperas, ſimias, dracones, aquilas, vultures, hirudines, hirundines, & quid non ? *Ph.* Quid tum ? *Sy.* Nullum autem eſt animal tam efferum, quin arte tractatum aliquam de ſe præbeat utilitatem, aut certè non lædat. *Ph.* Nondum perſpicio quid agas. *Sy.* Eſt nonnihil diſcriminis inter Hiſpanum, Italum, Germanum, Gallum & Anglum. *Ph.* Eſt planè. *Sy.* Ad hæc, eſt ſingulis in unoquoque genere peculiare quoddam ingenium. *Ph.* Fateor. *Sy.* Hanc varietatem ſi ſagaciter habueris animadverſum, & ſingulorum moribus te accommodes, facilè conſequêris, ut aut omnes habeas amicos, aut certè nullos inimicos. *Ph.* Si Polypum me fieri jubes, ubi rectum & honeſtum ? *Sy.* Eſt in rebus communibus aliquod obſequium quod nullo pacto vitiat

tiat honeſtum: quod genus, Apud Italos oſculo ſalutant viri viros; in Germania ſi facias idem, abſurdum videatur, ſed pro oſculo dextram porrigunt. Rurſus in Anglia viri ſalutant mulieres etiam in templo obvias: idem ſi fiat in Italia, flagitium habeatur. Item in Anglia porrigere poculum tuum intervenienti in convivio civilitatis eſt; in Gallia contumeliæ eſt. In his & aliis hujuſmodi citra recti jacturam licet omnibus obſecundare. *Ph.* At perdifficile ſit omnium gentium mores ac ſingulorum hominum ingenia nôſſe. *Sy.* Verùm, ô Philodoxe, ſi gloriam inſignem quæris, eâmque virtute partam, neceſſe eſt ut virtutem quoque præſtes non vulgarem. Scis autem virtutem circa difficilia verſari, quemadmodum ante Peripateticum illum docuit Heſiodus: proinde ſi mel cupis, apes feras oportet. *Ph.* Scio, & memini: ſed mitigandæ invidiæ rationem quærimus. *Sy.* Proinde da operam ut in bello dux eſſe malis quàm miles, & in eo bello quod gerendum cum inviſis hoſtibus potiùs quàm cum civibus aut ſociis. In Republica ea potiſſimùm munia capeſſe quo popularia ſunt & gratioſa: velut, defendere popularius eſt quàm accuſare; honorare quàm punire. Quòd ſi qua incidunt, ſicut incidere neceſſe eſt, naturâ moleſta, tamen ea quoque, ſi vitiari non poſſunt, commoditate ſunt lenienda. *Ph.* Quo pacto? *Sy.* Sedes judex aut arbiter? altera pars nonnihil offendenda eſt; ſed eâ rem æquitate geras ut, ſi fieri poſſit, etiam victus gratias agat. *Ph.* Quî ſic? *Sy.* Puta, intenditur actio furti aut ſacrilegii; muta, ſi potes, actionis formulam, & fac ut ſit actio rei vindicandæ. Hîc protinus ità reum ſubleves, ut nihil tamen decedat actori. Porrò actionem omnem ſic moderare, ut citra actoris diſpendium reo videaris æquus. Poſtremò, damnati pœnam nonnihil mitiga. Abſit interim aut vultûs torvitas, aut verborum acerbitas, aut moroſitas; quæ res faciunt ut quidam pejorem ferant gratiam pro dato beneficio, quàm alii pro negato. Interdum monendus eſt amicus: ſed ſi nulla ſpes emendationis, ſilere præſtat. Si res gravior eſt, & ſpes eſt profectûs, magni refert qualis ſit admonitio. Nam ſæpenumero ſit, ut qui ſiniſtrè aut intempeſtivè admonet, & morbum exaſperet, & ex amico reddat inimicum. Hæc dexteritas magis etiam habet locum ſi agas cum principe: nam horum affectibus nonnunquam incidit ut ſit reſiſtendum. Quod ſi fit comiter ac dextrè, paulò pôſt qui obſtitere plus ferunt gratiæ quàm qui obſecundârunt. Quod enim cupiditati placet temporarium eſt; quod rectâ ratione

Declinandi invidiam modus.

Siniſtra & intempeſtiva monitio.

tione

Lingua multis cauſa invidiæ.

tione geritur perpetuò probatur. Longè verò maxima pars invidiæ naſcitur ex intemperantia linguæ. Quantum odii nonnunquam unica vox temere excidens concitat nonnullis! Quàm multis dictum, aut jocus intempeſtivus fuit exitio! Laudabis igitur, ſed dignos, ídque parcè; ſed vituperabis parciùs, ſi tamen omnino quiſpiam vituperandus eſt: proinde vitanda loquacitas; difficillimum enim ſit ſimul & multa & opportunè dicere. *Ph.* Aſſentior iſtis omnibus. Sed mihi videtur præcipua ad parandum nominis celebritatem via, ſcribere libros. *Sy.* Vera prædicas, niſi quòd obſtat ſcribentium turba. At ſi iſta placet ratio, cura ut exactè ſcribas potiùs quàm multa. Cum primis autem Argumentum delige neque protritum, neque cum multis commune, ad hæc minimè invidioſum: in id, quicquid inſigne complurium annorum lectione contractum eſt, conferas: tractatione verò tale reddas, ut voluptatem habeat cum utilitate conjunctam. *Ph.* Prudenter tu quidem, Symbule; meóque animo feceris ſatis, ſi unum iſtud adjeceris, quibus rebus effici poſſit ut maturius etiam contingat gloria. Multos enim video qui vix ſub obitum inclareſcunt; nonnullos à rogo, quod aiunt, demum innoteſcere. *Sy.* Hic quod conſulam nihil habeo melius quàm quod tibicen ſuaſit tibicini. Fac ut his teipſum probes qui gloriâ jam vicerunt invidiam; in horum amicitiam temet inſinua quorum honorifica de te prædicatio facilè populare ſtudium tibi conciliabit. *Ph.* At ſi quando exoriatur invidia, quid oſtendis remedii? *Sy.* Fac quod ſolent hi qui picem coquunt: ſi flamma effulſerit, infundunt aquam; ac tum magis efferatur ac ſtridet incendium, ni id facias conſtanter ac ſæpius. *Ph.* Quid iſthuc ænigmatis eſt? *Sy.* Invidiam oborientem beneficiis obrue potiùs quàm vindictâ. Nihil egit Hercules reſectis Hydræ Lernææ capitibus; igni Græco devicit exitiabile monſtrum. *Ph.* Sed quem vocas ignem Græcum? *Sy.* Qui ardet etiam in mediis aquis. Eum adhibet, qui laceſſitus injuriâ malorum, non ceſſat tamen de omnibus bene mereri. *Ph.* Quid ego audio? beneficentia igitur nunc aqua eſt, nunc ignis! *Sy.* Quid vetat? Quando Chriſtus in allegoriis nunc Sol eſt, nunc Ignis, nunc Lapis. Dixi ſedulò. Si quid melius eris nactus, ſequitor, meúmque repudiato conſilium.

Scribere libros non vulgari argumento.

Modus extinguendi invidiam quavis occaſione ortam.

ARGU-

ARGUMENTUM.

Opulentia ſordida inſignem cujuſdam divitis ſorditiem memorat; ubi oſtenditur quo vivatur modo apud avaros. In hyeme focos ſtruunt ex arborum radicibus humidis, unde fumus, at vix ulla flamma. Pulicum & cimicum frequentia ſomnum capere non ſinit. Aquâ vinum diluunt. Fæc vini calculum generat in renibus. Triticum vitiatum emunt, quod etiam cum tertia argillæ parte admiſcent. Nullum jentaculum. Prandium ad horam primum differtur; cœnatur ad horam decimam. Quàm ſordidus convivii apparatus. Peſſimas emunt carnes. Corpori tenero tenuique, & ſpiritibus ſubtiliſſimis, non jejunandum. Diætæ & victûs conſuetudo multum habet momenti ad valetudinem conſervandam.

JACOBUS, GILBERTUS.

Ja. UNde nobis tam exſuccus, quaſi cum cicadis interea (*a*) rore ſis paſtus? Mihi nihil aliud quàm (*b*) ſyphar hominis eſſe videris. *Gi.* Apud inferos umbræ malvâ & porro ſaturantur; at ego decem vixi menſes ubi nè id quidem contigit. *Ju.* Ubinam? te quæſo: num abreptus in navem galeatam? *Gi.* Nequaquam, ſed Synodii. *Ja.* In urbe tam opulentâ bulimiâ periclitatus es? *Gi.* Maximé *Ja.* Quid in cauſa? an deerat pecunia? *Gi.* Nec pecunia, nec amici. *Ja.* Quid igitur erat mali? *Gi.* Mihi res erat cum hoſpite (*c*) Antronio. *Ja.* Cum illo opulento? *Gi.* Sed ſordidiſſimo. *Ja.* Monſtri ſimile narras. *Gi.* Minimè; ſed ſic fiunt divites qui è ſumma emergunt inopia. *Ja.* Quid ità libuit tot menſes apud talem hoſpitem commorari? *Gi.* Erat quod alligaret, & ſic tunc erat animus *Ja.* Sed dic, obſecro, quo tandem vivit ille apparatu? *Gi.* Dicam, quandoquidem *Actorum laborum* ſolet eſſe *jucunda commemoratio*. *Ja.* Mihi certè futura eſt. *Gi.* Illud (*d*) οὐρανόθεν acceſſit incommodi cùm illic agerem, totos tres menſes ſpirabat Boreas, niſi quòd illic neſcio quo pacto nunquam perſeverat ultra diem octavum. *Ja.* Quomodo igitur ſpirabat totos tres menſes? *Gi.* Sub eum diem velut ex conſtituto mutabat ſtationem, ſed poſt horas octo migrabat in locum priorem. *Ja.* Ibi tenui corpuſculo opus erat foco luculento. *Gi.* Satis erat ignis, ſi ſuppetiſſet lignorum copia. Verùm nè quid hic faceret impendii noſter Antronius, ex ruſculis inſularibus evellebat arborum radices ab aliis neglectas, idque ferè noctu. Ex his nondum bene ſiccis ſtruebatur ignis non abſque fumo, ſed ſine flamma; non qui calefaceret, ſed qui præſtaret nè verè dici poſſit ibi nullum eſſe ignem. Unicus autem ignis durabat totum diem, adeò temperatum erat incendium. *Ja.* Illic hybernare durum erat. *Gi.* Imò multò durius æſtivare.

Ja. Qui

a Vide prov. *Rore paſci-tur.*

b Serpentis exuvium: ità appellatur mirè leve & ſiccum.

c Non homine, ſed aſino. Vide Chiliades.

d Id eſt, *cœlitus.*

Ja. Quî ſic? *Gi.* Quoniam ea domus tantum habebat pulicum ac cimicum, ut nec interdiu quietum eſſe, nec noctu ſomnum capere liceret. *Ja.* Divitias miſeras! *Gi.* Præſertim in hoc pecoris genere. *Ja.* Oportet illic ignavas eſſe fœminas. *Gi.* Latitant, nec inter viros verſantur. Ità fit ut illic & fœminæ nihil aliud ſint quàm fœminæ, & viris deſint ea miniſteria quæ ſolent ab eo ſexu ſuppeditari. *Ja.* Sed Antronium interim non pigebat tractationis? *Gi.* Illi in hujuſmodi ſordibus educato præter lucrum nihil erat dulce. Ubivis potiùs habitabat quàm domi, nulla in re non negotiabatur. Scis autem eam urbem eſſe præ cæteris (*a*) Mercurialem. Pictor ille nobilis deplorandum exiſtimavit ſi dies abiiſſet ſine linea; Antronius longè magis deplorabat ſi dies præteriſſet abſque lucro. Quod ſi quando eveniſſet, domi quærebat Mercurium. *Ja.* Quid faciebat? *Gi.* Habebat in ædibus ciſternam ex ejus civitatis more, illic hauriebat aliquot aquæ ſitulas, & infundebat in vaſa vinaria. Hîc erat certum lucrum. *Ja.* Fortaſſe vinum erat æquo vehementius. *Gi.* Imò plus erat quàm vappa. Nunquam enim emebat vinum niſi corruptum, quò minoris emeret. Ex eo nè quid periret, ſubindè fæces annorum decem miſcebat, volvens ac revolvens omnia, quò muſtum videretur; neque enim ille paſſus fuiſſet ullam fæcis micam perire. *Ja.* At ſi qua fides medicis, tale vinum gignit veſicæ calculos. *Gi.* Non erant medici; nam in ea domo nullus erat annus tam felix quin unus atque alter calculo periret; nec horrebat ille funeſtam domum. *Ja.* Non? *Gi.* (*b*) Etiam à mortuis colligebat vectigal. Nec aſpernabatur quamvis exiguum lucellum. *Ja.* Dicis furtum. *Gi.* Lucrum vocant negotiatores. *Ja.* Quid interea bibebat Antronius? *Gi.* Idem ferme nectar. *Ja.* Non ſenſit malum? *Gi.* Durus erat, qui vel fœnum eſſe poſſet, & talibus, ut dixi, deliciis fuerat à teneris educatus. Hoc lucro nihil exiſtimabat certius. *Ja.* Quid ità? *Gi.* Si ſupputes uxorem, filios, filiam, generum, operas & famulas, alebat domi ferè corpora triginta tria. Jam quò vinum erat dilutius, hòc & parciùs bibebatur, & ſeriùs exhauriebatur. Hic mihi ſubducito, in ſingulos dies addita aquæ ſitula quàm non pœnitendam ſummam conficiat in annum. *Ja.* O ſordes! *Gi.* Atqui non minus compendii redibat ex pane. *Ja.* Quo pacto? *Gi.* Emebat triticum vitiatum, quod alius noluiſſet emere. Hic præſens ſtatim lucrum, quia minoris emebat. Cæterùm vitio medicabatur arte. *Ja.* Quâ tandem? *Gi.* Eſt argillæ genus frumento non diſſimile;

a Ubi mercatorum magna & plurima negotia tractantur.

b Vide proverbium, *A mortuo tributum*.

mile, quo videmus & equos delectari, dum & parietes arrodunt, & ex lacunis eâ argillâ turbidis bibunt libentiús. Ejus terræ tertiam partem admiſcebat. *Ja.* Eſt iſthuc medicari? *Gi.* Certè tritici vitium minùs ſentiebatur. An hoc quoque lucrum putas aſpernandum? Adde jam aliud ſtratagema: Domi panem ſubigebat, nec id crebriùs, etiam æſtate, quàm bis in menſe. *Ja.* Iſthuc eſt lapides apponere, non panes. *Gi.* Aut ſi quid lapide durius. Sed huic quoque malo erat paratum remedium. *Ja.* Quodnam? *Gi.* Fragmenta panis immerſa cyathis vino macerabant. *Ja.* *Similes* habebant *labra lactucas.* Sed ferebant talem tractationem operæ? *Gi.* Primùm narrabo primatum ejus familiæ apparatum, quò faciliùs divines quomodo tractentur operæ. *Ja.* Audire cupio. *Gi* De jentando nulla erat illic mentio. Prandium ferè differebatur in horam à meridie primam. *Ja.* Quamobrem? *Gi* Exſpectabatur Antronius paterfamilias. Cœnabatur interdum ad horam decimam. *Ja.* At tu ſolebas eſſe inediæ impatientior. *Gi.* Eóque ſubindè clamabam ad Antronii generum Orthrogonum, (agebamus enim in eodem conclavi) Heus Orthrogone, non cœnatur hodie apud Synodos? Commodè reſpondit, brevi ad futurum Antronium. Cùm nihil viderem apparari, & latraret ſtomachus, Heus, inquam, Orthrogone, erit hodie pereundum fame? Excuſabat horam, aut aliud ſimile. Cùm non ferrem ſtomachi latratum, rurſus interpellabam occupatum. Quid futurum eſt? inquam, erítne moriendum fame? Ubi jam Orthrogonus conſumpſiſſet omnem tergiverſationem, abiit ad famulos, juſsítque adornari menſam. Tandem cùm nec rediret Antronius, nec quicquam appararetur, Orthrogonus victus conviciis meis deſcendebat ad uxorem & ſocrum ac liberos, clamitans ut appararent cœnam. *Ja.* Nunc ſaltem exſpecto cœnam. *Gi.* Nè propera. Prodibat tandem famulus claudus, ei præfectus negotio, non admodum diſſimilis Vulcano, inſternit menſam linteo. Ea prima cœnæ ſpes. Tandem poſt longam vociferationem affe untur phialæ vitreæ, cum aqua ſanè limpida. *Ja.* Altera cœnæ ſpes. *Gi.* Nè propera, inquam. Rurſum poſt atroces clamores adfertur phiala illius nectaris fæculenti plena. *Ja.* O factum bene! *Gi.* Sed ſine pane Nihil adhuc periculi; nemo famelicus bibit lubens tale vinum. Clamatum eſt iterum uſque ad ravim. Tum demum apponitur panis ille, quem vix urſus dentibus frangeret. *Ja.* Certè jam vitæ conſultum eſt. *Gi.* Sub multam noctem tandem venit Antronius; hoc ferè

procœmio inauſpicatiſſimo, ut diceret ſibi dolere ſtomachum. *Ja.* Quid hîc mali auſpicii? *Gi.* Quia tunc nihil erat quod ederetur. Quid enim exſpectes, hoſpite malè affecto? *Ja.* Dolebat revera? *Gi.* Adeò ut ſolus devoraturus fuerit tres capos, ſi quis dediſſet gratìs. *Ja.* Exſpecto convivium. *Gi.* Primùm ipſi apponebatur patina cùm farina fabacea, quod obſonii genus illic vulgò venditur tenuibus. Aiebat ſe hoc uti remedio adverſus omne morbi genus. *Ja.* Quot eratis convivæ? *Gi.* Interdum octo aut novem, inter quos erat Verpius ille doctus, quem arbitror tibi non ignotum, & filius familias natu major. *Ja.* Quid illis apponebatur? *Gi.* Annon ſatìs eſt frugi hominibus quod Melchiſedec obtulit Abrahæ quinque regum victori? *Ja.* Nihil igitur obſonii? *Gi.* Erat nonnihil. *Ja.* Quodnam? *Gi.* Memini nos fuiſſe in menſa convivas numero novem, cùm in patina non numerarem niſi ſeptem foliola lactucæ aceto innatantia, ſed abſque oleo. *Ja.* Solus igitur ille devorabat ſuas fabas? *Gi.* Vix ſemiobolo emerat; nec tamen vetabat, ſi quis proximè aſſidens vellet guſtare; ſed incivile videbatur, languido ſuum eripere cibum. *Ja.* Secabantur folia, quemadmodum de * cumino meminit proverbium? *Gi.* Non; ſed lactucis à primoribus abſumptis, reliqui panem immergebant aceto. *Ja.* Quid autem poſt ſeptem folia? *Gi.* Quid niſi caſeus, conviviorum clauſula? *Ja* Hiccine erat apparatus perpetuus? *Gi.* Propemodum, niſi quòd interdum, ſi eo die Mercurium fuiſſet expertus propitium, erat paulò profuſior. *Ja.* Quid tum? *Gi.* Jubebat emi tres uvas recentes uno æreo nummulo. Ea res exhilarabat totam familiam. *Ja.* Quidni? *Gi.* Id eo duntaxat tempore quo ſumma eſt uvarum ibi vilitas. *Ja.* Proin extra autumnum nihil profundebat? *Gi.* Profundebat. Sunt illic naviculatores qui concharum minutum genus hauriunt, potiſſimùm è latrinis: hi clamore certo ſignificant quid habeant venale. Ab his interdum jubebat emi dimidio nummuli quem illi bagathinum appellant. Tum verò dixiſſes in ea familia eſſe nuptias. Nam igni erat opus, licèt celerrimè percoquantur. Atque hæc quidem poſt caſeum, loco bellariorum. *Ja.* Bella mehercule bellaria! Sed nihil unquam apponebatur carnium aut piſcium? *Gi.* Tandem victus meis clamoribus cœpit eſſe ſplendidior. Quoties autem videri volebat Lucullus, hi fermè erant miſſus. *Ja.* Iſthuc verò lubens audiero. *Gi.* Primo loco dabatur juſculum, quod illi neſcio quam ob cauſam appellant miniſtram. *Ja.* Lautum, opinor. *Gi.* His conditum aromatibus.

* *Cumini Sector.*

Admo-

Admovetur igni cacabus aquâ plenus, in eam conjiciuntur aliquot fragmenta caſei bubalini, qui jam olim in ſaxum induruit; nam ad defringendum aliquid bonâ ſecuri opus eſt. Cùm ea fragmenta tepore aquæ ſolvi cœperint, inficiunt eam nè poſſit mera dici aqua. Hoc juſculo præparant ſtomachum. *Ja.* Suibus dignum. *Gi.* Dein apponitur paululum carnium de ventre veteris vaccæ, ſed elixum ante dies quindecim. *Ja.* Fœtet igitur. *Gi.* Maximè; ſed adhibetur remedium. *Ja.* Quodnam? *Gi.* Dicam, ſed vereor nè imitaturo. *Ja.* Scilicet. *Gi.* Miſcent ovum aquæ calefactæ, eo jure perfundunt carnem: ità magis falluntur oculi quàm nares; nam fœtor erumpit per omnia. Si dies requirit eſum piſcium, interdum apponuntur auratæ tres, nec hæ magnæ, cùm convivæ ſunt ſeptem aut octo. *Ja.* Præterea nihil? *Gi.* Nihil niſi caſeus ille ſaxeus. *Ja.* Novum mihi narras Lucullum. Sed quî potuit tam exilis apparatus tot ſufficere convivis, præſertim nullo refectis jentaculo? *Gi.* Imò, ne ſis inſciens, ex ejus convivii reliquiis alebantur ſocrus, nurus, filius natu minor, famula, & aliquot parvuli. *Ja.* Tu quidem admirationem meam auxiſti, non ademiſti. *Gi.* Iſthuc tibi vix poſſum deſcribere, niſi priùs ordinem convivii depinxero. *Ja.* Pinge igitur. *Gi.* Antronius obtinebat primum locum, niſi quòd ego illi ſedebam dexter, velut extraordinarius: è regione Antronii Orthrogonus. Orthrogono aſſidebat Verpiùs, Verpio Strategus natione Græcus. Antronio ſiniſter aſſidebat filius natu major. Si quis acceſſiſſet conviva, ei locus dabatur pro dignitate. Primùm de jure minimum erat vel periculi vel diſcriminis, niſi quòd in procerum diſcis natabant fragmenta bubalini caſei. Cæterùm ex phialis vini aquæque ferme quatuor vallum quoddam fiebat, ut nemo poſſet attingere quod erat appoſitum, præter tres ante quos ſtabat patina, niſi quis ſuſtinuiſſet eſſe impudentiſſimus, & tranſilire ſepta. Nec tamen ea patina diu manebat, ſed mox tollebatur, ut aliquid ſupereſſet familiæ. *Ja.* Quid igitur edebant reliqui? *Gi.* Suo more deliciabantur. *Ja.* Quî? *Gi.* Panem illum argillaceum macerabant vino fæcis vetuſtiſſimæ. *Ja.* Tale convivium oportuit eſſe perbreve. *Gi.* Frequenter horâ prolixius. *Ja.* Quî potuit? *Gi.* Sublatis, ut dixi mox, quæ non carebant periculo, ponebatur caſeus, unde nullum erat periculum nè quiſquam ullo cultello eſcario quicquam abraderet. Manebat illa præclara fæx, & ſuus cujuſque panis. Atq; inter hæc bellaria tutò miſcebantur fabulæ. Interim prandebat fœminarum ſenatus. *Ja.* Quid in-

terim operæ? *Gi.* Nihil habebant nobiſcum commune; ſuis horis ſibi prandebant ac cœnabant. Sed hi cibo capiendo vix ſemihoram impendebant toto die. *Ja.* Verùm apparatus cujuſmodi? *Gi.* Iſthuc tuum eſt divinare. *Ja.* At Germanis vix ſufficit hora in jentaculum, tantundem in merendam, ſeſquihora in prandium, duæ horæ in cœnam; ac niſi affatim expleantur eleganti vino, bonis carnibus ac piſcibus, deſerunt patronum, & fugiunt in bellum. *Gi.* Suus cuique genti mos eſt. Itali minimum impendunt gulæ, pecuniam malunt quàm voluptatem; & ſobrii ſunt naturâ quoque, non ſolùm inſtituto. *Ja.* Nunc profectò non miror te nobis rediiſſe tam exilem, ſed omnino vivum rediiſſe demiror, præſertim cùm antea capis, perdicibus, turturibus & phaſianis aſſueviſſes. *Gi.* Planè perieram niſi repertum fuiſſet remedium. *Ja.* Malè res agitur ubi tot remediis eſt opus. *Gi.* Effeceram ut mihi jam langueſcenti in ſingula convivia daretur quarta pars pulli elixi. *Ja.* Nunc incipies vivere. *Gi* Non admodum. Emebatur pullus exiguus, nè multum impenderetur, cujuſmodi ſex non ſufficerent uni boni ſtomachi Polono in jentaculum. Nec empro dabant ci um, nè quid eſſet impendii: itaque macie enecti ac ſemivivi coquebatur ala aut poples; jecur dabatur Orthrogoni filio infanti. Jus autem ſemel atq; iterum ebibebant mulieres, ſubindè novâ infusâ aquâ. Itaque poples ad me veniebat pumice ſiccior, & quovis putri ligno inſipidior. Jus nil erat niſi mera aqua. *Ja.* Et tamen audio illic avium genus & copioſiſſimum eſſe, & elegans, & vile. *Gi.* Eſt prorſus, ſed illis charior eſt pecunia. *Ja.* Satìs dediſti pœnarum, etiam ſi Romanum Pontificem occidiſſes, aut ſi minxiſſes ad ſepulchrum D. Petri. *Gi.* Sed audi reliquum fabulæ. Scis eſſe in quaque hebdomada quinq; dies quibus veſcimur carnibus. *Ja.* Nimirum. *Gi.* Duos itaque pullos duntaxat emebant. Die Jovis ſe fingebant oblitas emere, nè vel totum pullum eo die apponerent, vel aliquid ſupereſſet. *Ja.* Næ iſte Antronius ſuperat etiam Euclionem Plautinum. Sed piſcariis diebus quo remedio conſulebas vitæ? *Gi.* Amico cuidam dederam negotium, ut mihi meo ære in ſingulos dies emeret ova tria, duo in prandium, unum in cœnam. Sed hîc quoque fœminæ pro recentibus carè emptis ſupponebant ſemiputria; ut mecum præclarè crederem actum, ſi ex tribus unum eſſet quod edi poſſet. Tandem & utrem vini putioris meâ pecuniâ emeram: cæterùm mulieres effractâ ſerâ intra paucos dies exſorbuerunt, non admodum irato Antronio. *Ja.* Itáne nullus erat illic quem

tui

tui miſereſceret? *Gi*. Miſereſceret? Imò videbar illis gluto quiſpiam & helluo, qui tantum ciborum unus devorarem. Itaque ſubindè me admonebat Orthrogonus, haberem ejus regionis rationem, meæq; conſulerem incolumitati: & aliquot noſtrates comemmorabat, quibus illic edacitas conciliâſſet aut mortem aut morbum graviſſimum. Cùm is me videret deliciis quibuſdam, quas illic ex nucleis pineis, aut peponum melonúmq; venditant pharmacopolæ, fulcire corpuſculum, & aſſiduis laboribus & inediâ & jam etiam morbo fractum, ſubornat medicum, mihi amicum & familiarem, ut perſuadeat victûs moderationem. Egit hoc mecum diligenter. Móxque ſenſi ſubornatum, nec reſpondi tamen. Cùm idem accuratiùs mecum ageret, nec admonendi faceret finem, Dic, inquam, mihi, vir egregie, ſerio iſthæc loqueris, an joco? Seriò, inquit. Quid igitur ſuades ut faciam? A cœnis in totum abſtine; & vino adde, ut minimum, aquæ dimidium. Riſi præclarum conſilium. Si me cupis extinctum, huic corpuſculo, & raro & exili, & ſpiritibus ſubtiliſſimis, vel ſemel à cœna abſtinere mors eſſet: id toties ipsâ re compertum habeo, ut non libeat iterum experiri. Quid autem futurum cenſes ſi ſic pranſus à cœna temperem? Et tali vino jubes addi aquam? quaſi non præſtaret puram aquam bibere quàm fæculentam. Nec dubito quin hæc te loqui juſſerit Orthrogonus. Subriſit medicus, ac mitigavit conſilium. Non hæc loquor, inquit, Gilberte doctiſſime, quòd in totum arceam te à cœnis; licebit guſtare ovum, & ſemel bibere; ſic enim ipſe vivo. In cœnam coquitur ovum, indè capio vitelli dimidium, reliquum do filio: mox hauſto ſemicyatho vini, ſtudeo in multam noctem. *Ja*. Num iſthæc vera prædicabat medicus? *Gi*. Veriſſima. Nam ipſe fortè per viam ambulans redibam à ſacro, & comes admonuerat illic habitare medicum: lubuit videre regnum illius. Erat autem dies dominicus. Pulſavi fores; apertæ ſunt; aſcendi: offendo medicum cum filio, & eodem famulo, prandentem. Apparatus erat duo ova, præterea nihil. *Ja*. Oportuit eſſe exſangues homines. *Gi*. Imò ambo erant pulchre habito corpore, colore vivido ac rubido, oculis lætis. *Ja* Vix credibile eſt. *Gi*. At ego compertiſſima narro. Nec ille ſolus ad iſtum vivit modum, ſed complures alii & imaginibus clari & re lautâ. (*a*) Polyphagia & Polypoſia, crede mihi, conſuetudinis res eſt, non naturæ. Si quis paulatim aſſueſcat, tandem eò proficiet ut idem faciat quod Milo, qui bovem eodem die totum abſumpſit. *Ja*. Deum immortalem!

a *Edacitas* & *vorandi* quædam cupiditas; Polypoſia, *bibacitas*.

lem! ſi tam parvo victu licet tueri valetudinem, quantum impendiorum perit Germanis, Anglis, Danis & Polonis? *Gi.* Plurimum haud dubiè, & quidem non ſine gravi tum valetudinis tum ingenii detrimento. *Ja.* Sed quid obſtabat quò minùs tibi ſufficeret ille victus? *Gi.* Quia diverſis aſſueveram, & ſerum jam erat mutare conſuetudinem: quanquam me non tam offendebat ciborum exiguitas quàm corruptio. Duo ova poterant ſufficere, ſi fuiſſent recèns nata: vini cyathus erat ſatìs, niſi pro vino daretur fæx vappida: dimidium panis aluiſſet, niſi pro pane daretur argilla. *Ja.* Adeóne ſordidum eſſe Antronium in tantis opibus? *Gi.* Arbitror cenſum illius non fuiſſe infra octoginta ducatorum millia. Nec ullus erat annus quo non accederet lucrum mille ducatorum, ut dicam parciſſimé. *Ja.* Sed juvenes illi quibus hæc parabantur num eâdem utebantur parſimoniâ? *Gi.* Utebantur, ſed domi duntaxat; forìs liguriebant, ſcortabantur, ludebant aleam: cúmque pater in gratiam honeſtiſſimorum convivarum gravaretur teruncium impendere, juvenes interdum unâ nocte ſexaginta ducatos perdebant aleâ. *Ja.* Sic perire ſolent quæ ſordibus corradduntur. Verùm è tantis periculis incolumis quò nunc te confers? *Gi.* Ad vetuſtiſſimum Gallorum contubernium, ſarturus quod illic diſpendii factum eſt.

ARGUMENTUM.

Exſequiæ Seraphicæ Franciſcanorum ordinem, veſtem, vitam & vota, horrendáſque eorum blaſphemias excutiunt. Habitum Franciſcanum facere ut Satanæ viventes Chriſto moriantur: Baptiſmo efficaciorem eſſe. Arcana Franciſcana. Privilegia Franciſci diſcipulis plura quàm Chriſti. Veſtis Franciſcana abigit diabolum, nec ſinit vermes cadaver hominis attingere. Veſtis hæc beat abſque fide; Turcam, imò ipſum Satanam poterat ſervare, ſi velint induere. Franciſcus addidit Evangelio Chriſti. Contactus pecuniæ Franciſcanis probibetur.

(*a*) PHILACOUS, (*b*) THEOTIMUS.

a *Audiendi cupidus*, famæ inveſtigator.
b *Qui Deum veneratur* & colit.

Ph. UNde nobis Theotimus novâ religionis facie? *Th.* Qui ſic? *Ph.* Quia ſevera frons, oculi in terram defixi, caput in lævum humerum nonnihil inflexum, ſphærulæ precatoriæ in manibus. *Th.* Si nôſſe cupis, amice, quæ ad te nihil attinent, è ſpectaculo venio. *Ph.* An ſpectâſti funambulum, aut præſtigiarum artificem, aut aliud huic ſimile? *Th.* Fortaſſe non ità huic diſſimile. *Ph.* Equidem nunquam antehac vidi quenquam iſtiuſmodi vultu redeuntem è ſpectaculo. *Th.* Sed ejuſmodi fuit ſpectaculi genus, ut ſi tu interfuiſſes, fortaſſis me incederes aliquanto triſtior. *Ph.* Quin

Ph. Quin tu ergò memoras quid te tam fecerit religioſum? *Th.* Redeo ab exſequiis Seraphicis. *Ph.* Quid ego audio? Itáne moriuntur & Angeli? *Th.* Non, ſed horum ſodales. Cæterùm nè te diutiùs ſuſpenſum habeam, nôſti, opinor, hic apud Peluſios Euſebium, hominem clarum & eruditum. *Ph.* Illúmne ex principe privatum, è privato exſulem, ex exſule tantùm non mendicum, penè addideram ſycophantam? *Th.* Rectè divinâſti quem dicam. *Ph.* Sed quid illi accidit? *Th.* Hodie ſepultus eſt: à pompa funebri redeo. *Ph.* Admodum triſtem fuiſſe oportet quæ te nobis tam triſtem remiſit. *Th.* Vereor ut ſine lacrymis queam tibi quod vidi deſcribere. *Ph.* At ego vereor ut ſine riſu poſſim audire. Sed narra, obſecro. *Th.* Scis Euſebium jampridem fuiſſe miſerâ valetudine. *Ph.* Scio, ante annos aliquot evirato corpuſculo. *Th.* In hujuſmodi morbis qui lentè conficiunt hominem, medici certis præſagiis ſolent mortis diem prædicere. *Ph.* Maximè. *Th.* Hi monuerunt hominem, quicquid medicorum ars præſtare poſſet id omne ſummâ curâ præſtitum eſſe. Deum quidem potentiorem omni medicorum ope; ſed quoad humanâ conjecturâ deprehendi quiret, non ſupereſſe triduum vitæ. *Ph.* Quid tum poſtea? *Th.* Ibi continuò præclarus Euſebius detecto corpuſculo totum ſanctiſſimi Franciſci amictum induit, raditur, accipit cucullam cinericiam, veſtem ejuſdem coloris, funem nodoſum, feneſtratos calceos. *Ph.* Moriturus? *Th.* Sic eſt. Quin & profitetur voce jam moribundâ, ſe Chriſto militaturum juxta Franciſci regulam, ſi quod medici deſperabant daret Deus. Ad hanc profeſſionem adhibiti ſunt teſtes, viri ſanctimoniâ celebres. In ea veſte moritur vir egregius ad tempus à medicis prædictum. Veniunt ex eo ſodalitio complures, qui funebrem pompam celebrent. *Ph.* Utinam adfuiſſem iſti ſpectaculo. *Th.* Illacrymâſſes, ſi ſpectâſſes quâ charitate Seraphici ſodales cadaver abluerint, amictum illum ſacroſanctum adaptârint, manus in crucis imaginem compoſuerint, pedes nudârint. & nudatos exoſculati ſint, faciem unguento etiam exhilarârint, juxta præceptum Evangelicum. *Ph.* Prodigioſa humilitas! Seraphicos viros agere pollinctores ac veſpillones. *Th.* Poſt hæc feretro compoſuerunt, &, juxta Pauli doctrinam, *Alter alterius onera portate*, propriis humeris fratres fratrem bajulârunt per viam publicam ad monaſterium. Ibi ſolennibus næniis ſepelierunt. Cùm venerabilis illa pompa per viam incederet, vidi complures invitis oculis effundere lacrymas, cùm talem virum,

rum, quem priùs viderant purpurâ byſſóque veſtitum, nunc conſpicerent in amictu Franciſcano, fune canabeo cinctum, tam religioſâ ſpecie toto corpore compoſitum. Nam & mortui caput erat deflexum in humerum, & manus, ut dixi, * decuſſatim compoſitæ. Cætera item omnia mirificam quandam religionem præ ſe ferebant. Quin ipſa turba Seraphica cervicibus inflexis, oculis in terram defixis, & næniis adeò lugubribus, ut arbitrer ipſos manes non canere lugubriùs, multis excutiebat lacrymas & ſingultus. *Ph.* Sed habebátne quinque Franciſci vulnera? *Th.* Id non auſim affirmare certó. Apparebant in manibus ac pedibus veſtigia quædam ſublivida, ac veſtis in ſiniſtro latere feneſtellam habebat. Verùm non auſus ſum oculos acriùs intendere, quòd affirment in hujuſmodi rebus curioſitatem multis fuiſſe exitio. *Ph.* Sed nullóſne illic ſenſiſti ridentes? *Th.* Senſi, verùm eos ſuſpicor hæreticos eſſe, quorum hodie plenus eſt mundus. *Ph.* Ut ſimpliciter tecum fabuler, mi Theotime, vix ipſe valuiſſem à riſu temperare, ſi iſti ſpectaculo adfuiſſem. *Th.* Faxit Deus nè tu ſis iſtius fermenti contagio corruptus. *Ph.* Nihil hinc periculi eſt, optime Theotime: ego à puero religioſè beatum Franciſcum, juxta mundum nec doctum nec ſapientem, ſed profundâ mundanorum affectuum mortificatione Deo chariſſimum, ſemper animo ſum veneratus; cúmque hoc omnes qui, illius ingreſſi veſtigiis, ex animo ſtudent, mundo mortui, Chriſto vivere. Nam veſtem nihil moror: ſed lubens ex te didicero, quid veſtis conferat mortuo. *Th. Margaritas non* eſſe *porcis objiciendas, nec ſanctum dandum canibus*, ſcis ab ipſo Domino præceptum eſſe. Proinde ſi ridendi causâ percontaris, nihil ex me audies; ſin ſimplici diſcendi ſtudio, libens impartiam quod ab illis didici. *Ph.* Profiteor diſcipulum & attentum, & docilem, & benevolum. *Th.* Principio ſcis quoſdam uſq; adeò ambitioſos, ut non ſat habeant ſuperbè & inſolenter vixiſſe, niſi & ambitioſè ſepeliantur mortui. Non ſentiunt exanimes; ſed tamen viventes imaginatione quadam futuræ pompæ voluptatem aliquam ac fructum percipiunt. Hoc quicquid eſt affectûs abdicare, non negabis, opinor, aliquam pietatis partem. *Ph.* Fateor, ſi faſtus exſequiarum non valeat aliâ ratione devitari. Sed mihi videtur modeſtius, ſi princeps exanimis involvatur linteo vili, ac per plebeios veſpillones in vulgari cœmeterio inter plebeia cadavera ſepeliatur. Nam qui ſic efferuntur quemadmodum elatus eſt Euſebius, mutâſſe faſtum videntur veriùs quàm vitâſſe.

*Tranſverſè ut litera X in formam crucis quam vulgo S. Andreæ vocant.

tâſſe. *Th.* Deo gratum eſt quicquid bono fit animo. Illius autem eſt judicare cor hominis. Verùm quod dixi leve eſt, ſunt alia graviora. *Ph.* Quæ? *Th.* Profitentur ante mortem Franciſci regulam. *Ph.* Videlicet ut eam ſervent in campis Elyſiis. *Th.* Non, ſed hîc, ſi revaleſcant. Et fit aliquoties, ut medicorum ſententiis damnati, ſimul ut ſacroſanctam veſtem induerint, ope Dei reviviſcant. *Ph.* Idem ſæpenumero uſu venit in his qui veſtem eam non induunt. *Th.* Oportet ſimpliciter ambulare in via fidei. Si nihil eſſet eximii fructûs in hac re, non ambirent, præſertim apud Italos, genere & literis nobiles plurimi, ut in amictu ſacroſancto ſepeliantur. Ac nè repudies ignotorum hominum exempla, ſic ſepultus eſt ille cui tu meritò plurimum tribuis, Rodolphus Agricola; ſic nuper Chriſtophorus Longolius. *Ph.* Meâ nihil refert quid delirent homines cùm agunt animam; ex te doceri cupio quid magni boni conferat, hominem metu mortis attonitum, ac certâ vitæ deſperatione perturbatum, profiteri aut veſtiri. Quid quòd vota ſunt irrita, niſi fiant animo ſano ſobrióque, maturâ deliberatione, ſublato metu, dolo aut vi? Ut horum nihil ſit, profeſſio talis non obligat niſi poſt annum probationis, quo geſtare jubentur tunicam cum caperone: ſic enim loquitur vir ille Seraphicus. Itáque ſi reviviſcant, duplici nomine non tenentur: neque enim votum eſt quod ab attonito fit metu mortis ac ſpe vitæ, neque profeſſio obligat, ante caperonem geſtatum. *Th.* Utcunq; habet obligatio, illi certè putant ſe obligari, & illa totius voluntatis addictio non poteſt Deo non eſſe gratiſſima: ſiquidem hoc eſt in cauſa ut bona opera Monachorum, etiamſi demus cætera paria, gratiora ſint Deo quàm aliorum, quòd ex optima radice proficiſcantur. *Ph.* Non excutiam hîc quanti momenti ſit, hominem totum ſe Deo addicere cùm jam ſui juris non eſt: ego arbitror unumquemque Chriſtianum ſe totum addicere Deo in baptiſmo, cùm renunciat omnibus pompis & voluptatibus Satanæ, dátque nomen imperatori Chriſto, poſthac illi per omnem vitam militaturus. Et Paulus agens de his qui *Chriſto commoriuntur, ut jam ſibi non vivant, ſed ei qui pro ipſis mortuus eſt*; non loquitur propriè de Monachis, ſed de univerſis Chriſtianis. *Th.* Opportunè meminiſti baptiſmi; ſed olim tingebantur aut aſpergebantur agentes animam, quibus tamen dabatur ſpes æternæ vitæ. *Ph.* Quid Epiſcopi promiſerint non ità magni refert: quid Deus præſtare dignetur nobis incertum eſt.

Si certum fuiſſet tales aſperſione aquulæ repentè fieri cives cœli, quæ major poterat aperiri feneſtra, ut homines mundo dediti ſtudio per omnem vitam ſervirent impiis cupiditatibus, ac tum demum adhiberent aſperſiunculam cùm jam ampliùs peccandi facultas non eſſet? Quòd ſi tali baptiſmo ſimilis eſt iſta profeſſio, præclarè conſultum eſt impiè viventibus nè pereant, hoc eſt, Satanæ vivant, Chriſto moriantur. *Th.* Imò ſi fas eſt aliquid ex Seraphicis myſteriis prodere, efficacior eſt illorum profeſſio quàm baptiſmi. *Ph.* Quid audio? *Th.* In baptiſmo tantùm proluuntur crimina, reſtat anima pura, ſed nuda; hîc qui profitetur, ſtatim ditatur totius ordinis egregiis meritis, nimirum inſitus corpori ſanctiſſimæ ſodalitatis. *Ph.* Itáne qui per baptiſmum inſeritur corpori Chriſti nihil accipit, nec à capite nec à corpore? *Th.* Nihil à Seraphica miſſa, niſi beneficentiâ aut favore promereatur. *Ph.* Quis Angelus hoc iſtis revelavit? *Th.* Non Angelus, ô bone, ſed ipſe Chriſtus ore proprio hoc aliáq; permulta beato Franciſco præſens præſenti patefecit. *Ph.* Obſecro te per noſtram amicitiam atque obteſtor, nè me graveris iſtis impartiri ſermonibus. *Th.* Sunt reconditiſſima myſteria, nec fas eſt ea profanis communicare. *Ph.* Quî profanus, amice, qui nulli unquam ordini meliùs voluerim quàm Seraphico? *Th.* Sed interdum vellicas eos odioſiùs. *Ph.* Hoc ipſum, Theotime, amoris argumentum eſt, cùm eum ordinem nulli graviùs lædant quàm qui ſub illius umbra turpiter vivunt: quiſquis optimè velit ordini, neceſſe eſt ut illius corruptoribus maximè ſuccenſeat. *Th.* At vereor nè Franciſcum iratum habeam ſi quid arcanorum effutiero. *Ph.* Quid mali metuis ab innocentiſſimo viro? *Th.* Quid? Nè me exoculet, aut nè mihi mentem adimat, quomodo multos tractâſſe dicitur qui reclamârunt illius quinque vulnerum veſtigiis. *Ph.* Itáne Divi pejores ſunt in cœlo quàm fuerunt in terris? Audio Franciſcum adeò fuiſſe miti ingenio, ut cùm pueri per viam incedenti caſeum, lac, rudera & lapides immitterent in ruſticanam cucullam à tergo pendentem, nihil offenderetur, ſed hilaris incederet & gaudens: & nunc factus eſt iracundus, ac vindex? Alio die cùm à ſocio audiſſet fur, ſacrilegus, homicida, inceſtus, ebrioſus, & quicquid criminum in ſceleratiſſimum quemvis congeri poteſt, confractus egit gratias, confeſſus illum nihil eſſe mentitum. Miranti ſocio cur ità loqueretur, Hæc, inquit, omnia & his ſceleratiora patrâram, niſi me numinis favor ſervâſſet. Unde igitur

nunc

nunc factus eſt vindex? *Th.* Sic eſt: Divi in cœlo regnantes lædi nolunt. Quid Cornelio mitius? quid Antonio manſuetius? quid Joanne Baptiſtâ patientius, dum viverent? At nunc quàm horrendos morbos immittunt, niſi legitimè colantur? *Ph.* Citiùs crediderim illos adimere morbos quàm immittere. Sed quod mihi dixeris nec profano commiſeris, & tacituro credideris. *Th.* Age, tuâ fretus fide dicam quod quidem ad hanc rem attinet. Obſecro te, Franciſce, ut te tuiſque ſodalibus propitiis, *ſit mihi fas audita loqui.* Scis Paulo fuiſſe *ſapientiam reconditam,* quam non palàm, ſed occultè *loquebatur inter perfectos.* Sic habent & illi quædam arcana, quæ non evulgant apud quoſlibet, ſed beatis viduis, aliiſque piis & ſelectis bene volentibus gregi Seraphico privatim impartiunt. *Ph.* Exſpecto τρισαγίας ἀποκαλύψεις. *Th.* Principio, Dominus prædixit patriarchæ Seraphico futurum, ut quò grex Seraphicus magis increbreſceret, hòc illi pabulum abundantiùs ſuppeditaret. *Ph.* Hìc protinus adempta eſt omnis querela iis qui dictitant, hoc hominum genere indies increbreſcente gravari populum. *Th.* Dein aperuit & hoc, quòd quotannis in die illi feſto omnes animæ, non modò fratrum qui ſacroſanctum illum geſtant habitum, verùm etiam ordini bene cupientium ac de ipſius ſodalibus bene merentium, ab igni purgatorio liberarentur. *Ph.* Tam familiariter Chriſtus cum illo fabulabatur? *Th.* Quidni? *ut cum amico* & ſodali, quemadmodum Deus pater fabulabatur cum moſe: Moſes à Deo traditam legem tulit ad populum, Chriſtus legem Evangelicam promulgavit, Franciſcus legem ſuam Angeli manibus bis deſcriptam tradidit Seraphicis fratribus. *Ph.* Exſpecto tertiam Apocalypſin. *Th.* Verebatur egregius ille Patriarcha, nè bonum ſemen quod ſeminatum erat noctu vitiaret ille malus, & ità cum zizania revelleretur & triticum. Hunc ſcrupulum exemit illi Dominus, promittens illi ſibi curæ futurum nè deficeret ſemicalceatorum ac cinctorum fune populus uſque ad extremum judicii diem. *Ph.* O Domini clementiam! Alioqui fuerat actum de eccleſia Dei. Sed perge. *Th.* Quarto loco reſeravit illud, quòd nullus impiè vivens diu perſeverare poſſit in eo ordine. *Ph.* An non defecit ab ordine quiſquis impiè vivit? *Th.* Non, neque enim Chriſtum ſtatim abnegavit qui ſceleratè vivit; quanquam aliquo modo negant Deum, qui ore profitentes factis negant. Sed quiſquis abjecit ſacroſanctum habitum, is irreparabiliter defecit ab ordine. *Ph.* Quid igitur dicemus de

Virg. Æn. 6.
1 Cor. 2.
Id eſt, *terſanctas revelationes.*

de tot monaſteriis conventualium qui pecunias habent, qui potant, ludunt aleam, ſcortantur, & palàm alunt domi concubinas,nè plura commemorem? *Th.*Franciſcus nunquam geſtavit veſtem tali colore, nimirum fuſco,nec uſus eſt cingulo è lino candido confecto. Proinde illis, ubi pulſârint oſtium, dicetur, *Neſcio vos*; eò quòd non habent veſtem nuptialem. *Ph.* Eſtne amplius? *Th.* Nihil adhuc audiſti. Quinto loco patefecit illi, quòd qui malè vellent ordini Seraphico, quales (heu!) nimiùm multi ſunt, nunquam pervenirent ad dimidium ætatis à Deo præfinitæ,niſi mortem anticipâſſent, ſed omnes peſſimâ morte quàm ocyſſimè perituros. *Ph.* Vidimus iſthuc cùm in aliis multis aliàs, tum nuper in Matthæo Cardinali Sedunenſi: de ſemicalceatis peſſimè & loquebatur & ſentiebat; periit priuſquam, opinor, attingeret quinquageſimum annum. *Th.* Rectè quidem dicis, ſed ille læſerat etiam Cherubicum ordinem. Nam hujus operâ potiſſimùm effectum prædicant, ut Bernæ quatuor illi Dominicani traderentur flammis, cùm alioqui Pontificis animum pecuniâ fuerint expugnaturi. *Ph.* Sed aiunt illos prodigioſæ impietatis orſos fabulam. Fictis viſionibus ac miraculis agebant, ut perſuaderent Virginem matrem fuiſſe contaminatam labe originali, divum Franciſcum non habuiſſe vera Chriſti vulnerum veſtigia, ea veriùs habuiſſe Catharinam Senenſem; ſed perfectiſſima pollicebantur laico converſo, quem ad hanc fabulam agendam ſubornaverant, & ad hanc impoſturam abutebantur corpore Domini, poſtremò etiam fuſtibus & venenis. Denique prædicant hanc telam non fuiſſe unius monaſterii, ſed totius ordinis procerum. *Th.* Utcunque iſta habent, non temere dictum eſt à Deo, *Nolite tangere Chriſtos meos*. *Ph.* Exſpecto ſi quid ſupereſt. *Th.* Supereſt Apocalypſis ſexta, quâ Dominus juravit illi, futurum ut fautores ordinis Seraphici, quantumvis impiè viverent, tamen aliquando Domini miſericordiam conſequerentur, & ſceleratam vitam beato fine clauderent. *Ph.*Etiámne ſi in adulterio deprehenſi occiderentur? *Th.* Quod Dominus promiſit non poteſt non eſſe ratum. *Ph.* Sed quibus tandem rebus illi metiuntur favorem ac benevolentiam? *Th.* Oh, dubitas? qui dat, qui veſtit, qui culinam inſtruit, jamdudum amat. *Ph.* Non amat qui monet, qui docet? *Th.* Hæc ipſis domi abundant: & hujus generis beneficia ſolent aliis largiri, non ab aliis accipere. *Ph.* Plus ergò Dominus promiſit Franciſci diſcipulis quàm ſuis. Sibi quidem patitur imputari, ſi quid ipſius re-

Lis inter viros Seraphici & Cherubici ordinis, h. e. inter Franciſcanos & Dominicanos, Beatam Virginem originali peccato contaminatam.

reſpectu benefiat cuilibet Chriſtiano; ſed non promittit malè viventibus vitam æternam. *Th.* Nec mirum, amice: nam extremus Evangelii vigor ſervatus eſt huic ordini. Sed audi jam ſeptimam Apocalypſin, eámque poſtremam. *Ph.* Hìc ſum. *Th.* Juravit illi Dominus, neminem malè moriturum qui in habitu Seraphico moreretur. *Ph.* At quid appellas malè mori? *Th.* Is malè moritur, cujus anima relicto corpore rectà defertur ad Tartara, unde nulla eſt redemptio. *Ph* Veſtis igitur non liberat ab igni purgatorio? *Th.* Non, niſi quis moriatur in ipſo feſto Beati Franciſci. Verùm an tibi parùm videtur, tutum eſſe à Tartaro? *Ph.* Maximum ego quidem arbitror. Sed quid de his ſentiendum quibus jam mortuis induitur ſacra veſtis? non enim in ea moriuntur. *Th.* Si vivi hoc petierunt, voluntas habetur pro facto. *Ph.* At ego, cùm agerem Antuerpiæ, adfui cum cæteris cognatis matronæ cuidam agenti animam; aderat Franciſcanus, vir admodum venerabilis. Is ubi vidit mulierem jam oſcitantem, alterum brachium illius inſeruit ſuæ veſti, ſic ut etiam aliquam humeri partem tegeret. Ibi quidam dubitabant utrùm tota mulier eſſet tuta ab inferorum portis, an pars contecta. *Th.* Tota erat tuta, non aliter quàm in Baptiſmo pars hominis tingitur aquâ, totus tamen Chriſtianus redditur. *Ph.* Mirum cacodæmones tantopere horrere veſtem illam. *Th.* Magìs horrent quàm crucem Domini. Cùm efferretur Euſebius, vidi (non ſolus tamen) agmina nigrorum dæmonum, muſcarum inſtar, aſſultantium ad corpus, nullus tamen audebat attingere. *Ph.* At interim facies, manus, pedes erant in periculo, quippe nudi. *Th.* Ut ſerpentes nec umbram fraxini, licèt porrectam longius, ferre poſſunt; ità dæmones virus illud ſacræ veſtis etiam procul ſentiunt. *Ph.* Proinde non arbitror talia corpora putreſcere, alioqui plus animi eſſet vermibus quàm cacodæmonibus. *Th.* Veriſimile narras. *Ph.* Quàm fortunati pediculi, qui in tam divina veſte perpetuò vivunt! Cæterùm cùm veſtis deferatur ad ſepulchrum, quid eſt quod tuetur animam? *Th.* Veſtis umbram ſecum defert, ea tutam reddit, adeò ut negent quenquam illius ordinis venire in purgatorium ignem. *Ph.* Næ ego iſtam Apocalypſin, ſi vera narras, pluris facio quàm illam Joannis. Hæc enim expeditam ac facilem oſtendit viam, quâ cuivis liceat citra ſudorem, citra moleſtiam, citra pœnitentiam

mortem

mortem æternam effugere, totâ vitâ ſuaviter peractâ in deliciis. *Th.* Aſſentior. *Ph.* Jam igitur mirari deſino, ſi pleriquc Seraphicis ſodalibus plurimum tribuant: verùm non queo ſatis admirari, non deeſſe qui non vereantur illis oppedere. *Th.* Nimirum iſtos ſcias quotquot videris traditos in reprobum ſenſum, ſuâque malitiâ excæcatos. *Ph* Poſthac ero cautior, dabóque operam ut in ſacroſancta veſte moriar. Verùm exſtiterunt hoc ſeculo quidam qui docent, hominem *ſolâ fide juſtificari*, nullo operum præſidio; maximum igitur privilegium ſit, ſi veſtis beet abſque fide. *Th.* Non ſimpliciter abſque fide, nè quid erres, Philàceo. Satis autem eſt credere hæc quæ diximus eſſe promiſſa à Chriſto patriarchæ Franciſco. *Ph.* Vel Turcam igitur ſervabit veſtis? *Th.* Vel ipſum Satanam, ſi ſe patiatur indui, & fidem habeat Apocalypſi. *Ph.* Jamdudum me tuum feciſti, ſed unum atque alterum ſcrupulum mihi cupiam per te eximi. *Th.* Dic. *Ph.* Audivi Franciſcum ſuum appellare inſtitutum Evangelicum. *Th.* Verum. *Ph.* Sed Evangelii regulam profitentur omnes Chriſtiani, meâ quidem ſententiâ. Quòd ſi iſtorum inſtitutum eſt Evangelicum, oportet quotquot Chriſtiani ſunt eoſdem eſſe Franciſcanos: & in his primas tenebit Chriſtus cum Apoſtolis & ſanctiſſima Matre. *Th.* Convinceres tu quidem niſi Franciſcus quædam addidiſſet Evangelio Chriſti. *Ph.* Quæ? *Th* Veſtem cinericiam, funem canabeum, & pedes nudos. *Ph.* Iſtis igitur notis dignoſcimus Evangelicum à Franciſcano? *Th.* Differunt & contactu pecuniæ. *Ph.* Verùm, ut audio, Franciſcus recipi vetat, non attingi. Recipit autem vel dominus, vel procurator, vel creditor, vel hæres, vel mandatarius: & ſi numeret chirothecâ munitus, nihilominus recepiſſe dicitur. Unde igitur hoc novum interpretamentum, nè recipiant, id eſt, nè contingant? *Th.* Sic interpretatus eſt Benedictus Pontifex. *Ph.* At non ut Pontifex, verùm ut Franciſcanus. Alioqui nonne qui ſunt obſervantiſſimi, cùm peregrinantur, excipiunt linteolo nummos? *Th.* Faciunt cùm urget neceſſitas. *Ph.* At mori ſatius eſt quàm violare regulam pluſquam Evangelicam. Deinde, nonne paſſim recipiunt per ſuos procuratores? *Th.* Quidni? etiamſi dentur aliquot millia, id quod non raro accidit. *Ph.* At regula dicit, *neque per ſe, neque per alios.* *Th.* At non contingunt. *Ph.* Ridiculum! ſi contactus impius eſt, etiam per alios contingunt. *Th.* Verùm non eſt illis cum procuratoribus actio. *Ph.* Non eſt? Experiatur hoc qui velit. *Th.* Chriſtus non legitur uſquam contigiſſe pecuniam. *Ph.* Eſto;

Veſtis Franciſcana ipſum ſervatura Satanam, ſi indueret.

Eſto; ſed probabile eſt Chriſtum adoleſcentulum crebrò parentibus ſuis emiſſe oleum, acetum, & olera. Sed extra controverſiam Petrus & Paulus contrectaverunt. Non eſt in contactûs fuga laus pietatis, ſed in contemptu. Vini contactus multò periculoſior eſt quàm pecuniæ; cur non horrent ibi periculum? *Th.* Quia Franciſcus non prohibuit. *Ph.* Nonne porrigunt manus ſuas otio molliculas & pulchrè lotas fœminis ſalutantibus? at nummo fortè inſpiciendi causâ oblato reſiliunt, ac ſe muniunt ſigno crucis, papæ! quàm Evangelicé! Equidem puto Franciſcum, licet omnis literaturæ rudem, non adeò deſipuiſſe, ut vetuerit qualemcunq; pecuniæ contactum. Et tamen ſi id ſenſit, quanto periculo ſuos expoſuit, quos juſſit nudis pedibus incedere? Vix enim vitari poteſt quin aliquando imprudentes calcent nummum humi jacentem. *Th.* Verùm non tangunt manibus. *Ph.* An tactus non eſt ſenſus toti corpori communis? *Th.* Eſt; atque etiam ſi quid tale uſu veniat, non ſacrificant niſi confeſſi. *Ph.* Religioſè. *Th.* Verùm omiſſis cavillationibus, dicam id quod res eſt. Pecunia multis eſt eritque maximorum malorum occaſio. *Ph.* Fateor, ſed eadem aliis eſt multorum bonorum materia. Divitiarum amorem lego damnatum, pecuniam damnatam nuſquam lego. *Th.* Rectè dicis. Sed quò longiùs abſint ab avaritiæ morbo, ſic prohibitus eſt contactus, quemadmodum in Evangelio vetamur jurare, nè incidamus in perjurium. *Ph.* Quin igitur vetitus eſt aſpectus? *Th* Quia facilius eſt continere manus quàm oculos. *Ph.* Et tamen per illas feneſtras ingreſſa eſt mors. *Th.* Et ideo qui germani Franciſcani ſunt ultra ſupercilia deducunt cucullam, tectíſque & in terram defixis oculis incedunt, nè quid videant præter viam: quod idem videmus in equis currus onuſtos trahentibus, utrinque corium capiſtro aditum non ſinit eos quicquam videre niſi quod ante pedes eſt. *Ph.* Verùm age, dic mihi, éſtne hoc verum quod audio, in regula vetitum, nè quod indultum impetrent à Pontifice? *Th* Eſt. *Ph.* Atqui audio nullum hominum genus pluribus inſtructum indultis, adèò ut liceat illis homines ipſorum ſententiâ damnatos vel veneno necare, vel vivos defodere, citra ullum irregularitatis periculum. *Th.* Non eſt vana fabula quam audîſti; nam mihi narravit vir minimè mendax Polonus, ſe obdormîſſe potum in templo Franciſcanorum, in his angulis in quibus ſedent fœminæ per laminas foraminoſas confitentes. Experrectus cantu nocturno non auſus eſt ſe prodere. Decantatis ex more nocturnalibus, totus fratrum

Chriſtum pecuniam tetigiſſe.

Polonus potus dormit in templo Franciſcanorum: quid vidit.

chorus

chorus deſcendit in ædem inferiorem ; ibi erat parata foſſa bene lata beneque profunda. Stabant duo juvenes revinctis à tergo manibus. Habita eſt concio de laude obedientiæ; promiſſa eſt apud Deum omnium commiſſorum venia. Nonnulla etiam ſpes injecta, fore ut Deus fratrum animos flecteret ad miſericordiam, ſi ſponte deſcenderent in foveam, ſeque ſupinos reponerent. Factum eſt, ſubductiſq; ſcalis, omnes ſimul injecere terram. *Ph* Sed ſiluitne interim ille ſpectator? *Th.* Maximè, tum quidem nimirum metuens, nè ſi ſe prodidiſſet, tertius adderetur foſſæ. *Ph.* Etiámne hoc illis licet? *Th.* Licet, quoties periclitatur decus ordinis. Nam ille ſimulatque evaſiſſet, paſſim in omnibus conviviis narrabat quæ viderat, magnâ Seraphicæ gentis invidiâ. Nonne præſtiterat vivum ſepeliri? *Ph* Fortaſſe. Verùm his ſubtilitatibus omiſſis, quî fit ut cùm Patriarcha juſſerit incedi nudis pedibus nunc maximè incedunt calceis feneſtratis? *Th.* Duabus de cauſis præceptum hoc mitigatum eſt: altera eſt, nè per imprudentiam tangant pecuniam; altera, nè frigus lædat, aut ſpina, aut ſerpentes, aut ſilices, aut aliud ſimile, cùm illis ſit per univerſum terrarum orbem obambulandum. Cæterùm ut id fiat inviolatâ regulæ majeſtate, feneſtra calcei pedem nudum oſtendit (*a*) per ſynecdochen. *Ph.* Prædicant ſe profiteri perfectionem Evangelicam, quam aiunt conſtare conſiliis Evangelicis, de quibus inter eruditos magna digladiatio eſt. Et in unoquoque vitæ ſtatu locus eſt perfectioni Evangelicæ. Sed quid omnium maximè perfectum tibi videtur inter Evangelii præcepta? *Th.* Arbitror totum illud quod prodidit Mat. cap. 5. cujus hæc eſt clauſula, *Diligite inimicos veſtros, benefacite his qui vos oderunt, & orate pro perſequentibus & calumniantibus vos; ut ſitis filii patris veſtri qui eſt in cœlis, qui Solem ſuum oriri facit ſuper bonos & malos, & pluit ſuper juſtos & injuſtos. Eſtote ergò vos perfecti, ſicut & pater veſter cæleſtis perfectus eſt.* *Ph.* Commodè reſpondiſti. Sed pater ille *dives eſt ac munificus in omnes*, nec mendicat à quoquam. *Th.* Munifici ſunt & illi, ſed opum ſpiritualium, hoc eſt, precum & bonorum operum, quibus opulenti ſunt. *Ph.* Utinam ſint inter illos exempla charitatis Evangelicæ, quæ maledicta benedictis, injuriam beneficio penſat. Quid ſibi vult illa tam celebris Alexandri Pontificis vox, *Tutius eſſe regem quamlibet potentem lædere, quàm quemlibet ex ordine Franciſcanorum aut Dominicanorum?* *Th.* Ordinis læſam dignitatem ulciſci fas eſt; & quod uni ex minimis malè fit, fit toti ordini.

Vivi defoſſi.

a Per ſynecdochen pars ponitur pro toto; ſic Franciſcanorum pars pedis denudatur, pro toto ſcilicet pede.

ordini. *Ph.* At cur non potiùs quod uni bene fit, fit toti ordini? & cur non unus Chriſtianus læſus totum Chriſtianiſmum ad vindictam provocat? Cur toties cæſus ac lapidatus Paulus non inclamavit ſuppetias adverſus Apoſtolicæ dignitatis violatores? Jam ſi, juxta Domini ſententiam, *Beatius eſt dare quàm accipere*, utique perfectior eſt qui bene vivens ac docens de ſuo dat egentibus, quàm qui tantùm accipit. (1 Cor. 9.) Alioqui Paulus fruſtrà gloriatur, quòd gratis prædicaverat Evangelium. Atque hîc videtur eſſe præcipuum illius laudatæ addictionis experimentum, ſi conviciis impetiti non incandeſcant, ſi in malè merentes charitatis affectum obtineant. Quid magni eſt, ſi quis aliquid facultatum relinquat, de alieno victurus aliquantò lautiùs, cùm ſibi ſervet ulciſcendi cupiditatem? Cinctorum fune, ſemicalceatorum ubique eſt magna copia: hæc qui præſtet quæ perfecta Dominus vocat, quæ Apoſtoli conſtanter adhibuerunt, inter iſtos nimiùm rara eſt avis. *Th.* Non ignoro quas fabulas impii quidam de illis ſpargunt; ſed ego ſic affectus ſum, ut ubicunque videro illam ſacroſanctiſſimam veſtem, putem adeſſe Angelos Dei, eámque domum eſſe felicem cujus limen crebrò teritur illorum pedibus. *Ph.* Et ego arbitror pauciores eſſe ſteriles fœminas ubi illi agunt familiariter. Sed mihi propitius ſit Franciſcus, Theotime, qui hactenus tanto in errore ſim verſatus. Exiſtimabam iſtorum veſtem nihil aliud eſſe quàm veſtem, nec per ſe meliorem veſte nautæ aut calcearii, niſi utentis ſanctimoniá commendaretur, quemadmodum Chriſti veſtis contacta ſanavit (*a*) hæmorrhoiſſam. Alioqui dubitabam utrùm textor an veſtiarius eam vim dediſſet veſti. *Th.* Haud dubiè, qui formam dat, dat vim. *Ph.* Poſthac ergò vivam ſuaviùs, nec me macerabo metu inferorum, aut confeſſionis tædio, aut cruciatu pœnitentiæ.

a Mulierem quæ laborabat *profluvio ſanguinis*.

ARGUMENTUM.

Amicitia de ſympathia rerum & antipathia agit. Serpens humano generi infeſtus, ut & lacertarum: lacte delectatur; allii odor illum abigit. Crocodilus homini inimiciſſimus. Delphinus φιλάνθρωπος. *Unumquodque animal miro inſtinctu horret ſuum hoſtem. Equus urſum capitaliter odit. Elephantus mirè amat hominem, odit Draconem, odit & murem & hirundinem. Canis homini amicus; Lupus inimicus adeò, ut vel conſpectus vocem tollat humanam. Araneus Serpenti & Bufoni inimicus. Bufo admorsâ plantagine ſanatur illico. Hiſtoria Monachi à Bufone liberati. Simius ſupra modum horret Teſtudinem, Acanthis Aſinum, Scarabeus Aquilam, Columba Accipitrem. Leo ad Galli cantum expaveſcit. Simius Cuniculis amicus. Fraxinus Serpentes fugat. Erucæ in Papiliones vertuntur:*

mortuæ ſentiunt contactum Aranei. Homicidam etiam occiſus jam mortuus detegit. Quercus odit oleam & juglandem, vitis braſſicam. Allium liliis amicum. Fluvii ſuam habent antipathiam. Venti, Sidera, Geniique nobis amici & infeſti. Boves amant hunc, oderunt alium ſocium. Homo ſecretam habet in aliquos antipathiam. Ipſi pueruli colluſorem hunc amant, illum fugiunt. Mentientem horret puerum Eraſmus octennis, arcano naturæ ductu. Unuſquiſque abſtinere debet ab illo vitæ inſtituto à quo tacito naturæ ſenſu abhorret. Charitas cum omnibus, familiaritas cum paucis contrahenda.

(*a*) EPHORINUS, JOANNES.

Eph. SÆpenumero mecum admirari ſoleo, (*b*) quem Deum in conſilium adhibuerat Natura, cùm in omni rerum genere miſceret (*c*) amicitias & inimicitias quaſdam arcanas, nec ullis cauſis evidentibus probabiles, niſi quòd hoc ſpectaculo videtur fuiſſe delectata, quemadmodum nos (*d*) ex commiſſis inter ſe gallis gallinaceis & coturni-

a Nomen perſonæ ab ἐφορᾷν, id eſt, *diligenter contemplari*, & *cum ſingulari cura obſervare*. Sic dum iſte animalium naturam, vim & potentiam diligenter contemplando obſervat, non immeritò Ephorinus appellatur. *b* Non adhibemus in conſilium niſi quos prudentiores aut rerum peritiores arbitramur: nihil autem Deo prudentius aut conſultius. Eſt autem hæc forma loquendi perelegans, quoties nos admirari novitatem aut mirificum rei eventum ſignificamus; quod ſubinde apud poëtas dii in conſilium ab Heroicis adhibeantur. *c* Alluſum forſitan eſt ad Empedoclis phyſici decretum, qui principia mundi φιλίαν καὶ νεῖκος, h.e. *amicitiam & inimicitiam*, conſtituit: *Cùm enim*, inquit, *prius omnia diffuſa jacerent, ab Amicitia Inimicitiáque diſcriminatim ſunt diviſa: ſine iis verò nihil aut fieri poteſt, aut perire.* Exſtat autem apud Ariſtotelem nobile mehercule caput de his qui perpetuas inimicitias inter ſe gerunt, l.9.c.1. hoc Plinius tranſtulit in ſuum opus, l.10. c.74. d *Committere* ſignificat in certamen & contentionem mittere, quemadmodum dicimus gladiatores commiſſos qui in certamen deſcendunt. Pl. l. 10. c. 21. Gallinaceum contentioſum animal, & præliis maximè ali teſtatur. *Dimicatione*, ait, *pariter victoria quoque inter ipſos, velut ideo adnata cruribus ſuis tela intelligentes; nec finis ſæpe commorientibus.* Addit pleroſq; gallorum *ad bella tantùm & prælia aſſidua naſci, quibus etiam patrias nobilitârunt Rhodum & Tanagram.* Deinde, *Pergami gallorum ſpectaculum omnibus annis publicè edi, ceu gladiatorum.* Quod ipſum etiam hodie in pleriſque Brabantiæ oppidis fieri obſervatum eſt. Hinc Gallinaceus & Columella *pyctes*, h.e. *pugil* & *luctator*, appellatur, quòd Græcorum ſtudium ferociſſimum quemque alitem certaminibus & pugnæ præpararet. Ariſtophanes Poëta gallum Ἄρεως νεοττὸν, h.e. *Martis pullum*, vocat, quòd avis iſta ſit admodum bellicoſa; vel quòd Gallum adoleſcentem egregium fuiſſe dicant, quo cùm familiariter Mars uteretur, cuſtodem poſuit ædium ſuarum, ut ſi Vulcanus advenâſſet interea dum cum Venere adultera ſua ſuaviùs viveret, adoleſcentulus indicaret: verùm cùm aliquando obdormiſſet, Vulcano deprehendente adulterium uxoris, in avem illam Mars transformavit, ſed ità ut habitum armorum, criſtam ſcilicet galeæ & calcaria, retineret, hincque eſſe quòd tanto ſtudio præliandi perpetuò flagret. Mirum eſt quòd Ariſtophanes gallinaceos, quos prælio vicerunt, in ſervitutem rapere, adferat. Illius interpres ſcribit, gallos qui alerent ad pugnam, priuſquam eos committere ſolent, alliis alere ſolitos, quò excalefacti calidiores & vehementiores redderentur. Indè factum verbum σκοροδίσαι, quod eſt, gallos priuſquam in prælium deſcendant *allio confricare*. Coturnicum quoque maſculorum naturam φιλεριστικὴν, id ſonat, *rixoſam*, Ariſtophanis Interpres ſcribit. In Apoph. Plutarchi, Auguſtus, cùm audiſſet Erotem qui res Ægypti curabat emiſſe coturnicem, omnes alias pugnando ſuperantem atque invictam, & comediſſe aſſatam, eum ad ſe accerſivit, ac judicio conſtituto confeſſum malo navis affigi juſſit.

cibus

tibus voluptatem capimus. *Jo.* Nondum ſatis percipio quid velis dicere. *Ep.* Dicam igitur, ſi vis, craſſiore Minervâ. (*a*) Scis ſerpentum genus eſſe inimicum homini. *Jo.* Scio vetus inter illos & nos eſſe diſſidium & irreconciliabile, futurúmque donec meminerimus illius(*b*)inauſpicati pomi. *Ep.* Nôſti lacertam? *Jo.* Quidni? *Ep.* Italia (*c*) magnas habet & virides. Hoc animal naturâ & homini amicum eſt, & ſerpentibus inimicum. *Jo.* Unde hoc deprehenditur? *Ep.* Ubicunque proſpicit homo, ibi congregantur lacertæ, obliquato capite diu contemplantes hominis faciem: ſi exſpuas, elambunt ſalivam ore redditam; vidi & puerorum mictum exſorbentes. Quin & puerorum manibus tractantur impunè, atque etiam læduntur, & admotæ ori gaudent(*d*)ſalivam lambere. Cæterùm ſi comprehenſæ inter ſe committantur, dictu mirum quàm in ſeſe ſæviant, nec appetunt committentem. Si quis in agris ambulet per viam cavam, nunc hinc nunc illinc ſtrepitu dimoti rubi admonent hominem: inſuetus crederet ſerpentem eſſe: ubi diſpexeris, lacertæ ſunt obliquato capite contemplantes, donec conſiſtas; ſi pergas, ſequentes. Rurſus aliud agentem admonent. Diceres eas ludere, vehementérq; delectari hominis aſpectu. *Jo.* Mira narras. *Ep.* Quodam die vidi prægrandem & mirè viridem in oſtio (*e*) cavi decertantem cum ſerpente. Primùm mirabamur quid eſſet rei, nam ſerpens nobis non erat conſpicuus. Italus admonebat in antro eſſe hoſtem. Paulò pòſt venit ad nos lacerta, velut oſtendens ſua vulnera, ac remedium flagitans, ſéque (*f*) tantùm non tangi patiebatur: quoties autem reſtabamus, reſtabat & illa nos contemplans. Serpens alterum latus penè totum eroſerat, & ex viridi rubrum fecerat. *Jo.* Mihi, ſi adfuiſſem, libuiſſet ulciſci lacertæ vicem. *Ep.* At hoſtis jam ſe in profundum antrum abdiderat: poſt aliquot tamen dies (*g*) pavimus oculos noſtros

a Adeò inimicum eſt, ut ſalivam hominis tolerare non poſſit, ſed mox ſi conſpergatur fugiat, authore Plinio. Apollonio Rhodio Θανατοφόρος Serpens vocatur, quòd hominibus *mortem inferat.*

b Inauſpicatum eſt quod bonis auſpiciis non geritur: ſic pomum illud, propter quod ex divina portione ad humanam miſeriam occidimus per primigenios noſtros parentes meritò inauſpicatum dicitur, quòd tam infauſto & infelici auſpicio mortalitatem ſumus aggreſſi.

c Magnas, inquit, & virides, quòd noſtrates palmæ, aut ad ſummum pedis, longitudinem non excedant: nec item omnes virides ſunt, verùm & cinericei & nigri coloris; naturâ, quantum ad conflictum cum Serpentibus & viarum obſeſſiones, ab Italicis nihil differentes. *d* Ex hac re ſatis conſtat amicas humano generi lacertas, quorum ſcilicet ſalivam bibunt, ut quæ omnibus venenatis maximè adverſatur, ut teſtantur Nicand. Dioſcor. & Plinius. *e* Cavum frequentiùs ſubſtantive neutro genere invenitur pro foramine terreſtri, ſeu luſtro & cubili ſerpentum, quàm ab adjectivo cavus. Columella, *Cavum verbenacâ diligenter obturato, nè ventus cubilia perflet.* *f* A Græcis ſumptum, μονονουχὶ: id perinde valet quaſi dicas *propemodum.* Sic reperies apud Latinos, tum Livium, tum Suetonium. Terentius dixit *modò non* in Phormione. *g* Paſcimus oculos eâ re quam libenter inſpicimus, ut paſcimus animum quoties jucundo aliquo ſpectaculo oblectamur, & veluti nos recreamus. Maro, *Atque animum picturâ paſcit inani.* Nihil autem gratius obtingere poteſt, quàm ſi videamus nocentem ob innoxium afflictum pœnas dare.

vindictâ. *Jo.* Gaudeo profectò. Sed quo pacto? *Ep.* Fortè inambulabamus per eundem locum. Serpens è fonte vicino biberat; erat enim æſtus (*a*) prodigioſus adeò ut nos quoque aquæ inopiâ periclitaremur. Commodùm occurrit ex agris puer natus annos tredecim, ejus domûs filius in qua tum metu peſtilentiæ Bononiâ profugi ruſticabamur, geſtans (*b*) raſtrum quo fœnum demeſſum convertunt agricolæ; ſimul ut ſerpentem vidit exclamat. *Jo.* Metu fortaſſe. *Ep.* Nequaquàm, imò gaudio, velut inſultans deprehenſo hoſti. Ferit raſtro; ſerpens ſe contrahit: ille non facit feriendi finem, donec (*c*) contrito capite (*d*) ſerpens in longum porrigitur. Nam hoc non faciunt niſi morientes. Indè eſt, quem frequenter audîſti, (*e*) apologus de Cancro, qui ſerpentem hoſpitem occîdens, ubi porrectum vidit, *Sic*, inquit, *vivum incedere oportuit.* *Jo.* O factum bene! Quid tum? *Ep.* Puer arreptum raſtro ſuſpendit è frutice ſupra antrum. Ibi diebus aliquot vidimus frondes ſanie tinctas. Ejus ruris agricolæ pro comperto nobis aliud quiddam mirabile referebant. Agricolæ nonnunquam feſſi obdormiunt in agro, atque illic interdum habent (*f*) urceum lactis, in cibi ſimul & potûs uſum. (*g*) Serpentes ſummopere lacte capi-

a Tam vehemens & præter ſolitum major, ut etiam aliquid prodigere miraculi causâ poſſe videatur.

b Ejuſmodi ruſtica inſtrumenta Varro *Raſtellus* appellat, ſerras nimirum leves quibus homo per fœniſecia feſtucas abradit.

c Nam, ut Plin. tradit, ſerpentis caput, etiamſi cum duobus evaſerit digitis, nihilominus vivit. Hinc eſt fortè quòd vulgus ſerpentem diſſectum medium reviviſcere & coaleſcere opinatur. *d* Ergò Poëta 3. Georg. ruſticos in ſerpentibus necandis jubet, nè antea cædendi finem faciant quàm *videant medios nexus extremæque agmina caudæ* ſerpentis *ſoluta*; quàm non tortuoſum, ſed porrectum videant. *e* Apologum recenſet Æſopus: *Cancer*, inquit, *cum ſerpente initâ ſocietate ſimul verſabatur. Cancer autem, cùm moribus ſimplicibus præditus eſſet, ſæpiùs adhortabatur ſerpentem ut verſutiam doloſque malos deponeret. Quod ille cùm negligeret, & moribus conſuetis conſtanter viveret, cancer, captatâ opportunitate cùm ille obdormîſſet, quantâ potuit vi ſerpentem comprimendo enecavit. Cùm verò exſpirantem animam in longum porrectum vidiſſet, Sic, inquit, & antea te ſimplicem rectùmque fuiſſe oportebat: non enim jam pœnam ſupplicio dediſſes.* Pulchri animi mores Cancer ad corporis habitum conferebat. *f* Vas eſt aquarium urceus, nec exiguum, non ad hauriendam aquam aut portandam, ſed ad conſervandam diutiùs; quales nunc Romæ prædivites Cardinales & nobiles in ſubterraneis cameris collocatos habent alveos: ejuſmodi quoque vaſibus ruſtici plerarumque nationum lac conſervant, & concretum quidem lactis in cibum, ſerum verò potûs loco illis ſervatur. *g* Lycophron, teſte Athen. θῆρας γαλακτοπότιδας, hoc eſt, *beſtias lactivoras*, ſerpentes appellavit, quòd naturali quodam appetitu lac præcipuè ſorbere gaudeant, cùm tamen alias qui exiguo indigeant potu. Quoties autem ad lactis urceum adrepunt, non tam lactis ſuctu delectantur, quàm ut pingue ſupernatans quod in butyrum conflatur, lingere ac deſorbere valeant; hæc ſumma voluptas. Aliquando in pratis ac paſcuis ad ubera paſcentium adrepunt, miseróſque ruſticos omni lactis & ſpe & proventu defraudant; & facilè quidem patiuntur vaccæ ejuſmodi mulgentes fauces, vel quòd venenum vereantur ſi repugnent & obnitantur, vel quòd molliùs ſuctu quàm digitis compreſſis lac educi ſentiant. Habent ad hoc remedium mulierculæ; ceream comparant, quam devovent hierophantæ in purificationum feriis; hâc incensâ ter contingunt ubera, ſed non ſine tripudio & choreis, atque ità illæſas in annum redeuntem ſe conſervare arbitrantur.

untur.

untur. Itaque non rarò fit ut in vias illabantur. Ei malo paratum habent remedium. *Jo.* Quod, obſecro? *Ep.* (*a*) Summum teſtæ os allio circumlinunt. Is odor deterret ſerpentes. *Jo.* Quid igitur ſentit Horatius (*b*) cùm ſcriberet allium venenum cicutis nocentius, cùm ſit, ut ais, adverſus venena remedium? *Ep.* Sed audi quod eſt durius; interdum clanculùm adrepentes in os patens dormientis conjiciunt ſeſe, & in ſtomachum ſeſe convolvunt. *Jo.* Annon protinus exanimatur homo talem nactus hoſpitem? *Ep.* Non, ſed afflictiſſimè vivit; nec eſt ullum mali levamen, niſi ut lacte aliiſque gratiſſimis ſerpenti cibis alant hoſpitem. *Jo.* Nihil remedii adverſus tantum malum? *Ep.* Comeſum affatim allium. *Jo.* Non mirum igitur ſi (*c*) meſſores gaudent allio. *Ep.* Et aliàs medetur (*d*) delaſſatis labore & æſtu. Verùm in hoc diſcrimine non rarò lacerta, quamvis puſilla, ſervat hominem. *Jo.* Quî poteſt? *Ep.* Ubi ſenſit ſerpentem inſidiari, circumcurſat per collum & faciem hominis, nec finem facit donec pruritu ſcalptúque unguium excitetur. Porrò qui expergiſcitur, conſpectâ in propinquo lacertâ, mox intelligit hoſtem alicubi eſſe (*e*) in inſidiis, ac circumſpiciens deprehendit. *Jo.* Mira naturæ vis! *Ep.* Jam nullum eſt animal inimicius homini quàm Crocodilus, qui ſæpenumero totos homines devorat, & (*f*) arte malitiam adjuvat, hauſtâ aquâ lubricans ſemitas quibus deſcendunt ad Nilum aquam hauſturi quò collapſos devoret. Neq; te fugit delphinum, etiam in diverſo elemento natum, (*g*) φιλάνθρωπον eſſe. *Jo.* (*h*) Au-

a Gravis odor allii ſerpentes fugat, ut docet Nicander in Alexipharmacis; & à fœtore Latini allium vocârunt, quaſi *halium*, quod graviter halaret: Græci verò σκόροδον, ἀπὸ τῆ σκαιὸν ὄζειν, id eſt, *à malè olendo*, vel, ἀπὸ τῆ σκῶρ ὄζειν, quòd *ſtercus oleat*. *b* Horat. in Epod. Ode tertia, non aliam pœnam parricidæ ſtatuit, quàm ut deguſtet allium, quòd hoc cicutis, id eſt, veneno ſit nocentius. *c* Hor. in Ode paulò antè citata miratur meſſores tam horrendum cibum ferre poſſe. *O dura*, inquit, *meſſorum ilia*, *quæ allium venenum magis quàm cibum concoquitis!* Non autem meſſorum tantùm cibus eſt, verùm omnium ruſticorum, quòd hæ fuerint priſci illius & frugalis ſeculi deliciæ, cujus ſi adhuc veſtigia uſquam exſtant, ea mehercule apud hoc genus hominum tantùm ſupereſſe dixero. Allii autem arroſionem ad frugalitatem pertinere, item pauperum ruſticorúmque cibum fuiſſe, docere te poteſt apud Ariſtophanem Interpres. Galenus certè *amuletum ruſticorum* allium prædicat. Et Plin. ad multa, ruris præcipuè, medicamenta facere teſtatur. *d* Id videtur à Virg. acceptum, ubi Theſtylis Maroniana meſſoribus ſuis rapido feſſis æſtu, *Allia ſerpillúmque herbas contundit olentes*. *e* In inſidiis eſſe ſignificat *inſidiari*, metaphora à re militari. Nam hoſtes cùm aperto Marte cum adverſariis conſerere manus non audent, alicubi latentes ex inſidiis ſubitò inimicum aggredi ſolent. Teren. *Nunc priùs adito tu, ego in inſidiis hîc ero ſi quid deficies.* Saluſtius, *At ſtatim ſigno dato undique ſimul ex inſidiis Numidia invaditur.* *f* Subjicit mox verſutiam: vel hoc referendum ad id, quòd conſpecto homine lacrymas dicitur emittere, quò faciliùs nihil tale metuentem devoret. Vide Chiliades, *Crocodili lacrymæ*. *g* Φιλάνθρωπον ſonat *hominis ſtudioſum, amicum, faventem homini*. Sic Plin. *Delphinus*, inquit, *amicum homini animal*. *h* Hujus fabulæ & plurium hujuſmodi mentio eſt apud Plinium, capite de Delphinis; & Nepos in Epiſtolis & Oppianus recenſent quoque ſimiles.

divi ſabulam de adamato puero celebrem, (a) celebriorem autem de Arione. *Ep.* (b) Quin & in venatu mugilum piſcatores Delphinorum miniſterio vice canum utuntur, qui acceptâ prædæ portiunculâ recedunt. Quin & caſtigari ſeſe patiuntur, ſi quid in venatu deliquerint. In mari verò frequenter navigantibus apparent, gaudio geſtientes, & in ſummis undis luſitantes; interdum adnantes ad navim, nonnunquam & tenſa vela tranſilientes: adeò delectantur hominum conſuetudine. Verùm ut hominum eſt ſtudioſus Delphinus ità Crocodilo capitalis eſt hoſtis. Egreditur mare, & in Nilum, in quo regnat Crocodilus, audet venire, congreſſurus cum dentibus, unguibus & ſquamis ferro etiam impenetrabilibus armatâ belluâ, ipſe nec ad morſum ſatìs inſtructus, quippe (c) os habens ad pectus vergens. Sed impetu fertur in hoſtem, ac jam illi proximus repentè ſubmittit ſeſe, erectiſque in tergo pinnis mollia ventris per-

a Hanc Gellius floridâ dictione ex Herodoto deſcripſit, & Plin. capite eodem, *Eſt autem hoc animal non modò homini amicum, ſed quicquid muſicâ ſonoritate aures demulcere poteſt, huic gaudet adeſſe, cum homine ludere delectatur.* Et quod de citharœdo Arione narrat, id quoque in luſcinia accidiſſe memini me ex Græcorum Epigrammatis didiciſſe. Epigramma autem lib. I. habetur, lepidum certè & mirum in modum elegans, quare nec pigebit aſcribere; exſtat autem Philippi titulo, qui temporibus Juſtiniani Auguſti in hoc ſcribendi genere nulli inferior fuit.

Μεμφομένη Βορέην, ἐπεποτώμην ὑπὲρ ἅλμης,
  Πνεῖ γὰρ ἐμοὶ Θρήκης ἤπιος οὐδ' ἄνεμος.
Ἀλλά με τὴν μελίγηρυν ἀηδόνα δέξατο νώτοις
  Δελφὶν, καὶ πτηνὴν πόντιος ἡνιόχει.
Πιστοτάτῳ δ' ἐρέτῃ πορθμευομένη τὸν ἄκωπον
  Ναύτην τῇ στόματος θέλγον ἐγὼ κιθάρῃ.
Εἰρεσίην δελφῖνες ἀεὶ μούσῃσιν ἄμισθον
  Ἤνυσαν· οὐ ψεύστης μῦθος Ἀρίονος.

Id nos ità conati ſumus Latinum facere:

Averſata gravem Boream, ſuper æquora Aëdon
  Me dederam, ventis, Thracia, pulſa tuis.
Squamiger, ut noſtræ perſenſit murmura linguæ,
  Auxilio Delphin me pereunte venit.
Jámque ſedens humeris tam læto remige tuta,
  Vectorem blandâ mulceo voce meum.
Sed neque Delphinis naulum mos ſolvere Muſis,
  Nec rumor fictum perſtrepit Arionem.

b Hoc Plinius eodem capite, in ſtagno Laterno appellato, Nemauſienſis agri, in provincia Narbonenſi, & in Iaſſico ſinu fieri tradit. Oppianus quoque ἁλιευτικῶν poſtremo hanc venandi cum Delphinibus conſuetudinem deſcribit, atque id eleganter ſatìs, ſed in Ægeo mari circa Eubœam. Quod autem Eraſmus ait, vice canum, id quoque per ſimilitudinis applicationem Oppianus,

——ἅτ' ἀνδράσι θηρητῆρσιν
Θῆρα κύνες σεύοντες ἀμοιβαίῃς ὑλακῇσι.

Sic piſces ad terram, inquit, pellunt Delphines, *tanquam ad viros venatores canes mutuis latratibus feram citant.* c Sic Plin. *Multum illi infra roſtrum os, ac medio penè in ventre.*

ſcindit,

cindit, aliàs invulnerabili. *Jo.* Mirum eſt quodq; animal ſtatim agnoſcere hoſtem ſuum, etiam nunquam antea viſum, ſciréque & cur impetatur, & quà lædi, aut ſeſe tueri poſſit; cùm hoc homini ſit negatum, qui nè *(a)* regulum quidem horreret, niſi admonitus malóve doctus. *Ep.* Scis equum animal obſequiis hominum natum. Huic capitale diſſidium eſt cum urſo, homini noxia beſtia. Agnoſcit hoſtem nunquam viſum; ac protinus ſe parat ad pugnam. *Jo.* Quibus armis pugnat? *Ep.* Arte potiùs quàm viribus. Tranſilit urſum, & in ipſo ſaltu poſteriores calces impingit in caput. Atque urſus interim unguibus ſcalpit equini ventris mollia. Aſpis homini venenum eſt immedicabile, cum hac belligeratur *(b)* ichneumon. Idem exitialis hoſtis crocodilo. Similis affectus eſt elephantis erga hominem: nam *(c)* & viatorem ſimpliciter errantem clementer reducunt in viam, & agnoſcunt amántque doctorem ſuum. Feruntur & exempla devoti amoris erga certos homines. Siquidem unus adamavit in Ægypto mulierculam corollas vendentem, Ariſtophani grammatico charam: alius Menandrum Syracuſanum adoleſcentem ſic amavit, ut deſiderium illius, quoties non viderit, ediâ teſtatus ſit. Sed nè hæc, quæ plurima commemorantur, referre pergamus; Cùm Bochus rex in triginta quoſdam ſævire decreviſſet, eos totidem elephantis objecit, ſtipitibus alligatos. Cúmque emiſſi eſſent qui inter elephantos procurſantes eos laceſſerent, nunquam efficere potuerunt ut ſe regiæ crudelitatis miniſtros præberent. Atque huic animanti φιλανθρώπῳ bellum exitiale eſt cum draconibus Indicis, qui feruntur eſſe maximi, ut frequenter in pugna pereat uterque. Simile diſſidium eſt aquilæ cùm draconibus minoribus, cùm homini ſit innoxia, imò cùm feratur etiam amatorios ignes ſentire erga certas puellas. Eidem avi bellum internecinum eſt *(d)* cum cyminde, id eſt, nocturno accipitre. Elephantus odit etiam murem, animal homini quoq; moleſtum; eóq; abhorret à pabulo in

a Regulum, Baſiliſcum, facto nomine ab Etymologia Græca, nequis opinetur regulum avem hoſtem eſſe noſtrum.

b Quòd cùm Serpentibus Crocodilo & Aſpide perpetuam inimicitiam exercet, Græci aliquot autores ὀφιομάχον appellant. Belligerantur autem cum aſpide ichneumones, quia capientes hos ſerpentes per caput vel caudam in flumen trahunt. Crocodilis verò inſidiantur; dum illi trochilis dentibus purgandis rictum diducunt, ichneumon in oris hiatum intrat; & exeſis viſceribus è ventre mortuorum egreditur. Lege præter Plinium Ammianum Marcellinum li. 22.

c Plinius hæc omnia tradit.

d Plinius capite de Accipitribus author eſt. Verùm Homerus Cymindin non accipitrem, ſed noctuam, videtur appellâſſe, hoc verſu, Χαλκίδα κικλήσκουσι θεοὶ, ἄνδρες δὲ κύμινδιν. Noctua enim χαλκὶς vocatur, quòd *æneum* colorem videatur habere: & fortaſſis cymindis à maris colore, quòd ut noctua, ſic mare ſubinde *glaucum* epitheto dicatur. Callimachus eam avem non cymindin, ſed cymin, vocat, fortaſſis ob ſonum quem reddit Cycaban. Homeri tamen ſcholia γένος ἱεράκων, id eſt, *de accipitrum genere*, cymin eſſe cenſent.

quo murem conſpexerit. Nec cauſa liquet cur oderit. Nam hirundinem meritò horrent, quod eâ in potu hauſtâ graviſſimè diſcrucientur. Jam vix ullum animal amicius homini quàm canis, nec inimicius quàm lupus, ut quod aſpectu quoque vocem adimat: & inter hæc ſumma diſcordia eſt, quemadmodum ovium generi lupus infeſtiſſimus. Quod totum pendet à providentia hominum, quorum præcipua cura eſt tueri animal innoxium & alendo homini natum; in lupum verò, velut in publicum humani generis hoſtem, armantur omnes, præcipuè canum commilitio, quæ res etiam proverbio fecit locum, (a) *Non magis parcemus quàm lupis.* (b) Lepus marinus immedicabile eſt homini venenum, ſi quis imprudens guſtaverit: at rurſus hominis contactus mors eſt lepori. Panthera ſæva eſt in hominem, & tamen adeò terretur ab hyæna, ut nè congredi quidem ſuſtineat. Hinc narrant, ſi quis quid ſecum geſtet de corio hyænæ, à panthera non appeti; tam ſagax eſt naturæ ſenſus. Addunt & illud, ſi pelles utriuſque belluæ ſuſpendas invicem ex adverſo, panthericæ pilos defluere. Araneus homini domeſticum eſt animal, (c) exitiale verò ſerpenti, adeò ut fortè conſpicatus ſub arbore ſerpentem apricantem, filo ſe libret, & aculeum mediæ infigat fronti tam acri vulnere, ut ſerpens dolore rotans ſeſe in gyrum tandem emoriatur. Accepi ab iis qui ſpectârunt ſimile diſſidium eſſe araneo cum bufonibus, ſed bufonem ictum ſibi (d) plantagine admorsâ mederi. Audies fabulam Britannicam. Scis illic conclavium ſolum conſterni ſcirpis virentibus. Monachus quidam

a Ex Ariſtophane & illius interprete hoc adagium enarratum eſt ab authore, quòd ſcilicet olim apud Atticos lex fuerat de interficiendis lupis, quæ præmio etiam invitaret ad hanc feram perſequendam. Et hæc quidem interpres Comici. Sed videtur hoc commentum damnare Apollini Rhodii ſcholiaſtes, qui in honore ſummo apud Athenienſes lupos fuiſſe contendit, in tantum etiam ut ſi quis illic lupum interemiſſet, inferias illius ſepulchro inferre compellebatur; hinc πολιὸς, i. e. *canos*, non à colore dici, ſed ob reverentiam. Cauſam addit, quòd Latona uterum geſtans bis ſenis diebus in lupam mutata in Delum perrexerit; hinc eſſe quòd certo quodam anni tempore omnes illæ lupæ pariant, idq; intra duodecimum diem. Adducit Philoſtephanum quempiam qui talia prodiderit in commentariis ſuis. *b* Hoc Plin. tradidit l. 32. c. 1. De Pantheris & hyænis eadem docet. Hoc tamen quod ait, Hyænam cum Panthera pugnare, non ea de cauſa fit quòd hyæna erga hominem bene affecta ſit; nam Ariſt. l. 9. Hiſtoriæ animalium mirificè inſidias moliri hyænam hominibus tradit, & ſepulcra quoque effodere, tantam illi feræ aviditatem humanæ carnis ineſſe. *c* Hoc ipſum Plin. l. 10. c. 74. *d* Aiunt aliquando Monachum (eſt enim hominum genus admodum curioſum) in araneum & bufonem concertantes incidiſſe, & dum eventum certaminis avidus exſpectat, ictum bufonem vehementer vidiſſe tumidum, ſed mox plantagine guſtatâ quæ tum in buſtuario creſcebat, veluti reſumtis viribus, pugnam redintegrâſſe. Admiratus inſolitum ſpectaculum Monachus, diligentiùs hos pugiles obſervabat, & quod paulò ante de bufone cognoverat, id iterum conſpicatus, quàm poteſt ocyſſimè plantaginem omnem quæ de proximo creſcebat radicitus exſtirpat, & apud ſe condit. Interea bufo acceptâ tertiâ plagâ, dum ad ſolitum medicamentum accurrens auxilio herbæ deſtitueretur, in tantum intumuit, ut non priùs tumorem quàm vitam finiret. Indè compertum habuit plantaginem contra venena & venenatorum ictus multùm facere.

faſ-

faſciculos aliquot ſcirporum in cubiculum congeſſerat, ſparſurus cùm eſſet commodum. Is cùm à prandio ſupinus dormiret, bufo ingens erepſit, & os dormientis obſedit, infixis ſuperno atque inferno labro quatuor pedibus. Detrahere bufonem certa mors erat; non amoveri quiddam erat morte crudelius. Quidam ſuaſerunt ut monachus ad feneſtram deferretur ſupinus, in qua ingens araneus habebat telam. Factum eſt. Mox araneus hoſte conſpecto filo ſe librat, & bufoni ſpiculum infigit, ac filo ſe recipit in telam. Intumuit bufo, ſed non eſt avulſus Repetitur ab araneo: magis intumuit, ſed vixit. Tertiò ictus abduxit pedes, ac mortuus decidit. Hanc gratiam araneus retulit hoſpiti ſuo. *Jo.* Mira narras. *Ep.* Addam quod non legi, ſed his oculis conſpexi. Simius ſupra modum horret teſtudinem. Hujus rei quidam dedit nobis ſpecimen Romæ. Puero ſuo in verticem impoſuit teſtudinem, & pileo contexit; dein produxit ad ſimium. Illico ſimius gaudens inſiliit in humeros pueri venaturus pediculos: ſublato pileo reperit teſtudinem. Mirum erat ſpectaculum quanto cum horrore reſilierit beſtia, quàm expaverit, quàm timidè reſpexerit an ſequeretur teſtudo. Additum eſt aliud ſpecimen: alligavimus teſtudinem catenæ à qua revinctus erat ſimius, ut effugere non poſſet quin ſaltem aſpiceret. Incredibile dictu quantopere fuerit diſcruciatus; tantùm non metu exanimabatur; interdum averſus poſterioribus pedibus depellere tentavit hærentem beſtiam. Tandem (*a*) quicquid erat in alvo aut veſica oneris rejecit. Sequuta eſt ex pavore febris, ut nobis fuerit ſolvendus à catena, & aquâ vino temperatâ refocillandus. *Jo.* Atqui nihil eſt quod ſibi à teſtudine metuat ſimius. *Ep.* Fortaſſis aliquid eſt quod nos fugit, naturæ cognitum. Nam cur acanthis oderit aſinum cauſa in promptu eſt, quòd ille ſe affricat ſpinis in quibus nidulatur avicula, & flores ejus depaſcitur. Tantus autem terror habet acanthidem, ut ſiquando procul aſinum rudentem audiat, ova dejicit, pulli è nido decidunt metu. Nec patitur hoſtem impunem. *Jo.* Sed qua tandem in re acanthis lædit aſinum? *Ep.* (*b*) Roſtro fodit illius ulcera fuſtibus & oneribus facta, pungit & mollia narium. Poteſt item aliquid cauſæ divinari, cur inter vulpes & milvos mutua ſit ſimultas, quòd avis rapax alterius catulis inſidietur; fortaſſe vulpes viciſſim illius pullis: quæ cauſa diſſidii eſt inter (*c*) ſorices & ardeolas. Eadem ferè ratio eſt inter æſalon parvam aviculam & vulpem. Nam æſalon ova corvorum frangit.

a Simius non aliâ re metum indicat, quàm projectis excrementis; hinc vulgare noſtratium proverbium, *Verendum nè præ metu te commacules inſtar ſimii*, cùm in meticuloſum ludunt.

b Id Plinius Ægytho avi adſcribit. *Aſinus*, inquit, *ſpinetis ſe ſcabendi causâ atterens, nidos ægithi diſſipat, quod illa adeò pavet, ut voce omnino rudentis auditâ ova ejiciat, pulli ipſi metu cadant. Igitur advolans ulcera ejus roſtro excavat.* Deinde teſtatur & acanthida ea de cauſa aſino inimicam, lib. 10. c. 74.

c Quoniam, inquit Plin. *altera alterius catulis inſidiatur.* Ibid.

frangit. Eadem infeſtatur à vulpibus, & viciſſim illas infeſtat, catulos earum vellicans. Quod ubi viderint corvi, vulpibus velut adverſus communem hoſtem ſuppetias ferunt. At vix divinare liceat quam ob cauſam inter ſe oderint olores & aquilæ, corvus & (*a*) chlorio, cornix & noctua, aquila & trochilus, niſi hoc malè habeat aquilam, (*b*) quòd ille rex avium vocetur. Cur malè convenit cum noctua cæteris minoribus avibus, muſtelæ cum cornice, (*c*) turturi cum pyrali, ichneumonibus veſpis cum phalangiis araneis, anatibus cum gaviis, (*d*) harpæ cum (*e*) triorche accipitre, thoïbus cum leonibus? Præterea cur ſorices formicoſam horrent arborem? Unde tam irreconciliabile bellum inter ſcarabeum & aquilam? Nam apologus ex ipſa animantium natura confictus eſt. Unde eſt quod juxta Olynthum in certo terræ ſpatio non vivunt ſcarabei ſi inferantur? Et inter aquatilia quam ob cauſam mugil & lupus (*f*) mutuo odio flagrant, ſicut conger & muræna, caudas inter ſe prærodentes? Polypum in tantum horret locuſta piſcis, ut ſi eum juxtà viderit, metu emoriatur. Sic quædam animantia mirè junxit arcanus quidam benevolentiæ affectus; (*g*) veluti pavones columbis, turtures cum pſittacis, merulas cum turdis, cornices cum ardeolis, qui ſibi viciſſim auxiliantur adverſus vulpium genus; harpam & milvum adverſus triorchen accipitris genus, communem hoſtem. (*h*) Balænis muſculus piſcis exiguus prænatans monſtrat viam, nec apparet quamobrem illi velit inſervire. Nam quòd (*i*) crocodilus fauces porrigit trochilo aviculæ, amicitia dici non poteſt, cùm utrumque animal ſuo ducatur

a Qui Græcis χλωρίων, Theodorus *vireonem* à *viridi* colore interpretatus eſt; avis tota viridis, quod ex voce liquet: hyeme non videtur, ſed teſte Ariſtotele per æſtatem volat, idque maximè ſolſtitialibus horis; ſed tamen difficulter pennas movet, cùm alioqui ingenioſius & διδακτικὸς habeatur.

b Trochilus Græcis τρόχιλος à *mobilitate* & *curſitando* nomen habet, nempe ἀπὸ τοῦ τρέχειν. Ariſtoteles cap. 11. l. 9. Aquilam cum Trochilo pugnare ſcribit, quod Trochilus Senator & Rex vocetur. *c* De his omnibus lege Plinium lib. 10. cap. 74. unde hæc deſumpta ſunt. *d* Hanc eſſe Latinam avem Græcorum docent lexica: in quorum etiam commentariis proditum eſt, ipſam quoties veneno icta fuerit ſibi hederâ ſuccurrere. *e* Triorches τριόρχης. Triorchis avis à *numero teſtium* nomen habet, eſt de genere accipitrum. Plinus. *f* Hoc quoque Plinius: ſed & Oppianus meminit libro tertio. *g* Plinius libro decimo cap. 74. *h* Quæ de muſculo Plinius & alii referunt, hoc Oppianus Lamnæ piſciculo cuidam aſcribit. Hunc vocant balænarum ὁμόστολον, hoc ſonat *itineris comitem*; hunc ἡγητῆρα, hoc eſt, *viæ ducem*, καὶ κεχαρισμένον ἑταῖρον, id eſt, *pergratum ſocium*, præterea πομπὸν καὶ φρουρὸν, hoc eſt, *ductorem cuſtodémque*, poſtremò πρόμαχόν τε ὦτα καὶ φάος ἰχθύων, quod eſt, *propugnatorem, & aures, & lumina piſcem*, quòd deſtituta hoc piſciculo capitur balæna, quòd ſine Lamna nihil videat, nihil audiat: & multa præterea mirificæ naturæ opera illic legere licet. *i* Lege Ammianum lib. 22. Diodorum Siculum, & Ariſtot. lib. 9. cap. 6. Hiſtor.

commo-

commodo. Crocodilus gaudet ſibi purgari dentes, & ſcabendi voluptatem amplectitur; avicula cibum quærit, veſcens piſcium reliquiis inter dentes hærentibus. Conſimili ratione corvus inequitat dorſo ſuis. Inter (*a*) anthum & ægithum tam pertinax eſt odium, ut negent ſanguinem illorum poſſe miſceri. Quemadmodum narrant aliarum avium pennas abſumi ſi aquilinis miſceantur. Accipiter eſt infeſtus columbino generi; ſed has defendit tinnunculus avicula, cujus conſpectum & vocem mirum in modum horret accipiter. Nec hoc latet columbas: (*b*) ubicunque tinnunculus reconditus eſt, ab ea ſede non migrant, fiduciâ protectoris. Quis cauſam conjiciat cur aut bene velit generi columbino tinnunculus, aut cur tinnunculum horreat accipiter? Atque ut interdum animalculum minimum præſidio eſt ingenti belluæ; ità contrà à minutiſſimis exitium eſt maximis. Eſt piſciculus ſcorpii effigie, magnitudine aranei piſcis. Is ſub pinna affigit ſeſe aculeo thynnis interdum magnitudinem delphini ſuperantibus, tanto dolore, ut nonnunquam in naves inſiliant: idem facit mugilibus. Quid eſt cur leo, animal cunctis tremendum, (*c*) expaveſcat galli gallinacei cantum? *Jo.* Nè ſim in hoc convivio prorſus (*d*) aſymbolus, referam quod olim his oculis vidi in ædibus Thomi Mori, clariſſimi apud Anglos viri. Alebat domi ſimium prægrandem: tum fortè, quò revaleſceret à vulnere, ſolutus obambulare ſinebatur. In extremo horti erant concluſi cuniculi, quibus inſidiebatur

a Ἄνθος Græcis, Latinis *florem*, ſonat; hinc autem quæ illis Anthus, noſtris florus appellatur. Aquatilis, eſt colore variegato ſpecioſóque. Vide de Anthi & Ægithi ſanguine Plinium 10. 74. & de ſequentibus quoque.

b Hanc rem ità Columella li. 8. tradit, *Tam faſtidioſa columba eſt, ut ſæpe ſedes ſuas peroſa, ſi detur evolandi poteſtas, relinquat: quod frequenter in his regionibus ubi liberos habent egreſſus accidere ſolet. Id nè fiat, vetus eſt Democriti præceptum. Genus accipitris tinnunculum vocant ruſtici, qui ferè in ædificiis nidos facit. Ejus pulli ſinguli fictilibus ollis conduntur, ſtipatiſque opercula ſupponuntur, & gypſo lita vaſa in angulis columbarii ſuſpenduntur, quæ res avibus amorem loci ſic conciliat nè unquam deſerant.* *c* Hoc Plin. habet & Plutarchus in commentario De differentia inter odium & invidiam. Divus Ambroſius, libro 6. c. 4. Hexaëmeron, dicit utique leonem vereri gallum, ſed præcipuè album. Lucretius quoque poëta, dum cauſam hujûs odii inveſtigat, ità canit lib. 4.

Quinetiam gallum noctè explaudentibus alis
Auroram clarâ conſuetum noctè vocare,
Quem nequeunt rapidi contra conſtare leones
Inque tueri; ità continuò meminere fugaï.
Nimirum quia ſunt gallorum in corpore quædam
Semina, quæ cum ſunt oculis immiſſa leonum,
Pupillas interfodiunt, acrémque dolorem
Præbent, ut nequeant contra durare feroces.

Et ſunt qui ſcribunt, quos jure gallinaceorum perfuderis, hos à leonibus morſu non appeti. *d* Aſymbolus dicitur *qui nihil ad ſymbolum confert*, tranſlatum à concœnationibus; nam ſymbolum pignus collatitium in cœnum ſignificat.

muſtela.

muſtela Id ſimius procul quietus & otioſus ſpectabat, donec viderit cuniculis nihil eſſe periculi Cæterùm poſteaquam muſtela (*a*) labefactâſſet caveam à muro revulſam, jámque periculum eſſet nè cuniculi à tergo nudati prædæ eſſent hoſti, occurrit ſimius. & conſcenſâ trabe quadam caveam retraxit in locum priſtinum tantâ arte ut homo non poſſet dexteriùs. Ex quo perſpicuum hoc animantium genus ſimiis eſſe charum. Ipſi cuniculi non intelligebant ſuum periculum, ſed hoſtem ſuum per cancellos oſculabantur: ſimius opitulatus eſt periclitanti ſimplicitati. *Ep.* Omnibus catulis minoribus delectantur ſimii, gaudéntque fovere ſinu & complecti. Sed pius ille ſimius dignus erat aliquo pietatis præmio. *Jo.* Habuit. *Ep.* Quod? *Jo.* Reperit illic fruſtum panis à pueris, ut opinor, projectum: id arreptum comedit. *Ep.* Verùm mihi videtur admirabilius, hoc genus (*b*) ſympathias & antipathias, ſic enim Græci vocant amicitiæ & inimicitiæ naturales affectus, etiam in rebus animâ, aut certè ſenſu, carentibus deprehendi. Omitto jam dicere de fraxino, cujus nec umbram, quamvis in longum porrectam, ferunt ſerpentes, adeò ut ſi locum (*c*) in gyrum circumdes igni, ſerpens citius in flammam eat quàm ad arborem fugiat. Nam hujus generis exempla ſunt innumera. (*d*) Erucæ cùm membranis incluſæ occulto naturæ opificio transfigurantur in papiliones, mortuis ſimillimæ videntur, nec ad contactum quidem ſeſe movent, niſi tranſeunte araneo. Hominis prementis digitum non ſentiunt, & ſentiunt leviſſimi animantis leviter incedentis pedes. Ibi demum vivunt. *Jo.* Sentit hoſtem capitalem nondum natum inſectum. Iſti non omnino diſſimile eſt quod narrant de ferro (*e*) cæſis, ad quos ſi cæteri accedant, nihil accidere novi; ſin is qui necavit, continuò profluere ſanguinem velut ex recenti vulnere: atque hoc indicio ferunt frequenter proditum cædis authorem. *Ep.* Nec eſt vanum quod audiſti. Sed nè perſequamur (*f*) fabulas Democriticas, nonne comperimus ex-

a Elegans verbum, quod pro corrumpere, vitiare & deſtruere ponitur.

b Συμπαθεῖν Græc. ſignificat *compati*; non tamen eſt, quod vulgò accipiunt indocti, pro moveri malis alterius, ſed ſocium eſſe & imitatorem atque æmulum afflictionum alicujus. Eum autem affectum atque impulſum *συμπάθειαν* appellant, hoc eſt, mutuam quandam rerum cognationem & voluptatem; ad verbum ſonat *compaſſionem*: *ἀντιπάθεια* verò contrà repugnantem affectum & rerum inter ſe, vel potiùs contra ſe, differentiam ſignificat, quaſi tu dicas, *contrapaſſionem*, & ἀντιπαθῶς ἔχειν ἀλλήλων eſt, *inter ſe pugnare*, & differre multum Sic dicitur in Græcorum ſcholiis τὴν κράμβην καὶ ἄμπελον ἀντιπαθῶς ἔχειν ἀλλήλων, h. e. *braſſicam & vitem inter ſe pugnare*, de qua mox plura annotabimus. *c* Hoc Plin. ſe expertum dicit. *d* Author eſt Plin l. 11. c. 32. *e* Cæſos in hoc loquendi genere non tantùm percuſſos, ſed cæſos, i. e. occiſos, notat. Ferrum generale pro omnibus armis ferreis quibus corpus vulneratur. *f* Hic poſt Pythagoram philoſophiam magicam profeſſus mirabiles commentationes reliquit, in quibus de naturæ ſecretioribus fabuloſiſſima quævis deſcripta reliquit. Hinc fabulæ Democriticæ videntur dictæ, de naturalibus quidem rebus traditæ, ſed quæ ob inſignem vanitatem & inexperientiam fidem non merentur. Scripſit hic artem quo pacto avium garritus poſſit intelligi: item non exiguum volumen de illis quæ apud inferos uſu veniant, (ut Athenæus refert) prodigioſis, ut conjectandum eſt, fabulis refertum.

pe-

perimentis tantum eſſe diſſenſionis inter (*a*) quercum & oleam, ut utraque in alterius ſcrobe poſita emoriatur? quercui autem tam malè convenire cum juglande, ut in propinquo poſita extinguatur, tametſi juglans cunctis ferè ſatis & arboribus noxia eſt? Rurſus, cùm vitis claviculis ſuis omnia complecti ſoleat, ſolam (*b*) braſſicam refugit, &, perinde quaſi ſentiat, in diverſam partem ſe vertit. Quis admonet vitem hoſtem eſſe in propinquo? Eſt enim braſſicæ ſuccus vino contrarius, eóque ſolet edi adverſus ebrietatem. Nec deeſt braſſicæ ſuus hoſtis: ſiquidem oppoſita cyclamino & origano exareſcit. Similis affectus eſt inter cicutam & vinum; cicuta homini venenum eſt, (*c*) cicutæ vinum. Quod eſt illud arcanum commercium inter * lilium & allium, ut in propinquo naſcentia mutuò ſibi gratificentur? Nam allio plus eſt vigoris, & lilii flores ſuaviùs olent. Quid hic memorem de conjugiis arborum, quarum fœminæ ſterileſcunt, niſi in propinquo ſit maſcula? Oleum ſoli calci miſcetur, cùm utraque res pariter oderit aquam. Pix attrahit oleum, cùm utrumque ſit pingue. Argento vivo innatant omnia excepto auro: id ſolum ad ſe trahit & complectitur. Quis ille naturæ ſenſus ut adamas, quamlibèt duris reſiſtens, ſanguine hircino molleſcat? Quin & inter ipſa venena diſſidia videas. Scorpius ſi fortè repat per aconitum, palleſcit ac torpeſcit. Eidem adeò noxia eſt herba cui nomen ceraſtis, ut qui ſeminodò ejus tractârit digitis impunè contrectet ſcorpium. Sed harum rerum, quæ ſunt innumeræ, conſideratio ad rei medicæ profeſſores pertinet. Quænam eſt illa vis vel amicitiæ vel diſſidii inter * chalybem & magnetem, ut materia naturâ gravis ad lapidem currat & inhæreat, velut oſculo, & ab eodem citra contactum refugiat? Jam cùm aqua ſe facilè miſceat rebus omnibus, maximè ſibi, tamen ſunt quæ tanquam odio mutuo miſturam refugiunt; velut (*d*) amnis qui in Fucinum lacum invectus ſupermeat, in Larium Addua, in Verbanum Ticinus, in Benacum Mincius, in Sevinum Ollius, in Lemanum Rhodanus: è quibus nonnulli multorum millium tranſitu hoſpitales ſuas aquas tantùm, nec largiores quàm

a De his omnibus ſequentibus recurre ad indices Plin. *b* Cauſam fabuloſam fingunt Græci, quam recenſet Ariſtoph. interpres. Lycurgus fuit homo ſceleſtus, qui omnes vites falce demetere in animum induxerat: hunc comprehenſum Bacchus vitibus alligavit, ut ſupplicium de illo ſumeret: ſed is dum vitibus ligatus lacrymas effunderet, ex illis Braſſica enata eſt; atque hinc eſſe aiunt, quòd etiamnum malè conveniat viti & braſſicæ hoſtis ſui reliquiis. Hanc autem fabulam ruſticorum filios credere dicit, quia ſi quis braſſicæ radice vitem contingat vitive alliget, nullos vitem fructus edituram: unde etiam illam primo loco in ſympoſiis proponi, & Ægyptii ante omnia fercula coctas braſſicas deguſtabant, nè poſſent vino inebriari. Hæc ille. *c* Nec hoc mirandum, cùm illa ſit omnium herbarum, & fortè etiam venenorum, frigidiſſima, vinum verò egregiè calidum à phyſicis proditur; unde & αἴθοπα οἶνον apud Homerum. Lege de his Plinium. * Allium lilio amicum, chalybs magneti. *d* Omnia apud Plin. & Solin.

intulere,

intulere, evehunt. Tigris influit in lacum Arethuſam, ac per eum velut hoſpes fertur ſic, ut nec color, nec piſces, nec aquarum natura miſceatur. Ad hæc, cùm cætera ferè flumina properent in mare procurrere, quædam tamen, velut exoſa mare, priuſquam eò perveniant abdunt ſeſe in terram. Simile quiddam videmus & in ventis. Auſter homini peſtilens eſt, huic contrarius Boreas, ſalubris. Alter nubes contrahit, alter diſſipat. Jam, ſi qua fides Aſtrologis, ſunt & ſideribus quidam amicitiæ & inimicitiæ effectus: quædam amica homini, quædam infeſta: rurſus ſunt quæ homini adverſus nocentium vim opitulantur. Adeò nihil eſt in ulla naturæ parte quod non per hæc diſſidia concordiáſque & noxam & remedium homini ſuppeditet. *Jo.* Fortaſſe & ultra cœlos quiddam deprehendere liceat. Etenim ſi Magis credimus, unumquemque mortalium duo comitantur (*a*) genii, alter amicus, alter malevolus. *Ep.* Nobis, amice, ſatis eſt ad cœlum uſque perveniſſe, etiamſi non hoc quoque ſeptum tranſiliamus. Redeamus ad boves & equos. *Jo.* Næ tu præclarum facis ſaltum. *Ep.* Illud nobis magis admirandum eſt, quòd in eadem prorſus animantium ſpecie deprehendamus amoris & odii veſtigia, nullâ evidente causâ. Sic enim nobis perſuadere conantur equiſones & bubulci, in iiſdem paſcuis aut eodem in ſtabulo (*b*) bos bovem, equus equum gaudet habere vicinum, qui alium non ferat. Equidem arbitror ſimiles eſſe affectus in omni animantium genere, præter ſexûs favorem: ſed in nullo genere evidentiùs quàm in homine. Siquidem in plurimis manifeſtum eſt quod de ſuo in Voluſium affectu profitetur Catullus,

Venti hominibus ſalubres & inſalubres.

Sidera amica & infeſta.

a Genii boni & mali.

b Bos bovi, & equus equo.

Non amo te, Voluſi, nec poſſum dicere quare:
Hoc tantùm poſſum dicere, non amo te.

Verùm in adultis fortaſſe divinet alius aliam cauſam: in pueris, qui ſolo naturæ ſenſu ducuntur, quid eſt illud quod ſic hunc illi tanto amore conciliat, rurſus alium ab hoc tanto diſſidio ſeparat? Ipſe cùm puer eſſem natus annos plus minus octo, incidi in quendam meæ ætatis, aut fortaſſis anno majorem, prodigioſæ vanitatis, adeò ut ad omnem occaſionem extempore monſtra quædam confingeret. Occurrebat mulier. Vides inquit, hanc? Video. Cum hac decies concubui. Tranſibamus ponticulum anguſtum juxta molam. Ubi vidit me horreſcentem ad conſpectum aquæ ob profunditatem nigrantis, In hanc, inquit, aquam aliquando prolapſus ſum. Quid ais? Illic reperi cadaver hominis accinctum crumenâ; in ea erant annuli tres. Cùm nullus eſſet

men-

mentiendi finis, ſic puer horrui puerum, ut viperam minùs, nullâ certâ ratione, cùm talibus mendaciis alii delectarentur, ſed tantùm arcano naturæ ſenſu. Neque verò id fuit temporarium, imò & hodie ſic horreo naturâ vanos, ut conſpectis illis ſentiam totum corporis habitum commoveri. Tale quiddam (*a*) in Achille notat Homerus, cùm profitetur *mendaces ſibi æquè odioſos atque ipſas inferorum portas.* Hoc ingenio cùm natus ſim, tamen hoc contrà fato natus videor, ut per omnem vitam mihi cum mendacibus & impoſtoribus fuerit res. *Jo.* At nondum video ſcopum quò totus hic ſermo confertur. *Ep.*Expediam paucis. Sunt qui felicitatem petant à magicis artibus, ſunt qui ab aſtris: ego nullam certiorem ad felicitatem viam arbitror inveniri poſſe, quàm ſi quiſque abſtineat ab eo vitæ genere à quo naturæ ſenſu tacito abhorret; ad id ſe conferat quò propenſus eſt: ſemper excludo turpia. Item ab eorum conſuetudine ſe ſubducat cum quorum geniis ſentit ſuo genio non convenire: & his ſe copulet ad quos arcano naturæ fertur affectu. *Jo.* Id ſi fiet, inter paucos erit amicitia. *Ep.* Chriſtiana charitas ſe dilatat ad univerſos, familiaritas autem cum paucis habenda eſt. Et qui nullum quamvis malum lædit, gaviſurus etiam ſi reſipiſcat, ſatis, opinor, Chriſtianè diligit omnes.

a Verſus Homerici ſunt, Ἐχθρὸς γάρ μοι κεῖνος ὁμῶς αἴδαο πύλησιν, Ὅς χ' ἕτερον μὲν κεύθῃ ἐνὶ φρεσὶν, ἄλλο δὲ βάζει. *Non aliter flagrans odio eſt mihi janua Ditis, Atq; hi qui celant aliud quàm lingua loquatur.*

Declinat unuſquiſque ſibi inimica, ſive homines, ſive res.

ARGUMENTUM.

* *Problema tradit quid grave ac leve ſit. Terra centrum ac ſedes gravium. Quæ terra ſit leviſſima, quæ aqua. Cur plumbum gravius ſit lapide. Aurum plumbo gravius. Nihil liquidius melle & oleo. Homo macilentus obeſo gravior, jejunus pranſo. Peccatum omnium eſt graviſſimum.*

(*a*) CURIO, (*b*) ALPHIUS.

Cu. LUbens ex te rerum plurimarum perito diſcerem quiddam, ſi tibi non ſit moleſtum. *Al.* Age, Curio, percontare quód voles, nè non reſpondeas tuo nomini. *Cu.* Equidem non gravabor dici Curio, modò nè addas animal

* Dictus eſt hic Dialogus, quod quæſtiones quædam in eo proponuntur quibus reſponſio mox ſubjungitur. Eſt enim Problema quæſtio propoſita cum reſponſione: & quamvis hoc vocabulum de naturalibus quæſtionibus præcipuè dicatur, tamen omni etiam dubitabili quæſtioni commune eſt. Nam & exſtant Plutarchi problemata de rebus Romanorum; & fertur Alcippus quiſpiam problemata ſcripſiſſe de rebus domeſticis. *a* Curio interloquutor nomen habet facile ac apertum, à *cura* ſcilicet & diligentia percontandi. *b* Alphius verò à *candore* reſpondendi, ἀλφὸν ſiquidem Græcè *candidum* Latinis eſt: vel ab *inveniendi* & indagandi ſcientia, quòd ἀλφεῖν *invenire* & *excogitare* ſignificet, unde homines Alpheſtæ dicuntur *repertores* & *excogitatores* apud Homerum.

illud (a) monoſyllabum, Veneri juxta ac Minervæ inviſum. *Al.* Dic igitur quid velis. *Cu.* Scire cupio quid ſit quod appellamus grave ac leve. *Al.* Eâdem operâ rogo quid ſit frigidum ac calidum. Quin tu iſthuc problema bajulis proponis potiùs quàm mihi; aut, ſi mavis, aſinis, qui gravitatem oneris demiſſis auriculis indicant? *Cu.* At ego non aſininam, ſed philoſophicam reſponſionem exſpecto, præſertim ab Alphio. *Al.* Grave eſt quod ſuapte naturâ fertur deorſum, leve, quod ſurſum. *Cu.* Cur igitur Antipodes, qui infra nos ſunt, non decidunt in ſubjectum cœlum? *Al.* Pariter illi mirantur quamobrem tu non decidas in cœlum, non ſubjectum, ſed imminens. Cœlum enim eſt ſupra omnia, quæ intus complectitur: nec antipodes ſunt infra te, nihilo magìs quàm tu ſupra illos: contra nos eſſe poſſunt, infra nos non poſſunt. Alioqui juſtiùs admirareris cur rupes quas ſuſtinet antipodum terra non decidant, cœlúmque perrumpant. *Cu.* Quæ eſt igitur nativa ſedes gravium? quæ contrà levium? *Al.* Ad terram nativo motu deferuntur omnia gravia, ad cœlum levia: de motu violento aut animali jam non loquimur. *Cu.* Eſt igitur motus aliquis qui dicitur animalis? *Al.* Eſt. *Cu.* Quiſnam? *Al.* Is fertur juxta quatuor corporis ſitus, prorſum, retrorſum, ad dextram ac lævam, & in circulum; & in principio ac fine celerior eſt, in medio lentior. Nam in initio vigor addit alacritatem, in fine propinquo ſpes perveniendi quò tendit animal. *Cu.* Neſcio quid aliis accidit animalibus, ſed habeo famulam quæ laſſa eſt priùs quàm incipiat, delaſſata priùs quàm opus abſolvat. Verùm redi ad id quod agere cœpiſti. *Al.* Nativo, inquam, motu quæ gravia ſunt feruntur deorſum; & quò quidque gravius eſt, hòc celeriori motu fertur ad terram, quò levius, hòc majore impetu rapitur in cœlum: Contrà fit in motu violento, qui celerior in initio, paulatim ſegneſcit; cùm contrà fiat in motu naturali: veluti ſagitta in altum miſſa, & ſaxum ex alto decidens. *Cu.* Atqui ego putabam homines ſic per orbem terræ diſcurrere quemadmodū minutiſſimæ formicæ curſitant in prægrandi ſphæra, hærent undique, nec ulla decidit. *Al.* In cauſa ſunt, ſphæræ ſuperficies nonnihil habens aſperum, tum ſcabrities quædam in formicarum pedibus, quam habent inſecta ferè omnia, poſtremò, corpuſculorum levitas: id ſi non credis, fac ſphæram vitream bene levem & glabram, videbis ſolas formicas non decidere quæ in ſummo verſantur orbe. *Cu.* Si quis Deus orbem terræ medium perterebret, hinc uſque ad Anti-

(a) Id animal ſus eſt, quod additum nomini Curio, *curi ſus* erit. Eſt autem Minervæ odioſa ſus propter immunditiem & indocilitatem, (ut ità loquar) cùm Minerva omnium artium præſes habeatur. Lege proverbium, *Sus Minervam.* Quòd verò Venus hanc beſtiam proſequatur odio, in cauſa eſt Adonidis amati ab illa interitus. Nam dum incautus per ſylvas vagatur Adonis, à porco ſylveſtri interemptus eſt, ut refert Theocritus.

Antipodes perpendiculo per centrum demiſſo, quemadmodum ſolent Coſmographi, terræ totius ſitum in globis ligneis repræſentantes, tum ſi ſaxum conjicias in foramen, quò referetur? *Al.* Uſque ad terræ centrum; ibi quies eſt omnium gravium. *Cu.* Quid ſi Antipodes quoque ex adverſo mittant lapidem? *Al.* Tunc lapis occurret lapidi circa centrum; ibi conquieſcet uterque. *Cu.* Age, ſi verum eſt quod dixiſti, motum nativum progreſſu magis ac magis incitari, ſi nihil obſtet, lapis aut plumbum conjectum in foramen ob motûs vehementiam prætercurret centrum, jamque prætermiſſo centro rurſum motus erit violentior. *Al.* Plumbum nunquam perveniret ad centrum niſi liquefactum; ſed lapis ſi prætereat centrum motu tam violento, primùm ſegniùs feretur, nec aliter redibit ad centrum quàm lapis vi in altum projectus redit in terram. *Cu.* Sed recurrens nativo motu rurſus concitato impetu prætervehetur centrum; itáque fiet ut nunquam quieſcat lapis *Al.* Conquieſcet tandem, prætercurrens ac recurrens donec perventum fuerit * ad æquilibrium. *Cu.* At ſi nihil eſt in rerum natura vacuum, oportet foramen illud aëre plenum eſt. *Al.* Eſto. *Cu.* Pendebit igitur in aëre corpus naturâ grave *Al* Quidni? quemadmodum chalybs in aëre pendet, undique librantibus magnetibus. Quid autem prodigii, ſi unicum ſaxum pendeat in meditullio aëris, cùm tota terra tot rupibus onuſta ad iſtum pendeat modum? *Cu.* Sed ubi eſt terræ centrum? *Al.* Ubi eſt circuli centrum? *Cu.* Id quidem eſt punctum indiviſibile. Si tantillum eſt terræ centrum, quiſquis perforaverit mediam terram auferet centrum, nec habebunt gravia quò ferantur. *Al.* Næ tu ſatis otiosè nugaris. *Cu.* Nè quæſo ſuccenſeas; diſcendi ſtudio loquor quicquid loquor. Si quis terræ ſphæram pertereбret, non per ipſum centrum, ſed à latere, puta ut abſit à centro centum ſtadiis, quò tum feretur conjectus lapis? *Al.* Non feretur rectà per foramen, imò potiùs rectà, ſed ad centrum: itaque priùs quàm perveniret ad medium, jam conquieſcet in terra quæ ad lævam eſt, ſi centrum eſt ad lævam. *Cu.* Sed quid eſt hoc quod reddit corpus grave aut leve? *Al.* Ad iſthuc reſpondeat tibi Deus, cur ignem fecerit omnium leviſſimum, aërem proximâ levitate, terram graviſſimam, proximâ gravitate aquam. *Cu.* Cur igitur nubes aqueæ pendent in ſublimi aëre? *Al.* Quoniam à Sole attrahente concipiunt naturam igneam, quemadmodum fumus è lignis humentibus violento calore excuſſus. *Cu.* Cur igitur tanto

Quies gravium in centro ſuo.

* Hoc eſt, ad eam partem medii ubi æquo pondere ſuſpendatur & libretur, ubi nec huc nec illuc cadat, ſed in æquamento & quaſi trutina conſiſtat.

pondere decidunt, ut interdum montes in planitiem redigant? *Al.* Concretio denſitaſque addit pondus. Alioqui poſſunt ſic videri ſuſtineri ab aëre ſubjecto, quemadmodum tenuis ferri lamina ſuſtinetur ſummâ aquâ. *Cu.* Sic igitur putas, quod plurimum habet igneæ naturæ eſſe leviſſimum, quod terrenæ, graviſſimum. *Al.* Haud procul abes à ſcopo. *Cu.* Atqui nec quivis aër pariter levis eſt, nec quævis terra pariter gravis: idem de aqua fortaſſe ſentiendum. *Al.* Nec mirum, cùm iſta quæ nominâſti non ſint elementa pura, ſed ex variis elementis temperata. Itaque probabile eſt eam terram eſſe leviſſimam quæ plurimum habet ignis aut aëris admixtum; eam aquam eſſe graviſſimam quæ graviorem terram habet admixtam, qualem arbitror eſſe marinam, & eam unde conficitur ſal: itidem aër aquæ terræve proximus gravior eſt, aut certè minùs levis eſt, eo qui procul abeſt à terra. *Cu.* Utrum habet plus terrenæ naturæ, lapis an plumbum? *Al.* Lapis. *Cu.* Et tamen plumbum lapide gravius eſt pro ratione portionis. *Al.* In cauſa eſt denſitas; lapis enim rarior eſt, eóq; plus habet aëris quàm plumbum. Hinc eſt quòd videmus quoddam terræ genus deſiccatum, ſi conjiciatur in aquam, non ſubſidere, ſed natare: eadem de cauſa videmus totos agros natantes; ſuſtinentur enim cavis radicibus arundinum aliarúmque paluſtrium herbarum inter ſe connexis. *Cu.* Hinc fortaſſis & pumicum levitas. *Al.* Quia pleni cavernis ſunt, præterea multo igne decocti; ſubmittuntur enim è locis ardentibus. *Cu.* Unde tanta ſuberis levitas? *Al.* Jam dictum eſt: raritas enim in cauſa eſt. *Cu.* Utrum eſt gravius, plumbum an aurum? *Al.* Aurum, opinor. *Cu* Aurum tamen videtur habere plus igneæ naturæ. *Al.* Quia noctu velut ignis lucet, (a) ut ait Pindarus? *Cu.* Scilicet. *Al.* Sed denſitas in auro major. *Cu.* Unde id deprehenditur? *Al.* Reſpondebunt aurifices, nec argentum, nec plumbum, nec æs Cyprium, nec ullum ſimile genus latiùs diducitur malleo quàm aurum. Eâdem ratione philoſophi deprehenderunt nihil eſſe liquidius melle & oleo: quòd ſi quis hæc inunctione dilatet, & latiſſimè diffunditur humor, & ſicceſcit ſerius. *Cu.* Sed utrum gravius eſt, oleum an aqua? *Al.* Si de oleo lini loqueris, arbitror oleum eſſe gravius. *Cu.* Cur igitur aquæ ſupernatat oleum? *Al.* Levitas non eſt in cauſa, ſed ignea olei natura, tum peculiaris omnium pinguium vis ab aqua abhorrens, quæ eſt in herba quæ dicitur (b) ἄβαπτος. *Cu.* Cur igitur non natat ferrum igne candens? *Al.* Quia non eſt calor nativus. Et ideo citiùs penetrat

a In primo hymno Olympiorum, ὁ δὲ χρῦσος αἰθόμενον πῦρ ἅτε διαπρέπει νυκτὶ μεγάνορος ἔξοχα πλούτου. Hoc eſt, *aurum verò tanquam lucidus ignis nocte ſplendet inter præcipua divitiarum.*

b Ἄβαπτος ſonat quod *immergi* aquâ *non poteſt.*

trat aquam, quòd caloris magnitudo diſpellat obſtantem liquorem. Sic cuneus ferreus citiùs petit ima quàm lamina. *Cu.* Utrum intolerabilius eſt, ferrum candens an frigidum? *Al.* Candens. *Cu.* Gravius igitur. *Al.* Eſt, ſi commodius eſt geſtare manu paleam incenſam, quàm ſilicem frigidum. *Cu.* Quid eſt in cauſa quòd lignum ligno levius aut gravius eſt? *Al.* Denſitas ac raritas. *Cu.* At ipſe novi quendam è familia regis Britanniæ qui in convivio oſtendit nobis lignum ejus, ut aiebat, arboris quæ fert aloën: adeò ſolidum erat, ut lapis videri poſſet; adeò manibus libranti leve, ut arundo videri poſſet, & ſi quid ſiccâ arundine levius: impoſitum vino (putabat enim ità depelli venena) mox properabat ad fundum, ut vix plumbum celeriùs. *Al.* Nec denſitas nec raritas ſemper in cauſa eſt, ſed peculiaris & occulta in rebus cognatio, quæ facit ut quædam ſeſe amplectantur aut refugiant, veluti magnes attrahit chalybem, vitis refugit braſſicam, & flamma etiam è longinquo ad naphtham tranſvolat aliquantò inferiore loco poſitam, cùm naphtha ſit naturâ gravis, flamma levis. *Cu.* Omne genus æris innatat argento vivo, ſolum aurum ſubſidit & circumvolvitur, cùm argentum vivum ſit materia liquidiſſima. *Al.* Non habeo quod reſpondeam, niſi peculiarem naturæ cognationem: ad hoc enim natum eſt argentum vivum ut purget aurum. *Cu.* Cur Arethuſa fluvius ſubter mare Sicanum tranſit, ac non potiùs innatat, cùm antè dixeris marinam aquam fluviatili eſſe graviorem? *Al.* Naturale diſſidium eſt in cauſa, ſed arcanum. *Cu.* Cur natant cygni, cùm homines eandem aquam ingreſſi peſſum eant? *Al.* In cauſa eſt non tantùm pennarum concavitas levitáſque, verùm etiam ſiccitas, quam aqua refugit: hinc eſt quod in panno linóve vehementer ſicco ſi ponas aquam aut vinum, in globum ſe contrahit; ſin in humidum, mox ſpargitur. Itidem ſi infundas liquorem in cyathum ſiccum, aut marginibus pingui oblitis, & infundas aliquantò plus quàm cyathus capit, liquor circa medium citiùs colligit ſeſe in rotundum quàm tranſeat margines. *Cu.* Cur in fluminibus naves minus ſuſtinent oneris quàm in mari? *Al.* Quia ſubtilior eſt fluviatilis aqua. Eadem de cauſa volucres faciliùs ſeſe librant in aëre craſſiore quàm vehementer ſubtili. *Cu.* Cur non ſubſidunt (*a*) Flotæ? *Al.* Quoniam cutis Sole deſiccata & levior facta eſt, & humorem reſpuens. *Cu.* Cur ferrum diductum in amplam laminam natat, cùm idem contractum ſidat? *Al.* Partim ſiccitas eſt in cauſa, partim aër inter aquam & lami-

Res mira de ligno aloës.

Arethuſa fluvius.

a Piſces ſunt qui & flutæ, a Græcis πλῶται & πλῶτες appellati à continua *navigatione*, nunquam enim ſubmerguntur. Muræenas eſſe volunt in freto Siculo.

laminam mixtus. *Cu.* Utra res gravior, aqua an vinum? *Al.* Arbitror vinum non cedere aquæ. *Cu.* Quamobrem ergò qui ab œnopolis emunt vinum, aquam pro vino reperiunt in imo dolio? *Al.* Quia vinum habet pingue quiddam quod aquæ refugit liquorem non aliter quàm oleum. Argumentum in promptu eſt: Quò vinum eſt generoſius, hòc & difficiliùs admiſcetur aquæ, & incenſum ardet vehementiús. *Cu.* Cur in Aſphaltite lacu nullum corpus animalis vivum mergitur? *Al.* Non eſt meum ad omnia naturæ miracula reſpondere. Habet illa quædam arcana quæ nos mirari voluit, ſcire noluit. *Cu.* Cur homo macilentus obeſo gravior eſt, ſi cætera ſunt paria? *Al.* Quoniam oſſa denſiora ſunt carne, & ideo graviora. *Cu.* Cur idem homo jejunus gravior eſt ſeipſo pranſo, cùm corpori onus acceſſerit? *Al.* Cibo potúque ſpiritus augentur, & ii addunt corpori levitatem. Unde & hilaris levior eſt mœrente, & mortuus vivo longè gravior. *Cu.* Sed quî fit ut idem homo cùm vult faciat ſe graviorem ac leviorem? *Al.* Contento ſpiritu reddit ſe leviorem, emiſſo graviorem. Sic natat veſica inflata & clauſa, pertuſa ſidit. Sed quando Curio deſinet nobis occinere Cur? *Cu.* Deſinam, ſi mihi pauca etiam dixeris; cœlum utrùm grave ſit an leve? *Al.* An leve ſit neſcio; certè grave non poteſt eſſe, cùm ſit naturæ igneæ. *Cu.* Quid igitur ſibi vult vetus proverbium, *Quid ſi cœlum ruat?* *Al.* Quia rudis antiquitas Homerum ſequuta credidit cœlum eſſe ferreum. Sed Homerus à coloris ſimilitudine ferreum dixit, non à pondere; quemadmodum nos cinericeum dicimus quod cineris colorem præ ſe fert. *Cu.* Eſt igitur cœlum coloratum? *Al.* Non verè, ſed tale nobis videtur propter aerem & liquorem medium: quemadmodum Sol nobis nunc rubet, nunc fulvet, nunc candicat, cùm is nihil talium mutationum recipiat. Itidem & Iridis pictura non in cœlo eſt, ſed in aere humido. *Cu.* Verùm, ut finiam, fateris cœlo nihil eſſe ſublimius, quâcunque tegit orbem terræ? *Al.* Fateor. *Cu.* Et centro terræ nihil eſſe profundius? *Al.* Scilicet. *Cu.* Inter omnes rerum ſpecies quid eſt graviſſimum? *Al.* Aurum, opinor. *Cu.* Hic abs te vehementer diſſentio. *Al.* An ſcis aliquid auro gravius? *Cu.* Scio, & quidem multis partibus. *Al.* Proinde me viciſſim doce, quando ſcis quod me neſcire profiteor. *Cu.* Quod igneos illos ſpiritus è ſummo cœli vertice depreſſit in ima tartari, (nam ea collocant in centro terræ) nonne oportuit omnium eſſe graviſſimum? *Al.* Fateor, ſed quidnam fuit illud? *Cu.* Peccatum, quod & homi-

Cauſa levitatis ac gravitatis in homine.

Homerus quomodo cœlum eſſe ferreum dixit.

Peccatum omnium rerum eſt graviſſimum.

hominum animas, quas Maro vocat *auraï ſimplicis ignes*, eódem demergit. *Al.* Si libet ad iſtud philoſophiæ genus demigrare, fateor & aurum & plumbum eſſe plumeæ levitatis ſi cum peccato conferantur. *Cu.* Quî fiet igitur ut qui hâc ſarcinâ ſunt onuſti ſubvolent in cœlum? *Al.* Profectò non video. *Cu.* At qui ſeſe parant ad curſum ſaltúmve non ſolùm quicquid eſt oneris abjiciunt, verùm etiam contento ſpiritu ſeſe reddunt leviuſculos; & ad hunc curſum ſaltúmque quo ferimur in cœlum, non ſtudemus illud abjicere quod omni ſaxo, omni plumbo gravius eſt? *Al.* Faceremus, ſi vel micam ſanæ mentis haberemus.

ARGUMENTUM.

(a) *Epicureus, diviniſſimum planè colloquium, de vero bono, pura conſcientia, temporanea & æterna vita, piè & eruditè diſſerit. Felicitas eſt ubi vera voluptas, minimum triſtitiæ. Chriſtiani verè pii ſunt veri Epicurei: habent enim conſcientiam puram, cum Deo pacem; qui tametſi mundo videntur lugere, revera tamen deliciantur. Præcipuæ voluptates proficiſcuntur ab animo. Qui Deum habet, quid poteſt deſiderare ampliùs? De Sacerdote qui præſtigiis ſuis convivas exceperat epulis imaginariis. Libido, ſcortatio & ebrietas plus habere doloris quàm voluptatis. Stolidum Tantali votum. Peccatum eſt lapis Tantalem. Immenſa Dei miſericordia erga peccatores reſipiſcentes.*

(*b*) HEDONIUS, (*c*) SPUDÆUS.

He QUid venatur meus Spudæus, quòd ſic totus incumbit libro, neſcio quid ſecum murmurans? *Sp.* Planè venor, Hedoni, ſed nihil aliud quàm venor. *He.* Quid voluminis eſt quod habes in ſinu? *Sp.* Dialogi Ciceronis de Finibus bonorum. *He.* At quantò ſatius eſſet quærere bonorum initia, quàm fines? *Sp.* Sed M. Tullius finem boni appellat bonum omnibus numeris abſolutum, quod qui ſit aſſequutus nihil præterea deſideret. *He.* Opus cumprimis eruditum & eloquens: ſed num tibi videris aliquod operæ pretium feciſſe, quod ad veri cognitionem attinet? *Sp* Hoc mihi videor feciſſe lucri, quòd nunc magìs etiam (*d*) ambigam de finibus quàm antea. *He.* Agricolarum eſt ambigere de finibus. *Sp.* Nec ſatis queo mirari, de re tanta inter tantos viros tantam fuiſſe ſententiarum pugnam. *He.* Nimirum quia fœcundus eſt error, cùm ſimplex ſit veritas. Quoniam totius negotii caput ac fontem ignorant, divinant ac delirant omnes. Sed quæ ſententia tibi videtur eſſe ſcopo vicinior? *Sp.* Cùm audio impugnantem M. Tullium, diſplicent ſingulæ: rurſus cùm audio defendentem, fio prorſus (*e*) ἐφεκτικός. Mihi tamen Stoici videntur minùs aberrare à vero, quibus proximum locum tribuo Peripateticis.

a Collatio honeſtæ ac turpis voluptatis.
b *Voluptuarius* ἀπὸ τῆς ἡδονῆς, h. e. *à voluptate*, nomen habet.
c *Frugalis, honeſtus, ſtudioſus.*
d Fines dicuntur cujuſq; rei extrema, fines in agris ſunt limites qui agrum ab agro dirimunt.
e Hoc eſt, *dubitans* & *ſuſpenſus* in opinione. Tractum à Philoſophis Academicis qui ἐφεκτικοὶ dicebantur, hoc eſt, de nulla re pronunciantes, ſed ſemper *hærentes.*

 ticis.

ticis. *He.* At mihi nulla ſecta magis arridet quàm Epicureorum. *Sp.* Atqui inter omnes nulla damnatior omnium ſuffragiis. *He.* Miſſam faciamus nominum invidiam; fuerit Epicurus qualis quiſque velit, rem per ſe conſideremus. Ille felicitatem hominis collocat in voluptate, eámque vitam judicat beatiſſimam quæ plurimum habeat voluptatis, triſtitiæ quàm minimum. *Sp.* Sic eſt. *He.* Quid dici potuit hâc ſententiâ ſanctius? *Sp.* Imò clamitant omnes hanc eſſe vocem pecudis, non hominis. *He.* Scio: ſed iſti errant in rerum vocabulis. Quòd ſi de veris loquamur, nulli magis ſunt Epicurei quàm Chriſtiani piè viventes. *Sp.* Cynicis propiores: nam iſti ſe macerant jejuniis, deplorant ſua commiſſa, & aut ſunt tenues, aut benignitas in egenos conciliat illis inopiam, opprimuntur à potentioribus, deridentur à pleriſque. Si voluptas adfert felicitatem, hoc vitæ genus à voluptatibus quàm longiſſimè videtur abeſſe. *He.* Admittíſne authoritatem Plautinam? *Sp.* Si quid rectè dicat. *He.* Accipe igitur nequiſſimi ſervi dictum omnibus Stoicorum paradoxis ſapientius. *Sp.* Exſpecto. *He.* * *Nihil eſt miſerius quàm animus ſibi malè conſcius.* *Sp.* Non rejicio dictum; ſed quid hinc colligis? *He.* Si nihil miſerius animo ſibi malè conſcio, conſequitur nihil eſſe felicius animo ſibi benè conſcio. *Sp.* Rectè quidem colligis: ſed in qua tandem regione invenies iſtum animum nullius mali ſibi conſcium? *He.* Malum appello quod dirimit amicitiam inter Deum & hominem. *Sp.* Et ab hoc mali genere puto perpaucos eſſe puros. *He.* Ego verò & purgatos habeo pro puris. Qui lixivio lacrymarum, ac pœnitentiæ nitro, aut charitatis igne maculas abſterſerunt, eis non ſolùm nihil nocent peccata, verùm etiam frequenter in majoris boni materiam cedunt. *Sp.* Equidem nitrum & lixivium novi; igne purgari maculas nunquam audivi. *He.* Atqui ſi adeas argentarias officinas, videbis aurum igne purgari. Quanquam & (*a*) lini genus eſt quod conjectum in ignem non exuritur, ſed nitidiùs ſplendeſcit quàm ulla poſſit aqua, eóque *vivum* appellant. *Sp.* Næ tu nobis adfers paradoxum omnibus Stoicorum paradoxis (*b*) παραδοξότερον. Vivunt illi vitam voluptuariam quos Chriſtus appellavit ob id *beatos* quòd *lugeant*? *He.* Mundo videntur lugere, ſed revera deliciantur, ac, quod dici ſolet, toti melle peruncti ſuaviter vivunt; adeò ut cùm his collati (*c*) Sardanapalus, Philoxenus, Apitius, aut ſi quis alius eſt voluptatum ſtudio nobilitatus, triſtem ac miſeram peregerint vitam. *Sp.* Nova narras, ſed vix credenda.

* in Moſtel. ſcen. 8.

a Lege Plin. qui de hoc lino admiranda prodit: asbeſtinum vocant à natura, quòd ſit inextinctum, & flammis non obnoxium.

b Admirabilius, *inopinabilius.*

c Sardanapalus & Apitius luxu perditiſſimi fuere, ut paſſim ſcriptum eſt, Sed Philoxenus guloſiſſimus fuit, ut pote qui naſi muccum in catinum emungere ſolitus ſit, quò reliquis convivis deterritis ipſe ſolus cibis appoſitis frueretur, Narrat ex Plutarcho Hermolaus Barbarus in præfatione Themiſtii.

denda. *He.* Experire, & omnia térque quatérque dices vera fuiſſe mea. Efficiam tamen, ut arbitror, nè videatur uſque adeò veri diſſimile. *Sp.* Accingere. *He.* Faciam, ſi mihi priùs quædam conceſſeris. *Sp.* Modò tu æqua poſtules. *He.* Lucrum annumerabo, ſi ſortem dederis. *Sp.* Age. *He.* Primùm illud, opinor, dabis, nonnihil intereſſe inter animam & corpus. *Sp.* Quantum inter cœlum & terram, inter immortale & mortale. *He.* Deinde falſa bona non eſſe ponenda in bonis. *Sp* Nihilo magìs quàm umbræ habendæ ſunt pro corporibus, aut præſtigiæ magorum ſomniorúmve ludibria ducenda ſunt pro veris. *He.* Hactenus commodè reſpondes. Dabis, opinor, & illud, veràm voluptatem non cadere niſi in animum ſanum. *Sp.* Quidni? nullus enim Sole delectatur, ſi lippiant oculi; aut vino, ſi febris palatum inſecerit. *He.* Nec ipſe, ni fallor, Epicurus amplecteretur voluptatem quæ longè majorem cruciatum multóque diuturniorem ſecùm adduceret. *Sp.* Non, arbitror, ſi quis modò ſapiat. *He.* Nec illud negabis, Deum eſſe ſummum bonum, quo nihil pulchrius, nihil amabilius, nihil dulcius. *Sp.* Iſtud nullus iverit inficias, niſi Cyclopibus immanior: quid tum poſtea? *He.* Jam mihi donâſti, nullos ſuaviùs vivere quàm qui piè vivunt; nullos miſeriùs & afflictiùs quàm qui vivunt impiè. *Sp.* Plus igitur largitus ſum quàm putabam. *He.* Sed quod rectè datum eſt, ut ait Plato, non oportet repoſcere. *Sp.* Age. *He.* Catella quæ habetur in delicíis, paſcitur lautiſſimè, cubat molliter, ludit ac laſcivit jugiter, an non vivit ſuaviter? *Sp.* Vivit. *He.* Optares tibi talem vitam? *Sp.* Bona verba, niſi pro homine velim eſſe canis. *He.* Fateris igitur præcipuas voluptates ab animo proficiſci, velut à fonte. *Sp.* Apparet. *He.* Tanta enim animi vis eſt, ut ſæpe doloris externi ſenſum adimat; nonnunquam quod per ſe eſt amarum reddat jucundum. *Sp.* Iſthuc quotidie videmus in amantibus, quibus dulce eſt pervigilium, & hybernis noctibus excubare ad amicæ fores. *He.* Jam illud reputa, ſi tantam vim habet amor humanus, qui nobis cum tauris & canibus eſt communis, quantò plus valeat amor ille cœleſtis à Chriſti ſpiritu profectus, cujus tanta vis eſt, ut mortem quoq; quâ nihil eſt terribilius, reddat amabilem. *Sp.* Quid alii ſentiant intus neſcio; certè carent multis voluptatibus qui adhærent veræ pietati. *He.* Quibus? *Sp.* Non diteſcunt, non aſſequuntur honores, non convivantur, non ſaltant, non canunt, non olent unguenta, non rident, non ludunt. *He.* De divitiis & honoribus nulla erat hîc facienda mentio, quæ non

Amor Dei mira poteſt.

non

non adferunt vitam jucundam, ſed ſolicitam potiùs & anxiam; de cæteris agamus quæ cumprimis venantur quibus ſtudio eſt ſuaviter vivere. Nonne quotidie vides ebrios, fatuos & inſanos ridentes ac ſaltantes? *Sp.* Video. *He.* Num putas illos ſuaviter vivere? *Sp.* Hoſtibus contingat illa ſuavitas. *He.* Quamobrem? *Sp* Quia non adeſt ſana mens. *He.* Tu igitur malles jejunus incumbere libro quàm ad eum modum delectari? *Sp.* Planè mallem vel agrum fodere. *He.* Nam inter divitem ac temulentum nihil intereſt, niſi quòd huic inſaniæ medetur ſomnus, illi vix medicorum cura ſuccurrit. Naturâ fatuus nihil differt ab animante bruto præter formam corporis, ſed leviùs miſeri ſunt quos natura genuit brutos quàm qui belluinis cupiditatibus obbrutuerunt. *Sp.* Fateor. *He.* Jam num tibi ſobrii videntur aut ſani, qui propter præſtigias umbráſque voluptatum, & veras animi voluptates negligunt, & veros ſibi cruciatus accerſunt? *Sp.* Non videntur. *He.* Non ſunt illi quidem temulenti vino, ſed amore, ſed irâ, ſed avaritia, ſed ambitione aliíſque pravis cupiditatibus; quæ longè perniciosior eſt ebrietas quàm quæ vino contrahitur. Syrus ille in comœdia poſteaquam edormiverat vinum quod biberat, ſobria loquitur: at animus vitiosâ cupiditate ebrius, quàm gravatè redit ad ſeſe? quot annis urget mentem amor, ira, odium, libido, luxus & ambitio? quàm multos videmus ab adoleſcentia ad decrepitam uſq; ætatem ab ambitionis, avaritiæ, libidinis luxúſq; temulentia nunquam expergiſci ac reſipiſcere? *Sp.* Iſtiuſmodi novi nimiùm multos. *He.* Largitus es, falſa bona non eſſe in bonis ducenda. *Sp.* Nec repoſco. *He.* Nec eſt vera voluptas niſi quæ ex veris naſcitur. *Sp.* Fateor. *He.* Non ſunt igitur vera bona quæ vulgus hominum per fas nefáſq; venatur. *Sp.* Non arbitror. *He.* Si vera eſſent bona, non contingerent niſi bonis, & beatos redderent quibus obveniunt. Quid autem voluptas? num vera videtur quæ non ex veris bonis, ſed ex falſis bonorum umbris naſcitur? *Sp.* Nequaquam. *He.* At voluptas efficit ut ſuaviter vivamus. *Sp.* Maximè. *He.* Nullus igitur verè vivit ſuaviter niſi qui piè vivit, hoc eſt, qui veris fruitur bonis: ſola autem pietas reddit hominem beatum, quæ Deum ſummi boni fontem homini ſola conciliat. *Sp.* Propemodum aſſentior. *He.* Nunc mihi vide quot paraſangis abſint à voluptate qui vulgò videntur præter voluptates nihil ſequi. Primùm, animus illorum impurus eſt, & cupiditatum fermento vitiatus, ut etiamſi quid incidat dulce, protinus amareſcat, quemadmodum fonte vitiato non poteſt non eſſe liquor inſipidus. Deinde non eſt vera voluptas niſi

Deploratior conditio impiorum quàm brutorum, ſervorum, &c.

quæ

quæ ſano percipitur animo. Nam irato nihil vindictâ jucundius; ſed ea voluptas vertitur in dolorem ſimul atq; morbus animum reliquerit. *Sp.* Non refragor. *He.* Poſtremò, voluptates illæ ſumuntur ex falſis bonis, unde conſequitur & illas eſſe præſtigias. Quid porrò diceres, ſi videres hominem magicis artibus deluſum veſci, bibere, ſaltare, ridere, plaudere, cùm nihil earum rerum verè adeſſet quas ſe videre credit? *Sp.* Equidem & inſanum dicerem & miſerum. *He.* Simili ſpectaculo ipſe nonnunquam interfui. Sacerdos erat qui callebat artem præſtigiatoriam. *Sp.* Eam non didicerat è literis ſacris. *He.* Imò è ſacerrimus, h.e. exſecratiſſimis. Hunc aliquot aulicæ fœminæ frequenter appellabāt, ut acciperentur ab eo convivio, ſordes & parſimoniam opprobrantes: annuit, invitavit. Venerunt jejunæ quò libentiùs epularentur. Accubuerunt, nihil aberat, ut videbatur, lautitiarum: explêrunt ſeſe affatim. Peracto convivio, egerunt convivatori gratias, ac diſceſſerunt ſuam quæq; domum. At mox cœpit oblatrare ſtomachus: demirantur quid eſſet hoc monſtri, ſtatim à prandio tam ſplendido eſurire ac ſitire. Res tandem erupit, & in riſum abiit. *Sp.* Et meritó: præſtiterat domi lenticulâ placare ſtomachū quàm inanibus ſpectris deliciari. *He.* At mihi videtur multò magìs eſſe ridiculum, vulgus hominū pro veris bonis inanes bonorū umbras amplecti, & his præſtigiis delectari quæ non exeunt in riſum, ſed in luctus ſempiternos. *Sp.* Quò propiùs intueor, hòc mihi videre minùs abſurda loqui. *He.* Age, largiamur ut interim in nomen voluptatis veniant quæ revera non ſint: appellaréſne mulſum dulce cui longè plus eſſet admixtum aloës quàm mellis? *Si.* Non dicerem, ſi vel triens aloes eſſet admixtus. *He.* Aut optares tibi malam ſcabiē, quòd ſcalpendi ſit aliqua voluptas? *Sp.* Non, ſi compos ſim mentis. *He.* Fac igitur tecum ſubducas rationem, quantū amaritudinis admixtum ſit iſtis falſo nomine voluptatibus quas gignit amor impudicus, libido illicita, comeſſatio ac temulentia. Omitto nunc, quod eſt omnium caput, conſcientiæ cruciatus, inimicitiam cum Deo, exſpectationem æterni ſupplicii. Quod, obſecro, in his voluptatibus genus eſt quod non ingens externorum etiam malorum agmen ſecum adducat? *Sp* Quænam? *He.* Rurſus omittamus avaritiam, ambitionem, iram, ſuperbiam, invidiam, quæ per ſe triſtia ſunt mala; conferamus illa quæ præcipuè delectationis nomine commendantur. Cùm largiori potationi ſuccedit febris, capitis dolor, alvi tormina, ingenii ſtupor, famæ macula, memoriæ detrimentum, vomitus, & ruina ſtomachi, tremor corporis, num

Sacerdos præſtigiator fallit convivas dapibus imaginariis.

vel Epicurus exiſtimaret eam voluptatem expetendam? *Sp.* Fugiendam diceret. *He.* Cùm adoleſcentes, è ſcortatione novam lepram, quam nunc (*a*) ὑποκορίζοντες quidam Neopolitanam ſcabiem appellant, ſibi, ut fere fit, contrahunt, per quam toties ſit illis in vita moriendum, ſempérque vivum cadaver circumferendum, nonne bellè videntur (*b*) ἐπικουρίζειν? *Sp.* Imò, (*c*) ἐπὶ κουρεῖα θεῖν. *He.* Jam finge delectationis ac doloris æquilibrium: optaréſne tamdiu cruciari dolore dentium, quamdiu duravit potationis aut ſcortationis voluptas? *Sp.* Equidem mallem utroq; carere: nam voluptatem emere dolore non eſt lucrum, ſed penſatio: hìc ſanè potior eſt ἀναλγησία, quam Cicero auſus eſt *indolentiam* appellare. *He.* At nunc voluptatis illicitæ titillatio, præterquam quòd longè minor eſt cruciatu quem adducit, temporis etiam exigui eſt. Lepra verò contracta per omnem vitam miſerè diſcruciat, totiéſq; mori cogit priuſquam mori liceat. *Sp.* Tales diſcipulos non agnoſceret Epicurus. *He.* Luxuriæ comes plerumq; eſt egeſtas, onus & miſerum & grave: libidinis immodicæ, paralyſis, tremor nervorum, lippitudo ac cæcutientia, lepra; at non hæc tantùm. Annon egregia negotiatio, nec veram nec ſinceram, ad hæc brevem, delectationem tot tantò gravioribus ac diuturnioribus commutare malis? *Sp.* Ut non accedat cruciatus, nihi ſtultiſſimus negotiator eſſe videatur qui gemmas vitro permutat. *He.* Illud dicis, qui vera animi bona ob fucatas corporis voluptates amittat. *Sp.* Ità ſentio. *He.* Nunc redeamus ad exactiorem ſupputationem. Nec febris aut egeſtas ſemper comitatur luxum, nec nova lepra aut paralyſis ſemper comitatur Veneris immodicum uſum; ſed conſcientiæ cruciatus, quo nihil eſſe miſerius jam inter nos convenit, ſemper comes eſt illicitæ voluptatis. *Sp.* Imò præcurrit interdum, & in ipſa voluptate fodicat animum. Sunt tamen quos dicas hoc ſenſu carere. *He.* Jam hoc ipſo infeliciores. Quis enim non malit ſentire dolorem, quàm corpus habere ſtupidum & ſenſûs expers? Verùm ut nonnullis vel cupiditatum intemperantia, velut ebrietas quædam, vel vitiorum aſſuetudo, ceu callus quidam, mali ſenſum adimat in juventa; cùm ad ſenectutē perventū fuerit, ac præter innumera incōmoda, quorum theſaurum ſuperioris vitæ commiſſa repoſuerunt, de propinquo terret mors nulli mortaliū evitabilis, tantò graviùs diſcruciat cōſcientia, quantò magis per omnē vitā ſtupuit; tum enim velit nolit expergiſcitur animus. Senectus autē cùm per ſe ſit triſtis, quippe multis naturæ incōmodis obnoxia, quantò miſerior eſt, atque etiam turpior, ſi urgeat animus

a Hoc eſt, *elevantes & honeſto nomine rem exſecrabilem & pudendam eloquentes*; quamvis propriè ὑποκορίζειν *per diminutionem loqui* ſignificet.

b Significat *Epicurum agere*, h. e. voluptatibus ſtudere.

c Hoc eſt, rectà *ad tonſtrinas currere*. Noſtrâ tempeſtate qui tonſores ſunt ut plurimum ſimul Chirurgicem exercent; poſuit itaque tonſtrinam pro Chirurgi domo, in qua ejuſmodi puſculi & poccæ gallicæ curantur. Sed interim eleganter alludit ad etymologiam τοῦ ἐπικουρίζειν quod ad verbum videtur ſonare, *ad puellas applicare, cum puellis converſari.*

animus ſibi malè conſcius? Convivia, comeſſationes, amores, choreæ, cantilenæ, cæteráque quæ juveni videbantur ſuavia, ſeni ſunt amara: nec aliud habet ætas illa quo ſe fulciat, niſi ſi adſit vitæ innocenter actæ recordatio ac ſpes vitæ melioris. Hi ſunt duo ſcipiones quibus nititur ſenecta: quòd ſi pro his ſubductis imponas geminam ſarcinam, vitæ perperàm actæ memoriam, & futuræ felicitatis deſperationem, obſecro, quod animal fingi poteſt afflictius aut miſerius? *Sp.* Equidem non video, etiamſi quis (*a*) τὸ ἵππου γῆρας objiciat. *He.* Tum denique *ſerò ſapiunt Phryges*, & illud veriſſimè dictum, (*b*) *extrema gaudii luctus occupat:* &, (*c*) *Non eſt oblectamentum ſuper cordis gaudium:* &, (*d*) *Animus gaudens floridam ætatem facit; ſpiritus triſtis exſiccat oſſa:* item illud, (*e*) *Omnes dies pauperis mali*, hoc eſt, afflicti ac miſeri; *ſecura mens quaſi juge convivium.* *Sp.* Sapiunt igitur qui maturè rem faciunt, & colligunt viaticum venturæ ſenectuti. *He.* Scriptura myſtica non tam humi repit, ut fortunæ bonis metiatur hominis felicitatem: is demum eximiè pauper eſt, qui nudus eſt omni virtute, & animā ſimul cum corpore debet Orco. *Sp.* Is quidem exactor eſt implacabilis. *He.* Is verè dives eſt qui Deum habet propitium. Quid autem metuat qui talem habeat protectorem? num homines? minus poteſt univerſorum hominum poteſtas adverſus Deum, quàm culex adverſus elephantum Indicum: num mortem? ea piis tranſitus eſt ad æternam beatutidinem: num inferos? ſed confidenter Deo loquitur vir pius, (*f* *Etſi ambulavero in medio umbræ mortis, non timebo mala, quoniam tu mecum es.* Cur metuat dæmones, in pectore gerens eum quem tremunt dæmones? nam hominis pii mentem *templum* eſſe *Dei*, non uno in loco prædicat Scriptura verè (*g*) ἀναντίῤῥητος. *Sp.* Equidem non video quibus rationibus iſta queant refelli quanquā videntur plurimùm abeſſe à ſenſu cōmuni. *He.* Quî ſic? *Sp.* Nam ad tuam ratiocinationem quivis Franciſcanus vitam ageret magis voluptuariam quàm alius, opibus, honoribus, breviter omni genere deliciarum affluens. *He.* Adde monarchæ ſceptrum, ſi libet; adde Pontificiam coronam, eámque è tripli ci fac centuplicem; modò detrahas animum ſibi bene conſcium audacter dicam, hunc Franciſcanum, nudipedem, nodoſo fune cinctum, tenuiter ac viliter amictum, jejuniis, vigiliis ac laboribus attenuatum, qui teruncium non habet in orbe, modò adſit bona mens, delicioſiùs vivere, quàm ſi in unum hominem ſexcentos confles Sardanapalos. *Sp.* Unde igitur eſt quòd pauperes ferè conſpicimus triſtiores divitibus? *He.* Quia

a Id eſt, *Equi ſenectutem.*

b Prov. 14. 13.

c Eccleſ. 30. 16.

d Prov. 17. 22.

e Prov. 15. 15.

Nullus metus piis.

f Pſal. 23.

g Authentica, *cui nequit contradici.*

Felicitas piorum præ cæteris omnibus.

Quia bis pauperes ſunt plerique. Alioqui morbus, inedia, vigiliæ, labores, nuditas, extenuāt quidem corporis habitum; ſed tamē non in his tantùm, ſed etiam in ipſa morte ſeſe exſerit mentis alacritas. Animus enim, quanquam illigatus eſt mortali corpori, tamen quoniam naturæ potentioris eſt, corpus ipſum quodammodo transformat in ſeſe, præſertim ſi ad vehementem naturæ impetum accedat * ἐνέργεια ſpiritûs. Hinc eſt quòd ſæpenumero videmus homines verè pios majore cum alacritate morientes quàm alios convivantes. *Sp.* Iſtud profectò non rarò ſum admiratus. *He* Atqui non eſt admirandum, illic eſſe invincibile gaudium ubi adeſt omnis lætitiæ fons Deus. Quid autem novi eſt, animum verè pii hominis gaudere jugiter in mortali corpore, cùm idem, ſi ad intima tartari demergatur, nullum felicitatis detrimentum facturus ſit? Ubicunque pura mens eſt, ibi Deus es; ubicunque Deus eſt, ibi paradiſus eſt; ubi cœlum, ibi felicitas eſt; ubi felicitas eſt, ibi gaudium eſt verum & alacritas ſincera. *Sp.* Attamen ſuaviùs viverent ſi abeſſent incommoda quædam, & adeſſent oblectamenta quæ vel negligunt vel non aſſequuntur. *He.* Quæ verò mihi narras incommoda? quæ lege communi comitantur conditionem humanam, famem, ſitim, morbum, laſſitudinem, ſenectutem, mortem, fulmina, terræmotus, inundationes, bella? *Sp.* Et iſta quoque. *He.* At nos de mortalibus interim agimus, non de immortalibus. Et tamen in his quoq; malis longè tolerabilior eſt piorum conditio, quàm voluptates corporis per fas nefáſq; venantium. *Sp.* Qui ſic? *He.* Imprimis, quoniam animos habent ad temperantiam ac tolerantiam exercitatos, cæteris moderatiùs ferunt ea quæ vitari non poſſunt. Dein, quoniam intelligunt illa omnia à Deo immitti vel ad purgationem criminum, vel ad exercitationem virtutis, non modò patienter, verùm etiam gaudenter, tanquā obedientes filii, illa de manu propitii patris accipiunt, atque etiam gratias agunt, vel pro clementi correctione, vel pro inæſtimabili lucro. *Sp.* Sed multi ſibi acceſſunt corporis moleſtias. *He.* Sed plures adhibent medicorum remedia, quò corporis ſanitatem vel tueantur vel recuperent. Cæterùm accerſere moleſtias, h. e. inopiam, adverſam valetudinem, perſecutionem, infamiam, niſi cùm huc impellit Chriſtiana charitas, non eſt pietatis, ſed ſtultitiæ. Cæterùm quoties intliguntur ob Chriſtum & ob juſtitiam, quis auſit eos vocare miſeros, cùm ipſe Dominus appellet eos *beatos*, & horum gratiâ *gaudere* jubeat? *Sp.* Habent tamen interim & iſta ſenſum cruciabilem. *He.* Habent, ſed quem facilè ab-

* *Efficacia.*

Ubi Deus, ibi beatitudo.

Piorum conditio afflicta longè melior quàm voluptuaria impiorum.

abſorbet hinc metus gehẽnæ, illinc ſpes æternæ beatitudinis. Age, ſi tibi perſuaſum eſſet te nunquam ægrotaturum, aut nullam corporis moleſtiam ſenſurum in omni vita, ſi ſemel patiaris cuſpide aciculæ tibi ſummam pungi cutem, nonne lubens & gaudens acciperes tantillum dolorem? *Sp.* Maximè. Imò ſi certò ſciam mihi nunquam in vita dolituros dentes, æquo animo patiar vel altiùs infigi acum, atque etiam ambas aures ſubulâ perforari. *He.* Atqui quicquid in hac vita accidit afflictionis, levius ac brevius eſt ad æternos cruciatus, quàm momentaneum acûs vulnuſculum ad hominis vitam, quamvìs longam; nulla enim analogia rei finitæ ad infinitã. *Sp.* Veriſſima prædicas. *He.* Jam ſi quis tibi perſuadeat, te per omnem vitam omni moleſtiâ cariturum, ſi ſemel manu flãmam dividas, quod fieri vetuit Pythagoras, nonne lubens id faceres? *Sp.* Ego ſanè vel centies, modò nè fallat promiſſor. *He.* Deus nè poteſt quidem fallere: ſed ille flammæ ſenſus diuturnior eſt ad totam hominis vitam collatus, quàm tota vita collata ad cœleſtẽ beatitudinem, etiãſi quis trium Neſtorum excedat annos: ſiquidem illa quantumlibet brevis manûs injectio, nonnulla hujus vitæ portio eſt; ſed tota hominis vita nulla portio eſt æternitatis. *Sp.* Non habeo quòd contradicã. *He.* Ad hanc igitur qui toto pectore certâq; ſpe properant, cùm tam brevis ſit tranſcurſus, an credis eos hujus vitæ moleſtiis diſcruciari? *Sp* Non arbitror, modò adſit certa perſuaſio firmáq; ſpes aſſequendi. *He.* Venio nunc ad oblectamenta quæ objiciebas. Abſtinent à choreis, à comeſſationibus, à ſpectaculis: hæc nimirum ità contemnunt, ut fruantur multò jucundioribus, nec minùs oblectentur, ſed aliter: *Oculus non vidit, auris non audivit, nec in cor hominis aſcenderunt quæ ſolatia Deus paraverit diligentibus ipſum.* Beatus Paulus agnovit quæ ſint cantica, quæ choreæ, quæ tripudia, quæ comeſſationes piarum mentium etiam in hac vita. *Sp.* At ſunt quædam voluptates licitæ, quas iſti ſibiipſis interdicunt. *He.* Etiam licitarum voluptatum immodicus uſus eſt illicitus: hunc ſi excipias, in cæteris omnibus ſuperant qui videntur aſperã vitam degere. Quod poteſt eſſe magnificentius ſpectaculum quàm hujus mundi contemplatio? Ex eo longè plus capiunt voluptatis homines Deo chari quàm cæteri. Siquidẽ hi dum curioſis oculis contẽplantur admirandum hoc opus, anguntur animo quòd multarũ rerum cauſas non aſſequãtur. In quibuſdam etiam ceu Momi quidam obmurmurãt opifici, neq; rarò Naturam pro matre novercam appellant: quod convitium verbo tenus quidem naturam ferit, ſed re-

1 Cor. 2. 9.

Longè plus voluptatis capiunt veri boni ex hoc mundo quàm impii.

vera

vera in eum redundat qui naturam condidit, ſiqua eſt omnino natura. At homo pius religioſis ac ſimplicibus oculis magna cum animi voluptate ſpectat opera Domini patríſque ſui, demirans ſingula, nihil reprehendens, ſed pro cunctis gratias agens, cùm reputat hæc omnia propter hominem eſſe condita: atque adeò in ſingulis rebus adorat omnipotentiam, ſapientiam ac bonitatem conditoris, quarum veſtigia perſpicit in rebus conditis. Jam finge mihi eſſe aliquod palatium revera tale quale Pſychæ fingit Apuleius, aut ſi quod potes magnificentius ele gantiúſque: huc adhibe duos ſpectatores, alterum peregrinum, qui tantùm viſendi causâ venerit, alterum ſervum aut filium ejus qui conſtruxit hoc ædificium: uter impenſiùs delectabitur? hoſpes ille ad quem ea domus nihil attinet; an filius, qui chariſſimi patris ingenium, opes ac magnificentiam in ædificio magna cum voluptate ſpeculatur, præſertim cùm cogitat totum hoc opus ipſius gratiâ factum eſſe? *Sp.* Percontatio tua non eget reſponſo: ſed plerique, non piis moribus, ſciunt cœlum & quæ cœlo clauduntur hominis cauſâ eſſe condita. *He.* Sciunt pleriq; omnes, ſed non omnibus hoc venit in mentem: & ſi venit in mentem, plus tamen capit voluptatis qui magis amat opificem, quemadmodum alacriùs intuetur cœlum qui ad vitam cœleſtem aſpirat. *Sp.* Veri ſimillima dicis. *He.* Jam conviviorum ſuavitas non eſt ſita in lautitiis palati aut coquorum condituris, ſed in proſpera corporis valetudine & ſtomachi appetentia. Cave igitur putes ullum Lucullum cœnare jucundiùs appoſitis perdicibus, phaſianis, turturibus, leporinis, ſcaris, ſiluris, aut murænis, quàm vir pius cibario pane, oleribus aut leguminibus, potu vel aquæ, vel cerviſiæ tenuis, vel vini probè diluti; propterea quòd hæc accipit tanquam miſſus à benigno patre datos. Omnia condit oratio, omnia ſanctificat precatio præcedens, ſacra lectio comes magis animum reficiens quàm eſca corpus, & gratiarum actio ſuccedens; poſtremò, ſurgit à menſa non diſtentus, ſed recreatus, non onuſtus, ſed refectus, & refectus mente pariter & corpore. An tu putas ullum iſtarum vulgarium cupediarum architectum convivari jucundiús? *Sp.* Sed in Venere ſumma eſt delectatio, ſi Ariſtoteli credimus. *He.* Et hac in parte vincit homo pius non minus quàm in convivio: rem ſic accipe. Quò vehementior eſt erga uxorem charitas, hoc congreſſus ille connubialis eſt jucundior. Nulli porrò vehementiùs amant uxores ſuas quàm qui eas ſic *diligunt ſicut Chriſtus dilexit Eccleſiam*: nam qui eas voluptatis gratiâ diligunt, nè dili-

Mundus piorum gratiâ conditus.

Quinam mariti ſuas diligunt uxores.

diligunt quidem Adde quòd quò rarior eſt cum uxore congreſſus, hòc eſt ſuavior; quæ res nec impium poëtam latuit, qui ſcripſit,--*Voluptates commen at rarior uſus*. Quanquam minima voluptatis pars in coitu ſita eſt. Longè major eſt in perpetuo convictu, qui inter nullos poteſt eſſe jucundior quàm inter eos qui ſe Chriſtianâ charitate ſinceriter amant, & amant pariter mutuó. In aliis frequenter cum ſeneſcente voluptate ſeneſcit amor: Chriſtiana charitas hòc magis vireſcit, quò magìs delectatio carnis decreſcit. An nondum tibi perſuaſi nullos vivere jucundiùs quàm qui cum pietate degunt? *Sp.* Utinam itidem ſit perſuaſum omnibus. *He.* Quòd ſi Epicurei ſunt qui ſuaviter vivunt, nulli veriùs ſunt Epicurei quàm qui ſanctè piéque vivunt. Et ſi nos tangit cura nominum, nemo magìs promeretur cognomen Epicuri quàm adorandus ille Chriſtianæ philoſophiæ princeps? Græcis enim ἐπίκουρος *auxiliatorem* declarat. Cùm naturæ lex eſſet vitiis tantùm non obliterata, cùm Moſis lex magis irritaret cupiditates quàm ſanaret, cùm impunè regnaret in mundo tyrannus Satanas, ſolus ille pereunti humano generi præſentaneam attulit opem. Proinde vehementer falluntur quidam qui blaterant Chriſtum naturâ fuiſſe triſtem quempiam ac melancholicum, nóſque ad inamœnum vitæ genus invitâſſe: imò is unus oſtendit vitam omnium ſuaviſſimam veræque voluptatis pleniſſimam; tantùm abſit lapis ille Tantaleus. *Sp.* Quid iſthuc ænigmatis eſt? *He.* Ridebis fabulam; ſed hic jocus ſeria ducit. *Sp.* Exſpecto jocum ſerium. *He.* Narrant ii quibus olim ſtudio fuit philoſophiæ præcepta fabularum involucris tegere, Tantalum quendam adhibitum fuiſſe Deorum menſæ, quam volunt eſſe lautiſſimam. Cùm hoſpes eſſet dimittendus, Jupiter hoc ſuæ dapſilitatis eſſe ratus, ne conviva diſcederet abſque xenio, permittit ut quod vellet peteret, accepturus quicquid petiiſſet. Tantalus autem ſtolidus, ut qui beatitudinem hominis ventris & gulæ delectatione metiretur, optavit ut ſibi per omnem vitam liceret tali menſæ accumbere. Annuit Jupiter, & ratum erat votum. Tantalus aſſidet menſæ omni genere deliciarum inſtructæ, appoſitum eſt nectar, nec deſunt roſæ nec odores, qualibus deorum nares poſſunt oblectari, adſtat pocillator Ganymedes aut Ganymedi ſimilis, circumſtant Muſæ ſuaviter canentes, ſaltat ridiculus Silenus, nec abſunt moriones, breviter quicquid ullum hominis ſenſum poſſit oblectare; ſed inter hæc omnia ille ſedet triſtis, ſuſpirans & anxius, nec hilareſcens riſu nec attingens appoſita. *Sp.* Quid in cauſa?

Chriſtus ipſe Epicurus, i. *auxiliator*.

Lapis Tantaleus.

Stolidum Tantali votum.

cauſa? *He.* Quoniam ſuper caput accumbentis de pilo pendet inger s ſaxum jamjam caſuro ſimile. *Sp.* Ego me à tali menſa ſubducerem. *He.* Sed illi votum tranſiit in neceſſitatem; neque enim Jupiter tam placabilis eſt quàm noſter Deus, qui perniciosa vota mortal um reſcindit, ſi modò pœniteat. Quanquam & alioqui, nè ſe Tantalus ſubducat vetat idem lapis qui prohibet veſci. Metuit enim ſi ſe commoverit, nè illico ſaxi ruinâ conteratur. *Sp.* Ridiculam fabulam! *He.* At nunc audi quod non rideas. Vulgus à rebus externis petit vitam jucundam, cùm eam non præſtet niſi mens ſecura: nam ſibi malè conſciis ſaxum multò gravius impendet quàm impendet Tantalo; imò non impendet, ſed urget premítque mentem; nec inani metu diſcruciatur animus, ſed in ſingulas horas exſpectat ut conjiciatur in gehennam. Obſecro, quid eſt tam ſuave in rebus humanis, quod mentem tali ſaxo preſſam poſſit verè exhilarare? *Sp.* Nulla profectò res, niſi vel dementia, vel incredulitas. *He.* Hæc ſi perpenderent adoleſcentes, qui voluptatibus ceu poculo Circæo dementati, pro verè jucundis amplectuntur mellita venena, quanto ſtudio caverent nè quid per incogitantiam admitterent quod in omnem vitam mordeat animum? Quid non facerent ut hoc viaticum pararent ſenectuti venturæ, mentem ſibi bene conſciam & famam nullâ labe contaminatam? Quid autem illâ ſenectute miſerius, quæ cùm reſpicit in tergum, magnó cum horrore videt quàm ſpecioſa ſunt quæ neglexit, quàm fœda quæ amplexa eſt; rurſus cùm à fronte proſpicit, cernit imminere diem ſupremum, & ab hoc protinus æterna gehennæ ſupplicia? *Sp.* Feliciſſimos arbitror qui primam ætatem ſervârunt incontaminatam, & in pietatis ſtudio ſemper proficientes pervenerunt uſq; ad ſenectutis metam. *He.* Proximus locus debetur iis qui à juvenili temulentia maturè reſipuerint. *Sp.* Sed quid conſilii das illi miſero ſeni? *He.* Nulli deſperandum quamdiu ſpirat: jubeo ad Domini clementiam confugere. *Sp.* Sed quò fuit longior, hòc magis accrevit ſcelerum cumulus, jam arenam exſuperans quæ eſt in litore maris. *He.* Sed eas arenas longè ſuperant miſericordiæ Domini. Arena tametſi non eſt homini numerabilis, finito tamen eſt numero: at Domini clementia nec modum nec finem novit. *Sp.* Sed non eſt ſpatium brevi morituro. *He* Quò minus eſt ſpatii, hòc clamet ardentiùs Apud Deum ſatis longum eſt quod à terris ad cœlum valeat pertingere. Penetrat autem & brevis precatio cœlum, modò vehementi ſpiritûs impetu ejaculetur. Evangelica peccatrix fertur

Mala conſcientia ob improbitatem prioris vitæ eſt ſaxum Tantaleum.

Miſericordia Domini erga peccatores infinita eſt & immenſa.

ſertur per omnem vitam egiſſe pœnitentiam; ſed latro in ipſa morte quàm paucis verbis impetravit à Chriſto paradiſum. Si toto pectore clamaverit, *Miſerere mei, Deus, ſecundùm magnam miſericordiam tuam*, Dominus tollet ſaxum Tantaleum, dabit auditui illius gaudium & lætitiam, & *exſultabunt* de condonatis peccatis *oſſa per contritionem* humiliata.

DES. ERASMUS ROTERODAMUS DE UTILITATE COLLOQUIORUM.

AD LECTOREM.

ADeò nunc in omnes & in omnia per univerſum orbem graſſatur comitata Furiis (a) *ἡ διαβολὴ, ut tutum non ſit ullum emittere librum niſi ſatellitio munitum. Quanquam quid ſatis eſſe tutum poſſit adverſus ſycophantæ morſum, qui, velut* aſpis ad vocem incantantis, *itá ad omnem purgationem quamvis juſtiſſimam* obturat aures? *Prima pars hujus operis, quæ mea fuit & non mea, temeritate cujuſdam erat edita. Quam cùm ingenti applauſu viderem exceptam à ſtudioſis, abuſus ſum affectu vulgari ad profectum ſtudiorum. Quandoquidem nec medici ſemper ægrotis miniſtrant ſaluberrima, ſed illis nonnihil concedunt ob hoc ipſum quòd vehementer appetant: itidem mihi viſum eſt hoc genus illecebris ineſcare teneram ætatem, quæ jucundis faciliùs ducitur quàm ſeriis aut exactis.* Itaq; *quod editum erat repurgavi, deinde adjeci quæ moribus etiam formandis conducerent, velut irrepens in animos adoleſcentium, quos rectè ſcripſit Ariſtoteles inidoneos auditores Ethicæ philoſophiæ, duntaxat ejus quæ ſeriis præceptis traditur. Quòd ſi quis clamet, indecorum homini ſeni ſic pueriliter ludere; nihil moror quàm pueriliter, modò utiliter. Et ſi laudantur literatores ætate provecti, qui pueritiæ cruſtulis blandiuntur*, elementa velint ut diſcere prima; *mihi non arbitror vitio verti debere, quòd ſimili ſtudio juventutem illecto vel ad elegantiam Latini ſermonis, vel ad pietatem. Adde quòd bona prudentiæ pars eſt nôſſe ſtultas vulgi cupiditates, & abſurdas opiniones. Eas arbitror ſatius ex hoc libello diſcere, quàm experientiâ, ſtultorum magiſtrâ. Multis amara ſunt Grammatices præcepta. Ariſtotelis Ethica non eſt apta pueris: Theologia Scoti minùs; nè viris quidem admodum utilis ad parandum bonam mentem: & plurimum habet momenti, guſtum optimarum rerum protinus inſeviſſe teneris animis. Et haud ſcio an quicquam diſcitur feliciùs quàm quod ludendo diſcitur. Eſt hoc nimirum ſanctiſſimum fallendi genus, per impoſturam dare beneficium. Laudantur enim medici qui ſic fallunt ægrotos. Et tamen ſi nihil hîc aliud quàm nugatus fuiſſem, videbantur laturi; nunc,*

a Hoc eſt, *calumnia*: quæ apud Græcos hoc nomen habet, quòd omnia in aliam partem trahat & conjiciat quàm exiſtimata aut edita ſunt.

nunc quoniam præter linguæ politiem inſperſi quædam quæ mentem inſtruant ad religionem, calumniantur, ac proinde quaſi dogmata Chriſtianæ profeſſionis hic ſeriò pronuncientur, ità ſyllabas etiam ad vivum excutiunt. Id quàm faciunt iniquè, magis erit perſpicuum ubi declaravero Colloquiorum aliquot non vulgarem utilitatem. Ut enim omittam tot ſerias ſententias mediis jocis admixtas, tot fabulas, tot hiſtorias, tot rerum naturas dignas cognitu;

In Colloquio De videndo loca ſacra *cohibetur ſuperſtitioſus & immodicus quorundam affectus, qui ſummam pietatem eſſe ducunt vidiſſe Hieroſolymam: & huc per tanta terrarum mariſque ſpatia currunt ſenes Epiſcopi, relicto grege qui curandus erat; huc viri principes, relictâ familiâ ac ditione; huc mariti, relictis domi liberis & uxore, quorum moribus ac pudicitiæ neceſſarius erat cuſtos; huc adoleſcentes ac feminæ, non ſine gravi diſcrimine morum & integritatis. Quidam etiam iterum atq; iterum recurrunt, nec aliud faciunt per omnem vitam: & interim ſuperſtitioni, inconſtantiæ, ſtultitiæ, temeritati prætexitur religionis titulus; ac deſertor ſuorum, contra doctrinam Pauli, ſanctimoniæ laudem aufert, ac ſibi quoque pietatis omnes numeros expleviſſe videtur. Paulus 1 Tim. 5. 8. intrepidè pronunciat,* Si quis autem ſuorum, & maximè domeſticorum, curam non habet, fidem abnegavit, & eſt infideli deterior. *Atqui hîc Paulus loqui videtur de viduis quæ liberos atque nepotes negligunt, idque pretextu religionis, dum ſeſe mancipant obſequiis Eccleſiæ. Quid dicturus de maritis, qui deſtitutis teneris liberis, uxore juvenculâ, idque in re tenui, proficiſcuntur Hieroſolymam? Ex multis unicum exemplum proferam, nec tam recens ut metuenda ſit invidia, nec tam vetus, quin nepotes ſuperſint quos damni magnitudo non ſinit obliviſci rei geſtæ. Vir quidam præpotens decreverat ante mortem inviſere Hieroſolymam, pio quidem animo, ſed parùm felici conſilio. Rebus igitur ordinatis, facultatum omnium, uxoris, quam gravidam reliquit, oppidorum & arcium curam tutelámque commiſit Archiepiſcopo ceu parenti. Ubi rumor allatus eſt hominem in ea peregrinatione periiſſe, Archiepiſcopus pro parente geſſit prædonem, occupavit poſſeſſiones omnes defuncti, denique & arcem munitiorem, in quam gravida confugerat, vi expugnavit; & nè ſupereſſet ultor atrociſſimi facti, gravida confoſſa ſimul cum fœtu periit. Nonne pium erat tali viro diſſuadere periculoſam & non neceſſariam profectionem? Hujus generis quàm multa comperiantur exempla, cæteris æſtimandum*

Pag. 17. De votis temerè ſuſceptis.

mandum relinquo. Nè quid interim dicam de ſumptibus, quos ut fateamur non omnino perire, tamen nemo prudens non fatebitur in uſus longè meliores expendi potuiſſe. Quod autem ad Religionem attinet, Divus Hieronymus laudat Hilarionem, quòd cùm eſſet Palæſtinus, & in Palæſtina viveret, tamen ſemel duntaxat viſerit Hieroſolymam, ob loci vicinitatem, nè videretur contemnere loca ſacra. Si meritò laudatus eſt Hilarion, quòd abſtinuit ab Hieroſolyma tam vicinus, nè Deum anguſto loco claudere videretur, ſemel tantùm adierit ob loci propinquitatem, nè quos offenderet, quid dicendum de his qui ex Anglia & Scotia tantis impendiis per tot diſcrimina petunt Hieroſolymam, præſertim domi relictis chariſſimis, quibus juxta doctrinam Apoſtoli debent perpetuam curam? Clamat S. Hieronymus, Non magnum eſt Hieroſolymis fuiſſe, ſed bene vixiſſe magnum eſt. *Et tamen ætate Hieronymi probabile eſt evidentiora veſtigia veterum monumentorum exſtitiſſe quàm nunc exſtant. De Votis diſputationem aliis relinquo; tantùm hoc agit Colloquium, nè quis temere talia vota ſuſcipiat. Id eſſe verum declarant hæc mea verba,* Præſertim cùm domi haberem uxorem integrâ adhuc ætate, liberos & familiam quæ pendebat ex me, & operâ meâ quotidianâ alebatur, *& cætera quæ ſequuntur. De votis igitur ſuſceptis nihil dicam, niſi quòd ſi ſummus eſſem Pontifex, non admodum gravatè relaxarem obſtrictos. In ſuſcipiendis, quemadmodum fateor fieri poſſe ut aliquis cum fructu pietatis eat Hieroſolymam, ità non dubitarem multis, ex rerum circumſtantiis, dare conſilium ut eas impenſas, tempus & operam, inſumerent in alia quæ propiùs conducant ad veram pietatem. Hæc arbitror eſſe pia; eóq; conſideratâ multorum vel levitate, vel ignorantiâ, vel ſuperſtitione, viſum eſt ſuper ea re monere juventutem; neq; video quos offendere debeat hæc admonitio, niſi fortè quoſdam iſtos quibus charior eſt quæſtus quàm pietas. Nec illic damno Pontificias indulgentias aut diplomata, ſed taxo nugaciſſimum nugatorem, qui nè cogitans quidem de corrigenda vita, totam ſpem collocârit in condonationibus humanis. Hîc ſi quis mihi conſideret, quanta jactura pietatis nata ſit inter mortales, partim ex eorum vitio qui proſtituunt Pontificias indulgentias, partim eorum culpâ qui illas ſecùs quàm oportet accipiunt, fatebitur operæ pretium, juventutem ſuper hac re commonitam eſſe. Verùm hoc modo parùm conſultum eſt commiſſionariis. Audi ô bone ſi viri boni ſunt, gaudebunt eſſe moniTos ſimplices; ſin potior eſt illis quæſtus quàm pietas; valeant.*

Indulgentiæ.
* Quibus à Pontifice conceſſum erat in Indulgentiis cauponam exercere. Hos rectiùs Indulgentiarum redemtores aut commiſſionatores appellaremus. Pag. 19.

In Colloquio De captandis Sacerdotiis *taxo eos qui Romam* cur-

curſitant, venantúrque Sacerdotia, crebrò gravi jacturâ tum morum tum pecuniæ; eóque deduco ſermonem, ut Sacerdos pro concubina lectione bonorum authorum ſemet oblectet.

In Militis confeſſione *taxo facinora militum & impiam militum confeſſionem, ut adoleſcentes ab ejuſmodi moribus abhorreant.* Pag. 21.

In Monitis Pædagogicis *doceo puerum verecundiam, ac mores ætati decoros.* Pag. 26.

In Pietate puerili *nonne piis præceptis imbuo puerilem animum ad ſtudium pietatis? Nam quod quidam arrodebant de Confeſſione, mera fuit calumnia, cui jampridem reſpondi. Doceo Confeſſionem eſſe ſuſcipiendam perinde quaſi nobis eſſet inſtituta à Chriſto. Cæterùm an id ſit factum, nec refellere eſt animus, nec aſſeverare, quòd nec mihi ſatìs perſuaſum eſt, nec aliis probare poſſim. Quod autem admoneo de genere vitæ ſeriò deligendo, déque ſeligendo Sacerdote cui committas arcana tua, judicabam adoleſcentibus eſſe neceſſarium, nec video cur me debeat pœnitere. At ſic erunt pauciores Monachi & Sacerdotes. Fortaſſis erunt, ſed meliores. Idem probabit quiſquis verè Monachus eſt. Porrò qui venantur* (a) *proſelytos vel ob prædam vel ob ſuperſtitionem, digniſſimi ſunt qui omnibus omnium ſcriptis traducantur, quò reſipiſcant.* Pag. 33. Confeſſio.

a Venantur Proſelytos qui ad vitæ ſuæ inſtitutum vel ſectam callidâ perſuaſione ſimplicium animos illectant, tanquam eſcâ projectâ in retia perducentes.

* *In* Convivio prophano *non damno conſtitutiones Eccleſiæ de jejuniis ac delectu ciborum, ſed indico ſuperſtitionem quorundam qui his plus tribuunt quàm oportet, negligentes eorum quæ magìs faciunt ad pietatem; damnóque eorum crudelitatem qui hæc exigunt ab his à quibus Eccleſiæ mens non exigit: item eorum præpoſteram ſanctimoniam qui ex hujuſmodi rebus condemnant proximum. Hìc ſi quis reputet quanta veræ pietatis lues hinc nata ſit inter mortales, fatebitur vix aliam admonitionem eſſe magìs neceſſariam. Sed hac de re copioſiùs aliàs reſpondebimus.* * Pag. 54.

In Convivio Religioſo, *cùm omnes faciam alienos à ſacris, omnes conjugatos, ſatis doceo quale debeat eſſe convivium omnium Chriſtianorum. Ad quam formam ſi ſacerdotes quidam & Monachi conferant ſua convivia, intelligent quantum abſint ab ea perfectione quâ conveniebat illos Laicis antecellere.* Pag. 76.

In Apotheoſi *doceo quantum honoris debeatur egregiis viris, qui ſuis vigiliis bene meriti ſunt de ſtudiis liberalibus.* Pag. 106.

Sunt inepti quibus colloquium Proci & Puellæ *videatur laſcivum, cùm nihil fingi poſſit caſtius; ſi res honeſta eſt matrimonium, & procum agere honeſtum eſt. Atq; utinam omnes proci tales eſſent qualem hìc fingo, nec aliis colloquiis coirent* Pag. 111.

 matrimonia.

matrimonia. Quid faciam iſtis ingeniis tetricis, & ab omnibus Gratiis alienis, quibus impudicum videtur quicquid amicum eſt ac feſtivum. Hæc puella negat proco diſceſſuro oſculum, quò totam virginitatem illi ſervet illibatam. Quid autem nunc vulgò non dant puellæ procis? Deinde non vident quàm multa philoſophica ſint inſperſa jocis, de non præcipitando conjugio, de delectu non ſolùm corporum, ſed multò magìs animorum, de firmitate conjugii, de non contrahendo matrimonio ſine conſenſu parentum, de caſtè colendo matrimonio, de ſanctè educandis liberis: poſtremò puella comprecatur Chriſtum ut illius auſpiciis ſit felix connubium. An hæc non convenit ſcire juvenes? Et qui hanc lectionem ob laſciviam putant eſſe noxiam pueris, patiuntur illis prælegi Plautum & facetias Poggii. Præclara judicia!

Pag. 119. In Virgine Miſogamo *deteſtor eos qui adoleſcentes aut puellas invitis parentibus pelliciunt in monaſterium, abutentes illorum vel ſimplicitate vel ſuperſtitione, perſuadentes eis non eſſe ſpem ſalutis extra Monaſteria. Niſi talibus piſcatoribus plenus eſt mundus, niſi innumera feliciſſima ingenia per iſtos infeliciſſimè ſepeliuntur ac defodiuntur viva, quæ fuiſſent electa vaſa Domini, ſi judicio ſumpſiſſent inſtitutum naturæ congruens, non rectè admonui. At ſi quando cogar in hoc argumento proferre quid ſentio, ſic depingam &* (a) *plagiarios illos & ipſius mali magnitudinem, ut nullus non faſſurus ſit me non ſine cauſa hæc monuiſſe: quanquam civiliter id quidem à me factum eſt, nè malis daretur anſa delinquendi.*

a Rectè illos plagiarios vocat, quòd quodammodo urum in alterius corpus ommittant.

Pag. 126. *In proximo* Colloquio, Virginis pœnitentis, *non induco Virginem quæ profeſſa mutârit inſtitutum, ſed quæ ante peractam profeſſionem redierit ad parentes quos habebat optimos.*

Pag. 128. *In* Mempſigamo *quàm multa ſunt philoſophica, de celandis Maritorum vitiis, de non interrumpenda conjugum benevolentia; de ſarciendis offenſis, de corrigendis maritorum moribus, de obſequiis erga maritos? Quid aliud docet Plutarchus, Ariſtoteles & Xenophon, niſi quòd hic perſonæ vitam quandam addunt orationi?*

Pag. 138. *In* Colloquio Militis & Carthuſiani *ſimul depingo & inſaniam juvenum qui procurrunt ad bellum; & pii Carthuſiani vitam, quæ ſine ſtudiorum amore non poteſt non eſſe triſtis & inamœna.*

Pag. 143. *In* Pſeudocheo *depingo quorundam ingenia qui nati ſunt ad mentiendum: quo quidem hominum genere nihil execrabilius; utinam eſſet rarius.*

Pag. 157. *In* Colloquio Adoleſcentis & Scorti *nonne & lupanaria*

facio

facio caſta? Quid autem dici potuit efficaciùs, vel ad inferendam adoleſcentum animis pudicitiæ curam, vel ad revocandas ab inſtituto non minùs ærumnoſo quàm turpi puellas ad quæſtum expoſitas? Unica vox commovit quoſdam, quòd impudica puella blandiens adoloſcenti vocat illum ſuam mentulam, cùm hoc apud nos vulgatiſſimum ſit etiam honeſtis matronis. Hoc qui ferre non poteſt, pro mea mentula, ſcribat, mea voluptas, aut ſiquid mavult.

In Convivio Poëtico doceo cujuſmodi debeat eſſe convivium inter ſtudioſos; parcum, ſed feſtivum & hilare, conditum literatis fabulis, ſine rixis, ſine obtrectatione, ſine turpiloquio. Pag. 160.

In Inquiſitione de Fide doceo ſummam Catholicæ profeſſionis, idque aliquantò vividiùs ac liquidiùs quàm docent Theologi quidam magni nominis, inter quos pono & Gerſonum, quem interim honoris cauſâ nomino. Ideo porrò fingo perſonam Lutherani, quò faciliùs redeant in concordiam, inter quos de præcipuis articulis Orthodoxæ profeſſionis convenit. Etiamſi reliquam inquiſitionis partem non addidi, propter hæc exulceratiſſima tempora. Pag. 173.

In Senili Colloquio quàm multa velut in ſpeculo exhibentur, quæ vel fugienda ſunt in vita, vel vitam reddunt tranquillam. Hæc præſtat adoleſcentes ex feſtivis colloquiis quàm experimentis diſcere. Socrates philoſophiam è cælo deduxit in terras; ego philoſophiam etiam in luſus, confabulationes & compotationes deduxi. Oportet enim & ludicra Chriſtianorum ſapere philoſophiam. Pag. 182.

In Prochopluſiis quàm multa ſunt ad quæ paſtores, ruſticani, rudes & indocti, nihilque minùs quàm paſtores, poſſint ſuam vitam corrigere? Prætereáque ad tollendam ſtultam gloriam veſtium; rurſus ad coërcendam illorum inſaniam qui monachorum cultum exſecrantur, quaſi per ſe mala ſit veſtis. Et obiter deſcribitur forma, quales debeant eſſe monachi qui per vicos obambulant. Neque enim admodum multi tales ſunt quales hìc deſcribo. Pag. 192.

In Erudita Puella ſimul & Paulæ, Euſtochii, Marcellæ vetus exemplum renovo, quæ cum integritate morum conjunxerunt ſtudium literarum, & Monachos Abbatéſque ſacrorum ſtudiorum oſores, luxui, otio, venationibus, aleæque deditos, puellæ conjugatæ exemplo exſtimulo ad aliud ſtudiorum genus ipſis magìs congruens. Pag. 202.

In Spectro detego technas impoſtorum, qui credulis ſimplicium animis ſolent illudere, fingentes apparitiones Dæmonum Pag. 210.

& animarum, vocéſque divinas. Quantam verò peſtem hæ præſtigiæ invexerunt pietati Chriſtianæ! Quoniam autem rudis ac ſimplex ætas hujuſmodi fraudibus potiſſimùm eſt obnoxia, viſum eſt exemplo non inameno depingere modum impoſturæ. Sic impoſitum fuit (a) Cæleſtino Pontifici Romano. Sic Fernæ deluſus juvenis à (b) monachis. Sic commentitiis oraculis & hodie plurimi deluduntur.

a De hoc vide Platinam.

b Prædicatoribus, qui D. Franciſci fratres quinque vulnerum ſtigmatis fruſtrari conabantur.

* Pag. 216.

Nec minima pars humanarum calamitatum eſt* Alcumiſtica, quæ doctis etiam & cordatis viris imponit; adeò morbus hic adlubeſcit, ſi quem corripuerit. Huic affinis eſt Magia (eadem nomine, ſed cognomine blandiens) naturalis. Similes impoſturas taxo in Hippoplano & Ptochologia, rurſus in Convivio fabuloſo. Ex his ſi nihil aliud diſcerent pueri quàm Latinè loqui, quantò plus laudis mea meretur induſtria, qui per luſum ac voluptatem id facio, quàm illorum qui miſeræ juventuti Mammetrectos, Brachylogos, Catholicontas, & ſignificandi modos obtrudebant?

Pag. 239. In Puerpera, præter naturalem rerum cognitionem, quàm multa ſunt moralia, de cura matrum erga liberos, primùm infantes, mox grandiores.

Pag. 253. In Peregrinatione Religionis ergò taxo iſtos qui per tumultum ejecerunt omnes imagines è templis; rurſus eos qui inſaniunt in peregrinationes quæ ſuſcipiuntur prætextu religionis, unde jam & ſodalitates inventæ ſunt. Qui Hieroſolymæ fuerunt, equites aurati vocantur, ſéque Fratres vocant, & in die palmarum ſeriò rem agunt ridiculam, fune trahentes aſinum, ipſi non multùm differentes ab aſino ligneo quem trahunt. Id imitati ſunt qui Compoſtellam adierunt. Dentur hæc ſanè, dentur affectibus hominum, at non ferendum quod hinc ſibi vendicant pietatem. Notantur & ii qui Reliquias incertas pro certis oſtendunt, qui his plus tribuunt quàm oportet, qui quæſtum ex his ſordidè faciunt.

Pag. 275. In Ichthyophagia tracto quæſtionem de conſtitutionibus humanis, quos quidam prorſus rejiciunt, multùm aberrantes à recta ratione; quidam propemodum anteponunt Divinis legibus; rurſus alii abutuntur & Divinis & humanis conſtitutionibus ad quæſtum ac tyrannidem. Conor itaq; partem utramque ad moderationem temperare, inquirens unde natæ ſint, & quibus gradibus huc uſq; progreſſæ conſtitutiones humanæ, quos & quatenus obligent, ad quid conducent, quantum diſtent à divinis; obiter indicans præpoſtera mortalium judicia quibus jam olim mundus plenus eſt, & unde totus hic orbis tumultus natus eſt. Hæc ideo quoque tractavi copioſius, quò doctis ſuppedi-

ſuppeditarem occaſionem accuratiùs hiſce de rebus ſcribendi. Nam quæ adhuc prodierunt non ſatis faciunt curioſis. Traducere ſcortationem, temulentiam, adulterium, non proinde ad rem pertinebat, quando quidem hæc mala nullum fallunt: ſed ex his eſt periculum veræ pietatis, quæ vel non ſentiuntur, vel ſanctimoniæ fallaci ſpecie blandiuntur. Quòd ſi quis calumnietur, perſonis ſordidis affingi Theologicam diſputationem, ab his talia nunc in omnibus conviviis diſputantur, & hujuſmodi perſonis opus erat familiariùs craſſiùſque rem tractaturo.

In Funere, quoniam mors arguere ſolet Chriſtianam fiduciam, in duobus idiotis depinxi diverſum mortis genus, veluti imagine vivâ ponens ob oculos diſſimilem exceſſum eorum qui fidunt rebus commentitiis, & qui ſpem ſalutis fixerunt in miſericordia Domini: obiter taxans divitum ſtultiſſimam ambitionem, qui luxum ac ſuperbiam ſuam & ultra mortem proferunt, quam mors ſaltem debebat auferre; ſimul eorum perſtringens vitium qui ſui compendii gratiâ ſtultitiâ locupletum abutuntur, quam ipſi potiſſimum debebant corrigere. Quis enim audebit liberè monere potentes ac divites, ſi monachi, qui ſe profitentur mundo mortuos, palpantur illorum vitiis? Si nulli tales ſunt quales deſcripſi, tamen oſtenſum eſt exemplum quod oportet vitari: ſin vulgò referuntur longè his quæ propoſuimus exſecrabiliora, qui ſunt æqui meam agnoſcant civilitatem, ſuúmq; vitium corrigant, & ſi vitio vacant ipſi, alios peccantes vel emendent vel coerceant. Nullum Ordinem perſtrinximus, niſi fortè totum Chriſtianiſmum infamat qui quicquam monendi gratiâ dixerit in corruptos Chriſtianorum mores. Quos tantopere movet honos ordinis, eos imprimis compeſcere debebant qui palàm factis ſuis dehoneſtant ordinem. Nunc cùm illos ut germanos ſodales agnoſcant, foveant ac tueantur, quâ fronte cauſantur à bene monente lædi exiſtimationem Ordinis? Quanquam quæ ratio dictat, ſic habendam hujus aut illius humanæ ſodalitatis rationem ut publicam Chriſtianorum utilitatem negligas? Pag. 313.

In Differentia Verborum ac Rerum taxo præpoſtera quorundam judicia. Pag. 333.

In Convivio vario commonſtro rem civilitati congruam. Pag. 329.

In Charonte deteſtor bellum inter Chriſtianos. Pag. 336.

In Synodo Grammaticorum rideo ſtudium cujuſdam Carthuſiani ſuo judicio doctiſſimi, qui cùm in Græcas literas ſoleat ſtolidiſſimè debacchari, nunc libro ſuo indiderit Græcum titulum, ſed ridiculè, Anticomaritas dicens, quos appellare poterat Antimarianos vel Antidicomarianos. Pag. 340.

In Cylope taxo quoſdam qui Evangelium ſemper habent in ore, cùm in vita nihil ſit Evangelicum. Pag. 352.

Pag. 344. *In* Conjugio impari *pono ob oculos vulgi ſtultitiam, qui in ſponſalibus ſupputant dotis modum, nec ad rationem vocant ſponſi ſcabiem leprâ deteriorem. Atque id hodie fit tam paſſim ut nemo miretur, cùm nihil ſit in liberos crudelius.*

Pag. 357. *In* Ementita nobilitate *depingo genus hominum qui ſub umbra nobilitatis exiſtimant ſibi nihil non licere: quæ præcipua peſtis eſt Germaniæ*

Pag. 369. *In* Senatulo *traducturus eram vitia quædam mulierum, ſed civiliter, nequis expectet tale quippiam quale habet* (a) *Juvenalis. Verùm hoc agenti obortus eſt quidam* ἱππεὺς ἄνιππος, lupus, *ut aiunt,* in fabula. *Reliqua ferè comparata ſunt ad voluptatem, ſed non illiberalem. Non hoc eſt dehoneſtare ordines, ſed erudire. Quapropter omnibus ordinibus & privatim & publicè rectiùs conſultum fuerit, ſi depoſitâ quidvis calumniandi rabie, candidis animis amplectamur omnes quicquid pio ſtudio in publicam utilitatem adſertur. Aliis aliæ ſunt dotes, & alios alia capiunt, milléque modis homines trahuntur ad pietatem. Laudatum eſt Juvenci ſtudium, qui ſacram Evangeliorum hiſtoriam carmine prodidit. Nec ſuâ laude fraudatus eſt Arator, qui idem fecit in Acta Apoſtolorum. Adverſus Hæreticos tubam intendit Hilarius: argutatur Auguſtinus: Hieronymus dialogis pugnat: Prudentius vario metri genere dimicat: Thomas & Scotus dialectices ac philoſophiæ præſidiis pugnant. Simile ſtudium omnium, ſed diſſimilis ſingulorum ratio. Non reprehenditur diverſitas, quæ ſcopum eundem petit. Prælegitur pueris Petrus Hiſpanus, quò dociliores veniant ad Ariſtotelem. Multum enim promovit qui geſtum dedit. Atqui hic libellus, ſi teneræ pubi prælegatur, trahit illos ad multas diſciplinas magìs habiles, ad Poëticen, ad Rhetoricen, ad Phyſicen, ad Ethicen, demum ad ea quæ ſunt pietatis Chriſtianæ. Stulti perſonam ſuſcepi, factus ipſe mearum rerum* (b) *Encomiaſtes; ſed huc me compulit partim quorundam improbitas nihil non calumniantium, partim Chriſtianæ juventutis utilitas, in quam oportet omnes omnibus ſtudiis incumbere.*

a Qui dum apertiùs Vitia inſectatur, cogitur ſubinde turpiora ob oculos ponere.

b Laudator; vulgi eſt proverbium.

Hæc ità cùm habeant, omnibúſque qui literas didicerunt perſpicua ſint, eſt tamen quoddam hominum genus mirè (c)*bliteon, Deputatos appellant Galli, opinor, quòd malè putati ſint, aut certè plùs ſatìs putati, qui ſic pronunciant de meis Colloquiis, Opus eſſe fugiendum, præſertim monachis, quos illi Religioſos appellant, & adoleſcentibus, eò quòd jejunia & abſtinentiæ Eccleſiæ parvi penderentur; beatæ Mariæ Virginis & Sanctorum pro ludibrio haberentur ſuffragia; Virginitas,*

c boraceum, nihil ſapiens, inconditum.

ſi

ſi conjugio conferatur, nullius eſſe aut parvi momenti; religionis etiam diſſuaderetur omnibus ingreſſus; quòdque in eo arduæ difficiléſque Theologiæ quæſtiones Grammaticulis proponantur contra ſtatuta per magiſtros in artibus jurata. Agnoſcis mi Lector Atticam eloquentiam. Ut ad poſtremum primo loco reſpondeam quid artium magiſtri proponant Grammaticulis neſcio; quæ tractantur in Colloquiis de Symbolo, de Miſſa, de Jejuniis, de Votis, de Confeſſione nihil habent Theologicæ difficultatis, ſed ejus generis ſunt ut non oporteat ea quemquam neſcire. Et ſi pueris præleguntur Epiſtolæ Pauli, quid periculi eſt ſi guſtus quidam illis præbeatur Theologicæ diſputationis? Ad hæc, cùm non ignorent pueris Sophoſtices candidatis perplexas de perſonis Divinis ſtatim quæſtiones ſummæ difficultatis proponi, nè dicam otioſæ ſubtilitatis, cur nolunt pueros hoc diſcere quod ad communem vitam pertinet? Jam ſi putant nihil referre quid ſub qua perſona dicatur; intelligunt, opinor, quàm multa comperiantur in Evangelicis & Apoſtolicis literis quæ ſecundùm hanc legem manifeſtam habent blaſphemiam. Multis locis approbo jejunium, nuſquam damno. Qui ſecùs aſſeverat, eum declarabo impudentiſſimè mentiri. Sed in Pietate puerili, inquiunt, leguntur hæc verba, Cum jejunio mihi nihil eſt negotii. Finge hæc verba dici ſub perſona militis aut temulenti, num protinus Eraſmus damnat jejunia? Non opinor. Nunc dicuntur ab adoleſcente nondum adulto, quam ætatem lex non obſtringit ad jejunandum, Et tamen is adoleſcens præparat ſe ad juſta jejunia. Sic enim ſubjicit, Sed tamen ſi ſenſero opus, prandeo cœnóq; parciùs, quò me præbeam alacriorem ſtudiis pietatis per diem feſtum.

Abſtinentias verò quàm damnem declarant hæc verba quæ ſunt in Convivio prophano, In pleriſque non res, ſed animus diſcernit nos à Judæis. Illi manum abſtinebant à certis cibis velut ab immundis & animum inquinaturis. Nos cùm intelligamus omnia munda eſſe mundis, tamen carni laſcivienti, velut equo ferocienti, pabulum ſubducimus, quò magìs ſit audiens dicto ſpiritûs. Nonnunquam immoderatum ſuavium rerum uſum abſtinentiæ moleſtiâ caſtigamus. Paulò pòſt reddit rationem quare Eccleſia interdixerit eſum quorundam ciborum Omnibus, inquit, conducet. Nam tenuibus, cochleis aut ranis licebit veſci, aut cepas porrúmve arrodere; mediocres detrahent nonnihil quotidianis obſoniis: quòd ſi quid divites delicietur hâc occaſione, ſuæ gulæ imputent, non incuſent Eccleſiæ conſtitutionem. Mox loquor his ſimilia. Ruſſus aliquantò pòſt, Scio medicis magnopere

damnatum

damnatum eſſe piſcium eſum; ſed ſecùs viſum eſt majoribus noſtris, quibus obtemperare religioſum eſt. *Inibi protinus doceo hic vitandum etiam offendiculum infirmiorum.*

Æquè falſum eſt, in Colloquiis irrideri ſuffragia beatæ Virginis & aliorum Sanctorum; ſed illos irrideo qui petunt à Sanctis quæ non auderent à bono viro petere, aut hoc animo petunt à certis divis, quaſi hoc aut illud hic aut ille citiùs velit aut poſſit præſtare quàm alius, aut quàm ipſe Chriſtus. Imò in Puerili pietate *ſic loquitur puer,* Salutem dixi nonnullis. Quibus? Chriſto ac divis aliquot. *Et aliquantò pòſt,* Rurſus tribus verbis ſaluto Jeſum, ac divos divâſque omnes; ſed nominatim Virginem matrem, tum eos quos habeo mihi peculiares. *Et infrà commemorat nominatim quos divos ſalutet quotidie.*

Mirum verò ſi Procus *amans laudat nuptias, dicitq; caſtum conjugium non multùm abeſſe à laude Virginitatis, cùm Auguſtinus Patriarcharum polygamiam anteponat noſtro cœlibatui.*

Quod objiciunt de ingreſſu Religionis, quàm ſit manifeſtæ vanitatis declarant mea verba in Virgine Miſogamo; *ſic enim loquitur Virgo,* Damnas igitur hoc totum vitæ inſtitutum? *Reſpondet juvenis,* Nequaquam: verùm quemadmodum nemini ſuadere velim, ut quæ ſe in hoc vitæ genus conjecerit luctetur emergere; ità non dubitem hortari puellas omnes, præſertim indolis generoſæ, nè ſe temere eò præcipitent unde pòſt ſeſe non poſſunt explicare. *Hæc eſt illius colloquii concluſio, utcunque certatum eſt argumentis. Obſecro, an hoc eſt omnibus diſſuadere ingreſſum religionis?* Non *damnatur ingreſſus, ſed præceps temeritas damnatur. Hæc igitur malitioſè detorquent ad calumniam. At non perpendunt quàm multa illic diſcunt grammaticuli quæ pugnant cum decretis Lutheranorum.*

In Puerili pietate *traditur ratio bene & utiliter audiendi Miſſam. Docetur ratio bene & efficaciter confitendi. Admonetur puer ut antequam ſumat* Euchariſtiam *confeſſione purget animam. Ibidem docentur grammaticuli, quæ recepta ſunt uſu populi Chriſtiani, cùm tamen in Sacris literis non habeantur, hactenus eſſe ſervanda, nè cui ſimus offendiculo.*

In Prophano Convivio *docentur, magis obtemperandum Pontificum conſtitutionibus quàm medicorum conſiliis: tantùm admonentur in neceſſitate ceſſare vigorem conſtitutionis humanæ, & mentem legiſlatoris. Ibidem probat quiſpiam benignitatem in monachorum collegia, modò detur in uſum, non ad luxum, & potiſſimùm detur religionis diſciplinam obſervantibus.*

De

De conſtitutionibus humanis hac pronunciantur in colloquio Ἰχθυοφαγία. Pugnent qui volent, ego cenſeo leges majorum reverenter ſuſcipiendas & obſervandas religioſè, velut à Deo profectas: nec eſſe tutum, nec eſſe pium, de poteſtate publica ſiniſtram concipere aut ſerere ſuſpicionem. Et ſi quid eſt tyrannidis, quod tamen non cogat ad impietatem, ſatius eſt ferre quàm ſeditioſè reluctare. *Hujuſmodi permulta grammaticuli diſcunt ex meis colloquiis, quibus ſic obmurmurant iſti. Sed indecorum eſt* Theologum *jocari. Saltem hoc mihi concedant apud pueros, quod ipſi permittunt ſibi viri apud viros in Veſperiis, ut vocant rem inſulſam inſulſo vocabulo.*

Inſulſas calumnias quas in Hiſpaniis objecere quidam, oſtendi mera eſſe ſomnia hominum nec ſobriorum nec Latinè ſcientium. Nec minùs indoctum eſt quod quidam pronunciavit, hæreticè dictum, quòd in Symbolo Pater *dicitur ſimpliciter* Author omnium. *Verùm is, deceptus inſcitiâ Latini ſermonis, exiſtimat* authorem *nihil aliud quàm creatorem aut fabricatorem ſignificare. Atqui ſi conſulat eos qui callent elegantiam Romani ſermonis, ſi evolvat Hilarium aliósq; vetuſtos authores, comperiet authoritatem accipi pro eo quod Scholaſtici vocant rationem perfectiſſimam principii, eóque Patri peculiariter tribuunt, & authoris nomine ſæpe deſignant Patrem cùm perſonas inter ſe conferunt. An Pater rectè dicatur cauſa Filii nihil meâ refert, cùm nunquam eo verbo ſim abuſus, niſi quòd illud eſt veriſſimum, nos de* Deo *non poſſe loqui niſi verbis impropriis; nec magìs proprium verbum eſt fons, aut principium, aut origo, quàm cauſa.*

Jam hinc mihi perpende, Lector, *quales ſint interdum qui ſuis ſententiis homines pertrahunt ad incendium. Nihil turpius quàm reprehendere quod non intelligas. At iſta quidvis calumniandi febris quid aliud gignet quàm amarulentiam ac diſſidia? Quin potiùs aliena candidè interpretemur: nec ſtatim noſtra pro oraculis haberi velimus; nec eorum judicia pro oraculis ducamus qui quod legunt non intelligunt. Ubi in conſilio eſt odium, ibi cæcum eſt judicium. Pacificator univerſorum Spiritus, qui ſuis organis variis utitur modis, faciat nos omnes concordes & unanimes in ſana doctrina ſanctiſque moribus; quò contingat pariter ad cæleſtis Hieroſolymæ, quæ neſcit ulla diſſidia, conſortium pervenire. Amen. Anno. M. D. XXVI. 12 Cal. Junias, Baſileæ.*

DES. ERASMI ROTERODAMI VITA.

Vixit 70. annos.

Deſiderius Eraſmus Roterodamus, ornamentum noſtræ ætatis, & de honeſtis diſciplinis optimè meritus, vixit ad ſeptuageſimum annum: De anno quo natus eſt apud Batavos non conſtat. Apud Daventriam primum poſuit in literis tyrocinium, utriuſque linguæ rudimentis imbibitis ſub Alexandro Hegio Weſtphalo, qui cum Rudolpho Agricola recèns ex Italia reverſo amicitiam contraxerat, & ab eodem Græcè docebatur: nam hujus linguæ peritiam ille primus in Germaniam importavit. Terentii comœdias puer non ſecùs tenebat ac digitos ſuos, memoriâ námque fuit tenaciſſimâ, ingenio perſpicaciſſimo. Exceptis rudimentis, planè dici poteſt in literis αὐτοδίδακτος. Nam quòd in Italiam jam natu grandior profectus eſt poſt Regii apud Anglos medici filios, Archiepiſcopi quoque ſancti Andreæ in Scotia, qui tum Senis degebat, aliquamdiu, Profeſſor nobiliſſimæ regionis viſendæ causâ fecit; non ut Profeſſoribus operam illic daret, neque enim Bononiæ quenquam publicè prælegentium audivit, ſed Pauli Bombaſii, qui ſub Leone poſtea Romæ periit, amicitiâ contentus, domi ſtudiis ſuis invigilabat; Adagiorum opus tum colligens, quod paulò poſt Aldo Manutio dedit excudendum; quæ res fecit ut Venetias adiret, ubi Marco Muſuro atq; Scipione Carteromacho, viris doctiſſimis, familiariter uſus eſt, quos ambos non ſemel conſuluit ſi quis nodus incidiſſet, horum candorem ac eruditionem apud amicos commendare ſolitus. Docuit Lovanii, Cantabrigiæ in Anglia, Lutetiæ etiam privatim, ubi Theologiæ dedit juvenis operam. Pileum deinde doctoralem, cùm in Italiam iret, in Taurinenſi Academia accepit. Patronos ac Mecœnates habuit Henricum à Bergis Epiſcopum Cameracenſem, Guilielmum Montjoium, atque omnium liberaliſſimum Guilielmum Guaramum Archiepiſcopum Cantuarienſem, Angliæ primatem; amicos in Britannia, Joannem Coletum, Grocinum,

Doctoratûs gradum capit.

cinum, Latumerum, Linacrum, Thomam Morum; Antverpiæ Petrum Ægidium; Conradum Gochlenium Lovanii. Corpuſculo fuit ſatis compacto; ſed quòd eſſet tenerrimæ complexionis, minimarum etiam rerum mutatione, puta vini, cibi, cœlive, facilè offenderetur. In literis verſabatur indefatigabili ſtudio: teſtantur hoc tot ab illo conſcripti libri, quorum catalogus exſtat Baſileæ. Vixit apud Joannem Frobenium aliquamdiu; deinde in alteris ejuſdem ædibus ſeorſim habitavit. Friburgi ſeptennio toto vixit, non ſolùm optimo cuique ejus Academiæ charus, verùm etiam Magiſtratibus civibúſque haud vulgariter amatus atque reverendiſſimè cultus. Friburgo reverſus cum articulari morbo aliquamdiu conflictatus, tandem viribus paulatim deficientibus, cùm ferme menſem integrum dyſenteriâ laboraſſet, apud Hieronimum Frobenium Joannis filium quinto Idus Julias ſub mediam noctem vitâ functus eſt, Anno Domini M. D. XXXVI. Cùm autem vitæ finis inſtaret, clara Chriſtianæ patientiæ & animi religioſi documenta edidit, quibus in Chriſtum ſe ſpem omnem figere teſtabatur, aſſiduè clamans, *O Jeſu, miſericordia*; *Domine, libera me*; *Domine, fac finem*; *Domine, miſerere*: & Germabicâ linguâ, Lieber Got, hoc eſt, *Chare Deus*. Teſtamentum condidit, in quo clariſſimum virum Bonifacium Amerbachium Jureconſultum nominatum hæredem fidei commiſſo de bonis ſuis in pauperes ætate valetudinéve infirmos, in puellas nupturas, ut harum pudicitiæ ſuccurratur, in bonæ ſpei ſtudioſos adoleſcentes, ac in quoſvis hujuſmodi dignos auxilio, diſtribuendis collocandíſque honoravit; adjunctis eidem duobus exſecutoribus, Hieronymo Frobenio & Nicolao Epiſcopio.

DES.

DES. ERASMI ROTERODAMI DE RATIONE STUDII AD CHRISTIANUM LUBECENSEM EPISTOLA PARAENETICA.

CUM te incredibili quodam ardore Literarum flagrare minimè dubitarem, Chriſtiane non vulgaris amice, hortatore nihil opus eſſe putavi, ſed ejus quam ingreſſus eſſes viæ duce modò, ac tanquam indice. Id quod mei officii eſſe judicavi, videlicet ut tibi, homini non modò multis modis copulatiſſimo verùm etiam jucundiſſimo, veſtigia quibus ipſe à puero eſſem ingreſſus commonſtrarem. Quæ ſi tu pari curâ accipies quâ ego dicturus ſum, futurum confido, ut neq; me monuiſſe, neq; te paruiſſe pœnituerit. Prima igitur cura ſit, ut præceptorem tibi deligas quàm eruditiſſimum. Neq; enim fieri poteſt ut is rectè quenquam erudiat qui ſit ipſe ineruditus. Quem ſimulatque nactus fueris, fac omnibus modis efficias ut ille patris in te, tu filii viciſſim in illum induas affectum. Ad quod quidem cùm ipſa honeſti ratio nos debet adhortari, quòd non minùs debeamus iis à quibus rectè vivendi rationem quàm à quibus vivendi initia ſumpſimus; tum iſta mutua benevolentia tantum ad diſcendum habet momenti, ut fruſtrà ſis literarum præceptorem habiturus, niſi habueris & amicum. Deinde, ut te illi & attentum & aſſiduum præbeas. Contentione enim immodicâ nonnunquam obruuntur ingenia diſcentium. Aſſiduitas verò & mediocritate ſuâ perdurat, & quotidianis incrementis majorem opinione acervum accumulat. Satietate cùm omnibus in rebus tum in literis nihil pernicioſius. Laxanda eſt igitur aliquoties illa literarum contentio, intermiſcendi luſus, ſed liberales, ſed literis digni, & ab his non nimis abhorrentes. Imò mediis ipſis ſtudiis perpetua quædam voluptas eſt intermiſcenda, ut ludum potiùs diſcendi quàm laborem exiſtimemus. Nihil enim perdiu fieri poteſt quod non agentem aliquâ voluptate remoretur. Optima quæque ſtatim ac primùm diſce. Extrema eſt demen-

tia

tia diſcere dediſcenda. Quod in curando ſtomacho ſolent præcipere medici, idem tibi in ingeniis ſervandum puta. Cave aut noxio aut immodico cibo ingenium obruas, utroque enim juxtà offenditur. Ebrardum, Catholicon, Brachylogum, cæteróſque id genus, quos percenſere neque poſſum neque operæ pretium eſt, iis relinquito quos barbariem immenſo labore diſcere juvat. Initio non quàm multa, ſed quàm bona percipias refert. Sed jam rationem accipe quâ poſſis non ſolum rectius, ſed etiam facilius diſcere: hoc enim in homine artifice præſtare ſolet artis ratio, ut tantundem operis cum rectius expeditiúſque, tum levius etiam efficiat. Diem tanquam operas partito; id quod & à Plinio Secundo, & à Pio Pontifice Maximo, viris omnium memoria præſtantiſſimis, factitatum legimus. Principio, quod caput eſt, præceptorem interpretantem non attentus modo ſed avidus auſcultato: non contentus impigrè ſequi diſſerentem, aliquoties prævolare contende. Omnia illius dicta memoriæ, præcipua etiam literis mandabis, fideliſſimis vocum cuſtodibus. Quibus rurſus itâ confidas cave, ut dives ille ridiculus apud Senecam, *qui ſic animum induxerat, ut ſe tenere crederet quicquid ſervorum quiſquam meminiſſet. Noli committere ut codices habeas eruditos, ipſe ineruditus. Audita ne effluant. aut apud te, aut cum aliis retracta. Nec his contentus, aliquam temporis partem tacitæ cogitationi tribuere memento: quam unam divus Aurelius tum ingenio tum memoriæ imprimis conducere ſcripſit. Conflictatio quoque & tanquam palæſtra ingeniorum nervos animi præcipuè tum oſtendit, tum excitat, tum adauget. Nec ſciſcitari ſi quid dubitas, nec caſtigari ſi quid errabis, ſit pudor. Nocturnas lucubrationes atque intempeſtiva ſtudia fugito: nam & ingenium extinguunt, & valetudinem vehementer offendunt.* Aurora Muſis amica eſt, *apta ſtudiis. Pranſus aut lude, aut deambula, aut hilarius confabulare. Quid quod inter iſta quoque ſtudiis locus eſſe poteſt; cibi non quantum libidini, ſed quantum valetudini ſatis ſit, ſumito. Sub cœnam pauliſper inambula; cœnatus idem facito; ſub ſomnum exquiſiti quippiam ac dignum memoriâ legito; de eo cogitantem ſopor opprimat; id experrectus à teipſo repoſcas. Plinianum illud ſemper animo inſideat tuo,* Omne perire tempus quod ſtudio non impertias. *Cogita juventa nihil eſſe fugacius: quæ ubi evolârit ſemel, redit nunquam.* Sed jam hortator *eſſe incipio, indicem pollicitus. Suaviſſime Chriſtiane hanc formam, aut ſi quam poteris meliorem ſequere, ac bene vale.*

INDEX INSIGNIUM RERUM ET VOCUM TOTIUS OPERIS MEMORABILIORUM LOCUPLETISSIMUS.

ABαπ7ος. *pag.* 440
Abbas aſinus indoctus. 205
——-Non vult monachos ſuos eſſe eruditos. 203
——Nullum habet librum in cubiculo. *ibid.*
Abbatis & Eruditæ colloquium. 202
Abdomini impendere. 393
Ablactationis periculum. 253
Ablutio manuum ante cibum. 55, 83
Abſolutionis perverſæ formula, 23
Abſurda. 356
Ακαπνα. 399
Accipiter columbis infeſtus. 433
Acco. 208
Accuſandi formulæ. 70
Aceti collegium Pariſiis multos necat. 307
Achelou. 86
Achilleum argumentum. 112
Admonitio qualis. 408
Adoleſcentia eſt ætatis diluculum. 378
Adulterium acerbe punitum. 199
Æmulatio mulierum. 373
Æſopus & Apicius luxurioſi. 63
Æſtimandi formulæ. 69
Ætas defluit. 35
Affectatio odioſa. 403
Affectus temporarii. 401
Affectus non adhib. in conſil. ſed ratio in ambiendis nuptiis. 119
Affines qui. 47
Affinitatum vocabula. *ib.*
Αγαμος γάμος. 344
Αγχι χών κεφαλὴν. 351
Agri natantes. 440
Alcinoi regis horti apud Homerum. 83
Alcumiſtarum fraudes. 219
Deliria, ſpes vana. 221
Aleæ jactus felix, damnoſus. 367
Alea ſcopulus. 188
Alienæ preces & merita non mercanda. 324
Allium ſerpentes fugat. 427
Liliis amicum. 435
Alopecia defluvium capillorum. 115
Amandus animus conjugis magis quam corpus. 116
Amaracus ſuibus Venenum 79
Amicitia rerum arcana. 424, 435
Amicos conciliandi methodus. 398
Amicus aulicus. 16
Amnium aſpectus ſub occaſu So'is jucundiſſ. 71
Amor cæcus, 115. at oculat. qui ex judicio naſcit. *ib.*
Amor infelix. 114
Amor mira poteſt. 445
Amphibia. 33, 82
Amphibii monachi. 257
Amphictyones. 113
Anagnoſtes. 103
Anagyris herbæ ſpec. 341
Ἀναλγησία. 448
Anarchia. 240
Anatomia cur fiat. 315
A natura minimum, ab honeſto minimè recedendum. 401
Ancoram ſacram figere. 176
Extrema ancora. 86
Angelici pueri ſatanizant. 33
Angelus & animus quid differunt. 246, 250
Anima quid. 248
Anima humana velut in præſidio collocata. 94
Anima hominis ubi amat eſt, non ubi animat. 112
Animæ alæ. 248
Animalium inimicitiæ. 425
Animi vis. 445
Animi actiones corporis affectionibus impediuntur. 246
Animum malè habitare. 247
Anſer animal vigilantiſſ. 62
Anſeres Rom. olim Capitolium defend. *ibid.*
Anſerinum jecur. *ibid.*
Anticomarita quid. 341
Ἀντιπάθεια rerum. 434
Antipodum ratio. 438
Antonii Lovanienſis hiſtoria. 237
Antronius Abbas. 202
Ἀπαθὴς. 398
Apicius. 54
Apodes aviculæ 363
Apodixis. 256
Apophoreta quæ. 102, 195
Ἀπραξία. 184
Ἀπροσδιόνυσα. 356
Apuleius inverſus. 176
Apum regnum. 83
Aquæ quid ſupernatet. 440
Aquæ potoribus frigent carmina. 58
Aqua vinum diluere. 162
Aquila amat puellam. 429
Araneus ſerpenti hoſtis. 430
——— infeſtus bufoni. 431
Arborum herbarúmque inimicitiæ. 435
Arborum ſenſus. *ib.*
Arcana Franciſcanorum. 420
Arcana creaturarum benevolentia. 433
Areopagitæ. 114
Arethuſa fluvius. 441
Archimorita. 344
Ariſtidis patientia. 280

Ariſtip-

Ariſtippus Diogene ſapientior. 59
Ariſtotelis locus. 168, 169
Arithmeticam in bello callere, quid. 318
Ars notoria. 382
Aſini onerati aures demittunt. 438
Aſoti. 55
Aſpicio & Reſpicio, quid differunt. 387
Ἀστραγαλισμός. 363
Ἀστράγαλοι Variæ etymologiæ. 364
Ate Dea diſſidiorum. 285
Atoma. 109
Attages, ſeu attagenes, avium ſpecies. 96
Avari ſordidiſſimi vita, lucrum. 405, 406
Augeæ ſtabulum. 159
Aurora aurea pars diei. 376
Aurum gravius plumbo. 440
Aurum ductile metallum. ibid.
Auſpicanti quippiam bene precandi form. 3
Auſter ventus homini noxius. 436

B

BAcchus cur Poetarum Deus. 57
——Pueri effigie quare pingitur. ibid.
Baptiſmi ratio. 123, 124
Baptizandi recens natos infant.mos perſtringitur. 283
Baſiliſcus. 82
Battologia vetita. 254
Becketti tumba gemmis onuſta innumeris. 97, 271
Bellaria. 87, 96
Belli confuſio. 22
Bellorum cauſa. 8
Bellua. 135
Bellum arte ducere. 318
Bellum quando & quomodo ſuſcipiendum. 141
Bene precandi formula. 3
——Gravidæ, convivis, ſternutanti. ibid.
——Auſpicanti quippiam in digreſſu. 4
——Viro cujus uxor eſt gravida. 45
——Redeunti domum. 46
Benevolentiam conciliandi methodus. 399
Bernardus ſuxit lac ex eadem mamma qua puer Jeſus. 264
Beta natalilis. 341
Bibliotheca Abbatis. 203
Blactire & obblactire. 206
Blandiendi nomina. 2
Bona quæ videntur non ſunt 445.
Bonor. operum gravamen. 321
Bos ad ceroma. 385
Boves Cyprii ſtercore victitant. 342
Βουλιμία. 63, 240
Braſſica vitibus inimica 435
Britanni Magi & Alcumiſtæ. 220
Bufonis & Aranei infeſtum diſſidium. 431
Bufonites nova gemma. 265
Bulbi Venerem irritant. 294

C

CAcodæmonem evocare. 161
Calceus S. Thomæ. 274
Calcearium fallit Mac. 230
Calcei feneſtrati. 285
Calendæ Græcæ. 25
Calumnia mordet bonos. 398
Canities honor quare. 83
Canis Ulyſſis dominum agnovit poſt 20. annos. 19
Canis aleæ jactus damnoſus. 367
Capero pro Galero. 394
Capiſtrum conjugii. 117
Captandi Sacerdotia. 19
Carcer. 93
Carnes quæ ſunt ſalubriores. 59
Carnes plus alunt quam piſces. 63
Caro ferina carior ex dono quam macello. 60
Carthuſianorum mores & victus. 139
Caſtitas ut ſervetur. 121
Catena cœlum pertingens. 253
Catiana ſchola, qualis. 58
Catonis in Lentulum argutum dictum. 380
Catonis dictum divin. 93
Cavere poſt principia. 8
Cavum. 425
Ceremoniæ Pontificiæ jugum graviſſimum. 285
——Obſtant quo minus Chriſtianam fidem amplectantur plurimi. 285
Ceremoniæ Judæorum tolerabiliores legib. Pap. 283
Ceremonialis lex cur abolita ibid.
——Num Judæus carne veſci poteſt porcinâ in bulimia. 282
Certamen carmine. 171
Cervorum natura. 61
——Cum arrexerint aures acerrimi eſſe audit. ib.
Ceſtus veneris eſt morum ſuavitas in uxore. 136
Chamæleon mutato loco, mutat colorem. 81
Charitatis exempla. 260
Charitatis defectus in Papa. 285
Charites. 207
Charon. 336
Chelidonia herb. reddit viſum pullis hirundineis. 81
Cherubici & Seraphici viri. 417
Choragus. 214
Chriſtus triplici nomine glorificandus. 101
Chriſtus natus, paſſus, crucifixus, 176, 370
Chriſtiani vere pii ſunt maximè Epicurei: plus enim voluptatis, & minus habent triſtitiæ. 444
Chriſtiani frigidius moriuntur ipſis Ethnicis. 95
Chriſtianiſmus ceremonialis damnatur. 283
Chriſtophorus Lutetianus inſtar

inſtar montis. 265
Chryſippo Meliſſa cibum in os ingeſſit. 57
Ciborum delectus. 90
Cicada alâ correpta. 316
Ciceronis dictum præclarum. 93
——Natura nobis commorandi, &c. ib.
Ciceronis officia nunquam deponenda de manib. 84
Ciceroni quomodo incumbendum. 328
Cinœdi qui. 81
Cleopatræ luxus. 70, 104
Clypeus cum inſignibus fictitiis. 358
Coccyſſare. 31
Cœlum Homero ferreum. 442
Cœlum grave an leve. ibid.
Cœnam dominic. acced. 39
Cœnatica philoſophia. 56
Cœna Luculliana. 97
Cœna { Diogenica, Platonica, Pythagor. } qualis. 53
Collegium Aceti Lutetiæ multos enecat. 307
Colophon. 38
Coloſſi. 265
Commeatus. 318
Commendandi formula. 51
Comitas morum conciliat amicitiam. 398
Commereor, demereor & promereor quid differ. 52
Compotationum pericula. 18
Comos, Deus luxûs. 128
Conchæ imbricatæ. 254
Concio, ſeu Merdardus. 384
Concionum cum utilitate aud. ratio. 37, 38
Concionatores ad bella vocant. 8
Concionatores quales audiendi. 38
Concordiæ ſtudendum inter conjuges. 129, 130
Condicere cœnam. 54
Confabulari de Scripturis licet omnibus. 85
Confabulatio domeſtica. 11
Confabulatio pia. 33
Confeſſarii improbi. 39
Confeſſio. ibid.
Confitendi peccata ratio ſolùm ad Chriſtum non ad Sacerdot. ibid.
Confeſſionis vanitas. 39
Conjugium, ſeu Uxor Memψigamos. 128
Conjugium impar. 344
Conjugium ſine Parent. author. non contrahend. 125
——Pluſquam Mezentiana parent. crudelit. in elocandis filiabus. 346
Conjugia auſpicata. 118
Conjugium virginitati prælatum. 116, 117
Conjugium vulgus capiſtrum vocat. ib.
Conjugum pacem quæ conſervent. 137
Conjugum officia mutua. 117
Conjugum mores noviſſe oportet, non odiſſe. 130
Conſcientiæ cruciatus. 448
Conſcientia bona beat, mala infernus. 449
Conſilium in vitæ genere deligendo. 139, 183
Conſilio bono nullum eſt munus pretioſius. 397
Conſilii Evangelici & præcepti differentia. 291
Conſecrandi menſam formula. 71, 83
Conſtitutiunculæ humanæ nullius ponderis. 303
Conſtantia in actionib. 401
Conſtitutionum humanarum tyrannis. 294
Controverſiarum judex quis. 287
Contemplationis argumenta omnia ſuppeditant. 77
Conſuetudinis vis. 291
Convivatoria ars. { Potus non dandus niſi petentibus. Hilaritas unde concilietur. Convivatoris inſtructio. } 330 & 331
Convivarum numerus quis 65
Convivium religioſum. 76
Convivium diſpar. 329
Convivii apparatio ut nemini diſpliceat. 330
Convivium fabuloſum. 228
Convivium Scythicum. 239
Convivium poëticum. 160
Convivii triſtitia vel clamores quomo. tollend. 332
Convivium prophanum. 54
Convivior. priſca lex. 65
Viliores cibi in primis ferculis, varietas in ultimis. 330
Quomodo bibendum. ib.
Conviviorum clauſula caſeus. 408
Convivis bene precandi formula. 3
Copiæ præceptio brevis. 72
Corœbo ſtultior. 334
Cor in genua decidere. 262
Coriandrum memoriam emendat. 245
Cornix oſtii malleus. 239
Corpus animæ collega. 89
Corpus eſt veſtis animæ. 246
Cors, unde Cohors. 77
Corvos hiantes fallere. 235
Credere ſanctam Eccl. 179
Credo formula. 45
——Non credo, form. 46
Crepitu ventris ſalutat. 239
Cretenſes impoſtores. 352
Crocodilus homini infeſtus. 82, 427
Cruore animalis corrupto nullus fœtor peſtilent. 276
Cryptoporticus. 269
Cuculla non facit Monachum. 10
Culeus. 346
Culinaria ars plus ſapit quàm oratoria. 58
Cultus omnis pendet à conſuetudine. 200
Cultus matronarum qualis eſſe debet in caſtis ac pudicis moribus 129
Cur non es hilaris? for. 59
Cur non viſis? form. 14
——Non licuit per occupationes.

pationes. *ibid.*
Currendi. 33
Curtatio & Longatio in Alcumiſtica. 217
Cybeles ſacerdotes Gallus vocari. 45
Cyclops, ſive Evangeliophorus. 352
Cygnea cantio. 93
Cynorrhodos. 385
Cypriani locus. 179

D

DAduchi, tædiferi. 320
Dæmon pædagog. 213
Dæmones horrent veſtem Franciſcani. 419
Danïdum dolium. 263
Dandum pauperibus potiùs quàm monaſteriis. 97
Dandum cum delectu. 98
Quantum, quatenus, quibus. 99
Date omni petenti, quo modo intelligendum. 97
Detrahendum nobis ipſis ut largiamur pauperib. *ibid.*
Deambulandi foris. 11
Debitorum artes. 360
Decorum quid. 199
Decuſſatim. 414
Deformis amatoris deſcriptio. 13, 115, 345
Dei miſericordia erga peccatores pœnitentes immenſa. 454
Delphinus homini amicus 82, 427
Demereor, promereor, commereor, quid differunt. 52
Democharis liberum dictum. 381
Deperire aliquam & in aliquam. 134
Deus omnia ubique ſecretiſſima videt. 157
Deus nihil mandat adverſum valetudini corporis aut animæ. 304
Deum qui habet, omnia habet. 449, 450
Deus ipſe non placet omnibus. 399
Dextro Hercule. 188
Diaphragma. 322
Diarium. 16
Differentia inter { promereor, commereor, demereor } 52
Difficilia quæ pulchra. 118
Diis manibus devovere. 276
Diluculum diei pars optima. 375
Diogene Ariſtippus ſapientior. 59
Diogenes quomodo ulciſcebatur inimicum. 380
Diplomata Chriſtianorum. 324
Diſcerpendi capum, anſerem, &c. 55
Diſcumbendi in convivio. *ibid.*
Diſpar convivium. 329
Diverſoria. 152
Divi Jacobi benignitas. 254
Divi peculiares. 35
Divis olim nullus in templis locus. 98
Diviſiones aquarum, Prov. 21. v. 1. quid ſignif. 84
Divorum arma. 256
Dolor non pernoctaret apud nos. 185
Domeſtica confabulatio. 11
Domi eſſe oportet, form. 48
Dominicani Bernæ combuſti. 418
Domuncula miraculoſe è longinquo delata. 260
Domum eundi, formula. 50
Domus niteat & bene oleat. 24, 104, 138
Donariorum captatores. 234
Dormiendi ratio. 36
Draco hoſtis homini. 429
Duces bellici pecuniam injuſtè corradentes. 318

E

EA lege promitto, for. 49
Echinus. 280
Echo. 327
Eccleſiæ preces. 324
Educatio valde conducit ad valetudinem corporis & pietatem. 252
Elephanti veſtem candidam horrent. 131
Elephantes homini amiciſſimi. 429
Elephas odit murem, *ibid.*
Elogium quid. 103
Emendi & vendendi for. 68
Ementita nobilitas. 357
Empuſa ſpectr. unâ tibiâ. 32
Eo domum, formula. 50
Epialus. 64
Epicurei qui. 444
Epicurei dogma. *ib.*
Ἐμπυελίζειν. 448
Epiglottis. 244
Epimenidis fabula. 46, 47
Epiſcopus quis. 333
Epithalamium Petri Ægidii. 205
felicit. apprecatur nupt. 207
carmina votiva. 208
Epomis. 198
Equeſtre dogma. 361
Equi cum urſo diſſidium. 429
Equitandi formula. 25
Equiti non pediti, jus prædandi conceditur. 336
Equitis cujuſdam virtutes. 336, 346
Equites equuleo digni. 336
Equos elocantium & vendentium fraudes. 222
Equus urſum odit. 429
Equus ſophiſta. 223
Eraſmus pro concione notatus, vocatur Diabolus. 386
Eroſtrati celebritas. 397
Erucæ etiam mortuæ araneum metuunt. 434
Ethnicis menſa olim religioſa. 83
Evangelici fucati. 355
Evangeliophorus. 352
Evangeliſtarum & ordinum mendicantium affinit. 317
Euntes in ludum literarium. 42
Euripus refluus. 7
Excommunicatio Papæ, brutum

brutum fulmen, territat, non adurit. 173, 292
Excipiendi convivas. 54
Excuſandi form. cùm invitatur ad convivium. 48
Exſequiæ Seraphicæ. 412
Exorciſmus. 210

F

FAbarum è ſtipulis nectere. 316

Fabula { Macci fallent. calceator. 230 / Oporopolid. de ficubus. 231 / Sacerdot. de pecunia. 232 / Ludovici Gal. Reg. 234 }
Fæx vini calculum in renibus generat. 406
Fallendi; nè fallas me. 53
Fallendi mos egregius detegitur. 143
Fallere fidentem ſcelus nequiſſimum. 335
Famam honeſtam acquirendi modus. 381, 397
Famulæ bonæ 3 præcipuæ dotes. 162
Faſcinum. 113
Feciales. 161
Felicitas piorum. 449
Ferina carior ex dono quàm ex macello. 60
Feſtis diebus quid gerendum. 36
Ficus quidam abſtulerat. 231
Fides ſola juſtificat. 420
Fidei confeſſio. 174, 175
Fiſcus quid ſignificat. 335
Flotæ piſces. 441
Fœmina nihili res divulſa à marito. 137
Fœnerator fallitur. 208
Forma defloreſcit. 116
Formicæ Indicæ aurum legunt & ſervant. 82
Foliatum unguentum. 108
Franciſcana cor:. 385
Franciſcani deſcript. carpentis Eraſmum. ibid.
Franciſcanam Veſtem damon horret. 419
Veſtis odio non habenda. 193
Franciſcani nudipedes per Synecdochen. 422
Franciſcanorum mores, vita. 194
Franciſcani vocantur Seraphici. 417
—— Dominicani Cherubici 418
Franciſci ſancti arcanæ revelationes. 417
Franciſcanus profeſſor. 316
Franciſcus mitis. ib.
Fratres mendicantes convolant ut vultures ad morientem. 315
Fraudulenti viri & inhoneſti mercatores quomodo diteſcunt. 144
Fucus. 373
Fulmem brutum. 173
Funebris pompa etiam in cerdonum funere. 320
Funus ambitioſum. 315, 323
Funus Seraphicum. 412
Fures legiſlatores. 336
Fures permulti. ibid.

G

GAllica pronuntiatio negligit quantitatem ſyllabarum. 10
Gallici apparatus magnifici in conviviis. 66
Galli pugnant cum Aquila. 10
Gallorum mores in hoſpitio. 152
Gallus avis valde pugnax. 425
Gallus Cybeles. 62
Ganymedes barbatus. 154
Gemmarum varietas. 266
Germanica diverſoria planè inhoſpita. 153
Excipiunt per hypocauſtum. ibid.
Germanorum menſa. 155, 410
—— non paratur cœna omnibus niſi hoſpit. præſentibus. 153
—— Promiſcuè diſcumbunt. ibid.
—— Idem ſolvunt omnes. ibid.
—— Lectus & cubiculum quale. 156
Gerontologia. 182
Gerſonis quinque Veritates. 394
Gigantes. 394
Gloria citra invidiam. 398
Gloria perpetua quæ. 401
Grammaticorum Synodus. 340
Gratias agendi ante epulas form. 55, 83
Gratias agendi poſt menſam form. 101, Latina & Græca 71
Gratias agendi formula. 15, 43
—— Reſponſio de gratiarum actione. 16, 44
Gratulandi { iter, annum novum, diem, noctem } alicui 354
Gratiis iratis quæ nuptiæ coëunt. 208
Grave & leve quid. 438
Gravidæ bene prec. form. 3
Graviora corpora. 440
Graviſſimum quid. 442
Guttus & patina ad lavand. 55
ante conviv. miniſtra aquam. ibid.

H

HAbitare bene prima felicitatis pars. 247
Hæmorrhoïſſa. 423
Hamaxiæa ſtatua. 265
Hectica. 279
Heliogabali ſortes. 102
Heluo librorum. 103
Henas repetita fit chilias. 344
Herilia { Suſcitandi ſerv. è lecto / Mittendi in varia negot. / Equitandi. } 24, 25
Hieroſolymæ deſcriptio 17

Hilaritas

Hilaritas vera unde. 84
Hippoplanus. 222
Homicidii indicium 434
Homo homini Deus. 397
Homo macilentus obeſo gravior. 442
Homo qui nec pane nec vino victitabat. 60
Horatii locus. 58, 165
Horti elegans deſcriptio. 78, 79
Horti Epicurei. 79
Horti, flores, arbores, ſententias miniſtrant. 171
Hoſpites ipſi ſuos curant equos apud Germanos. 153
Hoſpitibus gratias agendi formula. 71
Hoſpitium Lugduni opt. ex ſolis mulieribus. 153
Humilitas quid ſignificet. 339
——Quotuplex. 390
Hybridæ. 348
Hymni eccleſiaſt. loc. 387
Hymnus ante & poſt menſam. 83, 101
Hypocriſis quid. 354

I

IAcobus Compoſtellanus. 254
Jacturam facere. 147
Iambi cruenti. 160
Idiotis fas eſt de Scriptura confabulari. 85
Idolothyta. 90
Jejunium tenuibus noxium. 304, 411
Jejunii fini. 62, 63
Jejunium pueris noxium. 38
——Quando à Deo non mandatum. 304
Imaginarium Sacerdotis epulum. 447
Impium eſt honores Deo debitos transferre in homines. 299
Impiorum miſera conditio. 446, &c.
Impoſtura jocoſa. 351
Inconſtantia cavenda. 401
Inconſtantes odioſi. *ibid.*
Incredible eſt, formula. 46
In culpa, cauſa, mora, formula. 51
Indignum auditu, form. 67
Indulgentiarum Pap. vanitas. 18
Indulgentiæ Papiſticæ blaſphemæ. 23
Inicialis ſtatus. 300
Ingenium excit. & facund. miniſtrat Bacchus. 58
Injurias ulciſcendi methodus. 36
In occurſu ſalutandi formula. 52
Inquiſitio de fide. 173
Inſania eorum taxatur qui templa marmorea ædificant, non viva Chriſti templa. 97
Inſigne diverſorii. 25
Inſubres Italiæ populus. 98
Intellectûs organa. 245
Intemperantia ſenium accerſit. 187
Invidia peſſima felicitatis comes. 184
—— Eam declinandi modus. 401, 402
Invitandi ad convivium. 47
—— excuſandi ſe ad invitant. form. 48
——promittendi ſe venturum. 49
Invocandus præter Deum nullus. 148
Ἰσχνὸς ἀνίατος. 357
Iraſcor tibi, form. 52
Quâ cauſâ? *ibid.*
Quia non curas me. *ibid.*
Irato marito uxori quid agendum. 131
Judices in controverſiis qui. 294
Jupiter ipſe non placet omnibus. 399
Juventus illibata diu ut conſervetur method. 185
Ἰχθυοφαγία. 275

L

LAc Divinæ virgin. 260
Lacænæ puellæ facetum dictum in auctione vendendæ. 381
Lacertæ hominibus amicæ, ſerpentibus inimicæ. 425
Lacte delectantur ſerp. 426
Lactis natura pueri indolem vitiat. 251
Lactuca ſeſſilis. 161
Lætandum inter epulas. 53
Lætitia vera quæ. 84
Læti ſimus & Epicurei. 55
Lampadem alii tradere. 78
Lanii non ſinendi mactare boves intra muros civ. 277
Laniorum fraudes in vendendis carnibus. 278
Lapis tantaleus. 453
Lararium. 370
Larus hians. 226
Laſſitudo. 186
Laverna Dea furum. 225
Lectio Scripturæ S. in menſa & epulis duabus de cauſis adhibenda. 83
Lectus diluendis offenſis ſacer. 135
Leges ſumptuariæ. 54
Leges humanæ ex ſe non habent vim obligatoriam. 291
Leo ad cantum galli expaveſcit. 433
Lepores candidi. 61
Lepores ſine mare gignere. *ibid.*
Lesbia regula. 392
Lex divina quare humano generi impoſita. Ceremonialis cur abolita. 281
Lex { Rhemia. 231
Lex { Fannia. 55
Liberis nihil agendum abſque conſenſu parentis. 123
Liberi unde dicuntur. *ibid.*
Liberi ſolatio ſunt parentibus. 118
Libri ſuaves confabulones. 20, 140
Libros exactè ſcribere januad famam. 40
Ligni aloës mira qualitas. 44
Ligni ſacri fragment. 26

Lingu-

Lingua invictum mulieris telum. 129
Lingua multis cauſa invidiæ. 404
Linguam cohibere util. 184
Linguarum imperitia errorum cauſa. 392
Linum vivum. 444
Literas quibus canibus venari poſſumus. 61
Literas an accepiſti? form. Reſponſio, } 44
Literas abſque pecunia. 45
Liturgia. 385
Longatio & Curtatio in Alcumiſtica. 217
Lucrum turpius ex mendacio quàm ex lotio. 144
Luculli divitiæ. 56
Ludendi Venia impetrat. 28
Ludendi { Pilâ. 28
{ Globis. 30
Eligendi partes. 29
Ludum literarium & exercitia deſcribit.
—Horologii ſonitus
Præcept. plagoſus.
—Repetendi lectionem. Charta perfluit. } 42 43
Ludus ſaltûs. 32
Ludus ſphæræ per annulum ferreum. 31
Ludi ſphærici plebiſcita. ib.
Ludovici Gall. regis facet.
de { Rapa. 234
Pediculo. ib.
Pulice. 235
Aulicos ſuos fall. ib.
Lumbricos è terra eliciendi ars. 41
Lupus homini infeſtus. 430
Lupus hians. 20
Luſus globorum. 30
Luſus pueriles. 28
Luxus quorundam in conviviis. 70
Luxus in templis reprehenditur. 97
Lydius lapis. 226

M

Machabæi quare eſum ſuillæ carnis reſpuerunt. 282
Maccus joculator. 230
Macilentus homo gravior obeſo. 442
Magiſtri haud muti. 10
Magno conſtat, form. 67
Malorum conſortium eſt fugiendum. 39
Malè valere, form. 7
Mali corvi malum ovum. 349
Malva, lupinum & porrum inferorum cibus. 338
Mammetractus. 341
Mammothreptos. ib.
Mandandi ac pollicen. 15
Manuum lotio ante cib. 55, 87.
Manzares. 316
Mariæ B. V. Epiſtola. 255
Mariti quinam verè diligunt uxores. 452
Mariti & uxoris dignitas comparatur. 371
Mariti mali deſcriptio. 345
Maritus commoditate uxoris correctus. 134
Mariti prudentiâ emendatur uxor. 132
Maſculus partus optatior. 240
Mater unde dicatur, ſemimatres quæ. 251, 252
Matrimonium non ineund. ante 28. ætat. annum. 40
Matrimonium repetere periculoſum. 185
Non contrahend. ſine conſenſu parentum. 118
Maximilianus clemens in debitores ſuos 236
Medicis non eget vir temperans. 186
Medici multi, mors certa. 315
Medici non ſunt dii, ut vitam dent. ibid.
Medici exſequiis non interſunt. ib.
Medicorum cura. ib.
Meditatio piæ animæ in templo. 37
Meliſſa Chryſippo ingeſſit in os cibum. 57
Memoria Dea. 50
Memorativa ars optim. 383
Mendacium & furtum in eodem ſemper homine. 143
Mendaciſſ. miraculum de equite ſervato anguſtâ portâ dilatatâ. 259
Mendicabulum ſeniculorum. 273
Mendicorum fraudes. 226
Ulceroſos ſe fing. 225
——Mutant perſonas. 226
Mendicantes fratres ſummo Pontifici formid. 395
Mendicitas regno ſimilis. 228
Menſa erat relig. Ethn. 83
Menſæ conſecrandæ form. 55, 71
Ex Chryſoſtomo. 83
Mentientis mores. 143
Mercatores fallaces ſuavius agunt quàm veraces. 146
Mercurius propitius. 408
Mercurii caduceus. 161
Merdardus, merdoſus. 386
Meta diſtillatoria. 245
Methodus ad artes perdiſcendas. 383
Metus officit memoriæ. 43
Mezentii crudelitas. 346
Micare digitis. 163, 164
Midas aleæ jactus. 367
Militaria colloquia. 8, 10
Militis & Carthuſiani. 138
Militaris vita ſcelerum magiſtra. 22
Milites { futui. 338
{ profani. 141
Militiæ ſcelera. 22
Militum mores. 142
Militum miſera conditio, impia vita. ibid.
Mingere in patrios cin. 345
Miniſtrarem tibi ſi cogn. quid te oblectaret. 58
Miracula cur jam ceſſârunt in Eccleſia. 297
Miſericordia quid. 88
Miſericordia Dei immenſa eſt. 454
Miſſam audiendi ratio. 37
Monachi mundo quomodo irrepſerunt. 316

Moná-

Monachorum veſtis ſine ſuperſtitione olim. 300
Monachi & parochi rixa. 316
Monachi quodammodo Chriſtum abnegant. 124
Monachi nebulones impudentiſſimi.
Monachi formidabiles. 395
Monachi ſine libris. 203
Monachorum craſſa ignorantia, ut nè Latinè quidem ſciant. 393
Monachorum ſolitudo. 139
Monach. mores in cœnob. taxantur. 122
——fraudes ad illaqueand. animas. 125
Monachorum ambitio.
Monaſticæ profeſſionis hyperbol. blaſphemia. 416
Monendum abſque teſtibus. 132
Monita pædagogica. 26
Monitio intempeſtiva conciliat invidiam. 403
Monogrammi qui. 60
Mores puer. quom. form. 26
Moretum. 342
Moriendi & naſcendi diverſa ratio. 314
Moritur nunquam malè qui bene vixit. 323, 326
Mors an horrenda. 314
Mors Chriſtiani hom. 326
Mors operoſa. 323
Mortis iter ipſâ morte durius. 314
Mortis ambitio. 315
Mortis acerbitas vitam chariorem reddit. 314
Mortis commoda. 146
Mortis nova ſpecies. 322
Mortis ſenſus quis. 314
Mores homin. obſerva. 402
Morum ſuavitas parat amicos. 403
Mors tyrannus violentiſſimus. 61, 241
Mulieres loquaculæ. 10
Mulieres piæ in ſacris olim lit. exercitatiſſimæ. 205
Mulierum ornat. qualis. 129
Mulier ſe inferiorem marito non eſſe contendit. 24
Mulieris conditio tutior quàm viri. 371
——Imperium quale. 370
——Cultus veſtis. 372
Mulierum ſenatus. 369
Multitium. 199
Mundus piorum gratiâ conditur. 452
Munerum publicorum delectus. 184
Muſſare. 318
Mutata omnia. 46
Myſtagogus. 261

N

NÆniæ. 320
Naphtha. 441
Naſicæ jocus. 374
Naſi oblongi utilitas varia. 20
Natandi. 33
Nationum diverſi mores. 402
Natura artifex. 266
Natura undiquaque loquax. 77
Natura paucis contenta. 140
Naturæ inclinat. concede. 436
——Diſponit nos ad res feliciter gerendas. 400
Naturæ miracula. 266
Naufragium feci, form. 10
Naufragium deſcribitur. 146
Navis galeata. 405
Navigat. varia pericula. 146
Nautarum ſuperſtitio. 147, 148
——B. V. Mariam & ſanctos, ipſum etiam mare invocant. *ibid.*
Nautæ maritimi fures. 272
Neapol. ſcabies. 346, 448
Νηφάλιον συμπόσιον. 379
Neceſſitas durum telum. 147
Nè fallas me, formula. 53
Negare beneficium citò, eſt beneficium. 236
Negotiatus fui. 14
Nemo læditur niſi à ſeipſo. 90
Nè quid nimis. 30, 332
Nemeſis inſolentiæ vindex. 115
Nihil agere, malè agere, aliud agere. 167
Noctuæ volatus ominoſus 397
Nolo te præſcire, form. 48
Nomen pro debito. 145
Nomotheta. 64
Non credo formula. 46
Non curas me. 52
Non licuit per occupat. 14
Non poſſum promitt. formula. 48
Non refert quo ſit colore, formula. 56
Non ſum edax, form. 54
Nova rogandi formula. 44
Reſponſio ad nov. *ibid.*
Nova omnia. 46
Novarum rerum omnes avidi 106
Nudipedes per ſynecdochen. 422
Nuptiæ quomodo ambiendæ. 115
——Cum quibus. 116
——Cum ratione. 119
Nuptiæ felices. 20
Nuptiæ Lapytharum. 345
Nuptiæ infelices Gratiis iratis. 208
Nutricem eſſe non aliam debere quam ipſam matrem. 151, 243
Nutricum indiligentia. 152
Nutricum uſus reprobatur. 151, 243
Ipſæ feræ fœtus ſuos nutriunt. 243

O

OBedientia quid. 89
Obedientia parentibus. 123
Obſequii formula. 51
Occidit quiſquis ſervare poteſt, nec ſervat. 113
Oculi vitrei. 182

Oculis & auribus deligendus maritus. 136
Oculi per ſe mali conſiliarii in nuptiis ambiend. *ib.*
Oeconomicus vir. 318
Officia Cic. laudat Plin. 84
Olla oppignorata ipſi cujus erat. 237
Oporopolis de 5 libris ficuum fallitur. 231
Opulentia ſordida. 405
Oratiuncula ad B. Virg. 262
Orbilio plagoſior. 42
Ordines mendicantium. 317
Ordo decoctorum. 218
Os habere. 380
Os oblinere. 254
Oſſa Dea famæ. 337
Oſtraciſmus. 398
Ovatio, ſupplicatio & triumphus. 86
Ovillæ carnes magè ſalutares. 59
Ovis in vita & morte utilis. 274

P

PAcem in orbe Chriſtiano generalem componendi methodus. 286
Pædagogica monita. 26
Palæſtrites. 174
Palatorum in hominibus diverſitas. 60
Panace, panacea. 114
Pandocheus. 155
Panis argillâ fermentatus. 406
Πανωλεθρία. 361
Panthera ſævit in hominem. 430
Papa iniquis ſuis ceremoniis impedit multos à Chriſti fide. 285
Paradiſus qualis. 279
Paraphraſis diviniſſ. & elegantiſſ. in Symbolum Apoſtolicum. 174
Parathalaſſia diva. 257
Parentalia. 96
Parentib. invitis non nubendum. 118
Nihil agend. 123, 124, 125
Partus periculoſi. 242
Paſtillus. 119
Patientia Phocionis & aliorum. 379, 380
Patria dulcis eſt. 46
Pauper vere. 449
Pauperibus dandum, non Monaſteriis. 97
——Quomodo dandum. 98
Pediculus regi ſublatus. 234
Peccata omnia ſuâ naturâ ſunt mortalia. 289, &c.
Peccatum { graviſſimum inter gravia. 442
Peccatum { excuſat neceſ. 290
Pecuniæ contactus vetitus Franciſcanis. 420
Penia Dea. 225
Percontandi formula. 5
{ In primo congreſſu. 5
{ De valetudine. 6
{ De rebus domeſticis. 12
Peregrinatio religionis ergò. 253
Periodus conviviorum. 50
Perſarum gaza. 377
Perſona muta. 87
Pertuſum dolium. 383
Peſtis vitanda. 105
Peſtilentiſſimus fœtor cruoris mactatorum pecorum. 277
S. Petri digitus quaſi gigantis. 259
Phaſides. 96
Phaſma. 211
Philippi Regis patientia. 381
Philodoxus. 397
Philologus. 378
Philoxenus luxurioſus. 444
Philtrum, 362
Phocionis { patientia, pium dict. fatum. } 380
Pictura hypocritæ. 193
Picturarum inſcriptio. *ibid.*
Pietas puerilis. 33
——Sub ſomnum. 34, 36
—— Auſpicandi diem. 34
Pii adoleſcent. exemplum. 33
Pii verè Epicurei. 444
—Beatiſſ. conditio. 445
——Ineffabilis felicitas in hac vita. 451
Pilæ luſus. 28
Pilentum. 373
Πίναξ. 156
Piſcandi. 41
Piſces gratiores quorundam palato quàm carnes. 63
Luxus olim in iis præcipuus. *ib.*
—— Cur edantur in jejunio. *ibid.*
Reddunt morboſum. 64
Piſcium eſus noxius. 62
Piſcium eſus damnatu à medicis. 64, 279
Ἢ πῖθι ἢ ἄπιθι, Lex conviviorum priſca. 66
Placere omnibus impoſſibile. 399
Plagium, plagiarii. 12
Plantago herba bufoni medetur. 430
Platonica cœna. 53
Platonica civitas.
Plenis tibiis. 318
Plutarchus Scoto præfertur. 93
— Divinus Ethnicus 103
Pœnitentia vera. 39
Pœnitentiæ nitrum. 444
Poëtæ qui & qualiter leg. ut plurimùm carent judic. prud. 40, 161
Poëtæ irritabiles. 162
Pollicendi. 15
Πολυδαιτία, ſeu Convivium diſpar. 329
Polus quidam ſpectra ſe videre fingit. 210
Polygamus. 183
Polyphagia & polypoſia, conſuetudinis, non neceſſitatis. 411
Pomœria. 295
Pompa. 196
Pompa funebris. 329
Poppyſma. 131
Porcina caro Judæis vetita. 282
Præſcire volo, formula. 49
Precatio ſtudioſi. 34
Precatio { ante } Cibum. 55
Precatio { poſt } Cibum. 71

Procus

Procus & puella. 111
Prædii ſuburbani elegans deſcriptio. 77, 78
Priapus. 79
Problema. 437
Proles mutuam conciliat gratiam inter conjuges. 136
Promitto eâ lege. 49
Proſelyta. 122
Proſper ſucceſſus. 15
Πρῶτος ὕστερος. 264
Proverbia Solomonis. 85
Pſeudocheus & Philetymus. 143
Pſora dea. 345
Πτωχολογία. 225
Πτωχοπλούσιοι Franciſc. 192
Pueri unde alantur. 251
Puerorum mores quales. 26
—In ſchola, in menſa, &c. 35
—Cœtu eccleſiaſt. 37
Puerpera. 239
Pullos excludere. 167
Pyrrhi diſciplina. 330
Pythagoras de anima. 246
Pythagorica cœna. 53

Q

QUâ cauſâ, formulæ. 52
Quare, form. 48
Querela B. V. Mariæ ob neglectum Divorum cultum 255, 256
Quercus oleæ & juglandi eſt infeſta. 435
Quia non curas me, form. 52
Quo vadis, formulæ. 50
Eo domum. ib.
Quod felix fauſtumque ſit, &c. 229, 369

R

RArarum ſaltus. 32
Ranas configendi. 42
Rapam remunerat Ludovicus Rex. 234
Raro viſis. 14
Raſuræ commoditas. 139
de Rebus ac vocabulis. 333
Redemptio mundi per Chriſtum opus Dei admirandiſſimum. 105
Redeunti è bello. 8
è pereg. Hieroſolym. 17
ex militia. 21
Reducem ſalutandi form. 5
Reges non habent hominem cujus authoritate puniantur. 85
Regula pandocheorum. 194
Religio quid. 33
Omnem ætatem decet. ib.
Reliquias ſanctorum oſculandi abſurditas. 273
Rem attigiſti, form. 57
Rem præſtat habere quam rei nomen, in rebus expetendis, contra in fugiendis. 333
Repreſalia. 350
Reſpicere quid, & reſpicere ad. 387
Reſpublica mulierum. 369
Rex quis. 333
Rhamnuſiæ litare. 15
Rogandi formula. 44
Romanæ deliciæ. 62
Romulus abſtemius. 230

S

SAcerdotii captatio. 20
Sacerdotium non ineund. ante 28. an. ætatis. 40
Sacerdos fallit convivas fictis epulis. 447
Sacrifico pecunia erepta fraude perquam facetâ. 232
Sacrificium quid. 88
Deus quomodo averſatur ſacrificia. ib.
Sacrilegum votum. 255
Saguntina fames. 276
Salis natura. 277
Saltus & ſaltatio. 32
A prand. mox nocet. ib.
Salutandi per allium. 4
Salutandi in primo congreſſu. 1
Salutandi reducem. 5
Salutandi in occurſu. 52
Salutatio honoris gratia. 2
Inter amantes. ib.
Salutem nunciandi form. 51
Salutatur quidam crepitu ventris. 239
Samius literatus. 139
Samſucinum. 108
Sancte Socrates, ora pro nobis. 95
Sanctorum invocatio irridetur. 148
Sancti aſſimilantur ovibus. 274
Sancti frigidius coluntur quam olim. 254
Sapientiæ laus. 376
Sapphus mores imitari. 123
Saxa viva. 177
Scabies Neapolitana nova lepra. 448
Scarabeus odit aquilam. 432
Scortum & adoleſcens. 157
Scort. habetur pro matula non amica. 158
Scorpius frequens Italiæ. 81
——Ad aconiti contactum ſtupeſcit, albi Hellebori contactu recipit vigor. 82
Scotus taxatur. 206
Præ Cicer. Plutarch. &c. contemnitur. 93
Scribendi libido poet. 362
Script. ſacra legenda inter convivia. 85
Secundæ menſæ inſtructio. 66
Senatulus ſeu γυναικοσυνέδριον. 359
Senectutem retardandi methodus. 183
Senes quibus gaudent. 321
Senile colloquium. 182
Sepeliendi mos in templis reprehendendus. 98
Septem reddunt concilium legitimum. 341
Seraphici & Cherubici ordinis fratres. 418
Sepentum genus inim. homini, lacte delectatur. 425, 426
Sibyllæ folium. 107
Siculæ gerræ. 17
Simius horret teſtudinem. 431
Sobrietas vitæ perpetuò obſervanda.
Sobrietatis memores decet eſſe

In conviviis. 104
Societas malorum vitanda. 39
Socratis divin. dictum. 95, 381
Socratis patientia. 380
Sol non ideo lucet ut dormiant homines. 376
Solitudinis commoditas 140
Solitudo ut vitetur. *ibid.*
Soloeciſmus. 72
Somnus imago mortis. 376
Somnus ſaginat aliquos. 60
Sorbona Collegium. 65
Sordida avari parſimonia. 406
Sortes Heliogabali. 102
Spe alendus animus. 9
Spectra ficta à Polo, quibus egregiè fallit plurimos. 210, *uſque* 216
Spes fruſtrata. 9
Spiritus S. etiam in ethnic. 92
Sternutanti bene prec. 3
Stipulari quid. 9
Stoa, unde Stoici. 59
Stoici triſtes ac ſeveri. 55
Studere à prandio non eſt tutum. 377
Studes nimium. 14
Studia matut. meliora. 376
Studior. meth. & ratio. 383
Succeſſus proſper. 15
Sues offenduntur amaraco. 79
Superſtitio in nugis. 301
Superſtitioſi plus ſanctos verentur & reverentur quàm ipſum Deum & cultum eius. 312
Superſtitioſa inſania Papiſt. in funeribus. 320
Sus Minervæ & Veneri inviſa. 438
Sybaritæ invitabant convivas in annum proxim. 49
Sydera fauſta & infau. 436
Symbolum ſignum milit. 174
Paraphraſis in ſymbol. Apoſt. optimum ſanè. 175, &c.
Symbolum ſeu ſententiam proferunt in horto. 379
Sympathia rerum. 434
Synanche. 339
Synodus Grammatic. 340
Syphar. 405

T

TAbulæ ſponſales. 349
Talaris veſtis cur clericis in uſu. 363
Talorum luſus. 365
Talus oſſis plantaris ſpecies.
——Nullus in homine. 365
Tantaleus lapis. 453
Tantali beatitudo in gula. *ibid.*
Tantali votum ineptum. *ib.*
Tauri non ferunt puniceum colorem. 131
Tempeſtatis deſcriptio elegans. 146
Templorum luxuries & opulentia taxatur. 270
Temporis parſimonia. 35
Tenedia bipennis. 298
Terentii locus. 163
Terminus Deus qualis. 290
Thema variatur poëtic. 171
Theognideum dictum. 399
Theologi cauſæ bellorum. 8
Thomæ Becketti tumba gemmis onuſta. 97, 272
——Cantuariæ in templo. 268
Tipulæ. 338
Torpedo piſcis. 278
Trimeſtris fœtus. 136
Trophonii antrum. 344
Tympani ſonus irritat tigres. 131
Tyrannis Pontificiorum in conſtituionib. humanis. 283

V

VAlebo, ſed non coquus. 111
Valedicendi formulæ. 4
Valeo { bene. 6
Valeo { malè. 7
Variandi ratio, { Indignum auditu. 67
Magno mihi conſt. *ib.*
Literæ tuæ magnopere me delect. 72
Æſtimandi. 68
Accuſandi. 70
Nunquam dum vivam tui ero immemor. 75 }
Vejoves. 173
Venatio. 41
Venatio pia. 105
Venari literas duobus canibus. 61
Vendendi & emendi for. 68
Venetorum pompa in funeribus. 320
Venti hominibus amici. 436
Venus aleæ jactus feliciſſimus. 367
Veſtis Franciſcani ſalvare poteſt Turcam, vel ipſum Dæmonem. 420
Veſtis ad duplicem uſum. 140
Veſtimentibus pro veſtibus. 394
Veſtium uſus. 200
Veſtium forma cur tam multiplex monachis. *ib.*
Vilitatem ancillæ ſuæ reſpexit. 387
Vini fæx calculum generat in renibus. 406
Vinum Belnenſe. 56
Quo ſit colore non curo. *ibid.*
In vino veritas. 90
Vinum ſacerdotibus Ægyptiis vetitum. *ibid.*
Vinum 4. ſenibus placere debet. 56
Virginitas poteſt eſſe in vita conjugali. 117
Virgo μισόγαμος. 119
Virgo pœnitens. 126
Viri juſti variis olim inſimulati criminationib. 398
Viſendi loca ſacra. 17
cur non viſis form. 14
Vita eſt vigilia. 377
Vitæ genus delig. conſil. 139

Vitæ ſuavitas non ab extrariis Voluptatib. ſed ſapientia. 203
Vitis horret braſſicam. 435
Viva vox magis afficit. 138
Ulyſſes poſt viginti annos agnitus à cane. 19
Umbra quis. 77
Umbram adducere ad conviv. id eſt, comitem. 49
Voluptates impii ſunt veri dolores. 447
Voluptates commendat rarior uſus. 453
Voti impoſitio propter alium. 254
Votum temere ſuſcept. 18
Ὑποκορίζειν. 448
Urbes philoſophis agris aptiores. 77
Urſus ſomno ſaginatur. 60
Utilitatis form. 45
Reſponſio. ibid.
Vultures præſentiunt cadaver. 315
Waramus Archiep. Cant. Eraſmo charus. 270
Waramus dedit illi rectoriam de Aldington. ib.
Uxor ſemper memor eſſet reverentiæ viro debitæ. 138
Uxor non ducenda ante 28. ætatis annum. 40
Uxor bona, bona ſors. 87
Uxor ſtudeat placere marito etiam prodigo. 131
Dehoneſtat ſeipſum quæ maritum dehoneſtat. 129, 371
——cedere debet marito. 129
Uxor abſque teſtibus monere debet maritum. 132
——method. admonendi. ib.
Uxori iratæ non iraſcend. viro. 129
———Iratum tractandi methodus. 131
Studendum conjugibus concordiæ: detur amplus conſil locus. 130
Uxorem penes eſt, ut maritus bonus ſit malus. 136
——cavenda ſimultas nè oriatur. 130
——Sit jucunda marito, obſervans ejus affectum. 130
——Omnia niteant in domo. 138
Cibus paretur quo delect. maximé. ibid.
Uxorum deducturus invitat amicos. 13
Uxores unde fiunt malæ.
Uxorum culpâ ferè viri mali ſunt. 136
Uxor diligeret maritum auribus æquè ac oculis. 136
Uxori non rixandum in lecto aut cubiculo. 135
Uxor quomodo maritum debet admonere. 132

X

Xenia, quæ. 102

Z

Zoili fama. 397

FINIS.

SANCTÆ SCRIPTURÆ LOCI expoſitione Eraſmianâ illuſtrati in hoc Colloquiorum opere.

Proverbia Solomonis, cap. 21. *ver.* 1, 2, 3. 84, *&* 85
Hoſe. 6. 6. *Miſericordiam volo, & non Sacrificium.* 88
1 *Corinth.* 6. 12. *Omnia mihi licent, &c.* 90
Matth. 6. 24. *Nemo poteſt duobus Dominis ſervire, &c.* 99
Matth. 5. 42. *Date omni petenti.* 97
Coloſſ. 2. 18. 390
Jacobi 1. 9, 10. *Glorietur autem frater humilis, &c.* 391
Luc. 1. 48. *Reſpexit ad humilitatem, &c.* 387
per alia loca explanat. 391

Loci ex Authoribus prophanis.

In Prolog. Eunuchi Terent. 162
Epodis Horatian. ad Canidiam. 165
Odar. lib. 1. *Tu nè quæſieris, &c.* 166
Senecæ Epiſtolis. 167
Elenchis Ariſtotelis. 168

Honor, Laus & Gloria ſedenti ſuper thronum, & Agno in æternum. Amen. Amen.

FINIS.

Luſus Anagrammaticus in nomen Authoris.

NOMEN,

Desyderius Erasmus Roterodamus.

ANAGRAMMA,

1 Mystes rarus, ore mirus, de suda Deo.
2 Ros eris Musarum desideratus Deo.
3 Mystes mirus reddor; os vere Suada.

Edmondus Lynold de

Heling, Lincoln.